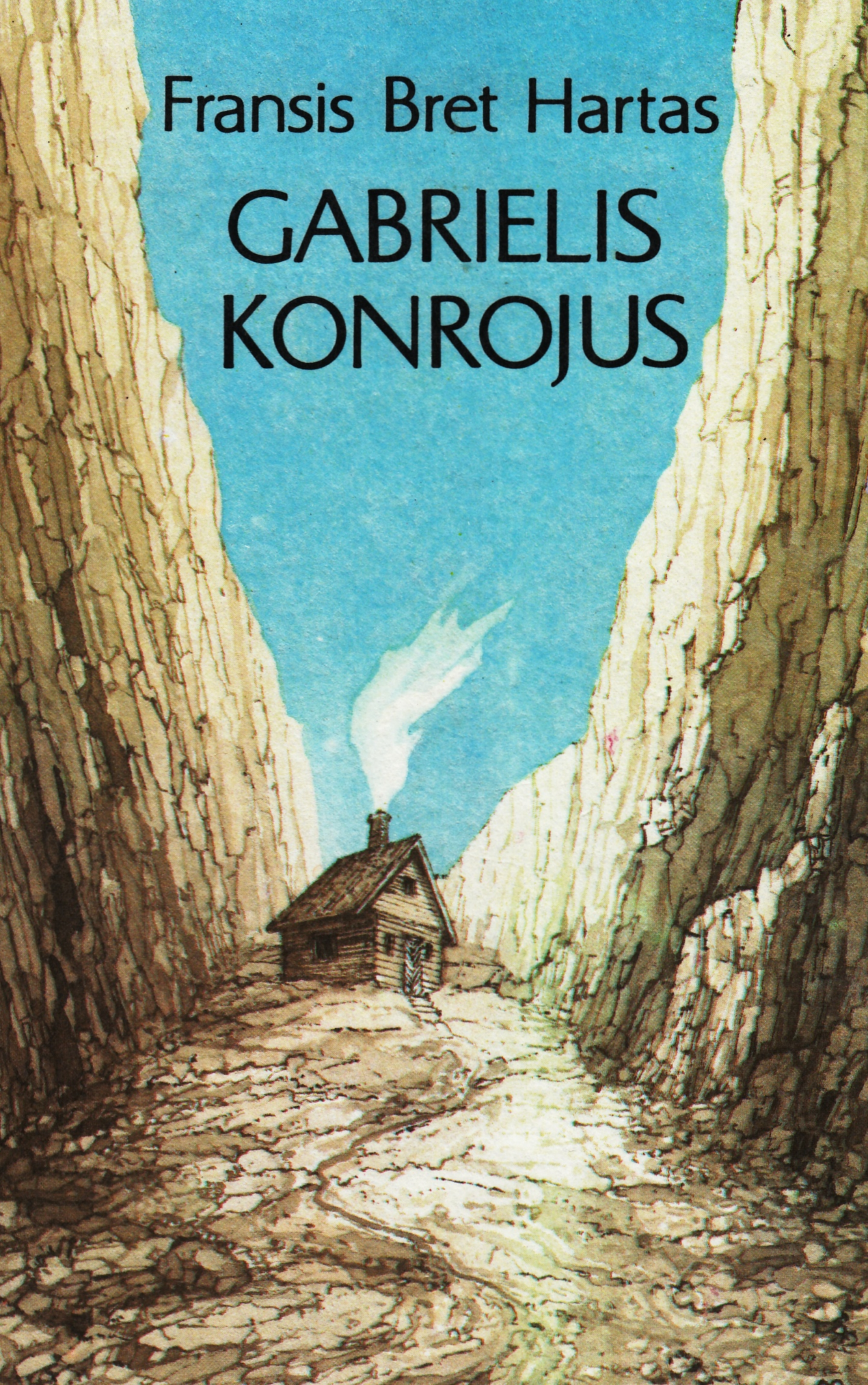
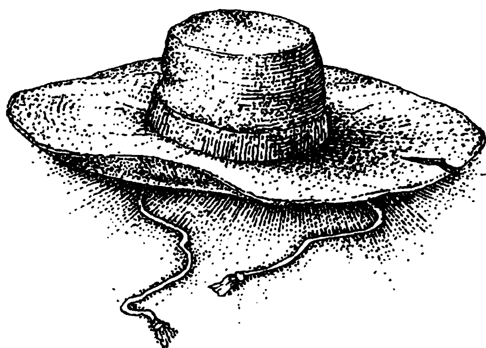

Fransis Bret Hartas

GABRIELIS KONROJUS

Fransis Bret Hartas

GABRIELIS KONROJUS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
NATALIJA JANSONIENĖ
IR
EDUARDAS PUNDZEVIČIUS

UDK 820(73)-31
Br-179

Bret Harte GABRIEL CONROY
Leipzig, 1876

2-asis leidimas
1-asis leidimas 1968 m.

Br $\frac{4804040100—034}{M856(08)—91}$ Neskelbta

ISBN 5-7900-0515-2

I KNYGA

ANT SLENKSČIO

I skyrius

LAUKE

Sniegas. Vien tik sniegas. Kiek akis užmato nuo aukščiausios baltos viršukalnės į pietus — kokį penkiasdešimt mylių. Dideliais kąsniais jis krinta į daubas ir griovius, ritasi nuo tarpeklių sienų, o kalnagūbris nuo jo darosi panašus į milžinišką kapą; didžiulių pušų kamienų matyti tik pusė, o jaunos pušys ir lapuočiai visai užversti; sniegas lipdo porceliano kraštus aplink ramių ir šaltų ežerų taures ir baltomis sustingusiomis bangomis driekiasi iki pat horizonto. Visus Kalifornijos Sieros kalnus tą dieną, 1848 metų kovo penkioliktąją, jau dengė gilus sniegas, ir vis dar snigo...

Ir taip dešimt parų be perstojo; čia smulkios sniego dulkės, čia šlapios korėtos snaigės, čia didžiuliai lengvi kaip pūkas dribsniai. Tarpais sniegas krito ramiai ir vienodai iš švininio dangaus, tarpais drėbė smarkiai, tarsi krečiamas iš tamsiai purpurinio skliauto, arba smigo į žemę įstrižai, nelyginant tiesios baltos ietys iš susigrūdusių debesų. Ir visą laiką be garso! Miškai duste duso nuo sniego, šakos linko nuo jo naštos. Sniegas viešpatavo visur — ir danguje, ir žemėje; minkštu patalu jis nuklojo ir užslopino kadaise skardžias uolas ir aidžias kalvas, ir jos liko nebylios. Net stipriausiam vėjo gūsiui ar smarkiausiai vėtrai praūžus, sniegu užverstos tvirtos medžių gretos stovėjo tylios — be atodūsio, be skundo. Netrakštelėjo nė šakelė, nė krūmas. Sunkios pušų ir eglių šakos linko ir lūžo be garso. Begalinė, neaprėpiama, bežadė tyla! Šiame sustingusiame gamtovaizdyje negalėjai taipogi įžiūrėti jokio gyvybės ženklo, jokio judesio. Viršuje ne-

buvo šviesos ir šešėlių žaismo, tik tarpais užtemdavo, kai įsisiausdavo pūga ar užeidavo naktis. Apačioje joks paukštis neskrido per šį baltą plotą, joks žvėris neklaidžiojo po šį juoduojančio miško kapinyną. Jei kada ir gyveno paukščiai ar žvėrys šiuose tyrlaukiuose, jie seniai buvo pasitraukę į žemumas. Visoje platybėje nei tako, nei pėdsakų. Jei kieno koja ir buvo palikusi ženklą šioje dykumoje, dabar visas pėdas dengė sniegas. Milijonai snaigių mažytėmis kojelėmis buvo užtrempusios visus pėdsakus, ir kas rytą ši dykynė pabusdavo skaisti ir nepalytėta. Ir vis dėlto pačioje šios dykros širdyje, pagrindinėje šios niūrios viešpatijos tvirtovėje galėjai matyti, kad čia esama žmogaus.

Keletas nukirstų medžių gulėjo prie tarpeklio angos, ir dar šviežios skiedros buvo tik plonai teužsnigtos. Tie medžiai, matyt, turėjo atkreipti dėmesį į dar vieną medį, ant kurio baltavo kirviu negrabiai išskaptuota žmogaus ranka, rodanti į tarpeklį. Po tąja ranka tvirtai prikaltas keturkampis gabalėlis brezento su šiuo įrašu:

DĖMESIO!

Kapitono Konrojaus kolonistų grupė pasiklydo pusnynuose ir įsikūrė stovyklą šiame tarpeklyje. Maistas pasibaigė, mirštame badu!

Išvykome iš Sent Džo 1847 m. spalio aštuntą.
Išvykome iš Solt Leiko 1848 m. sausio pirmą.
Atvykome čia 1848 m. kovo pirmą.
Keldamiesi per Platą, netekome pusės arklių.
Vežimus palikome vasario dvidešimtą.

GELBĖKITE!

Mūsų pavardės: Džoelas Makormikas, Piteris Damfis, Polis Devaržas, Greisė Konroj, Olimpija Konroj, Meri Damfi, Džeinė Brekit, Gabrielis Konrojus, Džonas Vokeris, Henris Marčas, Filipas Ešlis.

Mažesnėmis raidėmis pieštuku prirašyta:
Mama mirė lapkričio aštuntą Svitvoteryje.
Minė mirė gruodžio pirmą Eko tarpeklyje.
Džeinė mirė sausio antrą Solt Leike.
Džeimsas Brekitas dingo be žinios vasario trečią.

GELBĖKITE!

Skausmas išsakomas, negalvojant apie stilių ar meniškumą, bet aš manau, kad net didžiausia gražbylystė negalėtų padaryti šio užrašo iškalbingesnio. Todėl jį pateikiu tokį, koks buvo tą 1848 metų kovo penkioliktą dieną, apkritęs šlapiu sniegu po sniego nubaltinta, pastėrusia ranka, kurios pirštas atkakliai rodė tiesiai į lemtingąjį tarpeklį, tarytum tai būtų pačios mirties pirštas.

Vidudienį audra aprimo, ir rytinė dangaus pusė truputį pašviesėjo. Vėl išryškėjo niūrūs tolimų kalnų kontūrai ir sublizgo baltas, nelyginant nuo bado įkritęs, kalno šlaitas. Šiuo įsmukusiu šlaitu judėjo kažkoks juodas daiktas.

Jis slinko į priekį lėtai ir vargingai, slinko taip keistai, kad iš pradžių buvo sunku nuspėti, ar tai žvėris, ar žmogus. Čia repečkomis, čia stačias, čia pabėgėdamas paknopstomis lyg girtas, bet vis tiesiai link tarpeklio.

Netrukus galėjai įžiūrėti, kad tai žmogus. Liesas, nudriskęs ir susisupęs į nušiurusį bizono kailį, tačiau vis dėlto žmogus, ryžtingas žmogus. Jaunas žmogus, nors sulinkęs ir išsekęs, jaunas, nors vargai ir rūpesčiai be laiko įrėžė raukšles kaktoje ir aplink atkaklią burną, jaunas, nors dėl kančių ir bado jaunatvišką nerūpestingumą buvo užgožusi žiauraus mizantropiškumo išraiška.

Pasiekęs medį prie tarpeklio angos, jis nubraukė sniegą nuo brezentinio užrašo ir bejėgiškai atsirėmė į kamieną. Ir ši jo poza, vaizdžiau nei veidas ir figūra, bylojo apie begalinį išsekimą, kurio negalėtum paaiškinti net esamomis aplinkybėmis. Kiek pailsėjęs, jis vėl iš paskutiniųjų ėjo į priekį, vilkdamas kojas, krypuodamas, griūdamas, čia sustodamas pasitaisyti krintančių eglės žievės gabalų, atstojančių slides, čia vėl karštligiškai kasdamasis toliau, lyg bijodamas prarasti paskutines valios jėgas.

Už mylios nuo medžio, kur tarpeklis siaurėjo ir nežymiai suko į pietus, iš sniego kamuoliais kilo dūmai. Apie tą vietą buvo matyti švieži pėdsakai; sniegas palei nedidelį kauburėlį, iš kurio dūmai ir kilo, buvo kiek sutryptas. Čia vyriškis sustojo, arba, tiksliau sakant, atsigulė

prieš landą sniege, ir silpnu balsu pašaukė. Jam atsiliepė dar silpnesnis balsas. Angoje pasirodė veidas, po to visas žmogus, toks pat nuplyšęs kaip ir jis, po jo dar vienas ir dar, ir pagaliau aštuonios žmogystos, vyrai ir moterys, ratu apsupo gulintį sniege vyrą; jie sutūpė ant žemės, nelyginant kokie gyvuliai, kurie neturi gėdos nei padorumo.

Jie buvo taip išsekę, sunykę, nusikamavę ir nelaimingi, toks pasigailėtinas atrodė jų žmogiškumas, tikriau sakant, tai, kąs jų dar buvo žmogiška, kad žiūrėdamas į juos, taip sėdinčius, nebūtum galėjęs neverkti; bet dėl gyvuliškų instinktų jie atrodė tokie atžūlūs, bukagalviai, naivūs ir juokingi, kad, juos pamatęs, tikrai turėtum nusišypsoti. Jie buvo kilę iš kaimo, daugiausia iš to socialinio sluoksnio, kur savigarbą didele dalimi apsprendžia visuomeninė padėtis, santykiai ir gyvenimo sąlygos, o ne individo moraliniai privalumai ar intelektas. Kai nelaimė juos visus sulygino, jie neteko gėdos jausmo, ir jiems nebeliko nieko, kas atstotų prarastas materialines gėrybes. Jie buvo vaikai be vaikiško garbės troškimo ir noro nurungti kitus; jie buvo vyrai ir moterys be vyriško ar moteriško orumo ir paprastumo. Visa, kuo jie buvo pranašesni už gyvulį, buvo dingę sniegynuose. Net lyties skirtumas buvo išnykęs: šešiasdešimties metų moteris plūdosi, pešėsi ir keikėsi atžariai ir šiurkščiai lyg vyras, o jaunas, skorbutu sergąs vyriškis verkė, dūsavo ir isteriškai alpsėjo lyg moteris. Jie buvo taip žemai puolę, kad juos pašaukęs nepažįstamasis, pats nudriskęs ir apimtas nevilties, atrodė kaip kito pasaulio būtybė.

Jų protas buvo aptemęs ir pakrikęs, o viena moteris buvo visiškai pamišusi. Susisupusi nedidelę antklodę, nelyginant suvystytą kūdikį,— aiškiai prisimindama savo vaikelį, mirusį iš bado jai ant rankų prieš keletą dienų,— ji taip nuoširdžiai sūpavo tą ryšulėlį, kad net graudu buvo žiūrėti. Dar graudžiau darėsi, kad niekas iš aplinkinių tarsi nematė jos kliedesio — nerodė nei užuojautos, nei nepasitenkinimo. Kai moteris po kiek laiko paprašė nutilti, nes „kūdikis" miegąs, jie vien abejingai pažvelgė į ją ir nieko nepaisė. Tiktai rudaplaukis vyras, čiulpiantis bizono odos skutą, kraugeriškai dėbtelėjo į nelai-

mingąją, bet tuoj pat ją užmiršo ir vėl įniko želėti.

Atėjusis patylėjo, ne tiek laukdamas kitų susikaupimo ir dėmesio, kiek norėdamas atgauti kvapą. Paskui ištarė vienui vieną žodį:

— Nieko!

— Nieko!— pakartojo visi vienu metu, bet kiekvienas skirtingu balsu ir intonacija — vieni piktai, kiti niūriai, treti kvailai, ketvirti abejingai lyg aidas. Moteris, čiūčiuojanti tariamą kūdikį, nusijuokė ir paaiškino:

— Jis sako „nieko"!

— Taip, nieko,— pakartojo atėjusis.— Vakar sniegas vėl užvertė senąsias provėžas. Laužas ant viršukalnės užgeso. Aš palikau ženklą perėjoje. Damfi, jei dar kartą taip padarysi, gausi per makaulę!

Damfis, tas pats rudaplaukis, šiurkščiai pastūmė ir niuktelėjo moteriai su kūdikiu, kai ši norėjo pasislinkti arčiau kalbančiojo. Mat tai jo žmona, ir jų šeimyniniame gyvenime toks elgesys tikriausiai buvo įprastas. O moteris tarsi nė nepajuto smūgio, tarsi nė nematė, kad ją pastūmė (apatija, su kuria šie žmonės sutikdavo smūgius ir įžeidimus, buvo baisesnė už bjauriausias rietenas), tik prisislinko prie vyriškio ir viltingai paklausė:

— Vadinasi, rytoj?

Vyriškio veidas sušvelnėjo, ir jis jai atsakė taip, kaip jau atsakinėjo aštuonias dienas iš eilės į šį klausimą:

— Rytoj tikrai!

Ji nušliaužė į šalį, rūpestingai glausdama prie savęs tariamą kūdikį, ir dingo angoje.

— Atrodo, iš tavo žvalgymo nieko nebus! Tu nė skatiko nevertas!— pareiškė anoji šešiasdešimtmetė kliautininkė gergždžiančiu balsu, žiūrėdama į vyriškį.— Kodėl niekas iš jūsų neina vietoj jo? Kodėl jūs patikėjote savo ir savo moterų gyvybes šitam Ešliui?— paleido ji gerklę.

Isteriškasis jaunuolis, Henris Konrojus, sėdįs greta, su išgąsčiu pasisuko į ją ir, tarsi bijodamas, kad jo neįtrauktų į barnius, skubiai įlindo į urvą paskui misis Damfi.

Ešlis patraukė pečiais ir, atsakydamas ne tiek jai vienai, kiek visiems, trumpai tarė:

— Yra tik vienas būdas išsigelbėti... Tiek man, tiek ir jums... Visiems vienodai prieinamas. Jūs patys žinote

koks. Pasiliksi čia — garantuota mirtis, o išeisi — nieko neprarasi.

Jis pakilo ir lėtai nuėjo tarpekliu, kur už kelių metrų buvo matyti kitas kauburys, ir dingo iš akių.

Jam pasišalinus, tupintys ratu žmonės pradėjo niurnėti:

— Nuėjo pas senį daktarą ir tą mergiotę. Mes jam nerūpime.

— Du mūsų tarpe yra nereikalingi.

— Taigi, tas pamišėlis daktaras ir Ešlis.

— Abu prisiplakėliai, šiaip ar taip.

— Jie mums užtrauks nelaimę.

— Nuo pat pradžių, kai tik mes jį priėmėme, sakiau, kad nesiseks.

— Bet juk kapitonas pats pakvietė senį daktarą ir pasiėmė jo dalį Svitvoteryje, o Ešlis prisidėjo produktais.

Tuos žodžius pasakė Makormikas, mat kažkur atbukusios jo sąmonės gilumoje dar teberuseno teisingumo pajautimas. Jis buvo alkanas, bet dar nepraradęs proto. Be to, jis su malonumu ir gailesčiu prisiminė tuos puikius produktus, kuriuos Ešlis atidavė bendram labui.

— Na ir kas?— suspigo misis Brekit.— Jis užtraukė mums nelaimę. Mano vyras jau kapuose, o šis visiškai svetimas niekšas gyvena!

Jos balsas buvo vyriškas, bet logika — moteriška. O kai žmogus yra be galo nusilpęs fiziškai ir psichiškai, kai jį apima nykus beviltiškumas, po kurio ateina bado ir išsekimo mirtis, tokia logika daro įspūdį. Visi jai pakluso ir sutartinai kaip vienas širdyje nusprendė: „Tebūnie jis prakeiktas!"

— Ką su juo daryti?

— Jei būčiau vyras, žinočiau ką!

— Papjauti!

— Užmušti ir...— sakinio pabaigos kiti neišgirdo, nes misis Brekit slapta pašnibždėjo ją Damfiui į ausį. Vienu du žinodami tą paslaptį, juodu sėdėjo kartu ir lingavo galvomis, tarytum du bjaurūs, nors ir nepanašūs kinų stabukai.

— Tik pažiūrėkite, koks jis stiprus! O juk ne toks užsigrūdinęs, kaip mes,— tarė Damfis.— Jis tikrai kai ko turi.

— Ko?

— VALGYTI!

Netgi didžiosiomis raidėmis neparodysi, kokiu balsu jis ištarė tą žodį. Stojo kraupi tyla.

— Eime pažiūrėti.

— Ir užmuškime jį,— pasiūlė švelnioji misis Brekit.

Vedami bendro tikslo, visi pakilo netgi su entuziazmu. Tačiau, nusvirduliavę vos kelis žingsnius, parkrito ant sniego. Betgi net ir tada jiems nepabudo savigarba, nepasidarė gėda ar baisu dėl savo nepavykusio sumanymo. Damfis vienas ėjo toliau.

— Kokį čia sapną tu man ką tik pasakojai?— tarė misteris Makormikas, sėsdamasis ir su begėdišku abejingumu išsižadėdamas savo kėslų.

— Ar ne apie pietus Sent Džo?— atsiliepė paklaustasis, kuris kulinariniais prasimanymais teikė tiek palaimos ir skausmo dabartiniams savo draugams.

— Taip.

Visi greitai apsupo misterį Makormiką, ir net benueinąs Damfis sustojo.

— Na,— pradėjo misteris Marčas,— pirmiausia atnešė bifšteksą su svogūnais. Bifšteksas toks sultingas, storas ir tiesiog plaukioja svogūnų padaže.— Visiems, aišku, ėmė tįsti seilė, o misteris Marčas, kaip geras pasakorius, įtikinamai apsimesdamas pamiršęs, kas buvo toliau, pakartojo paskutinius žodžius:— Tiesiog plaukiojo svogūnų padaže. O bulvės — keptos orkaitėje.

— Pirma sakei, kad keptuvėje! Ir nuo jų varvėjo taukai!— skubiai įsiterpė misis Brekit.

— Kurie norėjo, gavo keptuvėje keptų, bet orkaitėje keptos bulvės sotesnės, jos su plutele. Po to atnešė dešros, kavos ir baumkucheno!

Išgirdę tokį magišką žodį, visi nusijuokė,— gal ne tiek linksmai, kiek neramiai, kažko dar vildamiesi.

— Toliau!— paragino.

— Baumkucheno!

— Jau sakei,— nekantriai nutraukė jį misis Brekit.— Po velnių, kas toliau?

Išgalvotos puotos šeimininkas pajuto pavojų ir apsidairė, ar nėra arti Damfio. Bet Damfis buvo jau dingęs.

II skyrius

VIDUJE

Būstas, į kurį nusileido Ešlis, buvo giliai sniege, panašiai kaip grenlandiška trobelė iglu. Toks panašumas atsirado ne dėl statytojų sumanymo, o greičiau dėl tam tikrų aplinkybių. Kadangi sniegas krito be paliovos ir pamažu užkimšo būsto angą bei vis storiau lyg kokiais laiptais lipdė sienas, o gyventojai, netekę jėgų, nebegalėjo atsikasti, tai susisiekti su išoriniu pasauliu jiems beliko tik siaurutis plyšys. Viduje buvo tvanku ir trošku, bet užtat šilta, o nusilpusiems gyventojams tai buvo net svarbiau už šviesą ar gryną orą.

Žaide smilkstanti ugnis blausiai švysčiojo ant sienų. Jos šviesoje galėjai įžiūrėti gulinčius asloje keturis žmones: prie pat žaido, susisupusios viena antklode, gulėjo jauna mergina ir trejų ar ketverių metų amžiaus mergytė, arčiau durų — du atskirai užsikloję vyrai. Visi miegojo nė nejudėdami, tarsi negyvi.

Tikriausiai ir Ešliui taip pasirodė, nes įėjęs jis kurį laiką neryžtingai stovėjo prie angos; paskui tylėdamas prisiartino prie merginos, atsiklaupė šalia ir pridėjo ranką prie jos veido. Nors palietė lengvai, ji pabudo. Matyt, kažkokia jėga slypėjo tame palytėjime, nes mergina stvėrė jo ranką, atsisėdo ir, nespėjusi praverti akių, ištarė vienintelį žodį:

— Filipai!

— Greise, tyliau!

Jis pabučiavo jai ranką ir įspėdamas parodė į miegančiųjų pusę.

— Kalbėkim tyliau. Noriu tau daug ką pasakyti.

Merginai tarsi nieko daugiau nė nereikėjo, ji buvo patenkinta, galėdama žiūrėti į jį.

— Tu sugrįžai,— sušnibždėjo šypsodamasi, o žvilgsnis sakyte sakė, kad jai tas visų svarbiausia.— Aš sapnavau tave, Filipai.

— Mano mieloji Greise,— jis vėl pabučiavo jai ranką.— Klausyk, brangioji. Aš vėl grįžau tuščiomis — jokios prošvaistės, jokios vilties išsigelbėti nėra! Esu tikras, Grei-

se,— pridūrė taip tyliai, kad tik jos jautrios ausys išgirstų,— kad mes nuklydę toli į pietus nuo pagrindinio kelio. Tik stebuklas arba tokia kaip mūsų nelaimė gali atvesti čia kitus žmones. Mes esame vienui vieni, beviltiškoje padėtyje, negyvenamame krašte, kurį net indėnai ir laukiniai žvėrys apleido. Reikia pasikliauti tik savo jėgomis. Na, o kokios jos,— čia jis pašaipiai žvilgterėjo į miegančiuosius,— tu žinai ne blogiau už mane.

Ji spustelėjo vaikinui ranką, tarsi atsiprašydama ir prisiimdama kaltę sau, bet nieko nepasakė.

— Kaip organizuotas būrys, mes jau esame bejėgiai: nebėra drausmės,— tęsė jis.— Tavo tėvui mirus, mes likome be vado. Žinau, ką tu nori pasakyti, brangioji Greise,— užginčijo vaikinas, atsakydamas į jos rankų nebylų protestą,— bet, jei taip būtų iš tiesų, jei aš ir sugebėčiau vadovauti, dabar niekas manęs neklausytų. Galbūt taip ir geriau. Jei mes būsime visi kartu, pražūtis neišvengiama — mes žūsime patys per save.

Tai sakydamas, jis įdėmiai pažvelgė į merginą, bet ji, matyt, nesuprato, ką jis turi omeny.

— Greise,— liūdnai tarė jis,— kai iš bado mirštančius žmones likimas suburia vienon krūvon, jie gali ryžtis bet kam, baisiausiems nusikaltimams, kad tik liktų gyvi, nes juo mažesnė viltis išsigelbėti, juo brangesnė žmogui gyvybė. Tu gi žinai, pati skaitei knygose apie tai... Greise! O viešpatie! Kas gi tau?

Jeigu merginai ir nebuvo tekę skaityti apie tai knygose, ji tą galėjo išskaityti veide, pasirodžiusiame tarpdury; tai buvo toks sužvėrėjęs veidas, toks nežmoniškas, kad jai viskas pasidarė aišku; jo išraiška buvo kaip tikro grobuonies, tykančio auką. Greisė pažino jį — tai Damfio veidas! Tačiau moteriškas drovumas ir instinktyvus atsargumas nugalėjo baimę, ir, nutylėjusi tikrąją šio staigaus išgąsčio priežastį, ji padėjo galvą Filipui ant peties ir sušnibždėjo:

— Aš viską suprantu.

Kai Greisė pakėlė galvą, angoje jau nieko nebebuvo.

— Aš nenorėjau tavęs išgąsdinti, Greise, aš tik norėjau paaiškinti, koks pavojus mums gresia ir kad reikia gelbėtis, kol dar turime jėgų. Yra tik vienas būdas, ir tu jį

žinai — baisus, bet dar baisiau ramiai laukti savo tikros mirties čia. Dar kartą tavęs klausiu: ar sutinki eiti su manim? Kai pirmą kartą apie tai kalbėjau, aš turėjau kur kas mažiau vilties negu dabar. Per tą laiką ištyrinėjau aplinką, kalnų grandinių linkmę. Išsigelbėti galima. Štai ir viskas.

— O mano sesutė ir brolis?

— Mažytė mums būtų nepakeliama našta, net jeigu ji ir iškęstų kelionės sunkumus bei šaltį. Tavo brolis turi pasilikti čia, su ja; jai prireiks visų jo jėgų, kiek jis dar turi, ir gyvybingumo. Greise, mes turime eiti vieni. Atsimink, kad jų išsigelbėjimas priklauso nuo mūsų išsigelbėjimo. Jiems pakaks jėgų, kol mes atsiųsime pagalbos, o jei bandysime eiti visi kartu, visi ir žūsime. Eičiau vienas, bet negaliu palikti tavęs čia, brangioji Greise.

— Jei tu mane paliktum, aš numirčiau,— pasakė ji paprastai.

— Ir aš taip manau, Greise,— taip pat paprastai pasakė ir jis.

— Bet ar negalėtume dar palaukti? Pagalba gali ateiti kiekvieną minutę... rytoj.

— Rytoj mes būsime dar silpnesni. Rytoj nei man, nei tau gali jau nebeužtekti jėgų.

— O kaipgi senasis daktaras?

— Greit jam jau nebereikės pagalbos,— liūdnai tepasakė jaunuolis.— Štai jis sujudėjo!

Vienas gulinčiųjų apsivertė ant kito šono. Filipas nuėjo prie ugnies, įmetė pagalį ir pamaišė anglis. Švystelėjo liepsna, apšviesdama seno žmogaus veidą; karštligiškos akys įdėmiai žiūrėjo į Filipą.

— Ką čia darote?— irzliai paklausė jis su nežymiu svetimšalio akcentu.

— Aš tik pamaišiau ugnį.

— Palikite ją ramybėje!

Filipas abejingai pasitraukė.

— Ateikite čia,— pašaukė žmogus.

Filipas priėjo.

— Galite nieko nesakyti,— tarė žmogus, atidžiai pažiūrėjęs Filipui į akis.— Aš jau perskaičiau žinią jūsų veide. Sena pasaka. Moku ją atmintinai!

— Na?— paklausė Filipas.
— Nieko!— alsiai tarė anas.
Filipas vėl nusisuko.
— Ar paslėpėte dėžę ir rankraščius?— paklausė gulintysis.
— Taip.
— Užkasėte į žemę?
— Taip.
— Giliai?
— Giliai.
— Kaip pažymėjote vietą?
— Sudėjau kūgį iš akmenų.
— O ar palikote vokiškus ir prancūziškus užrašus?
— Prikaliau, kur tik buvo galima, abipus senojo kelio.
— Gerai.
Kai Filipas vėl pasisuko eiti, pašaipus jo žvilgsnis pasidarė dar pašaipesnis. Tačiau prie angos jis stabtelėjo, ištraukė iš užančio suvytusią gėlę su keliais nulinkusiais žiedlapiais ir padavė ją senukui.
— Radau dar vieną tokį augalą, kokio jūs vis ieškojote.
Senukas pasirėmė ant alkūnių, pasikėlė, stvėrė augalą ir ėmė jį godžiai apžiūrinėti, iš susijaudinimo užgniaužęs kvapą.
— Tikrai tas pats,— atsiduso su palengvėjimu,— o jūs... jūs dar sakėte, kad neturite jokių naujienų.
— Kaip tai suprasti?— paklausė Filipas šyptelėjęs.
— Ogi taip, kad aš buvau teisus, o Linėjus, Darvinas ir Ešenholcas klydo. Juk tai atradimas. Vadinasi, Alpių žibuoklė yra savarankiška atmaina.
— Labai reikšmingas atradimas iš bado mirštantiems žmonėms,— tarė Filipas su kartėliu.
— Dar ne viskas,— tęsė senukas, nekreipdamas dėmesio į Filipo toną.— Ši gėlė negalėjo išaugti amžino sniego zonoje. Ji išdygo šiltoje dirvoje, po švelniais saulės spinduliais. Ir jeigu jūs būtumėte jos nenuskynęs, ji būtų išaugusi šitomis sąlygomis. Vadinasi, po dviejų mėnesių ten, kur ją radote, pradės kaltis žolė... net ir čia, kur mes dabar gulime. Mes esame žemiau amžino sniego ribos.
— Po dviejų mėnesių!— sielvartingai sušuko mergina, grąžydama rankas.

— Po dviejų mėnesių,— niūriai pakartojo jaunuolis.— Po dviejų mėnesių mes jau būsime mirę arba toli nuo čia.

— Galimas dalykas,— ramiai pritarė senukas.— Bet jei išpildėte visus nurodymus, mano rankraščiai ir kolekcija nepražus.

Ešlis irzliai pasisuko eiti, o senuko galva vėl bejėgiškai nusviro nuo rankos. Apsimesdamas norįs paglostyti mažylę, Ešlis vėl prisiartino prie Greisės, skubiai ir labai tyliai pašnibždėjo jai keletą žodžių ir išėjo laukan. Jam pasišalinus, senukas vėl pakėlė galvą ir tyliai pašaukė mergaitę:

— Greise!

— Kas yra, daktare Devaržai?

— Eikš čia!

Mergaitė pakilo ir priėjo prie jo.

— Kam jis maišė pelenus, Greise?— įtariai paklausė Devaržas.

— Nežinau.

— Tu viską jam pasisakai. Ar ir apie tai papasakojai?

— Ne, sere.

Skvarbus Devaržo žvilgsnis tarytum stengėsi įskaityti slapčiausias merginos mintis. Paskui, matyt, nurimęs tarė:

— Išimk iš ugnies ir padėk ant sniego, kad atšaltų.

Mergaitė pažarstė gęstančias žarijas ir pelenuose atrado iki baltumo įkaitintą švytintį akmenį, didumo sulig vištos kiaušiniu. Paėmusi porą nuodėgulių, ištraukė jį iš ugniavietės ir padėjo prie angos ant sniego; po to sugrįžo pas senuką.

— Greise!

— Klausau, sere.

— Tu išeini?

Greisė tylėjo.

— Nesigink. Aš girdėjau jūsų pokalbį. Galbūt tai geriausia išeitis. Šiaip ar taip, tu vis tiek išeisi su juo. Tačiau, Greise, ką tu žinai apie šį žmogų?

Nei daktaro artumas, nei juos sulyginusi nelaimė, nei nuolatinis tvyrančios mirties pavojus nebuvo nustelbę Greisės moteriškos prigimties. Ir mergina bematant prisidengė ja, tarytum skydu, nuo to mirštančio žmogaus.

— Na, sere, tiek, kiek ir kiti; jis nuoširdus, tikras draugas, ir jam turime būti dėkingi už drąsą, protą ir ištvermę. Jis toks nesavanaudis, sere!

— Niekai! Ką dar žinai?

— Hm... Nebent tai, kad jis yra jūsų ištikimas draugas. Aš maniau, kad jūs jį mylite. Juk patys atsivedėte jį pas mus,— pridūrė ji vylingai.

— Taip, aš susipažinau su juo Svitvoteryje. Bet ką tu žinai apie jo praeitį? Ar jis tau ką nors pasakojo apie save?

— Jis pabėgo nuo pikto patėvio ir neapkenčiamų giminių. Leidosi į vakarus, norėdamas ten apsigyventi vienas tarp indėnų arba išbandyti laimę Oregone. Jis labai išdidus — jūs tai žinote, sere. Jis nepanašus į mus; jis kaip ir jūs yra išsilavinęs žmogus, džentelmenas.

— Taip, čia jis atrodo išsilavinęs, nors neskiria žiedlapių nuo kuokelių,— burbtelėjo Devaržas.— Na, o ar žada jis tave vesti, kai iš čia išbėgsite?

Akimirką įdubę merginos skruostai kiek paraudo — ji nebežinojo, ką sakyti. Bet tuoj pat atsigavo.

— O sere, kaip jūs galite taip žiauriai juokauti tokiu sunkiu metu!— meiliai sušuko ši klastūnė.— Juk nuo mūsų priklauso mano mylimo brolio, mažos sesutės, visų čia esančių moterų likimas. Tik mes abu turime pakankamai jėgų tokiam išbandymui. Aš galiu būti jam naudinga, mano jėgoms palaikyti reikia mažiau maisto. Mano širdis jaučia, kad mums pavyks ir mes greit grįšime su pagalba. Dabar, sere, ne laikas juokauti; mūsų visų gyvybėms — taip pat ir jūsų — gresia pavojus.

— Aš jau nugyvenau savo gyvenimą,— abejingai pasakė vyriškis.— Kai grįšite — jeigu iš viso grįšite — man jūsų pagalbos nebereikės.

Jo veidas persikreipė iš skausmo. Kiek laiko jis gulėjo ramiai, tarsi kaupdamas jėgas. Kai vėl prabilo, jo balsas skambėjo dar tyliau ir dusliau.

— Greise,— pagaliau ištarė jis,— prieik arčiau, vaikuti, aš noriu tau kai ką pasakyti.

Greisė svyravo. Ją buvo apėmusi kažkokia nesuprantama baimė ir drovumas. Ji pasižiūrėjo į miegantį brolį.

— Jis nenubus,— tarė Devaržas, pamatęs jos žvilgsnį.—

Migdomieji vaistai dar tebeveikia. Atnešk man tą luitą, kur išėmei iš pelenų.

Greisė atnešė akmenį — melsvai pilką šlako gabalą. Senukas paėmė jį, apžiūrėjo ir tarė Greisei:

— Patrink jį stipriai į antklodę.

Greisė pradėjo trinti. Netrukus akmens paviršius pašviesėjo ir ėmė blizgėti.

— Atrodo kaip sidabras,— tarė susimąsčiusi mergaitė.

— Čia ir yra sidabras,— atsakė Devaržas.

Greisė paleido luitą iš rankų ir atbula pasitraukė.

— Pasiimk,— tarė senukas,— jis tavo. Prieš metus jį radau kalnų tarpeklyje, toli vakaruose. Aš žinau, kur yra dideli sidabro klodai — didžiuliai lobiai, Greise, girdi, apdengti melsvomis uolienomis, kaip ir tas luitas, kurį tu vakar vakare įdėjai į ugnį. Galiu tau pasakyti, kaip ir kur rasti tuos klodus. Galiu tau perduoti savo, kaip atradėjo, nuosavybės teisę. Imk imk, jis tavo.

— Ne, ne,— skubiai pertarė jį mergaitė,— pasilikite sau. Jūs dar gyvensite ir pats galėsite pasinaudoti.

— Ne, Greise! Net jeigu ir likčiau gyvas, maža man būtų iš to naudos. Savo gyvenime esu turėjęs turtų daugiau, negu reikia, bet jie neatnešė man laimės. Aš jų nevertinu. Kenksmingiausia piktžolė, tarpstanti ant jų, turi didesnę vertę mano akyse. Aš tau palieku tuos klodus. Šiame pasaulyje turtai duoda viską: prabangą, aukštą padėtį. Imk juos. Jų dėka pasidarysi tokia pat išdidi ir nepriklausoma, kaip tavo mylimasis. Tu jam visada būsi miela, nes turtai papildys tavo grožį, jie taps pjedestalu tavo dorybei. Priimk juos, priimk.

— Bet jūs turite giminių ar draugų,— tarė mergina, vis dar traukdamasi nuo žibančio akmens vos ne su prietaringa baime.— Atsiras, kas turi didesnių teisių į...

— Niekas kitas neturi didesnių teisių už tave,— pertraukė ją senis, iš paskutiniųjų gaudydamas kvapą.— Vadink tai padėka, jei nori. Arba kyšiu tavo mylimajam, kad laikytųsi pažado ir išsaugotų mano rankraščius ir kolekciją. Vadink tai, jei patinka, atpirkimu; galbūt kadaise aš pažinau jauną merginą, kuriai tokia dovana būtų suteikusi laimę. Galvok... Galvok, ką nori, tik priimk mano dovaną!

Senukas tarė žodžius beveik pašnibždomis. Išblyškęs veidas pasidarė pilkas; jis sunkiai gaudė kvapą. Greisė norėjo pažadinti brolį, bet Devaržas rankos mostu ją sulaikė. Iš paskutinių jėgų mirštantysis pasirėmė alkūnėmis, ištraukė iš kišenės voką ir padavė Greisei.

— Čia yra... žemėlapis... klodo ir vietos aprašymas... Atiduodu tau... sakyk, kad priimi... Greise, sakyk greit...

Jo galva vėl nusviro. Mergina pasilenkė, norėdama ją pakelti. Staiga kažkoks šešėlis šmėžtelėjo angoje. Greisė kilstelėjo akis ir vėl pamatė... Damfio veidą!

Šį kartą Greisė nesuriko. Tik instinktyviai atsisuko į Devaržą ir tarė:

— Taip, priimu!

Drąsiai ji pažvelgė angos link, tačiau Damfio ten nebebuvo.

— Ačiū,— sušnibždėjo Devaržas. Lūpos dar kažką sakė judėjo... Paskui tarytum šydu apsitraukė akys.

— Daktare Devaržai!— tyliai pašaukė Greisė.

Bet jis jau nebeatsiliepė.

— Jis miršta,— dingtelėjo merginai, ir staiga ją apėmė baimė. Greitai atsistojusi, nuskubėjo prie brolio ir papurtė. Vietoj atsakymo pasigirdo tik gailus vaitojimas, atodūsis. Išsigandusi mergina apsižvalgė aplinkui, paskui nubėgo prie angos.

— Filipai!

Tyla. Ji išsiropštė pro ilgą lyg tunelis taką laukan. Buvo jau visai sutemę, ir per kelias pėdas nuo trobelės nieko nematyti. Mergina paskubomis apsidairė ir be nuovokos puolė į tamsą. Tą pat mirksnį dvi žmogystos išniro iš kauburio šešėlio ir nusėlino į trobelę. Tai buvo misis Brekit ir misteris Damfis.

Jie įsėlino vogčiomis, iš baimės susilenkę, tačiau vikriai ir įžūliai, kaip niekšingiausi grobuonys. Čia stati, čia ropodami jie šniukštinėjo po trobelę. Prieblandoje susidūrę pešėsi ir spjaudė vienas į kitą. Apieškojo visas pakampes, apčiupinėjo kailinius ir antklodes, apuostė kiekvieną daiktą.

Nieko nepešę, stabtelėjo, dėbčiodami vienas į kitą.

— Viską suėdė, prakeiktieji,— kimiai sušvokštė misis Brekit.

— Kad tai nepanašu į valgį,— prieštaravo Damfis.
— Betgi pats matei, kaip išėmė iš ugnies?
— Mačiau.
— Ir trynė į antklodę.
— Taip.
— Kvaily, negi nesupranti?
— Ko nesuprantu?
— Ten buvo kepta bulvė.
Damfis neteko žado.
— Bet kam gi reikėjo trinti į antklodę? Kad nusitrintų žievė?
— Mat jų skrandžiai per švelnūs!— atsakė misis Brekit ir nusikeikė.
Damfis vis dar negalėjo atsikvošėti.
— Jis sakė žinąs, kur daugiau yra!— karštai sušnibždėjo.
— Kur?
— Neišgirdau.
— Kvaily! Reikėjo griebti už gerklės ir būtų pasakęs,— sušnypštė misis Brekit, nesitverdama pykčiu ir apmaudu.— Blusa, ir ta drąsesnė už tave. Na, tegu tik pagausiu tą mergpalaikę! Šš! Kas čia?
— Jis sujudėjo,— pasakė Damfis.
Bematant abu vėlei virto užkluptais žvėrimis, tik žiūrinčiais, kaip išnešti sveiką kailį. Bet pajudėti nedrįso.
Devaržas kliedėdamas pasisuko ant šono. Paskui pašaukė:
— Greise!
Mostu paliepusi savo bendrui tylėti, misis Brekit palinko prie mirštančiojo.
— Aš čia, brangusis.
— Pasakyk jam, kad nepamirštų. Kad laikytųsi savo žodžio. Tegu tau pasako, kur paslėpta.
— Gerai, brangusis.
— Prie įėjimo į Monjumento tarpeklį. Šimtas pėdų į šiaurę nuo pušies. Užkasta dviejų pėdų gylyje, po akmenų kūgiu.
— Gerai!
— Vilkai nepasieks.
— Žinoma!

— Akmenys apsaugos nuo plėšrių žvėrių.
— Aišku, apsaugos.
— Žvėrys viską juk gali sudraskyti.
— Žinoma!
— Juk jie alkani.
— Tiesa, brangusis!

Staiga klaidžiojantis senio žvilgsnis užgeso nelyginant žvakė. Žandikaulis nukaro. Jis mirė. O palinkusios ties juo sėdėjo dvi nusigandusios, bet džiūgaujančios žmogystos, vyras ir moteris, ir šypsojosi — pirmą kartą po to, kai įžengė į šį lemtingąjį tarpeklį.

III skyrius

GABRIELIS

Rytą stovykloje trūko penkių žmonių. Filipas Ešlis ir Greisė Konroj, Piteris Damfis ir misis Brekit buvo dingę, o daktaras Polis Devaržas miręs. Dėl senio mirties niekas nesijaudino ir nesielvartavo, bet kitų keturių dingimas sukėlė bejėgiško pykčio audrą; visi manė, kad bėgliai rado būdą išsigelbėti ir patys vieni juo pasinaudojo. Pasipiktinimui nebuvo ribų. Bėglių nuosavybė bematant konfiskuojama, o jų gyvybių irgi nebus pasigailėta. Iš pradžių visi šoko jų gaudyti, bet nužengė kokį dvidešimt žingsnių ir sustojo.

Tik vienas Gabrielis Konrojus žinojo, kad Filipas ir Greisė išėjo drauge. Atsikėlęs rytą, jis rado prisegtą prie antklodės skiautelę popieriaus su užrašu: „Tesergsti jus dievas, brangusis broli ir sesute, pakol aš ir Filipas grįšime su pagalba". Ten pat gulėjo truputėlis valgio, matyt, Greisės šiaip taip sutaupyto iš skurdžios savo dalies ir palikto kaipo atsisveikinimo dovaną. Gabrielis tuojau viską pridėjo prie bendro maisto. Po to ėmėsi šnekinti mergytę. Gabrielis buvo ne tik viltingo būdo, bet puikiai mokėjo myluoti ir guosti vaikus,— tokio jis jau buvo prigimimo. Vaikinas turėjo visas auklės ar slaugės savybes: ištvermę ir švelnumą, žemą malonų balsą, lanksčias ir tvirtas rankas, o prie plačios

jo krūtinės taip ir norėjosi priglusti. Per visą varginga kelionę moterys instinktyviai jam patikėdavo vaikus; dauguma tų, kurių jau nebebuvo, mirė ant jo rankų. Visi, kam tik reikėjo pagalbos, kreipdavosi į jį. Tačiau niekam nė neateidavo į galvą padėkoti. Nemanau, kad ir jis pats to būtų tikėjęsis; jis negalvojo, netgi nesuvokė, koks visiems yra reikalingas, todėl, kaip dažnai atsitinka, ir kiti vertino jo paslaugas tiek, kiek jis pats. To maža: žmonės netgi žiūrėjo į jį iš aukšto, tarsi jaustųsi darą jam gera, suteikdami galimybę jo gabumams pasireikšti.

— Ole,— kalbėjo jis, mėtydamas mergytę aukštyn.— Norėtum turėti gražią lėlytę?

Olė, kažko vildamasi, plačiai atvėrė alkanas akutes ir linktelėjo galvą.

— Su tikra mama,— jis tęsė,— kuri žaidžia su ta lėle kaip su tikru vaikučiu. Norėtum kartu pažaisti?

Olė nudžiugo — juk dviese žaisti su lėle jai buvo naujiena.

— Na, tada broliužis Gabis gaus ją tau. Tik tuomet Greisei reikės išeiti, nes lėlytės mama turės apsigyventi pas mus.

Iš pradžių Olė pasipriešino, bet greitai pasidavė pagundai — kaip ir kiekviena moteris, nesvarbu ar ji alkana, ar soti. Vis dėlto atsargumo dėlei ji paklausė:

— Ar lėlė nori valgyti?

— Ne, ji niekada nevalgo,— nuramino Gabrielis.

— A-a,— su palengvėjimu pasakė Olė.

Tuomet gudruolis Gabrielis greitai susirado pamišusią misis Damfi.

— Jūs jau visai nusivarėt su tuo kūdikiu,— tarė jis, paglostęs susuktą antklodę ir neva gnybtelėjęs tariamąjį kūdikį į žandelį.— Jeigu jis turėtų su kuo pažaisti, būtų sveikesnis ir stipresnis. Oi, kaip sulyso! Reikia kokios permainos. Neškite pas Olę; ji galės su juo pažaisti iki...iki... rytojaus.

Toliau „rytojaus" misis Damfi protas nebesiekė.

Netrukus moteriškė su savo mutulu įsikūrė Greisės vietoje, ir Olė buvo patenkinta. Reiklesnės širdies arba gyvesnės vaizduotės žmogus būtų pasibaisėjęs tokiu

absurdišku sprendimu. O Gabrielis matė tik viena: abi patenkintos, ir išvengta keblumų dėl Greisės dingimo. Moteris ir mergytė sūpavo antklodę paeiliui; tas padėjo mergytei užmiršti dabartį ir kurti ateities planus, o motinai — gyventi praeities prisiminimais. Olės ir misis Damfi pastangos atitraukti kąsnį nuo savęs ir pataupyti lėlei būtų sugraudinusios bet kieno širdį, tačiau vienintelis žiūrovas Gabrielis pats buvo to vaidinimo artistas ir mielai vaidino kartu, o tikras pasigailėjimo jausmas apima žmogų, tik stebint nelaiminguosius iš šalies.

Dienai įpusėjus, mirė isteriškasis jaunuolis, Gabrielio pusbrolis. Gabrielis nuėjo į trobelę paguosti likusiųjų. Iš dalies jam pavyko įkvėpti varguoliams tikėjimo ateitimi, ir auksaburniui pasakoriui vėl atsirišo liežuvis ir pradėjo veikti vaizduotė. Tačiau atėjo ir ketvirta valanda, o lavonas vis tebegulėjo nepalaidotas.

Vakare, sėdint visiems trims prie rusenančios ugnies, kažkas nutiko misis Damfi. Tariamasis kūdikis staiga nusirito ant žemės; Gabrielis žvilgterėjo į moterį ir pamatė, kad jos rankos nukaro, o akys nejudėdamos žiūri į vieną tašką. Jis pakalbino moterį, bet toji sėdėjo nelyginant stabo ištikta. Gabrielis palietė ją ranka ir pajuto, kad kūnas sustingęs kaip mirusio žmogaus. Olė pravirko.

Verksmas tarytum pažadino misis Damfi. Vis taip pat sustingusi, ji prabilo pasikeitusiu, nesavu balsu:

— Klausykite!

Gabrielis davė Olei ženklą nutilti.

— Jie išvyksta! — tarė misis Damfi.

— Kas? — paklausė Gabrielis.

— Gelbėjimo būrys.

— Kur jie?

— Toli, labai toli. Bet jau rengiasi į kelią. Aš juos matau: dvylika vyrų ant ryšuliais apkrautų arklių. Jų vadas amerikietis, kiti — svetimšaliai. Štai! Važiuoja! Tik dar labai toli nuo mūsų, oi kaip toli!

Gabrielis nieko nepasakė, tik žiūrėjo, įsmeigęs į ją akis. Ji nutilo, sakytum mirė. Bet netrukus vėl prabilo:

— Ten, kur jie joja, šviečia saulė, paukščiai čiulba, žolė želia... tiktai labai toli, oi kaip toli! Per toli...

— Jūs juos pažįstate? — paklausė Gabrielis.

— Ne.

— O jie mus ar pažįsta?

— Ne.

— Ko jie čia vyksta ir iš kur žino, kad mes čia? vėl paklausė Gabrielis.

— Jų vadas matė mus.

— Kur?

— Sapne.

Gabrielis švilptelėjo ir pasižiūrėjo į antklodę su tariamu kūdikiu. Jis mielai būtų patikėjęs, jog tai kokia šios pamišusios moters pranašystė, betgi visiškai neįmanoma, kad panašią viziją būtų išvydęs ir kažin koks nepažįstamas žmogus, sveikas ir nekamuojamas alkio. Vis dėlto širdies gerumas ir viltingas būdas nugalėjo Gabrielio nepasitikėjimą, ir jis paklausė:

— Kokiu keliu jie atjos?

— Pro gražų slėnį palei plačią, žvilgančią upę. Paskui perkirs kalną ir pasieks kitą gražų aukštais skardžiais slėnį; slėnyje vingiuoja upelis — toks sraunus, kad, rodos, girdžiu vandens čiurlenimą... Ar nematai? Va ten, už snieguotos viršūnės. Žalias žalias slėnis... Ten lyja lietus... Žiūrėk, va!.. — Ir pirštu parodė į šiaurę, į rūsčius sniegynus.

— O pati ar nueitumėte ten? — paklausė praktiškasis Gabrielis.

— Ne.

— Kodėl?

— Aš pasiliksiu laukti savo dukrelės. Ji ateis mūsų pasiimti. Ji ras mane čia.

— Kada ji ateis?

— Rytoj.

Šį taip dažnai minimą žodį moteris dabar ištarė paskutinį kartą. Mažoji dukrelė atėjo jos pasiimti netrukus po vidurnakčio, nutvieksta šviesos, kurios Gabrielis, deja, nematė, tačiau kuri suspindo išblėsusiose moteriškės akyse. Mažylė pasirodė taip ryškiai, kad vargšė pamišusi motina pakilo, karštai ištiesė išseku-

sias rankas ir... glausdama savo kūdikį, krito negyva.

Gabrielis paėmė susuktą antklodę, padėjo ją ant velionės krūtinės ir sukryžiavo virš jos rankas. Paskui greitai nubėgo į kaimyninę trobelę.

Bet į vidų vaikinas neįėjo. Jis niekada niekam nepasakė, ką ten išvydo. Tik, kai svirduliuodamas ėjo atgal, jis buvo išbalęs kaip drobė ir jo akyse galėjai matyti baisų išgąstį. Jis viena tegalvojo — bėgti, bėgti ir daugiau niekada nebegrįžti į tą prakeiktą vietą. Negaišdamas laiko, vaikinas stvėrė kūkčiojančią persigandusią Olę ir, šaukdamasis dievo pagalbos sau ir aniems, išbėgo iš trobelės ir dingo tamsoje.

IV skyrius

GAMTA RODO KELIĄ

Į šiaurę nuo tarpeklio stūksojo ilgas į kapą panašus kalnagūbris. Įdubusiu, apsnigtu jo šlaitu nuo pat vidudienio sunkiai kopė du žmonės. Saulei leidžiantis, jie pasiekė viršūnę ir sustojo atsikvėpti; jų siluetai aiškiai juodavo dangaus fone. Tai buvo Filipas ir Greisė.

Nepaisant kelionės nuovargio, maistingo valgio stokos ir susikrimtimo dėl paliktųjų, Greisės veidas, nušviestas skaisčios saulėlydžio žaros, buvo labai gražus. Vyriški drabužiai, kuriais vilkėjo, jai netiko ir ji atrodė dar mažesnė negu iš tikrųjų, bet grakštumo tie drabužiai vis vien nenuslėpė. Filipas aiškiai matė gęstančios saulės nutviekstas ilgas blakstienas, dengiančias tamsias akis, taisyklingą veido ovalą ir netgi keletą strazdanų ant dailios viršutinės lūpytės. Norėdamas jai padėti, o gal ir padrąsinti, jis švelniai apkabino ją per liemenį ir pabučiavo.

Galimas dalykas, pabučiavo tik šiaip sau.

Tačiau Greisė su būdingu moterišku apdairumu paklausė Filipą, kaip jau ne kartą buvo klaususi:

— Tu mane myli, Filipai?

O Filipas su būdingu tokiais atvejais vyrišku atvirumu lengvabūdiškai atsakė:

— Taip.

Iš tikrųjų jis buvo labai susirūpinęs, alkanas ir išvargęs. Jau keturios dienos, kaip jie paliko stovyklą. Antrą kelionės dieną po sniegu rado keletą pušų kankorėžių su dar žaliomis sėklomis, vėliau — voverės sandėlį drevėje. Trečią dieną Filipas užmušė ir jie suvalgė pačią drevės šeimininkę. Tą pat vakarą Filipas pastebėjo skrendančią nuo tarpeklio laukinę antį. Jis suprato, kad paukštis skrenda kokio kalnų ežero link, tad pirmiausia gerai įsidėmėjo jos kryptį, o paskui nušovė. Toliau jie ėjo į tą pusę, kur skrido antis, o rytojaus dieną per pusryčius tą savo vedlį suvalgė. Filipas buvo nusiminęs. Su tokiu dideliu vargu jie pasiekė kalnagūbrio viršūnę, o išvydo vėl tokią pat bekraštę banguotą, baltą sniego platybę, nusidriekusią iki pat horizonto. Niekur nei upės, nei ežero. Jokio ženklo, rodančio, iš kur antis atsirado ir kur skrido. Filipas jau buvo begalvojąs, ar nepasukti į kitą pusę, bet ūmai atsitiktinumas parodė jiems kelią.

Norėdama geriau apžiūrėti sniego dykrą, Greisė prisiartino prie pat skardžio krašto, bet staiga klastingoji briauna jai po kojom ėmė slinkti. Filipas bematant atsidūrė šalia ir stvėrė merginą už rankos; tuo tarpu didžiulis uolos gabalas atskilo ir nugarmėjo žemyn, ir Greisė, laikoma Filipo, liko pakibusi ore. Staigus sukrėtimas išjudino ir tą netvirtą granito luitą, ant kurio stovėjo pats Filipas. Jam nespėjus niekur tvirčiau atsistoti, luitas sudrebėjo, susiūbavo ir ėmė slysti, nešdamasis kartu ir Filipą su Greise. Laimė, milžiniška akmens ir ledo lavina nuslinko pirma jų ir, braukdama žemyn kyšančias uolas ir akmenis, išarė lygų, tiesų, nors ir statmeną kelią per kalno šlaitą.

Net krisdamas Filipas neprarado nuovokos ir nenusitvėrė už uolos briaunos, nes tuomet būtų pabirusi akmenų kruša ir sutraiškiusi juos abu. Jausdamas, kad nebetenka sąmonės, jis dar tvirčiau suspaudė Greisės ranką, prisiglaudė jos galvą prie krūtinės ir taip, net

sąmonei užtemus, instinktyviai saugojo merginą, kai abu ritosi lavinos praskintu lygiu keliu. Bet ir tada Filipas vis dėlto juto, kaip aplinkui viskas ūmai aptemsta ir vėl nušvinta, kaip braškėdamos lūžta šakos, kaip aštrūs pušų spygliai braukia per veidą ir rankas. Paskui suvokė, kad kažkur nukrito, ir tada, tiktai tada, viskas jam susiliejo, ėmė pašėlusiai suktis galva. Paskui atėjo ramybė, tamsa, užmarštis...

Kai Filipas atsipeikėjo, gerklę degino skausmas, tarsi jį kas būtų smaugęs. Atvėręs akis, jis pamatė palinkusią Greisę; susirūpinusi ji trynė jam sniegu rankas ir smilkinius. Ant apvalaus Greisės skruosto rudavo kraujo dėmė.

— Tu susižeidei, Greise! — buvo pirmi žodžiai, kuriuos Filipas įstengė ištarti.

— Ne, mano brangusis ir narsusis Filipai! O, kokia laimė, kad tu gyvas!

Staiga mergaitės skruostai išbalo ir net saulės nubučiuota viršutinė lūpa liko tarsi bekraujė; ji atsirėmė į medžio kamieną.

Tačiau Filipas jos nematė. Vaikino akys skubiai lakstė aplinkui. Jis gulėjo tarp pušų šakų ir uolų nuolaužų. Netoliese čiurleno vanduo,— priešais, arčiau nei už šimto pėdų, tekėjo upė! Jis pažvelgė aukštyn: pro kiaurymę sniego dangoje, kurią jie pramušė krisdami, raudona saulėlydžio liepsna liejosi ant nubraižytų medžių kamienų ir išmėtytų šakų. Prasiskverbę pro šio savotiško snieginio skliauto plyšius, saulės zuikeliai mirguliavo ant upelio bangų.

Dabar jis suprato, kur skrido antis! Suprato, kodėl pirma nepastebėjo upės! Suprato, kur pasislėpė visi paukščiai ir žvėrys, kodėl miškuose ir kalnų tarpekliuose nematyti jų pėdsakų! Pagaliau jie išėjo į atvirą kelią!

Svyruodamas Filipas atsistojo ir džiugiai sušuko: Greise, mes išgelbėti!

Greisė žiūrėjo į jį laiminga, bet ne tiek dėl šios sėkmės, kiek dėl paties Filipo, kad išliko gyvas.

— Klausyk, Greise! Pati gamta mums rodo kelią, na, gal tik takelį, bet jis mus išves iš šios dykynės.

Eidami žemyn palei upę, mes prieisime platų slėnį.

— Žinau,— tepasakė ji.

Filipas pažvelgė į ją klausiamai.

— Kai viršuj tempiau tave iš akmenų ir sniego griūties, aš mačiau tą slėnį, apie kurį tu kalbi. Va iš ten.

Ji parodė pirštu į atsikišusią uolą virš plyšio sniege, ant kurios gulėjo nuo viršaus nusiritęs didžiulis akmuo.

— Tu mane tempei, vaikuti?

Greisė nežymiai nusišypsojo.

— Tu nežinai, kokia aš stipri,— tarė ji ir, tarsi patvirtindama savo žodžius, neteko sąmonės.

Filipas pašoko ir pribėgo arčiau. Jis puolėsi ieškoti brangiosios gertuvės, kurią taip šventai saugojo per visas negandas, bet nerado. Vaikinas apsidairė; gertuvė gulėjo ant sniego tuščia!

Pirmą kartą šios varginančios kelionės metu Filipas sudejavo. Išgirdusi jo balsą, Greisė pravėrė meilias akis. Ji pamatė mylimąjį su tuščia gertuve rankoje ir nusišypsojo.

— Aš viską sugirdžiau tau, mielasis,— tarė ji.— Tu man atrodei toks silpnas... maniau, kad miršti... atleisk man!

— Betgi aš tik susitrenkęs buvau, o tu, Greise, tu...

— Man jau geriau,— atsakė ji ir pamėgino atsikelti. Tačiau, tyliai suvaitojusi, vėl susmuko ant žemės.

Filipas, deja, nebeišgirdo. Tuo metu jis jau kopė į atsikišusią uolą, kurią buvo parodžiusi Greisė. Netrukus jis sugrįžo, visas nušvitęs iš džiaugsmo.

— Mačiau tą slėnį, Greise; jis tik už kelių mylių nuo mūsų. Dar šviesu, ir šiąnakt mes nakvosime jau ten.

— Manau, kad ne... brangusis Filipai,— suabejojo Greisė.

— O kodėl ne? — nekantriai paklausė Filipas.

— Nes... man... man atrodo, kad... aš susilaužiau koją.

— Nejaugi!

Bet mergina vėl nualpo.

V skyrius

IŠ MIŠKŲ — Į NEŽINIĄ

Visa laimė, kad Greisė suklydo. Ji tik buvo stipriai išsinarinusi kulkšnį, todėl negalėjo nė pastovėti. Filipas suplėšė savo marškinius, padarė tvarsčių, suvilgė juos tirpstančiame sniege ir aprišo tą sutinusį sąnarį. Paskui krūmuose pašovė putpelę ir dar vieną antį. Nuvalęs vietą guoliui, užkūrė ugnį ir išvirė merginai karštos vakarienės. Jiems jau nebegrėsė bado mirties pavojus, didžiausi negandai paliko užpakalyje,— blogiausiu atveju gaus priverstinai pailsėti ir užtruks dar keletą dienų.

Per paskutines kelias valandas oras pastebimai atšilo. Vidurnaktį drėgnas vėjelis ūmai sujudino aukštas pušų šakas ir pasigirdo grėsmingas, bet dar prislopintas dundesys virš sniego skliauto. Lijo.

— Tai pavasario trimitas,— sušnabždėjo Filipas.

Bet Greisei ne poezija rūpėjo — netgi iš mylimojo lūpų. Ji padėjo galvą jam ant peties ir tarė:

— Tu, brangusis, eik toliau. Palik mane čia.

— Greise!

— Taip, Filipai! Aš galiu čia palaukti, kol tu sugrįši. Dabar nieko nebebijau. Čia man ir taip daug geriau, negu... jiems!

Kelios ašaros nuriedėjo Filipui ant rankos. Jis susiraukė. Gal jautė sąžinės graužimą, gal jį erzino merginos tonas, nes ir anksčiau ji apie tai buvo panašiai kalbėjusi; šiaip ar taip, buvo paliesta charakterio savybė, kurią jis mėgo vadinti „sveiku protu". Filipas iš tikrųjų laikė save kilniaširdžiu, nesavanaudžiu, karštu, veržliu žmogumi, kurį tik sveikas protas apsaugo nuo pražūties.

Kurį laiką jis tylėjo; galvojo, kaip, rizikuodamas gyvybe, išplėšė šią merginą iš mirties nagų; kaip ją saugojo per tą pavojingą kelionę, užsikraudamas visą naštą ant savo pečių; kaip jai suteikė laimę,— juk Greisė pati prisipažino esanti laiminga; kaip mielai jis sutinka gaišti dėl jos. Filipas net įsivaizdavo, tiesa, gana miglotai, šviesią ateitį, kurią jis Greisei sukurs; ir štai dabar, kai išsigel-

bėjimas čia pat, ji kremtasi dėl kažkokių dviejų mirštančių žmonių, kurie tik per stebuklą galėtų gyvi jų sulaukti. Filipas dažnai bandydavo bešališkai vertinti savo poelgius,— ta savybe jis labai didžiavosi,— įsivaizduodamas save kito asmens vietoje ir samprotaudamas, kaip pasielgtų tuo atveju, jei laikytųsi ano nuomonės. Ir vargu ar reikia sakyti, kad visada jam atrodydavo, jog pasielgtų visiškai priešingai. Dabar, Greise dėtas, jis ramiai būtų išsižadėjęs visų ir visko dėl tokios meilės ir ateities. O jeigu ji šito nedaro, vadinasi, liguistos dvasios arba šiaip ne visai normali. Tokia logika — suprantama ir nenuginčijama. Ir taip samprotaujama ne tik Sieros kalnuose ir ne tik fiziškai išsekusių žmonių.

Kiek patylėjęs, Filipas pasakė pasikeitusiu balsu:

— Greise, prieš eidami pirmyn ar atgal, pasikalbėkime atvirai ir pasistenkime suprasti vienas kitą. Mes palikome trobelę prieš penkias dienas; net jeigu mums ir pavyktų lengvai rasti kelią atgal, prireiktų dar penkių dienų. Iki to laiko ten viskas bus baigta. Ir jie dabar jau yra arba išgelbėti, arba pagalbos jiems nebereikia. Aš kalbu žiauriai, Greise, bet juk pati tiesa ne mažiau žiauri. Jei būtume ten pasilikę, vis tiek nebūtume padėję jiems, o tik mus pačius būtų ištikusi jų lemtis. Mane — tavo brolio, o tave — tavo sesers. Išsigelbėjimas yra mūsų laimė, o ne kaltė. Taip jau lemta, kad tu ir aš liktume gyvi. Mus galėjo ištikti ir kitoks likimas: beeidami ieškoti pagalbos, galėjome patys žūti, o juos galėjo išgelbėti kiti, ir tada jie mums taip pat nieko nebebūtų galėję padėti.

Greisė nemokėjo taip logiškai samprotauti, bet žinojo, jog nieku gyvu nebūtų išėjusi, jeigu Filipas būtų pasakęs tai anksčiau. Vyriškosios giminės skaitytojas, be abejo, tuoj pajus, kokie tvirti Filipo argumentai ir kokia nereikalinga ta moteriška Greisės užuomina.

Greisė nusigandusi pažvelgė į Filipą. Jis pasirodė jai kažkoks tolimas, gal todėl, kad ašaros temdė akis, bet greičiausiai jį atitolino tie keli žodžiai ir pirmą kartą ji pasijuto vieniša. Ji troško vėl jį apkabinti, bet ją sulaikė gėda, kurios anksčiau nejausdavo.

Filipas pastebėjo merginos abejones ir turbūt suprato, ką ji galvoja. Jis kiek pasitraukė.

— Man rodos, nėra ko kalbėti apie kitų gelbėjimą, kol patys dar nesame išsigelbėję,— tarė jis su kartėliu.— Dėl tavo kojos galime čia išsėdėti keletą dienų, o dar gerai nežinome, nė kokioje vietoje esame. Na, dabar eik miegoti,— jis pridūrė švelniau,— o rytą nutarsime, ką toliau daryti.

Greisė užmigo, ašarų smaugiama. Vargšė Greisė! Ji troško nuoširdžiai pasipasakoti apie save, pakalbėti apie abiejų ateitį. Buvo tinkama proga atskleisti daktaro Devaržo paslaptį; ji neslėpdama būtų jam papasakojusi, ką Devaržas sakė, net kaip jis išreiškė nepasitikėjimą Filipu. O Filipas būtų galėjęs aptarti su ja ateities planus, grįžti su pagalba į tarpeklį, tapti didvyriu, kurį Gabrielis tuojau pat būtų pripažinęs tinkamu vyru Greisei. Kokie jie būtų laimingi. Bet dabar artimųjų jau nebėra — jie mirė ir galbūt mirdami prakeikė ją ir Filipą... O Filipas net nepabučiavo jos, nepalinkėjo labos nakties ir rymo va prie medžio paniuręs.

Pro sniego skliautą pradėjo skverbtis miglota ir pilka lyg švininė ryto šviesa. Smarkiai lijo; upė buvo patvinusi ir vis dar tvino. Ėjo ižas, susimaišęs su sniegu ir šakų nuolaužomis, dumblu ir šipuliais, nešamais mylių mylias. Kartkartėmis praplaukdavo išgriuvęs medis su kyšančiomis į viršų, tartum laivo stiebas, šaknimis. Staiga Filipas, kuris visą laiką sėdėjo parėmęs galvą rankomis, atsistojo ir kažką šūktelėjo. Greisė atmerkė nuvargusias akis.

Jis parodė srovės atneštą medį, kuris atsimušė į krantą ir apsisukęs sustojo priešais.

— Greise,— tarė Filipas karštai kaip kadaise,— pati gamta mus globoja. Ir ji mus išgelbės. Ji mus atvedė čia, prie šios upės, o dabar štai atsiuntė laivą. Eime.

Nespėjo Greisė nė atsakyti, o Filipas linksmai čiupo ją ant rankų ir pasodino tarp dviejų styrančių šaknų. Šalia padėjo šautuvą ir kiek turėjo maisto, tada susirado šaką ir, užšokęs ant šio keisto plausto, ėmė stumtis nuo kranto. Iš pat pradžių medis laikėsi, bet paskui staiga jį pagavo srauni srovė ir jis lyg gyvas šaute šovė pirmyn.

Upė buvo labai siaura ir srauni, tad Filipas turėjo sukaupti visas jėgas ir dėmesį, kad galėtų išsilaikyti srovės viduryje. Greisė sėdėjo tylėdama ir gėrėjosi savo

mylimuoju — vikriu, sumaniu, iš susijaudinimo iškaitusiu. Netrukus Filipas sušuko:

— Matai rąstą? Netoliese turi būti gyvenvietė.

Greta jų srovė nešė neseniai nutašytą pušinį rąstą. Vilties spindulys perskrodė liūdnas Greisės mintis: jeigu pagalba taip arti, tai gal ji pasiekė ir nelaiminguosius? Bet Filipui ji nieko nebesakė, o šis vėl pasinėrė į darbą ir ją tarsi užmiršo.

Širdis Greisei suvirpėjo iš džiaugsmo, kai pagaliau Filipas atsisuko ir, pasiramstydamas šaka, ėmė pamažu artintis keistuoju plaustu prie jos. Priėjęs atsisėdo šalia, pirmą kartą nuo praeito vakaro paėmė už rankos ir švelniai tarė:

— Greise, vaikuti, aš noriu su tavimi pasikalbėti.

Greisės širdelė suspurdėjo, kurį laiką ji nedrįso pakelti ilgų blakstienų ir į jį pažvelgti. Nepastebėdamas jos sumišimo, jis kalbėjo toliau:

— Po kelių valandų mes būsime nebe tyruose, o civilizuotame pasaulyje... kokioje nors gyvenvietėje, kur sutiksime vyrų ir gal moterų. Tai bus svetimi žmonės,— nebe giminės ir draugai, kurie tave pažino ir su kuriais tu gyvenai tiek daug dienų ir savaičių; jie nieko nežinos nei apie mus, nei apie mūsų kančias.

Greisė pažvelgė į jį, bet nieko nepasakė.

— Suprask, Greise, nepažindami mūsų, jie gali pagalvoti dievai žino ką apie mūsų pabėgimą. Trumpai tariant, vaikuti, tu esi jauna mergina, o aš — jaunas vyras. Tu graži, brangioji Greise, ir žmonės bus linkę žiūrėti į mūsų draugystę kiek kitaip, negu iš tikrųjų yra; jei sakysi teisybę, vargu ar patikės. Todėl nereikia jos sakyti. Aš vyksiu vienas su gelbėjimo būriu, o tave paliksiu čia patikimose rankose, kol sugrįšiu. Bet aš paliksiu tave ne kaip Greisę Konroj — tu vadinsies mano pavarde!

Greisės kaklas ir skruostai nukaito; sulaikiusi kvapą, pravertomis lūpomis mergina laukė, ką jis toliau pasakys. Filipas ramiai tęsė:

— Tu būsi mano sesuo... Greisė Ešli.

Greisė išblyško, nuleido akis ir rankomis užsidengė veidą. Filipas kantriai laukė atsakymo. Kai mergina vėl pakėlė galvą, jos veidas buvo visiškai ramus, tik skruostai

paraudę; kai jų akys susitiko, Greisė pažvelgė tiesiai ir išdidžiai:

— Gerai,— tarė ji, ir viršutinė jos lūpa kiek virptelėjo.

Tą akimirką juos užliejo maloni saulės šviesa ir šiluma. Medis padarė staigų posūkį ir pamažu išplaukė į platų, vandens apsemtą slėnį; akinančios dienovidžio saulės spinduliuose nuožulnūs aplinkinių kalnų šlaitai žėrėjo žaliu smaragdu. O už karklyno, arčiau nei per mylią, iš trobelės kamino ramiai kilo į dangų nedideli dūmų kamuolėliai.

VI skyrius

PĖDSAKAI

Dvi savaites saulė kilo ir leidosi giedrame danguje už Monjument Pointo kalnų keteros. Dvi savaites niekas nepasikeitė šioje kraupioje sniego ir uolų dykynėje, šioje sustingusioje baltoje banguotoje platybėje, šioje mirtinos tylos viešpatijoje. Atėjo balandžio pirmoji, bežade dykuma atidvelkė lengvas ankstyvo pavasario vėjelis, tik čia jis nesukėlė nei garso, nei judesio.

Ir vis dėlto, atidžiau įsižiūrėjus, galėjai pastebėti iš pirmo žvilgsnio nežymius pakitimus. Sniegas šlaituose kiek susmego, o vietomis visai nutirpo, ir pilkos kalnų keteros styrėjo plikos. Pusnys dar tebekūpsojo, bet jau nebe tokios apvalios — kalno kūnas pamažu nyko, palikdamas tik savo nuogus griaučius; kur ne kur tirpstantis sniegas dideliais gabalais slydo žemyn, ir likę pliki granito luitai tviskėjo saulėje. Tai buvo paskutinė veidmainiška gamtos grimasa. Tačiau šie visi pasikeitimai vyko tyliai, nesudrumsdami tylos.

Bet štai vieną dieną šiame apmirusiame slėnyje nuaidėjo pentinų žvangesys ir žmonių balsai. Skindamas kelią per pusnis, kaukšėdamas per uolas, siaura ilga tarpukalne judėjo raitelių ir ryšuliais apkrautų mulų būrys. Šie neįprasti garsai prikėlė ilgai snaudusius kalnų aidus, nupurtė nuo uolų ir medžių sniego kristalėlius ir galop pažadino urve lindinčią laukinę, perkarusią, susivėlusią žmogystą,

seniai jau netekusią žmogaus pavidalo. Ji ėmė ropoti sniegu, slapstydamasi už uolų, nelyginant išgąsdintas žvėris, o paskui atsitūpė už medžio, laukdama artėjančio būrio.

Raitelių priešakyje jojo du vyrai. Vienas — rimtas, santūrus, susikaupęs. Kitas — gyvas, judrus ir šnekus. Pagaliau pirmasis, santūresnysis, prabilo; jis tarė žodžius lėtai, tarsi stengdamasis prisiminti kažką iš praeities, o ne kalbėdamas apie dabartį.

— Jie turėtų būti kažkur čia. Aš sapnavau juos panašioje vietoje. Pažįstami vaizdai.

— Duok dieve, kad taip būtų,— greitai įsiterpė antrasis,— nes, tiesą sakant, vargu ar žmonės besutiks tęsti šį beprotišką ieškojimą, jei nieko čia nerasime.

— Kažkur čia mačiau vyrą ir moterį,— tęsė pirmasis susimąstęs, nekreipdamas dėmesio į savo bendrakeleivį. — Jeigu nerasime šioje vietoje sudėto iš akmenų kūgio, vadinasi, mano sapnas — niekai, o aš pats — senas kvailys.

— Aš jau sakiau,— paaiškino antrasis juokdamasis,— bet kas tiks: skiautelė popieriaus, sena antklodė arba sulūžęs vežimo grąžulas. Kolumbas ilgai vadavosi vien mažyčiu jūrų dumblio gabalėliu. Bet ką gi ten pamatė žmonės? Dieve brangus! Kažkas juda už uolos!

Pagauti instinktyvios baimės, visi raiteliai susispietė į vieną krūvą; tie, kurie ką tik garsiai šaipėsi, iš nuostabos sulaikė kvapą ir ėmė drebėti susijaudinę, kai žmogysta, nuo tolo sekusi raitelius, išropojo iš už medžių ir atsistojusi, klupdama bei šaukdama keistu kimiu balsu, ėmė artintis prie jų.

Tai buvo Damfis!

Pirmasis atsipeikėjo vadovas. Jis išjojo į priekį ir pasitiko Damfį pusiaukelėje.

— Kas toks esate?

— Žmogus.

— Kas atsitiko?

— Mirštu badu.

— Kur visi kiti?

Įtariai dėbtelėjęs į raitelį, Damfis paklausė:

— Kas tie kiti?

— Likusieji. Juk jūs ne vienas?

— Vienas!

— Kaip čia patekote?

— Kas jums darbo? Aš mirštu badu. Duokite man ko nors valgyti ir gerti.

Damfis vėl pasirėmė į žemę rankomis.

Vyrai sugrudo:

— Duokite jam valgyti! Ar nematote, kad jis ne tik neiškalba, bet ir nepastovi. Kur daktaras?

Bet priešaky jojęs jaunasis vyras nutraukė kalbas:

— Palikite jį man,— mano pagalba jam dabar reikalingesnė už jūsų.

Jis įpylė Damfiui į burną truputį konjako. Damfis žioptelėjo ir svyruodamas atsistojo.

— Na, tai kaip jūsų pavardė?— maloniai paklausė jaunasis gydytojas.

— Džeksonas,— tarė Damfis, su panieka žiūrėdamas į šalį.

— Iš kur jūs?

— Iš Misurio.

— Kaip čia patekote?

— Atsilikau nuo grupės.

— O kurgi jie?

— Nuėjo pirmyn. Duokite valgyti.

— Nugabenkite jį stovyklon ir perduokite Sančesui. Jis žinos, ką daryti,— įsakė gydytojas vienam iš vyrų.

— Na, Blantai,— kreipėsi į savo bendrakeleivį,— jūs išgelbėtas, bet iš devynių jūsų susapnuotų žmonių kol kas yra dar tik vienas, ir tas pats ne itin šaunus,— pridūrė jis, žvilgsniu nulydėdamas tolstantį Damfį.

— Daktare, būtų gerai, jei tuo viskas ir baigtųsi,— tepasakė Blantas.— Mielai pasukčiau dabar atgal. Bet, rodos, kažkoks balsas man kužda, jog tai tik pradžia. Pamačius šį žmogų, galima tikėtis paties blogiausio. Ką ten dar radote?

Prie jų prijojo vienas raitelis, laikydamas rankoje skiautelę popieriaus su apdriskusiais pakraščiais: atrodė, tarsi ji buvusi kur prikalta, o vėliau nuplėšta.

— Kažkoks raštelis... buvo prikaltas prie medžio. Negaliu įskaityti,— tarė buvęs vakeras.

— Aš irgi negaliu,— tarė Blantas, pažvelgęs į raštelį.

— Man rodos, čia vokiškai parašyta. Pakvieskite Glorą.

Atėjo aukštaūgis šveicaras. Blantas padavė jam raštelį. Tasai jį atidžiai perskaitė.

— Čia rašo, kur paslėpti kažkieno turtai, užkastos didelės vertybės.

— Kur?

— Po akmenų kūgiu.

Daktaras su Blantu pažvelgė vienas į kitą.

— Veskite mus ten!— įsakė Blantas.

Kokią valandą kalnuose galėjai girdėti prislopintą arklių kanopų bildesį. Paskui raiteliai išvydo smailią uolą, už kurios tarpeklis staigiai suko į šoną.

Ūmai Blantas sušuko.

Priešais stūksojo netvarkingai išmėtytų akmenų krūva; kadaise akmenys, matyt, buvo sudėti simetriškai vienas ant kito, bet paskui išvartyti. Sniegas ir žemė aplinkui išrausta. Čia pat ant sniego gulėjo išmėtyti rankraščiai, aplankalas su paukščių ir gėlių piešiniais, sudaužyta ir išdraskyta stiklinė dėžė su vabzdžių kolekcija, suplėšytos paukščių iškamšos. Netoliese riogsojo keista skarmalų krūva. Vienas raitelis pamatė ją ir surikęs greit nušoko nuo arklio.

Tai buvo misis Brekit lavonas.

VII skyrius

PĖDSAKAI NYKSTA

Moteris buvo mirusi maždaug prieš savaitę. Veido bruožai ir rūbai buvo beveik neatpažįstami, rankos ir kojos mėšlungiškai sutrauktos. Jaunasis gydytojas pasilenkė ir atidžiai apžiūrėjo lavoną.

— Badu mirė?— paklausė Blantas.

Nieko neatsakęs, gydytojas pakilo ir ėmė žiūrinėti išmėtytas iškamšas. Jis pakėlė vieną, pauostė, po to lyžtelėjo. Paskui pasakė ramiu balsu:

— Ne, nusinuodijo.

Vyrai atatupsti pasitraukė nuo lavono.

— Mano nuomone, nelaimingas atsitikimas,— abejin-

gai tęsė gydytojas.— Iš bado ši varguolė ėmė valgyti iškanšas. O jos buvo apipurkštos stipriu arseno skiediniu, kad vabzdžiai nepultų, ir taip ši išbadėjusi moteris tapo mokslininko atsargumo auka.

Tai sukėlė vyrų pasibaisėjimą ir pasipiktinimą.

— Vadinasi, paukščiai jam brangesni už žmones,— sušuko perpykęs šveicaras.

— Težūsta moterys, kad tik išliktų prakeikti jo paukščiai,— pridūrė kitas.

Daktaras šyptelėjo. Gana nepalankus momentas būtų buvęs daktarui Devaržui prisistatyti asmeniškai.

— Jeigu tasai aistringas gamtininkas dar gyvas, manau, jis dabar nesirodys vyrams,— pašnibždėjo daktaras Blantui.

— Kas jis toks?

— Kažkoks svetimšalis... garsus žmogus savo tėvynėje. Man rodos, esu kažkur girdėjęs jo pavardę... Devaržas... — pasakė daktaras ir, pakėlęs nuo žemės rankraščius, ėmė juos sklaidyti.— Jis čia rašo apie kažkokį didelį atradimą. Matyt, labai vertino savo kolekciją.

— Gal reikėtų ją surinkti ir sutvarkyti?— paklausė Blantas.

— Dabar ne laikas,— atsakė daktaras.— Kiekviena minutė brangi. Pirma žmonės, o paskui jau mokslas,— pajuokavo jis, ir visi nušuoliavo tolyn.

O taip rūpestingai išsaugoti rankraščiai ir kolekcija, — su tokiu vargu ir kruopštumu mokslininko surinkti per daugelį mėnesių, jo pergalių ir atradimų įrodymas — liko išmėtyti ant sniego. Iš tarpukalnės papūtė vėjas ir ėmė blaškyti juos šen bei ten, tartum reikšdamas panieką. O kaskart vis karštesnė saulė kaitino metalinius dėžės ir aplanko apkaustus ir gramzdino viską sniegan, tarsi norėdama amžinai juos palaidoti.

Jodami slėnio pakraščiu, kur sniegas jau buvo nuslinkęs nuo kalnų, raiteliai po kelių valandų pasiekė paženklintąjį medį prie įėjimo į lemtingąjį tarpeklį. Skelbimas dar ten pat tebekabojo, bet medinė ranka, kuri kadaise rodė kryptį į sniegu užneštus būstus, buvo nuo vėjo ar sniego pasvirusi ir dabar rūsčiai rodė žemyn. Pusnys čia dar buvo tokios gilios, kad vyrai turėjo palikti

arklius ir briste nubristi per sniegą į tarpeklį. Lyg susitarę, visa vorelė ėjo tylomis; kartkartėmis, kad nereiktų klampoti per šlapią sniegą, ji pasukdavo į tarpeklio pakraštį ir kopdavo per uolas. Pagaliau pamatė kyšantį iš po sniego medinį dūmtraukį ir dalį stogo. Vyrai sustojo ir pasižiūrėjo vienas į kitą. Vadas priėjo prie dūmtraukio ir pasilenkęs šūktelėjo.

Niekas neatsiliepė. Tik tarpeklis pasigavo žmogaus balsą ir aidu nuskardeno uolų viršūnėmis, paskui dar sudzingsėjo dūžtantys varvekliai, sušlamėjo kalnų šlaitais slenkantis sniegas. Vėl viskas nurimo... Blantas, kiek padvejojęs, nuėjo prie angos ir nusileido į trobelę. Vos įėjęs, jis tuoj vėl pasirodė, visas išbalęs ir niūrus, ir pamojo gydytojui. Tasai akimirksniu nuėjo prie trobelės. Vienas paskui kitą į vidų nusileido ir likusieji. Po kiek laiko jie lėtai išlipo į lauką, nešdami tris lavonus. Dar kartą grįžo ten ir netrukus padėjo ant sniego ketvirtą — visą sukapotą. Kurį laiką vyrai stovėjo ir tylomis žiūrėjo vienas į kitą.

Pirmasis prabilo Blantas.

— Turėtų būti dar viena trobelė.

— Ji štai ten,— tarė vienas vyras, rodydamas antros trobelės dūmtraukį.

Šį kartą niekas nebedvejojo ir nebesikreipė į gyventojus. Visi jau žinojo baisią tiesą. Nedelsdami vyrai sulipo vidun. Sugrįžę susispietė krūvon ir ėmė kažko karštai ginčytis. Visi buvo taip susijaudinę, kad niekas nė nepastebėjo, kaip būrys padidėjo vienu nariu — prie jų priėjo kažkoks nepažįstamas vyriškis.

VIII skyrius

PĖDSAKŲ BEVEIK NEBĖRA

Tai buvo Filipas Ešlis! Filipas Ešlis... Sunykęs, suvargęs, įdubusiomis akimis, tačiau energingas ir jaudrus. Filipas, kuris prieš keturias dienas buvo palikęs Greisę svetingo metiso traperio šeimoje Kalifornijos slėnyje. Filipas, paniuręs, nepatenkintas, nenoromis grįžęs į tarpeklį, bet vis dėlto besilaikąs duotojo žodžio Greisei ir klausantis savo rūsčios sąžinės balso. Taigi Filipas Ešlis dabar stovėjo

prie trobelės ir pusiau abejingai, pusiau su panieka žvelgė į gelbėtojų būrį.

Pirmasis jį pastebėjo daktaras. Jis pažino Ešlį ir šūktelėjo:

— Puanzetai! Artūrai! Kaip tu čia patekai?

Ešlis irgi pažino daktarą ir visas nukaito.

— T-š-š!— išsprūdo jam beveik netyčia. Paskui, akimoju visus apžvelgęs, netvirtu balsu sumišęs atsakė:

— Aš palikau savo arklį prie įėjimo į tarpeklį.

— Suprantu,— gyvai tarė daktaras.— Tu, kaip ir mes, atėjai su pagalba... bet jau vėlu... per vėlu!

— Per vėlu?— pakartojo Ešlis.

— Taip! Vieni mirė, kiti dingo.

Ešlio veidu perbėgo kažkoks keistas šešėlis. Daktaras tuo metu pašnibždomis kalbėjosi su Blantu ir to nepastebėjo. Baigęs jis žengė žingsnį į priekį ir tarė:

— Kapitone Blantai, leiskite pristatyti jums seną savo ginklo draugą, penkto pėstininkų pulko leitenantą Puanzetą, su kuriuo dvejus metus nesu matęsis. Jis čia atvyko kaip ir mes su gailestingumo misija. Toks jau jo būdas. Gerai išauklėto, protingo žmogaus išvaizda ir jaunojo gydytojo nuoširdi rekomendacija vyrus nuteikė palankiai. Pajutęs tokį pripažinimą, Filipas nugalėjo keistą savo sumišimą.

— Kas tie nelaimingieji?— pagaliau išdrįso paklausti.

— Jų pavardės surašytos ant popieriaus, kurį radome prikaltą prie medžio. Kadangi niekas neišliko gyvas, mums, žinoma, sunku nustatyti mirusiųjų tapatybes. Mes tik sužinojome, kad ši trobelė daktaro Devaržo, nes jis čia palaidotas sniege — pažinome jį iš drabužių; taip pat atpažinome merginą Greisę Konroj ir jos mažą sesutę.

Filipas pažvelgė į daktarą:

— O kaip atpažinote merginą?

— Ant suknelės radome inicialus.

Filipas prisiminė, kad Greisė buvo persivilkusi savo mirusio jaunesniojo brolio drabužiais.

— Tik pagal inicialus?— jis paklausė.

— Ne vien. Tarp daktaro Devaržo dokumentų yra trobelės gyventojų sąrašas. Radome visus, išskyrus merginos brolį ir vaikiną, pavarde Ešlis.

— O kurgi jie dingo?— paklausė Filipas, ir jo veidas net pajuodo.

— Pabėgo! Ko gi galima tikėtis iš tokių žmonių!— tarė gydytojas ir niekinamai gūžtelėjo pečiais.

— Kokių?— kone grubiai paklausė Filipas.

— Mano brangus drauguži,— atsakė gydytojas.— Tu pažįsti juos ne blogiau už mane. Argi neprisimeni, kaip jie valkiodavosi prie forto, kur mūsų pulkas stovėjo? Kaip akiplėšiškai elgetaudavo, o jei geruoju negaudavo nieko, vogdavo; paskui dar rašinėdavo skundus į Vašingtoną — atseit, kariškiai jų neparemia. Kiek kartų, sukėlę riaušes su indėnais, patys pasitraukdavo, o mus palikdavo suvesti sąskaitų. Nejaugi neprisimeni tų liesų, nesveikų, vulgarių ir pasileidusių vyrų, tų nešvarių, tabaku dvokiančių moterų, per anksti subrendusių ir be laiko susenusių!

Filipas pamėgino mintyse pastatyti priešpriešiais šiam paveikslui Greisės jaunatvišką veidelį, bet jam nepavyko. Per paskutinįjį pusvalandį jo įgimtas rafinuotumas buvo išaugęs jau šimteriopai. Jis pažvelgė į daktarą ir tarė:

— Taip.

— Žinoma,— patvirtino daktaras.— Ir čia būta tokių. O ko gi gali iš jų tikėtis? Jie pripažįsta tik fizinę jėgą, o kai ją prarado, nieko jiems nebeliko. Ir jų santykiai egoistiški, žiaurūs, kas žino, gal ir žmogžudysčių būta.

— Galimas dalykas,— pasiskubino pritarti Filipas.— Beje, tu minėjai merginą, Greisę Konroj... Kas apie ją sužinota?

— Nieko. Rado ją negyvą su inicialais ant suknelės ir sesers antklode rankose; matyt, tie nenaudėliai ištraukė mirštančią mažylę iš negyvos merginos rankų. Na, o tu, Artūrai, kaip čia atsidūrei? Ar tavo dalinys netoliese?

— Ne, aš jau nebetarnauju armijoje.

— Štai kaip! Vadinasi, tu čia...

— Vienas!

— Palauk, pakalbėsime apie tai grįžę. Padėsi man parašyti raportą. Mat ši ekspedicija yra oficialaus pobūdžio, nors ir remiasi mūsų draugo Blanto įsikalbėta aiškiaregyste. Na, faktai pasitvirtino, tegu daugiau ir nieko gero nepadarėme.

Daktaras glaustai papasakojo Filipui apie ekspediciją nuo pat pradžios, kai Blantas susapnavo Sieros kalnuose mirštančius badu kolonistus, iki jų susitikimo. Pasakojo jis su žaismingu ir kiek cinišku jumoru, kaip kadaise blaškydamas nuobodulį Bobadilo forto karininkų valgykloje, ir netrukus abu vyriškiai jau linksmai kvatojosi. Išgirdę, kad džentelmenai taip lengvabūdiškai šneka apie šią nelaimę, keli vyrai, laidojusieji mirusiuosius ir visą laiką kalbėjęsi pašnibždomis, susigėdo savo iškilmingo orumo ir ėmė irgi juokauti, tik, žinoma, ne taip švelniai ir subtiliai. Įnoringasis Filipas susiraukė, o daktaras nusijuokė; netrukus abu bičiuliai linksmi grįžo prie išėjimo iš tarpeklio ir drauge išjojo.

Tai, kad Filipas nutylėjo savo praeitį, jo bičiuliui atrodė visiškai suprantamas dalykas ir nesukėlė jokių abejonių. Tiesą sakant, daktaras džiaugėsi, sutikęs Filipą, savo aplinkos ir pažiūrų žmogų, tad nieko neklausinėjo. Jis netgi didžiavosi savo bičiuliu: tasai padarė didelį įspūdį grubiems, neišsilavinusiems jo būrio vyrams, su kuriais pagal neapgyventų žemių demokratišką paprotį daktaras turėjo bendrauti kaip lygus su lygiu.

O Filipas, nors dar jaunas, buvo pripratęs, kad draugai juo didžiuotųsi. Tiesa, gyvenime jis tuo nepiktnaudžiavo, ir užtat jausdavo pasitenkinimą. Ir dabar, jei pasakytų daktarui visą tiesą apie savo ryšį su nelaimingaisiais, apie pabėgimą su Greise, daktaras jį tikriausiai didvyriu palaikytų. Bet jis nenori puikuotis, dėl to ir nutylėjo.

Kelias ėjo pro Monjument Pointą, pro išardytą akmenų kūgį. Dar pirma, jodamas į tarpeklį, Filipas lengviau atsiduso, išvydęs katastrofą,— dabar jam nebereikės laikytis duotojo pažado mirusiajam mokslininkui. Tačiau jis vis dėlto negalėjo susilaikyti nepaklausęs daktaro:

— Ar toji kolekcija ir rankraščiai turi kokią vertę? Gal reiktų juos išsaugoti?

Daktaras jau seniai nebuvo gavęs progos parodyti savo skeptiško požiūrio į pasaulį, tad dabar atsakė neigiamai.

— Ne,— tarė jis.— Jei daktaras Devaržas būtų gyvas, juos grąžindami, bent nudžiugintume vargšelį ir paglos-

tytume jo savimeilę. O šiaip, aš nematau juose nieko tokio, ką vertėtų išsaugoti.

Daktaro tonas buvo toks panašus į paties Devaržo, kad Filipas pajuto palengvėjimą ir liūdnai nusišypsojo. Prijoję arčiau, jie pamatė, kad gamta irgi menkai tevertina mokslininko palikimą: metalinė dėžė gulėjo giliai nugrimzdusi sniege, vėjas buvo toli išblaškęs rankraščių lapus, o pats akmenų kūgis buvo pavirtęs beforme krūva.

IX skyrius

PĖDSAKAI VISIŠKAI DINGSTA

Karšta gegužės mėnesio saulė kepino San Ramono tvirtovės — presidijo — sienas, ugnies liežuviais laižė raudonas stogo čerpes, svilinte svilino vidaus kiemą, ir ką tik atvykusio karavano vakerai su savo mulais slėpėsi šios ilgos keturkampės būstinės baliustrados šešėlyje. Raštininkas, įėjęs į žemą kambarėlį, atitvertą nuo sargybos būstinės, atsargiai pažadino miegantį komendantą. Pirmą kartą per trisdešimt metų komendanto pokaitis buvo sutrikdytas.

„Pagonys užpuolė",— dingtelėjo tam, ir jis nejučiomis griebėsi patikimojo durklo. Deja, tą rytą virėjas jį buvo pasiskolinęs kukurūzų bandelėms, tortiljoms, traukti iš orkaitės, ir donui Chuanui Salvatierai nebeliko nieko kito, tik griežtai paklausti sekretorių, ką reiškia šis negirdėtas įsibrovimas.

— Senjorita... amerikietė... prašo skubiai priimti.

Donas Chuanas nusiėmė nuo pražilusios galvos juodą šilkinę skarelę ir atsikėlė. Tačiau nespėjo jis dar oriai atsisėsti, o jauna mergina nedrąsiai pravėrė duris ir įėjo į vidų.

Nors merginą bjaurojo prasti, šiurkštūs, ne jai siūti rūbai, nors mielos jos akys buvo giliai įdubusios ir ilgos blakstienos sudrėkusios nuo ašarų, nors jaunatviški skruostai buvo išblyškę nuo sielvarto, o vaikiškos putlios lūpos kietai sučiauptos, ji buvo tokia patraukli, nuoširdi ir jaunutė, tokia nekalta ir bejėgė, kad komendantas

išsitempė it styga prieš ją ir vos ne iki žemės nusilenkė.

Matyt, palankumas buvo abipusis. Mergina greitai nužvelgė liekną, bet orią kariškio figūrą, pasižiūrėjo į rimtas, bet malonias ir žvilgančias jo akis, žilsterėjusius ūsus ir, nugalėjusi baimę ir dvejones, pribėgo prie jo, ištiesė rankas ir raudodama puolė ant kelių.

Komendantas norėjo švelniai ją pakelti, bet mergina sulaikė jo ranką.

— Ne, ne! Pirma išklausykite! Esu vargšė mergaitė, neturiu nei draugų, nei namų. Prieš mėnesį palikau kalnuose savo mirštančią badu šeimą ir išėjau ieškoti pagalbos. Mano... brolis... išėjo kartu su manim. Dievas pasigailėjo mūsų, senjore, ir po ilgų, sunkių klaidžiojimų mes priėjome traperio trobelę, kur mus pavalgydino ir priglaudė. Filipas, mano brolis, iškeliavo atgal vienas gelbėti likusių. Ir negrįžo. O sere, gal jo jau gyvo nebėra... gal jie visi mirę — vienas dievas težino! Jau trys savaitės, kaip jis iškeliavo... Trys savaitės! Prailgo vienai, senjore, svetimai svetimoje žemėje. Padėkite man! Meldžiu jus! Padėkite man surasti juos... mano draugus... mažąją sesutę, brolį!

Komendantas palaukė, kol ji baigs kalbėti, paskui švelniai pakėlė ir pasisodino šalia savęs. Tuomet atsisuko į raštininką; pastarasis keliais žodžiais ispaniškai atsakė į nebylų komendanto akių klausimą. Mergina pamatė, kad jos prašymas liko nesuprastas, ir ją apėmė neviltis; į raštininką, kuris turėjo versti jos kalbą komendantui, mergina pažvelgė atžariai, kaip andai nė nemokėdavo.

— Jūs amerikietė?

— Taip,— trumpai atsakė ji, pajutusi raštininkui priešiškumą, pakuždėtą nesuvokiamos moteriškos intuicijos.

— Kiek jums metų?

— Penkiolika.

Komendanto tamsi ranka nejučiomis paglostė mergaitės garbanotą galvą.

— Kuo vardu?

Kiek padvejojusi, pažvelgė į komendantą.

— Greisė,— patylėjusi pridūrė, atžariai žvelgdama į raštininką.— Greisė Ešli!

— Išvardinkite keletą saviškių, mis Greis Ešli.

Greisė dvejojo.

— Filipas Ešlis, Gabrielis Konrojus, Piteris Damfis, misis Džeinė Damfi,— pagaliau pasakė ji.

Raštininkas atidarė stalčių, ištraukė spausdintą dokumentą, išlankstė, perbėgo jį akimis. Paskui, taręs *bueno*, padavė jį komendantui. Tasai irgi pasakė *bueno* ir pažiūrėjo į Greisę švelniai ir drąsinamai.

— Gelbėjimo būrys iš viršutiniosios tvirtovės rado amerikiečių pėdsakus Sieroje,— pasakė raštininkas monotoniškai.— Tokios pavardės yra.

— Tai... tai jie... tai mūsiškiai,— apsidžiaugė Greisė.

— Jūs taip manote?— tarė raštininkas atsainiai.

— Taip,— atrėžė Greisė.

Raštininkas vėl perskaitė dokumentą ir, įdėmiai žiūrėdamas į Greisę, tarė:

— Čia nėra mis Greisės Ešli pavardės.

Kraujas plūsterėjo Greisei į veidą, ji nuleido akis. Paskui maldaujančiu žvilgsniu pažvelgė į komendantą. Jeigu galėtų kreiptis tiesiog į jį, pultų po kojų ir prisipažintų sumelavusi ne iš blogos valios, bet jai baisu darėsi net pagalvojus, kad pirmiausia turėtų viską pasakyti raštininkui. Todėl ėmė nedrąsiai gintis.

— Tai klaida,— tarė ji.— O Filipo, mano brolio, pavardė yra?

— Filipo Ešlio pavardė yra,— burbtelėjo raštininkas.

— Ir jis gyvas ir sveikas?— sušuko Greisė, iš palengvėjimo ir džiaugsmo pamiršusi ką tik patirtą gėdą ir pažeminimą.

— Jo nerado,— pasakė sekretorius.

— Nerado?— paklausė Greisė, išplėtusi akis.

— Jo ten nebuvo.

— Na, žinoma,— Greisė nusijuokė nervingu, isterišku balsu,— juk mudu buvome kartu. Bet paskui jis vėl buvo ten nuėjęs...

— Balandžio trisdešimtą ten nebuvo jokio Filipo Ešlio.

Greisė sudejavusi užlaužė rankas. Iš didelio nerimo užmiršo visas kitas bėdas. Ji vėl suklupo prie komendanto.

— O, atleiskite man, senjore! Prisiekiu, nemaniau nieko blogo. Filipas — ne brolis man, o draugas, toks švelnus, geras. Jis paprašė manęs priimti savo pavardę...

ir aš sutikau; o, vargšas vaikinas, vienas dievas težino, ar jis kada nors atsilieps. Mano pavardė ne Ešli! Aš nežinau, kas šiame dokumente parašyta, bet čia turėtų būti paminėti mano brolis Gabrielis, mano sesuo, visi kiti! O, senjore, sakykite, gyvi jie ar mirė? Pasakykite man, jūs privalote, nes... aš esu... aš esu Greisė Konroj.

Raštininkas buvo jau sulankstęs dokumentą. Dabar vėl išlankstė, perskaitė dar kartą, paskui įrėmė akis į Greisę ir, rodydamas pirštu į vieną paragrafą, padavė popierių komendantui. Abu vyrai pasižiūrėjo vienas į kitą, komendantas kostelėjo, atsistojo ir nusisuko nuo Greisės, vengdamas jos maldaujančio žvilgsnio. Mergaitė nustėro iš baimės, kai raštininkas atsistojo ir padavė jai dokumentą.

Greisė paėmė jį virpančiais pirštais. Tai buvo ispanų kalba parašytas raportas.

— Aš negaliu jo perskaityti,— susijaudinusi tarė Greisė ir net treptelėjo.— Sakykite, kas čia parašyta.

Komendantui davus ženklą, raštininkas paėmė popierių ir pakilo nuo kėdės. Patsai komendantas stovėjo nusisukęs, žiūrėdamas pro atvirą langą. Šviesa, sklindanti pro šią gilią tarsi ambrazūra angą, krito tiesiai ant Greisės, kuri klūpėjo, truputį palenkusi į priekį dailią galvutę, pravėrusi lūpas ir neramiomis degančiomis akimis žiūrėjo į komendantą. Raštininkas abejingai atsikrenkštė ir, kaip prityręs, žinąs savo vertę žmogus, pradėjo skaityti.

PRANEŠIMAS

Jo didenybei San Felipo presidijo komendantui.

Turiu garbės pranešti, kad gelbėjimo būrys, pasiųstas (remiantis dono Chozės Blanto iš San Džeronimo informacija) suteikti pagalbos nelaimės ištiktiems kolonistams Siera Nevados kalnų gilumoje, tarpeklyje į rytus nuo Kanada del Diablo rado tų sniegynuose žuvusių žmonių pėdsakus, bylojančius apie sunkų ir graudingą jų kelią, kančias ir mirtį. Rastas taipogi tų nelaimingųjų kankinių sąrašas su visomis pavardėmis ir kapitono Konrojaus būrio istoriją. Šis raštas pridedamas.

Sniege rasti penki nelaimingųjų lavonai, tačiau atpa-

žinti tiktai du, kurie buvo palaidoti su prideramomis pilietinėmis ir religinėmis apeigomis.

Mūsų kariai parodė būdingą meksikiečių armijos narsumą, šaltakraujiškumą, patriotizmą, nepalaužiamą valią, pasiaukojimą ir aukštą moralę. Paties didžiausio pagyrimo nusipelnė buvęs Jungtinių Amerikos Valstijų armijos leitenantas donas Artūras Puanzetas: pats atsidūręs nepažįstamame krašte, jis savo noru padėjo mūsų vadui atlikti šią kilnią misiją.

Visi kolonistai mirė badu, nors vienas jų, matyt...

Čia vertėjas kiek sudvejojo, bet tuojau pat, garbingai nugalėjęs anglų kalbos sunkumus, vertė toliau:

...apsinuodijo musių nuodais. Su giliu liūdesiu pranešame, kad tarp žuvusiųjų yra garsusis gamtininkas, paukščių ir žvėrių iškamšų kolekcionierus, daktaras Polis Devaržas. Jo vardas plačiai žinomas mokslo pasaulyje.

Raštininkas, pakėlęs akis nuo dokumento, įsistebeilijo į Greisę ir nebe tokiu oratorišku balsu lėtai ištarė:

Atpažintieji lavonai buvo Polis Devaržas ir Greisė Konroj.

— O ne! Ne!— sušuko Greisė, beviltiškai grąžydama rankas.— Tai klaida! Jūs norite įbauginti mane — vargšę, bejėgę, vienišą mergaitę! Jūs norite nubausti mane, ponai, už tai, kad aš negerai pasielgiau, kad sumelavau jums! Pasigailėkite, ponai... Dieve... Filipai, gelbėk mane!

Garsiai skausmingai sušukusi, ji atsistojo, susiėmusi už garbanotos galvos, paskui ištiesė mažutes rankas į viršų ir susmuko be sąmonės ant grindų tarytum nuo smūgio.

Komendantas pasilenkė prie gulinčios mergaitės.

— Pašaukite Manuelą,— greitai pasakė, keldamas Greisę ant rankų ir nekantriu mostu — taip nebūdingu jo įprastam ramumui — atsisakydamas raštininko paslaugų.

Netrukus pasirodė indėnė, kuri padėjo komendantui paguldyti nualpusią mergaitę ant kušetės.

— Vargšas kūdikis,— tarė komendantas, kai Manuela pasilenkė ir švelniomis moteriškomis rankomis ėmė segioti drabužius.— Vargšė mergytė... viena, be tėvo!

— Vargšė moteris,— pusbalsiu tarė sau Manuela.— Viena, be vyro!

II KNYGA

PO PENKERIŲ METŲ

I skyrius

SKURDUSIS SLĖNIS

Skurdusis Slėnis klestėte klestėjo. Net pirmasis juo nusivylęs gyventojas, kaip tik ir davęs šį žeminantį vardą alkoholizmo priepuolio metu, būtų turėjęs prisipažinti suklydęs, tik bėda, kad dar gerokai anksčiau, negu Slėnis ėmė turtėti, jį pražudė įvairūs gėrimai San Francisko baruose. „Jei Džimas būtų sau traukęs gryną viskį, tai būtų didžiai praturtėjęs iš gyslos, kuri buvo po jo troba",— kartą pasakė vienas Slėnio gudruolis. Tačiau Džimas kitaip padarė: gavęs tūkstantį dolerių už pirmąjį auksą iš savo gyslos, jis išdūmė į San Franciską, kur išsipustęs ėmė skrajoti nuo šampano prie konjako, nuo džino prie vokiškojo vyno, kol pagaliau užbaigė savo auksines dieneles apygardos ligoninėje.

O Skurdusis Slėnis pergyveno ne tik savo krikštatėvį, bet ir nelemtojo vardo pranašaujamą skurdą. Dabar čia jau buvo viešbutis, blaivybės namai, paštas, keli saliūnai, du kvartalai vienaaukščių medinių namų centrinėje gatvėje; kalnų šlaituose aplinkui stovėjo naujos trobos, kirtavietėse baltavo kelmai. Nors ir jaunas amžiumi, Slėnis turėjo savo prisiminimų, istoriją ir senienų. Čia dar tebebuvo pirmoji palapinė, pastatyta Džimo Vaito; „Kačučos" saliūno langinėse tebejuodavo skylės, pramuštos per garsiąją Džo Bostono, Hario Vorto ir Timpsono iš Andželo kovą; iš Votsono „Emporium" viešbučio aukšto tebekyšojo rąstas, ant kurio prieš metus be ceremonijų buvo pakartas žinomas Slėnio pilietis,

kai tik buvo nustatyta, kad tasai pasisavinęs svetimus mulus; netoliese stovėjo nedidelė, kukli keturkampė pašiūrė, kurioje pirmieji delegatai išrinko visų gerbiamą garsųjį Blanką atstovauti Kalifornijai tautų taryboje.

Lijo. Bet ne padorus, smagus lietus kaip visuomet šiose kalnuotose vietovėse, o kažkoks smulkus, ir nesuprasi, ar čia lietus, ar rūkas — už tokį neverta duoti nė surūdijusio skatiko. Drėgmė skverbėsi tiek iš viršaus, tiek ir iš apačios, ir garas kilo nuo kojų Brigso krautuvėje prie keturkampės krosnies susispietusiems dykūnams. Pas Brigsą paprastai rinkdavosi tie, kurie dėl prasto skonio arba pinigų stokos vengė saliūnų ir lošimo namų; čia jie galėjo ramiai sau krimsti sausainius iš parankiai dosniojo Brigso pastatytos skardinės arba prisikimšti pypkes tabako iš atidarytos vaišintis tabokinės; savo ruožtu jie leisdavo šeimininkui suprasti, kad tokių džentelmenų kompanija su kaupu atperka materialinį nuostolį.

Vyrai rūkė tylėdami, ir tylą kartkartėmis nutraukdavo tik krosnelės šnypštimas, kai kuris nors vyrų atsikrenkštęs nusispjaudavo. Staiga užpakalinio kambario durys tyliai atsivėrė ir įėjo Gabrielis Konrojus.

— Kaip jis jaučiasi, Gabi? — paklausė vienas dykūnų.

— Pusėtinai,— atsakė Gabrielis.— Kol daktaras atvažiuos, dar reiktų pakeisti kompresą,— atsisukęs į Brigsą pridūrė.— Aš pats dar pažiūrėčiau po kokios valandos, bet reikia aplankyti Stivą, o jis gyvena už kokių dviejų mylių nuo mano namų.

— Bet jis sako nieko kito neprisileisiąs,— tarė misteris Brigsas.

— Nieko tokio,— nuramino Gabrielis.— Apsipras. Ir Stimsonas taip sakė, kai jam blogiau pasidarė, bet paskui aprimo, ir aš jo nebelankiau iki pat laidotuvių.

Šių žodžių teisingumą pripažino net Brigsas, nors ir nepatenkintas liko. Gabrielis pasuko durų link, bet jį vėl pašaukė kažkieno balsas nuo krosnies.

— Ei, Gabi! Atsimeni tą emigrantų šeimą iš daubos, kur vaikas sirgo? Tai va, jis mirė praeitą naktį.

— Štai kaip,— liūdnai pasakė Gabrielis ir susimąstė.

— Žinai, motina labai sielvartauja. Ar negalėtum, eidamas pro šalį, jų aplankyti, paguosti?

— Būtinai užeisiu,— tarė Gabrielis.

— Aš taip ir maniau, kad tu nueisi, o ir motinai bus malonu, kad tave atsiunčiau pas ją,— pareiškė kalbantysis ir oriai, tarsi žmogus, atlikęs kilnų, daug pasiaukojimo bei pastangų reikalaujantį žygdarbį, dar patogiau įsitaisė prie krosnies.

— Tu visuomet galvoji apie kitus, Džonsonai,— tarė Brigsas susižavėjęs.

— Taip, žinoma,— atsakė Džonsonas rimtai ir kukliai.— Aš manau, kad kaliforniečiai turi rūpintis ne vien tik savimi, bet ir kitais. Štai kad ir dabar. Parodžiau truputį atidumo, užuojautos, ir Gabis aplankys nuliūdusiąją šeimą, nuramins ją.

Tuo metu kuklusis šių kilnių Skurdžiojo Slėnio minčių įkūnytojas gūrino per lietų ir tamsą. Jis taip sąžiningai vykdė visokius įpareigojimus, jog buvo jau beveik pirma valanda nakties, kai grįžo į savo menką netašytų pušinių rąstų trobelę ant kalvos šlaito — grubią, primityvią, nelyginant laukinis būstas. Ant žievės stogo kerojo vynuogienojai, sienų plyšiuose paukščiai buvo susisukę lizdus, ant kraigo tupėjo voveraitė ir, niekieno netrukdoma, be baimės sau lukšteno giles.

Tylutėliai ištraukęs pagaliuką, atstojantį velkę, Gabrielis atsargiai, kaip buvo įpratęs, įėjo į vidų. Uždegęs žvakę į apgesusias ugniavietėje anglis, jis rūpestingai apsidairė aplinkui. Storas drobinis audeklas su išpjova vietoje durų dalijo trobelę į dvi dalis. Ant pušinio stalo gulėjo kokių septynių aštuonių metų mergaitės drabužėliai: gerokai nudėvėta, apiplyšusi suknytė, nutrintas ir raudona marškinine medžiaga sulopytas baltas flanelinis apatinis sijonėlis ir kojinės — tiek adytos ir peradytos, kad pirmykščio mezginio nė ženklo nelikę. Gabrielis liūdnai apžvelgė drabužėlius, paskui iš lėto susirūpinęs apžiūrėjo kiekvieną daiktą skyrium. Po to nusivilko švarką, nusitraukė batus, kiek atsipūtęs nusikėlė nuo lentynos siūlų dėžutę ir ėmė ieškotis tinkamos adatos ir siūlo; tuo tarpu iš už drobinės

pertvaros ūmai pasigirdo vaikiškas balsas:

— Čia tu, Gabi?

— Taip.

— Žinai, Gabi, aš pavargau ir atsiguliau.

— Matau,— šaltai atsiliepė Gabrielis, traukdamas iš apatinio sijonėlio išlindusią adatą su įvertu siūlu; matyt, bandyta skylę užsiūti, bet, netekus kantrybės, viskas mesta.

— Gabi, tie drabužiai jau baisiai seni!

— Seni! — priekaištingai pakartojo Gabrielis.— Seni! Žinoma, gerokai padėvėti, bet nešioti galima. Kad ir šis sijonėlis,— kalbėjo Gabrielis, iškėlęs sijonėlį ir žibančiomis akimis, tarsi menininkas savo kūrinį, apžiūrinėdamas lopus.— Šis sijonėlis, Ole, stipresnis už naują.

— Betgi jis pirktas prieš penkerius metus, Gabi.

— Na tai kas? — nekantriai tarė Gabrielis, žiūrėdamas į pertvarą.

— Aš juk paūgėjau per tą laiką!

— Paūgėjai, kurgi ne...— nepatenkintas atsakė Gabrielis.— O argi aš neatleidau klosčių, argi nepridūriau gabalo stiprios pašukinės drobės prie liemens per kokius tris pirštus? Tu mane pražudysi su tais savo drabužiais.

Olė nusijuokė už pertvaros. Bet niūrusis adytojas neatsiliepė. Tada drobinės pertvaros plyšyje pasirodė garbanota galvelė. Netrukus išbėgo maža, trapi mergytė trumpais naktiniais marškinėliais ir ėmė meiliai glaustytis, stengdamasi palįsti jam po liemene.

— Eik šalin! — griežtai pasakė Gabrielis, tačiau jo veidas sušvelnėjo.— Eik šalin! Tau niekas nerūpi. Aš dirbu kaip vergas, kad galėčiau tave išpuošti šilkais ir atlasais, o tu težinai braidyti po griovius arba šokinėti per brūzgynus. Visai nežiūri savo drabužių, Ole. Nepraėjo nė dešimt dienų, kai aš, taip sakant, sukniedijau ir sulitavau šią suknelę, o žiūrėk, kaip ji vėl atrodo! — Pasipiktinęs jis kyštelėjo suknelę mergytei prie pat veido.

Olė įrėmė galvą į brolio krūtinę ir ėmė ją sukioti, lyg norėdama pragręžti kelią tiesiai į širdį.

— Nepyk, Gabi,— čiauškėjo, vis tebesukiodama gal-

vą ir tuo pat metu šokdama pirma ant vieno, paskui ant kito kelio.— Juk tu nepyksti ant manęs?

Gabrielis užsispyręs tylėjo ir oriai taisė senąjį sijonėlį.

— Kur tu buvai nuėjęs? — paklausė Olė, visai nenusigandusi.

— Niekur,— burbtelėjo Gabrielis.

— Buvai. Tu kvepi vaistais ir pipirmėtėmis,— pareiškė Olė ir krestelėjo galvelę.— Tu buvai pas Brigsą ir tuos naujakurius slėnyje.

— Taip,— prisipažino Gabrielis.— Meksikiečio kojos taisosi, o mažylis mirė. Tu primink man, kad rytoj peržiūrėčiau mamos daiktus, gal rasiu ką nors tai vargšei moteriškei.

— O tu žinai, Gabi, ką misis Markl sako apie tave? — pakėlusi galvutę, netikėtai paklausė Olė.

— Ne, atsakė Gabrielis, dėdamasis abejingu, bet ir šį kartą, kaip visada, jam tai nepasisekė.

— Ji sako,— tęsė Olė,— kad tavimi pačiu reiktų rūpintis labiau, negu visais tais ligoniais. Ji sako, kad tu tiesiog aukojiesi žmonėms. Ji sako, kad tau reikia moters, kuri mane prižiūrėtų.

Gabrielis nustojo siuvęs ir padėjo sijonėlį į šalį; paskui viena ranka paėmęs tarp kelių kyšančią garbanotą Olės galvelę už smakro, o kita — už pakaušio, pasuko išdykėlės veidelį į save.

— Ole,— tarė jis rimtai,— kai aš nešiau tave iš Bado stovyklos, kai tempiau tave ant pečių mylių mylias, kol priėjome slėnį, kai dvi savaites ten gyvenome ir aš kirtau medžius, ieškojau maisto visur — medžiojau miške, žvejojau upėje, man rodos, jokia moteris tada nebūtų geriau tavęs prižiūrėjusi. Pagaliau kai atėjome čia ir aš surenčiau šią trobą, ar kokia moteris būtų sugebėjusi padaryti visa tai geriau? Na, jeigu taip, tai aš klystu, o misis Markl sako teisybę.

Olei pasidarė nesmagu. Bet netrukus į pagalbą atėjo moteriškas instinktas, ir ji ėmė gudriai atakuoti:

— Man rodos, tu, Gabi, patinki misis Markl.

Gabrielis išsigandęs pažvelgė į mažąją mergytę. Yra dalykų, kuriuos išgirdę šio pasaulio išmintingieji sudre-

ba, nors moterys juos suvokia dar vaikystėje.

— Eik miegoti, Ole,— tepasakė bailusis Gabrielis. Tačiau Olė dar nenorėjo miego, todėl pasuko pokalbį kita linkme.

— O misis Markl sakė, kad meksikietis, kurį tu gydai, visai nėra meksikietis. Jis — čilietis.

— Gali būti; man vis tiek. Aš jį vadinu meksikiečiu. Šiaip ar taip, jis labai smalsus,— abejingai pasakė Gabrielis.

— Vėl klausinėjo apie... apie senus laikus? — pasiteiravo mergytė.

— Taip, viską išklausinėjo apie Bado stovyklą. Jį labai sujaudino mūsų nelaimingosios Greisės likimas... vis prašė daugiau papasakoti apie ją, apie pabėgimą... Susisielojo, išgirdęs, kad dingo be žinios, tarsi ji būtų ne mūsų, o jo sesuo. Man dar neteko sutikti kito tokio žmogaus, Ole, kurį taip jaudintų svetimo nelaimė. Tarytum ir jis pats būtų ten buvęs. Be to, jis teiravosi apie daktarą Devaržą.

— O apie Filipą klausinėjo?

— Ne,— burbtelėjo Gabrielis.

— Gabrieli,— vėl prabilo Olė.— Tu nepasakok žmonėms tiek daug apie tuos laikus.

— Kodėl? — nustebo Gabrielis.

— Geriau nekalbėti apie tai. Mielasis Gabrieli,— viršutinė jos lūpytė virptelėjo,— kartais man rodos, kad kaimynai kažkaip keistai į mus žiūri. Antai tų emigrantų berniukas net nenori žaisti su manim, o misis Markl mergaitė vieną kartą sakė, kad kalnuose mes esą darę kažką baisaus. Tasai berniukas mane dar išvadino kani... kanibale!

— Kuo? — palausė Gabrielis.

— Kanibale! Jis sakė, kad tu ir aš...

— Nutilk! — griežtai nutraukė Gabrielis, įdegęs jo veidas net paraudo iš pykčio.— Aš tam vaikui įkrėsiu kaip reikiant, tegu tik jis man pakliūs.

— Bet, Gabrieli,— įtikinėjo Olė.— Niekas...

— Laikas gulti, Ole. Iki išklausinėsi visokių nesąmonių, stovėdama ant tokių šaltų grindų, tai dar susirgsi ir numirsi,— gyvai pasakė Gabrielis, pakeldamas

mergytę.— O toji misis Markl duktė irgi nedaug teišmano... Težino vien tik vedžioti tave po balas. Per ją tu amžinai susiplėšai geriausius drabužius, o aš turiu sėdėti iki vidurnakčio ir taisyti.

Išklausiusi pamokslo, Olė nukiūtino už pertvaros, o Gabrielis vėl ėmėsi adatos ir siūlo. Tačiau siūlas vis painiojosi, trūkinėjo ir Gabrieliui rodėsi, kad su kiekvienu dygsniu jis kerštingai smeigia adatą į emigrantų berniuko blauzdas. Galop Olės balsas vėl nutraukė tylą.

— Gabi!

— Kas yra? — atsiliepė Gabrielis ir atsidusęs padėjo darbą į šalį.

— Ar tau niekada neatėjo į galvą... kad Filipas... suvalgė Greisę?

Gabrielis pašoko lyg įgeltas ir dingo už pertvaros. Tuo metu tyliai atsidarė durys ir į trobą įėjo kažkoks žmogus. Žvilgsniu perbėgęs apytamsį kambarį, sustojo tarpduryje. Už pertvaros buvo girdėti balsai. Kiek palūkuriavęs, nepažįstamasis kostelėjo.

Akimirksniu pasirodė Gabrielis, įpykęs už sutrukdymą. Bet kai jis atidžiau pasižiūrėjo į svečią, pyktis jam tuoj išgaravo ir jis tik išsižiojo nustebęs. Svečias nežymiai, bet mandagiai nusišypsojo, truputį šlubčiodamas priėjo prie kėdės ir, nesmagiai skėstelėjęs rankom, atsisėdo.

— Atleiskit, aš atsisėsiu. Jūs, matau, nustebęs. Prieš kokias penkias šešias valandas palikote mane lovoje sunkiai sergantį. Jūs buvote toks geras man... toks malonus... Juk taip, ar ne? O dabar matote mane savo namuose ir tikriausiai galvojate, kad aš iš proto išėjau! Pamišau! — Jis iškėlė dešinę ranką, išskėtė pirštus, aprėžė ore ratą, tarsi parodydamas, kaip Gabrielis įsivaizduoja maišatį jo galvoje, ir vėl nusišypsojo.— Klausykite. Prieš valandą aš gavau labai svarbią žinią. Privalau išvykti šį vakarą... tuoj pat... į Merisvilį. Manau, suprantate! Taigi aš atsikėliau, apsirengiau... Cha cha! Kai įtempiau visas jėgas, atsirado ir sveikatos. Ir pasijutau geriau. Bet aš tariau sau: „Viktorai, tu pirma pagerbsi žmogų, kuris tave užjautė, ku-

ris padarė tau tiek gero... Tu paspausi ranką kilniajam, šauniajam kalnakasiui, kuris grąžino tau sveikatą". *Bueno,* štai aš čia!

Jis ištiesė liesą, nervingą, rudą ranką Gabrieliui, ir tamsios skvarbios jo akys, iki šiol klaidžiojusios po kambarį, tarsi stengdamosi įsidėmėti kiekvieną smulkmeną, pirmą kartą pažvelgė tiesiai į patį šeimininką. Baisiausiai sumišęs Gabrielis pramiksėjo:

— Betgi jūs ligonis. Jums dar negalima vaikščioti. Jūs pats save nuvarysit į kapus.

— Jūs taip manote? Man negalima vaikščioti? Klausykite! Lauke stovi jau pabalnotas arklys. Kiek mylių, jūsų nuomone, iki artimiausio miesto, iš kurio išvyksta diližanas? Penkiolika, tiesa? — Pabrėždamas jis tris kartus iškėlė po penkis pirštus.— Menkniekis! Po dviejų valandų aš jau sėdėsiu diližane ir skrisiu ten. Taip! Kalbėdamas jis mojavo rankomis, tarsi vydamas šalin visas kliūtis, bet akys buvo įsmigusios į senamadišką dagerotipą ant lentynėlės virš ugniavietės. Pagaliau pakilo, skausmo iškreiptu veidu šlubčiodamas sunkiai perėjo per kambarį ir paėmė dagerotipą į rankas.

— Kas čia? — paklausė.

— Greisė,— atsakė nušvitusiu veidu Gabrielis.— Ji nusifotografavo tą dieną, kai išvykome iš Sent Džo.

— Prieš kiek laiko?

— Prieš šešerius metus. Jai tada buvo keturiolika, — paaiškino Gabrielis ir, paėmęs dėžutę iš svečio rankų, delnu meiliai paglostė stiklą.— Gražesnės mergaitės nebuvo visoje Misurio valstijoje,— pridūrė su pasididžiavimu, drėgnomis akimis žvelgdamas į sesers nuotrauką.— Ką jūs pasakėte?

Svečias kažką buvo burbtelėjęs svetima kalba. Tačiau jo žodžiai, matyt, reiškė pagyrimą, nes kai Gabrielis klausiamai į jį pažvelgė, tasai, negalėdamas atitraukti akių nuo portreto, su šypsena vis kartojo: „Gražuolė! Angelas! Kokia žavinga! Paskui, pažvelgęs į Gabrielį ir vėl į nuotrauką, rimtai pridūrė:

— Panaši... taip, panaši į brolį.

Gabrielis nudžiugo. Ne toks naivus žmogus būtų bematant įžiūrėjęs šiuose mandagiuose žodžiuose nenuo-

širdumą. Mat po teisybei nebuvo nė menkiausio panašumo tarp tiesių ir atvirų brolio bruožų ir švelnaus, poetiško, ovalaus mergaitės veido.

— Brangus atminimas,— tarė svečias.— Ir tai viskas? Taip?

— Viskas? — Nesuprasdamas, ko svečias nori, pakartojo Gabrielis.

— Daugiau nieko neturite?

— Ne.

— Sakykim, ką nors parašytą jos ranka: laišką ar kokį dokumentą? Juk tai būtų turtas, ar ne?

— Ji nieko nepaliko,— trumpai atsakė Gabrielis,— tik suknelę. Matote, išeidama ji persivilko berniuko drabužiais, Džonio. Štai kodėl aš iki šiol vis negaliu suprasti, kaip radę vargšelę mirusią, jie nustatė, kas ji tokia.

Svečias nieko neatsakė, ir Gabrielis kalbėjo toliau:

— Aš ten sugrįžau beveik po mėnesio. Sniegas buvo nutirpęs, ir jokių žymių, jokių pėdsakų neradau. Vėliau sužinojau tai, ką esu jums pasakojęs: kad gelbėjimo būrys rado visus jau mirusius, jų tarpe ir Greisę. Aš niekaip negaliu suprasti, kaip ši vargšelė galėjo ten sugrįžti viena,— juk tas vyras, su kuriuo ji išėjo, dingo be žinios. Ir tai man neduoda ramybės, misteri Ramiresai! Kai tik pagalvoju, kad mano brangioji sesutė grįžo į savo lizdą ir nieko nerado, grįžo, kaip buvo sakiusi, pas Olę ir mane, o mūsų jau nebebuvo, man kartais atrodo, kad išeisiu iš proto. Ji ne badu, ne nuo šalčio mirė. Iš sielvarto, misteri Ramiresai, iš sielvarto plyšo jai širdis.

Svečias keistai pažvelgė į vaikiną, bet nieko nepasakė. Po kiek laiko Gabrielis pakėlė galvą, nusišluostė akis flaneliniu Olės sijonėliu ir kalbėjo toliau:

— Daugiau kaip metus laiko aš bandžiau gauti gelbėjimo ekspedicijos pranešimą. Ieškojau to presidijo, ar misijos, iš kur gelbėjimo būrys buvo išjojęs,— maniau, gal sutiksiu ką nors iš dalyvių. Bet čia prasidėjo aukso karštligė, visos misijos ir presidijai perėjo į amerikiečių rankas, ir kai aš pasiekiau San... San...

— San Izabelą,— paskubomis įsiterpė Ramiresas.
— Ar aš jau esu pasakojęs? — paklausė Gabrielis. — Neprisimenu.

Ramiresas pritardamas iššiepė dantis ir rankos mostu paragino Gabrielį tęsti pasakojimą.

— Kai nusigavau į San Izabelą, neradau nieko — nei žmonių, nei dokumentų. Tada įdėjau į San Francisko laikraštį skelbimą, prašydamas Filipą Ešlį — tas pats vyras, kuris padėjo jai pabėgti iš stovyklos — duoti žinią apie save, bet niekas neatsiliepė.

Ramiresas pakilo.

— Jūs nesate turtingas, mano drauge?

— Ne,— tarė Gabrielis.

— Bet jūs tikitės praturtėti... ar ne?

— Tikiuosi rasti aukso gyslą kaip ir visi.

— Jei ne čia — tai kitur, drauge mano, tiesa?

— Taip, jei ne čia — tai kitur,— šypsodamasis pakartojo Gabrielis.

— *Adios!* — tarė svečias, eidamas durų link.

— *Adios!* — atsakė Gabrielis.— Ar jums būtinai reikia šį vakarą iškeliauti? Kur taip skubate? Ar jums tikrai geriau?

— Geriau? — paslaptingai šypsodamasis paklausė Ramiresas.— Žinoma, geriau! Žiūrėkite, koks aš stiprus!

Jis ištiesė rankas į šalis, išpūtė krūtinę ir tvirtu žingsniu nuėjo prie durų.

— Gabrieli, drauge mano, jūs išgydėte mane nuo reumatizmo. Labanaktis!

Durys užsidarė. Vyriškis vikriai užšoko ant arklio ir nudūmė šuoliais tolyn. Nors buvo naktis ir kelias purvinas, po poros valandų jis jau įjojo į auksokasių miestelį, kur Vingdemo — Sakramento diližanas keitė arklius. O rytojaus rytą, tuo metu, kai Gabrielis ir Olė sėdo pusryčiauti, misteris Viktoras Ramiresas iššoko iš diližano prie Merisvilio viešbučio ir įėjo į vidų. Kai portjė pažvelgė į jį klausiamai, misteris Ramiresas padavė jam savo vizitinę kortelę, sakydamas:

— Prašau įteikti mis Greisei Konroj.

II skyrius

PONIA DEVARŽ

Misteris Ramiresas nusekė paskui portjė laiptais į viršų ir pasuko ilgu siauru koridoriumi iki vestibiulio. Čia portjė paprašė lukterėti, kol sugrįš, ir dingo kitame apytamsiame koridoriuje. Iki jis grįžo, misteris Ramiresas turėjo pakankamai laiko apžiūrėti viešbučio šviežių lentų pertvaras ir kitas skurdaus interjero smulkmenas; jam netgi užteko laiko paraidžiui perskaityti matomoje vietoje pakabintą skelbimą svetima jam anglų kalba: „Prašome džentelmenų nemiegoti ant laiptų". Niūriai ir įtariai nužvelgęs Ramiresą, portjė nuvedė jį tamsiu koridoriumi iki pat paskutiniųjų durų ir tyliai pasibeldė. Vos vos girdimas buvo tas jo beldimasis, tačiau visos durys bematant atsidarė ir kiekvienose pasirodė vyriškio galva. Misteris Ramiresas susigūžė. Jis pakankamai gerai žinojo tos jaunos civilizacijos papročius ir įpročius, ir suprato, jog savo apsilankymu pas moterį sukėlė kitų vyrų smalsumą, pavydą ir net įžūlų įtarumą.

Kambaryje pasigirdo lengvi žingsniai, ir netrukus durys atsidarė. Portjė kiek pastoviniavo, norėdamas nustatyti, kokio pobūdžio šis vizitas, po to vangiai pasišalino. Durys užsidarė, ir misteris Ramiresas liko dviese su kambario savininke.

Tai buvo nedidukė liekna šviesiaplaukė. Kai ji atvėrė duris, jos veidas ir akys bematant nušvito šypsniu, ir tą akimirką moteris atrodė daili, bet kai tik durys užsidarė ir šypsnys ūmai užgeso, ji pasidarė nepatraukli ir visai neišvaizdi. Jei ne kažkoks klastingas nuolankumas — ko, drįstu pareikšti, reikia labiausiai bijotis iš silpnosios lyties,— ir nesiderinantis su aplinkybėmis maldaujantis žvilgsnis, vargu ar ji galėtų sukelti vyrų susižavėjimą arba moterų pavydą.

Ištiesęs rankas Ramiresas norėjo apkabinti moterį, bet ji baikščiai atsitraukė ir, rodydama į lubas ir sienas, ramiai tarė:

— Aplinkui vien audeklas arba popierius.

Tamsus Ramireso veidas dar tamsesnis pasidarė. Abu ilgai tylėjo. Staiga moteris blykstelėjo akimis, sužybsėjo dantukais, ir aptemdęs jų pasimatymą šešėlis bematant nuslinko. Rodydama ranka į kėdę, ji tarė:

— Sėskis, Viktorai, ir pasakyk, ko taip greit sugrįžai.

Ramiresas atsisėdo surūgęs. Moteris maldaujančiu žvilgsniu nuolankiai žiūrėjo į jį, bet nieko nesakė. Įniršęs Ramiresas taip pat norėjo įrodyti, kad moka tylėti, bet įgimtas impulsyvumas nugalėjo, ir jis pratrūko:

— Klausyk, tu geriau išbrauktum Greisės Konroj pavardę iš viešbučio gyventojų sąrašų ir įrašytum savo.

— Kodėl, Viktorai?

— Ji dar klausia kodėl? — tarė Viktoras luboms.— Dieve mano! Ogi todėl, kad už šimto mylių nuo čia gyvena Greisės Konroj brolis ir sesuo! Aš savo akimis mačiau jos brolį.

— Na ir kas?

— Na ir kas! — sušuko Viktoras.— Na ir kas? Tuoj sužinosi kas.

Jis prisitraukė kėdę prie jos ir tyliu, susijaudinusiu balsu pasakė:

— Aš atradau tą gyslą pagaliau. Ieškojau pagal *deseno*, pagal vietos ir apylinkių planą, kurį... aš... aš radau tame popieriuje, kaip žinai. Taigi! Planas, pasirodo, teisingas. O, tu jau susidomėjai! Vietovė aprašyta tiksliai. Supranti? Bet iš pradžių aš juk nežinojau, nei kur ta vieta, nei kur ta gysla.

— Vietovė vadinasi Skurdusis Slėnis. Kodėl? Nesuprasi! Tai klestinti auksakasių gyvenvietė. Aplinkui turtingi sklypai, bet toji gysla ant nedidelės kalvelės dar niekam nežinoma, niekam nepriklauso! Kodėl? Todėl, kad iš paviršiaus šis sklypas mažiau vertingas atrodo už bet kurį kitą. Tačiau tai ji, toji pati gysla, kaip čia aprašyta.

Jis ištraukė iš kišenės voką, išėmė sulankstytą popieriaus lapą (tą patį, kurį daktaras Devaržas da-

vė Greisei Konroj) ir ėmė vedžioti pirštu po žemėlapį.

— Pradėjau, kaip čia nurodyta, nuo Ameriken River upės aukštupio. Iš ten ėjau žemyn kalnų papėde, kadangi tas vietas gerai pažįstu, ir praeitą savaitę priėjau Skurdųjį Slėnį. Matai slėnį žemėlapyje? Čia ir yra toji vieta.

Ramiresas pakišo moteriai popieriaus lapą; toji ilgais, plonais tarsi paukščio nagai pirštais bemat įsikibo į jį.

— Norint išžvalgyti viską tiksliau, reikėjo apsistoti kelioms dienoms gyvenvietėje. Bet kaip tai padaryti? Manęs ten niekas nepažįsta, aš svetimšalis, o aukso-kasiai tuoj įtaria visus tokius žmones ir nesileidžia į kalbas. Bet štai aš sužinau, kad čia gyvena kažkoks Gabrielis Konrojus, geras žmogus, kuris labai užjaučia sergančiuosius. Puiku! Aš susergu — staigiai, sunkiai! Gaunu reumatizmą čia,— jis parodo į kelį.— Pasidarau bejėgis kaip kūdikis. Mane paguldo misterio Brigso namuose. Ateina Gabrielis, sėdi prie manęs, kalbasi su manimi, papasakoja apie savo gyvenimą. Jis atsiveda ir savo mažąją sesutę. Aš nueinu į jo trobą ant kalvos. Ten pamatau sesers fotografiją. Puiku! Dabar tu supranti? Viskas baigta!

— Kodėl?

— Ką? Ji dar klausia kodėl! — sušuko Viktoras, vėl kreipdamasis į lubas.— Ko tu dar nesupranti? Tai klausyk! Gabrielio Konrojaus namas stovi toje vietoje, kur eina gysla,— toje vietoje, supranti? Ant žemės sklypo, kurį gubernatorius padovanojo daktarui Devaržui. Tas sklypas dabar yra šito Gabrielio nuosavybė!

— Gabrielio? Ar jis žino apie tą gyslą?

— Ne! Tai atsitiktinumas, arba, kaip tu sakai, lemtis!

Moteris nuėjo prie lango ir kurį laiką stovėjo, žiūrėdama į lietų lauke. Jos veidas atrodė pasenęs, išvargęs, toks atšiaurus ir sustingęs, kad vienas plevėsa, pažvelgęs į langą nuo šaligatvio, tikėdamasis pamatyti dailiąją anglę, jos nė nepažino. Galbūt tai sugrąžino jai savitvardą, nes tuojau pat ji atsisuko su ža-

vingu šypsniu lūpose ir, priėjusi prie Ramireso, paklausė kuo švelniausiu balsu:

— Tai tu mane palieki?

Viktoras nedrįso pakelti akių. Žiūrėdamas tiesiai prieš save, jis gūžtelėjo pečiais ir atsakė:

— Tokia jau lemtis.

Moteris sunėrė plonus pirštus ir atsistojo prieš pašnekovą taip, kad jųdviejų akys neišvengiamai susitiktų.

— Tu turi gerą atmintį, Viktorai.

Jis tylėjo.

— Tad leisk man kai ką tau dar priminti. Prieš metus Berlyne aš gavau laišką iš vieno misterio, Piterio Damfio, gyvenančio San Franciske. Misteris Damfis rašė turįs svarbių dokumentų, liečiančių mano mirusio vyro daktaro Polio Devaržo nuosavybę, ir prašė manęs atsiliepti. Aš neatsakiau į jo laišką, pati atvažiavau. Svarstyti, abejoti, kaip protingas vyras būtų tikriausiai padaręs — ne mano būdui. Aš esu tik nelaiminga, silpna moteris, todėl ir atvažiavau. Žinau, kad padariau klaidą; jūs — gudrūs, drąsūs, atsargūs vyrai — pirmiausia būtumėte parašę laišką. Na, o aš ėmiau ir pati atvažiavau.

Viktoras truputį susiraukė, bet vis tylėjo.

— San Franciske aš susitikau su misteriu Damfiu. Jis man parodė keletą dokumentų, rastų vienoje slaptavietėje, kur daktaras Devaržas juos buvo sudėjęs, kad nepražūtų. Vienas iš jų buvo ispanų vyriausybės žemės dovanojimo raštas, kituose buvo kalbama apie kažkokius jo vertingus atradimus. Smulkesnių žinių misteris Damfis nukreipė mane į San Izabelos misiją ir presidiją, kurie buvo pasiuntę gelbėjimo būrį į kalnus. Damfis — komersantas, biznio žmogus, jam svarbu pinigai. Ir jis sutiko man padėti už procentus. Ar ne taip buvo?

Viktoras pakėlė juodas akis ir linktelėjo galvą.

— Aš nuvažiavau į misiją. Ten sutikau tave, buvusio komendanto raštininką, presidijo archyvo saugotoją, vienintelį žmogų, kuris prisiminė tą gelbėjimo ekspediciją. Tu man parodei vienintelį gelbėjimo būrio

pranešimo egzempliorių ir su manimi kalbėjai taip pat šaltu, dalykišku tonu, kol sužinojai, kas aš. Tada tu susidomėjai manimi. Tu man papasakojai apie tą jauną mergaitę, paslaptingąją mis Greisę Konroj, kurios vardas buvo žuvusiųjų sąraše; tu ją laikei apsišaukėle. Na, teisybę sakau?

Viktoras linktelėjo.

— Tu man papasakojai, koks baisus ją suėmė sielvartas, kai perskaitei pranešimą, kaip ji nualpo, kaip moterys pastebėjo jos padėtį, kaip komendantas jos gailėjosi, kaip ji paslaptingai dingo, kaip paskui negalėjai išgauti iš komendanto nė žodžio, nors spėjai, kad misijoje jai gimė kūdikis. Juk taip, Viktorai?

Jis mėgino paimti jos ranką. Bet ji švelniai atitraukė ranką ir ramiai kalbėjo toliau:

— Tu man sakei, kad radai raštą ant grindų; jis iškrito, kai moterys atpalaidavo mergaitei suknelę,— tai tas pats lapas, kurį dabar laikai rankoje. Tu man prisipažinai, kodėl jį nuslėpei ir pasilikai sau. Tada, Viktorai, tu paraginai mane atgauti Devaržo nuosavybę... pasisavinti tos mergaitės pavardę... tos apsišaukėlės pavardę. Tu nepareikalavai iš manęs procentų. Tu nesiekei pasipelnyti iš mano vargo, tu tik mano meilės prašei! Ką gi! Galbūt aš kvaila... silpna moteris. Tai buvo viliojantis pasiūlymas, ir aš, pamiršusi reikalus, paklusau širdies balsui. Pažadėjau tau savo ranką ir turtus, kai tik mums pavyks juos gauti. Dabar tu atėjai prašyti manęs, kad atleisčiau tave nuo duoto įsipareigojimo. Ne, ne! Pakanka to, ką jau pasakei.

Dabar jau persigandęs Ramiresas griebė jos ranką ir, jausmingai atgailaudamas, puolė ant kelių, bet moteris ryžtingai išsilaisvino.

— Ne, ne! — tęsė ji taip pat nuolankiai.— Eik pas tą brolį, kurį surasti tau buvo už viską svarbiau. Eik dabar pas jį. Pasakyk jam, kad pavogei šį dokumentą iš jo sesers, kurią įtarei esant apsišaukėle ir kuri yra neteisėtai gimusio kūdikio motina. Pasakyk, kad taip elgdamasis tu atėmei paskutinę viltį iš apgau-

tos ir pamestos moters, atkeliavusios tūkstančius mylių, kad galėtų atsiimti bent ką iš savo vyro, kuris privalėjo jai viską palikti. Pasakyk tai, ir jos brolis, jeigu jis toks geras ir kilnus, kaip tu jį pavaizdavai, atsistos ir palaimins tave! Tik nepamiršk dar pridurti, kad šis dokumentas neturi jokios vertės jam, nes nuosavybė oficialiai priklauso jo sesers vaikui, jei jis gyvas. Baigdamas tu parodyk jam pranešimą, kuriame sakoma, kad abi jo seserys mirusios, tad kyla abejonių ir dėl jo paties tapatybės, ir jis supras, kokią didžiulę paslaugą tu jam padarei.

— Atleisk man,— sudejavo Viktoras, apimtas gėdos ir susižavėjimo priešais stovinčia moterimi.— Atleisk man, Žiule! Aš esu bailys! Vergas! Nedėkingas padaras! Aš viską padarysiu, Žiule, viską, ką tik tu man įsakysi.

Ponia Devarž buvo per daug gudri, kad siektų dar didesnės pergalės; galimas daiktas, ji bijojo supykinti šį jau nebesivaldantį ir neatsargų vyriškį.

— Ša! — nutildė jį ir tarsi nesąmoningai leidosi pritraukiama.

— Klausyk, Viktorai, tau nėra ko bijoti šito vyro,— kiek patylėjusi, prabilo ji.— Jis neteisėtai valdo tą žemę, į kurią aš turiu nuosavybės teisę. Ir ką reikš jo parodymai prieš mano, jeigu aš jo nepripažinsiu savo broliu? Kas įrodys, kad jis yra Gabrielis Konrojus, jeigu jo vienintelis išlikęs liudininkas, sesuo, nedrįs stoti prieš teismą; o jeigu ir išdrįstų, tu, davęs priesaiką, paliudysi, kad ji atėjo į misiją, pasivadinusi kita pavarde. Kas patikės tuo broliu, ginančiu savo reikalus, kada tu paliudysi, jog Greisė Konroj, kuri atėjo į misiją, esu aš, o Piteris Damfis patvirtins, kad mane pažįsta dar iš Bado stovyklos?

— Damfis! — sušuko nustebęs Ramiresas.

— Taip, Damfis,— pakartojo ponia Devarž.— Sužinojęs, kad aš esu išsiskyrusi su daktaru Devaržu ir tuo pačiu neturiu teisės į jo palikimą, ir išgirdęs apie tavo planą, jis pasisiūlė būti liudininku, nustatant mano tapatybę. Matai, Viktorai! Kol tu ieškojai naujų kliūčių, aš nesėdėjau be darbo.

— Dovanok man! — jis stvėrė ir aistringai pabučiavo jos rankas.— Lekiu! Lik sveika.

— Kur? — paklausė ji atsistodama.

— Į Skurdųjį Slėnį.

— Ne, sėskis ir paklausyk. Tu turi važiuoti į San Franciską pranešti Damfiui apie savo atradimą. Galbūt mums teks samdyti advokatą, bet pirmiau reikia įsitikinti, ar turime pakankamai tvirtą pagrindą po kojomis. Tuojau pat turi sužinoti, kur dabar gyvena tikroji Greisė. Važiuok į San Franciską, pasikalbėk su Damfiu ir grįžk pas mane.

— Bet tu liksi čia viena, be globos. Aplinkui vieni vyrai! — Ramireso akys pavydžiai blykstelėjo.

— Patikėk, mums jie mažiau pavojingi už moteris. Nejaugi tu nepasitiki manim? — ji akinamai nusišypsojo.

Ramiresas būtų vėl puolęs ant kelių, bet moteris sulaikė jį ir pagrasino piršteliu, gudriai žvilgčiodama į pertvarą.

— Gerai. Dabar eik. Ne, palauk. Ar tasai Gabrielis... vedęs?

— Ne.

— Viso gero!

Susijaudinęs tamsus meksikiečio veidas šmėstelėjo tarpduryje ir dingo.

Netrukus nuaidėjo skardus skambutis devyniasdešimt antrame kambaryje, gretimame su madam Devarž.

Nedorėlis portjė pasibeldė ir pagarbiai įėjo į kambarį. Jis neturėjo jokių abejonių dėl šio numerio gyventojo. Tai buvo žinomas kortuotojas, misteris Džekas Hemlinas.

— Kodėl, po velnių, tiek reikia tavęs laukti?!— piktai sušuko Džekas ir, nusisvėręs nuo lovos, čiupo už batų ožiuko.

Portjė kažką burbtelėjo atsiprašydamas.

— Atnešk karšto vandens.

Portjė bematant šoko vykdyti įsakymo, bet Džekas keikdamasis sulaikė jį.

— Kai reikėjo, niekaip negalėjau prisišaukti, o dabar leki kaip į gaisrą. Kas tasai vyriškis, kuris ką tik išėjo iš ano kambario?

— Nežinau, pone.
— Sužinok ir pranešk.
Sviedęs portjė auksinę monetą, Hemlinas pasitaisė pagalvį ir nusisuko į sieną. Portjė dar kažko lūkuriavo. Ūmai Džekas atsigręžęs suriko:
— Dar tu čia! Kokių velnių...
— Atsiprašau, pone, ar žinote ką nors apie tą moterį?
— Ne,— atsakė alkūnėmis pasiremdamas Džekas.— Bet jeigu dar kartą nučiupsiu slampinėjant prie jos durų, kaip prieš penkias minutes, aš...— Ir misteris Hemlinas, nuleidęs balsą, pagrasino, kad tas neteksiąs kai kurių gyvybiškai svarbių organų.— Eik!
Durims užsidarius, misteris Hemlinas dar kokią valandą pagulėjo. Paskui atsikėlė ir ėmė pamažu rengtis, visą laiką kaip paprastai niūniuodamas savo žavingu švelniu tenoru. Dainuodamas jis užbaigė tualetą; užtraukęs dar vieną širdį veriančią melodiją, į liemenės kišenę įsidėjo mažo kalibro pistoletą dramblio kaulo rankena, užsismaukė skrybėlę ant gražios galvos, gal kiek labiau ant šono negu paprastai, ir išėjo iš kambario. Smarkiai užtrenkiant bei rakinant duris, plonos sienos suvirpėjo, ir gražiosios kaimynės kambario durys pačios atsivėrė. Nejučia pakėlęs galvą, misteris Hemlinas pamatė prie sekretero tą moterį, šluostančią nosinaite akis. Misteris Hemlinas akimirksniu liovėsi niūniavęs ir tyliai ėmė leistis laiptais žemyn. Apačioje stovėjo portjė. Jis kilstelėjo ranką prie skrybėlės.
— Jis ne vietinis, pone.
— Kas toks?— šaltai paklausė misteris Hemlinas.
— Tasai vyriškis.
— Koks vyriškis?
— Apie kurį jūs teiravotės.
Misteris Hemlinas ramiai užsidegė cigarą, užsitraukė keletą kartų, įdėmiai pasižiūrėjo į portjė ir tarė:
— Aš nesiteiravau apie jokį vyriškį.
— Aš maniau, pone...
— Negerai darai, Maiklai, gerdamas iš pat labo ryto,— ramiai pasakė misteris Hemlinas, neatitraukdamas juodų akių nuo portjė veido.— Kai tuščias skrandis, tuoj pasigeri. Paklausyk manęs — gerk tik po pietų.

III skyrius

MISIS MARKL

Olės užuomina apie misis Markl ir jos žodžius nedavė Gabrieliui ramybės visą naktį, ir kai rytą jis vėl pamatė ant stalo sutaisytus drabužius, jį apniko liūdnos mintys ir dvejonės dėl jo sugebėjimų šioje namų ūkio šakoje.

— Gal iš tikro aš neatlieku savo pareigos mažylei,— sumurmėjo sau tyliai, imdamas rūbus nuo stalo ir dėliodamas po vieną ant kėdės prie lovos, kurioje dar tebemiegojo Olė.— Rūbai, žinoma, dar stiprūs, ir medžiaga puiki... tik va seni ir išėję iš mados. Tau pačiai tai nieko, papūtžande,— kreipėsi jis į garbanotą galvutę ir nuo miego parausvėjusį miegančios mažylės veidelį,— bet gal kiti vaikai tave erzina. Slėnyje vis gausėja žmonių. Trys naujos šeimos per pusę metų — pernelyg...— Gabrielis suabejojo, koks čia žodis tinkamiausias,— pernelyg spartus didėjimas. Ir dar toji misis Markl...— Gabrielis paraudo, nors buvo vienui vienas savo trobelėje.— Tik pamanyk, mergaitei nė devynerių metų dar nėra, o kaip ji kalba apie tą našlę. Kur tai matyta! O aš juk vengiau viso to tik dėl jos, nenorėjau įsileisti į namus svetimos moters, kuri įsakinėtų Olei.

Vis dėlto, kai rytą abu susėdo prie kuklaus pusryčių stalo, Gabrielis nesmagiai pasijuto, pastebėjęs tai, kas anksčiau jam visai nekrito į akis: ir kad Olės drabužiai ne tokie, kaip kitų, ir kad jos elgesys ne visai deramas.

— Paprastai, Ole, gerai išauklėtos mergaitės nesėdi, apžergusios kėdę, ir kas minutė netampo batų diržų,— atsargiai pamokė Gabrielis.

— Paprastai, Gabi, mergaitės neavi auliniais batais,— atrėžė Olė ir pasilenkusi ėmė dažyti duoną į keptuvę.

Tyčia nesileisdamas į ginčą, ar auliniai guminiai batai dera nešioti mergaitėms, Gabrielis lyg niekur nieko pasakė:

— Šįryt, einant į Slėnį, reiks užsukti pas misis Markl.

Iš padilbų jis pažvelgė mergaitei į veidą — kiek galėjo matyti virš didelės duonos riekės, kurią ši valgė.

— Ir aš eisiu, Gabi.

— Ne,— tarė Gabrielis,— tu turi likti namie; sutvarkysi trobą. Tik, žiūrėk, neik į mišką, kol nebaigsi darbo. Be to,— pridūrė išdidžiai,— aš turiu reikalą pas misis Markl.

— Oi, Gabi,— Olės veidas, visas žvilgantis nuo padažo, dabar dar nušvito viliūgiška šypsena.

— Kas gi dabar tau nutiko?— paklausė Gabrielis ramiai, tačiau griežtai.

— Kaip tau ne gėda, Gabi?

Gabrielis tylėdamas pakilo, susirinko įrankius ir pasiėmė iš kampo skrybėlę. Prie durų staiga atsisuko ir dar kartą priėjo prie Olės.

— Ole,— jis kaip paprastai suėmė mergaitės veidelį abiem rankom,— jei kada nors... kas nors man atsitiktų, tai žinok, brangioji mano, jog viską dariau, norėdamas tau gero... Viskas, ką dariau, buvo tik tavo labui.

Olės galvelėje šmėstelėjo mintis apie upę.

— Gabi, nebrisk šiandien giliai į vandenį,— tarė ji, ir maža viršutinė jos lūpytė virptelėjo.

— Gerai, nebrisiu, Ole... tik,— skubiai pridūrė, pastebėjęs išgąstį mergytės veidelyje,— tu nesirūpink... Aš sugrįšiu gyvas ir sveikas. Iki pasimatymo!

Jis švelniai pabučiavo mergytę. Olė perbraukė pirštais per gelsvas brolio garbanas, dailiai suglostė barzdą ir perrišo ant kaklo skepetaitę.

— Reikėjo persivilkti marškinius, Gabi; šie jau nešvarūs... Tu gi eisi pas misis Markl! Palauk, aš tau atnešiu šiaudinę skrybėlę... — Ji nubėgo už pertvaros, tačiau, kai sugrįžo, brolio jau nebebuvo.

Naktį buvo palyta, žemę dengė gaivi rasa ir aukštai danguje plaukė debesėliai, o tokį grožį Kalifornijoje retai kada pamatysi, nebent tik per lietingus laikotarpius. Net Gabrielis, paprastai ne itin jautrus oro permainoms bei gamtos grožybėms, pastebėjo ryto puikumą, ir, matyt, dėl tos pačios priežasties jam pasirodė gražesnis ir pats gyvenimas. Taip ir būna: čia žmogus pasigėri medžiu, čia gėlele ar saulės zuikeliu, ir žiūrėk, nė nepajunti, kaip įkliūni į pavojingas moteriškų žavesių pinkles. Taip, vienintelis išsigelbėjimas tokiems žmonėms tėra kasdienybė ir prozaiškumas.

Gabrielis, grožėdamasis gamta, priartėjo prie misis

Markl namų ir tuoj pat išvydo šią deivę: įkaitusi ir tvirta ji stovėjo palei virtuvės langą ir atsidėjusi plovė indus. Ir štai dabar pasireiškė tas moteriškas nenuoseklumas, kuris paprastai žavi daugumą vyrų, bet kai kuriems daro priešingą poveikį. Misis Markl, kuri visuomet suprasdavo Gabrielio drovumą ir būdavo jam labai švelni ir nuoširdi, dabar, pamačiusi jį drąsų ir linksmai nusiteikusį, pasidarė atšiauri kaip žiežula. Norėdamas įspėti kitas gražiosios lyties atstoves, drįstu čia perteikti misis Markl žodžius.

— Jeigu norite pasikalbėti su manim, Gabrieli Konrojau,— tarė misis Markl, šluostydama putas nuo įdegusių dailių rankų,— jums teks prieiti prie kriauklės, nes aš negaliu palikti nesuplautų indų. Džo Marklas visuomet sakydavo: „Kai dirbi, Siu, neleisk mintims blaškytis". Sele, atnešk kėdę Gabrieliui. Jis ne toks jau dažnas svečias, kad stovėtų. Mes abi, Sele, sunkiai dirbame, mums nėra kada sirgti, o juk misteris Konrojus lankosi beveik tik pas ligonius.

Nors Gabrielį ir labai nustebino tokie kandūs žodžiai, jis pajuto kažkokį palengvėjimą. „Olė klysta,— tarė jis sau.— Toji moteris tegalvoja tik apie indų plovimą ir savo nuomininkus. Jeigu ji visuomet būtų tokia, duotų vyrui ramybę, nesimeilintų jam, neįkyrėtų ir tik rūpintųsi namais, ką gi, tada būtų galima ir vesti. O kas bus, jei pasikeis? Moterimis negali pasitikėti. Na, šiaip ar taip, Olę galėsiu nuraminti".

Laimė, nejausdama, kokios erezijos sukasi tyliai sėdinčio prieš ją vyriškio galvoje, misis Markl vikriai tebeplovė indus ir vis kalbėjo sau viena, čia aptėkšdama Gabrielį vandeniu, čia jį įgeldama piktesniu žodžiu.

— Kai sakau, kad mes sunkiai dirbame, Sele,— vis kalbėjo misis Markl, kreipdamasi į liesą savo tarnaitę, kuri stovėjo atsukusi jai nugarą ir nieko daugiau nedarė, tik šluostė indus ir kikeno, žiūrėdama į Gabrielį,— taigi, kai taip sakau, aš neužmirštu, žinoma, kad kai kurie vyrai dirba ne mažiau arba net ir daugiau už mus. Todėl jie ir žiūri į mus iš aukšto.

Čia misis Markl sudužo lėkštė; ji atsiduso, pasisuko nu-

raudusi į Gabrielį, sužaibavo juodomis akimis ir pareiškė esanti tiek susinervinusi šį rytą, jog net darbas krinta iš rankų.

Visi tylėjo, nežinodami, ką sakyti. Gabrielio laimei, nutrūkusią kalbą vėl surišo liesoji Selė. Vis dar atsukusi nugarą į savo šeimininkę ir tarsi nematydama Gabrielio, ji kreipėsi į sieną:

— Ir kurgi tu nesinervinsi, Suzana, jei turi vergauti keturiasdešimčiai nuomininkų, taisyti valgį pravažiuojantiems keleiviams, o padėti nėra kam. Nebent atgultum paslika nuo reumatizmo — o taip tikrai gali atsitikti,— tuomet gal kas ir užvaduotų. Arba mirtų kas,— tada tavo draugai gal ir aplankytų tave, nes šiaip jie niekaip negali atitrūkti nuo savo rūpesčių. Ne viena motina pati būtų gavus ligą, jeigu jos vaikas taip kosėtų jau kokios penkios savaitės, kaip tavo Mantė.

Gabrielis lyg nusikaltęs prisiminė, kad ateidamas matė Mantę Markl, braidančią griovy palei namą, ir pagalvojo, ar nebus jis jai patėvis. Dabar tokios mintys jam pasirodė visiškai absurdiškos; jis pasijuto nelyginant koks įsibrovėlis ir baisiai sumišo. Sumišimas pasireiškė tik jam vienam būdinga forma. Jis išsitraukė iš kišenės šukutes ir droviai šypsodamasis ėmė pamažėle šukuoti savo gelsvas garbanas. Našlė, ne kartą mačiusi Gabrielį taip darant, palankiai išsiaiškino jo sumišimą ir kiek atlyžo. Kažkokiu nesuprantamu būdu jos nuotaika persidavė tarnaitei.

— Šįryt tu kaip nesava, Suzana. Paklausyk manęs, neišmanėlės: mesk visus darbus, atsisėsk sau patogiai svetainėje, pasišnekučiuokite su Gabrieliu, nemanau, kad jis būtų atėjęs tik pasimokyti virtuvėje šeimininkavimo. Aš irgi negalėčiau dirbti, jei man vyras painiotųsi po kojų. Plauti indus baigsiu aš viena, o jūs galit sau eiti; juk žinai, kur du — trečias nereikalingas. Na, duok man savo prijuostę. Oi, Siu, tu net savęs prisižiūrėti neturi laiko. Pažvelk, kokie tavo plaukai.

Tuo būdu pripažinusi Gabrielio egzistavimą, liesoji Selė norėjo pataisyti savo šeimininkės šukuoseną, tačiau misis Markl juokaudama atstūmė ją, atseit „per darbus neturinti laiko tokiems niekams".

— Ir tie mano plaukai — tikri karčiai,— dar pridūrė rūs-

čiai ir savikritiškai.— Nieko tu čia negali padėti, Sele. Ak, tu vis tiek savo padarei!

Iš tikrųjų klastingoji Selė, vikriai ir sumaniai, kaip gali mokėti tik moteris, staiga paleido tankius juodus misis Markl plaukus, ir šie užkrito ant putlių pečių. Misis Markl juokdamasi pabandė ištrūkti į svetainę, tačiau Selė išmoningai sulaikė ją, kad nieko neįtariantis Gabrielis turėtų pakankamai laiko pasigėrėti šiuo poetišku vaizdu.

— Nieko sau karčiai,— tarė Selė.— Žinoma, kiekvienam gali atrodyti savaip, ir girtis taip pat negražu. Bet antai toks vyras, kaip advokatas Maksvelis, vakar vakare už šio va stalo sėdėdamas, taip žiūrėjo į tave, Siu, taip žiūrėjo, kai tu jam pylei sriubą, o tavo kąsa vos jam į lėkštę neįmirko. O paskui tasai advokatas Maksvelis ir sako man: „Sele, daugelis puikių damų Friske atiduotų kažin ką, kad turėtų Suzanos Markl plaukus..."

Bet misis Markl susigėdusi išbėgo į svetainę, ir Selė gavo nutilti:

— Nežinote, Gabrieli, ko čia advokatui Maksveliui reikia?— paklausė Selė, toliau plaudama indus.

— Ne,— atsakė Gabrielis, nė nenujausdamas, kad šis suktas klausimas yra tokios pat pavojingos žabangos kaip ir misis Markl plaukai.

— Dabar jis čia užeina daug dažniau negu pirma. Vieną dieną valgė net penkis kartus. Kad ir dabar va, pamačiau jus ateinant ir pamaniau, ar tik ne jis, bet Siu, man rodos, jo nė nepastebi — jai nepatinka tokio sudėjimo vyrai,— samprotavo Selė, nužvelgdama ramius ir galingus Gabrielio pečius bei stiprias ilgas jo rankas.— Ar jums, kaip šeimos draugui, neatrodo, kad Siu sublogus?

Gabrielis paskubėjo nuraminti Selę, kad misis Markl atrodo visiškai sveika, tačiau liesoji pašnekovė tik giliai atsiduso ir papurtė galvą.

— Jos išvaizda apgaulinga, Gabrieli. Niekas nežino, kaip ji vargšė kankinasi. Paskutiniuoju metu kažko nerimauja, o kai ji nerimauja, tai daužo indus. Jūs matėte, kaip dabar sudaužė lėkštę? Žinoma, galbūt aš neturėčiau to sakyti, nors jūs ir draugas ir niekam nepasakosite, nes ji mane užmuštų, jei sužinotų... Mat ji tokia išdidi

kaip ir aš. Bet nieko nenuslėpsi — iš indų daužymo aš galiu pasakyti, kada jūsų čia būta. Va paskutinį kartą jūs buvote atėjęs... aha, užpraeitą savaitę, ir ką gi — tą dieną vakarienei pritrūko puodukų.

— Gal čia nuo peršalimo,— tarė siaubo apimtas Gabrielis, supratęs tai, ko labiausiai bijojo, ir pakilo nuo kėdės.— Namuose dar turiu indiško balzamo. Nubėgsiu atnešiu truputį arba atsiųsiu.

Jis nieko daugiau netroško, tik pasitraukti, ir būtų gėdingai pabėgęs, tačiau paslaptingas ir baugus Selės veidas prikaustė jį prie vietos.

— Jei grįžusi ji nerastų jūsų, Gabrieli, tai dabar, kai ji, vargšelė, taip nusilpusi, sakyčiau, taip išerzinta, aš negarantuoju dėl jos gyvybės. Jei dar pagalvotų, kad jūs išėjote dėl to, kas įvyko tarp jūsų šiandieną, ji tikrai kristų negyva.

— O kas gi tarp mūsų įvyko?— paklausė Gabrielis nusigandęs.

— Ne man teisti,— mįslingai atsakė liesoji Selė,— kitų žmonių poelgius arba spręsti, ką reiškia tas ar kitas dalykas. Ne man reikšti nuomonę, ko vieni žmonės lanko kitus, ko dūžta indai, šukuojami plaukai (čia Gabrielis krūptelėjo), ko žmonės tyli lyg vandens į burną pasiėmę. Argi man žinoti, kas įvyko tarp vyro ir moters, jei, moteriai truputį sunegalavus, vyras, tartum galvą pametęs, šoka jai nešti vaistų? Pati sau aš gal ir žinau, bet niekam neprasitarsiu, o Siu man daug kartų yra sakiusi: „Jeigu iš viso yra pasaulyje moteris, mokanti laikyti liežuvį už dantų, tai toji moteris — tu, Sele". Štai ir pati ponia pasirodė. Na, man jau metas liautis plepėjus — tegu ponai pabus sau vieni.

Vargu ar reikia minėti, kad pastarieji žodžiai buvo pasakyti našlei, kuri tuo metu pasirodė svetainės tarpduryje su nauja, paryškinančia jos apvalias linijas kartūnine suknele, ir kad taip pagarbiai pavadinusi Suzaną su Gabrieliu, Selė norėjo pabrėžti padėties rimtumą.

— Tikiuosi, nesutrukdžiau jums,— vylingai paklausė našlė, stabtelėjusi ant slenksčio.— Aš galiu palaukti, jeigu judu dar nebaigėt kalbos.

— Nemanau, kad Gabrielis dar norėtų ką pasakyti, ko

jums nedera girdėti, misis Markl,— tarė Selė, aiškiai leisdama suprasti, jog Gabrielis jai patikėjęs paslaptį, bet ji gerbianti jo jausmus ir todėl negalinti atskleisti.— Beje, ko jis aiškins širdies dalykus man?

Sunku pasakyti, kas labiau išgąsdino Gabrielį: misis Markl gudravimas ar paikas Selės statumas. Jis atsistojo ir jau būtų bėgęs, nepaisydamas galimos misis Markl isterijos, nebijodamas net susiremti su Sele (o kad ji stvers laikyti, jis neabejojo), bet baisi nuojauta, kad jis jau galutinai įsivėlė į šią istoriją, taip pat viltis, kad gali dar atsirasti kokia galimybė viską išsiaiškinti, o gal ir didžiulė traukiamoji pavojaus jėga pasuko netvirtus jo žingsnius į misis Markl svetainę. Misis Markl paprašė sėstis, ir Gabrielis bejėgiškai susmuko į kėdę, o virtuvėje Selė taip garsiai ėmė džerškinti lėkštėmis ir dainuoti šaižiu balsu, tuo aiškiai užtikrindama droviąją porelę, jog negirdi švelniųjų prisipažinimų, kad Gabrielis paraudo net iki ausų.

Tą vakarą Gabrielis sugrįžo iš darbo ne toks kalbus kaip paprastai. Į Olės klausimus atsakinėjo trumpai ir nenoriai. Tačiau ne Gabrielio būdui nutylėti net ir nemalonius dalykus, todėl Olė kantriai laukė tinkamo momento. Jis atėjo po kuklios vakarienės, per kurią Gabrielis, ne taip, kaip per pusryčius, visai nedarė Olei pastabų. Olė prisistūmė nedidelę dėžutę, savo mėgiamą pasėdą, broliui tarp kojų, patogiai atrėmė galvą jam į krūtinę. Gabrielis užsidegė pypkę į vienintelę degančią žvakę, porą kartų užtraukė dūmą, po to išsiėmė iš burnos ir švelniai tarė:

— Ole, nieko nebus.

— Ko?— paklausė gudruolė Olė ir mąsliai nusišypsojo, iš anksto žinodama, apie ką bus kalba.

— Na, to paties.

— Ko gi, Gabi?

— Na, mano vedybų su misis Markl,— atsakė Gabrielis abejingai, tarsi kalbėdamas apie kasdieniškiausius dalykus.

— Kodėl?— nustebo Olė.

— Ji nenori tekėti už manęs.

— Kaip tai?— sušuko Olė ir žaibiškai atsisuko į brolį.

Gabrielis vengė sesers žvilgsnio. Įsmeigęs akis į židinio liepsną, jis pakartojo lėtai ir tvirtai.

— Nenori... už jokius pinigus.

— Šlykšti, pasipūtusi, bjauri senė!— išdrožė piktai Olė.— Pagalvokit! Koks vyras galėtų lygintis su tavim, Gabi? Tai begėdė!

Gabrielis mostelėjo pypke, tarsi pritardamas mergaitės pasipiktinimui, bet kartu taip aiškiai su pasitenkinimu atsiduodamas likimo valiai, kad Olė vėl įtariai pažiūrėjo į jį ir paklausė:

— O ką ji pasakė?

— Ji pasakė,— lėtai pradėjo Gabrielis,— kad jos širdis... na, priklauso kitam. Ji poetiškai man paaiškino ir net padeklamavo, rodos, taip: „O manoji širdužėlė atiduota jau kitam". Taip ir pasakė. Na, tiksliai neprisimenu, bet tu žinai, Ole, moterys visuomet gražbyliauja tokiais atvejais. Taigi pati dabar matai, kaip viskas susiklostė.

— O kas tas kitas?— paklausė Olė staiga.

— Ji nesakė kas,— sunerimo Gabrielis,— o klausinėti būtų buvę negražu.

— Na?— tarė Olė.

Gabrielis nuleido akis ir, dar labiau sumišęs, sujudėjo.

— Na?— pakartojo jis.

— Ką gi tu jai sakei?— tarė Olė.

— Po to?

— Ne, prieš tai. Kaip tu tai padarei, Gabi?

Patogiai pasirėmusi smakrą rankomis, Olė žiūrėjo broliui į akis.

— Kaip paprastai tat daroma,— Gabrielis mostelėjo pypke, tuo parodydamas, kokie migloti ir vingrūs yra meilės dalykai.

— Bet kaip? Papasakok man viską, Gabi.

— Na,— tarė Gabrielis, žiūrėdamas į lubas,— moterys paprastai esti drovios, ir vienintelis kelias vyrui, norinčiam nugalėti, yra drąsa ir ryžtas. Žinai, Ole, tik peržengęs namų slenkstį, pakutenau Selei pasmakrę — štai šitaip — po to priėjau prie našlės, apkabinau ją ir pabučiavau keletą kartų... Na, supranti, kad parodyčiau, jog esu draugiškas ir malonus žmogus.

— Ir pamanyk tiktai, po viso to ji nenori tekėti už tavęs,— stebėjosi Olė.

— Nė už ką,— pridūrė Gabrielis nedvejodamas.

— Tai nenaudėlė!— sušuko Olė.— Tegu tik aš dabar sučiupsiu tą jos Mantę prie mūsų namų,— piktai pagrasė mergytė mažu kumšteliu.— Tik pagalvok, dar šiandien aš jai atidaviau patį gražiausią šuniuką!

— Ne, Ole, taip negalima daryti,— skubiai pasakė Gabrielis.—Tu niekam nepasakok. Tai reikia laikyti paslapty. Tokie dalykai visada paslapty laikomi. Tai mano ir tavo paslaptis. Be to,— ramino jis mergytę,— čia nieko tokio nėra. Dieve tu mano, juk vyrui tenka dešimtį kartų pirštis, kol susiranda žmoną. Taip priimta. Aš pažinau vieną vyrą,— begėdiškai melavo Gabrielis,— už kurio net penkiasdešimt merginų atsisakė tekėti, o buvo jis kur kas išvaizdesnis už mane ir galėjo bet kuriai moteriai pakloti tūkstantį dolerių ant stalo. Ką ir kalbėti, Ole, juk yra vyrų, kuriems tai net patinka,— juos tai jaudina kaip aukso ieškojimas.

— Bet ką gi tu jai pasakei, Gabi?— neatlyžo Olė, nekreipdama dėmesio į Gabrielio postringavimus apie tai, kaip vyrams patinka būti atstumtiems.

— Na, nuėjau ir iš karto sakau: „Suzana Markl,— sakau,— tai va. Mes su Ole gyvename ant kalvos, o jūs su Mante — slėnyje, bet, kaip sakoma, mylinčių širdžių neperskirs nei aukšti kalnai, nei gilūs slėniai. Kodėl gi nesujungus mums savų namų ir nesukūrus vienos šeimos, vieno židinio? Na, tarkit savo žodį". Po to, žinoma, dar pasakiau eilėraštuką ir juokaudamas išėmiau iš kišenės šį žiedą,— Gabrielis parodė storą vestuvinį aukso žiedą ant mažojo piršto.— Po to dar kartelį pabučiavau, pakutenau Selei pasmakrę, ir viskas.

— Ir ji atstūmė tave, Gabi?— tarė Olė susimąsčiusi.— Po viso to? Na, tai niekam tokios ir nereikia. Man tai tikrai!

— Na ir gerai, Ole,— tarė Gabrielis.— Bet, atsimink, nė žodžio jai apie tai. Ji man sakėsi norinti atsikelti ant kalno, pasistatyti namą ir nusipirkti dalį seno sklypo, kuriame aš dirbau praeitą vasarą, kad galėtų būti arčiau mūsų ir prižiūrėti tave. Todėl, Ole,— rimtai tęsė Gabrielis,— jeigu ji čia ateis ir meiliai kalbės su manim kaip

anksčiau, tu nekreipk dėmesio, juk moterys dažnai taip daro.

— Tegu tik pamėgina!— pasakė Olė.

Gabrielis nužvelgė mergytę su pasitenkinimu, nors ir jautėsi kiek kaltas; paskui prisitraukė ją arčiau.

— Taigi, Ole, ši šneka baigta,— tarė jis,— ir juo geriau mums. Mes ir toliau puikiai sau gyvensime dviese. Neseniai kalbėjomės su keletu bičiulių, kad reikės parsikviesti mokytoją iš Merisvilio. Ir misis Markl mums pritaria. Tada tu lankysi mokyklą, Ole. Kitą savaitę aš pašoksiu į Merisvilį ir nupirksiu tau geresnių drabužių. Mes dar pagyvensime! O paskui, vieną gražią dieną — nė akimi nemirktelėsi, nes tat visuomet įvyksta netikėtai — aš užtiksiu aukso gyslą mūsų sklype, ir mes tapsime turtingi! Aš tikras, kad šiame šlaite yra aukso. O tada mes išvažiuosim į San Franciską, nusipirksime didelį namą, aš pakviesiu daug mažų mergyčių, pačių gražiausių visame mieste, ir tu galėsi su jomis žaisti; tu turėsi kokių tik reikės mokytojų, jie prižiūrės tave... O tuomet gal dar kartą pabandysiu laimę pas misis Markl.

— Niekuomet!— karštai sušuko Olė.

— Tegu bus, kaip nori,— pritarė klastingasis Gabrielis, ir jo akys patenkintos nušvito, nors širdies gilumoje jautė sąžinės graužimą.— Na, o dabar jau laikas mažoms mergaitėms gulti.

Taip paraginta, Olė nuėjo už pertvaros ir nusinešė vienintelę žvakę, palikusi brolį rūkyti pypkę prie gęstančios židinio ugnies. Tačiau Olė neužmigo. Po pusvalandžio ji vėl iškišo galvutę iš už pertvaros: brolis vis dar tebesėdėjo priešais židinį, parėmęs galvą rankomis, su užgesusia pypke burnoje. Ji tyliai prislinko artyn ir taip staigiai apkabino jam kaklą, kad jis net pašoko išsigandęs. Ant Olės rankos nukrito lašas vandens.

— Verki dėl tos moters, Gabi?

— Ne,— atsakė Gabrielis ir nusijuokė.

Olė žvilgterėjo į savo ranką. Gabrielis pakėlė akis aukštyn.

— Stogas prakiuro, varva. Reiks rytoj užtaisyti. Eik miegoti, Ole, nes, ko gero, dar persišaldysi, o paskui numirsi.

IV skyrius

GABRIELIO GUDRAVIMAI IŠKYLA AIKŠTĖN

Nors Gabrielis jautė palengvėjimą ir dėjosi nerūpestingas, tačiau širdies gilumoj anaiptol nebuvo patenkintas savo apsilankymu pas misis Markl. Kaip jam ten ėjosi, skaitytojas žino tik tiek, kiek pats pasakojo Olei, bet, šiaip ar taip, jo kalba su misis Markl nebuvo tokia narsi ir galutinė, kaip jis stengėsi pavaizduoti. Porą dienų po to įvykio jis kirste nukirsdavo bet kokias Olės užuominas, tačiau trečiąją dieną, sėdėdamas „Eurekos" bare su vienu auksakasiu, jis pats užvedė šneką apie tai, kas, matyt, jam nedavė ramybės.

— Pastaruoju metu laikraščiai rašo,— pradėjo Gabrielis atsargiai,— apie baudžiamąsias bylas už duoto žodžio sulaužymą. O aš manau, kas gi čia tokio, jei vaikinas kiek ir pasimergino, ar ne?

Gabrielio pašnekovas, apie kurį sklido gandas, neva jis Skurdžiajame Slėnyje slapstąsis nuo savo žmonos, nusikeikė ir pareiškė, kad visos moterys esančios tuščios kvailės ir jomis neverta pasikliauti.

— Betgi turėtų būti koks įstatymas šiuo klausimu,— nenusileido Gabrielis.— Ką tu darytum, jei tau pačiam tektų būti prisiekusiuoju panašioje byloje? Vienam mano bičiuliui iš Frisko taip·atsitiko,— tarė Gabrielis pabrėžtinai nerūpestingu tonu.— Tu jo nepažįsti. Turėjo moterį... na, našlę, kuri visaip apie jį sukosi kokius dvejus ar trejus metus, bet jis nė žodžiu neužsiminė apie vedybas. Kartą jis užėjo pas ją... šiaip sau, be jokio reikalo, norėdamas maloniai praleisti laiką ir parodyti draugiškumą.

— Čia jau negerai,— pertraukė jį tasai cinikas.

— Taip,— tarė Gabrielis abejodamas,— galbūt tai atrodo blogai, bet jis neturėjo jokių piktų minčių.

— Toliau?— paklausė patarėjas.

— Toliau? Tai ir viskas,— atsakė Gabrielis.

— Viskas!— sušuko jo pašnekovas pasipiktinęs.

— Taip, viskas. Dabar toji moteris žada paduoti jį į teismą, kad priverstų vesti.

— Mano manymu,— pasakė patarėjas stačiokiškai,—

tasai vyras didžiausias žioplys, be to, dar ir melagis. Na, bet jam taip ir reikia, tokiam kvailiui.

Šie žodžiai taip pribloškė Gabrielį, kad nusiminęs jis nusisuko ir nuėjo šalin. Vis dėlto tą pačią popietę pas Brigsą rūkorių draugijoje jis vėl nesusilaikė ir sumaniai pakreipė kalbą apie piršlybas ir vedybas.

— Yra įvairių būdų moters širdžiai palenkti,— pareiškė Džonsonas iš aukšto ir trumpai papasakojo, kaip jam pačiam pavyko laimėti savo paskutinę mylimąją.— Daugybė būdų, nes pasaulyje yra daugybė vyrų ir moterų, ir visi skirtingi. Kas tinka vienai moteriai, gali netikti kitai. Bet yra vienas patikimas būdas, prieš kurį jokia moteris neatsilaiko. Reikia apsimesti abejingam, neišsiduoti, kad ji tau patinka. Gali rūpintis ja, kaip, sakysim, Gabis rūpinasi ligoniais, bet daugiau nesakyti nė žodžio. Leisk jai suprasti, kad ne tu, o ji turi tau pasipiršti, jeigu iš viso tas reikalinga. Kas tau, Gabi, tu jau išeini?

Gabrielis, visai sumišęs, sumurmėjo, jog jau laikas namo, bet vėl atsisėdo, žiūrėdamas į Džonsoną su baime, tarytum apžavėtas.

— Šitaip tikrai patrauksi beveik kiekvieną moterį,— tęsė Džonsonas,— bet tokį vyrą, kuris taip daro, reikia pasekti. Tokiem turėtų būti įstatymas. Juk, suprantat, jie žaidžia švenčiausiais jausmais. Tokį vyrą reikia nedelsiant sulaikyti, kai tik jis pasirodo.

— Bet galbūt tas vyras nieko blogo negalvoja... gal jis su visais taip elgiasi,— nusiminęs prieštaravo Gabrielis, žvelgdamas į susirinkusiųjų veidus.— Gal jam iš tikrųjų nerūpi nei moterys, nei vedybos, o jo toks būdas.

— Nieko sau būdas!— paniekinamai atšovė piktasis Džonsonas.— Tokį reikia pristverti — ir baigta! Čia aukščiausio laipsnio suktybė. Nieko kito, kaip grojimas visomis stygomis.

Gabrielis pamažu atsistojo ir, nepaisydamas įkalbinėjimų dar pasilikti, susiruošė namo. Pasakęs kažką apie bjaurų orą, tuo apgalvotai pabrėždamas esąs abejingas pokalbio temai, prislėgtas išėjo į lietų, kuris nuo pat ryto pylė kaip iš kibiro virš Skurdžiojo Slėnio ir pavertė jo vienintelę siaurą gatvę srauniu geltono vandens grioviu.

— Mūsų Gabis kaip nesavas šiandien,— tarė Džonso-

nas.— Girdėjau, advokatas Maksvelas jo teiravosi, turbūt kas atsitiko. Gabis — neblogas vyras. Ne kažin koks išminčius, žinoma, bet labai moka slaugyti ligonius, o toks žmogus mūsų gyvenvietėje didžiai reikalingas. Tikėkimės, kad neįvyko nieko tokio, kas jam sukliudytų toliau būti naudingam.

— Gal kokia meilės istorija?— pakišo mintį Brigsas. — Jis taip rimtai klausėsi jūsų kalbų apie moteris. Kai kas mano,— Brigsas apsidairė ir sušnibždėjo,— kad toji Olė, kurią jis vadina savo seserimi, iš tikrųjų yra jo duktė. Joks vyras taip nesiterliotų su vaiku, nesurištų sau rankų dėl jo, neatsisakytų moterų, viskio, kortų, draugų, jei tai nebūtų savas vaikas. Nesu dar matęs tokių brolių mūsų krašte.

— Beje, tie pasakojimai apie Bado stovyklą ir išsigelbėjimą labai įtartini,— pridūrė kitas.— Aš niekada jais per daug netikėjau.

— Ką gi, tesižino,— užbaigė Džonsonas.— Aš čia niekuo nedėtas. Ne kartą mielai esu jam pasakęs, kur ir kuo žmonės serga, pataręs, kaip gydyti. Nieko prieš jį neturėčiau, net jei ir būtų įsivėlęs į kokią nemalonią istoriją.

— Iš savo pusės galiu pridurti,— tarė Brigsas,— kad, leisdamas jam čia ateiti to meksikiečio gydyti, aš neprivalėjau saugoti jo dorovės.

Į krautuvę įėjo pirkėjas, ir svarstymai baigėsi.

Tuo metu tasai nelaimingasis, apie kurį sukosi kalba, laikydamasis už namų sienų, kad smarkus vėjas nuo kalnų jo neparverstų, vargais negalais pasiekė siaurą taką, vedantį iš slėnio į jo trobą kitoje kalvos pusėje. Čia Gabrielis sustojo. Takas ėjo pro pat misis Markl pensioną. Turint omenyje ką tik išgirstą nelemtą patarimą, tuoj pat lįsti į pavojų reikštų mesti iššūkį likimui. Įsibauginęs jis jau matė, kaip jam kelią pastoja našlė Susele ir įsitempia jį vidun; paskui vėl iškilo kitas vaizdas — ji puola į isteriją, pamačiusi, kaip jis praeina ir nutolsta, neužsukęs pas ją. Vienintelis kitas kelias į namus ėjo aplink slėnį kalno ketera, bet tada reikėtų padaryti mažiausiai trijų mylių kilpą. Neilgai svyravęs, Gabrielis ėmė vikriai kopti aukštyn.

Kopti buvo sunku, nes verste vertė stiprūs vėjo gūsiai ir kliaukiantis lietus, tačiau toksai kopimas, įtempus galingus raumenis, ir grūmimasis su vėju atitraukė mintis nuo kvailos baimės. Kai Gabrielis pasiekė keterą, jis pirmą kartą akivaizdžiai pamatė, ką pridarė slaptingosios gamtos jėgos, ramiai dirbusios savo darbą visą praėjusią lietingąją savaitę. Siaurutis, palengva sruvenantis kalnų šaltinis, kur prieš dvi savaites, vaikštinėdamas su Ole, jis malšino troškulį, dabar buvo virtęs riaumojančiu kriokliu, o upeliūkštis, per kurį jie abu lengvai peršoko — kunkuliuojančia upe. Slėniuose vandens klanai pamažu augo, plėtėsi, tolumoje lygumose bolavo tamsūs didžiuliai vandens plotai, visur aplinkui monotoniškai pliuškeno ir gurgė vanduo.

Po pusvalandžio, jau pasistūmėjęs dviem myliom į priekį, Gabrielis priėjo siaurą, statų tarpeklį, kuriuo važiuodavo Vingdemo pašto karieta į Merisvilį. Prisiartinęs pastebėjo, kad mažasis kalnų upelis, tekantis palei kelią, išėjęs iš krantų, o vietomis kelias jau užlietas.

— Šiandien bus nekas važiuoti tarpekliu,— tarė sau Gabrielis, prisiminęs, kad Vingdemo diližanas turi netrukus atvykti,— labai bjauru ir pavojinga, ypač jei arkliai baikštūs. Nors,— pridūrė jis, prisiminęs misis Markl,— gyvenime būna ir didesnių nemalonumų.— O, jeigu galėčiau, mielai pasikeisčiau vietomis su Jubu Bilu, pats atsisėsčiau ant pasostės, o Olę pasodinčiau viduj. Mielai!

Bet tuo metu Gabrielis išvydo Vingdemo užtvanką, ir tą pat akimirksnį ne tik pamiršo misis Markl, bet pasidarė tarytum visai kitas žmogus. Kas gi atsitiko? Atrodo, nieko ypatingo, žiūrint paprasto keleivio akimis. Tik tiek, kad užtvanka pilnutėlė, ir vandens perteklius ūždamas kliokė nuotaka. Ir nieko daugiau? Taigi, net patyręs žmogus nebūtų susimąstęs — juk tas užtvankos pilnumas visai nepavojingas. Ir tai viskas? Anaiptol. Negrabiai pastatytoję užtūroje, maždaug per vidurį, pro vis didėjantį plyšį pamažu sunkėsi vanduo ir bėgo ant uolų ir kelio apačioje, tarpeklyje. Užtvanka buvo bepradedanti griūti!

Drąsuolis nedvejojo. Tuoj nusimetė striukę ir kitus drabužius ir pasileido žemyn nuo uolos ant uolos, nuo akmens ant akmens, laikydamasis už slidžių čimizalių bei

supuvusių medžių šaknų; rizikuodamas susižaloti, o gal net ir žūti, nusileido į tarpeklį ir kiek kojos neša nulėkė pasitikti atvažiuojančio diližano ir įspėti apie pavojų, kol pastarasis dar ne tarpeklyje. Bet norint viską padaryti, neišeikvojant energijos, kurios dar reikės, ir taupant jėgas, padaryti vikriai nelyginant įgudusiam alpinistui ir tuo pačiu ramiai, kaip pritinka galiūnui, padaryti paprastai, ryžtingai ir tiksliai, tarsi tai būtų iš anksto suplanuota ir daug dienų treniruotasi, o ne akimirksniu nuspręsta,— tam reikėjo būti Gabrieliu Konrojumi. Ir jei kas būtų matęs, kaip jis plačiu žingsniu siūbuodamas bėgo tarpekliu, koks ramus, rimtas, susikaupęs buvo jo veidas, kaip tiesiai ir romiai žvelgė jo akys, būtų pagalvojęs, jog koks geraširdis milžinas užsimanė truputį pasimankštinti.

Gabrielis jau buvo nubėgęs kokį pusmylį, kai jautri jo ausis išgirdo duslų artėjančio vandens ūžimą iš užpakalio. Net ir tada jis tik nežymiai pagreitino vienodą žingsnį, tarytum ne besiartinanti mirtis, o treneris būtų davęs komandą. Tuo pat metu priekyje pasigirdo greitas ratų dardėjimas ir arklių kanopų bildesys; paskui diližanas staiga sustojo ir greitai pasuko atgal, įspėtas Gabrielio šauksmo, kuris nulėkė, nelyginant kulka, pirma Gabrielio. Deja, buvo jau per vėlu! Riaumojanti vandens lavina partrenkė jį ir nusinešė, o netrukus pasičiupo ir diližaną su visais arkliais ir panešėjus trenkė tą juodą spurdantį gumulą į tarpeklio sieną. Štai tada ir prireikė neišeikvotųjų Gabrielio jėgų. Galingos vandens srovės pagautas, jis nesipriešino, žinodamas, kad vis vien neatsispirs, ir leidosi nešamas, kol viršuj pastebėjo nukarusią nuo tarpeklio sienos čimizalio šaką. Nusitvėręs už jos, Gabrielis iš visų jėgų staigiai trūktelėjo ir iškilo virš kunkuliuojančio vandens srauto. Diližano nebebuvo; kur jis stovėjo, tik keletas žmonių blaškydamiesi ir sukdamiesi ratu grūmėsi su srove. Tarp jų viena moteris. Nieko nelaukęs Gabrielis vėl pasinėrė į geltoną sūkurį. Keliais yriais priplaukė prie moters, apkabino per liemenį stipriomis rankomis ir iškėlė jos galvą virš vandens; tuo metu į jį įsikibo dar viena pora beviltiškai pagalbos ieškančių rankų iš kitos pusės. Gabrielis jų neatstūmė.

— Laikykitės man už juosmens, aš jus abu išgelbėsiu, — sušuko jis, viena laisva ranka irdamasis atgal prie čimizalio krūmo. Pasiekęs jį, Gabrielis iš paskutiniųjų prisitraukė dar arčiau, įsitvėrė dantimis į šaką, stipriai ją sukando ir, pakibęs ore, ištraukė iš vandens abu skęstančiuosius. Vos spėjo įsikibti į krūmą, vėl pasigirdo grėsmingas ūžimas ir nauja geltono vandens lavina užplūdo tarpeklį. Krūmas, traukiamas trijų žmonių svorio, ėmė linkti. Tada Gabrielis įsikasė pirštais į žemę po šaknimis ir, užčiuopęs smailią uolos briauną, įsitvėrė jos, o kita ranka apkabino moterį ir stipriai prispaudė prie tarpeklio sienos. Vandeniui siūbtelėjus, staiga nuskardėjo beviltiškas šauksmas, pūkštelėjimas... ir vyriškis dingo. Liko tik Gabrielis ir moteris.

Jie išsigelbėjo, bet ar ilgam? Juk juos abu telaikė vien kairioji Gabrielio ranka, įsikibusi nepatikimos uolos. Gabrielis pirmą kartą pažvelgė į moterį ir paklausė neryžtingai:

— Ar galėtumėt kiek pasilaikyti?

— Taip.

Net tą sunkią akimirką paslaptingas, saldus moters balsas suvirpino jam širdį.

— Apkabinkite mane už kaklo ir stipriai sunerkite rankas.

Ji taip ir padarė. Dabar Gabrielio dešinė ranka buvo laisva, o moters svorio jis beveik nejuto. Atsargiai, apgraibomis jis ėmė ieškoti kokio uolos išsikišimo aukščiau. Suradęs milžiniškomis pastangomis pasikėlė, o koją įstatė tarp išjudintų čimizalio šaknų. Čia kiek atsikvėpė.

— Ar dar galėsite pasilaikyti?

— Taip,— ji atsakė.

Gabrielis kopė toliau. Jis užčiuopė dar vieną atsikišimą, ir dar vieną ir pagaliau netoli uolos viršūnės rado pėdos platumo atbrailą. Čia jis vėl sustojo. Šį kartą paklausė moteris:

— Ar galėsite pasiekti viršūnę?

— Taip... jeigu jūs...

— Kopkite,— pasakė ji ramiai.

Gabrielis atsargiai kilo toliau. Po kiek laiko jis pasiekė viršūnę. Čia moteris staiga paleido rankas ir būtų nukri-

tusi žemyn, jeigu Gabrielis nebūtų spėjęs jos sugriebti už juosmens. Jis paėmė ją ant rankų ir nunešė toliau, kur nukirsta pušis buvo nuklojusi drėgną žemę sausais spygliais tarytum kilimu. Čia padėjo ją ant žemės be galo švelniai ir jautriai, kaip buvo įpratęs su ligoniais ar vaikais, nors pats to nė nejautė, o ji padėkojo, meiliai blykstelėjusi baltais dantimis ir taip keistai pažvelgdama tamsiai pilkomis akimis, kad jis neatsispyrė pagundai ir pažiūrėjo į ją dar kartą. Tai buvo mažutė, šviesiaplaukė, skoningai ir tvarkingai apsirengusi moteris,— tokio tipo ir klasės moterų Gabrielis nepažinojo. Jeigu ne šypsnys, ji būtų jam pasirodžiusi net negraži. Bet ūmai, netgi tebesišypsodama šia savo šypsena, ji išblyško ir nualpo.

Tuo metu Gabrielis išgirdo žmonių balsus ir apsidairęs pamatė ateinant du diližano keleivius, kurie, matyt, išsigelbėjo, irgi kopdami aukštyn uolomis. Ir staiga — nežinau, nė kaip paaiškinti,— Gabrielis sustingo iš baimės, supratęs savo padėties keblumą ir dviprasmiškumą. Ką jie pagalvos? Ar patikės jo žodžiais? Jį apėmė liguista baimė, prisiminus pokalbį pas Brigsą. Prieš jį ėmė šmėsčioti pasipiktinę liesosios Selės ir riebulės misis Markl veidai, net mažosios Olės klausiamas žvilgsnis, atrodė, jį kiaurai pervers ir... ir, o varge! Šis didvyris, šis milžinas, šis nugalėtojas apsisuko ir leidosi bėgti.

V skyrius

NUOŠIRDUMAS IR KLASTA

Kai Gabrielis pasiekė namus, jau buvo sutemę, ir Olė labai susirūpinusi laukė jo sugrįžtant.

— Ak, tu kiaurai permirkęs, bjaurusis Gabi. Ir dar visas išsitepęs moliu! Eik persirenk, nes mirtinai persišaldysi, dievaži!

Olės kalba ir elgesys buvo kiek neįprasti, bet Gabrielis, džiaugdamasis išvengęs klausinėjimo, nė nemanė jos barti ar priekaištauti. Tačiau, grįžęs iš už pertvaros, jis nustebo, naujos žvakės šviesoje pamatęs, kad Olės išvaizda smarkiai pasikeitusi nuo ryto. Jau nekalbant apie

ypatingą veido ir rankų švarumą, apie plaukų persirišimą skaisčiai raudonu kaspinu, ji buvo apsirengusi tvarkingai ir net pasipuošusi su išblukusia megzta apykakle, rasta motinos daiktų krepšelyje, ir violetine kaklajuoste.

— Jeigu neklystu,— linksmai pradėjo Gabrielis,— man nesant namuose, viena mergaitė išsiprausė ir pasipuošė. Ar tik vėl nebuvai įkritusi į griovį, Ole?

— Ne,— oriai atsakė Olė, dengdama stalą vakarienei.

— Bet aš dar niekada nemačiau tavęs tokios išsipusčiusios, Ole. Gal pas mus buvo kas atėjęs?— staiga pridūrė jis su baime.

— Ne,— atsakė Olė.— Mano nuomone, žmogus gali susitvarkyti ir atrodyti padoriai be kitų pagalbos, juo labiau tokių, kaip Suzana Markl.

Užkluptas šios netikėtai paleistos strėlės, Gabrielis krūptelėjo.

— Klausyk, Ole,— tarė Gabrielis,— tau nedera taip kalbėti apie šią moterį. Juk tu dar vaikas, o jeigu brolis patikėjo tau paslaptį, na, kaip brolis seseriai, tu turėtum apie tai nekalbėti.

— Nekalbėti!— sušuko pasipiktinusi Olė.— Nejaugi manai, kad aš ką nors išpasakojau tai moteriai? Kad ji nesulauktų!

Be galo gėrėdamasis seserimi, savo sąžiningos širdies gilumoje Gabrielis vis dėlto jautėsi nevertas tokios drąsios gynėjos. Jis jau buvo besakąs tiesą, bet susilaikė, bijodamas Olės paniekos ir norėdamas dar truputį pasišildyti jos veiklios užuojautos spinduliuose. „Be to,— patenkintas pagalvojo,— tas prasimanymas dar gali išeiti mergaitei į gera. Pažiūrėk tik į jos apykaklę, Gabrieli! Pažiūrėk į plaukus, Gabrieli! Sakydamas tiesą, niekada dar neišpešei tiek iš to vaiko, kaip šį sykį, meluodamas".

Vis dėlto, kai Gabrielis sėdo prie stalo vakarieniauti, jam nedavė ramybės tos niūrios kalbos, kurias girdėjo dieną. Olei pavalgius (Gabrielis pastebėjo, kad mergytė didelėmis valios pastangomis susilaikė nedažiusi duonos keptuvėje), jis kreipėsi į ją rimtai:

— Ole, jei tavęs paklaustų, ar aš meilinausi misis Markl, ką tu pasakytum?

— Ką pasakyčiau!— piktai sušuko Olė.— Ogi kad dar

nemačiau kitos tokios moters, kaip misis Markl, kaip toi sena, bjauri Suzana Markl, kuri taip lakstytų paskui vyrą, kai tasai nė nežiūri į ją. Taip ir pasakyčiau, tiesiai į akis! Štaip kaip, Gabi!

— Puiku,— nudžiugo Gabrielis.

— Jeigu čia atvažiuos mokytoja, tu pasisuk apie ją, Gabi.

— Ole!— sušuko Gabrielis išsigandęs.

— Na, pasimeilink jai... Taip, kaip Suzanai Markl. Ir geriausiai prie jos pačios arba prie jos Mantės, nes Mantė nubėgs ir pasakys motinai,— ji viską jai pasako. Aš girdėjau, Gabi, kad mokytojų būna ir dailių.

Norėdamas padaryti Olei malonumą, Gabis vos nepapasakojo apie savo nuotykį tarpeklyje, bet staiga jį pagavo baimė, jog Olė, ko gero, ims ir pareikalaus, kad jis tuoj pat pasiūlytų savo ranką ir širdį moteriai, kurią išgelbėjo, todėl nieko ir neužsiminė. Tuo metu kažkas tyliai pasibeldė į duris.

— Pamiršau tau pasakyti, Gabi, kad advokatas Maksvelis buvo pas mus atėjęs; ieškojo tavęs,— tarė Olė. — Tikriausiai tai jis. Jeigu vėl tave prašys pas kokį ligonį, Gabi, nesutik. Tau užtenka darbo mane prižiūrėti.

Gabrielis sumišęs pakilo ir atidarė duris. Įėjo aukštas, tamsus vyras smarkiai pražilusia barzda. Jo manieros ir rūbai, nors ir atitiko vietos papročius, rodė, kad jis Skurdžiajame Slėnyje yra iš aukštesnio socialinio sluoksnio. Skirtingai nuo vakarykščio svečio, atėjusysis nesidairė po kambarį, bet įsmeigė skvarbias, kiek pašaipias, kiek klausiančias akis į šeimininką. Jo veidas buvo ramus, tik kairysis lūpų kampas nervingai trūkčiojo, ir trūkčiojimas praeidavo tik tada, kai jis švelniai persibraukdavo delnu per burną. Iš šalies atrodydavo, kad jis nusibraukia šypsnį, panašiai kaip kiti žmonės ašarą.

— Rodos, mes dar nepažįstami,— tarė jis ir priėjęs padavė Gabrieliui ranką.— Mano pavardė Maksvelis. Jums tikriausiai teko girdėti apie mane. Aš atėjau pasikalbėti su jumis vienu reikalu.

Iš baimės pabalęs Gabrielio veidas ir mostas, kuriuo jis liepė Olei pasišalinti, neliko nepastebėti. „Aišku,— tarė sau advokatas,— kad mergaitė nieko apie tai nežino arba

neparuošta tokiai naujienai. Aš jį netikėtai užklupau."

— Jeigu neklystu, Gabrieli,— pasakė Maksvelis balsu, — tai tiek pat svarbu jūsų mergaitei, kiek ir jums pačiam. Kodėl gi neleidus jai čia pasilikti?

— Ne, ne!— atsakė Gabrielis, dabar jau tvirtai įsitikinęs, kad Maksvelis juridiškai atstovauja įžeistosios misis Markl interesams.— Ne! Ole, nubėk į sandėliuką ir atnešk skiedrų prakuroms rytojaus dienai.. Bėk!

Olė išbėgo. Maksvelis pažvelgė mergytei įkandin, persibraukė ranka per burną ir, alkūnėmis atsirėmęs į stalą, įbedė akis į Gabrielį.

— Šį vakarą aš atėjau, Gabrieli, įsitikinti, ar mes galėtume susitarti tam tikru reikalu be triukšmo ir net, kiek tai įmanoma, be didelių kalbų,— mat aš esu ieškovo advokatas. Atvirai kalbant, savo rankose aš turiu visus įrodymus, kuriais remiantis galima iškelti jums bylą. Sakykite, ar yra reikalo juos vardinti? O gal reikia pirma paminėti savo kliento pavardę?

Gabrielis nuleido akis. Tačiau net ir šiuo atveju nuoširdi ir tiesi jo prigimtis paėmė viršų. Jis pakėlė galvą ir trumpai atsakė:

— Ne.

Advokatas Maksvelis akimirką svyravo, bet tik akimirką.

— Gerai,— tarė jis susimąstęs.— Jūs esate atviras. Leiskite paklausti, ar sutiktumėte tuojau pat užleisti šį namą ir sklypą ieškovui, kaipo atlyginimą už praeityje padarytas skriaudas, jeigu tuo galėtumėt išvengti teismo, viešumos bei paskalų — juo labiau kad tikrai pralaimėtumėt bet kuriuo atveju, jeigu jums būtų iškelta byla? Jeigu sutiktumėte, manau, tas mums būtų priimtina. Galiu dar užtikrinti jus, kad tada mums nė netektų kelti klausimo dėl giminystės ryšių. Trumpai tariant, ji pasiliktų savo pavardę, o jūs — savo. Ir liktumėte svetimi vienas kitam. Ką jūs į tai pasakysite?

Gabrielis pašoko ir virpančiais pirštais stvėrė advokatą už rankos.

— Jūs esate puikus žmogus, misteri Maksveli,— tarė jis, stipriai spausdamas advokatui ranką,— kilnus žmogus. Tai nelemta painiava, bet jūs puikiai susidorojote. Jūs

taip man padedate, lyg būtumėte ne jos, o mano advokatas. Aš tuojau pat išvažiuoju iš čia. Kai tik prasidėjo ta kebeknė, aš jau ketinau taip padaryti. Bet rytoj tikrai išvažiuoju. Galite paimti namą ir visa, kas jame yra. Jeigu turėčiau ką pasiūlyti jums kaipo honorarą, mielai pasiūlyčiau. Tegu ji pasiima namą ir viską, ką tik nori. Ir tuo bus viskas baigta?

— Taigi,— pasakė Maksvelis, smalsiai žiūrėdamas į Gabrielį.

— Ir nebus jokių apkalbų, jokių straipsnių laikraščiuose?— dar paklausė Gabrielis.

— Jūsų elgesys su ja, o taip pat ir jūsų vaidmuo bus laikomi giliausioje paslaptyje, jeigu, žinoma, jūs patys atsitiktinai savęs neišduosite. Būtent dėl to aš ir patariu jums iš čia išvažiuoti.

— Taip ir padarysiu... rytoj,— tarė Gabrielis, trindamas rankas.— O ar nereikia pasirašyti kokių popierių?

— Ne, kam gi,— atsakė advokatas, persibraukdamas ranka per burną ir žiūrėdamas į Gabrielį tarsi į kokį neregėtą padarą.— Leiskite man draugiškai jums patarti nepasirašinėti jokių popierių, kurie vėliau gali būti panaudoti prieš jus. Mums pakanka, kad jūs atsisakysite nuo šito sklypo ir namo. Aš neužvesiu bylos iki ketvirtadienio, o kai tas laikas ateis, manau, kad atsakovo nebus ir jos užvesti nebereikės. Supratote?

Gabrielis linktelėjo galvą ir nuoširdžiai pakratė advokatui ranką. Maksvelis pasuko durų link, vis dar negalėdamas atitraukti žvilgsnio nuo Gabrielio skaisčių, nekaltų akių. Ant slenksčio jis sustojo, atsirėmė į durų staktą, lėtai persibraukė ranka per burną ir tarė:

— Žmonės jus laiko paprastu, doru vyru, Gabrieli, ir, pasakysiu atvirai, jei ne jūsų prisipažinimas, man net neateitų į galvą, kad jūs galite nuskriausti moterį. Aš pagalvočiau, kad įvyko kažkoks nesusipratimas. Aš esu senas, visko matęs teisininkas, ir žmonių elgesys manęs nebestebina; ne man svarstyti žmonių elgesio priežastis bei vertinti jas moraliniu požiūriu. Tačiau dabar, kai mes perpratome vienas kitą, gal jūs man pasakytumėte, kas davė akstiną tokiai negirdėtai, baisiai apgaulei. Supraskite mane teisingai: tai nepakeis mano nuomonės apie

jus — aš jus laikau neblogu žmogumi. Man tik įdomu, kokie buvo jūsų motyvai, kaip jūs galėjote imtis tokios apgalvotos apgaulės prieš šią moterį.

Gabrielio veidas tamsiai paraudo. Jis pakėlė akis ir parodė į užuolaidos pusę. Advokatas pažvelgė ten ir pamatė tarpduryje stovinčią Olę.

Maksvelis šyptelėjo. „Čia vis dėlto įsimaišiusi moteris, — pamanė sau,— ir truputį jaunesnė, negu aš maniau. Nėra abejonės, ši mergytė — jo duktė". Jis dar kartą linktelėjo galvą, nusišypsojo Olei ir, triumfuodamas dėl savo profesinės sėkmės, suteikusios jam moralinio pasitenkinimo (kuris, deja, ne visuomet lydėjo jo profesines pergales), dingo tamsoje.

Gabrielis vengė kalbų su Ole iki vėlyvo vakaro. Tačiau, kai mergytė susirangė prie jo kojų savo mėgstamoje vietoje priešais ugniavietę, ji tiesiai paklausė brolio:

— Ko jam reikia iš tavęs, Gabi?

— Nieko ypatingo,— atsakė Gabrielis, apsimesdamas visiškai abejingu.— Beje, gal tau pasekti pasakaitę, Ole? Seniai jau bepasakojau.

Gabrielis mėgdavo pamaloninti tas brangias valandėles, gražiai, tarsi kokią pasaką sekdamas naujienas ir visokius nutikimus, sužinotus Slėnyje, bet, susirūpinęs dėl misis Markl, paskutiniuoju metu jis to nebedarė. Olė linktelėjo galvą, ir Gabrielis pradėjo:

— Kartą gyveno sau pasaulyje žmogus. Gyveno jis vienui vienas, nieko daugiau neturėjo, tik mažą sesutę, kurią labai mylėjo. Niekuomet ir nieko šis žmogus neįsileido svetimo į savo tarpą, ir taip juodu vienas kitą mylėjo, taip pasitikėjo vienas kitu, na, taip nuostabiai gyveno, kad nė atsižiūrėti į juos negalėjai.

— Ar jis tikras... paprastas žmogus?— paklausė Olė.

— Taip, tasai brolis paprastas žmogus, bet mažoji sesutė buvo, sakyčiau, tikra fėja, nes savo burtais ji tam broliui darė daug gero, nors jis ir ne visada tai žinojo. Gyveno jie savo rūmuose, giliame miške — tasai brolis ir sesuo. Ir štai vieną dieną šį žmogų ištiko didelė bėda, tokia didelė, kad jis net turėjo palikti savo gražiuosius rūmus. Ir jis nežinojo, kaip apie tai pasakyti mažajai sesutei. Pagaliau, pasiėmęs drąsos, tarė jai: „Gloriana,

— toks buvo mergytės vardas,— Gloriana, mes turime atsisveikinti su šiais puikiais rūmais ir iškeliauti svetur. Aš tau negaliu paaiškinti priežasties, nes tai paslaptis". Ir mažoji sesutė atsakė jam: „Broli, kas gerai tau, bus gerai ir man, nes mes negalime gyventi vienas be kito. Pasaulis platus, ir ne pro šalį po jį pasidairyti; ryt taisysimės į kelią". Taip jie ir padarė. O kodėl, Ole? Na, tu gi žinai: ši mažoji sesutė buvo fėja ir viską suprato be žodžių. Ir jie iškeliavo į tolimus kraštus, į svečias šalis, kur pasistatė sau dar gražesnius rūmus ir gyveno ramiai ir laimingai.

— Ir senoji ragana misis Markl daugiau nebelindo jiems į akis. Kada mes išvažiuojame, Gabi?— paklausė praktiškoji Olė.

— Aš manau, rytoj,— tarė Gabrielis, bejėgiškai atsisakydamas savo alegorijų ir su pagarbia baime žiūrėdamas į seserį.— Rytoj pat, Ole, reikia persikelti pas Keisį, kad nepavėluotume į vakarinį Merisvilio diližaną.

— Na,— pasakė Olė,— tada aš einu miegoti.

— Ole,— papriekaištavo Gabrielis, kai mažutė jos figūrėlė dingo už brezentinės pertvaros,— bet tu nepabučiavai manęs, nepalinkėjai labos nakties.

Olė sugrįžo.

— Ak tu Gabi, tu mano senuti,— tarė ji globėjišku tonu, braukdama piršteliais per susivėlusias brolio garbanas ir pasilenkusi iš savo nepasiekiamų dvasios ir išminties aukštybių, pabučiavo į kaktą.— Tu mano mielas Gabi! Norėčiau žinoti, ką tu darytum be manęs.

Kitą rytą Gabrielis nustebo, pamatęs, kad tuoj po pusryčių Olė ėmė rūpestingai puoštis geriausiais savo rūbeliais. Apsivilko baltą, nuo laiko pageltonijusią ir apsitrynusią muslininę suknelę, po kaklu pasirišo pigų ryškiai raudoną kaspiną, o ant viršaus apsigaubė motinos šaliką baltais ir juodais langais, tokį didžiulį, kad raitok, kiek nori, vis vien didelis, ir kad būtų tvirčiau, susegė jį priekyje milžiniška vėžlio kiauto sage. Ant gelsvų garbanėlių užsimovė plačiabrylę šiaudinę skrybėlę, papuoštą baltomis ir geltonomis saulutėmis bei šviesiai žaliu kaspinu, ir galiausiai išskleidė nedidelį geltoną skėtį ir užsidėjo ant peties.

Visą laiką atidžiai stebėjęs šį pasiruošimą, Gabrielis

pagaliau išdrįso paklausti tą margaspalvę, bet dailią puošeivą:

— Kurgi taip išsiruošei, Ole?

— Einu į Slėnį atsisveikinti su Ridų mergaitėmis. Negražu taip dingti, nė žodžio nepasakius žmonėms.

— Bet tu neisi pro pat misis Markl namus, gerai?— perspėjo ją išsigandęs Gabrielis.

Olė atsisuko, sužaibavo skaisčiai mėlynomis akutėmis ir niekinamai metė:

— Šito dar betrūko!

Tame staigiame mergytės atsakyme, surauktuose antakiuose ir kietai sučiauptose lūpose buvo tiek ryžto, kad Gabrielis nebesakė nieko daugiau. Tylėdamas jis žiūrėjo, kaip geltonas skėtis ir mirganti kaspinais plačiabrylė šiaudinė skrybėlė pamažu tolo žemyn vingiuojančiu kalnų takeliu.

Ir tada Gabrielis staiga suvokė, kiek jis dabar priklauso nuo šito kūdikio, nes mergytės prigimtyje ėmė reikštis iki šiol nepastebimos savybės, kurios skyrė juos jau dabar, o ateityje galėjo atverti bedugnę, ir Gabrielį apniko toks gniuždantis vienatvės jausmas, jog, atrodė, jis nebegalės išlaikyti. Jis nedrįso grįžti į trobą, net žvilgterėti ton pusėn; nusiminęs nudūlino šlaito link, į savo kasinį. Takas vedė pro vienišą uosį, kuris visuomet patraukdavo Gabrielio dėmesį savo neįtikimu didumu; greta jo kiti medžiai atrodydavo tokie menkučiai, tačiau, augdamas taip nuošaliai, toli nuo kitų medžių, šis puikuolis kėlė vien tik gailestį. Tasai uosis atrodė toks kvailai didelis, toks niekam nereikalingas, nors ir galingas, toks nepanašus į netoliese augančias šaunias, žvitrias eglaites, kad Gabrielis pagalvojo, jog ir jis pats yra kaip tasai medis, ir nutarė susirasti naują vietą, kur taip nesiskirtų iš kitų tarpo. „Jei būčiau tada nuėjęs kitur,— tarė sau Gabrielis,— gal būčiau įsikūręs geriau, negu čia. Gal ir mažylei tai į gera būtų išėję." Tuo metu jis prasibrovė pro brūzgynus ir atsidūrė sklype, kurį užsiėmė, tik atvykęs į Skurdųjį Slėnį. Vieta buvo dyka, neteikianti jokių vilčių: aukštas platus uolėtas šlaitas, nusėtas tamsiais geležies pilkumo akmenimis. Gabrielis karčiai nusišypsojo. „Tik toks kvailys kaip aš galėjo čia ieškoti aukso",— tarė sau ir

apsigręžęs ėmė leistis žemyn į vėliau užimtą sklypą dauboje, kuris, anot auksakasių, aprūpino jį tik duona kasdienine.

Buvo jau beveik trečia valanda, kai, susirinkęs savo įrankius, kurių ne tiek daug ir teturėjo, Gabrielis sugrįžo į trobą. Paraudusi iš susijaudinimo Olė jau laukė jo, tačiau kelionėn, kaip matyt, nesiruošė.

— Tai tu dar nesikrauni, Ole?— paklausė Gabrielis. — Nors, tiesą sakant, ne kažin kiek ir tų daiktų.

— Nieko nereikia krautis, Gabi,— atsakė Olė, tiesiai žvelgdama droviajam milžinui į akis.

— Nereikia?— pakartojo Gabrielis.

— Taip, nereikia,— neryžtingai patvirtino Olė.— Mes niekur nevažiuosime, Gabi, štai kaip! Aš buvau pas advokatą Maksvelį ir viską sutvarkiau.

Gabrielis susmuko į kėdę ir apstulbęs žiūrėjo į seserį.

— Viską sutvarkiau, Gabi,— šaltai pakartojo Olė. — Šį rytą aš nuėjau pas advokatą pasikalbėti ir pasakyti, ką galvoju apie misis Markl, na, ir viskas paaiškėjo.

— Dieve mieliausias! Ir ką gi tu pasakei, Ole?

— Ką pasakiau?— pamėgdžiojo Olė.— Ogi viską, ką tik žinojau apie tą moterį. Tau, Gabi, nė pusės to nesu sakiusi. Pasakiau, kad ji persekioja tave nuo pat pirmo jūsų susitikimo, dar nuo tada, kai tu slaugei jos mirštantį vyrą. Kad tu nė nežiūrėjai į ją, kol aš tavęs nepakurstčiau. Kai ji pati ateidavo pas mus ir sėdėdavo valandų valandas, šitaip žiūrėdama į tave, Gabi, pro petį.— Čia Olė, nuostabiai mėgdžiodama misis Markl, metė broliui tokį iškalbingą žvilgsnį (toji padori moteris būtų sprogusi iš pykčio, jei būtų mačiusi), kad droviajam Gabrieliui net kraujas mušė į galvą, ir jis paraudo it vėžys.— Kaip ji prasimanydavo įvairiausių progų, kad tik prisiviliotų tave į savo namus, o tu vis atsisakinėdavai. Ir dar pasakiau, kad ji bjauri sena apgavikė!— Olė uždususi nutilo.

— O ką jis pasakė?— paklausė Gabrielis, taip pat dusdamas iš susijaudinimo.

— Iš pradžių nieko. Paskui pratrūko juokais ir tiek kvatojo, tiek kvatojo... maniau, kad sprogs. Paskui, palauk...— užsikirto sąžiningoji Olė,— jis pasakė: „Kokia absurdiška klaida!" Štai kaip jis pavadino tą misis Markl,

Gabi! Tenubaudžia mane dievas, jeigu sakau netiesą! Po to jis vėl pasileido kvatoti, aš irgi nebegalėjau susilaikyti, Gabi, o paskui ir ji ėmė juoktis,— sukikeno Olė.

— Kas toji ji?— niūriai paklausė Gabrielis.

— Ak, Gabi, tu manai, kad misis Markl yra vienintelė pasaulyje,— čiauškėjo Olė.— Toji ji — tai moteris, kuri buvo pas advokatą Maksvelį ir girdėjo viską, ką aš sakiau. Ir, žinai, kaip atidžiai ji klausėsi — visai kaip advokatas. Aš manau,— pridūrė Olė, didžiuodamasi savo gražbylyste, — aš manau, kad jai patiko mano pasakojimas. Ak, Gabi, aš buvau taip įpykusi, taip susijaudinusi!

— Bet ką gi jis tau pasakė?— vis dar nusiminęs paklausė Gabrielis, nes jam, kaip ir visiems rimtiems atlapaširdžiams, neturintiems jumoro jausmo, toks nesuprantamas linksmumas atrodė įtartinas.

— Na, jis norėjo tuoj pat eiti pas tave ir viską išsiaiškinti, kaip jis sakė, bet toji moteris sustabdė jį ir pašnibždėjo kažką į ausį, tik aš nenugirdau ką. O! Ji, tikriausiai, yra gera advokato bičiulė, Gabi, nes jis daro viską, ką ji nori. Ji liepė man grįžti namo ir pasakyti tau, kad nėra jokio reikalo skubėti išvažiuoti. Štai kaip viskas baigėsi.

— Bet nejaugi jis tau nepasakė nieko daugiau, Ole? — dar labiau susirūpino Gabrielis.

— Ne. Jis pradėjo mane kamantinėti apie senus laikus, apie Bado stovyklą, bet aš apsimečiau viską pamiršusi. Aš jau sakiau tau, Gabi, kad man nesmagu, kai mane vadina kanibale, todėl aš pasistengiau būti užmiršus viską, apie ką jis mane klausinėjo. Pagaliau jis tarė tai damai: „Ji, matyt, nieko apie tai nežino". O dama visą laiką norėjo jį sustabdyti ir net rodė man ženklais, kad neatsakinėčiau. O, ji gudri, Gabi! Aš tai išsyk supratau.

— Kaip ji atrodo, Ole?— paklausė tariamai abejingu balsu Gabrielis, nors širdies gilumoje vis nerimastavo.

— O, visai nepanaši į misis Markl, Gabi, visai kitokia. Nedidelė, baltais dantimis, plonytė, gražiai apsirengusi. Man ji nelabai patiko, Gabi, nors ir meili. Nežinau, negaliu gerai pasakyti, kokia ji, bet tokių čia nėra. O Viešpatie, Gabi, va ji ir ateina.

Tarpduryje kažkas šmėstelėjo. Gabrielis pamatė moterį, kurią išgelbėjo tarpeklyje. Tai buvo ponia Devarž.

III KNYGA

GYSLA

I skyrius

49-ŲJŲ METŲ VETERANAS

Rūkas, tirštas, neperregimas, melsvai pilkas, persisunkęs drėgme, dengė Kalifornijos pakrantę pirmomis 1854 metų vėsios vasaros dienomis. Trumpas vėlyvas pavasaris dar nebuvo praėjęs: San Francisko apylinkių kalnuotuose šlaituose visur dar žydėjo gėlės ir žaliavo laukinės avižos Kontra Kostos kalnuose. Tačiau virš žalumos plytėjo tamsus it tušas šydas, ir laukinės gėlės liūdnai, atšiauriai styrėjo stingdančiame rūko glėbyje. Trumpai tariant, oras buvo toks prastas, kad kaliforniečiams teko dar energingiau negu visada įtikinėti svetimšalį, jog rūkas — naudingas sveikatai ir jog Kalifornijos klimatas — puikiausias pasaulyje.

Tikriausiai nebuvo kito tokio žmogaus, kuris taip puikiai sugebėtų įkvėpti atvykusiajam šią mintį, kaip misteris Piteris Damfis — bankininkas ir kapitalistas. Jo atvirai reiškiamas tikėjimas Kalifornijos dabartimi bei ateitimi neturėjo ribų. Jo nuoširdus įsitikinimas, jog Kalifornija — žymiausia šalis, o jos klimatas — pats palankiausias pasaulyje, taip kaip ir nepakantumas bet kokiai priešingai nuomonei apie šią šalį, iškėlė jį į žymiausius vyrus. Damfis kalbėdavo tuo klausimu taip tiesiai, kategoriškai, jog net po trumpo pokalbio žmogus būtinai susidarydavo įspūdį, kad bet kokia kitokia, negu Kalifornijoje, civilizacija, visuomeninė santvarka ar klimatas yra grynas nesusipratimas. Naujai atvykusius iš karto vesdavo pas Damfį atsigerti iš šios patriotiškos versmės; net svyruojantys ir silpnadvasiai kaliforniečiai atsigai-

vindavo prie to Damfio kalbų šaltinio — jie kaipmat praregėdavo ir sustiprėdavo jų tikėjimas. Pagaliau žmonės, patys to nejausdami, ėmė sakyti misterio Damfio mintis kaip savo, tad dauguma pagyrimų laikraščiuose, viešose kalbose ir asmeninėse korespondencijose buvo Damfio žodžių pakartojimas.

Nereikia manyti, kad misterio Damfio statumas ir kategoriškumas kenkė jo reputacijai. Kadangi šalies pakraščiuose gyvenantys žmonės įtariai žiūri į mandagų nuolankumą bei lipšnumą, misterio Damfio atviras tiesumas visuomet buvo laikomas nuoširdžiu. „Visuomet žinai, ką Pitas Damfis galvoja,— maždaug taip buvo kalbama apie jį.— Jis niekuomet nebijo sakyti teisybės į akis, nepataikauja". Misterio Damfio pasitikėjimas buvo tiesiog akiplėšiškas; nemokšiškumą jis rodė taip laisvai ir nevaržomai, kad greta jo neryžtinga, atsargi išmintis atrodydavo pasigailėtina ir menka. Be viso to, Damfis turėjo dar vieną retą būdo savybę — begėdiškumą be jokių padorumo priemaišų.

Taigi su visomis šiomis puikiomis kovinėmis savybėmis tą rytą misteris Damfis sėdėjo savo kabinete, tvirtai nusistatęs prieš rūką, tiksliau sakant, prieš rūko įtaką jo, Damfio, klientams ir visuomenei apskritai. Jis sutiko tą rūką, tiesiai atgręžęs veidą, kuris buvo griežtų bruožų ir lygus,— mat nuo to laiko, kai skaitytojas turėjo garbės su Damfiu susipažinti, šis spėjo nusiskusti barzdą, kad nekristų kam į akis. Nors buvo dar tik rytas, jis jau turėjo užbaigęs aibes reikalų, veikdamas taip greitai ir ryžtingai, kada net atsitiktinė klaida atrodo itin reikšminga. Rašydamasis klerko atneštą raštą, Damfis pasakė, nepakeldamas galvos:

— Pakvieskit misterį Ramiresą.

Misteris Ramiresas, jau tris dienas iš eilės nesėkmingai bandęs pasimatyti su Damfiu, įėjo į kabinetą įsižeidęs ir piktas, tačiau, išvydęs atšiaurųjį, agresyvųjį, ryžtingąjį Damfį, tuojau pasiskubino susitvardyti:

— Kaip sekasi?— nepakeldamas akių nuo rašomojo stalo, paklausė Damfis.

Misteris Ramiresas kažką burbtelėjo apie netikusį orą ir neramiai atsisėdo šalia Damfio.

— Kalbėkite,— tarė Damfis,— aš klausau.

— Aš norėjau sužinoti, ką pasakysite jūs,— atsakė Ramiresas lipšniai.— Ar yra kokių naujienų?

— Taip,— pasakė Damfis, vikriai pasirašinėdamas dokumentus vieną po kito.— Taip! Taip! Taip!— baigęs rašytis, pasisuko su visa kėde į Ramiresą ir dar kartą pakartojo: „Taip!" tokiu ryžtingu balsu, kad pastarasis visiškai neteko savitvardos.— Ramiresai!— griežtai tarė Damfis.— Kokią sumą įdėjote į šį biznį?

Spėliojimų blaškomas, Ramiresas tepajėgė suvapėti:

— Ak! Kaip? Apie ką jūs?

— Ar giliai įklimpote? Kiek turėsite nuostolių?

Sukaupęs visą drąsą, Ramiresas pažvelgė Damfiui į akis.

— Kiek... turėsiu... nuostolių? O kas atsitiko? Kodėl?

— Kokį kapitalą jūs įdėjote į šį biznį?— pakartojo misteris Damfis, sulig kiekvienu žodžiu stukteldamas plunksnakočiu į stalą.

— Jokio! Man paprasčiausiai rūpi, kad pasisektų poniai Devarž.

— Tai dabar gali neberūpėti. Sveikinu. Štai, perskaitykite šį laišką. Kvieskite.

Pastarieji žodžiai buvo pasakyti klerkui, kuris ką tik įėjo ir tyliai kažko paklausė. Gerai, kad misteris Damfis pasinėrė į naujojo interesanto reikalus ir negalėjo matyti Ramireso veido. Damfis būtų pastebėjęs, kaip, skaitydamas laišką, Ramiresas iš pradžių tiesiog pažaliavo, o paskui užsiplieskė. Jis kelis kartus sučepsėjo išdžiūvusiomis lūpomis, sušvokštė „Karamba!" ir pasuko degančias akis į misterį Damfį.

— O jūs ar skaitėte?— mostaguodamas laišku, paklausė Ramiresas.

— Palūkėkit,— tarė Damfis ir, baigęs kalbą su kitu klientu, palydėjo iki durų.— Taip,— atsakė, grįždamas prie stalo ir žvelgdamas Ramiresui tiesiai į akis,— skaičiau.

Misteris Ramiresas tik sumojavo laišku ir gailiai nusišiepė.

— Taip,— šaltai pakartojo Damfis ir, ištiesęs ranką, paėmė iš Ramireso laišką.— Taigi. Ji, rodos, žada ištekėti,— tęsė, perbėgdamas laišką akimis.— Už to brolio, kuriam

priklauso sklypas. Jai labai pasisekė. Vadinasi, ji tampa teisėta žemės savininke, o jūs paprasčiausiai iškrentate iš žaidimo.

Nors Ramiresas žiūrėjo degančiom akim, misteris Damfis kuo ramiausiai įdėjo laišką atgal į stalčių ir ėmė barbenti plunksnakočiu į stalą, atseit pokalbis baigtas.

— O jūs? Jūs!— išstenėjo Ramiresas.— Kaipgi jūs?

— O, aš nė dolerio nebuvau įdėjęs į šį biznį, nors ir laikiau jį gana padoriu. Ponia Devarž galėjo gerai pasipelnyti. Bet jūsų rankose yra žemės dovanojimo raštas ar testamentas, jeigu neklystu? O toji kita moteris nesirodo.— Misteris Damfis kalbėjo sau garsiai, nepaisydamas, kad Ramiresas rodo kažkokius ženklus.— Sveiki! Kaip sekasi?— paklausė jis jau kitą interesantą.— Ką tik norėjau pasiųsti jums laiškelį.

Misteris Ramiresas pakilo. Jis taip kietai suspaudė kumščius, kad ilgi nagai susmigo į geltonus delnus. Jo veidas buvo baltas kaip drobė, lūpos išdžiūvusios.

— Skubate?— pakėlęs akis, paklausė Damfis.— Ateikite kitą kartą. Man jūs reikalingas, Ramiresai. Turime pelningą sklypą, bet trūksta vieno kito svarbaus dokumento. Man rodos, jūs galėtumėte juos mums gauti. Išlaidas apmokėsiu.

Misteris Damfis pasakė tai be jokio gudravimo ar dviprasmiškumo, o visai tiesiai ir atvirai. Tas atvirumas reiškė: „Tu esi niekšas, kaip ir aš, ir mums nusispjauti, kas tasai trečiasis, kuris girdi mūsų kalbą". Jis vėl atsisėdo, pasisuko į naujai atėjusįjį ir galutinai užmiršo savo ankstesnį klientą.

Išėjęs į gatvę, Ramiresas šiaip taip susitvardė, nors dar ir buvo išblyškęs. Bet visa laimė, kad to negalėjai suprasti per rūką, nuo kurio ir kitų veidai buvo melsvo atspalvio. Pats nežinodamas, ką darąs, jis skubiai nuėjo link įlankos ir sustojo tik prie garlaivių prieplaukos. Jam pasirodė, jog nuo misterio Damfio kabineto iki krantinės tik vienas žingsnis. Kas įvyko pakeliui, nieko neprisiminė: sakytum to tarpo visiškai nė nebuvo.

Garlaivis turėjo išplaukti į Sakramentą aštuntą valandą vakaro, o dabar buvo tik dešimta valanda ryto. Ramiresas tai žinojo. Bet jis negalėjo neskubėti, nes jį vijo nenumal-

domas keršto troškimas. Laukti dešimt valandų! Dešimt valandų sėdėti, nieko neveikiant! Kuo gi užsiimti per tą laiką?

Gal pasigaląsti peilį? O gal nusipirkti naują? Būtų galima nusipirkti geresnį pistoletą. Jis prisiminė praėjęs pro ginklų krautuvę, kurios vitrinoje blizgėte blizgėjo visokie ginklai. Pasuko atgal, įėjo į krautuvę ir kurį laiką apžiūrinėjo įvairias prekes. Jį ypač sužavėjo ilgas plačiais ašmenimis medžioklinis peilis.

— Mano paties darbas,— pasigyrė krautuvininkas, su profesionaliu pasididžiavimu braukdamas plačiu, surambėjusiu nykščiu per aštriai išgaląstus ašmenis.— Pusdolerį perkirs pusiau, žiūrėkite!

Jis numetė ant prekystalio pusės dolerio monetą ir staigiu, tiesiu smūgiu perkirto ją į dvi dalis. Misteris Ramiresas buvo sužavėtas ir panoro pats pabandyti. Bet peilis nuslydo, nusviedė monetą į kitą krautuvės galą ir iškirto ant prekystalio ilgą gilų rėžį.

— Kalti nervai. Be to, jūs per daug karščiuojatės,— abejingai tarė krautuvininkas.— Visi jūs tokie. Dėl kiekvieno menkniekio šėlstate, tarytum jis nulemtų visą jūsų gyvenimą. Nereikia perdėti. O čia svarbiausia — ramumas.— Ir, tvirtai užsimojęs, krautuvininkas mikliai perkirto dar vieną monetą.

Misteris Ramiresas nusipirko peilį. Vyniodamas pirkinį, krautuvininkas filosofiškai patarė:

— Jumis dėtas, dabar nebandyčiau. Dar anksti. Jeigu vyras gerai neišsimiegojo naktį, tai rytą jam dreba rankos — aš tai žinau. Praleiskite šią dieną vienas, ramiai. Pasistenkite negalvoti apie tai, kas jus jaudina, ir tada jūs puikiausiai sugebėsite perkirsti monetą.

Išėjęs į gatvę, misteris Ramiresas vėl pažiūrėjo į laikrodį. Vienuolika! Dar tik viena valanda praėjo. Įsikišo peilį į vidinę švarko kišenę, užsisagstė visas sagas ir vėl karštligiškai nužingsniavo į priekį. Už valandos jau klaidžiojo po smėlėtas kalvas netoli Doloresos misijos. Vienoje gatvelėje sutiko moterį, labai panašią į tą, apie kurią sukosi jo mintys, ir atsigręžęs tokiu baisiu žvilgsniu į ją pasižiūrėjo, kad toji išsigandusi net paspartino žingsnį. Tasai atsitikimas, baisi graužatis ir perdžiūvusi gerklė

buvo dingstis užsukti į saliūną, kur jis gėrė iki valiai, tačiau susijaudinimas nei augo, nei mažėjo. Išėjęs į pilnas gatves, jis vis vien neturėjo ramybės, o kai jam akimirką pavykdavo atsikratyti įkyrių minčių, jam rodydavosi, kad visi į jį žiūri, ir jis paspartindavo žingsnį.

Kaip jai atkeršyti? Galima apkaltinti ją apgavyste ir pykčio įkarštyje nužudyti. Kita, Ramiresui labiau patinkanti mintis — užklupti abu bendrininkus,— mat jis, kaip ir daugelis pavyduolių, manė jos santykius su anuo esant ne kilnesnius, negu su juo,— ir abu nudobti. Vėliau jam atėjo į galvą išlieti visą tulžį ant vyriškio, o paskui skaniai pasijuokti iš jos pralaimėjimo, prarastų vilčių ir niekingai atstumti, jeigu ateitų melsti atleidimo. Tačiau, o varge, jis bus ten tik po dviejų parų. Galimas dalykas, jie bus jau susituokę... Gal net išvykę...

Jis tiek siuto, tūžo, blaškėsi, kad nė galvoti nepagalvojo, ar priežastis pateisina kėslus. Jam buvo gana to, kad jį taip apstatė. Nuo to laiko, kai perskaitė laišką, nieko nebeliko galvoj, tik viena mintis, vienas žodis „*Bobo*" — mulkis. Tasai žodis stovėjo akyse. Mirguliavo gatvių iškabose. „*Bobo*" skambėjo ausyse. O, jis jai dar parodys!

Diena ėjo vakarop, pakilo dar didesnis rūkas. Tolumoje nuo įlankos sklido skambučių ir švilpukų garsai. Kas bus, jei garlaivis neišplauks? Jei keletą valandų vėluos, kaip tat atsitinka dažnai? Reikia paskubėti į prieplauką ir susižinoti. O rūkas, velniai rautų! Te šventasis Baltramiejus sugrūda į pragarą tą bailų šunsnukį kapitoną su visais jo kojotais, jeigu jie neplauks!

Ramiresas staigiai pasuko į Komeršelio gatvę ir netrukus atsidūrė prie „Arkados" saliūno. Tokios nelemtos vietos visada traukia nevilties apimtą žmogų, tad ir Ramiresas, nieko nelaukdamas, įėjo į vidų ir apsižvalgė krauju pasruvusiomis akimis.

Palyginus su judria gatve, didžiulėje, ryškiai apšviestoje ir paauksavimais bei veidrodžiais spindinčioje salėje viešpatavo tyla ir ramybė. Kadangi nuolatiniai lankytojai rinkdavosi vėliau, dauguma lošimo stalų stovėjo tušti. Montė buvo lošiama tik prie vieno stalo, ir Ramiresas nedelsdamas ten nuėjo, nes, kaip ir visi meksikiečiai, mėgo

šį lošimą. Tuo metu laikinai bankavo misteris Džekas Hemlinas ir atsainiai dalino kortas. Reikėtų pasakyti, kad Džeko mėgstamiausias lošimas — tai faraonas. Dabar jis lošė vietoj savo bičiulio, kuris buvo nuėjęs į viršų papietauti.

Ramiresas sviedė ant stalo auksinį ir pralošė. Antrą kartą pabandė laimę ir vėl pralošė. Trečią kartą — irgi. Tada nebesusivaldęs sušuko savo įprastinį „Karamba!" Misteris Džekas Hemlinas pakėlė akis. Ne keiksmažodis ir ne išsiveržęs pyktis atkreipė jo dėmesį — prie vieno ir prie kito misteris Hemlinas buvo įpratęs, bet jam pasirodė pažįstamas pats balsas. Jis pasižiūrėjo ir iš karto prisiminė, kur tą balsą buvo girdėjęs. Neišsiduodamas, jog atpažino šį žmogų, jis ramiai sau lošė toliau. Dabar Ramiresas laimėjo. Misteris Hemlinas ramiai atkišo lopetaitę ir susižėrė sau misterio Ramireso pinigus drauge su kitų vyrų praloštais pinigais.

Kaip, be abejo, misteris Hemlinas ir laukė, Ramiresas nirtulingai suriko ir pašoko iš vietos. Tuomet misteris Hemlinas šaltai, net nepakeldamas akių, pastūmėjo Ramiresui jo paties ir išloštus pinigus. Bet Ramiresas, palikęs juos ant stalo, prišoko prie lošėjo.

— Nori mane įžeisti, ką? Nori apdumti akis, ar ne? Nori pasiglemžti mano pinigus!— šaukė užkimusiu balsu, patrakusiai mostaguodamas viena ranka, o kita mėšlungiškai nežinia ko graibydamasis vidinėje švarko kišenėje. Misteris Džekas Hemlinas pakėlė tamsias akis į triukšmadarį ir ramiai tarė:

— Sėskis, Džoni.

Dusdamas iš pykčio, nuo kurio jam kraujas virė paskutines kelias valandas, deginamas kruvinų, protą temdančių kėslų, Ramiresas dar labiau padūko dėl naujo, taip smarkiai įgėlusio įžeidimo ir troško Hemliną sudoroti. Galbūt su ta mintimi jis ir atsidūrė prie lošėjo, o gal taip nusprendė tuomet, kai jį paniekinamai pavadino Džoniu, jį, Viktorą Ramiresą, kurio atvykimas į Skurdųjį Slėnį rytoj bus paženklintas dviejų žmonių mirtimi. Tačiau, pažvelgęs misteriui Hemlinui į akis, jis atitoko. Negaliu pasakyti, ką būtent įžiūrėjo jose. Tai buvo gražios akys —

didelės, skaisčios ir, kaip teigė kai kurios gražuolės, vylingos ir švelnios. Ir vis dėlto misteris Viktoras Ramiresas susivaldė ir sugrįžo atgal į savo vietą.

— Jūs dar nežinote, kas tai per žmogus,— tarė Hemlinas šalia sėdintiems lošėjams. Jis tai pasakė tarsi paslapčiomis, bet pakankamai garsiai, kad visi, kas sėdėjo prie stalo, įskaitant ir patį Ramiresą, galėtų girdėti.— Jūs jo nepažįstate; užtat pažįstu aš! Smarkus vyras,— kalbėjo toliau misteris Hemlinas, žiūrėdamas į Ramiresą ir ramiai maišydamas kortas,— labai smarkus. Jūsų eilė, džentelmenai! Turi gyvulių rančą Sonomoje, o šalia — privačias kapines, kur laidoja savo aukas. Jį vadina Geltonuoju Sonomos Vanagu. Šiandien jis blogai nusiteikęs, turbūt ką nudobė ir dar tebejaučia kraujo kvapą.

Misteris Ramiresas kreivai nusišiepė, apsimesdamas, jog labai akylai seka, kaip misteris Hemlinas žeria lopetaite auksinius.

— Na, ir suktas tas Džonis!— toliau kalbėjo misteris Hemlinas, baigęs maišyti kortas.— Suktas ir klastingas! Ypač kai užuodžia kraują. Štai kad ir dabar: sėdi sau ir šypsosi. Nenori nutraukti žaidimo. Jis žino, džentelmenai, kad už penkių minučių grįš Džimas ir aš būsiu laisvas. Štai ko jis laukia! Štai ką sumanė Geltonasis Sonomos Žudikas! Vidinėje švarko kišenėje jis turi peilį, suvyniotą į rudą popierių, kad nesusiteptų. Džonis labai tvarkingai laiko savo ginklus. Jis vartoja atskirą peilį kiekvienai aukai.

Bandydamas nuleisti viską juokais, Ramiresas atsistojo ir susižėrė išloštus pinigus į kišenę. Misteris Hemlinas dėjosi nematąs, jog Ramiresas ruošiasi išeiti, kol tasai nenuėjo nuo stalo.

— Jis manęs tykos lauke,— paaiškino Hemlinas.— Palauk penkias minutes, Džoni,— jis šūktelėjo nueinančiam Ramiresui.— O jeigu negali laukti dabar, tai, tikiuosi, pasimatysime kitą savaitę Merisvilio viešbutyje; mano kambarys — devyniasdešimt penktas, šalia to kambario, Džoni, visai šalia!

Kai misteris Ramiresas vėl išėjo į judrią gatvę, jis taip skyrėsi nuo ankstesniojo Ramireso, įsukusio į „Arkados" saliūną prieš dvidešimt minučių, jog būtų buvę net sunku

jį atpažinti: krūtinė alsavo ramiau, įdubę skruostai atgavo spalvą, akys, iki tol žiūrėjusios į vieną tašką, vėl judriai bėgiojo. Jei ne skubus jo žingsnis ir dairymasis, ar kartais kas neseka, būtum galėjęs sakyti, kad Ramiresas visiškai nebe tas. Ir pasikeitė jis be kraujo praliejimo, net nepasotinęs kruvino keršto troškimo! Kadangi aš nelinkęs gilintis į misterio Ramireso asmenybę daugiau, negu jis pats, tai negaliu, kaip ir jis, pasakyti, kodėl jo elgesys taip staigiai pasikeitė arba kodėl taip lengvai išdūko jo žmogžudiškos aistros. Bet jeigu prisiminsime, kad keletą valandų jis liepsnojo keršto geismu ir tarėsi, jog niekas jam nesukliudys, o vėliau per paskutines dvidešimt minučių gavo progos suabejoti savo visagališkumu, galbūt šis tas paaiškės. Tik viena žinau: iki pusės septynių vakaro misteris Ramiresas jau buvo įsisąmoninęs, jog fizinis susidorojimas su priešais nėra pati veiksmingiausia keršto priemonė, o pusę aštuonių jis jau buvo tvirtai nusprendęs nebeplaukti į Sakramentą. Ir vis dėlto anas šešias valandas Ramiresas niekuo nesiskyrė nuo tų žudikų, kurie iš tikrųjų yra įvykdę nusikaltimą, tik Ramireso laimė, kad likimas jam pasiuntė Hemliną ir šis pažadino įgimtą bailumą.

Misteris Ramiresas nerūpestingai žingsniavo Montgomerio gatve į Pasifiko gatvės pusę. Ant kampo pro jį pravažiavo furgonas ir per rūką nudardėjo prieplaukos link. Ramiresas pažino, kad tai nuvežė paštą į Sakramento laivą. Tačiau jis nežinojo, kad ten buvo štai tokio turinio laiškas:

Gerbiamoji ponia,

Jūsų šio mėnesio dešimtos dienos laišką gavome ir gerai susipažinome. Mes garantuojame paramą tuo atveju, jei jus lydės sėkmė. Manome, kad jūsų dabartinė veikla, kaip ir jūsų pasiūlytas planas, mums priimtini. Patartume vengti susitikimo su misteriu Ramiresu, o nukreipti jį pas misterį Gabrielį Konrojų. Trečio asmens buvimas sulaikytų misterį Ramiresą nuo smurto, o to galima iš jo laukti.

Su pagarba Piteris Damfis

II skyrius

LIUDININKAI

Gatvė, į kurią įsuko Ramiresas, iš pirmo žvilgsnio atrodė akla, ir jei ne keisti, bet kaip suręsti namai, išsirikiavę dviem eilėm, tikrai nepasakytum, kad tai važiuojama gatvė. Ji buvo dulkėta, purvina, blogai apšviesta, vietomis akmenuota ir duobėta, vietomis lygi, vieno smėlio. Tiesinta ji kelis kartus, bet nuo to tik dar blogiau atrodė; apskritai gatvė buvo tiesta taip didžiadvasiškai ignoruojant namus, tarsi jie būtų buvę pastatyti per kažkokį nesusipratimą ir tik kliudę. Taigi keletas namų liko visiškai atskirti nuo pasaulio, o į kitus galėjai patekti tik kopėčiomis, ir šie atrodė, tarsi būtų statyti iš viršaus į apačią. Tokie buvo to nepaisymo rezultatai. Vėliau dėl savo neprieinamumo ši gatvė atsidūrė už visuomenės ribų, o jos gyventojai — kone už įstatymo ribų. Keliuose namuose iš pat pradžių gyveno vietiniai ispanų kilmės kaliforniečiai, kurie ištikimai saugojo tautos tradicijas, todėl neatsisakė savo būstų *casa* net ir tuomet, kai amerikiečiai išsikėlė gyventi į naujus, ne tiek kalnuotus ir patogesnius San Francisko rajonus. Pagal visuomenės vystymosi dėsnius pažeminta ir politiškai degradavusi rasė buriasi į vienatvei ir izoliacijai pasmerktas mažumas. Todėl amerikiečių apleistus būstus užėmė nauji vietiniai kaliforniečiai, ir netrukus šis rajonas gavo Ispanų kvartalo vardą. Namai, kuriuose šie žmonės gyveno, neatitiko nei jų skonio, nei papročių, o vietovė buvo visai svetima jų prigimčiai bei gyvenimo būdui, ir tat galėjo sukrėsti ir sugraudinti kiekvieną mąstantį žmogų.

Misteris Ramiresas sustojo prie vieno, tiksliau sakant, po vienu šių namų ir ėmė kopti ilgais mediniais laiptais, iki pasiekė pamatus. Paskui užkopęs dar vienais tokiais pat ilgais išoriniais laiptais, jis pagaliau sustojo prie verandos, ar galerijos, antrame aukšte — didesnę pirmojo aukšto dalį užstojo pylimas. Čia misteris Ramiresas rado dar vienus, siaures-

nius laiptus, vedančius į aikštelę su durimis. Durys buvo atidarytos.

Prieškambaryje tingiai sėdėjo keletas tamsiaveidžių vyrų ir rūkė cigaretes; jie buvo vienmarškiniai, atlapotomis apykaklėmis — matyt, nepaisė nei rūko, nei vakaro vėsos. Prie atdarų langų sėdėjo pora moterų; jos vilkėjo rauktais akinamai balto ir plono muslino sijonais, o galvas ir pečius buvo apsigaubusios šiltomis skaromis, ir atrodė, kad juosmuo, tarsi ekvatorius, skiria vasarą nuo žiemos.

Namo vidus buvo menkai apšviestas; niūrios, gelsvai rusvos sienos ir tamsaus medžio baldai, netekę blizgesio nuo tabako dūmų, darė jį dar tamsesnį. Kambariai bei verandos skendėjo gelsvuose cigarečių dūmuose. Vyrų marškiniai buvo nusėti rusvomis dėmėmis, rusvos dėmės margavo ir ant baltutėlių moterų sijonų, visų vyrų ir moterų smilius ir nykštys buvo parudavę nuo pat pirmojo sąnario. Visame name tvyrojo degančio popieriaus ir tabako kvapas, nelyginant bažnyčioj smilkalų, ir tik kartkartėmis pasklisdavo raudonųjų pipirų ir česnako tvaikas.

Pora vyriškių pažino Ramiresą ir oriai linktelėjo. Viena iš moterų — pati storiausia — pasirodė tarpdury, viena ranka stipriai laikydama gaubiančią pečius skarą, tarsi bijodama, kad nepasirodytų nuogybė; ji žaismingai pamosavo juoda vėduokle Ramiresui prieš veidą ir gyvai jį pasveikino, vadindama nedėkingu padaru, išdaviku. Paskui koketiškai pažvelgė jam į akis.

— Šitiek laiko nesirodei... Kokie vėjai atpūtė, mielasis apgavike?

— Reikalai, širdele,— galantiškai atsakė Ramiresas; paskui kažkaip skubotai, išsiblaškęs pridūrė:— Kas ten viršuje?

— Liudininkai.

— O donas Pedras yra?

— Jis taip pat ten. Ir senjoras Perkinsas.

— Puiku. Aš dar ateisiu vėliau,— linktelėjo tarsi atsiprašydamas ir greitai užbėgo laiptais į viršų. Pasiekęs aikštelę, jis nedrąsiai priėjo prie pirmųjų durų ir tyliai pasibeldė. Niekas neatsiliepė. Ramiresas dar kartą

pasibeldė — garsiau ir drąsiau. Barkštelėjo raktas, staigiai atsivėrė durys, ir prieš Ramiresą išdygo vyriškis nutriušusiu švarku ir nudėvėtomis kelnėmis. Jis piktai dėbtelėjo į įsibrovėlį, burbtelėjo angliškai: „Kokių velnių reikia? Sekančios durys!" ir taip pat staigiai užtrenkė duris Ramireso panosėje. Ramiresas skubiai įžengė į tūžmingo nepažįstamojo parodytą kambarį; čia jį pasitiko kamuoliai dūmų ir sveikinimo šūksniai.

Aplink ilgą stalą, užverstą keistais dokumentais, žemėlapiais ir pergamentu, sėdėjo šešetas vyrų. Dauguma — pagyvenę, pražilę, tamsaus gymio žmonės; vienas buvo visai perkaršęs senis, kurio raukšlėtas veidas priminė raudonmedžio žievę.

— Užvakar jam suėjo šimtas dveji metai. Jis yra svarbiausias liudininkas Kastro byloje; patvirtins Mikeltorenos parašą,— paaiškino donas Pedras.

— Negi jis dar gali ką prisiminti? — paklausė Ramiresas.

— O kas jį žino? — gūžtelėjo pečiais donas Pedras.— Jis duos priesaiką, ir pakaks.

— Kas per žvėris gyvena šalia? — pasiteiravo Ramiresas.— Vilkas ar meška?

— Senjoras Perkinsas,— atsakė donas Pedras.

— Ką jis čia veikia?

— Verčia.

Susierzinęs Ramiresas papasakojo, kaip jis per klaidą pasibeldė į kaimynines duris ir kaip nepažįstamasis nemandagiai jį sutiko. Vyrai klausėsi atidžiai, net susikaupę. Amerikiečiai būtų leipę juokais. Tačiau tie susirinkę vyrai nė nenusišypsojo; bet koks mandagumo nepaisymas buvo didelis prasižengimas netgi šiems abejotinos moralės žmonėms. Donas Pedras paaiškino:

— Matai, jam ne visi namie,— ir bakstelėjo pirštu sau į smilkinį.— Bet jis nepanašus į kitus amerikiečius: punktualus, neplepus, laikosi savo įpročių. Nespėjo laikrodis išmušti trijų, jis jau čia; muša devynias — jis išeina. Šešias valandas dirba tame savo kambaryje! O dieve, kiek jis nuveikia! Nepatikėsi — prirašo foliantus... storiausius tomus! Vakare lygiai devintą atplėšia

voką, paliktą ant rašomojo stalo jo darbdavio — padronės, išsiima auksinę dešimties dolerių monetą su ereliu ir iškeliauja sau. Man pasakojo, kad penkis dolerius jis palieka lošimo namuose, nė cento daugiau. Kitus penkis išleidžia savo reikalams. Ir taip visą laiką! Visą laiką! Kiekvieną mielą dienelę! Jis toksai mokytas, išmintingas, šaunus vyras! Puikiai moka ispanų ir prancūzų kalbas. Supranti, teisininkams — tai tikras auksas, bet jis nesusideda su jais. Jis jiems sako: „Aš verčiu, nežiūrėdamas, ar tai melas, ar tiesa. Iš kur man žinoti? Man rūpi tik išversti, o toliau — ne mano reikalas". Jis tiesiog nuostabus!

Užuomina apie lošimo namus priminė Viktorui jo atsilankymo tikslą.

— Tu esi man sakęs, donai Pedrai,— jis tarė paslaptingai, nuleisdamas balsą,— kad dabar galima liudininkų parodymais patvirtinti senus gubernatorių ir alkadų žemės dovanojimo raštus.

Donas Pedras apžvelgė susirinkusius.

— Penki iš čia esančių paliudys taip, kaip aš liepsiu. Supranti? Tai buvęs gubernatorius, karinis sekretorius, alkadas, komendantas ir, tesaugo mus visi šventieji, arkivyskupas. Visi jie gerbiami ponai — *caballeros*. Bet, matai, juos apiplėšė amerikiečiai. Taigi! Ir jie pasimokė. Dabar už aukštą kainą jie pardavinėja savo atmintį. Taip, parduoda ją tam, kas geriausiai užmoka. Tikėk manim, Viktorai, teisybę sakau.

— Gerai,— tarė Viktoras.— Įsivaizduok, kad kažkoks žmogus — nelabasis, plėšikas ar amerikietis — privertė gubernatorių Piką jam išduoti žemės dovanojimo raštą... supranti, dovanojimo raštą, oficialiai įformintą ir teisingą, žemės komisijos patvirtintą... O kitas žmogus, sakykime, kad ir aš, ima ir pareiškia, jog šis dokumentas suklastotas. Ką tu pasakysi į tai, mano drauge ir broli?

— Sakai, Piko išduotas žemės dovanojimo raštas? — paklausė donas Pedras.

— Taip, Piko dovanojimo raštas, išduotas keturiasdešimt septintaisiais metais,— atsakė Viktoras.

Donas Pedras pakilo, atidarė kampe stovintį sekrete-

rą ir išėmė iš jo keletą neaiškiai atspausdintų pageltusių blankų su antspaudais apačioje, dešiniajame kampe.

— Monterėjaus Žemės komisijos popieriai,— paaiškino donas Pedras,— blankai su gubernatoriaus Piko parašu ir grifu. Dabar supranti, mano drauge Viktorai? Visai nesunku tau bus gauti antrą žemės dovanojimo raštą.

Viktoro akys sublizgo.

— Bet du žmonės reikš pretenzijas į tą pačią žemę, broli mano.

Donas Pedras gūžtelėjo pečiais ir ėmė sukti naują cigaretę.

— Beveik visi velionio ekscelencijos dovanoti žemės sklypai turi po du pretendentus. Ar tu tikras, mano drąsusis drauge, kad nėra ir trečio asmens, turinčio šio sklypo dovanojimo raštą? Jeigu būtų tik vienas — o švenčiausioji dievo motina! — argi būtų ko sukti sau galvą! Toks sklypas, aišku, nieko nevertas. Kur yra ta jūsų kukli nuosavybė? Kiek kvadratinių lygų? Eikime į šį kambarėlį, ten tu galėsi kalbėti be baimės. Beje, ten rasime ir neblogos degtinės — *aguardiente,* Viktorai. Eime.

Donas Pedras atsistojo, nusivedė Viktorą į mažytį kambarėlį šalimais ir uždarė duris.

Praėjo kone valanda. Kartkartėmis didesniajame kambaryje pasilikusius vyrus pasiekdavo karštas susijaudinusio Viktoro pasakojimas, bet jie buvo visiškai pasinėrę savo dūmų atmosferoje ir gal iš mandagumo nenorėjo kištis į svetimus reikalus. Vyrai kalbėjosi, lygino tekstus ir taip smalsiai, su tokiu neslepiamu pasitenkinimu apžiūrinėjo dokumentus, lyg būtų pirmą kartą susidūrę su valdiškais reikalais ir nežinotų, kuo visa tai baigsis. Truputį prieš devynias donas Pedras su Viktoru grįžo į didįjį kambarį. Apgailestaudamas turiu pasakyti, kad Viktoras dabar plepėjo be perstojo, šūkalojo ir blaškėsi — nežinia, ar pernelyg buvo prisijaudinęs per dieną, ar taip jį paveikė didelė bičiulio užuojauta ir raminanti *aguardiente.* Be galo įsiaudrinę jautrios prigimties žmonės arba puola į neviltį,

arba užsidega meile. Misteris Ramiresas buvo apimtas ir vienokių, ir kitokių jausmų. Su ašaromis akyse jis reikalavo, kad jį nuvestų pas damas. Jis įsigeidė pasiguosti Manuelai (skaitytojui jau pažįstamai storulei), kad užjaustų jį, patiklų, apgautą ir įžeistą.

Ant laiptų jis susidūrė su nepažįstamu vyriškiu — su punktualiuoju, oriuoju, dabar tvarkingai ir deramai apsirengusiu senjoru Perkinsu; išsilaisvinęs iš savo vergijos, jis dabar labai skyrėsi nuo to vyro, kurį Viktoras atsitiktinai buvo matęs prieš valandą, ir tikriausiai skubėjo kaip visada po dienos darbų prie lošimo stalo ir savo kasdieninių pasilinksminimų. Būdamas graudingai nusiteikęs, Viktoras jau norėjo su juo pasišnekėti apie gražiosios lyties klastingumą ir liūdną tikrų įsimylėjėlių dalią, bet donas Pedras paskubėjo nutempti jį žemyn į svetainę, kuo toliau nuo šaltų, paniekos kupinų senjoro Perkinso akių. Svetainėje, atsidūręs šalia koketiškosios Manuelos, kuri vis dar buvo stipriai apsisupusi skara ir vis tarsi būgštavo, kad šis apdaras nenukristų, Viktoras mįslingai pareiškė, jog nė viena moteris nesugeba suprasti jo sudėtingos, gilios ir aistringos prigimties, paskui sudribo į didelį juodu šeriniu audeklu apmuštą krėslą ir netekęs jėgų bematant užmigo.

— Reikia jį kur paguldyti,— su užuojauta tarė praktiškoji Manuela.— Vargšelis neturės jėgų sugrįžti į viešbutį. O motina švenčiausioji, kas gi tai?

Keliant Viktorą iš krėslo, kuriame jis gulėjo paslikas ir būtų tikrai nuslydęs ant grindų, jei nebūtų jo prilaikę, kažkoks daiktas iškrito iš vidinės švarko kišenės. Manuela pakėlė jį. Tai buvo medžioklinis peilis, Ramireso nusipirktas tą rytą.

— Ak! — sušuko Manuela.— Menkysta! Nelaimingas plėšikas! Jis susidėjo su *americanos!* Pažvelk, dėde!

Donas Pedras neskubėdamas paėmė peilį iš Manuelos ir šaltakraujiškai pavartė rankose.

— Jis naujintėlaitis, dukterėčia,— tarė, gūžtelėjęs pečiais.— Ašmenys dar tebežvilga. Na, veskime jį greičiau į lovą.

III skyrius

ŽAVIOJI MISIS SEPULVIDA

Jeigu pasaulyje yra nors viena vieta, kur Kalifornijos klimato sustingęs monotoniškumas atrodo deramas ir natūralus, tai toji vieta — senasis pueblas ir palaimintojo šventojo Antonijo misija[1]. Vienodas, giedras, ramus vasaros dangus tarsi simbolizuoja aristokratišką konservatyvumą, kurio pagrindinis bruožas yra nepripažinimas viso, kas nauja.

Keleivis, pasiekęs pueblą savo arkliu,— mat pagal tradiciją į San Antoniją neįleidžiamos pašto karietos nei diližanai, kad jais neprivažiuotų visokių įtartinų klajūnų,— pamato dykinėjančių samdinių veiduose, kad čia stambūs žemvaldžiai *rančeros* vis dar tebevaldo aplinkines žemes ir nė nežada jų parduoti. Nujojęs vienintele sienomis aptverta neilga gatvele iki atviros aikštės, jis supranta atsidūręs miestelyje, kuriame nėra nei viešbučio, nei tavernos ir kuriame gali likti be vakarienės ir be nakvynės, jeigu tavęs nepriglaus koks mandagus vietinis gyventojas.

Vesdamas arklį už pavadžio, jis eina į kiemą priešais pirmą didelį plūktinį namą; jį oriai pasveikina nepažįstamas, bet malonus žmogus. Apsidairęs jis pamato, kad viskas čia primena praeitį. Saulė karštai, negailestingai kepina žemus ilgų raudonų čerpių stogus, panėšinčius į pailgas cinamono žieveles, kaip kepino ir prieš šimtą metų, liesi, panašūs į vilkus šunys loja taip pat, kaip jų tėvai lodavo, išvydę svetimą žmogų prieš dvidešimt metų. Prie žemos pailgos namo verandos stovi keletas laukinių, dar neapjodinėtų, stipriomis virvėmis supančiotų mustangų, ir sidabriniai kamanų apkaustai žėri saulėje; aplinkui boluoja mūro sienos, vienodos, nykios ir negyvos kaip ir slenkančios dienos ir tokios pat monotoniškos ir bejausmės, kaip dangus virš jų; balti misijos

[1] Misijos buvo įkurtos skleisti krikščionybei tarp indėnų. Aplink misijų vienuolynus ar bažnyčias dažnai išaugdavo miesteliai — pueblai.

kupolai kyla virš žalių alyvmedžių ir senų, drevėtų, tarsi reumatizmo iškraipytų kriaušių; už misijos — nesikeičianti siaura balta paplūdimio juosta, o toliau — neaprėpiamas, bekraštis, amžinas vandenynas. Tamsia pakrante lėtai slenkantys garlaiviai atrodo kažkokie tolimi, nerealūs, šmėkliški,— mat nuo tada, kai jūra išmetė į krantą išblukusias ispanų galeono skeveldras tūkstantis šeši šimtai keturiasdešimtaisiais metais, niekas neprisimena, kad kitas koks laivas būtų nuleidęs inkarą atvirame reide už Pušų iškyšulio, nuo kurio beviltiškai žvelgia į jūrą baltos presidijo sienos ir nukelta nuo lafeto bronzinė patranka.

Ir toks San Antonijo pueblas nepaliaujamai traukia godų amerikiečių žvilgsnį. Platūs, derlingi laukai, nesuskaitomos galvijų bandos, vešli subtropinė augmenija, sveikas klimatas ir pagaliau stebuklingi mineralinio vandens šaltiniai ne kartą gundė nepasotinamus San Francisko verteivas ir varė juos į neviltį. Mat San Antonijo žemės kaip tyčia yra kelių pačių turtingiausių vietinės aristokratijos šeimų rankose. Visa ta žemė — trys rančos: „Meškos", „Palaimintojo žvejo" ir „Šventosios trejybės". Jų savininkai juridiškai patvirtino savo nuosavybės teisę jau pirmosiomis amerikiečių atėjimo dienomis, o ir tam tikras nuošalumas saugo tą vietovę nuo gobšių svetimšalių antplūdžio. Tiesa, tarp laimingųjų Kalifornijos Arkadijos valdytojų buvo ir viena amerikietė — dono Chosės Sepulvido našlė. Prieš pusantrų metų garbingasis aštuoniasdešimt ketverių metų amžiaus Sepulvidas pasimirė ir paliko savo jauną, žavią žmoną, amerikietę, vienintele didžiulio dvaro šeimininke.

Dabar visus suėmė nerimas, kad patraukli, maloni ir drauginga donja Marija neatiduotų rankos, o tuo pačiu ir turtų kokiam perėjūnui amerikiečiui, kuris savo „naujovėmis" sugriautų nusistovėjusį, konservatyvų San Antonijo gyvenimo būdą, todėl jie pasninku bei maldomis stengėsi atitolinti tokią bėdą.

Ir kai po metų našlavimo donja Marija išvyko visam mėnesiui į San Franciską ir sugrįžo iš ten viena pati, matyt, nė nesusižiedavusi, misijos bažnyčioje buvo

sugiedota padėkos giesmė „Te Deum". Galima našlės neištikimybė kėlė didelį nerimą San Antonijuje dar ir todėl, kad pati didžiausia iš trijų rančų, „Šventoji trejybė", taipogi priklausė šios lengvapėdiškosios lyties atstovei — nesantuokinei velionio gubernatoriaus ir indėnės dukteriai, kuriai negrėsė našlės likimas, nes buvo labai religinga ir gyveno kaip tikra atsiskyrėlė. Čia jau buvo apvaizdos užgaida, kad San Antonijo ateitis taip daug priklauso nuo jausmingosios lyties lengvabūdiškų kaprizų; apie tai ne kartą paniurę liežuvavo šio mažojo pueblo gyventojai, jeigu dera liežuvavimu vadinti rimtus senjorų svarstymus. Vis dėlto pamaldesnieji neprarado vilties, kad lemtingas apvaizdos įsikišimas pagaliau apgins San Antoniją nuo amerikiečių ir pražūties; kai kas netgi tvirtino, kad miestelio šventasis globėjas, garsus savo stiprybe atsispirti pagundoms, ryžtingai apgins bejėgę našlę nuo dvasios ir kūno paklydimų. Tačiau net patys dievobaimingiausi, tvirčiausiai tikintieji miestelio gyventojai, slapčiomis žvilgterėję pro vualio ar manto kraštą į donją Mariją, kai ši įeidavo koplyčion kone pagoniškai pasipuošusi paryžietiška suknele ir skrybėlaite, nuraudusi iš drovumo ir nekalto pasitenkinimo,— netgi jie nutirpusia širdimi melsdavo stiprybės, pakėlę akis į išsekusį rūstų šventąjį miestelio globėją, nutapytą ant sienos virš altoriaus, kuris, pasirėmęs į kaukolę ir kryžių, tartum čia ieškodamas stiprybės, pats žvelgė į dailutę svetimšalę kiek neramiai, gal net abejodamas, ar pajėgs atsispirti naujai pagundai.

Tiek, kiek leido ispaniškas mandagumas, donja Marija nežymiai buvo sekama. Konservatyvesnių pažiūrų žmonės davė suprasti, kad damai, užimančiai tokią aukštą padėtį visuomenėje, kaip našlė Sepulvida, priderėtų laikyti duenją, tačiau vedę vyrai, kurie buvo patyrę tokios apsaugos netobulumą, nesutiko su šia nuomone. Na, o gražioji našlė, kai jos nuodėmklausys kartą užsiminė apie tai, tik papurtė galvą ir susijuokė.

— Geriausia duenja yra vyras, tėve Felipai,— atsakė gudruolė, ir tuo pokalbis pasibaigė.

Gal ir gerai, kad San Antonijo liežuvautojai neži-

nojo, koks milžiniškas pavojus buvo pakibęs virš pueblo, koks triuškinantis smūgis grėsė jų platiesiems visuomeniniams interesams 1854 metų birželio trečią dieną.

Buvo giedras, vaiskus rytas — toks vaiskus, kad smailiosios San Bruno kalnų keteros, rodos, priartėjo per naktį iki pat San Antonijo slėnio, toks vaiskus, kad Ramiojo vandenyno horizonto linija, rodos, kažkur atitolo ir juosė mažne pusę žemės rutulio. Tai buvo šaltas rytas, skaidrus kaip krištolas ir spindintis kaip žėrutis, kupinas žemiškos gyvybės plastėjimo, ir tam, kad galėtum patirti visą jo puikumą, turėjai pats judėti ir veržtis į priekį. Taigi nenuostabu, kad donja Marija Sepulvida, grįždama kartu su vienu vakeru iš savo dvaro valdytojo ir mažordomo, paleido pavadžius bėrai kumelaitei Titai ant sprando ir pašėlusiu galopu nurūko baltuojančiu paplūdimiu, nusidriekusiu per visą mylią nuo misijos sodo tvoros iki pat Pušų iškyšulio. Senas vakeras Končas, veltui stengęsis neatsilikti nuo agnaus žirgo ir ne mažiau agnios savo šeimininkės, gūžtelėjo pečiais, pristabdė arklį ir ristele vienas pats nujojo tarp banguotų smėlio kopų. Donja Marija lėkė, apsvaigusi nuo gaivaus oro ir greito jojimo, kaštoninės jos garbanos išdrikusios iš po aksominės kepuraitės, batukai, o kartais netgi dailios kulkšnys kyščioja iš po pilkos plevenančios amazonės, kur ne kur apdrabstytos žirgo purslais; pagaliau ji prijojo pusiasalio galą — Pušų iškyšulį.

Bet kai švelniajai Sepulvidai liko tik apie šimtas jardų iki kranto, ties kuriuo buvo ketinusi pasukti atgal, ji nusiminė, pamačiusi, kad toliau nebegalima joti, nes prasidėjo potvynis ir sulig kiekviena banga spindintis vanduo kilo vis aukštyn iki pat pušų. Ji pasijuto dar nesmagiau, išvydusi, jog priešingoje iškyšulio pusėje, taipogi įtempęs pavadį, ant arklio sėdi elegantiškos išvaizdos raitelis ir labai susidomėjęs, net, kaip jai pasirodė, kiek šelmiškai stebi kiekvieną jos judesį. Jeigu ji pasuks atgal, nepažįstamasis pasileis iš paskos, ir ji neišvengs pašaipaus, nors kartu ir pagarbaus Končo žvilgsnio; jeigu jos pirmyn, ką gi, blogiausiu

atveju truputį sušlaps, bet paskui paleis arklį ristele ir dings nepažįstamajam iš akių, kuriam padorumas neleis apsigręžti ir nusekti iš paskos. Moteriška savo intuicija donja Marija visa tai suvokė akimirksniu ir, nieko nelaukdama, šoko į patvinusią jūrą ties pačiu iškyšuliu.

O moteriška logika! Ponios Sepulvidos planuota gerai, tačiau tie planai, deja, paremti klaidingomis prielaidomis! Pirmą šuolį Tita padarė drąsiai ir nunešė savo šeimininkę aplink iškyšulį kone pusę kelio, bet po antrojo šuolio staiga ėmė klupti ir grimzti — iki kelių, iki pilvo. Jų užtaikyta ant lakiojo smėlio!

— Paleiskite pavadžius! Netraukite arklio! Įsikibkit už riato galo! Šokite tiesiai ant bangos, tegu neša jus į jūrą.

Donja Marija atleido šerinę virvę-riatą, pririštą prie balno gugos. Paskui pasižiūrėjo ton pusėn, iš kur sklido balsas, bet pamatė tik žirgą be raitelio, lėtai brendantį vandeniu palei iškyšulį.

— Greičiau! Na! — pasiekė ją balsas šį kartą nuo jūros; iš išgąsčio jai pasivaideno, kad kažkas plaukia jos pusėn. Donja Marija daugiau nebesvyravo; ji metėsi į priekį, ateinanti banga pasigavo ją, panešėjo keletą jardų, bet ir vėl išmetė ant klastingojo smėlio.

— Nejudėkite! Tik nepaleiskite riato!

Nauja banga būtų vėl nubloškusi ją į krantą, bet ji jau pradėjo orientuotis; ramiai, užgniaužusi kvapą, įsikibusi smėlio ji palaukė, kol grįžtanti banga pametėjo ją dar keletą jardų toliau nuo kranto. Čia smėlis jau buvo kietesnis, ir donja Marija kiek pasistūmėjo į jūrą, kur ją kažkas pagriebė už rankos. Ji dar juto, kad ją tempė per vandenį, ištraukė iš gožos sulipusiais, išsidraikiusiais plaukais, be batų, kurie liko lakiajame smėlyje, ji dar suvokė, kad jos gelbėtojas nepažįstamas jaunas vyras, o paskui... neteko sąmonės.

Kai donja Marija atmerkė rudas akis, ji gulėjo ant sauso smėlio pajūrio šlaite, o jaunasis vyriškis stovėjo žemai paplūdimy ir laikė abudu arklius už pavadžių — savąjį ir Titą.

— Man pasisekė išgelbėti ir jūsų arklį. Kai jūs nušokote, potvynis jį išnešė, bet jis įsipainiojo į riatą, ir mums su Čarliu teko traukte ištraukti ant kranto. Jeigu neklystu, turiu garbės kalbėtis su misis Sepulvida?

Nustebusi donja Marija linktelėjo.

— O čia turbūt tarnas ateina jūsų ieškoti,— jis parodė ranka į Končą, atjojantį per kopas.— Leiskite padėti jums užsėsti ant arklio. Jūsų tarnas... niekas neturi žinoti, į kokią bėdą buvote pakliuvusi.

Vis dar neatsipeikėjusi, donja Marija leidosi pasodinama į balną, nors tada — o siaube! — pasirodė basos jos kojos. Paskui ji prisiminė, kad nepadėkojo savo išgelbėtojui. Ji ėmė reikšti padėką taip sumišusi, kad vyriškis tik nusijuokė, ir jai nuo to palengvėjo.

— Jūs man geriausiai padėkotumėte, jeigu tučtuojau pasileistumėt šuoliais per šias karštas, saulės kepinamas kopas ir taip apsisaugotumėte nuo persišaldymo. Mano pavardė — Puanzetas. Esu vienas iš jūsų velionio vyro advokatų. Atvykau čia su reikalu, dėl kurio tikriausiai mes dar susitiksime. Reikia manyti, malonesnėmis jums aplinkybėmis. Viso geriausio!

Jis užšoko ant arklio ir kilstelėjo skrybėlę. Donja Marija nepasižymėjo didžia išmintimi, bet vis dėlto jai ganėjo nuovokos suprasti, kad tokia atsaini laikysena slepia arba žmogaus nedrąsą, kai jis drovisi moterų, arba įžūlumą, kai jis per gerai jas pažįsta. Bet nėra ko skatinti nei vieno, nei kito.

Kaip ji pasielgė? Varge mano! Ji pasirinko patį lengviausią kelią. Ką gi, ji patempė lūpą, po to pasakė:

— Viskas įvyko per jus.

— Kodėl?

— Jei jūs nebūtumėt ten stovėjęs ir taip kritiškai žiūrėjęs į mane, aš būčiau nejojusi pro iškyšulį.

Paleidusi šią partenišką[2] strėlę, ji nušuoliavo tolyn, palikdama savo išgelbėtoją, nežinantį, ar juoktis, ar prašyti atleidimo.

---

[2] P a r t h e n o s *(gr.)* — nekalta mergelė.

IV skyrius

TĖVAS FELIPAS

Kai po valandos greito jojimo per įkaitusias kopas Artūras Puanzetas pagaliau pasiekė misijos refektoriumo slenkstį, jis pamatė, kokį gerą patarimą buvo davęs donjai Marijai: jo rūbai buvo jau sausi, ir iš pažiūros negalėtum pasakyti, kad rytą jo maudytasi. Dar įdomiau, kad ir širdyje šis nutikimas nebuvo palikęs pėdsako. Tas, kam neteko susidurti su ypatingu Puanzeto egocentriškumu, negalėtų suprasti, kaip žmogus, toks jautrus naujiems įspūdžiams, sugeba taip lengvabūdiškai ir be jokio sąžinės graužimo jais atsikratyti. Na, o gerai pažįstantieji Puanzetą būtų iš karto pasakę, kad jodamas jis nė nepagalvos apie moterį, kurią išgelbėjo, ir nevargins savęs spėlionėmis, kokias pasekmes galėtų turėti jo poelgis. Tuo metu, kai Puanzetas pamatė misis Sepulvidą prie Pušų iškyšulio, jis svarstė, kiek atneštų žalos ir kiek naudos konservatyvių San Antonijo tradicijų sugriovimas; atsisveikinęs su ja, jis vėl apie tai susimąstė ir galvojo be perstojo, kol pagaliau refektoriumo tarpduryje susidūrė su tėvu Felipu. Aš nesakau, kad jis nebuvo patenkintas savo poelgiu, aš tik noriu pabrėžti, kad visos jo mintys tuo ir apsiribojo. Galimas daiktas, jis dar manė (nors to neparodė nei žvilgsniu, nei gestu), kad jei pats yra savimi patenkintas, vadinasi, ir visi kiti taip pat turėtų būti juo patenkinti.

Jei donjai Marijai iš tikrųjų pasirodė, kad Puanzetas gana šaltas ir pernelyg atsainus, ji būtų nustebusi, matydama, kaip jis sveikinasi su tėvu Felipu. Dabar Puanzetas buvo be galo mandagus, pagarbus ir lipšnus, vaikiškai betarpiškas, malonus ir tikrai nuoširdus. Juo labiau stebino tai, kad tas senukas, kuriam Artūras toks malonus, be gražių ir kilnių manierų bei orios laikysenos, buvo neišvaizdus ir gana keistai apsirengęs, rankovių galai pageltoniję nuo uostomojo tabako, o batai tokie didžiuliai, tokie išklypę ir taip nepanašūs į batus, kad net juokas ėmė.

Aišku, Artūro elgesys iš karto nuteikė senį palankiai. Jis ištiesė rudas, švelnias rankas, meiliai nusišypsojo ir, pasakęs „Mano sūnau", pakvietė vidun.

— Kodėl gi tu man nepranešei, kad atvažiuosi? — paklausė tėvas Felipas, kai abu jau sėdėjo nedidelėje verandoje, išeinančioje į misijos sodą, gurkšnojo šokoladą ir rūkė.

— Aš tik užvakar sužinojau, kad važiuosiu. Atsirado naujų buvusiojo gubernatoriaus žemės dovanojimo raštų, ir žemės savininkai nori juridiškai įforminti savo nuosavybės teisę. Mano kompanionai dabar užsiėmę, todėl ištirti atvažiavau aš. Tiesą sakant, aš esu patenkintas: turėsiu progos susipažinti su savo gražiąja kliente arba bent galėsiu nusivilti kaip ir mano kompanionai, kai nepasiseks pamatyti paslaptingosios Doloresos.

— Ak mano brangusis donai Artūrai,— pasakė padrė, skėstelėjęs tamsias rankas.— Manau, kad tu irgi nieko nepeši. Vargšui kūdikiui prasidėjo atgailos savaitės, nieko nepriima net svarbiu reikalu. Klausyk, vaike, tu panašiai kaip ir kiti — o gal ir daugiau negu kiti,— leidi savo vaizduotei užgožti protą. Donja Doloresa slepia savo veidą ne tam, kad žadintų vyrų smalsumą ar juos gundytų; deja, vargšelė dengia pagonišką tatuiruotę, bjaurojančią jos veidą. Juk tu žinai, ji — metisė. Tikėk manim, jūs visi klystate. Gal toks jos elgesys paikas, gal tai tuštybė — nežinau, bet supraskit: juk ji — moteris,— ir išmintingasis padrė, tardamas paskutinįjį žodį, gūžtelėjo pečiais, kaip būtų padaręs ir šventasis jo globėjas.

— Gal ir taip, tačiau žmonės kalba, kad ji yra nepaprasta gražuolė,— tęsė Artūras su būdingu viliūgiškumu, kurį priešindavo kitų rimtumui; netgi kalbėdamas su padre, jis nepajėgė šiam įpročiui atsispirti.

— Ak donai Artūrai, tai tušti plepalai! — nekantriai jį pertraukė tėvas Felipas.— Paprasta indėnė tamsiais, nelyginant saulės išdeginti laukai, veidais.

Artūras padarė grimasą, kuri galėtų vienodai reikšti tiek pritarimą, kiek ir prieštaravimą.

— Ką gi, tada man teks raustis popieriuose vien su

jumis. *Bueno!* Suraskite juos; juo greičiau tą bėdą baigsime, juo geriau.

— *Poco tiempo*, spėsim,— šypsodamasis nuramino jį tėvas Felipas. Paskui surimtėjęs pridūrė.— Bet kodėl tu taip kalbi? Nejaugi ši byla tavęs nedomina profesiniu požiūriu? Juk tu pradedantis advokatas, jaunesnysis solidžios firmos kompanionas. Tau ne prie širdies juristo darbas, ką?

Artūras nusijuokė.

— Kodėl gi? Ne blogesnis už kitus.

— Na, o išteisinti pasmerktąjį? Įrodyti neteisingai apkaltinto nekaltumą? Kovoti su blogybėmis? Argi tai nėra kilnu, mano sūnau? Donai Artūrai, juk būtent dėl to mes taip branginame tave ir tavo kolegas, mes visi, kurie nukentėjome nuo jūsų teismų.... jūsų gubernatorių — *corregidores*.

— Taigi taigi,— Artūras lyg niekur nieko nutraukė senuko pagyrimus, šiuo atveju ne iš kuklumo, o greičiau dėl savimeilės, nenorėdamas prisiimti nepelnytos garbės.— Pagaliau tas darbas ir pelningesnis už daugelį kitų. „Sąžiningumas — gerovės laidas",— yra pasakęs mūsų filosofijos pradininkas.

— Kaip kaip? — paklausė padrė.

Artūras kuo tiksliausiai išvertė į ispanų kalbą šią žinomą Franklino sentenciją ir labai patenkintas žiūrėjo į tėvą Felipą, kai šis, sudėjęs rankas, pakėlė akis į dangų, reikšdamas švenčiausią pasipiktinimą ir nebylų siaubą.

— Tai tokia yra jūsų amerikietiškoji moralė? — jis ištarė pagaliau.

— Taip. Dar pridėkime likimo valią ir imperijos žvaigždę; be viso to, mūsų nebūtų čia, ir aš nebūčiau turėjęs garbės susipažinti su jumis,— užbaigė Artūras angliškai.

Tėvas Felipas apstulbęs pažiūrėjo į savo draugą. Bematant Artūras vėl tapo ispaniškai pagarbus. Norėdamas pakeisti kalbą ir išblaškyti senuko sumišimą, jis linksmai papasakojo apie savo rytinį nuotykį. Bet jam pasisekė tik iš dalies. Tėvas Felipas iš karto susidomėjo įvykiu, tačiau nesijuokė. Kai Artūras baigė, jis priėjo arčiau, švelniai uždėjo ranką jam ant galvos ir

globėjiškai — kaip tikras tėvas ir dvasininkas — pasuko jaunuolio veidą į save.

— Pažiūrėk man į akis,— tarė.— Esu jau senas, Artūrai. Ir nesupyk, jei duosiu patarimą, kuris, mano nuomone, tau bus naudingas. Taigi paklausyk! Tu esi iš tokių vyrų, kurie labai patinka moterims ir kurie patys nėra joms abejingi. Atleisk man, bet aš tiesą sakau,— jis pridūrė švelniai, pastebėjęs, kaip Artūro skruostai nukaito, nors beveik tuo pat metu jo veide pasirodė ir šypsena.— Argi ne taip? Nėra ko gėdytis, Artūrai. Ne čia,— jis tarė, su įkvėpimu rodydamas ranka į švento Antonijo paveikslą, kabantį ant sienos,— ne čia vieta lengvabūdiškai kalbėti apie moterų galią. Našlė turtinga, ar ne? Graži. Karšta. Tau nelinksta širdis prie pasirinktos profesijos. Kas iš to seka? Tavyje slypi instinktai, tiksliau pasakius, gabumai, o gal net ir talentas, apie kurio pritaikymą praktikoje tu negalvoji. Tu gimęs mylėti. Nepyk ant manęs. Tu turi visas keturias s: „*sano, solo, solicito y secreto*"[3]. Štai kaip! Tad paklausyk senio patarimo: pasinaudok tomis savybėmis. Suteik savo silpnybėms — ne, tai per stiprus žodis — savo jaunystės žaismingumui ir tuštybei jėgos, kuri bus reikalinga brandžiame amžiuje. Na?

Artūras atlaidžiai nusišypsojo. Prisiminė, kaip pasibaisėjo senukas, išgirdęs jo pacituotą sentenciją. Jis atsilošė kėdėje ir svajingai, su komišku patosu paklausė:

— O ką daryti, mano tėve, jeigu aš nuoširdžiai ir ugningai myliu kitą? Nemanau, kad patartumėte sulaužyti ištikimybę! Dievaži!

Tėvas Felipas nė nenusišypsojo. Tik pasikeitė jo išraiška — platus, tamsus ir švariai nuskustas jo veidas dabar nebeatrodė vaikiškai naivus ir mielas. Jis pažvelgė mažomis, juodomis akutėmis į Artūrą ir tarė:

— Ir tu manai, kad sugebi šitaip mylėti, mano sūnau? Ar esi kada patyręs kitokį jausmą, kilnesnį už savanaudiškus siekius ir naujų įspūdžių troškimą?

Artūras pakilo kiek sukaustytas.

— Kadangi kalbame apie mano firmos klientę ir jūsų

---

[3] Sveikas, vienas, paslaugus ir slapus *(isp.)*.

parapijietę, ar ne per toli būsime nuėję, tėve. Šiaip ar taip, aš tikrai nenorėčiau pasirodyti sumišęs prieš tą damą, su kuria rytoj turėsiu dalykišką pokalbį. Na, o dabar dėl dokumentų, tėve,— tęsė Artūras, atgaudamas pirmykštį laisvumą.— Aš manau, kad toji nematomoji gražuolė yra aprūpinusi jus visais reikalingais popieriais ir mes turėsime pakankamai medžiagos parašyti reziumė. Taigi aš klausau.

— Tu vėl klysti, sūnau,— atsakė tėvas Felipas.— Tuo klausimu ji kaip tik mažiausiai linkusi kalbėti. Man atrodo, jeigu ne aš, ji būtų net atsisakiusi ginti savo teises. Ir dabar, kiek suprantu, ji sutinka padaryti kažkokių nuolaidų tam vagiui, atsiprašau, tam — kaip jūs sakote? — a, tam žmogui, turinčiam ankstesnės datos dokumentą. Bet aš čia niekuo dėtas. Visi dokumentai yra pas mūsų bičiulę misis Sepulvidą; jai žinomos ir visos aplinkybės. Tau reikia su ja pasimatyti. Tikėk, drauge mano, jei tau nepavyks rasti savo klientės indėnės, tu sutiksi jos žaviąją pavaduotoją, mūsų rasės ir spalvos moterį donją Mariją. Jei gali, pamiršk, ką tau sakiau. Bet tu nepamirši. O, donai Artūrai, aš tave pažįstu geriau, negu tu pats. Na, pakaks. Eikime į sodą. Tu nematei mūsų vynuogienojų. Nuo to laiko, kai tu buvai, aš išauginau naują vynuogių rūšį.

— Nėra nieko skaniau už senąsias misijos vynuoges, tėve,— pasakė Artūras, kai abu ėjo pavėsinga alyvmedžių alėja.

— Taigi, taigi... O čiabuviai jų neaugino. Jie vertino tik laukines vynuoges — dėl odelėje esančios dažomosios medžiagos. Sumaišę jas su kažkokia rūgštimi, kurios sudėtis ir šiandien laikoma paslaptyje, jie gauna dažus ir išsitrina kūnus, kad varinis odos atspalvis dar labiau patamsėtų. Tu nesiklausai, donai Artūrai. O tai turėtų būti tau įdomu — juk paslaptingosios tavo klientės donjos Doloresos spalva kaip tiktai tokia.

Šitaip kalbėdamas arba rodydamas visokius daiktus, kurie galėjo Artūrą sudominti,— pradedant lūžtančiomis nuo vaisių seno figmedžio šakomis ir baigiant plyšiu plūktinėje bažnyčios sienoje, atsiradusiu per paskutinį žemės drebėjimą,— tėvas Felipas mandagiai ir kiek cere-

meningai vedžiojo savo jaunąjį draugą po seną misijos sodą. Pamažu sugrįžo abiejų pašnekovų ankstesnysis laisvumas ir abipusis pasitikėjimas, ir kai tėvas Felipas atsiprašęs pasišalino, norėdamas kai ką patvarkyti dėl svečio įkurdinimo, šių vyrų santykių harmonija buvo jau atstatyta.

Likęs vienas, Artūras pasuko atgal ir nuėjo iki didžiųjų bažnyčios durų; jos buvo atdaros. Čia jis stabtelėjo, o paskui, staigaus impulso paskatintas, įžengė į vidų. Senoji bažnyčia, kaip ir visa kita San Antonijuje, nė kiek nebuvo pasikeitusi per paskutiniuosius šimtą metų; panašiai įrengtų bažnyčių Artūras buvo matęs ir kitose misijose. Senovinės gegnės išdažytos barbariškais raudonais ir rudais dryžiais; iš nišų, bejėgiškai nulinkę į priekį, stiklinėmis akimis spoksojo bjaurūs vaškiniai šventieji; baltu apdaru ir satino šlepetėmis nekaltoji mergelė Marija laikė ant rankų kūdikį — žmonijos atpirkėją, skendintį nėrinių gausybėje, čia buvo ir Marija Magdalena madingu praeito šimtmečio ispanų damos kostiumu. Ant bažnyčios sienų kabėjo kaip įprasta blogai nutapyti paveikslai; pats šventasis globėjas, nupieštas visu ūgiu, deja, atrodė baisiai senas ir bjaurus, ir jei nors vienai save gerbiančiai moteriai kiltų noras jį sugundyti, būtų didesnis stebuklas, negu jo atsispyrimas tai pagundai. Kiti paveikslai baisiai natūralistiškai su visomis šiurpiomis smulkmenomis vaizdavo kankinimus ir paskutinįjį teismą.

Tačiau vienas paveikslas, kabantis navoje, prikaustė abejingą Artūro žvilgsnį. Jis gyvomis spalvomis vaizdavo Chuniperą Serą, sakantį pamokslą pagonims. Bet ne šio pasiaukojusio, didvyriško misionieriaus asmuo ir ne paveikslo siužetas patraukė Artūro dėmesį. Jis žiūrėjo į grakščią, nuogą indėnų mergaitę, klūpančią prie tėvo Chunipero Seros kojų ir besiklausančią jo su vaikiška, bet jaudinančiai baiminga atgaila. Mergaitės akys taip karštai maldavo išrišimo,— tačiau ar galėjo ji turėti nuodėmių, tokia tyra, nekalta ir silpnutė? Artūras pajuto, kaip jo širdis suplazdėjo krūtinėje. Jis greit nusisuko ir ėmė žiūrinėti kitus paveikslus, bet jam vis rodėsi, kad mažosios krikščionės akys visur jį lydi ir seka.

Kaip jau minėjau, buvo nelengva sujaudinti Artūro sielą. Ir nei paveikslo mintis, nei slėpininga bažnyčios aplinka tarsi nesujaudino jam širdies nei proto, nors jis buvo lakios vaizduotės ir didelio juslumo. Vis dėlto jis nė nepajuto, kaip atsisėdo į klauptą, susidėjo rankas ant ąžuolinio viršaus ir nuleido ant jų galvą. Jis atitoko, kai švelni ranka palietė petį.

Artūras staigiai pakėlė akis ir sutiko mielą padrės žvilgsnį, kuris jį sujaudino ir iš dalies suerzino.

— Atleisk man, sūnau,— švelniai tarė tėvas Felipas,— aš turbūt nutraukiau tavo mintis.

Truputį atšiauriau, negu buvo pratęs kalbėti su padre, Artūras paaiškino jam, kad mąstė apie vieną sudėtingą bylą.

— Štai kaip! — maloniai atsakė padrė.— Su ašaromis akyse, donai Artūrai? Ne, čia kažkas kita,— jis pridūrė sau, imdamas jaunuolį už parankės ir pamažu vesdamas jį vėl į saulės šviesą.

V skyrius

KURIAME DONJA MARIJA PADARO REIKIAMĄ ĮSPŪDĮ

„Palaimintojo žvejo" ranča žvelgė tiesiai į jūrą, kaip jai ir pritiko, turint tokį pavadinimą. Jeigu velionis rančos įkūrėjas parodė savo estetinį skonį, pasirinkdamas vietą namui, tai jo žavingoji našlė parodė nė kiek ne blogesnį praktišką skonį, suradusi daugybę įkūrėjo nenumatytų privalumų ir panaudojusi juos to būsto patobulinimui. Moteriško išradingumo dėka buvo žymiai sušvelnintas to žemo kvadratinio nedegtų plytų pastato atšiaurumas. Čerpių stogas buvo pratęstas virš didžiulės verandos, kur jį rėmė vynuogienojais apsivyniojusios kolonos, o veranda su poilsio krėslais buvo pertvarkyta į atvirą galeriją, nepaisant jokių ispaniškų papročių. Vidinis kiemas buvo visai panaikintas. Šviesūs prancūziški kartūnai, lengvos tiulio užuolaidos, ryškių

spalvų drapiruotė švelnino sunkios meksikietiškos architektūros niūrumą. Plačioji veranda buvo apstatyta naujausios mados kiniškomis bambuko kėdėmis ir kušetėmis, o dryžuotas venecijietiškas tentas užstojo akinamai spindinčią jūrą. Tačiau donja Marija turėjo skaitytis su viešąja nuomone, kuri jos naujoves tarė pasibaisėtinomis, net simbolizuojančiomis našlystės gedulo nutraukimą, ir todėl dar laikėsi kai kurių vietinių tradicijų. Vienoje svetainės pusėje stovėjo pianinas, o kampe buvo arfa. Ant pianino gulėjo atverstas naujai supjaustytais puslapiais romanas, o ant marmurinio stalelio kambario viduryje krito į akis brevijorius. Įmantrus prancūziškas laikrodis, papuoštas bronzine piemenaitės statulėle, ant lentynos virš židinio lengvabūdiškai tiksėjo laiką, o čia pat ant sienos kabantis kryžius bylojo apie amžinybę.

Tą rytą misis Sepulvida buvo namie — laukė svečio. Ji gulėjo virviniame hamake, pakabintame tarp dviejų verandos ramsčių; pro hamako tinklą buvo matyti tik dalis jos veido, kitame gale kyšojo batelio galas. Nereikia manyti, kad donja Marija šitaip ruošėsi sutikti svečią. Priešingai, tarnams ji įsakė pranešti tuoj pat, kai tik nepažįstamas *caballero* pasirodys kelyje. Neslėpsiu, kad donja Marija nepaklausė Artūro patarimo ir viską smulkiai išpasakojo apie nuotykį prie Pušų iškyšulio ne tik daugumai savo bičiulių, bet ir visiems šeimynykščiams. Susidomėjusi vyriškiu, moteris iš pradžių būna be galo plepi, ir tik tada, kai pajunta, koks tai gilus jausmas, ji pradeda vengti žmonių. O rytą po nutikimo prie iškyšulio donja Marija naiviai didžiavosi savo didvyriu ir visiem kuo mieliausiai apie jį pasakojo.

Neprisimenu, ar esu aprašęs donją Mariją. Žinia, geresnės progos kaip dabar ir būti negali. Hamake ji atrodė truputį mažesnė, negu iš tiesų, kaip moterys paprastai atrodo, kai guli. Tankūs rudi plaukai buvo ne itin gražiai sušukuoti,— pernelyg priploti prie smilkinių, kaip ji buvo įpratusi nešioti pensione, prieš penkiolika metų. Rudos akys, truputį paraudusiais vokais (suprantamas ir, pasakyčiau, priderantis našlei daly-

kas) žvelgė maloniai; mažos burnytės kampučiai buvo nusvirę žemyn, reikšdami žavingą, kaip vaiko, nepasitenkinimą; ji turėjo baltus, lygius dantukus ir iškalbingai permainingą veido spalvą, tiksliai atspindinčią jos nuotaikas bei fizinę būklę. Metų jai galėjo būti apie trisdešimt, bet aiškiai buvo matyti, kad ji jau ištekėjusi, nes, mano brangusis sere, kad ir kokie meilūs ar rūpestingi mes esame toms, kurias pasirenkame globoti ir mylėti iki pat gyvenimo pabaigos, mūsų bendras gyvenimas uždeda joms savo antspaudą. Velionio dono Chosė Sepulvido antspaudas, ryškus kaip jam priklausančių galvijų įdagas — tai griežta, giliai įsirėžusi linija nuo šios moters šnervių iki lūpų kampų, slepianti kažkokį irzlumą, o gal ir liūdesį. Šis ženklas bylojo apie mirusiojo aistrą meškų medžioklei, bulių kautynėms ir galbūt apie silpnybę kokiai abejotinos reputacijos senjorai X iš San Francisko, silpnybę, kurios, deja, nesumažino nei atstumas, nei donjos Marijos budrumas.

Kai po valandos Pepė atnešė savo šeimininkei Artūro Puanzeto vizitinę kortelę ir prašymą jį priimti, donja Marija truputį nusivylė. Jei, nepaisydamas tarnų, jis būtų greitai įėjęs į verandą, o tada paprašęs dovanoti už šį akiplėšiškumą, tatai jam būtų geriau pritikę, kaip didvyriui, ir jis būtų pasirodęs artimesnis jos svajoms. Na, bet ką padarysi; donja Marija nepatenkinta atsiduso ir, paliepusi Pepei kviesti džentelmeną į svetainę, su moteriška gracija nušliuožė nuo hamako ir nuėjo į savo kambarį. „Oficialiau prisistatyti jis negalėtų, net jei donas Chosė būtų gyvas".— tarė ji sau, sėsdamasi prie tualetinio stalelio.

Artūras Puanzetas įėjo į tuščią svetainę toli gražu ne puikiausiai nusiteikęs. Dykinėjančių vakerų akyse ir smalsiuose tarnaičių žvilgsniuose jis išskaitė, kad namiškiai žino apie vakarykštį nutikimą. Išlepintas moterų dėmesio, jis tuoj pagalvojo, kad, perduodamas jo klientės reikalus į misis Sepulvidos rankas, tėvas Felipas nori jį įtraukti į vedybines pinkles, o gal taip susimokė ir abi šalys. Su apmaudu prisimindamas vakarykštį tėvo Felipo patarimą ir labiau už viską bijoda-

mas pasiduoti kitų valiai, Artūras nusprendė apsiriboti vien tik dalykišku pokalbiu apie tvarkytinus reikalus ir tiek pasidavė tai minčiai, kad net pamiršo paprasčiausią mandagumą. Jo susierzinimas nė kiek nesumažėjo ir tada, kai misis Sepulvida, niekuo neparodydama neseniai patirto nusivylimo, lengvai ir laisvai įėjo į svetainę, ispanišku papročiu gana ceremoningai pasiteiravo apie jo sveikatą ir, daugiau nė žodžiu neužsiminusi apie nuotykį, paprašė jį sėstis. Pati atsisėdo į krėslą kitoje stalo pusėje, iš karto duodama suprasti — mandagiai, bet kažkaip abejingai — kad yra pasiruošusi klausytis.

— Kiek žinau...— Artūrą suėmė pyktis ir, norėdamas susitvardyti, jis iš karto pradėjo kalbą apie reikalus, — kiek žinau, jūs, be savo reikalų, turite tam tikrų įgaliojimų ir dokumentų, liečiančių donjos Doloresos Salvatieros žemę. Nuo ko pradėsime? Porą valandų aš pasiruošęs jums teikti paslaugas, bet viskas eis greičiau ir bus mažiau painiavos, jei kiekvieną dalyką apsvarstysime skyrium.

— Tuomet būtinai pradėkime nuo donjos Doloresos reikalų,— tarė donja Marija,— o su mano suspėsime.— Beje, atrodo,— ji pridūrė tingiai,— kad su mano reikalais puikiausiai susidorotų bet kuris jūsų klerkas. Jeigu jūs branginate savo laiką — suprantama, taip ir yra — aš galėčiau jam parodyti visus popierius ir išdėstyčiau paikus savo samprotavimus, o jis, atsijojęs, kas svarbiausia, galėtų perduoti jums, donai Artūrai. Matote, valdiškų reikalų aš visai neišmanau.

Artūras nusišypsojo ir mostu parodė, jog ne visai tuo tiki. Nepaisant ankstesnio nusistatymo, jam patiko truputį erzinantis donjos Marijos tonas. Vis dėlto, su rimta mina ir nė žodžio netaręs, jis atsivertė savo užrašų knygutę ir išsiėmė pieštuką. Pamačiusi jo pasiruošimus, donja Marija taip pat surimtėjo.

— Ak taip! Kaip neprotinga plepėti dabar apie save, kai turėčiau kalbėti apie donją Doloresą. Ką gi, pradėkime. Pirmiausia leiskite paaiškinti, kodėl savo rūpesčius ji patikėjo man. Mano vyras ir jos tėvas buvo draugai ir turėjo daug bendrų reikalų. Jūs, be abejo,

girdėjote, kad ji labai rami, santūri, be galo religinga — beveik kaip vienuolė. Mano nuomone, į tokį atsiskyrėliškumą ją įstūmė jos kebli padėtis, nes juk žinote — ar nežinote? — kad jos motina buvo indėnė. Tik prieš keletą metų mūsų senasis gubernatorius, likęs bevaikis našlys, prisiminė savo dukrą Doloresą. Jis sužinojo, kad jos motina jau mirusi, o mergaitė gyvena kažkokioje tolimoje misijoje kaip vienuolyno patarnautoja. Jis ją parsivežė į San Antoniją, pakrikštijo, davė vardą, įdukrino ir paskyrė teisėta savo įpėdine. Tada ji buvo dar labai jaunutė, keturiolikos ar penkiolikos metų. Ji būtų turėjusi gražią veido spalvą, nes kai kurie metisai esti beveik balti, bet laukiniai indėnai savo papročiu dar kūdikystėje ją nudažė kažkokiais nenuplaunamais dažais. Dabar jos veido spalva turi šviesiai varinį atspalvį, panašų į tos bronzinės piemenaitės, stovinčios antai ant laikrodžio. Ir vis dėlto aš pasakyčiau, kad ji yra daili. Galbūt aš nesu bešališka, nes ją myliu. Bet juk jūs, vyrai, esate tokie išrankūs, kai kalbama apie moterų veido odą ir spalvą,— tad nenuostabu, kad vargšė mergaitė nenori nieko matyti ir niekuomet nesirodo žmonėse. Kokia neteisybė! Bet... atleiskit, misteri Puanzetai! Vietoj to, kad papasakočiau jums apie jūsų klientės sunkumus, aš be perstojo plepu apie jos grožį.

— Ne, nieko tokio! — skubiai tarė Artūras.— Pasakokite... pasakokite, kas jums atrodo reikalinga.

Misis Sepulvida viliūgiškai pakėlė pirštą.

— Ak štai kaip, donai Artūrai! Taip ir maniau! Na, baisiai gaila, kad jos čia nėra — tada patys galėtumėte spręsti apie ją.

Širsdamas ant savęs, kad sumišo ir rausta, Artūras norėjo pasiaiškinti, bet pašnekovė nelaukė; grynai su moterišku taktu ji vėl rimtai ėmė kalbėti toliau apie reikalą.

— Taigi. Iš dalies todėl, kad man tolimas čionykščių senų šeimų prietaringas nusiteikimas dėl jos rasės bei spalvos, o iš dalies gal todėl, kad abidvi čia jaučiamės svetimos, mes susidraugavome. Iš pradžių ji priešinosi bet kokioms mano pastangoms suartėti, netgi,

man rodos, manęs varžėsi labiau, negu kitų, bet, laikui bėgant, man pavyko, ir mudvi tapome geros draugės. Geros draugės, misteri Puanzetai, bet ne širdies draugės. Aš žinau, vyrams tai gali pasirodyti neįmanoma, bet donja Doloresa yra tikrai labai savotiška mergina ir labai užsidariusi. O juk aš esu vienintelė jos draugė.

— Be jos dvasininko tėvo Felipo?

Misis Sepulvida patraukė pečiais ir atsakė San Antonijuje įprasta formule:

— *Quien sabe?*[4] Betgi aš vėl užsiplepėjau. Grįžkime prie reikalo.

Ji pakilo, išėmė iš sekretero voką, ištraukė iš jo kažkokius dokumentus ir, žiūrėdama juos, tęsė:

— Pasirodo, kad Monterėjuje neseniai atsirado gubernatoriaus Mikeltorenos žemės dovanojimo raštas, išduotas donui Salvatierui, tačiau dono Salvatiero popieriuose apie tokį raštą niekur nėra užsiminta. Tai paaiškinama tuo, kad prieš kokius penkerius metus šis raštas buvo atiduotas donui Pedrui Ruizui iš San Francisko, kaipo garantija už paskolą, kurios terminas dabar pasibaigė. Dovanojimo raštas, atrodo, yra visiškai tikras, patvirtintas liudininkų parašais. Donas Pedras rašo, kad keli liudininkai dar tebegyvena ir viską prisimena.

— Tuomet kodėl gi neįforminti juridiškai žemės nuosavybės teisės?

— Teisingai. Bet jei tai būtų viskas, nereikėtų kviestis dono Artūro iš San Francisko. Bet mums rūpi kas kita. Donas Pedras rašo, kad atsirado antras tos pačios žemės dovanojimo raštas, išduotas kitam žmogui.

— Deja, tai ne vienintelis atvejis mūsų teisminėje praktikoje,— su šypsena tarė Artūras.— Tačiau visiems žinoma dono Salvatiero reputacija ir jo dorumas nusvers bet kokią, net dokumentais paremtą, priešingos pusės argumentaciją. Tik negerai, kad jis yra miręs ir žemės dovanojimo raštas atrastas tiktai po jo mirties.

— Bet antrasis tokio rašto savininkas yra taip pat miręs,— tarė našlė.

---

[4] Kas žino? *(Isp.)*

— Tokiu atveju abiejų galimybės yra lygios. Kas gi toks tas antrasis?

Misis Sepulvida pasižiūrėjo į savo dokumentus ir pasakė:

— Daktaras Devaržas.

— Kas?

— Devaržas,— pakartojo misis Sepulvida, dar kartą žvilgterėjusi į popierius.— Keista pavardė... turbūt svetimšalis. Ne, misteri Puanzetai, aš jums nerodysiu to popieriaus, kol neperrašysiu. Siaubingai parašyta, ir jūs nieko neįskaitysite. Prisipažinsiu, man gėda dėl tokio rašymo, bet aš labai skubėjau, laukdama jūsų atvažiuojant kiekvieną minutę. O, misteri Puanzetai! — šūktelėjo ji, kai pašokęs Puanzetas šiurkščiai stvėrė popierių, kurį ji laikė. Koketiškai priešindamasi, našlė suėmė jį už rankos, bet tuojau paleido.— Kokios šaltos jūsų rankos! Ir jūs taip išblyškęs! Varge mano! Nejaugi persišaldėte vakar rytą! — sušuko misis Sepulvida.— Aš niekada negalėčiau sau dovanoti, jei taip įvyktų. Praverkčiau akis! — Ir donja Marija iš po truputį patinusių vokų, grasinančių prapliupti ašarų liūtimi, metė pavojingą žvilgsnį į pašnekovą.

— Niekai! Šį rytą aš anksti atsikėliau ir daug jodinėjau,— sumišęs šypsojosi Artūras, trindamas rankas.— Betgi aš jus pertraukiau. Malonėkite, aš klausau. Ar daktaras Devaržas turi įpėdinių, kurie galėtų pretenduoti į žemę?

Tačiau našlė, atrodo, nebuvo linkusi toliau kalbėti. Artūras turįs būtinai išgerti truputį vyno. O gal liepti, kad atneštų lengvos užkandos, prieš grįžtant prie tų nemalonių reikalų? Ji pavargusi. Be abejo, Artūras pavargęs taipogi.

— Tai mano darbas,— tarė kiek susierzinęs Artūras, staiga apimtas baimės, tačiau bematant susigriebė, nusišypsojo ir pridūrė, kad juo greičiau užbaigs reikalus, juo greičiau galės pasinaudoti šeimininkės vaišingumu.

Našlės veidas nušvito.

— Mums nepavyko rasti jokių teisėtų įpėdinių. Bet toje žemėje apsigyveno kitas.

— Skvateris?[5] — paklausė Puanzetas.

— Taip, — pritarė našlė nusijuokdama.— Skvateris... pavarde — ak, koks baisus tas mano braižas! — pavarde... Aha. Gabrielis Konrojus.

Artūras nė nepajuto, kaip ištiesė ranką link dokumento, bet našlė koketiškai šoktelėjo prie lango ir mirtinai išblyškusio pašnekovo laimei užsidengė juo savo linksmą veidą su duobutėmis skruostuose ir besijuokiančias akis.

— Gabrielis Konrojus,— pakartojo misis Sepulvida,— ir... ir... ir...

— Jo sesuo? — tvardydamasis paklausė Artūras.

— Ne sere! — atsakė misis Sepulvida, truputį patempusi lūpą.— Jo žmona, o ne sesuo! Kažin kodėl juristai niekuomet nenori pripažinti ištekėjusių moterų.

Nusisukęs nuo jos, Artūras tylėjo ir žiūrėjo į jūrą. Kai vėl prabilo, jo balsas skambėjo visai natūraliai.

— Jeigu jūs neprieštarausit, aš pakeisčiau savo nusistatymą ir dabar mielai išgerčiau stiklą vyno su sausainiu.

Misis Sepulvida nubėgo prie durų.

— Galima žvilgterėti į jūsų užrašus tuo tarpu? — paklausė Artūras.

— O jūs nesijuoksite iš mano braižo?

— Ne.

Donja Marija žaismingai sviedė knygutę į Artūro rankas ir išskrido iš kambario. O Artūras su trokštamais užrašais nuskubėjo prie lango. Ten buvo vardai, kuriuos ji minėjo, bet nieko daugiau! Jam išsyk palengvėjo.

Artūras buvo susijaudinęs ne iš baimės ar dėl sąžinės graužimo, ne, tik viskas atsitiko pernelyg staiga. Kaip ir daugelis lakios vaizduotės žmonių, jis buvo truputį prietaringas, todėl, kai tik išgirdo Devaržo pavardę, jam mintyse bematant iškilo tėvo Felipo žodžiai apie jo būdą, liūdni, pranašingi jo paties apmąstymai koplyčioje, aplinkybės, atvedusios jį, o ne jo

---

[5] Naujakurys, be valdžios leidimo užėmęs žemės sklypą ir pradėjęs dirbti žemę arba ieškoti iškasenų.

partnerį, į San Antoniją, ir pagaliau atsitiktinai rastas seniai pamirštas žemės dovanojimo raštas, kurio teisėtumą kaip tik jam teks ginti teisme. Tačiau vos Artūras apsiprato su šiom mintim, akimirksniu sugrįžo ir jo įgimtas kovingumas. Suprantama, jis nesiims šios bylos ir turėtų sulaikyti kitus. Greičiausiai, Devaržo vardu išduotas žemės dovanojimo raštas yra tikras. Ir jis Gabrielio rankose! Nejaugi iš tikrųjų Gabrielis tapo Devaržo įpėdiniu? O jeigu taip, kodėl gi jis nepareikalauja, kad jo teisės būtų patvirtintos oficialiais dokumentais? Ir kurgi dingo Greisė?

Prisiminus Greisę, jam širdį nusmelkė sentimentalus prisiminimas, bet jokiu būdu ne sąžinės graužimas ar gėda. Mielai jis padarytų jai kokią paslaugą. Jis nė kiek neabejojo, kad dabar, kai per ilgą laiką jau išblėso jų ankstyvosios pažinties romantiškumas, geras poelgis iš tikrųjų parodytų jo kilnumą bei ištikimybę. Savo gražiajai klientei jis pasiūlys kompromisą, o pats suras Greisę ir Gabrielį, pasitars su jais ir lengvai viską sutvarkys. Artūras dabar suprato, kad buvo susijaudinęs ir suirzęs ne dėl ko kito, o tik dėl švelnios sąžiningos ir garbingos prigimties — iš tiesų jis pernelyg subtilus ir jautrus savo profesijai. Ir dabar jis suvokė, kad privalo rimtai apgalvoti tėvo Felipo patarimą ir kuo toliausiai laikytis nuo romantiškų svaičiojimų.

Tokį apsisprendusį ir patenkintą Artūrą ir rado grįžusi misis Sepulvida. Jis pasakė, kad per tą laiką gerai apgalvojo bylą ir kad jam labai padėjo jos pastabos, kurias išdėsčiusi, prieš paduodama jam pačius dokumentus. Dabar jis galįs pereiti prie jos asmeniškų reikalų, tik tegul donja Marija juos pateikia taip pat aiškiai ir glaustai, kaip ir savo draugės. Puanzetas buvo toks linksmas ir galantiškas, kad kai tarnai pakvietė priešpiečių, našlė jau buvo susižavėjusi juo ir linkusi dovanoti už rytinį apvylimą. Ir kai po priešpiečių jis pakvietė ją smagiai pasijodinėti po pajūrį, kad pamirštų, kaip jis sakė, visokį persišaldymą ir pati įsitikintų, jog Pušų iškyšulį galima apeiti, nebrendant į jūrą, ji, deja, sutiko, protingai neaps-

varsčiusi, ką apie tai gali pasakyti San Antonijo ilgaliežuviai. Kas čia tokio, jei ji pajodinės su savo velionio vyro advokatu, kuris, kaip visiems žinoma, apsilankė su reikalu ir kuris taip brangina savo laiką, kad turi išvykti, dar visko nesutvarkęs? Be to, su jais bus Pepė, kuris lydės ją grįžtant atgal.

Žinoma, nei Artūrui, nei donjai Marijai neatėjo į galvą, kad jie aplenks Pepę, nes jis buvo storas ir tingėjo greitai judėti, kad, be reikalų, atsiras kitų temų pokalbiui, kad popietė bus tokia nuostabiai graži, jog ne kartą juodu sustabdys arklius ir gėrėsis tviskančiu jūros paviršiumi, kad bangų ūžesys bus toks kurtinantis, jog norėdami palaikyti pokalbį, jie turės joti suglaudę galvas ir Artūras nuolatos jaus ant savo skruosto šiltą našlės kvėpavimą, kad donjos Marijos balno diržas atsipalaiduos, ji turės nušokti žemyn, o paskui Artūras, suveržęs diržą, turės paimti ją ant rankų ir vėl įkelti į balną. Pagaliau, kai jie laimingai aplenkė Pušų iškyšulį ir Artūras jau dėstė paskutinius juridinius patarimus, viena ranka laikydamas našlės ranką, o kita imdamas ilgą išsitaršiusių jos plaukų sruogą, kuri, vėjo plaikstoma, buvo apsivyniojusi jam aplink kaklą, kad jis net paraudo, pro šalį greitai pravažiavo senamadiška šeimyninė karieta, traukiama keturių juodų mulų, pakinkytų sidabriniais pakinktais.

Donja Marija paraudusi tučtuojau juokdamasi atsitraukė nuo Artūro ir, pabučiavusi pirštų galus, linksmai pasiuntė bučkį tolstančiai karietai. Artūras taip pat nusijuokė, tik kiek kvailokai, ir žiūrėjo į donją Mariją, tarsi laukdamas paaiškinimo.

— Sere, ar nieko nesupratote? Ar nežinote, kas čia nuvažiavo?

Artūras nuoširdžiai prisipažino nenutuokiąs.

— Tik pagalvokite, ką jūs praradote! Tai buvo jūsų gražioji klientė.

— Aš jos netgi nepastebėjau,— nusijuokė Artūras.

— Užtat jinai matė jus. Ir negalėjo atitraukti nuo jūsų akių. *Adios!*

VI skyrius

SOPULINGOJI MERGELĖ

— Tu neišvažiuosi šiandieną,— pasakė tėvas Felipas Artūrui, kai pastarasis anksti kitą rytą atėjo į refektoriumą pusryčiauti.

— Už valandos aš jau būsiu kelyje, tėve,— linksmai atsakė Artūras.

— Taip, tik ne į San Franciską,— tarė padrė.— Klausykis! Tavo vakarykštis noras išsipildė. Tavęs laukia taip trokštamas pokalbis su paslaptingąja gražuole. Supranti? Donja Doloresa kviečia tave atvažiuoti.

Artūras pasižiūrėjo nustebęs. Galbūt jo veidas nerodė tokio džiaugsmo, kokį tėvas Felipas tikėjosi pamatyti, nes jis pakėlė akis į lubas, patraukė žiupsnelį uostomojo tabako ir sumurmėjo filosofiškai: „Ak, *lo que es el mundo.*[6] Dabar, kai jo noras išsipildė, jam jau nebereikia. O švenčiausioji dievo motina!"

— Tai jūs pasirūpinot, tėve?

— Dieve saugok,— skubiai paneigė tėvas Felipas.— Tikėk manim, sūnau, aš čia niekuo nedėtas. Kai vakar donja Doloresa išvyko iš misijos prieš vakarines pamaldas, ji nieko apie tai neminėjo. Turbūt čia jos draugės misis Sepulvidos paslauga.

— Kažin,— tarė Artūras.— Ji pati buvo labai nuodugniai pasiruošusi, tad susitikimas su donja Doloresa nebereikalingas. *Bueno,* tebūnie taip. Važiuosiu.

Vis dėlto Artūrą kankino nerimas. Jis beveik nieko nevalgė ir visą laiką tylėjo. Vėl grįžo būgštavimai, kuriuos jis vakar nugalėjo savo geležine logika, tik dabar dar didesni, negu pirma. Gal yra kokių papildomų duomenų, susijusių su tuo ne laiku atrastu žemės dovanojimo raštu, kurių misis Sepulvida neturėjo? O gal yra kokia ypatinga priežastis, dėl kurios ši keista atsiskyrėlė, iki šiol vengusi taip reikalingo susitikimo su advokatu, dabar nori su juo matytis, kai

[6] Taip jau sutvarkytas pasaulis. *(Isp.)*

to jau tarsi nebereikia. Nejaugi spėta susisiekti su Gabrieliu ar Greise ir jo klientė sužinojo jų praeitį? Kas donjai Doloresai žinoma apie jo ryšį su ta praeitimi?

Vakar, kai misis Sepulvida pirmą kartą ištarė Gabrielio Konrojaus vardą, jis pajėgė sutikti šią galimą grėsmę ramiai ir drąsiai. O dabar? Kas gi pagaliau įvyko per tą laiką? Jeigu jį kuo nors apkaltintų, nejaugi jis nesugebėtų apsiginti? Niekai! Ir vis dėlto jis nesiliovė rūpinęsis ir spėliojęs, ar šiandieninis kvietimas nesusijęs su jo ir donjos Doloresos vakarykščiu susitikimu prie Pušų iškyšulio. O gal lengvabūdiškas jo elgesys su donja Marija ir koks geraširdžio, bet nusenusio tėvo Felipo neatsargus žodis papiktino gražiąją jo klientę, jeigu ji žino apie jo buvusius santykius su Greise? Juk nebūtina būti niekšu pačiam, kad įtarinėtum kitus žmones. Laki ir turtinga vaizduotė sudirgusi geba apie žmonių būdą ir poelgius sukurti tokių teorijų, kurios savo absurdiškumu yra žmonijai žalingesnės už vulgariausias tamsuolių ir silpnapročių prielaidas. Iš susijaudinimo Artūrą ėmė krėsti šaltis. Jo širdyje kovojo du prieštaringos jo prigimties pradai: jautrioji jo prigimties pusė bijojo šio susitikimo, o kovingoji traukte traukė susitikti. Valandą prieš donjos Doloresos nustatytą laiką jis užšoko ant arklio ir tūžmingai nušuoliavo į „Šventosios trejybės" rančą.

Ranča buvo už trijų lygų nuo jūros, kalnų papėdėje. Kai Artūras prijojo ilgą, jokio upelio nedrėkinamą ir taip nuo žiaurių deginančių saulės spindulių suskirdusią lygumą, jog aplink žiojėjo vien kiaurymės ir plyšiai, jis nejučiomis pristabdė žirgą. Sunku būtų įsivaizduoti ką nors nykesnio, negyvesnio ir beviltiškesnio už šią didžiulę, saulės nutviekstą, bet liūdną dykumą. Ji panėšėjo į beribį, vienišą okeaną, kurio paviršių šiaurės vakarų vėjai nugairino iki neregėto lygumo, tarsi liedami bejėgį pyktį ant šių nuolankios plokštikalnės platybių. Aplinkui, kiek tik akis užmato, vis ta pati lyguma; netgi tolumoje juoduojanti besiganančių galvijų banda, tarsi šliaužianti per tą plynę, ne gyvino ją, o tik dar labiau ryškino jos sustingimą. Nei vėjas, nei dangus, nei saulė negalėjo

pakeisti šio bejausmio negyvo lygumos veido. Tai buvo tarsi kantrybės simbolis — beviltiškos, sekinančios, neišvengiamos kantrybės, tačiau beribės kaip pati amžinybė.

Artūras jau buvo jojęs beveik valandą laiko, kai staiga už mylios tarsi iš žemės išdygo kažkokia tamsi siena, kurios netaisyklingi kontūrai aiškiai matėsi dangaus fone. Iš pradžių jis pagalvojo, kad tai falda — kalnų grandinės atplaiša žemai lygumoje. Bet netrukus pamatė blausiai raudonos spalvos čerpių stogą ir tamsias plūktines sienas. Pasileidęs zovada skersai išdžiūvusio upelio vagos, iššoko priešingame krante palei žemą koralio tvorą, ir keletas varnų apdulkėjusiu pusiau ispanišku, pusiau vienuolišku apdaru pakilo į viršų ir pasveikino jį, atvykusį į „Šventosios trejybės" renčą. Jų kranksėjimas buvo pirmas garsas, per tą valandą sutrikdęs monotonišką pentinų žvangesį bei duslų arklio kanopų bildesį. Tuomet pagal šio krašto papročius Artūras pasistojo balno kilpose, spustelėjo pentinais mustango šonus, atleido ilgą pintą ašutinį pavadį ir galvotrūkčiais nušuoliavo tiesiai prie būrio dykinėjančių, apsimestinai abejingų vakerų, kurie jau visą valandą stebėjo kelią ir laukė jo prie sodybos vartų. Artūrui artėjant, jie prasiskyrė abipus vartų, nusikėlė nuo galvų juodus, blizgančius standžiais kraštais sombrerus, apsisuko, spustelėjo žirgus pentinais ir akimirksniu pabiro į visas keturias puses. Kai Artūras nušoko nuo arklio plytomis grįstame kieme, jų nebebuvo nė ženklo.

Tarnas indėnas tylomis nusivedė jo žirgą. Kitas peonas taipogi nė žodžio neištaręs, nuvedė Artūrą ilgu koridoriumi, kur ant žemų turėklų kabėjo meksikietiškos skraistės ir gūnios, stebinančios savo barbarišku spalvų deriniu. Iš ten jie įėjo į prieškambarį su plikomis sienomis, kuriame ant žemo medinio suolo ramiai sėdėjo dar vienas indėnas — senas, žilas, suvytusiu kaip tabako lapas veidu. Artūrui pasirodė, kad šitas senis taip kantriai čia jo laukia nuo pat misijos įsikūrimo ir pražilo belaukdamas. Kai Artūras įėjo, indėnas pakilo ir pasisveikino su oriu, ispanišku mandagumu, paskui palydėjo jį į didesnį, prašmatnesnį kambarį ir nusilenkęs pasitraukė. Artūrui šios visos ceremonijos buvo žinomos, tačiau šį kartą jos atrodė kažkuo

ypatingai svarbios, tad jis susijaudinęs ir nekantriai pasisuko į kitame kambario gale atsivėrusias duris. Tą akimirką švelnus keistas kvapas, primenantis kažkokias kvapias indėnų žoles ar smilkalus, padvelkė pro duris, ir į kambarį įėjo sena, sulinkusi, tamsaus veido ir niūraus žvilgsnio moteris; ji pagarbiai paklausė:

— Donas Artūras Puanzetas?

Artūras nusilenkė.

— Donja Doloresa truputį nesveikuoja ir atsiprašo, kad priims jus savo miegamajame.

Sutikimo ženklan Artūras dar kartą nusilenkė.

— *Bueno.* Prašom čia.

Ji parodė ranka į atviras duris. Artūras perėjo siaurą koridorių, iškaltą storoje mūro sienoje į kitą kambarį, ir stabtelėjo ant slenksčio.

Čia buvo taip tamsu, kad jis po saulėto kiemo negalėjo nieko matyti, nors prieš tai jau buvo perėjęs du gana tamsius kambarius. Kurį laiką jis tegalėjo atskirti tiktai keletą juoduojančių daiktų. Po to pamažu įžiūrėjo lovą, altorėlį ir kitoje kambario pusėje sofą. Tik tiek iš pradžių ir teįžvelgė menkoje šviesoje, krintančioje pro langus — du pailgus plyšius storose sienose. Paskui jis pamatė ant sofos pusiau gulinčią moterį, slepiančią veidą už vėduoklės; balta suknelė grakščiomis klostėmis krito ant grindų.

— Jūs mokate ispaniškai, donai Artūrai?— paklausė iš už vėduoklės puikiai moduliuotas balsas grynu kastilietišku akcentu.

Artūras greitai atsisuko į balso pusę, jausdamas neapsakomai didelį malonumą.

— Truputį.

Paprastai Artūras didžiuodavosi savo ispanų kalbos mokėjimu, bet šį vienintelį kartą jo mandagumas ir kuklumas buvo nuoširdūs.

— Prašom sėstis, donai Artūrai.

Jis priėjo prie kėdės, stovinčios už kelių pėdų nuo sofos, kur jam ranka parodė senoji indėnė, ir atsisėdo. Tuo pat metu moteris ant sofos vikriai ir grakščiai suglaudė didelę juodą vėduoklę, dengusią mažne pusę veido, ir pasisuko į svečią.

Artūro širdis staiga smarkiai pašoko, paskui, kaip jam pasirodė, akimirksniu nustojo plakusi. Į jį žiūrėjo didelės, spindinčios, labai gražios akys, bruožai buvo smulkūs, europietiškai taisyklingi, ovalas idealus, o veido spalva — kaip poliruotas varis. Tučtuojau šiam atspalviui jis sugalvojo daugybę kitokių palyginimų: auksinis cheresas, rudens lapas, vidinė žemuoginio medžio žievės pusė. Šiaip ar taip, aišku tik viena: tokios gražuolės jis dar niekada nebuvo matęs.

Galimas dalykas, dama išskaitė šias mintis jo akyse, nes pamažu vėl išskleidė vėduoklę ir užsidengė veidą. Godus Artūro žvilgsnis nuslydo jos grakščios figūros linijomis iki pat mažos kojytės balta satinine kurpaite. Jis pagalvojo, kad neįprastas jos apdaras, tegul ir baltos spalvos, atrodo visai kaip vienuolės rūbai; tą įspūdį dar stiprino nuleistas ant pečių kapišonas.

— Jūs nustebę, donai Artūrai,— tarė ji po nedidelės pauzės,— kad aš panorau pamatyti jus po to, kai viskas buvo aptarta per patikėtą asmenį. Taigi! Aš apsigalvojau per tą laiką. Nusprendžiau kol kas palūkėti ir nieko nedaryti dėl to žemės dovanojimo rašto.

Akimirksniu Artūras atsitokėjo ir susikaupė. Tie keli donjos Doloresos žodžiai sugrąžino jį atgal į praeitį, kurią buvo bepradedąs pamiršti; netgi puikus jos balsas nustojo galios ir nebegalėjo nei sužavėti jo, nei nuslopinti vėl kylančio nerimo. Artūras nujautė, kad blogiausia dar priešakyje. Jis pasisuko į savo pašnekovę iš pažiūros ramus, nors šiaip jautėsi lyg ant žarijų.

— Ar atsirado kokių naujų faktų, kad suabejojote? — paklausė jis.

— Ne,— atsakė donja Doloresa.

— Na, tai gal misis Sepulvida ką nors pamiršo?— tęsė Artūras.— Aš jums pasakysiu, kas man žinoma.— Tiksliai, kaip prityręs juristas, vykusiai parinktais žodžiais jis trumpai perteikė donjai Doloresai misis Sepulvidos pasakojimo esmę. Kalbėdamas jis nė menkiausiu raumens krustelėjimu neišsidavė matąs, kad visą laiką gražioji indėnė žiūri į jo veidą pro vėduoklės tarpus toli gražu ne vien tik su moterišku smalsumu. Jam baigus kalbėti, ji tarė:

— *Bueno*. Aš jai taip sakiau.

— Ar norėtumėte dar ką nors pridurti?

— Galbūt.

Artūras sukryžiavo rankas ir pasiruošė klausytis. Donja Doloresa ėmė iš eilės čiupinėti visus vėduoklės virbelius, tarytum rožančiaus karoliukus.

— Aš sužinojau tokių dalykų, kurie gal nesudomins jūsų, kaip advokato, tačiau kurie jaudina mane, kaip moterį. Kai aš jums pasakysiu, jūs man turbūt atsakysite, kad tokie dalykai nekeičia mano... mano tėvo nuosavybės teisių. Jūs, ko gero, dar pasijuoksite iš mano nusistatymo. Bet kadangi jums suteikiau tiek vargo, noriu, kad negalvotumėt, jog keičiu savo planus vien dėl kažkokių užgaidų, be to, noriu, kad žinotumėt, kodėl jūsų apsilankymas nedavė rezultatų, kodėl jūs, pagarsėjęs advokatas, turėjote veltui gaišti brangų laiką su mano drauge donja Marija.

Artūras buvo per daug pasinėręs mintyse, tad nepagavo grynai moteriškos potekstės paskutiniuose donjos Doloresos žodžiuose, nors kitomis aplinkybėmis tai nebūtų likę nepastebėta. Šiuo metu jis tik švelniai glostė rusvus savo ūsus ir žvelgė pro langą su vyrišku kantrumu.

— Ne, tai ne užgaidos, donai Artūrai. Bet aš esu moteris, be to — našlaitė. Jūs žinote mano gyvenimą. Vienintelis artimas žmogus paliko mane vienui vieną šiame pasaulyje valdyti šiuos milžiniškus turtus. Klausykitės, donai Artūrai, ir jūs suprasite ar bent atleisite man už neprotingą užuojautą žmonėms, kurie nori bylinėtis dėl tos žemės. Jeigu ne šventosios dievo motinos valia, mane galėjo ištikti tai, kas ištiko juos, *ją*.

— Ją? Ką tokią?— ramiai paklausė Artūras.

— Atleiskite, aš pamiršau, kad jūs nieko nežinote. Klausykitės. Jūs jau girdėjote, kad tą žemę valdo toks Gabrielis Konrojus ir jo žmona. Taigi. Jums sakė, kad jie turi tos žemės dovanojimo raštą. Bet tai netiesa, donai Artūrai.

Artūras pasisuko į ją su neslepiama nuostaba.

— Tai man naujiena. Tada viskas keičiasi.

— Kas žino?— tarė donja Doloresa abejingai.— Bet aš ne apie tai kalbu. Matot, tokį žemės dovanojimo

raštą daktaras Devaržas yra palikęs to Gabrielio seseriai. Suprantate?— Ji nutilo ir įrėmė žvilgsnį į Artūrą.

— Puikiausiai,— atsakė jis, neatitraukdamas akių nuo lango.— Dabar aišku, kodėl Gabrielis tą žemę pasisavino. O toji sesuo ar gyva? Jei ne, ar jis yra teisėtas jos turto paveldėtojas? Štai kur svarbiausias klausimas ir, prašau man atleisti, grynai juridinis, o ne sentimentais paremtas. Ar toji dingusioji moteris... jo sesuo, toji vienintelė teisėta žemės valdytoja, buvo ištekėjusi ir ar turi vaikų? Tada teisėtieji paveldėtojai būtų vyras ir vaikai.

Po šių klausimų stojo tokia ilga tyla, kad Artūras net atsisuko į donją Doloresą. Ji, matyt, buvo davusi kokį ženklą savo senajai tarnaitei, ir ši dabar stovėjo, pasilenkusi prie jos, tarp Artūro ir sofos. Tačiau netrukus garbingoji moteriškė išėjo ir paliko juos vienus.

— Jūsų teisybė, donai Artūrai,— tęsė donja Doloresa, užsidengusi vėduokle.— Jūs dabar bent matote, kad reikalingas jūsų patarimas ir kad tai, ką čia pasakiau, aiškindama savo užgaidą, gali turėti juridinės svarbos. Kas žino? Gerai, kad jūs man tai priminėte. Mes, moterys, esame neprotingos. O jūs — tokie įžvalgūs, išmintingi. Teisingai padariau, kad jus pakviečiau.

Artūras linktelėjo, jo išraiška buvo kupina advokatui būdingo kantrumo ir tolerancijos, kurie visame pasaulyje sukelia kliento įniršį ir drauge susižavėjimą.

— Jo sesuo, tikroji paveldėtoja, dingo... jos nėra. Niekas nežino, kur ji. Jokių pėdsakų. Ir štai į areną išeina apgavikė! Moteris, kuri pasisavina tos sesers, Greisės Konroj, asmenį ir vardą.

— Minutėlę,— ramiai pertraukė Artūras,— o iš kur žinote, kad toji moteris — apgavikė?

— Iš... kur... aš... žinau?

— Taip, kur įrodymai?

— Man taip sakė.

— O!— Artūras vėl nutaisė pakančią miną.

— Įrodymai?— susijaudinusi pakartojo donja Doloresa.— Argi neužtenka, kad toji moteris ištekėjo už Gabrielio, atseit, savo brolio?

— Tai, žinoma, svarus įrodymas moraliniu požiūriu, ir galbūt galėtų kiek padėti teisme,— šaltai pasakė Artū-

ras,— bet jis neatima jai teisės teigti, kad esanti Gabrielio sesuo, jeigu tik turi reikiamus dokumentus. Prašau atleisti, kad pertraukiau. Tęskite.

— Tai viskas,— donja Doloresa kiek susierzinusi atsisėdo tiesiau.

— Puiku! Vadinasi, viskas atrodo taip: jūs turite dovanojimo raštą žemės sklypui, kurį užgrobė skvateris. Jis savinasi tą žemę, remdamasis savo žmona ar seserimi — juridiškai nesvarbu, kas ji,— kuri šios žemės dovanojimo raštą buvo gavusi iš daktaro Devaržo.

— Taip,— netvirtu balsu tarė donja Doloresa.

— Taigi pretendentai yra du — jūs ir daktaras Devaržas. Ir belieka nustatyti, kieno dovanojimo raštas yra teisėtas. Visa kita, ką jūs man pasakojote, nesvarbu. Palaukite! Dar vienas klausimas. Kaip jūs sužinojote visas šias smulkmenas?

— Iš laiško.

— Kas jį atsiuntė?

— Ten nebuvo parašo. Jo autorius tvirtina, jog gali faktiškai įrodyti visa, kas parašyta. Tai anoniminis laiškas.

Artūras pakilo, pergalingai šypsodamasis.

— Prašau nelaikyti įžūlumu, jei aš dar paklausiu, ar jūs norite atsisakyti savo teisių į jums priklausantį nemažą turtą, remdamasi tik šiais argumentais?

— Aš jums jau sakiau, kad man tai nėra juridinis klausimas, donai Artūrai,— atsakė donja Doloresa, truputį greičiau mosuodama vėduokle.

— Gerai. Tada,— jeigu jau suteikėte man garbę, kreipdamasi patarimo,— pažiūrėkime į viską paprastai, taip sakant, iš moralinės pusės. Pradėsime nuo to, kad našlaitės, kurios jūs taip gailitės, ko gero, nebėra gyvos.

— O jos brolis?

— Norėdamas pasisavinti žemę, jis eina išvien su apsišaukėle ir, kad būtų garantuotas, net vedė ją. O ir tas brolis... kas žino, ar jis pats irgi nėra tuo vardu pasivadinęs sukčius.

— Žinoma,— susimąsčiusi tarė donja Doloresa.

— Jam, be abejo, teks išsiaiškinti su daktaro Devaržo paveldėtojais, nesvarbu, kas jie tokie.

— Žinoma,— pakartojo donja Doloresa.

— Trumpai kalbant, netgi iš jūsų pozicijų žiūrėdamas, nesuprantu, ko jums atsisakyti savo teisių į tą žemę. Našlaitė, kurią jūs užjaučiate, čia niekuo nedėta. Jūsų keliai kertasi tik su jos broliu, kuris, kaip matyti, ne itin vertina giminystės ryšius. Kaip jau minėjau, jūsų ketinimai nuoširdūs ir kilnūs, tačiau praktiškai iš jų naudos būtų tik tada, jei teismas pripažintų daktaro Devaržo dokumentą negaliojančiu. Aš jums patariu kreiptis į teismą. Teisybė ne visuomet laimi, bet iš savo patyrimo galiu pasakyti: teisybė turi už save kovoti, tegu vien todėl, kad įrodytų, jog ji teisybė. O jeigu ne — kaip ją atskirsi nuo neteisybės.

— Jūs išmintius, donai Artūrai. Bet jūs, advokatai, paprastai rūpinatės tik savo ginamos pusės interesais. Atleiskite, aš nenoriu jūsų įžeisti. Bet jeigu dabar prieš jus būtų Greisė, jo sesuo, ką tada patartumėte?

— Tą patį, ką ir jums,— kovoti. Jeigu galėčiau ginčyti jūsų teisę į žemę, tuoj paduočiau į teismą. Aplinkybės dabar tokios, kad reikia kovoti, nepaisant, kokį vaidmenį čia atlieka ta Gabrielio sesuo ar žmona. Bet kaipgi atsitiko, kad Gabrielis tiek laiko tylėjo? Ar jūsų anoniminis korespondentas nepaaiškina? O tas faktas byloja mūsų naudai.

— Jūs pamiršote, kad mūsiškis žemės dovanojimo raštas atsirado tik visai neseniai.

— Teisybė. Tačiau tai dar neįrodo, kad jų raštas pirmesnis. O tiesioginės įpėdinės dingimas taip pat mums į naudą.

— Kodėl taip manote?

— Prisiekusieji visuomet reiškia simpatijas gražioms našlaitėms, ypač jei jos neturtingos.

— Iš kurgi žinote, kad ji graži?— gyvai paklausė donja Doloresa.

— Aš taip įsitikinęs. Grožis yra našlaičių privilegija, — šaltai paaiškino, galantiškai nusilenkdamas.

— Jūs tikras išmintius, donai Artūrai. Linkiu jums gyventi tūkstantį metų!

Šį kartą Artūras negalėjo nepajusti ironijos donjos Doloresos žodžiuose. Akimirksniu jam sukilo visi kovingi

instinktai. Toji neišaiškinama jos grožio jėga, kurios jis negalėjo nepripažinti, tasai išdidus tonas, išplaukiąs iš savo galios pajautimo, o gal jo praeities žinojimo — visa tai žadino jam šaltą įniršį. Jis nepamiršo, kad donja Doloresa garsėja kaip didžiai religinga, griežta moralistė. Jeigu ji būtų panorėjusi dabar jį apkaltinti už tai, kad metė Greisę, kad kuria išskaičiavimais paremtus planus dėl misis Sepulvidos, jis nedvejodamas būtų prisiėmęs kaltę — be teisinimosi, be ginčų, nors puikiai suprato, kad, padaręs tai, visam laikui prarastų donjos Doloresos pagarbą, kurią ėmė taip aukštai vertinti per paskutines kelias minutes. Bet tokia jau savotiška buvo šio jauno vyro prigimtis: jis jausdavo malonumą, jei pasielgęs taip, o ne kitaip, turėdavo daug ko atsižadėti. Pats jis tai vadino „ištikimybe sau". Ir tam tikra prasme buvo teisus.

Jis pakilo ir, pagarbiai atsistojęs prieš savo žaviąją klientę, paklausė:

— Tai jau galutinai apsisprendėte? Kaip man daryti — ar palaikyti jūsų pusę ir nušalinti skvaterį, ar kol kas paliksite juos ramybėje, leisdama jiems nevaržomai naudotis jūsų žeme?

— O kaip jūs man patarsite pasielgti?— paklausė donja Doloresa, nenuleisdama akių nuo jo veido.

— Aš jau sakiau,— pakančiai šypsodamasis, atsakė Artūras.— Tiek moraliniu, tiek ir juridiniu požiūriu jūs turėtumėt ginti savo nuosavybės teisę.

Donja Doloresa nugręžė akis į šalį kiek nepatenkinta.

— *Bueno*. Pagalvosime. Turime pakankamai laiko. Prašom sėsti, donai Artūrai. Kaip? Nejaugi jūs atsisakysite mūsų vaišingumo ir nepasiliksite pernakvoti?

— Deja,— atsakė Artūras šaltai, bet mandagiai,— man reikia tuojau pat sugrįžti į misiją. Aš ir taip atidėjau savo išvykimą vienai dienai. Rytoj manęs jau laukia San Franciske.

— Nieko, tegu palaukia. Parašysite, kad svarbūs reikalai jums neleidžia iš čia išvykti, o Djegas mano žirgu pristatys jūsų laišką į vakare išplaukiantį garlaivį. Rytoj jis jau bus San Franciske.— Ir ji paskambino mažu bronziniu varpeliu, stovinčiu šalimais — Artūras net nespėjo jos sulaikyti.

— Bet, donja Doloresa...— skubėjo paaiškinti Artūras.

— Suprantu,— pertraukė jį donja Doloresa.— Djegai, — greitai tarė ji, tarnui įėjus,— tuoj pat pasibalnok Chovitą ir pasiruošk kelionei. Paskui sugrįžk čia. Atleiskite,— ji vėl atsigręžė į Artūrą.— Jūs norėjote pasakyti, kad jums brangus laikas. Nuo jūsų atvykimo priklauso didelė pinigų suma. Gerai, parašykite savo kompanionams, kad aš padengsiu nuostolius. Niekas kitas nesumokės jiems už jūsų paslaugas tokios didelės sumos, kaip aš.

Artūras buvo susierzinęs ir įsižeidęs, bet negalėjo tuo pat metu nesižavėti ja. Įprotis valdingai įsakinėti, neribota valdžia kokiam šimtui tarnų, nevaržoma panieka nesuskaičiuojamiems turtams, paskatinusi ją šiam žingsniui — visa tai jai nuostabiai tiko. Iš nekantrumo bronziniai skruostai paraudo, maža kurpaite ji įsakmiai stukseno į grindis, akys žibėjo prieblandoje. Staiga ji atitoko, pažvelgė į Artūrą ir tarė nedrąsiai:

— Dovanokite man. Aš negerai pasielgiau. Nepykite ant manęs, donai Artūrai. Aš esu išlepinta, ir jau penkerius metus darau viską, ką panorėjus. Kartais aš pamirštu, kad už mano mažytės karalystės sienų egzistuoja dar kitas pasaulis. Važiuokite. Jeigu taip reikia, važiuokite tuojau.

Ji atsirėmė į sofos atlošą, prisidengė veidą vėduokle ir lyg atsiprašydama alsiai sumerkė ilgas blakstienas.

Akimirką Artūras stovėjo, nežinodamas, kaip pasielgti, bet tik akimirką.

— Leiskite padėkoti jums už galimybę atlikti pareigą, suderintą su malonumu. Jeigu jūsų pasiuntinys yra patikimas ir greitas, viskas bus gerai. Aš pasilieku.

Ji staigiai pasisuko į Artūrą ir nusišypsojo. Išdidžiai lenktos jos lūpos ir tamsios melancholiškos akys, matyt, retai tesišypsodavo; dabar švystelėjo balti dantys — tiesiog akinantys šiame tamsiame veide, ir net tuomet, kai šypsena užgeso, jos giedrumas dar atsispindėjo riešuto tamsumo skruostų duobutėse ir drėgnose tamsiose akyse. Artūrą užliejo karšta banga.

— Rašymo reikmenis rasite kitame kambaryje. Djegas ateis laiško pasiimti,— tarė donja Doloresa.— Greitai mudu vėl pasimatysime. Dėkoju.

Ji ištiesė mažą rudą rankutę. Akimirką Artūras pasilenkė virš jos ir, pajutęs, kaip smarkiai tvinkčioja kraujas gyslose, greitai pasitraukė į kitą kambarį. Kai jis uždarė duris, donja Doloresa sulankstė vėduoklę, krito ant sofos ir tyliai sušnibždėjo:

— Manuela!

Senoji moteriškė greitai pasirodė ir susirūpinusi pribėgo prie sofos. Bet pavėlavo: jos šeimininkė gulėjo be sąmonės.

VII skyrius

PRAEITIES PUSLAPIS

Laiške kompanionams Artūras trumpai paaiškino užtrukimo priežastis ir gale pridūrė šį sakinį: „Suraskite dokumentus, susijusius su žemės dovanojimo raštu, išduotu daktarui Devaržui".

Vos spėjo jis užbaigti, įėjo pasiruošęs kelionei Djegas. Jam pasitraukus, Artūras nekantriai laukė, kada vėl pasirodys donja Doloresa. Tačiau dideliam jo nusivylimui į kambarį įžengė niūrus mažordomas, panašus į tamsiaveidę šmėklą, ir, netaręs nė žodžio, panašiai kaip komandoras iš „Don Žuano", pamojo eiti iš paskos į jam skirtą kambarį. Kambarys pagal Kalifornijos ispaniškąją architektūrą, kai vengiama saulės, buvo ilgas, žemas ir silpnai apšviestas, du grotuoti langai abipus durų žvelgė į koridorių ir vidaus kiemą, priešingoje sienoje tebuvo iškirsta nedidelė, siaura tarytum ambrazūra anga, pro kurią Artūras galėjo matyti plačią, saulėje tviskančią lygumą. Beširdiškas, monotoniškas, neblėstantis spindesys nepajėgė iš lauko prasiskverbti į šią apytamsę vienuolišką celę; net šėlstantis, niekada nenurimstantis ir nepailstantis vėjas, kuris dieną naktį negailestingai plakė pilkas pastato sienas, nedrumstė begarsės, gilios šio kambario rimties.

Tame raminančiame asketiškame fone į akis ypač krito nepaprasta ispaniška prabanga. Nišoje su užtraukiamomis užuolaidomis stovėjo raudonmedžio lova, užtiesta geltona satino lovadengte, gausiai šilku išsiuvinėta rausvomis ir

purpurinėmis gėlėmis. Satininių paklodžių ir užvalkalų kraštai buvo apsiūti brangiais nėriniais. Prie lovos ir priešais didelį minkštą krėslą ant tamsių medinių grindų gulėjo minkšti ·ryškiaspalviai kilimai, o prie gilaus tarytum orkaitė židinio buvo patiesta milžiniška meškena. Virš židinio kabėjo auksu inkrustuotas juodmedžio kryžius, o ant sienų — greta modernių graviūrų — žinomi katalikų šventieji ir kankiniai. Artūras nusistebėjo, kad visose graviūrose vaizduojamas žiemos peizažas. San Bernaro vienuolyno prieglaudos vaizdas žiemą, Austrijos Tirolio kalnų perėja, Rusijos stepė žiemą, sniego lyguma Norvegijoje,— Artūrui net pasirodė, kad kambario temperatūra gerokai pažemėjo. Labiausiai jį paveikė nedidelė akvarelė — Alpių žibuoklė; jam dingojosi, tarsi ją iš kažkur prisimena.

Donja Doloresa iš anksto atsiprašė negalėsianti dėl blogos savijautos ateiti į valgomąjį; ir pietūs buvo tylūs ir iškilmingi. Namų šeimininkams atstovavo velionio dono Chosės Salvatiero pusbrolis, kuris pietų metu skleidė švelnų senų cigarečių kvapą ir be paliovos oriai komentavo jau pamirštus politinius įvykius. Nusiminęs, kad prie stalo nepasirodė gražioji šeimininkė, Artūras pyko ant pašnekovo ir šiurkščiai pertraukdavo jį, kai tasai užvesdavo kalbą apie jo klientės reikalus, tarsi tai būtų buvęs koks nederamas dalykas. Po pietų, vis nesulaukdamas donjos Doloresos, jis surūkė koridoriuje cigarą ir ėmė širsti ant savęs, kam priėmė jos pakvietimą; ypač jis pyko, kai pagalvodavo, kodėl taip padarė. Artūras jau ėmė svarstyti, kaip ištrūkti iš rančos ir net... kaip aplankyti misis Sepulvidą, bet tuo metu įėjo Manuela.

Gal donas Artūras teiktųsi dar kartą savo apsilankymu ir patarimu išreikšti pagarbą donjai Doloresai?

Donas Artūras pajuto, kaip rausta veidai, ir suabejojo, ar šį kartą jo patarimas iš tikrųjų bus gerai ir ramiai apgalvotas, tačiau, nežymiai linktelėjęs indėnei, vis tiek nusekė paskui ją. Jie nuėjo į tą patį kambarį, kuriame ir pirma kalbėjosi su donja Doloresa. Ji, rodos, nė nebuvo pakeitusi padėties nuo ryto — taip panaši buvo jos poza ir laikysena. Kai Artūras pagarbiai prisiartino prie jos, jis užuodė tą patį aromatą ir vėl pajuto kažkokią paslaptingą

jėgą, kuri sklido iš jos tamsių akių ir tarsi magnetas traukte traukė jo žvilgsnį.

— Jūs imsite niekinti mane, donai Artūrai. Jūsų tautietės — tokios stiprios, energingos moterys, o aš — maža, silpna ir dar tinginė, teatleidžia man šventoji dievo motina! Bet aš persirgau sunkią ligą ir dar nesu visai sustiprėjusi. Be to, aš jau taip ir pripratau. Per dienų dienas čia guliu, nieko neveikdama, donai Artūrai. Nelengva, tiesa? Kaip jūs manote? Kiekvieną dieną... nieko kito, tik žiūriu ir kažko laukiu.

Jos balsas skambėjo švelniai ir kiek graudingai. Gal tokia intonacija įprasta Kastilijos moterų kalbai, tačiau Artūras ją priskyrė vien donjai Doloresai ir ilgai nedrįso pažvelgti į ją, nors žinojo, kad donja Doloresa žiūri į jį. Pagaliau jis vis dėlto pakėlė akis, bet tik į vėduoklę.

— Vadinasi, jūs sunkiai sirgote, donja Doloresa?

— Aš daug iškentėjau, donai Artūrai.

— Ar nenorėtumėte pakeisti vietą, gyvenimo būdą? Juk didžiuliai turtai, nepriklausomumas nuo šeimyninių bei giminystės pareigų suteikia jums neribotas galimybes, — kalbėjo toliau Artūras, žiūrėdamas į vėduoklę.

Staiga vėduoklė, tarsi jo žvilgsnio paveikta, koketiškai suplazdėjo, virptelėjo, palinko žemyn ir galop visai suglaudė sparnelius. Artūras nebeteko uždangos.

— Gal ir taip,— tarė donja Doloresa.— Kas žino? — Kiek patylėjusi, ji davė ženklą Manuelai. Senoji indėnė pakilo ir išėjo iš kambario.— Aš turiu jums kai ką pasakyti, donai Artūrai,— pridūrė ji.— Reikėjo papasakoti šį rytą, bet ir dabar dar ne per vėlu. Tai paslaptis. Ir jeigu aš tylėjau, tai ne abejodama jūsų sąžiningumu, bet tikrai nežinodama, ar turiu teisę pasakyti.

Artūras pažiūrėjo jai į akis. Dabar jau ji neatlaikė jo žvilgsnio. Nuleidusi ilgas blakstienas, ji kalbėjo toliau:

— Tai buvo prieš penkerius metus, kai dar gyveno mano tėvas, dieve duok jam dangų. Kartą pas mus į San Džeronimo presidiją atėjo jaunutė amerikietė... vieniša ir bejėgė. Ji atėjo iš kalnų, kur sniego užverstoje stovykloje badu merdėjo jos artimieji ir draugai. Taip ji papasakojo mano tėvui. Juk galėjo taip būti, ar ne?

Artūras linktelėjo galvą, bet nieko neatsakė.

— Tačiau, kaip vėliau paaiškėjo, ji pasivadino ne savo pavarde. Mano tėvas išsiuntė į kalnus gelbėjimo būrį ir ten, mirusių tarpe, buvo rasta moteris, kurios pavardę ši nepažįstamoji buvo pasisavinusi. Taip parašyta gelbėjimo būrio pranešime. Nelaimėlė rasta stovykloje, ir mergaitė, kuri atėjo pas mus, vadinosi tuo pačiu vardu — Greise Konroj.

Artūro veide nesuvirpėjo nei vienas raumuo, ir jo akys liko įsmeigtos į nuleistas donjos Doloresos blakstienas.

— Tai liūdna istorija, labai liūdna. O keisčiausia, kad mergaitė iš pradžių pasivadino Greise Ešli, o vėliau prisipažino, jog ši pavardė yra vieno jaunuolio, kuris jai padėjo išsigelbėti,— ji norėjusi apsimesti jo seserimi.

— Mano tėvas buvo geras, jautrus žmogus... tikras šventasis, donai Artūrai. Jam buvo nesvarbu, ar ji Greisė Ešli, ar Greisė Konroj. Jam užteko, kad ji išvargusi, nusilpusi, nelaiminga. Nepaklausęs kitų karininkų patarimo, jis priėmė ją į savo namus, į savo šeimą, apgaubė ją tėviška meile, kad ji galėtų ramiai laukti sugrįžtant savo brolio... to Filipo Ešlio. Bet jis taip ir negrįžo. Už pusės metų ji susirgo... labai sunkiai... po to netrukus jai gimė kūdikis, donai Artūrai... Bet kūdikis iš karto mirė, o paskui ir motina... Suprantate, abu mirė, abu... ant mano rankų!

— Kaip gaila,— tepasakė Artūras.

— Aš nesuprantu jūsų,— tarė donja Doloresa.

— Prašau atleisti. Supraskite mane teisingai. Aš pasakiau: „Kaip gaila!", nes tikrai manau, kad toji mergaitė, toji paslaptinga nepažįstamoji, pasivadinusi svetimu vardu, buvo iš tikrųjų Greisė Konroj.

Donja Doloresa pakėlė akis ir įsmeigė jas į Artūrą.

— Kodėl jūs taip manote?

— Todėl, kad gelbėjimo ekspedicija nustatė mirusiųjų tapatybes skubotai ir ne itin kruopščiai.

— Iš kur jūs žinote?

Artūras atsistojo ir prisitraukė kėdę arčiau savo žaviosios klientės.

— Jūs buvote tokia gera, man patikėdama šią svarbią ir gerbtiną paslaptį. Leiskite įrodyti, kad aš vertinu jūsų pasitikėjimą ir atsimokėti tuo pačiu: pasakyti jums kitą,

taipogi labai svarbią paslaptį. Aš žinau, kad tapatybių nustatymas buvo atliktas skubotai ir ne itin kruopščiai, nes pats ten buvau ir viską mačiau. Ekspedicijos raporte, kurį jūs, manau, skaitėte, paminėtas leitenantas Artūras Puanzetas. Tai aš.

Donja Doloresa atsisėdo.

— Kodėl jūs man nepasakėte iš karto?

— Pirmiausia, maniau, kad jūs žinote, jog aš esu leitenantas Puanzetas. Antra, galvojau, kad nežinote, jog Artūras Puanzetas ir Filipas Ešlis — vienas ir tas pats asmuo.

— Nesuprantu jūsų,— lėtai tarė donja Doloresa sausu metaliniu balsu.

— Aš, buvęs amerikiečių armijos leitenantas Artūras Puanzetas, buvau pasivadinęs Filipu Ešliu. Tai aš padėjau išsigelbėti Greisei Konroj, bet vėliau ją palikau. Aš esu jos kūdikio tėvas.

Įeidamas į šį kambarį, Artūras nė neketino atlikti tokios išpažinties, bet kažkokia vidinė jėga, kurios jis neįstengė suvaldyti, privertė jį iškelti viską aikštėn. Dabar jis nejautė nei gėdos, nei baimės dėl galimų pasekmių,— atsilošė kėdėje išdidus, savim pasitikintis, nepriklausomas. Net jeigu būtų pasakęs kokią kilnią ir dorovingą kalbą, jis nebūtų buvęs ramesnis — tiek širdyje, tiek iš pažiūros. Negana to, jo balse net pasigirdo įžeista didybė, kai jis atsistojo ir, nelaukdamas, kol nustebusi donja Doloresa atgaus žadą, pasakė:

— Taigi, jūs pati matote, kad ne be reikalo pasitikėjote manim. Dabar galėsite nuspręsti, ką daryti toliau ir ar esu vykusiai parinktas advokatas jūsų bylai vesti. Galiu pridurti tik tiek, donja Doloresa, kad mielai pasitarnausiu jums arba kaip liudininkas, jei reikės nustatyti Greisės Konroj tapatybę, arba kaip jūsų advokatas, arba kaip vienas ir kitas kartu. Kai nuspręsite, kas jums patogiau, galėsite man pranešti. O tuo tarpu — *adios!*

Jis nusilenkė, mandagiai ir kone iškilmingai mosteldamas ranka, ir išėjo. Kai donja Doloresa pakėlė apstulbusias akis, jo jau nebebuvo.

Kai šis garbėtroška pasiekė savo kambarį, turiu apgailestaudamas pripažinti, kad tam tikra prasme jo mintys

ir — jei čia tokia sąvoka pritiktų — sąžinė buvo kiek apraminta šio pokalbio. Dar daugiau, nuo pat savo atvykimo jis nebuvo taip gerai nusiteikęs kaip dabar. Iš kambario jis išėjo į koridorių. Jeigu jo arklys būtų buvęs pabalnotas, jis būtų pasileidęs smagia ristele į aplinkines kalveles, kol jo gražioji klientė apsispręs, bet buvo pokaičio metas, tad kieme nieko nerado. Priėjęs prie vartų, jis pažvelgė į lygumą. Siautėjantis vėjas viešpatavo ir žemėje, ir danguje. Panašaus siautulio tuo metu buvo pilna ir Artūro širdis. Metęs žvilgsnį atgal į koridoriaus galą, kur prasivėrė durys, jis sudvejojo, ar tik donja Doloresa nepakvies jo vėl, bet tuoj apsisprendė ir išėjo pro vartus.

VIII skyrius

„ŠVENTOSIOS TREJYBĖS" BULIAI

Beribiai toliai, džiugi žėrinčios saulės šviesa ir smarkus vėjas, kurį įveikiant reikėjo gerokai įtempti jėgas, numaldė Artūrui širdį, ir netrukus, išsivadavęs iš slaptingos kerų jėgos, jis ramus žingsniavo tolyn nuo niūrių „Šventosios trejybės" rančos bokštų. Gamtovaizdis, kuris dar neseniai atrodė toks monotoniškas ir nuobodus, dabar Artūrui pasidarė prasmingas. Žemos, apvaliomis viršūnėmis kalvos, prigludusios viena prie kitos, tarsi žemės burbulai, išpūsti kokio įsisiautėjusio, bet dabar jau seniai užgesusio ugnikalnio, jam dingojosi kaip Kalifornijos bažnytinės architektūros prototipai. Lygumos platybėse jis įžiūrėjo ramią, vienodą gyvenimo tėkmę, palikusią antspaudą rimtam ir ištvermingam vietinių gyventojų būdui. Tūžmingą nenuoramą vėją, be perstojo dūkstantį virš lygumos ir į gilius, ramius tarpeklius bei užuolandas kalnų šlaituose atkakliai genantį visa, kas galėtų teikti paunksnę (išskyrus siaurą neužaugų žilvičių juostą, vingiuojančią išilgai išdžiūvusio upelio vagos), Artūras palygino su niekada nenurimstančia žmonių gimine, kuriai priklauso ir pats, ir jau nebesistebėjo tuo, kad atėjūnas čia temato vien dykynę — tiek gamtoje, tiek žmonėse.

— Tikriausiai,— sumurmėjo sau Artūras,— ir čionykščių žmonių sielos užuovėjoje taip pat tarpsta vešli augmenija, bet mes jos nematome. Įdomu, ar donjos Doloresos širdyje irgi...

Čia jis nutilo, supykęs ir, tiesą sakant, truputį išsigandęs, kad donja Doloresa taip atkakliai skverbiasi į jo mintis ir abstrakčius apmąstymus.

Galimas dalykas, jo minčių gija nutrūko dar ir dėl ko kito. Smagiai eidamas į priekį, Artūras jau anksčiau buvo pastebėjęs vieną — greičiau šalutinį, o ne esminį nykaus gamtovaizdžio bruožą — lygumoje judant didžiules galvijų bandas. O dabar staiga jam toptelėjo į galvą visai nauja mintis: bandos juda ne šiaip sau be jokio tikslo,— vedamos instinkto, jos darniai slenka vieno objekto link. Tasai objektas — jis pats!

Kur tik žvelgė — į priekį, atgal, į šonus, į šiaurę, rytus, pietus ar vakarus, į plikas kalvų viršūnes, kalno šlaitą ar išdžiūvusią upelio vagą,— iš visų pusių galvijų bandos, susiliedamos viena su kita, lėtai slinko link vieno taško — prie jo. Nors Artūras ėjo gana greitu žingsniu ir užsibrėžta kryptimi, jis, matyt, buvo vienintelis nejudantis daiktas staiga atgijusiame gamtovaizdyje. Atrodė, kad viskas šioje negyvoje, bevaisėje lygumoje sukilo ir nesulaikomai, atkakliai, nors ir negreitai, slinko pirmyn į jį — lyg į kokį centrą. Vienišas ir beginklis, jis nejučiom pasidarė branduoliu, traukiančiu į save šią vis augančią masę, neišmatuojamo dydžio ir jėgos.

Iš pradžių Artūrui tai pasirodė smalsu ir juokinga. Paskui jis pagalvojo, kad tai gana įdomus reginys. Po to jam toptelėjo, ar nevertėtų iš čia ištrūkti. Ir pagaliau... bet ne!.. Greitai, milžiniškomis valios pastangomis užkirto kelią neramioms mintims, nelaukdamas, kol, pasiekusios sąmonę, jos suparaližuos jėgas. Jis sustojo ir pažvelgė atgal. „Šventosios trejybės“ rančos nebebuvo. Kiaurai žemę prasmego? O gal jis išklydo iš kelio? Nei viena, nei kita. Jis tiesiog nusileido kitoje nedidelės pakilumos pusėje už gyvuliams atitverto koralio prie upeliuko ir nebematė rančos, nuo kurios buvo nutolęs per porą mylių.

Tai buvo ne vienintelis netikėtumas, pribloškęs jį kaip smūgis tarpuakin. Ta pati slaptinga trauka veikė ir

užnugaryje: kai Artūras apsisuko, norėdamas grįžti į misiją, jis pamatė į save įsmeigtas šimtų bulių akis arčiau nei per penkiasdešimt jardų. Kai jis atsisuko, priešakiniai buliai nusigręžė nuo jo, jų pavyzdžiu pasekė antroji greta, o po to dar ir dar viena; netrukus ir toliau visa banda pakartojo šį judesį su karišku tikslumu ir nuoseklumu. Pajutęs palengvėjimą, kurį bematant nuslopino, kaip prieš tai baimę, jis ėmė greitinti žingsnį. Pagaliau arčiausiai stovintis bulius pradėjo risnoti šalin, juo pasekė kiti, po to dar kiti ir dar, ir galop visa kaimenė subangavo prieš jį tarytum didžiulė monotoniška jūra. Artūras perkirto upelį, praėjo pro koralį, bet čia turėjo sustoti, nes jį tiesiog apakino didžiulis ir tamsus dulkių debesys, sukeltas daugybės lekiančių kanopų. Duslus dundesys užpakalyje, kurį iš pradžių galėjai palaikyti prasidedančiu žemės drebėjimu, dabar pasidarė toks garsus, kad Artūras net atsisuko pažiūrėti. Arčiau nei per dvidešimt jardų jam iš paskos nelyginant siena slinko didžiulė banguojanti galvų, ragų ir besikilnojančių nugarų jūra. Jis buvo pamiršęs, kad yra apsuptas iš visų pusių!

Pirmieji buliai stovėjo jau taip arti, kad Artūras aiškiai matė kiekvieną. Jie nebuvo dideli ir stiprūs, pikti arba įtūžę. Priešingai, jie buvo liesi, perkarę, apgailėtini gyvuliai, pratę prie atšiaurių sąlygų — pusę metų trunkančių sausrų, dažnų badmečių ir be atvangos plakančio vėjo. Tiesa, jie laukiniai ir neprijaukinti, bet dabar išsprogintos jų akys ir jaudriai trūkčiojančios galvos reiškė vien nusistebėjimą ir smalsumą. Kai Artūras suriko ir šoko į juos bėgti, jie, kaip ir pirmoji kaimenė, vienas po kito, greta po gretos, netrukus ėmė gręžtis ir eiti tolyn kaip anie. Tačiau leiskite pastebėti, kad Artūras tik tarėsi nuvijęs tuos kitus šalin, o iš tikrųjų, kai jis vėl atsigręžė link misijos, prieš jį vėl atsisukusi stovėjo ta pati gumbakakčių raguočių banda, kurią neseniai buvo nuvaręs pirm savęs. Kol Artūras varė sekančią iš paskos kaimenę, šioji grįžo atgal.

Turėdamas greitą nuovoką ir paslankų protą, Artūras akimirksniu suvokė logišką savo padėties beviltiškumą. Neišvengiama atomazga — tik laiko klausimas, o to laiko, deja, baisiai mažai. Ar spės pasiekti rančą? Ne. O koralį?

Galbūt. Jį ir koralį dabar jau skyrė tūkstantinė raguočių kaimenė. Ar ji eis, jo varoma? Galimas dalykas. Bet ar tuo tarpu jo nepavys antroji banda iš užpakalio?

Artūras atsakė į šį klausimą pats: jis išsitraukė iš liemenės kišenės savo vienintelį ginklą — nedidelį „derindžerį" ir nusitaikė į arčiausiai priėjusį bulių. Kulka kliudė į petį, ir bulius suklupo. Kaip Artūras buvo numatęs, kiti gyvuliai sustojo ir ėmė uostyti savo sužeistąjį draugą. Tačiau tuojau pat įvyko tai, ko Artūras nebuvo numatęs: iš užpakalio gaivališka ir aklai besiveržiančių pirmyn bulių masė nustūmė sustojusiuosius, ir akimirksniu nelaimingasis gyvulys buvo mirtinai užtryptas daugybės kanopų. Artūrą nusmelkė baisi mintis, kad ir jo laukia toks pat likimas. Jis pasisuko ir leidosi bėgti link koralio kiek kojos neša.

Jis bėgo, žinodamas, kad tuo pagreitina neišvengiamą savo pražūtį, bet nieko kito nebegalėjo sugalvoti. Jis bėgo ir iš to, kaip po kojomis dreba žemė, žinojo, kad paskui jį lekia ir visa banda. Jis bėgo, matydamas, kad priekinė banda tokiu pat greičiu lekia nuo jo. Bet jis negalvojo apie nieką kitą, tik apie artėjančią pražūtį, ir toji mintis jį vijo beprotišku greičiu.

Aš jau bandžiau įrodyti skaitytojui, kad Artūrui nebūdinga silpnybė, žmonių vadinama fizine baime. Stodamas už tai, ką jo protas pripažino teisingu, gindamas savo garbę ar savimeilę, na, pagaliau nesuvaldomo pykčio pagautas, jis būtų sutikęs mirti narsiai ir ramiai. Bet jis nieku gyvu nenorėjo tapti atsitiktinumo, beprasmiškai susiklosčiusių aplinkybių auka, žūti be reikalo, be tikslo! Žūti be jokios naudos, nieko neįrodant ir nepaneigiant, būti mirtinai užtryptam šių kvailų galvijų, kurie jo nė pulti nepuolė, mirti kaip nežinomam valkatai arba kvailam klounui! Mirti taip absurdiškai, pavirsti sutryptu mėsos gabalu, kurio neatpažintų nei draugai, nei priešai! Visa tai kėlė tokį nenusakomą ir kankinantį pasibaisėjimo jausmą, kad šis rafinuotas išdidusis intelektualas dūmė taip pašėlusiai, kaip paskutinis į pavojų patekęs bailys. Be to, jam galvoje vis sukosi prietaringa mintis, kad tokia baisi mirtis jam bus atpildas už poelgį, kurio jis net pats sau nedrįso prisipažinti.

Ir staiga Artūrą apleido jėgos. Ėmė suktis galva. Kvėpavimas, kuris iki tol neatsiliko nuo greitai plakančios širdies, tapo nelygus ir pagaliau nutrūko. Pro vis artėjantį kanopų bildesį užpakalyje pasigirdo moters balsas. Jis suprato... suprato, kad eina iš proto! Artūras suriko ir parkrito ant žemės, vėl pakilo, nusvirduliavo kelis žingsnius ir vėl parkrito. Viskas! Dabar galas! Staiga pro alpulį, pro aitrias, graužiančias dulkes, užkimšusias burną ir užtemdžiusias akis, Artūras pajuto neįprastą, švelnų kvapą. Ir, netekdamas sąmonės, jis pajuto ramybę ir palaimą.

Artūras vėl atsipeikėjo, išgirdęs, kaip kažkas sušnibždėjo į ausį „Filipai!", jis pajuto tvinkčiojantį skausmą kaktoje ir suprato, kad reikia sukaupti jėgas ir padaryti kažką, ko iš jo reikalaujama. Jis nieko neprisiminė, kas su juo atsitiko per paskutines kelias minutes, išskyrus tą švelnų kvapą. Jis gulėjo vienas išdžiūvusio upelio dugne, ant kranto stovėjo arklys, o prie jo buvo palinkęs tamsus donjos Doloresos veidas ir dar tamsesnės akys.

— Pasistenkite sukaupti jėgas, kad galėtumėte užsėsti ant arklio,— prašneko ji patylėjusi.

Prieš jį buvo moteris. Bijodamas, kaip ir visi vyrai, parodyti silpnumą prieš silpnąją lytį, Artūras susikaupė ir šiaip taip atsistojo, nesilaikydamas pagalbai ištiestos rankutės. Tačiau nedrįsčiau nutylėti, kad net tokiu kritišku momentu jis neatsisakė malonumo ir akimirką palaikė ją rankose.

— Jūs atskubėjote man padėti... viena?— paklausė Artūras keldamasis.

— Kodėl gi ne? Mes dabar atsiteisę, donai Artūrai,— atsakė donja Doloresa, akinamai šypsodamasi.— Aš pamačiau jus pro langą. Jūs neatsargiai, atleiskit man, neprotingai pasielgėte. Net labiausiai patyręs vakeras nedrįsta išeiti į lygumas be arklio. Na, bet užteks. Jūs josite su manim,— mat kitą arklį pabalnoti nebebuvo kada, be to, aš manau, kad ir jums būtų nemalonu, jei kiti apie tai žinotų. Tiesa?

Kai donja Doloresa klausdama pažvelgė į jį, jos skruostuose atsirado išdykėliškos duobutės, o juodose akyse sužybsėjo kibirkštėlės.

Jis paėmė jos ranką ir pagarbiai pakėlė prie lūpų.

— Jūs ne tik išmintinga, bet ir drąsi, donja Doloresa.

— Dar pamatysime. O tuo tarpu jūs privalote pasikliauti manim ir daryti taip, kaip aš liepsiu. Sėskitės ant šito žirgo; aš padėsiu, jeigu dar silpnai jaučiatės... ir... palikite man vietos užpakalyje.

Šitaip paskatintas, Artūras šokte įšoko į balną. Taip jis būtų padaręs net ir tada, jeigu visi kaulai būtų buvę sulaužyti. Sekančią akimirką donja Doloresa atsirėmė savo mažute kojyte į Artūro koją ir lengvai užsėdo ant žirgo užpakaly jo.

— Dabar į namus! Paskubėkime, kol dar mūsų niekas nepastebėjo!— tarė ji ir kuo abejingiausiai viena ranka apsikabino Artūrą per juosmenį.

Artūras paėmė pavadžius ir kulnimis spustelėjo arklio šonus. Po penkių minučių — kaip jam pasirodė pačių trumpiausių jo gyvenime — jie jau buvo „Šventosios trejybės" rančoje.

IV KNYGA

PASROVIUI

I skyrius

MISTERIS IR MISIS KONROJAI NAMIE

Skurdusis Slėnis sutiko žinią apie Gabrielio Konrojaus vedybas kaip tat derėjo žmonėms, garsėjantiems nuoširdumu bei tiesumu. Neliesdami jo ankstesnio begėdiško flirto su misis Markl (niekas nė nežinojo, kaip toli jie buvo nuėję), visi pirmiausia reiškė nepasitenkinimą dėl to, kad nuotaka ne vietinė, taigi neverta pasitikėjimo, ir kad Gabrielis nebegalės būti toks naudingas visuomenei, nes vedybos rimtai apribos bei susilpnins jo labdaringą veiklą. Tai, kad jo merginimasis truko taip neilgai, niekam nekėlė nusistebėjimo tame krašte, kur derlius subręsta tuoj po sėjos, o visiems žinoma istorija, kaip, griuvus užtvankai, Juodajame tarpeklyje jis išgelbėjo tą moterį, puikiausiai paaiškino jų romano sėkmingumą. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad Skurdusis Slėnis ir toliau liko nusiteikęs prieš pasaulietiškas damas. Skurdžiojo Slėnio gyventojai nė kiek neabejojo, kad jų tvarka yra tobuliausia ir tinkamiausia, todėl tuščias maivymasis ir niekingas dirbtinumas nereikalingas tokiems paprastiems ir nuoširdiems žmonėms kaip jie.

Manau, kad atsirado ir tokių, kurie truputį pavydėjo Gabrieliui. Ne todėl, kad jis pasirodė pranašesnis už juos savo drąsa, sumanumu ir jėga, o todėl, kad jam „nusišypsojo laimė", kitaip tariant, atsitiktinumas ar apvaizda davė jam puikią progą, kokia galėjo atitekti ir bet kuriam kitam Skurdžiojo Slėnio vyrui.

— Tik pagalvokite!— pasakė Džo Brigsas.— Man tą vakarą, baigus lošimą, taip knietėjo nueiti į tarpeklį,

bet pats nežinau, ko nėjau. Gal iš kvailumo! O, žiūrėk, tasai Gabis nei šio, nei to, be jokio reikalo nukėblino tenai ir — še tau, kad nori!— susirado dailią moteriškaitę ir paėmė į žmonas.

— Nieko nepadarysi,— filosofavo Barkeris.— Ne visiems taip sekasi. Antai Si Dadlis: kišenės prikimštos pinigų, o žmonos neturi. Rytoj važiuoja net į Sakramentą pasiieškoti. O kiek kartų tasai Dadlis buvo tarpeklyje, bet prie jo vanduo neišgriovė užtvankos. Ne, sere. Arba kad ir aš. Kai praeitą savaitę Fidltauno pašto karieta nuvirto nuo skardžio prie Sausrotojo upokšnio, kas, jei ne aš, pirmasis pripuolęs nupjovė viržius, atplėšė karietos duris ir išgelbėjo keleivius? Ir ką aš išgelbėjau? Šešis kinus, velniai rautų, ir vieną valkatą meksikietį! Štai kokia mano laimė!

Vedybos pareikalavo tam tikro parengiamojo darbo. Olės sutikimą nesunku buvo gauti. Juk geresnio būdo užduoti širdį tai misis Markl ir būti negalėjo. Ši nepažįstamoji — tikra ledi, visai niekam nepažįstama, o tekėti už Gabrielio sutiko iš karto, ne taip, kaip ta pliuškė misis Markl. Visa tai atliepė Olės teisingumo supratimą ir atitiko moterišką kerštingumą. Ir vis dėlto Olė nežinojo, ar jai iš tikrųjų patinka būsimoji brolienė. Ji meili, gera ir, matyt, myli Gabrielį, bet kažkokia neaiški nuovoka vis kuždėjo Olei, kad misis Markl ir Gabrielis būtų geriau tikę vienas kitam į porą, ir užtat su grynai moterišku nenuoseklumu ji neapkentė misis Markl dar labiau. Galbūt vaikiškos širdelės gilumoje Olė jautė dar ir tam tikrą kartėlį, kad jos piršliavimas baigėsi nesėkme.

Reikia manyti, buvusioji ponia Devarž niekam neatskleidė paslapties, kad atvyko pasisavinusi Greisės Konroj vardą. Tai žinojo nebent jos advokatas misteris Maksvelis. Bet jis niekam to nesakė, o žinią apie įvyksiančias jos ir Gabrielio vestuves sutiko su pakančia šypsena žmogaus, kuris supranta, kad iš moterų visko galima tikėtis.

— Kadangi jūs netrukus tapsite teisėta žemės savininke,— tarė misteris Maksvelis, ramiai užsisegdamas liemenės kišenę,— manau, kad artimiausiu metu mano paslaugų jums neprireiks.

Žmonės tvirtina — nors ir neaišku, iš kur jie sužinojo,

— kad ponia Devarž truputį nuraudo, atsiduso, papurtė galvą ir tarė: „Tikiuosi, kad ne" taip nuoširdžiai, kad advokatas net nustebo.

Sunku pasakyti, kiek paslapties ji atvėrė savo būsimajam vyrui. Bet per tas kelias merginimosi dienas Gabrielis ne be pasididžiavimo kalbėjo apie ją, kaip įžymiojo daktaro Devaržo našlę, ir jo asmeninė pažintis su velioniu Devaržu šiek tiek pateisino vedybų skubotumą visuomenės akyse.

— Ir klastingumas gi to vyro! — tarė Selė savo šeimininkei misis Markl.— Visus graudena savo kančiomis Bado stovykloje, o nė žodžio apie romaną su vieno iš tų nelaimingųjų našle. Nenuostabu, kad jis taip keistai elgėsi. Jūs, geraširdė, vis tvirtindavote, kad tai drovumas, o jį tiesiog sąžinė graužė. Aš niekuomet jums to nesakydavau, misis Markl, bet jau seniai pastebėjau, kad tasai Gabis negali tiesiai žiūrėti man į akis.

Akiplėša, žinoma, pasakytų, kad neįmanoma pažiūrėti mis Sarai tiesiai į akis, kadangi abi akys truputį žvairos, bet užtat ši energinga jauna moteris ir neleido nė vienam akiplėšai žiūrėti jai į akis.

Kartą — tai atsitiko už mėnesio po vestuvių — misis Markl sėdėjo viena svetainėje, pavalgydinusi savo nuomininkus vakariene; staiga laukujės durys atsidarė, ir įėjo Selė. Buvo sekmadienio vakaras, ir trumpą poilsį Selė praleido liežuvaudama su kaimynais ir (sulig jau minėto akiplėšos žodžiais) koketiškai kirsdamasi bei flirtuodama su vienu Skurdžiojo Slėnio kavalierium.

Misis Markl žiūrėjo, kaip jos tarnaitė tingiai nusiėmė milžinišką tropikų gėlėmis puoštą šiaudinę skrybėlę, paskui ėmė lankstyti nematyto didumo šalį, sukeliantį kitos klimato juostos vaizdinius, ir smalsumas nugalėjo atsargumą:

— Na, Sele, kaip gyvuoja jaunoji porelė?

Selė puikiai žinojo, kokią vertę turi neišpasakotos naujienos, todėl neskubėjo atsakyti. Su tikru aktorės talentu ji net apsimetė nesupratusi savo šeimininkės. Kai misis Markl pakartojo klausimą, Selė pašaipiai nusijuokė ir tarė:

— Atleiskite man, kad taip juokiuosi; jūs klausiate

apie jaunąją porelę, o jai — mažiausia keturiasdešimt.

— Na ką tu, Sele,— papriekaištavo misis Markl, nors širdyje buvo patenkinta.— Negali būti.

— Negali?— Selė neteko žado ir pliaukštelėjo rankomis sau per kelius.— Žinoma, pudra, svetimos kasos ir panašios gudrybės gali apdumti žmonėms akis, bet tik ne man. Ne, Siu Markl! Jeigu aš negyvenčiau su trisdešimt trijų metų moterim, kurios kaklas ir rankos — tenubaudžia mane dievas, jeigu sakau netiesą — atrodo kaip šešiolikmetės, gal ir negalėčiau pažinti, kad jai keturiasdešimt metų, nors dedasi dvidešimtmete gražuolėle. Ne, Selė Klark kol kas dar turi akis! Štai kaip!

Nuo tokio stataus Selės pataikavimo misis Markl truputį paraudo, bet klausinėjo toliau:

— Žmonės kalba, kad ji graži.

— Kas vienam — sveikas maistas, kitam gali būti nuodai,— pamokomai atsakė Selė. Ji atsisegė neregėto platumo juodą aksominį diržą, ir jos figūra tuoj sudribo lyg maišas.

— O kaip jie gyvena?— paklausė misis Markl, šiek tiek patylėjusi, ir vėl paėmė į rankas adinį, kurį buvo padėjusi į šalį.

— Ogi taip, kaip aš iš pradžių sakiau. Visai be meilės. Man atrodo, jis jau gailisi vedęs. Jos rankose visi namai. Tik pagalvok, kas per sutvėrimas! Ji liepia vargšui Gabiui ieškoti aukso pakriaušėj, prie namų, ir tas kvailys paliko savo kasinį, ėmė knaisiotis aplink namus, visą kalvą išrausė, pridarė kažkokių juokingų duobučių, kad tik jai įtiktų, o ji vis tiek nepatenkinta. Tikėkite manim, Siu Markl, ten kažkas negerai. O čia dar Olė...

Misis Markl greitai pakėlė galvą ir vėl padėjo darbą į šalį.

— Olė,— pakartojo labai susijaudinusi.— Vargšė mergytė!.. Kas jai atsitiko?

— Na,— pasakė Selė, piktai krestelėjusi galvą,— aš niekaip negaliu suprasti, kaip jums prie širdies tokia įžūli mergiūkštė, juo labiau kad turite ir savo dukrą. O kokia toji Olė išpuikusi, pasipūtusi! Nesirodė čia visą mėnesį, o dieną prieš vestuves prieina prie manęs ir sako: „Sele, gali perduoti misis Markl, kad mano brolis veda le-

di — tikrą ledi. Ir prasčiokėms nebus kas veikti mūsų troboje!" Taip ir pasakė. O juk mergaitei tik aštuoneri metai. Aš atsistojau ir išėjau. Negalėjau tokių dalykų klausytis!

Mūsų pašiepiamos silpnosios lyties garbei turiu pripažinti, kad misis Markl nuleido šį įžeidimą negirdomis ir dar kartą paklausė:

— Tai kas gi atsitiko Olei?

— Ogi tai,— atsakė Selė,— kad vargšui kūdikiui nėra vietos namuose, o tas Gabis — tikras liurbis ir niekšas, kam leidžia tai bobšei daryti, kas tik jai patinka. Anądien sutikau Olę miške verkiančią.

Misis Markl užsiliepsnojo ir piktai žybtelėjo juodomis akimis.

— Na, tegu tik aš pamatysiu...— susikarščiavo ji, bet staiga nutilo ir pažvelgė į savo pašnekovę.— Sele,— ryžtingai tarė ji,— man reikia pasikalbėti su mergyte.

— Ką?

Šis žodis Selės lūpose galėjo reikšti, ką tik nori, ir turėjo net kažkokią didelę ir svarbią prasmę. Bet misis Markl suprato, ko Selė klausia, ir trumpai pakartojo:

— Olę! Aš turiu pasimatyti su ja... tuojau pat.

— Kur?— paklausė Selė.

— Čia!— atsakė misis Markl.— Bet kur. Greičiau atvesk man ją.

— Ji neis.

— Tada aš pati nueisiu,— pareiškė misis Markl griežtai ir ryžtingai, tuo užbaigdama pokalbį, ir širsdama išsiuntė Selę į virtuvę indų plauti.

Gal Selės parneštos žinios ir buvo teisingos, tačiau iš pažiūros to nebūtum galėjęs pasakyti. Jaunavedžiai atrodė laimingi ir patenkinti ir Skurdžiojo Slėnio viengungiams kėlė pavydą, nes juk ne visiems tenka laimė susisukti sau lizdą tokiame palaimintame žemės kampelyje. Tiesa, pas Konrojus daugiausia lankėsi vyrai, bet tai ir suprantama, nes Slėnyje vyrai sudarė gyventojų daugumą. Kad visi šie svečiai vieningai liaupsino misis Konroj, priežastis irgi ta pati. Kad Gabrielis po visą kalvą rausė be reikalo kažkokias duobes, kad metė kasęs sidabro tarpeklyje, savo mažame, kukliame kasinyje,

irgi atrodė visai natūralu: jaunas, neseniai vedęs vyras nori išbandyti laimę naujoje vietoje.

Po keleto vakarų nuo minėtų įvykių Gabrielis Konrojus vienas sėdėjo priešais židinį savo naujajame name, kurį pasistatė, kad įtiktų viešajai nuomonei ir misis Konroj. Namas buvo didesnis, įmantresnis, brangesnis, bet, ko gero, ne toks patogus, kaip tasai, su kuriuo skaitytojas jau turėjo progos susipažinti. Jis buvo statytas kreditan, kuris Skurdžiajame Slėnyje teikiamas vedusiems vyrams, nes gyventojų skaičiaus didėjimas ir šeimų kūrimas čia buvo visokeriopai skatinami, nevengiant netgi komercinės rizikos. Name, be gyvenamųjų kambarių, buvo dar puiki svetainė. Čia išsipusčiusi, spindinti žavesiu misis Konroj šnekučiavosi su keletu džentelmenų, kurie, jos pakerėti, užsisėdėjo iki vėlumos. Kai nutilo juokas ir paskutinis įkyrus mulkis uždarė duris, misis Konroj nuėjo į šeimyninę. Čia buvo tamsu, nes Gabrielis dar nebuvo užsidegęs žvakės; jis sėdėjo savo mėgstamoje vietoje priešais židinį.

— O, tu čia?— linksmai prabilo misis Konroj.

Gabrielis pakėlė galvą ir įprastu rimtu tonu atsakė:

— Taip.

Misis Konroj priėjo prie savo vyro ir valdovo ir, kaip tai gali daryti ištekėjusios moterys, drąsiai perbraukė jam per plaukus savo plonais grobuoniškais pirštais. Jis pagavo juos, švelniai paglostė ir pažiūrėjo į žmoną sutrikusiu žvilgsniu, kuris jai nepatiko. Ji greitai ištraukė pirštus iš jo rankų.

— Kodėl neatėjai į svetainę?— paklausė, atidžiai žiūrėdama į Gabrielį.

— Netraukė šį vakarą,— paaiškino Gabrielis paprastai ir ramiai.— Be to, žinojau, kad tu puikiausiai apsieisi be manęs.

Tiek Gabrielio balse, tiek ir elgesyje nebuvo nepasitenkinimo dėl užgautos savimeilės, ir, nors misis Konroj akylai žiūrėjo į jį, ieškodama jo akyse žybtelint pavydo, vis dėlto turėjo pripažinti, kad toks jausmas yra svetimas šiam ramiam, rimtam vyrui, sėdinčiam prieš ją. Pajutęs žmonos nepasitenkinimą, Gabrielis ištiesė ranką, švelniai apkabino jos liemenį ir pasisodino ant kelių. Bet iš judesių

buvo matyti, kad globia ją tik kaip silpnesnį — tiek fiziškai, tiek dvasia,— globia ją kaip įgudęs slaugas. („Tarsi aš būčiau ligonis",— pamanė misis Konroj), ir ji anaiptol nenusiramino. Pašoko nuo vyro kelių ir atsisėdo kitoje židinio pusėje. Kaip ir anksčiau, Gabrielis liko kantrus, atlaidus ir nebandė žmonos sulaikyti.

Misis Konroj nepasipūtė, kaip kita moteris būtų padariusi. Ji tik nusišypsojo skausmingu šypsniu, kuris pagilino raukšles nuo šnervių iki lūpų kampų, ir susiėmė už plonos tiesios nosies. Paskui, žiūrėdama į ugnį, paklausė:

— Tu nekaip jauties?

— Turbūt.

Stojo tyla; abu žiūrėjo į ugnį.

— Nieko neradai ant kalvos?— pagaliau irzliai paklausė misis Konroj.

— Ne,— atsakė Gabrielis.

— Ar visą šlaitą išžiūrėjai?— nekantriai tęsė moteris.

— Aliai pėdos.

— Ir nieko neradai?

— Nieko,— tarė Gabrielis.— Ničnieko. Tai yra,— jis pridūrė atsargiai, su įprastiniu tikslumu,— tai yra nieko ypatingo. Auksas, jeigu jo yra, turi būti žemiau, slėnyje, kur aš anksčiau ieškojau. Atkalnę aš kasinėjau tik šiaip sau, kad patenkinčiau tavo užgaidą. Tu gi žinai, Žiule, kad čia tik tavo užgaida,— švelniai tarsi atsiprašydamas užbaigė Gabrielis.

Staiga misis Konroj nusmelkė baisi mintis. Nejaugi daktaras Devaržas suklydo? Gal jis kliedėjo ar buvo išėjęs iš proto tuo metu, kai rašė apie lobius? O gal raštininkas tyčia jai klaidingai nurodė vietą? Net akys aptemo, pagalvojus, kad visa, ko ji pasiekė pagal kruopščiai apgalvotą planą, yra tik šis vyras, sėdintis priešais ją, bet ir tas nemyli jos taip, kaip mylėjo kiti vyrai. Be to, misis Konroj pradėjo suprasti, kad myli Gabrielį pati, ir ši mintis ją galutinai išmušė iš vėžių. Su niekad nepatirtu nuolankumu ji pažvelgė į savo vyrą maldaujančiomis akimis ir tarė:

— Taip, tai buvo iš tikrųjų užgaida, brangusis, kvaila užgaida. Bet jau praėjo. Nepyk.

— Aš nepykstu,— ramiai pasakė Gabrielis.

Misis Konroj krūptelėjo.

— Man pasirodė, kad tu susikrimtęs,— tarė ji patylėjusi.

— Ne, Žiule, bet man rūpi Olė,— paaiškino Gabrielis. Kantrybė turi ribas, net jeigu moteris ir išsigandusi.

— Na, žinoma,— tarė ji atšiauriai.— Olė, Olė, vien tik Olė! Kaip aš galėjau pamiršti!

— Taip, Olė,— kalbėjo toliau Gabrielis tuo pačiu ramiu tonu, kuris varė ją iš proto.— Jeigu judviem nepavyko susidraugauti, man rodosi, bus geriau, jei jūs išsiskirsite. Toliau taip negalima, Žiule, toliau taip negalima! Ir pikčiausia, kad Olei dabar nė kiek ne geriau — netgi daug blogiau!

Misis Konroj sėdėjo išbalusi ir grėsmingai tylėjo, o misteris Konrojus kalbėjo toliau:

— Aš visą laiką svajojau atiduoti Olę į pensioną, bet ji nenori važiuoti. Ji, kvailutė, nenori palikti manęs, o aš irgi ne protingesnis — nenoriu, kad ji išvažiuotų. Vienintelė išeitis...

Misis Konroj pasisuko ir įsmeigė pilkas akis į vyrą, bet nieko nepasakė.

— Tau reikia išvažiuoti,— ramiai tęsė Gabrielis,— na, kuriam laikui. Girdėjau, yra toks paprotys, pagal kurį nuotaka tuoj po vestuvių važiuoja aplankyti savo motinos,— kalbėjo Gabrielis susimąstęs.— Bet tu neturi motinos, ar ne? Gaila. Tiesa, anądien sakei, kad turi kažkokių reikalų San Franciske. Ir būtų visai gerai, jeigu tu nuvažiuotum ten kokiems dviem-trim mėnesiams, o mes su Ole per tą laiką ką nors sugalvotume.

Galimas dalykas, Gabrielis buvo vienintelis vyras, kurio tokį žeminantį pasiūlymą misis Konroj galėjo išklausyti, nepratrūkusi pykčiu. Ji tik atsisuko suakmenėjusiu veidu į ugnį ir isteriškai nusijuokė.

— Kam gi apriboti mano viešnagę dviem trim mėnesiais?— ji paklausė.

— Na, galėtum pabūti ir keturis,— ramiai pasakė Gabrielis.— Mes su Ole turėtume daugiau laiko ką nors sugalvoti.

Misis Konroj atsistojo ir tarsi suakmenėjusi priėjo prie savo vyro.

— O kas bus,— paklausė kimiai,— jei aš atsisakysiu važiuoti?

Gabrielis nenustebo — ko gi kito laukti iš moters?— bet nieko nepasakė.

— O kas bus,— greitai kalbėjo misis Konroj ir vis labiau kimo,— jei aš paprašysiu tave ir tą tavo išperą išsinešdinti? Kas,— čia jos balsas staiga pasidarė aukštas ir plonas,— jei aš jus abu išvarysiu iš čia, iš savo namo, atimsiu žemę, savo žemę? Kas tada? Kas? Kas?— ji beveik isteriškai šaukė ir su kiekvienu klausimu liesu kumščiu bubeno Gabrieliui į petį, veltui stengdamasi jį kaip nors išjudinti.

— Žinoma, žinoma,— ramiai tarė Gabrielis.— Bet, rodos, kažkas beldžias į duris, Žiule,— jis pridūrė tyliu balsu ir atsikėlęs išėjo į prieškambarį, mat netgi pro garsų misis Konroj riksmą jautri jo ausis išgirdo kažką beldžiantis. Jis plačiai atidarė duris; prie pat slenksčio stovėjo Olė ir Selė.

Vargu ar reikia paminėti, kad Selė pirmoji paleido į darbą savo kilnųjį organą — liežuvį.

— Jau penkios minutės, kaip mes daužome kumščiais į duris, o tokiame šaltyje atrodo kaip valandą,— pradėjo Selė.— Aš ir sakau sau: „Tu gi trukdai jaunajai porelei, Sele. Ateini sutemus, brauniesi į jų namus, drumsti, taip sakant, švenčiausias jų artumo valandas". Bet paskui atsakau: „Tu juk atėjai su reikalu; jeigu nebūtų buvę reikalo, tu, Sara Klark,— sakau,— būtum nė kojos čia nekėlusi. Tu — ne tokia moteris". Bet man reikėjo parlydėti šį kūdikį namo, misis Konroj,— tai sakydama Selė greitai įėjo į šeimyninę.— Ir...

Ji nutilo, nes kambary nieko nerado. Misis Konroj buvo išėjusi.

— O man pasirodė, kad girdėjau...— Selė visai sutriko.

— Čia Gabis kalbėjosi pats vienas,— su žaibišku moterišku nuovokumu sumelavo Olė.— Aš gi sakiau. Ačiū, Sele, kad palydėjot mane namo. Labanaktis, Sele. — Ir, galutinai apstulbinusi ir sužavėjusi Gabrielį, mergytė vikriai nuvedė nesusigaudančią Selę prie durų ir išleido lauk, nespėjus šiai nė žodžio ištarti. Paskui ramiai sugrįžo į kambarį, nusiėmė skrybėlę, skraistę ir, paėmusi savo

klusnųjį brolį už rankos, nuvedė atgal prie židinio. Prisitraukusi žemą kėdutę prieš Gabrielį, ji patogiai įsitaisė jam tarp kelių — kaip darydavo visada — ir vėl paėmė jo ranką; glostydama ją smulkiais įdegusiais piršteliais, Olė pažvelgė broliui į akis ir tarė:

— Gabi, tu mano mielasis!

Nušvitęs šypsniu rimtas Gabrielio veidas būtų galėjęs sukelti dar didesnį misis Konroj pyktį, negu jo ankstesnis elgesys.

— Kas atsitiko, Gabi?— paklausė Olė.— Ką ji tau kalbėjo, kai mes atėjome?

Kai tik į namus įžengė sesuo, Gabrielis visai pamiršo paskutiniuosius misis Konroj žodžius ir veiksmus. Net ir dabar jis dar nebuvo visai įsisąmoninęs jos kalbos reikšmės.

— Neprisimenu, Ole,— jis atsakė, žiūrėdamas į Olės klausiančias akis.— Tiesiog nebežinau... na, buvo kiek susijaudinus... daugiau nieko.

— Bet ką ji turėjo galvoje, sakydama, kad čia jos namas ir žemė?— nenusileido mergytė.

— Vedę žmonės, Ole,— aiškino Gabrielis tingiai ir nerūpestingai, sakytum turėdamas didelį vedybinio gyvenimo patyrimą,— vedę žmonės visai kitoniškai juokauja, savaip. Tu nesuprasi, nes pati nesi ištekėjusi. „Visa, ką turiu, tau atiduodu",— štai ką ji galvojo, Ole. „Visa, ką turiu, tau atiduodu". Kaip pasisvečiavai? Ar gera buvo?

— Taip,— atsakė Olė.

— Greit ir čia tau bus gera, Ole,— tarė Gabrielis.

Nepatikliu žvilgsniu Olė pažiūrėjo per prieškambarį į misis Konroj miegamojo duris.

— Taip, taip, Ole,— pasakė Gabrielis.— Misis Konroj išvažiuoja į Friską aplankyti savo draugų. Ji taip užsispyrė važiuoti, kad nė nemėgink atkalbinėti. Supranti, Ole, taip jau priimta, kad tuoj po vedybų jaunamartės važiuotų aplankyti saviškių, kurie iš pradžių jos ilgisi. Tu, aišku, šito nežinai, nes esi neištekėjusi, bet vedę žmonės visuomet taip daro. Taip jau priimta. Kadangi ji yra tikra ledi, išauklėta, taip sakant, madingai, ji ir privalo elgtis taip kaip dera. Ji išvyksta trims, o gal ir keturiems

mėnesiams. Aš dabar neprisimenu, kiek laiko priimta būti svečiuose. Bet važiuoti jai teks, Ole.

Olė skvarbiai pažvelgė į brolį.

— Ji ne dėl manęs išvažiuoja, Gabi?

— Dieve gink! Žinoma, ne! Ir kaip tau galėjo ateiti į galvą tokia mintis!— sušuko Gabrielis, apsimesdamas linksmas.— Ji taip prisirišo prie tavęs. Štai kad ir šį vakarą — vis rūpinosi, ko tu nepareini namo.

Tarsi Gabrielio žodžius patvirtindamos ir, žinoma, didžiai jį nustebindamos, misis Konroj miegamojo durys atsidarė, ir pasirodė ji pati džiaugsmu šviečiančiomis akimis, su meiliu šypsniu lūpose, nors, tiesa, kiek paraudusiais vokais; ji priėjo tiesiai prie Olės ir pabučiavo jos putlų žandelį.

— Aš taip ir pamaniau, kad čia tavo balsas. Nors jau ruošiausi gulti,— linksmai tarė ji ir tarsi pasiteisindama žvilgterėjo į savo puošnų naktinį apdarą,— sakau, eisiu ir pasižiūrėsiu, ar tikrai tu grįžai. Ir kurgi tu buvai, išdykėle? Žinai, aš imsiu baisiai pavydėti tai misis Markl. Eikš, papasakok man apie ją. Eime! Tu nakvosi mano kambaryje šiąnakt, ir broližis Gabrielis negalės išgirsti mūsų paslapčių. Gerai? Eime!

Nespėjo apstulbęs Gabrielis nė patikėti savo ausimis, o Olė, nežinia ar labiau patenkinta, ar išsigandusi, atsidūrė misis Konroj miegamajame; jis liko bestovįs vienas. Ne mažiau priblokštas jis pasijuto, kai netrukus Olė iškišo pro pravertas duris garbanotą galvelę, šelmišku balsu pasakė: „Labanakt, Gabi!", paskui uždarė jam panosėje duris ir užrakino. Tiesa, jam tik pasidarė kiek lengviau. Kurį laiką Gabrielis stovėjo sustingęs priešais židinį. Nejaugi jis klydo? Nejaugi misis Konroj ne iš tikrųjų pyko, o tik juokavo? Nejaugi Olė tik dėjosi nekenčianti jo žmonos? Atsakymas į šiuos skirtingus ir painius klausimus buvo tik vienas — moterų nesupaisysi! „Niekuomet nežinai, ką jos galvoja,— murmėjo sau Gabrielis, eidamas į mažą Olei skirtą kambarėlį,— ir aš ne iš tų, kurie sugeba jas suprasti". Su tokiomis mintimis, vis dar tebesijausdamas kaltas, bet jau šiek tiek aprimęs, Gabrielis atsigulė.

II skyrius

KURIAME LOBIS ATRANDAMAS IR PRARANDAMAS

Kadangi mūsų nepasiekė nė vienas žodis iš pašnekesio, įvykusio tą naktį tarp Olės ir brolienės, manau, kad, kalbant apie tolesnį jų elgesį, mano skaitytojams vyrams teks vaduotis tąja apibendrinančia Gabrielio išvada. O moterys, kurių visiems žinomą teisingumo jausmą bei atlaidumą žmogiškosioms silpnybėms aš aukštinu šiuose puslapiuose, viską supras ir be aiškinimo. Nei vienų, nei kitų, žinoma, nebestebino tai, kad sekantį rytą Olė ir misis Konroj jau buvo neperskiriamos draugės, ir Gabrieliui vis kliuvo tai nuo vienos, tai nuo kitos — pagal nuopelnus.

— Tu nepakankamai rūpiniesi Žiule,— vieną rytą pasakė Olė Gabrieliui, nugriebusi kelias minutes nuo nepakeičiamos misis Konroj draugijos.

Iš nustebimo Gabrielis net išplėtė akis.

— Aš mažai būnu namie, nenoriu maišytis judviem su Žiule,— jis ėmė teisintis.— O, turbūt jau baigiasi maistas. Su ta kalva aš sugaišau tiek laiko, Ole, kad nebeturėjau kada išplauti nė kruopelės aukso. Taigi lašiniai turbūt jau baigiasi. Na, bet aš greit tai sutvarkysiu, Ole, greitai.

— Bet aš ne apie maistą kalbu, Gabi. Matai, tu... tu... Na, tu esi blogas vyras... Štai kas!— pagaliau tiesiai išpyškino Olė.

Gabrielis neįsižeidė, tik susimąstęs pažiūrėjo į Olę.

— Iš tikrųjų, taip ir yra. Niekada nebuvau vedęs ir, taip sakant, esu žalias šeimyniniame gyvenime; netinku moteriai, kuri jau buvo ištekėjusi. Ir dar už mokslininko! Mokslininko! Už mokyto vyro, Ole!

— Tu nė kiek ne blogesnis už jį!— karštai sušuko Olė.— Ir aš matau, ji myli tave daug labiau, negu aną vyrą, Gabi. Bet tu nesi meilus jai,— skubiai pridūrė Olė, užbėgdama Gabrieliui už akių ir neleisdama jam prieštarauti.— O tu pažiūrėk į tuos jaunavedžius, kurie praeitą savaitę buvo atvykę iš Simpsono ir apsistoję pas misis Markl. Vyras tik ir šokinėja aplink savo žmoną: tai

skraistę pataiso, tai langą atidaro, tai vėl uždaro, kas penkios minutės klausinėja, kaip jaučiasi. Ir valandomis sėdi štai šitaip,— čia Olė šeimyninės laimės labui pavaizdavo, kaip tasai jaunavedys sėdėdavo: kiek pasiekdama mažomis rankutėmis, apkabino plačią Gabrielio krūtinę ir liemenį.

— Kaip! Prie žmonių?— paklausė Gabrielis, žiūrėdamas truputį susigėdęs į apsivyniojusias sesers rankas.

— Taip, aišku, prie žmonių. Tegu visi žino, kad jie vedę.

— Ole,— persigandęs šūktelėjo Gabrielis.— Tavo brolienė — ne tokia moteris. Ji palaikys tai grubumu.

Tačiau Olė tik pasižiūrėjo šnairomis į brolį, papurtė garbanėles ir, paslaptingai tarusi: „O tu pabandyk!", grįžo pas misis Konroj.

Visa laimė, kad misis Konroj nedavė Gabrieliui jokios progos parodyti švelnumą. Nors ji niekuomet neužsiminė apie praeitį ir neseniai įvykusį ginčą, vis dėlto mandagiai jo šalinosi, tad Gabrieliui nereikėjo vykdyti tos sunkios priedermės, ir jis ėmė abejoti sesers žodžių tikrumu. Ir kai vieną sekmadienį, vaikščiojant vienintele ilga Skurdžiojo Slėnio gatve, Gabrielis, prisimindamas tuos žodžius, nerūpestingai apkabino žmonos liemenį, o misis Konroj ramiai, tačiau labai ryžtingai išsilaisvino, jo abejonės dar padidėjo.

— Aš taip padariau, nes tu liepei, Ole, ir teprasmengu kiaurai žemę, jeigu jai bent kiek būtų patikę. Aplinkui buvę vaikinai nustebo, o Džou Hobsonas tiesiog net nusikvatojo.

— Kada tai atsitiko?— paklausė Olė.

— Sekmadienį.

Olė (griežtai): Kur?

Gabrielis: Didžiojoje gatvėje.

Olė (pakeldama melsvas akutes į dangų): Žinai, Gabi, didesnio asilo kaip tu pasaulis dar nėra matęs!

Gabrielis (nuolankus, susimąstęs): Taigi.

Šiaip ar taip, visos trys šalys sudarė lyg ir paliaubas, ir misis Konroj atidėjo savo kelionę į San Franciską. Manoma, kad tuos svarbius reikalus ji sutvarkė per laiškus, nes dvi ateinančias savaites su dideliu nekantrumu laukė pašto, atvykstančio reguliariai kas trys savaitės.

Ir štai vieną dieną pašto karieta atvežė misis Konroj ne tik laišką, bet ir asmenybę, suvaidinusią toli gražu ne menkavertį vaidmenį šioje istorijoje.

Jis išlipo iš Vingdemo diližano, bendrakeleivių malonės apglobtas. Visų pirma, jie gerai žinojo, kad jis yra turtingas San Francisko bankininkas ir kapitalistas. Be to, šiurkštus jo statumas, skeptiškas familiarumas bei panieka ir nesiskaitymas su niekuo, išskyrus tai, kas praktiška ir pelninga, o svarbiausia nepaprasta jo sėkmė biznio reikaluose, kuri, aišku, buvo ne atsitiktinė, o greičiau išmintingos veiklos išdava, buvo sužavėję keleivius, besiklausančius šio žmogaus glaustai reiškiamų minčių ir kone pranašiškų sprendimų. Jie nesipiktino dėl jo dogmatiškumo, nes kalbėjo jis tiesiai, retkarčiais paplodamas pašnekovą per petį, tarsi pabrėždamas tai, ką sakė. Jis buvo juos įtikinęs savo praktiškumu — ir tai jam pavyko padaryti gal ne tiek svariais argumentais, kiek nenuginčijamu pasisekimu biznyje, kurio negalėjai negerbti. Lengva taikstytis su tokio žmogaus skeptiškumu, kuris, kaip matyt, niekada nebuvo jam pakenkęs. Taip, radikalios ir demokratinės idėjos mus žavi labiau, kai jų skelbėjas didis ir turtingas žmogus, o ne flaneliniais drabužiais dėvintis varguolis. Žmogaus prigimtis trokšta vaisių nuo pažinimo medžio — tiek gėrio, tiek ir blogio,— bet mieliau ima juos iš laimingo savininko, turinčio rojaus raktus, negu iš vagiliaus, kuris pats ką tik išmestas už vartų.

Tikriausiai nuostabaus būdo žmogus, apie kurį kalbame, žiūrėjo į šias žmonių silpnybes be tos kilnios paniekos, kuri pripildė autoriaus ir, manau, šių puslapių skaitytojų širdis. Jeigu būtų kitaip, abejoju, ar jis būtų tiek daug laimėjęs gyvenime. Kaip tikras didvyris jis nesuvokė savo didvyriškumo ir visiškai nesugebėjo jo analizuoti. Pavyzdžiui, ir šiuo atveju, be jokių išankstinių apskaičiavimų, be tyčia sugalvoto plano, neketindamas nei suklaidinti, nei bent kiek informuoti Skurdžiojo Slėnio visuomenę, jis mikliai atsikratė gerbėjų pulko ir ėmėsi reikalų, dėl kurių atvažiavo. Todėl pasklido įvairūs gandai. Vieni sakė, kad šis galingas kapitalistas susirūpino Skurdžiojo Slėnio ateitimi ir nutarė pastatyti čia viešbutį, kiti tvirtino, kad dabar bus tiesiama pašto karietų linija

tarp Sakramento ir Skurdžiojo Slėnio. Visi stengėsi kuo geriau jį informuoti, ir, prisiklausęs daugybės įvairių faktų bei teorijų, jis nė nesiteiraudamas sužinojo, kas jam rūpėjo. Turėdamas gerą nuovoką biznio dalykuose, jis greitai nebebuvo reikalingas vietinių gyventojų pagalbos.

Taigi, šnekučiuodamasis tarsi tik šiaip sau, svečias viską sužinojo apie Skurdųjį Slėnį, jo dabartį ir ateitį. Priėjęs Slėnio pakraštį, jis atsisuko į savo palydovą ir tarė:

— Aš gausiu informaciją, kurios prašote.

— Kokiu būdu?

— Telegrafu, jeigu jūs nueisite ir išsiųsite telegramą.

Jis išplėšė lapą iš užrašų knygutės ir parašė keletą eilučių.

— O kaipgi jūs liksite vienas?

— Aš dar kiek pavaikštinėsiu. Čia turbūt nebėra jau ko žiūrėti toliau?

— Taip. Toliau prasideda Gabrielio Konrojaus žemė.

— Reikia manyti, nepelninga.

— Kaip čia pasakius. Duonai kasdieninei pakanka.

— Na gerai. Pietaujame kartu trečią valandą. Kur — jums geriau žinoti. Pakvieskite kas jums patinka. Iki pasimatymo!

Po šių žodžių didžiojo žmogaus palydovas pasišalino, be galo žavėdamasis tokiu savo svečio veiklumu ir dosnumu.

Likęs vienas, nepažįstamasis pasuko Gabrielio Konrojaus sklypo link. Jeigu jį būtų žavėjęs gamtos grožis arba kaip daugelį silpnų žmogelių jaudinęs vaizdingas peizažas, jam būtų padaręs gilų įspūdį laipsniškas idiliško gamtovaizdžio keitimasis į rūsčias dykumas. Po kelių minučių pušys liko užpakalyje, ir nepažįstamasis ėmė kopti į pliko, saulės nudeginto kalno viršūnę. Šen bei ten vietoje augmenijos kūpsojo vulkaninio šlako kauburiai, keista trapi jų pluta lūžinėjo, kojos klimpo į slidžias pilkas dulkes, ir kopti buvo sunku ir pavojinga. Jeigu tasai žmogus būtų buvęs mokslininkas, jis būtų galėjęs pastebėti vulkaninių jėgų veikimo žymes: staigius žemės plutos nusileidimus ir pakilimus, uolienų skilimo ir slinkimo požymius, nuolaužų srautą, nelyginant upė nutekė-

jusį ir tarytum juodas liežuvis sustingusį slėnyje. Tačiau esu priverstas manyti, kad nepažįstamasis apie nieką negalvojo, nes jį kamavo karštis. Įkopęs iki pusės kalno, jis nusivilko švarką ir nosine nusišluostė nuo kaktos prakaitą. Beje, jo laikysena rodė jį turint įgūdžių keliauti kalnais. Kopdamas jis keletą kartų stabtelėjo ir atsigręžęs atidžiai nužvelgė taką, kuriuo užkopė. Šis veiksmas sakytum nevertas dėmesio, tačiau čia ir pasireiškia tikro kalniečio instinktas,— juk nežinai, kas laukia kitoje kalno pusėje, tad turi būti pasiruošęs prireikus grįžti atgal tuo pačiu keliu. Įlipęs į kalno viršūnę, vyriškis sustojo ir apsidairė.

Tiesiai po kojomis slėnis, kuris davė naujasėdijai vardą ir teikė gyventojams našų aukso derlių, staigiai platėjo ir buvo apaugęs tankiais miškais. Negailestingoje dienovidžio kaitroje virpanti miškų glūduma buvo sklidina svaigaus sakų ir žolynų kvapo, kuris kilo aukštyn švelniai ripuojančiomis karštomis bangelėmis iki pat jo ir sklaidėsi po orą. Vakarų pusėje pro tarpeklį tolumoje bolavo vos įžiūrima, miglota pakrantės kalnų ketera. Į šiaurę ir pietus stūksojo dar aukštesnės viršūnės, apjuostos tiesių pušų kolonadomis, ir šalia jų didžiulis juodas kalnas, ant kurio vyriškis stovėjo, atrodė dar juodesnis ir nykesnis. Rytuose — vėl kalnynai, viena ar dvi dangų remiančios viršūnės, o tarp jų — saulės nutvieksti, keisti, kažin kokie dyki plotai, be spalvos ir raiškumo. Tačiau nepažįstamasis žinojo, kad tai sniegynai; kurį laiką jis stovėjo ir žiūrėjo į juos lyg užburtas, sustingusiu žvilgsniu ir kietai sučiauptomis lūpomis, kol pagaliau prisivertęs atitraukė akis.

Kalno viršūnė buvo pilna duobių, išraustų, matyt, visai neseniai. Nepažįstamasis pasilenkė, išėmė iš artimiausios duobės sutrupintos uolienos nuolaužą ir nerūpestingai pasižiūrėjo. Paskui neskubėdamas ėmė leistis žemyn nuolaidesniu šlaitu į vakarus, link žemės sklypo, kuriame jo pastabi akis pamatė dirbant žmogų. Po kelių minučių jis jau buvo prie raudono molio pylimo; šalia kūpsojo išplautų uolienų krūvos, medinis lovys su latakėliu rūdai plauti, kibiras ir kastuvas, žodžiu, auksakasio darbo įrankiai. Kai nepažįstamasis priėjo dar arčiau,

žmogus atsitiesė nuo pylimo, pasirėmė į savo kirtiklį ir pasisuko veidu į atėjusįjį. Stambi, atletiška auksakasio figūra, šviesi tanki barzda ir rimtas drovus akių žvilgsnis buvo pažįstami vyriškiui. Aišku, tai Gabrielis Konrojus.

— Kaip sekasi?— paklausė nepažįstamasis ir staiga atkišo ranką, kurią Gabrielis nesąmoningai paspaudė.— Jūs gerai atrodote. Aš jus prisimenu, o jūs manęs — ne, tiesa?— Jis nusijuokė — jo juokas buvo toks pat trumpas ir status, kaip ir kalba, paskui įrėmė nekantrų žvilgsnį nesusigaudančiam Gabrieliui į akis.

Gabrielis žiūrėjo į svečią, apniktas daugybės miglotų prisiminimų. Jis apsidairė aplinkui: saulės spinduliai krito ant seniai pažįstamų daiktų, viskas buvo kaip ir anksčiau... Bet kaipgi čia atsirado šis veidas, šis balsas?..

— Aš atvažiavau su reikalu,— energingai tęsė svečias, nebeplėtodamas pažinties klausimo, kaip nesvarbaus jų pokalbiui. Na, ką galite pasiūlyti iš savo pusės?

Laukdamas atsakymo, nepažįstamasis atsišliejo į pylimą, paskui įbedė Gabrielio kirtiklį į žemę ir atsirėmė į jį, kad būtų tvirčiau.

— Juk jūs — Piteris Damfis!— baimingu balsu ištarė Gabrielis.

— Taip. Pagaliau prisiminėte. Žinojau, kad atpažinsite. Ką gi, juk penkeri metai praėjo, jeigu ne daugiau, tiesa? Sunkūs buvo tada laikai, Gabrieli, ar ne? Bet jūs iš tikrųjų nuostabiai atrodote! Ir sekasi kuo puikiausiai? Argi ne taip? Na, kokiomis sąlygomis jūs man perleidžiate šį sklypą? Dar galutinai neapsisprendėte? Ką? Gerai, tuomet aš turiu pasiūlymą. Visų pirma, aš tikiuosi, kad jūsų žemės popieriai tvarkoj. Ar tvarkoj?

Iš Gabrielio apstulbusio žvilgsnio buvo aišku, kad jis, nors ir pažino Piterį Damfį, vis vien nesupranta, apie ką tas kalba. Damfis kiek patylėjo.

— Aš turiu omenyje tuos rūdos pavyzdžius,— pridūrė jis, akylai stebėdamas Gabrielį,— pavyzdžius, kuriuos jūs man atsiuntėte.

— Kokius pavyzdžius?— neryžtingai paklausė Gabrielis, vis dar pasinėręs praeities prisiminimuose.

— Tuos, kuriuos jūsų žmona man atsiuntė. Argi ne vis tiek, kuris iš jūsų. Bent aš taip manau.

— Ne, ne vis tiek,— atsakė Gabrielis, kaip visuomet, griežtai laikydamasis tiesos.— Todėl geriau su ja apie tai ir kalbėkitės. Tuo rūpinasi' ji. Dabar aš prisimenu... Jį man tikrai kažką minėjo,— tęsė Gabrielis susimąstęs,— kad reikėtų pasiųsti uolienų pavyzdžius į Friską, bet man pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo. Čia visai ne mano reikalas. Jūs geriau pasikalbėkit su ja.

Dabar sumišo misteris Damfis. Jis visiškai nepažinojo Gabrielio, todėl manė, kad po naivumo priedanga šis tik gudriai išsisukinėja. Be to, jis prisiminė, kad savo karjeros pradžioje, kai su Dženkinsu kartu laikė komiso kontorą, pats irgi dažnai siųsdavo pas Dženkinsą klientus, su kuriais nežinodavo kaip elgtis,— lygiai taip, kaip dabar Gabrielis jį siunčia pas misis Konroj.

— Kaip norite,— guviai atsakė misteris Damfis.— Aš tik pagalvojau, kad sutaupysiu laiko, ateidamas tiesiai pas jus. Šiandien aš labai skubu. Ko gero, nesuspėsiu pasimatyti su jūsų žmona. Bet jūs galite man ir raštu pranešti.

— Ką gi,— sutiko Gabrielis,— galų gale, taip gal ir geriau bus. Jeigu nesuspėsite su ja pasimatyti, ji žinos, kad jūs dėl to nekaltas. Aš jai paaiškinsiu viską.— Ir užbaigęs šį, jo nuomone, nesvarbų pokalbį, Gabrielis priėjo prie kitos temos:— Ar neteko girdėti ko apie Greisę? Prisimenate Greisę, Damfi? Daili, smulkutė mergaitė, kuri buvo kartu su manim. Ar žinote ką nors apie ją? Gal matėte ją kur? Sakykit!

Žinia, panašus klausimas tokiu momentu, kaip šis, galėjo reikšti tik viena misteriui Damfiui. Misis Konroj viską prisipažino Gabrieliui, ir dabar šis, pasinaudodamas Damfio bendrininkavimu apgavystėje, nori pakreipti būsimą sandėrį savo naudai. Misteris Damfis suprato, kad susidūrė su dviem puikiais aktoriais, kurių vienas — apsigimęs veidmainis. Pirmą kartą gyvenime jis pasipiktino blogiu. Mes niekada nevertinam teisybės ir nuoširdumo taip didžiai, kaip susidūrę su savo priešininko apgaule.

— Ar toji, kuri pabėgo su kažkokiu vaikinu? Kaipgi, prisimenu. Kažin ar kada dar ją pamatysite. Bet taip ir geriau. Galit ją laikyti mirusia.

Nors Damfis galvojo, jog Gabrielis tik dedasi susirūpi-

nęs sesers likimu, vis dėlto krikščioniška savo širdimi taikė tais žodžiais įžeisti broliškus jausmus. Tai pasakęs, jis pasisuko eiti.

— Gal grįžtumėte šiuo keliu, tai galėtume pasikalbėti apie senus laikus,— prisiminimų sušildytas, tarė Gabrielis Damfiui, nuleisdamas negirdom jo kandžius žodžius ir tuo dar labiau jį suerzindamas.— Olei bus malonu susipažinti su jumis. Prisimenate Olę? Mažylę, Greisės jaunesniąją sesutę? Ji gerokai paaugo, dabar jau didelė, šauni mergaitė. Pamatysite! — staiga energingai užbaigė Gabrielis ir numetė į šalį kirtiklį ir kastuvą. — Aš eisiu su jumis kartu.

— Ne ne! — greitai pasipriešino Damfis.— Esu užsiėmęs. Negaliu. Kitą kartą. Likite sveiki! Kada nors pasimatysime! Viso labo! — Jis skubiai pasišalino tuo pačiu keliu, kuriuo atėjo, ir netrukus sklypas ir jo savininkas dingo už medžių. Tada Damfis stabtelėjo, kiek padvejojo, po to persigavo per kalno viršūnę ir tvirtu žingsniu patraukė į Gabrielio namus.

Gal misis Konroj laukė jo, o gal pastebėjo ateinant mišku, nes iš karto atidarė duris ir nuvedė tiesiai į savo jaukiąją svetainę,— nepaprastai gracinga ir taip išsipuošusi, kad vargu ar koks vyras būtų galėjęs atsispirti jos kerams. Tačiau misteris Damfis atsispyrė. Kaip daugelis tų vyrų, kurie pelnytai turi blogą reputaciją moterų akyse, Damfis niekuomet gyvenime nepainiojo meilės dalykų su bizniu.

— Užsukau tik labai trumpam. Apgailestauju, kad negaliu užtrukti ilgiau. Jūs puikiai atrodote! — išpyškino misteris Damfis.

Misis Konroj pasakė, jog nesitikėjo turėsianti garbės asmeniškai pasikalbėti — juk misteris Damfis taip visuomet užsiėmęs!

— Taip. Bet geras naujienas aš mėgstu atnešti pats. Pavyzdžius, kuriuos jūs atsiuntėte, ištyrė puikūs, patikimi specialistai. Rezultatai geri. Aukso nėra, užtat aštuoniasdešimt procentų sidabro. Šit kaip! Jūs turbūt šito ir tikėjotės.

Bet susijaudinęs misis Konroj veidas aiškiai sakė misteriui Damfiui, kad ji to nesitikėjo.

— Sidabro... — misis Konroj vos gaudė kvapą.— Aštuoniasdešimt procentų!

Jis nustebo, bet jautė palengvėjimą. Vadinasi, ji dar su niekuo nesitarė. Vadinasi, jis pirmas. Tada jis trumpai paklausė:

— Kokios jūsų sąlygos?

— Nežinau,— pradėjo moteriškė.— Dar negalvojau...

— Suprantu,— pertraukė ją Damfis.— Tuo tarpu negalite nieko pasiūlyti. Atleiskite, bet... — jis išsitraukė iš kišenės laikrodį,— man beveik jau laikas eiti. Klausykite, ką aš jums pasakysiu. Aštuoniasdešimt procentų, žinoma, didelis dalykas. Bet tam, kad galėtum eksploatuoti sidabro rūdyną, reikia turėti aukso kasyklą. Iš pradžių — vien išlaidos, jokio pelno, iki nenusileisi žemyn. Sodrinimo darbai, lydymas kainuos dvidešimt procentų. Mano pasiūlymas toks. Steikime akcinę bendrovę. Šimtas akcijų. Kapitalas — penki milijonai. Jūs gaunate penkiasdešimt akcijų. Aš pasiimu sau dvidešimt penkias. Likusias dvidešimt penkias panaudoju savo nuožiūra. Na, kaip? Ką? Nieko dar negalite pasakyti? Gerai, pagalvokite!

Tačiau misis Konroj tegalėjo galvoti vien tik apie du su puse milijono. Jie stovėjo akyse, išsirikiavę ilga skaitmenų virtine per visą kambarį. Jie žėrėjo auksu čekiuose, sidabrinių žibančių monetų krūvomis kilo iki pat svetainės lubų. Ir vis dėlto ji atsisuko į Damfį ir nusiminusi paklausė:

— Bet tie... tie pinigai... bus tik ateityje?

— Aš apmokėsiu jūsų čekį, praėjus dešimčiai minučių nuo akcijų išleidimo. Biznis lieka bizniu.

Tada misis Konroj atgijo.

— Aš pasitarsiu su... su... savo vyru,— pasakė ji.

Misteris Damfis nusišiepė — atvirai, aiškiai, begėdiškai. Misis Konroj staiga paraudo, bet ne todėl, kad buvo perprasta jos gudrybė, kaip manė Damfis. Jai prieš šį žmogų pasidarė gėda dėl savo padėties, ji pabūgo, kad jis nesuprastų, jog vyras jai visiškai abejingas.

— Aš jau mačiausi su juo,— ramiai atsakė misteris Damfis.

Misis Konroj skruostai pabalo.

— Jis nieko nežino apie tai,— tarė misis Konroj baikščiai.

— Galite nesiaiškinti,— beveik su panieka tarė Damfis.— Jis man irgi taip sakė, liepė kreiptis į jus. Nieko prieš. Biznis lieka bizniu.

— Jūs nieko jam neišpasakojote... jūs nedrįstumėt... — prašneko ji sujaudintu balsu.

Misteris Damfis smalsiai žiūrėjo į ją kurį laiką. Paskui atsistojo ir priėjęs uždarė svetainės duris.

— Klausykite,— pradėjo jis šaltai ir dalykiškai, žiūrėdamas misis Konroj tiesiai į akis.— Negi tas žmogus... jūsų vyras... sakė tikrą teisybę? Negi jis nežino, kokiomis aplinkybėmis jūs čia atsiradote?

— Nežino. Prisiekiu pačiu dievu, jis nieko nežino! — sušuko ji nesivaldydama.

Sunku pasakyti kodėl, bet misteris Damfis ja patikėjo.

— Na ir kaip jūs dabar jam paaiškinsite viską? Be jo jūs nieko negalite daryti.

— O kam gi jam reikia viską žinoti? Jis atrado gyslą, ji ir priklauso jam. Aš lieku nuošalyje, tarytum mes būtume visai svetimi. Pagal įstatymą rūdos šeimininku tampa tas, kas ją atranda, o kieno ten žemė — nesvarbu. Dėdamasi jo seserimi, aš pretendavau į žemę, bet toji žemė įgijo vertę tik tada, kai jis joje rado sidabro. Dabar net toji sesuo,— pridūrė ji, žybtelėjusi akimis,— toji tikroji sesuo, jeigu ji gyva, nebegalėtų atimti iš jo šios žemės.

Teisybė! Toji moteris, kurios silpnumu jis mėgino pasinaudoti, apgavo juos visus ir išslydo pro pirštus — ir švarut švarutėlė! Ir taip paprastai. Damfis suprato, kad jį apmovė, bet negalėjo nuslėpti savo susižavėjimo ir tarė jai atvirai, visai nuoširdžiai:

— Šaunu! Biznis lieka bizniu!

Ir staiga... o varge. Ši klastūnė, ši avantiūristė, ši beširdė intrigantė apsipylė ašaromis ir ėmė maldauti, kad nieko nesakytų jos vyrui!

Pamatęs šį jam pažįstamą, visoms moterims būdingą silpnumo požymį, Damfis vėl atgavo pirmykštį budrumą ir suktumą.

— O kur įrodymai, kad jūsų vyras pirmas atrado rū-

dyną? — paklausė jis stačiai, nors ir maloniai.— Kas bus, jeigu tame dokumente, kurį daktaras Devaržas paliko jūsų vyro seseriai, parašyta, kad pirmasis atrado rūdą jis?

— Na ir kas? Daktaras Devaržas jau miręs, o dokumentas — mano rankose.

— Puiku! — Damfis pažiūrėjo į laikrodį.— Man liko dar penkios minutės. Klausykite! Neslėpsiu, jūs mikliai susidorojote, velniškai mikliai. Tas tiesa! Ir jūs galite, jei panorėsite, apsieiti be manęs. Galite. Aš pripažįstu tai. Neslėpsiu, kad ėmiausi šito reikalo, tikėdamasis pats pasipelnyti. Tikėjausi pasipelnyti! Suprantama, juk tai biznis! Dabar jūs turite nuspręsti štai kokį dalyką: kadangi mes taip gerai suprantame vienas kitą, argi jums nebūtų patogiau ir ateity remtis mano pagalba — o tuo pačiu ir man kartais padėti,— negu kreiptis kitur? Suprantate? San Franciske jūs galėtumėte rasti daug žmonių, kurie pasiūlytų tokias pat arba net ir geresnes sąlygas. Bet jie nebūtų suinteresuoti slėpti kai kuriuos nemalonius praeities prisiminimus. Suprantate?

Misis Konroj sutikdama padavė jam ranką.

— Niekas neturi sužinoti mano paslapties, o visų pirma — jis! — karštai pasakė.

— Garantuoju! Biznis lieka bizniu!

Paskui abu klastūnai paspaudė vienas kitam ranką, tuo parodydami savo nuoširdumą, atsidavimą bei pasitikėjimą, kurių galėtų pavydėti daugelis garbingų žmonių, ir misteris Damfis išėjo pietauti.

Vos tik misis Konroj uždarė duris, iš užpakalinio prieangio atbėgo Olė. Misis Konroj stvėrė ją į glėbį ir apibėrė aistringais bučiniais, išliedama savo nesuvaldomą džiaugsmą ir, tikėkimės, tam tikrą atgailą. Bet Olė iš visų jėgų stengėsi ištrūkti. Kai pagaliau jai pavyko išlaisvinti galvutę iš misis Konroj rankų, ji piktai tarė:

— Paleiskite mane. Aš noriu pasikalbėti su juo.

— Su kuo? Su misteriu Damfiu? — paklausė misis Konroj, vis dar laikydama mergytę ir beveik isteriškai juokdamasi.

— Taip, Gabis sakė, kad jis čia. Paleiskite mane, sakau!

— Ko tau reikia iš jo? — paklausė misis Konroj savo belaisvę, vis tebesijuokdama spigiu juoku.

— Gabis sako... Gabis sako... Paleiskite gi mane pagaliau! Gabis sako, kad jis ją pažinojo...

— Ką tokią?

— Mano brangiąją, mieląją sesutę Greisę! Paleiskite! Aš nenorėjau užgauti jūsų... bet man būtinai reikia eiti!

Ir mergytė nubėgo, palikdama būsimąją dviejų su puse milijonų savininkę vienišą, kankinamą apmaudo ir įtarinėjimų.

III skyrius

MISTERIS DAMFIS SUSITINKA SU SENU DRAUGU

Piteris Damfis išlaikė duotą savo klientui žodį. Praėjus keletui dienų po sugrįžimo į San Fransiską, jis pasiuntė Viktorui raštelį, kviesdamas pas save. Tegu Viktoras ir nušalintas, ir nebegali turėti jokių pretenzijų į atrastąją Skurdžiojo Slėnio sidabro rūdą, vis dėlto žino misis Konroj apgavystę, todėl su juo verta susitarti geruoju. Damfiui belaukiant atsakymo, įėjo klerkas ir padavė vizitinę kortelę. Misteris Damfis nekantriai pažvelgė į ją ir perskaitė: „Artūras Puanzetas". Savo kontoroje ir tarp verteivų Damfis buvo įpratęs su niekuo nesiskaityti, tačiau ši pavardė turėjo tokį didelį autoritetą Kalifornijoje, jog negalėjai jos nepaisyti. Juo labiau kad šis žmogus — Puanzetas — priklausė aukštesniam visuomenės sluoksniui, su kuriuo Damfis norėjo palaikyti gerus santykius — mat nors žodžiais buvo ir demokratiškų pažiūrų, bet gerai išmanė, kas jam naudinga. Nepakeldamas akių nuo popierių, jis tarė: „Pakvieskite".

Durys vėl atsidarė. Jaunas elegantiškas vyriškis nerūpestingu žingsniu įėjo į Damfio kabinetą, į kurį visi kiti interesantai paprastai eidavo su baime. Galimas dalykas, dar niekada misterio Damfio kontora nematė abejingesnio šiam didžiam kapitalistui lankytojo. Tačiau

svečias buvo išauklėtas žmogus, todėl, padėjęs skrybėlę ant stalo, nesivaržydamas, ramiai nuėjo prie židinio ir, atsisukęs į jį nugara, mandagiai, kantriai, tačiau abejingai ėmė laukti, kol šeimininkas teiksis atkreipti į jį dėmesį. Pagaliau misteris Damfis turėjo pakelti galvą.

— Jūs, matau, užsiėmęs. Nemaniau, kad taip sutrukdysiu. Klerkas man sakė, kad jūs laisvas. Turbūt suklydo.

Užgniauždamas apmaudą, misteris Damfis padėjo plunksną ir atsistojo.

— Mano vizitinė kortelė jums nieko nesako. Todėl mano padėtis geresnė,— šypsodamasis kalbėjo toliau vyriškis.— Be to, turiu gerą regimąją atmintį, ypač atsimenu žmonių veidus. Paskutinį kartą jus mačiau... palaukite... prieš penkerius metus. Taip! Jūs čiulpėte bizono odos gabalą, kad nemirtumėte iš bado.

— Filipas Ešlis,— tyliai tarė misteris Damfis ir, skubiai apsidairęs, pasislinko arčiau svečio.

— Visiškai teisingai,— atsakė Puanzetas, kiek piktokai pakeldamas balsą.— Tai buvo mano slapyvardis. O jūsų pavardė, pasirodo, tikrai Damfis.

Jei Damfis ir būtų ketinęs išmušti Puanzetą iš vėžių, pavadindamas jį Ešliu, tai po šios bemaž niekinančios pastabos būtų gavęs savo užmačių atsisakyti. Bet jis nė neketino ano sukompromituoti. Nors ir priešinosi iš paskutiniųjų, vis tiek jautė, kaip pamažu pasiduoda tam pačiam nusižeminimo, paklusnumo jausmui, kaip ir prieš penkerius metus. Veltui mėgino nuraminti save, galvodamas, koks jis tapo turtingas, galingas, įtakingas. Nuosavame banke, asmeniniame kabinete jis nuolankiai laukė, ką įsakys jam šis ateivis. Sukaupęs paskutines jėgas, jis dar kartą pabandė susigrąžinti prarastą prestižą.

— Jūs su reikalu atėjote, Puanzetai?

Sakinį jis norėjo pradėti iš aukšto, o baigti familiariai, tačiau jam nieko gero neišėjo.

— Taip, aišku,— nerūpestingai atsakė Puanzetas, atkišęs kojas prieš ugnį.— Kitaip jokiu būdu nebūčiau drįsęs trukdyti tokio užsiėmusio žmogaus ir dar tokiu laiku. Girdėjau, paskutiniu metu jūs susidomėjote sidabro rūdynu, atrastu Skurdžiajame Slėnyje, buvusioje

„Nekaltųjų kūdikėlių" rančos žemėje. O vienas iš mano klientų turi tos rančos dovanojimo raštą, tiesa, dar oficialiai nepatvirtintą.

— Kas tasai klientas? — gyvai paklausė misteris Damfis.

— Manau, jums nebūtina žinoti, kol neiškelsime savo ieškinio formaliai,— ramiai atsakė Artūras.— Bet aš galiu patenkinti jūsų smalsumą. Tai mis Doloresa Salvatiera.

Misteriui Damfiui lyg akmuo nuo širdies nukrito. Ir kur kas drąsiau pradėjo:

— Tai nė kiek neatsilieps...

— Jūsų nuosavybės teisei į rūdyną. Žinoma, ne, — ramiai pertraukė jį Artūras.— Aš čia atėjau ne ginti kieno teisių ar reikalavimų. Gali būti, kad mes visai nesikreipsime į teismą su savo žemės dovanojimo raštu. Bet mano klientė nori sužinoti apie rančos nuomininkus, na, jei jums tai labiau patinka, savininkus. Jūsų bankas atstovauja jų interesams, tiesa? Tie žmonės sakosi esą vyras ir žmona. Iš pradžių moteris apsimeta netekėjusia, pasivadina mis Greise Konroj ir pareiškia turinti žemės dovanojimo raštą, gautą iš buvusio tos žemės šeimininko. Paskui ji vėl pasirodo, bet jau kaip Gabrielio Konrojaus žmona, o šis laiko save Greisės Konroj broliu. Tačiau nė vienas jų teiginys nėra patvirtintas dokumentais. Reikia pripažinti, jog tai gana painі istorija, ir teisme ji padarytų labai blogą įspūdį. Tačiau dar nėra ko kalbėti apie teismą. Mes norime žinoti ką kita, ir čia, Damfi, jūs galėtumėte mums padėti. Kas gi jie tokie tasai brolis ir sesuo? Gal jie abu apsišaukėliai? Ar jie tikrai vedę? Užtikrinu, kad ar šiaip ar taip, jūsų komerciniai interesai nenukentės.

Šiek tiek atsigavęs misteris Damfis vėl pasidarė įžūlus.

— Jūs turėtumėte žinoti geriau už mane. Juk jūs pats pabėgote su tikrąja Greise Konroj,— atšovė jis, susikišdamas rankas į kišenes.

— Tikrai? Vadinasi, jei teisingai suprantu, šita yra apsišaukėlė. Ačiū. Na, o brolis?..

— Gabrielis Konrojus. Aš jį pažįstu,— burbtelėjo Dam-

fis, suprasdamas, jog prasitarė. — O kodėl jums pačiam nepasitikrinus?

— Jūs buvote toks paslaugus, kad aš viską sužinojau ir čia būdamas,— nusišypsojo Artūras.— Aš jumis tikiu. Esu pakankamai patyręs advokatas, kad abejočiau savo liudininko parodymais. Sakykite, kas toji moteris?

— Daktaro Devaržo našlė.

— Tikrai?

— Taip, jeigu tikroji Greisė Konroj nesumanys ginčyti ir šios teisės. Senis susipainiojo tiek su savo turtais, tiek ir su žmonomis.

Strėlė, paleista į Artūrą, nepasiekė tikslo. Jis tik paklausė:

— Ar yra dokumentų, rodančių, kad ji tikrai Devaržo našlė? Jeigu tai teisybė ir jeigu paaiškėtų, kad ji yra vyro nuskriausta arba kad šiuo metu jos materialinė būklė sunki, mano klientė galbūt atsisakytų ieškinio. Ji yra turtinga moteris, nors jos simpatijos, aišku, tikrųjų įpėdinių — brolio ir sesers — pusėje. Beje, rodos, yra dar viena sesuo?

— Taip, bet dar maža.

— Pakaks. Dėkoju jums. Nedrįstu atimti iš jūsų daugiau laiko. Viso labo!

Jis pasiėmė skrybėlę ir pasuko link durų. Misteris Damfis nežinojo, ką Puanzetas pasiekė pokalbio metu, tik jam buvo aišku, kad jis pats nieko nelaimėjo, todėl pamėgino kuo akiplėšiškiausiai atsirevanšuoti.

— Palaukite,— tarė jis Puanzetui, kuris tuo metu rūpestingai dėjosi skrybėlę ant garbanotos galvos.— Juk jūs turite žinoti, ar toji mergina gyva, ar mirusi. Kas jai atsitiko?

— Nežinau,— ramiai atsakė Puanzetas.— Priešingu atveju nesikreipčiau į jus.

Puanzeto tonas neleido Damfiui jo priskirti prie tų žmonių, apie kuriuos jis be atodairos sakydavo „jie visi melagiai".

— Kada ir kur matėte ją paskutinį kartą? — jis paklausė kiek mandagiau.

— Aš palikau ją traperio troboje netoli Nort Forko,

o pats grįžau į stovyklą. Bet jau buvo per vėlu. Iš slėnio atskubėjęs gelbėjimo būrys rado vien lavonus. Tada aš sugrįžau pas Greisę, bet jos neberadau. Galbūt ji buvo išvykusi kartu su gelbėjimo būriu. Aš iki šiol maniau, kad tas būrys ir jus išgelbėjo.

Abudu avantiūristai tylomis žiūrėjo vienas į kitą. Reikia priminti, kad jie abu nuslėpė nuo gelbėtojų, jog yra iš tos pačios grupės kaip ir žuvusieji. Ir abudu manė, kad kitas nieko apie tai nežino. Todėl žemesnio rango avantiūristas, bijodamas, kad neiškiltų aikštėn jo paties melas, nutylėjo tai, dėl ko Artūras būtų gavęs sutrikti ir kas būtų žymiai pakeitę jų tarpusavio santykius. Nesuprasdamas, kodėl Damfis dvejoja, Artūras nusprendė, kad tasai nieko neįtaria, taigi jis, Artūras, lieka padėties šeimininku. Nerūpestingai linktelėjęs Damfiui, jis išėjo.

Tarpduryje jis susidūrė su neaukšto ūgio kresnu vyriškiu. Juodu pasižiūrėjo vienas į kitą, tarytum pajutę pasibjaurėjimą. Atėjusiojo veidas gelsvos spalvos ir kažkoks liguistas, nors pats vyras ir tvirto sudėjimo; apatinis žandikaulis neišsivystęs, pro pusiau praviras lūpas kyšojo dideli balti dantys. Nuolatos išsižiojusi burna — tarytum žmogui trūktų kvapo — Puanzetui pasirodė pažįstama, ji priminė kažką nemalonų, susijusį su jo darbu. Prasilenkiant sutiktasis dar labiau išsižiojo, tarytum pažinęs Puanzetą, bet tasai tik nežymiai linktelėjo ir, pagalvojęs, jog pasibjaurėjimą sukėlė vien keista vyriškio išvaizda, tuoj pat jį pamiršo.

O šio vyro reakcija buvo visai kitokia. Įtarimo kupinu žvilgsniu jis nulydėjo Artūrą, paskui įbedė akis į misterį Damfį. Pastarasis tuo tarpu vėl buvo atgavęs pasitikėjimą ir įprastinį akiplėšiškumą.

— Na, ką galite pasiūlyti? — Tokia buvo trumpa misterio Damfio formulė.

— Jūs prašėte per pasiuntinį, kad ateičiau,— atsakė interesantas.— Vadinasi, ne aš, o jūs turite siūlyti.

— Taip. Aš sužinojau, kad šiai žemei yra dar vienas dovanojimo raštas. Ką visa tai reiškia, Ramiresai?

Viktoras pakėlė akis geltonais vokais į lubas, patraukė pečiais ir tarė:

— Kaip čia pasakius? Žemės dovanojimo raštas nelygus žemės dovanojimo raštui.

— Aš irgi taip manau. Bet tikiuosi, jūs jau žinote, kad mes dabar turime šį tą daugiau, negu vien sklypą. Mes suradome rūdą!

Palenkęs galvą, Viktoras iškošė pro dantis:

— Sakote „mes"?

— Taip. Aš padėsiu jos vyrui įsteigti akcinę bendrovę.

— Jos vyrui! Puiku!

Damfis nužvelgė savo bendrą. Jis pasirodė įtartinas. Damfis buvo vienas tokių, kurie esti drąsūs, kai juos pastoviai lydi sėkmė, o dabar jis buvo sukrėstas po nesėkmingo pokalbio su Puanzetu, ir jį nelauktai suėmė pyktis.

— Taip, jos vyrui! Ką galite pasiūlyti? Nieko? Na, tai klausykite. Aš pašaukiau jus tam, kad pasakyčiau štai ką: kadangi viskas susitvarkė sklandžiai ir teisėtai, jūs turite galutinai pamiršti savo pirmykščius santykius su ja ir savo buvusius planus. Na, aišku? — nebesusivaldydamas šūktelėjo Damfis.— Jūs nepažinojote jokios mis Greisės Konroj!

— Vadinasi, sesers nebėra, tik žmona?

— Taigi.

— Suprantu.

— Žinoma, jūs gausite šį tą už paruošiamąjį darbą, nors, kaip matote, iš jo nebuvo jokios naudos,— senasis žemės dovanojimo raštas dabar praktiškai nebeturi jokios reikšmės. Ir prie dabartinės sėkmės jūs nesate prisidėjęs. Nebent... nebent,— piktai džiūgavo Damfis, turėdamas progą išlieti kartėlį ant kito,— galėtumėte tikėtis užmokesčio už tai, kad buvote įrankiu jos ir Gabrielio piršlybose.

Geltonos Viktoro Ramireso dantenos pasidarė dar geltonesnės.

— Cha-cha! Tai bent pokštas! — jis nusikvatojo.— Ne, aš nereikalauju užmokesčio už tai. Netgi iš jūsų. Ne! Cha-cha!

Jeigu tuo metu Damfis būtų žinojęs Ramireso mintis, jis, ko gero, būtų pasitraukęs arčiau durų, už kurių buvo jo buhalterija.

— Tylėjimas — vienintelis dalykas, už kurį mes galime jums užmokėti. Čia neturėtų būti jokių neaiškumų. Paslapties išlaikymas svarbiausia jums. O mes tuo suinteresuoti tik dėl misis Konroj visuomeninės padėties. Įspėju: bet koks faktų iškėlimas viešumon gali sukompromituoti jus kaip biznio žmogų, o mums jis nepakenks. Netgi tuo atveju, jeigu jūs viską išgarsintumėte dar šį vakarą, tas nesutrukdytų man rytoj parduoti Gabrielio rūdos telkinį už grynus pinigus. Neužmirškite, kad vienintelis dokumentas, įrodantis, jog rūda buvo atrasta anksčiau, yra mūsų rankose. Galimas dalykas, mes jums ir mokame todėl, kad jums žinomas šis faktas. Taip ir galvokit, jeigu patinka. Be to, atminkite: jei mėginsite atimti iš mūsų šį dokumentą legaliai ar kitokiu būdu, mes jį akimoju sunaikinsime! Na, tai kaip? Susitarėme? Kai tik išleis akcijas, aš jums išrašau čekį. O gal jūs norite akcijų?

— Geriau pinigais,— atsakė Viktoras, piktai juokdamasis.

Damfis dėjosi nepastebįs jo sarkazmo.

— Jūs vyras su galva, Viktorai,— pasakė jis ir ėmėsi savo popierių. — Kam gi jums kišti nagus prie akcijų! Likite sveiki!

Viktoras pasuko link durų.

— Beje, Viktorai,— Damfis neskubėdamas pakėlė galvą,— jeigu jūs kartais pažįstate to neseniai atrasto žemės dovanojimo rašto savininką, pasakykite jam tiesiai, kad neapsimoka su mumis bylinėtis — nieko neišeis. Tą patį pasakiau ir jo advokatui prieš pusvalandį.

— Puanzetui?— paklausė Viktoras, stabtelėjęs tarpduryje.

— Taip. Kadangi jis yra taip pat ir Filipas Ešlis, kuris pabėgo kartu su Greise Konroj, patarčiau su juo pasikalbėti. Gal jis padėtų jums daugiau negu aš. Likite sveiki!

Misteris Damfis nusisuko nuo apstulbusio Viktoro, jausdamasis atgavęs prestižą, ir paskambino klerkui, kad įleistų kitą interesantą.

IV skyrius

MISTERIS DŽEKAS HEMLINAS ATOSTOGAUJA

Jau kelios savaitės misteris Hemlinas nekaip jaučiasi, arba, kaip jis pats taikliai pasakė, „ne tas pirkis". Buvęs karo gydytojas, garsusis daktaras Diušenas, atidžiai apžiūrėjęs ligonį, tiesiai uždavė keletą klausimų, tuo labai maloniai Džeką nuteikdamas, ir pagaliau ramiai pasakė:

— Nevertinate savo profesijos, Džekai. Jūsų pulsas — devyniasdešimt penki, o faraono specialistui tai ne į naudą. Pastaruoju metu jums gerai sekėsi, ir jūs linksmai pagyvenote, tiesa? Na, taip ir maniau. Jūs buvot per smarkiai įsivažiavęs, slėgimas buvo pernelyg didelis. Dabar teks atidaryti atsarginį vožtuvą, Džekai, sumažinti slėgimą, prigesinti pakuroje ugnį ir plaukti perpus lėčiau. Ateinančius du mėnesius jūsų laivą vairuosiu aš. Turėsite gyventi kaip padorus krikščionis.— Pastebėjęs Džeko veide pasibaisėjimą, jis skubiai pridūrė:— Aš turiu omenyje tai, kad jums reiks gulti, nesulaukus vidurnakčio, anksčiau keltis, daugiau valgyti ir mažiau gerti, nelošti iš pinigų, stengtis dažniau nuobodžiauti. Jeigu klausysite mano patarimų, prižadu po dviejų mėnesių vėl pasodinti jus už kortų stalo gaivų, pilną jėgų. Jūs mėgdavote dainuoti, Džekai. Na, sėskitės prie pianino ir parodykite, ką galite! Gerai, pakaks. Ką gi, taip ir maniau. Atpratote dainuoti, balsas nebeskamba. Savaitę laiko teks pasilavinti kasdien, paskui pasidarys lengviau. Jau seniai mačiau jus kalbinant vaikus gatvėje. O kurgi dingo tasai berniūkštis, batų valytojas, kurį jūs globojote? Velniai griebtų, aš norėčiau jus paguldyti našlaičių ligoninėje; būtų naudos ir vaikams, ir jums. Arba apsigyvenkite pas kokį neturtingą rančerą su tuzinu vaikų ir mokykite juos dainuoti. Nesvarbu, ką valgysite, kad tik laiku. Man būtų lengviau jus išgydyti, Džekai, radus jus Bado stovykloje Sieros kalnuose (kaip tą vargšą prieš šešerius metus), negu čia, šiuose ištaiginguose apartamentuose. Na, tiek jau to, pakaks. Klausykite manęs, o aš pasistengsiu išgydyti jus nuo išsekimo, galvos sukimosi, skausmo šone, sureguliuosiu pulsą, kad vėl galėtumėte sau grįžti prie mėgstamo

užsiėmimo. O dabar iš jūsų nieko gero, Džekai. Aš sutikčiau pontiruoti prieš jus kiaurą naktį, kad ir koks būtų bankas.

Supratingas skaitytojas iš šių paskutinių žodžių, tikiuosi, gali spręsti, kad šiam įžymiam daktarui rūpėjo tik paciento sveikata, o ne moralė. Jam ne galvoj, ar kortų lošimas yra padorus užsiėmimas, ar ne, jam tik svarbu pagydyti ligonį, kad tas vėl galėtų dirbti toliau tą savo darbą. Ir daktaras nė neslėpė savo pažiūrų. Po kelių dienų, kalbėdamas su mieste žinomu kunigu, jis štai ką pasakė:

— Noriu paskirti jums tokį pat gydymo kursą, kaip Džekui Hemlinui. Pažįstate? Profesionalus lošėjas, puikus vaikinas. Jūs ir panašus į jį. Ta pati liga. Džeką išgydžiau, išgydysiu ir jus.

Ir išgydė.

Praslinko dvi savaitės. Misterį Džeką Hemliną, kaip ir anksčiau, neapsakomai graužė nuobodulys, kankino nuovargis, bet pasitikėjimas daktaru nepalūžo; klausydamas jo patarimų, Džekas leidosi kelionėn po pietinio pakraščio apygardas. San Luji Rėjuje, bulių kautynėse, jam baisiai knietėjo pastatyti už bulių stambią sumą pinigų, vėliau net toptelėjo į galvą mintis išleisti bulių kautis su pilkuoju lokiu ir susižerti visą laimikį sau, bet prisiminė duotą pažadą ir laiku atsispyrė pagundai. Rytojaus dieną keistame senamadiškame diližane jis pervažiavo pakrantės kalnų grandinę ir įdardėjo į ramiąją San Antonijo misiją. Kelionė buvo varginanti, įkyri, o miestelis pasirodė toks pilkas ir nuobodus, kad Džekas iš nusivylimo net atsisakė įprastinių linksmų barnių su šeimininku, pavesdamas derybas savo ištikimajam ginklanešiui ir asmens sargybiniui negrui Pitui; pats jis nuėjo į numerį ir atsigulė į lovą, kuri, kaip ir visose ispanų Kalifornijos tavernose, knibždėte knibždėjo blusų.

— Kaip ji atrodo, Pitai?— tingiai paklausė Džekas.

Pitas, gerai žinojęs visas šeimininko kalbos ypatybes, suprato, kad moteriškosios giminės įvardis šiuo atveju reiškia miestelį, ir kuo rimčiausiai ėmė aiškinti.

— Teisybę pasakius, masa Džekai, jums čia nieko įdomaus nėra. Bare trise lošia montę, bet nešvariai. Jums

neverta eiti ten, dar gali sugadinti nuotaiką. Kieme prie stulpo pririštas geras ristūnas, tik jo šeimininkas mulkis. Jeigu būtumėte sveiki, leisčiau nulipti žemyn, galėtumėte eiti lažybų su meksikiečiais. Bet dabar negalima. Šalia mūsų, aš manau, sekmadieninė mokykla. Ten dabar susirinko daug vaikučių; jie meldžiasi, gieda ir šlovina aukščiausiąjį, sere.

— Kokia šiandien diena? — staiga sunerimo Džekas.

— Sekmadienis, sere.

Džekas sielvartingai atsiduso ir apsivertė ant kito šono.

— Duok kuriam nors berniūkščiui dvidešimt penkis centus ir pasakyk, kad gaus dar tiek, jeigu ateis čia pasišnekėti.

— Tokią dieną tikrai joks vaikas pas mus neis, masa Džekai. Jį išpers namuose, jeigu pabėgs iš sekmadieninės mokyklos. Tėvai griežtai prižiūri vaikus sekmadienį. Juk tai Dievo diena, sere.

Iš dalies norėdamas įvaryti baimės savo kamerdineriui (kuris, nors ir tarnaudamas nuodėmingam piktžodžiautojui, buvo labai dievobaimingas), Džekas ėmė bjauriai plūsti visas religijas, kurios draudžia vaikams žaisti su juo, kada patinka.

— Atidaryk langą,— pagaliau sudejavo Džekas,— ir pristumk lovą. Taip, gerai. Paduok man romaną. Šiandien nereikia skaityti; galėsi pabaigti Volnėjaus „Griuvėsius" kitą kartą. (Čia reikėtų paaiškinti, kad susirgęs Džekas pripratino Pitą skaityti balsu. Ir Pitas nė nenumanė, kokį malonumą suteikdavo savo šeimininkui — juk tas tyčia pasirinkdavo knygas, kurių turinys piktindavo Pitą, be to, kadangi skaitydamas jis tardavo žodžius tarmiškai, tai nesuprantamai pasakytus ir sunkesnius gaudavo net po kelis sykius pakartoti.)

— Gali eiti pasivaikščioti,— pasakė Džekas, kai Pitas paguldė jį patogiai.— Esi laisvas iki vakaro. Pasiimk pinigų. Nemanau, kad rastum čia savo tikybos bažnyčią, bet jeigu kas sutrukdytų tau melstis, duok tiesiai į dantis. Jei pats nesusidorosi, įsidėmėk, kas jis per vienas, ir aš tai padarysiu.— (Misteris Hemlinas niekam, išskyrus save, neleido kritikuoti savo tarno religinių pažiūrų.) Linkiu gerai pasilinksminti, Pitai! Žiūrėk, nepasigerk iki

žemės graibymo! Degtinė čia — tikri nuodai.

Pasakęs šią atsisveikinimo kalbą, misteris Hemlinas nusisuko į langą ir pradėjo skaityti. Bet vos tik perskaitė kelias eilutes, raidės ėmė lietis, ir norom nenorom teko padėti knygą į šalį, ypač skaudžiai prisiminus daktaro įspėjimą. Jo savijauta buvo labai bloga, nuovargis pasidarė kasdieniniu dalyku, o skausmai, jo žodžiais tariant, kartais būdavo stipresni, negu „žmogui duota". O kas bus, jeigu apaks arba jį paraližuos? Ši mintis pamažu smelkėsi jam į galvą. Iš pradžių ji jam net atrodė juokinga. Jis pabandė įsivaizduoti, pavyzdžiui, kaip mėtys kortas, sėdėdamas su paraližuotomis kojomis, kurios, tiesą sakant, neturi reikšmės, juk vis tiek būna po stalu; paskui pagalvojo: jeigu akliesiems išrado knygas su iškiliomis raidėmis, kodėl gi nebūtų galima pagaminti reljefiškų kortų. Jis net nusijuokė, įsivaizduodamas, kaip reiktų pirštais užčiuopti „porą" arba „spalvą". Palaipsniui mintys darėsi vis niūresnės ir niūresnės. Galop jis prisiminė vargšą Gordoną, kuris nusišovė, supratęs, kad neišvengs paralyžiaus. „Teisingai padarė",— rimtai tarė sau Džekas. Šie apmąstymai taip prislėgė širdį, ir Džekas panoro išgerti, kad galėtų apsiraminti, bet tuojau pat prisiminė daktarui duotą pažadą, tad atsikratė tokio noro ir — vargais negalais — apnikusių liūdnų minčių.

Norėdamas išsiblaškyti, Džekas atsuko išblyškusį veidą į langą. Pro jį buvo matyti nešvarus kiemas, kurio perdžiūvusi žemė vasaros metu buvo tūkstančių arklių kanopų sumalta į smulkiausias dulkes. Virš plūktinės sienos kilo čerpių stogas, užsibaigiantis dviem keturkampiais baltintais misijos bažnyčios bokštais. Tarp bokštų žaliavo tamsi lapija, o už jos spindėjo saulės nutviekstas vandenynas.

Buvo karštas sausrų metas. Net lango užuolaidos neplevėno. Pasatai, kurie amžinai gairina mažąją San Antonijo misiją, tą popietę buvo nurimę, ir po langu svyruoklis gluosnis, imąs virpėti nuo menkiausio pūstelėjimo, stovėjo nustebęs ir ramus. Net žėrinti jūra tolumoje, rodėsi, duso. Ir ji kažkodėl priminė Džekui to žmogaus burną, kurį jis matė Sakramento viešbutyje ir su kuriuo vėliau susikivirčijo San Franciske. Bet kas gi tai!

Tas pats tipas stovėjo šešėlyje kieme ir spoksojo į viešbučio langus. Akimoju be jokios suprantamos priežasties Džekas padūko. Jeigu Pitas būtų namie, bematant lieptų nulipti žemyn ir kaip nors jį įžeisti. Tačiau tuo metu, Džekui bežiūrint į vyriškį, pasigirdo švelnūs garsai, kurie iš karto patraukė jo dėmesį.

Kažkas grojo vargonais. Ne itin kaip, o ir instrumentas, matyt, nekoks. Bet Džekas aistringai mylėjo vargonus. Pamiršau paminėti, kad praeityje Džekas buvo vargonininkas Sakramento antrojoje presbiterionų bažnyčioje, kol blaiviai nusiteikę solidesnieji parapijiečiai pastebėjo prieštaravimus tarp Džeko užsiėmimo šiokiadieniais ir sekmadieniais ir bažnyčios seniūnas — turtingas svaigalų pirklys — pareikalavo, kad jis atsistatydintų. Nors vėliau Džekas susidomėjo pianinu, jis vis dėlto liko ištikimas senajai aistrai. Džekas karštai svajojo nusipirkti kada nors didelius vargonus, įrengti juos pirmos klasės lošimo namuose ir lavinti lošėjų muzikinį skonį. Jis pasirėmė ant alkūnių ir sukluso. Įsižiūrėjęs pamatė, kad gretimas namas — vėlesnių laikų priestatas prie misijos bažnyčios, o į nišą panašus įdubimas sienoje — tai gili lango anga. Tuo metu įstojo skambių vaikiškų balsų choras. Misteris Hemlinas apmirė. Tai buvo jam gerai pažįstamos Mocarto „Mišios".

Gulėdamas lovoje, jis kartu su choru niūniavo melodiją ir jautė, kaip pamažu dingsta nuovargis ir skausmas. Paskui, pamiršęs viską pasaulyje, kaip dera tikram entuziastui, užtraukė pilnu balsu — draugams pažįstamu jaudinančiu tenoru — ir visiškai, man atodo, nustelbė silpnuosius mažųjų vienuolyno giesmininkų balselius. Buvo ko pažiūrėti į šį sentimentalų perėjūną! Ligotas, kone mirštantis nuo ištvirkavimo ir savo gėdingos profesijos pasekmių, jis gulėjo aukštielninkas purviname pigaus ispaniško viešbučio numeryje ir giedojo giesmę nekaltajai dievo motinai! Sykį pradėjęs, jis sugiedojo mišias iki galo ir sustojo tik tuomet, kai nutilo besimeldžiančiųjų balsai ir vargonai. Paskui pasirėmė ant alkūnių ir pažvelgė į kiemą. Jis tikėjosi, kad tuoj pasirodys mažieji giesmininkai, todėl pasiruošė saują smulkių pinigų ir sąmojingų žodžių, dėl kurių vaikai jį taip mylėjo. Bet jo vil-

tys neišsipildė. „Turbūt dar nepaleido iš mokyklos",— tarė pats sau Džekas ir jau buvo vėl besiguląs, bet staiga už siauro grotuoto lango šmėstelėjo veidas.

Misteriui Hemlinui užgniaužė kvapą, paraudo išblyškę skruostai. Jis buvo nepaprastai jautrus moteriškam grožiui, o prie grotų stovėjo nepaprastai graži indėnė. Džekas būtų galėjęs prisiekti, jog nieko žavesnio nebuvo matęs gyvenime. Mergina nejudėdama stovėjo gilioje lango nišoje, tarsi įrémintas šventosios paveikslas, tik jos veidas žavėjo ne angelišku, o moterišku grožiu ir didelės ilgomis blakstienomis akys žvelgė nekantriai ir su žmogišku smalsumu. Misteris Hemlinas žinojo, kad gali jaustis saugiai už užuolaidos, tai gulėjo niekieno nematomas ir žiūrėjo akių neatitraukdamas į tą bronzinę gražuolę, kuri, išgirdusi jo balsą, tarsi dvasia išniro iš šaltos rusvų plytų sienos. Gražuolė išnyko taip nelauktai, kaip ir pasirodė. Kartu su ja misteriui Hemlinui užgeso dienos šviesa, pradingo jūros spindesys.

Kai saulei leidžiantis sugrįžo Pitas, jis nustebo ir išsigando, radęs savo šeimininką sėdint prie lango apsivilkusį. O pamačius, kaip šviečia Džeko akys ir dega paprastai išblyškę skruostai, jį suėmė dar didesnė baimė.

— Ar jūs nieko nedarėte, ką uždraudė gydytojas? — pradėjo Pitas.

— Gali patikrinti viskio gertuvę, pamatysi — ji pilnutėlė, jei pats neprikišai nagų, nelemtasis veidmaini,— linksmai atsakė Džekas, pajutęs slaptą įtarimą tarno užuominoje. — Aš apsirengiau, nes vakare žadu eiti į bažnyčią. Noriu išsiaiškinti, kur tu gauni svaigalų. O linksmas esu todėl, kad grįžau į doros kelią. Na, atversk „Griuvėsius" ir pyškink. Tu visai atprasi skaityti, Pitai. Palauk! Kodėl gi manai, kad jeigu tu myli Viešpatį Dievą, tai aš turiu mirti badu? Pirmiausia eik užsakyti vakarienę. Sustok! Kurgi leki? Aš siunčiu jį į miestą su pavedimu, jis tris valandas nežinia kur valkiojasi, o grižęs, po šimts pypkių, stengiasi dingti iš akių, nė žodžio nepasakęs.

— Jūs mane siuntėte į miestą su pavedimu, sere? — Pitas nustebęs išsižiojo.

— Žinoma! Argi nesakiau tau, kad ištirtum miestelio gyventojų tikybos reikalus? — tęsė Džekas kuo rimčiau-

siai. — Gal, sakysi, nepavedžiau išsiaiškinti, ar derėtų tikinčiam krikščioniui ir buvusiam antros Sakramento miesto presbiterionų bažnyčios vargonininkui dalyvauti pamaldose vietinėje katalikų bažnyčioje? O dabar man pačiam reiks susižinoti. Kertu lažybų, kad nė kojos ten nebuvai įkėlęs, velniai tave rautų!

Galutinai sumišęs, Pitas čiupo rūbų šepetį ir ėmė įnirtingai valyti šeimininko drabužius, lyg būtų buvęs kaltas.

— Mat aš ne katalikas, masa Džekai, bet jei būčiau žinojęs...

— Po velnių! Tu manai, kad aš čia sėdėsiu, sudėjęs rankas, nevakarieniavęs ir klausysiuos, kaip tu burnoji prieš katalikų bažnyčią — vienintelę bažnyčią, kur padorus džentelmenas...

Pitas persigandęs išbėgo iš kambario.

Nors varpai dar neseniai baigė skambinti „Angelą sargą" ir iki vakarinių pamaldų dar buvo likęs geras pusvalandis, misteris Hemlinas neskubėdamas įėjo į senąją misijos bažnyčią. Čia prieblandoje klūpojo keletas žmonių, panašių į tamsius, neaiškius šešėlius. Bet tos, kurios ieškojo, ten nebuvo — jis tat suprato širdimi, ir jam nereikėjo žvalgytis blausioje žvakių šviesoje, krintančioje nuo didžiojo altoriaus. Džekas pasislėpė kolonos šešėlyje ir pasiruošė kantriai laukti. Laikas slinko lėtai. Įėjo apkūni moteris, nuo kurios trenkė česnaku, ir atsiklaupė beveik šalia. Netrukus įėjo tamsiaveidis vakeras,— misteris Hemlinas iš karto pažino, kad čia tas pats, kurį pastebėjo dar pro diližano langą, kai tasai ispaniškai plūdo nepaklusnius galvijus ir suteikė jam tiek malonumo — ir, parpuolęs ant kelių, išsijuosęs ėmė garbinti švenčiausiąją mergelę. Paskui dar du ar trys vyrai, kuriuos Džekas matė lošiant monte „Fondos" tavernoje, atėjo turbūt apverkti praloštų pinigų, nes poterius kalbėjo verksmingais balsais. Bet štai misteris Hemlinas, labai susijaudinęs, taip smarkiai padažnėjusiu pulsu, kad jo daktaras būtų turėjęs rimtai susirūpinti, staiga pajuto, kad netoliese stovi kitas žmogus ir taip pat, kaip jis, kažko nekantriai laukia ir vis gręžiojasi, vos tik kas įeina į bažnyčią. Džekas jo pirmiau nepastebėjo. Užsis-

lėpęs už kolonos, jis galėjo be baimės pasižiūrėti į anąjį. Ir netgi prieblandoje jis pamatė pažįstamas akis ir atsikišusius dantis. Ten stovėjo vyriškis, kurį Džekas matė dieną — senas jo priešas iš Sakramento.

Kitoje vietoje Džekas būtų davęs valią savo instinktyviai neapykantai ir tikrai būtų įvėlęs Viktorą į muštynes. Bet šį kartą jis nutarė palaukti, kol Ramiresas išeis iš bažnyčios, jį pasekti ir tada išlieti visą susikaupusį apmaudą, jeigu dar nebus praėjęs, ir taip paįvairinti šį nepakeliamai nuobodų misijos gyvenimą. Žmogiškosios aistros nėra taip nepriklausomos viena nuo kitos, kaip įsivaizduoja kai kurie sielų žinovai. Kuo misteris Hemlinas turėjo mažiau vilties išvysti nepažįstamąją gražuolę, tuo smarkiau širdo ant Viktoro. Bet štai du moteriški siluetai akimirką užtemdė šviesą duryse, sušnarėjo šilkas. Švelnus savotiškas aromatas nustelbė smilkalų kvapą. Džekas pakėlė akis, ir jam širdis nutirpo.

Tai buvo ji. Priėjusi prie klaupto priešingoje pusėje, ji atmetė į šoną juodą vualį ir atidengė tą patį ramų kaip nimfos veidą, kurį Džekas matė lange. Dabar jis atrodė dar gražesnis. Džeką žavėjo net savotiška jos veido spalva. Ji apsidairė, paskui neryžtingai atsiklaupė tarp dviejų montė lošėjų. Džekas nejučiom žengė žingsnį į priekį, lyg norėdamas perspėti ją, kad saugotųsi šios nešvarios draugijos. Bet staiga sustojo, paraudęs iš gėdos. Pirmą kartą gyvenime jis suabejojo savo profesijos padorumu.

Gaudė vargonai, kilo aukštyn smilkalai, monotoniškas kunigo balsas dusliai skambėjo sunkiame pritvaikusiame bažnyčios ore, o misteris Džekas Hemlinas mintimis skrajojo padangėse. Jis nuvijo bejausmį amatininką nuo vargonų ir pats atsisėdo groti; mindamas vargonus, jis visu balsu šlovino — o varge! — naują dievybę, ne įsivaizduojamą, abstrakčią, o gyvą, konkrečią būtybę su kūnu ir krauju. Džekui rodėsi, kad jis girdi, kaip jos jaunas, skardus balsas susilieja su jo balsu; tai buvo šaltas, abejingas susiliejimas, bet jis apsvaigino Džeką, pripildė krūtinę neapsakomo džiaugsmo.

Šitaip skraidydamas svajonių sparnais, Džekas, deja, puikiai suprato, kad negalėtų išdainuoti nė skiemens,—

netgi kvėpuoti buvo sunku, ir jam gniaužė gerklę. Pagaliau Džekas tarsi pabudo iš sapno ir ėmė tą gražuolę apžiūrinėti. Jos galva graži, žvilgančiais plaukais, papuošta prašmatniu nėrinių vualiu, apdaras elegantiškas ir skoningas; nužiūrėjo jis netgi mažutę atlasinę kurpaitę, nedrąsiai kyšančią iš po šilkinės suknelės. Iš visko buvo matyti, kad ji priklauso rafinuotai išrinktųjų klasei, ir Džekas pajuto, kad juos skiria gili bedugnė.

Giesmė baigėsi, nutilo paskutiniai vargonų garsai; dama atsistojo. Dar prieš pusvalandį Džekas būtų su malonumu aplenkęs ją ir pagavęs bent probėgšmais mestą puikių nepažįstamosios akių žvilgsnį. Bet dabar jį sukaustė iki šiol nepatirtas drovumas ir nedrąsa. Ir kai dama prisiartino prie jo kolonos, kur buvo indas su šventintu vandeniu, Džekas tik dar giliau pasitraukė į šešėlį. Nusimovusi pirštinę, ji palinko į priekį,— Džekas net pajuto jos šiltą kvėpavimą,— ir pamerkė ilgus plonus pirštus į vandenį. Džekas net suvirpėjo, kai ji pakėlė ranką žegnotis. Keli šventinto vandens lašai nukrito nuo mažų pirštelių tiesiai jam ant veido.

V skyrius

VIKTORAS SUŽINO PASLAPTĮ

Visa laimė, kad mergina nepastebėjo nei paties Hemlino, nei kokį įspūdį padarė ši nelaukta krikšto ceremonija, ir neskubėdama pasuko durų link. Kai tik truputį nutolo, Džekas išėjo iš savo slėptuvės ir nulydėjo ją pagarbios baimės ir kančios kupinu žvilgsniu. Tačiau nespėjusi dar peržengti nė prieangio slenksčio, ji staiga pasisuko ir skubiai grįžo atgal, vos neužkliudydama misterio Hemlino. Gražiosiose akyse atsispindėjo baimė ir sumišimas, pusiau praviros skaisčiai raudonos lūpos išbalo, ji atrodė nepaprastai susijaudinusi ir išsigandusi. Nepastebėjusi Džeko, pasuko prie kolonos ir, tarytum siekdama šventinto vandens, atsirėmė rankomis į akmeninės taurės kraštus, kad nepargriūtų, o veidą nugręžė nuo

šviesos; Džekas matė, kaip jos rankos mėšlungiškai spaudžia akmenį; šiurpulys purto kūną.

Sukaupęs drąsą, Džekas prisiartino prie nepažįstamosios, tačiau ne išdidus ir įžūlus, kaip paprastai su moterimis, bet nuraudęs ir sumišęs kaip jaunuolis. Priėjęs jis nedrąsiai pradėjo:

— Gal jums kuo padėti, mis? Jums negera? Turbūt pavargote... Gal paduoti kėdę? Na ir pasiutęs karštis tame prakeiktame užkampyje, tai yra... čia taip tvanku. Gal atnešti vandens? O gal pašaukti karietą?

Nepažįstamoji pakėlė akis; Džekas visai prarado galvą, jam užėmė kvapą.

— Nieko tokio,— netikėtai tarė ji ramiai ir oriai, tuo išgąsdindama Džeką taip pat, kaip ankstesniu susijaudinimu. — Tikrai nieko... — pridūrė ir įsmeigė į Džeką tiesų, atvirą žvilgsnį, bet tokį šaltą ir abejingą — taip bent jam pasirodė,— kad Džekas, visada mokėjęs įžūliai žvelgti į savo pašnekovą, dabar droviai nuleido akis. — Čia iš tiesų labai karšta ir tvanku. Dabar man geriau.

— O gal... — vėl pradėjo Džekas.

— Ne, ačiū, nieko nereikia. — Tačiau ji vis dėlto susiprato, kad reikėtų paaiškinti savo elgesį, tad pridūrė: — Išeinant iš bažnyčios, mane taip suspaudė minioje, kad net apsvaigo galva. Man pasirodė, kad kažkas... kažkoks vyriškis... šiurkščiai mane pastūmė. Bet turbūt aš klystu.

Ji žvilgterėjo durų link, kur dar tebestovėjo kažkoks vyriškis. Jos žvilgsnis ir užuomina — jeigu iš viso jos žodžiuose galėjo tai būti — įkaitino Džeką. Nelaukdamas, kol ji baigs, jis plačiais žingsniais nuėjo prie durų. Ir kaip jis nustebo ir įdūko, pamatęs, kad tasai vyriškis yra Viktoras. Misteris Hemlinas negaišo laiko nereikalingiems pasiaiškinimams. Tepasakęs vienui vieną, užtat vaizdingą žodį, smagiu vienui vienu rankos ir kelio smūgiu nuleido nustebusį Viktorą nuo laiptų ir apsigręžęs nuėjo atgal pas nepažįstamąją. Bet ji irgi vikriai apsisuko. Pasinaudodama momentu, kada Džekas nustūmė Ramiresą nuo laiptų, mergina su neįtikimu po tokio silpnumo greitumu šmurkštelėjo pro šalį ir įšoko į karietą, kuri laukė prie pat durų. Karieta greitai nudardė-

jo, bet misteris Hemlinas sugavo dėkingą nuostabių akių žvilgsnį ir žavingą šypseną ir pasijuto laimingas. Nesvarbu, kad jo laukė kivirčas, o gal ir muštynės. Didelio čia daikto! Toji mintis netgi linksmino perėjūną.

Kažkas uždėjo ant peties ranką. Atsisukęs jis pamatė įnirtusį, dūstantį iš pykčio Ramiresą. Jis stovėjo išbalęs, griežsaid dantimis. Akimoju misterio Hemlino veidą nušvietė šypsena.

— O, kokia staigmena! — sušuko jis apsimestinai naiviai.— Juk tai tu, Džoni! Šimts velnių! Tai štai kur apsigyvenai! Ar su šventu Antoniju susidėjai? Niekada nepagalvočiau! Vadinasi, aš tave ištrenkiau iš nuosavų gonkelių? O koks pasipūtęs tu buvai! Kaipgi galėjau nepažinti tavęs, Džoni?

— Aš ne Džonis! *Caramba*! — sukriokė Viktoras, jau visai nebesivaldydamas.

— Ak šitaip! Aš taip ir maniau, kad pats būsi iš tų karambų, kur gyvena Dač Flete. Bet tas vardas negražus. Geriau Džonis. Tavim dėtas, aš dabar nekelčiau triukšmo. Bent jau šiandien, Džoni; juk sekmadienis. Aš eičiau namo. Eičiau sau ramiai namo, o ten jau prikulčiau kokią moterį ar vaiką, kad rankos neatprastų nuo darbo. Svarbiausia — eiti namo. Be to, ar ne geriau būtų, jeigu paslėptum peilį? Dar susipjaustysi pirštelius, išgąsdinsi žmones aplinkui. Būk geras berniukas, eik namo. O ryt rytą ateisi tiesiai į viešbutį gretimoje aikštėje ir paprašysi misterio Hemlino, misterio Džeko Hemlino iš dvidešimt devinto numerio; ateisi tiesiai į kambarį ir užkursi jam pirtį. Tavim dėtas, aš visą viešbutį kraujuje paskandinčiau.

Prie Viktoro priėjo keli montė lošėjai, pasiryžę, matyt, palaikyti savo tautietį. Viktoras iš karto sumojo, kad galima palenkti juos savo pusėn.

— Ar girdėjote, mano tėvynainiai? Šunim išvadino! — graudžiai suvapėjo jis. — Ir kas išvadino? Šitas niekšas, šitas prakeiktas svetimšalis!

Misteriui Hemlinui ispaniški keiksmažodžiai buvo ne naujiena, todėl jis viską suprato. Sąjungininkai sušuko „*Caramba!*", bet tuoj pat nuščiuvo,— juos sulaikė

misterio Hemlino akių išraiška, kurią jie matė, ir kažin koks misterio Hemlino kišenėje pūpsantis daiktas, kurio jie nematė. Tačiau misterio Hemlino tonas buvo toks pat: kiek ironiškas, bet malonus.

— O čia turbūt tavo bičiuliai? — paklausė jis švelniu balsu. — Irgi karambos? Nepamiršk atsivesti jų pas mane. Man rodos, dabar jie kažkur skuba. Jeigu mano kambarys bus per mažas arba kuris nors iš jūsų nepanorės laukti savo eilės, tai Plasa del Toros aikštėje priešais viešbutį užteks vietos visiems. Tu, rodos, kažką pasakei? Aš kiek neprigirdžiu viena ausimi.

Džekas Hemlinas, dėdamasis norįs geriau išgirsti, žengė kelis žingsnius prie arčiausiai stovinčio vyro, tačiau šis, turiu pripažinti, tučtuojau kuo negarbingiausiai pasitraukė. Misteris Hemlinas nusijuokė. Tuo metu aplink juos jau buvo susirinkęs būrys žioplių, ir Džekas nusprendė, kad metas užbaigti užsitęsusį pokalbį, suteikusį jam tokį didelį dvasinį pasitenkinimą. Taigi jis iškilmingai kilstelėjo skrybėlę Viktorui ir jo draugams, paskui grėsmingai užsismaukė ją ant kaktos ir neskubėdamas pasuko atgal į viešbutį, palikdamas mūšio lauką savo naujiems priešams, kurie, deja, pergale pasigirti negalėjo.

Grįžęs į savo numerį, Džekas prižadino iš miego Pitą ir pradėjo kalbą apie religiją; didžiausiam Pito pasibaisėjimui, vaizdžiais posakiais jis kėlė į padanges katalikų bažnyčią, nes katalikų tikėjimas esąs vienintelis, tinkantis baltiesiems. Paskui nei iš šio, nei iš to paklausė Pitą, ar pistoletai sutvarkyti.

Tuo metu Viktoras taip pat kalbėjosi su savo draugais.

— Jis pabėgo kaip bailys, tas niekšas! — pareiškė jis. — Nedrįso akis į akį susidurti! Tu pastebėjai, Tiburcijau, kaip nusigando? Tai tavo drąsa jį nuginklavo.

— O ne, brangusis Viktorai, tai tu išgąsdinai jį. Jo krūtinėje — kojoto širdis.

— Meksikiečių tautos narsumas ir laisvės dvasia — štai kas pavertė jį bailiu viščiuku,— pridūrė trečiasis meksikietis, tas pats, kuris atsitraukė nuo Džeko.

— Reikia tokią pergalę atšvęsti. Eime, išgersime po truputį vyno.

Viktorui rūpėjo atsikratyti draugais. Manydamas, kad begeriant atsiras proga pasišalinti, jis plačiu mostu pakvietė visus į artimiausią smuklę.

Ši smuklė buvo didžiausia miestelyje. Kaip ir visos kitos, ji buvo tamsi, purvina, pridvokusi, pilna geltonų tabako dūmų. Sienas puošė įvairios graviūros: kelios prancūziškos, tikrai meniškos, bet nepadoraus turinio, ir keletas ispaniškų — labai žemo meninio lygio, užtat pilnos religinio patoso. Čia kabojo šventos Onos portretas ir žymiausio maištingo Meksikos generolo paveikslas. Viena graviūra vaizdavo Laisvę, kuri visų dangiškųjų jėgų apsupta žengė į Meksikos konfederaciją. Vaduodamasis, matyt, tais pačiais polinkiais poetiškumui ir alegorijai, smuklės savininkas dar buvo papildęs savo kolekciją ryškia amerikoniška reklama, vaizduojančia angelą sargą, kuris dovanoja ligos iškankintai šeimai butelį vaistų. Žemo kambario gilumoje prie žalio stalo atsidėję lošė montė koks dešimt kortuotojų. Toliau, atsirėmęs į sieną, arfininkas skambino melancholišką melodiją, tingiais, nepaslankiais pirštais braukdamas per stygas kaip visi keliaujantys muzikantai. Kortuotojai nekreipė dėmesio nei į muziką, nei į arfininką.

Vieno lošėjo veidas Viktorui pasirodė matytas. Taip, čia tas pats keistuolis, vertėjas ir irzlusis svetimšalis, su kuriuo Viktoras susidūrė atmintiną vakarą, apsilankęs pas doną Chosė. Viktoras iš karto jį pažino, nors vietoje nešvarių nuskurusių darbo drabužių vertėjas vilkėjo išeigine juoda, kiek nusenusio fasono eilute. Jis lošė nepakeldamas akių, kol pralošė tą keletą sidabrinių monetų, kurias buvo susidėjęs į krūvelę priešais. Tada paniuręs atsikėlė nuo stalo, šiurkščiai linktelėjo visiems ir, nė žodžio netaręs, išėjo.

— Pralošė penkis pusdolerius. Tai kasdieninė norma — nei daugiau, nei mažiau,— pasakė Viktoras savo draugui. — Šiandien daugiau jau nebeloš.

— Tu jį pažįsti? — žavėdamasis savo bičiulio pažintimi, paklausė Vincentas.

— O kaipgi! — atsakė Viktoras. — Jis tikras šakalas, ištikimas amerikiečių šuo,— su panieka pridūrė Ramiresas, atsilygindamas už ano sykio įžeidimą. — Giriasi

žinąs mūsų istoriją... mokąs mūsų kalbą. Ir jeigu reikia tiksliai išversti kokį žodį ar terminą, jie į jį kreipiasi, o ne į mus! Va kaip šitie eretikai skaitosi su mumis! *Caramba!*

— *Caramba!* — patriotiškai sušuko nuo degtinės įkaitęs Vincentas.

Tačiau Viktoras norėjo atrišti savo sugėrovui liežuvį grynai asmeniniais tikslais.

— Pasaulyje daug neteisybės, mano drauge,— tarė jis pamokomai. — O *americanos* ar dažnai čia atvažiuoja?

— Ar tu pažįsti garsųjį jų advokatą, mūsų draugą doną Artūrą Puanzetą?

— Taip,— nekantriai atsakė Viktoras. — Ir jis čia lankosi?

— O viešpatie! Kaipgi nesilankys! — nusikvatojo Vincentas. — Dažnai lankosi. Visuomet ilgai vieši. Turi čia klientę — našlę, jauną, gražią, turtingą, et! Amerikietė, kaip ir jis pats.

— O, tu daug žinai, Vincentai!

Vincentas sukikeno girtu balsu.

— Dievas girdi! Visa, ką aš čia sakau — tikra teisybė! Aliai žodelio! Tikėk manimi!

— O kas gi ta žavioji klientė?

— Donja Marija Sepulvida,— suvapeno Vincentas.

— Nesuprantu. Tu gi sakei, kad ji amerikietė.

— Taip, žinoma. Ji iš tikrųjų amerikietė. Tai atsitiko prieš daug metų. Ji dar buvo visai jaunutė. Čia ji atkeliavo su pirmaisiais amerikiečiais. Ėmė mokyti našlio dono Chosė Sepulvido dukterį, nors pati dar buvo kūdikis! Pažįstama istorija. Ji — daili, jauna, neturtinga; našlys — žilas, senas ir visko pertekęs. Ugnis ir trūnėsiai! Ar ne tiesą sakau? Cha cha! Senis sugalvojo padaryti gerą darbą, ir mažutė *americana* tapo turtinga žmona! Bet netrukus jis pasielgė dar kilniau, negu norėjo: po dviejų metų — *caramba!*— donja Marija pasidarė turtinga našlė.

Jeigu Vincentas nebūtų buvęs taip smarkiai įgėręs, jis būtų pastebėjęs, kaip dega Viktoro akys ir kaip nervingai trūkčioja burna.

— O ji graži? Aukšta, liekna, kaip visos amerikietės? Didelės akys, meili šypsena?

— Nuostabi. Tikras angelas!

— Na, ir donas Artūras... beadvokataudamas įsimylėjo?

— Taip žmonės kalba,— reikšmingai atsakė Vincentas.— Bet ne taip lengva apgauti mane ar tave, mielas drauguži Viktorai. Taip greitai meilė neatsiranda. Duodu galvą kirsti — čia sena meilė. Sako, jis čia pasirodė prieš kokius du mėnesius, ir donja Marija jį įsimylėjo iš pirmo žvilgsnio. *Absurdo! Disparatodo!*[6] Patikėk, Viktorai: čia sena meilė! Buvo susipykę, o dabar susitaikė. Ne kartą jau esame girdėję apie tokius romanus. Du neturtingi jaunuoliai myli vienas kitą. Paskui neviltis, išsiskyrimas. Po kiek laiko senjorita išteka už turtuolio! Ką, netiesą sakau?

Viktoras taip susižavėjo savo bičiulio samprotavimais, kad nebegalėjo nuslėpti pasitenkinimo. Tai va kur šuo pakastas! Pagaliau rastas ne tik siūlo galas, bet ir pats kamuolys — dingusioji be žinios Greisė Konroj! Jaunoji amerikietė... našlė... Filipo Ešlio, savo buvusio meilužio, klientė... Viktoro rankose trijų asmenų paslaptys! Nesitverdamas džiaugsmu, jis pliaukštelėjo Vincentui per nugarą ir dievagodamasis prisiekė, kad pasaulis nėra regėjęs kito tokio išminčiaus.

— Rodos, aš būsiu matęs šios romantiškosios istorijos heroję, drauguži. Šiandieną bažnyčioje.

— Nemanau. Ji, tiesą sakant, katalikė, bet donas Artūras — ne. Kai jis čia, ji retai beateina į bažnyčią.

— O šiandien jis čia?

— Taip, čia.

— O vis dėlto tu klysti, drauguži Vincentai,— nenusileido Viktoras.— Aš ten buvau ir mačiau ją savo akimis.

Vincentas gūžtelėjo pečiais ir papurtė apsunkusią nuo degtinės galvą.

— Tikėk manim, senjore Viktorai. Tu negalėjai jos matyti.

— Sakau gi, kad mačiau,— karščiavosi Viktoras.— *Borrachon!*[7] Ji tikrai buvo bažnyčioje. Stovėjo prie kolonos. Išeidama persižegnojo šventintu vandeniu. Mačiau

---

[6] Nesąmonė, kvailystė *(isp.)*.
[7] Girtas *(isp.)*.

ją pats: didelėmis akimis, apvalaino veido... juoda suknele ir mantija.

Vincentas, Viktoro laimei neišgirdęs, kaip buvo pavadintas, tik papurtė galvą ir patenkintas nusikvatojo.

— Nekalbėk niekų, drauguži Viktorai! Tai buvo ne ji. Tikėk manim, aš viską žinau. Ten donja Doloresa viena pati buvo priėjusi persižegnoti šventintu vandeniu. Tau ne pro šalį būtų žinoti, kad niekas iš vietinių nedrįsta jai paduoti šventinto vandens. Klausyk, kvaišeli Viktorai, tai jos yra didelės akys, mažytė burna ir apvalainas veidas. Ir tamsus, ar ne? Tamsus!

— Tamsoje visi juodi kaip velniai!— atrėžė Viktoras.— Iš kurgi man žinoti? O kas ji tokia?— širdo jis, tarsi stengdamasis nuvyti kylančią baimę.— Kas per viena toji donja Doloresa?

— Tu čia naujas žmogus, mielas Viktorai. Todėl paklausyk. Ji — maišyto kraujo, pavainikė senojo San Izabelos tvirtovės komendanto duktė. Per senio kvailumą ji dabar yra visų jo turtų paveldėtoja! Pinigų daugiau, negu reikia; priedo neseniai atsirado dar vienas dovanojimo raštas labai vertingam žemės sklypui! Supranti dabar, drauguži Viktorai? Na, ko spoksai į mane? Ji — atsiskyrėlė. Ištekėti nenori. Meilė, švelnumas, geismai, aistros — visa tai jos nejaudina. Ji atsidavusi dievui, drauge mano. O tu šitą atsiskyrėlę, vienuolę, šitą tamsiaveidę asketę, šitą donją Doloresą Salvatierą palaikei koketiškąja amerikiete. Cha cha! Nori nenori, turėsi pastatyti dar vieną butelį. Na kaip, mano drauguži Viktorai? Girdėjai, ką pasakiau? Ką, nori pabėgti, išdavike? Ką ten murmi? Tu pats kvailys.

Taip, Viktoras stovėjo be žado ir teįstengė ištarti tiktai šį žodį. Taip, jis — kvailys! Vėl papuolė į pinkles, tik šį kartą pats jas surezgė. Jeigu jis neapsiriko, jeigu ši tamsiaveidė šventuolė, kurios vardą ką tik išgirdo, yra tikrai Greisė Konroj, vadinasi, jam baisiai nepasisekė, nes, suteikęs jai suklastotą žemės dovanojimo raštą, pats sugrąžino jai prarastą nuosavybę. Negi donas Pedras būtų jį apgavęs? Negi jie visi — Artūras Puanzetas, Damfis, Žiulė Devarž — seniai žino tai, kas jam vienam nežinoma? Ir, ko gero, jie dabar juokiasi iš jo. Ši mintis varė Viktorą iš proto!

Kai išmintingasis ir narsusis Vincentas, užsnūdęs čia pat už stalo, pagaliau vėl atsipeikėjo, jis neaiškiai prisiminė, kaip kažkas įniršio iškreiptu, pabalusiu veidu, liedamas bejėgį pyktį ir springdamas iš nevilties, šiurkščiai purtė jį ir keikė. Bet jo draugas ir sugėrovas buvo dingęs.

VI skyrius

EKSPERTAS

Naktį nuo jūros atslinko šaltas pilkšvas rūkas ir pro miestelį nusileido žemyn į slėnį iki pat „Šventosios trejybės" rančos, kur ir liko tvyroti, nors patekėjusi saulė ėmė atakuoti iš rytų pusės. Žiūrint nuo misijos bokšto, būtų buvę matyti, kaip šalta švininė jūra užliejo rančos koralį, netrukus iki pusės užklojo ir pačios rančos sienas. Paprastai, kai nusileisdavo rūkas, visuomet atrodydavo, kad ranča kažkur pranyksta, tiksliau sakant, susilieja su ją supančiais žemais kalnais, ir dėl šios priežasties dviračiais važiuojantis misteris Perkinsas, vertėjas, turėjo ne kartą sustoti ir vis dairytis kelio, kol rūkas pagaliau nuslūgo ir prieš akis vėl pamažu iškilo dingusi ranča.

Misterio Perkinso artimi draugai puikiai žinojo, kaip stebuklingai jis sugebėdavo keisti savo išvaizdą, bet mažai pažįstamas žmogus vargu ar atspėtų, kad šis dviračiuose sėdįs senamadiškai apsirengęs dabita yra tas pats nevalyvas Pasifiko gatvės darbštuolis. Plaukai sušukuoti, suraityti ir juodai padažyti, kaklaraištis senoviškai parištas iki pat pabarzdės, baltai nupudruotas raudonas veidas tarsi sustingusi, bereikšmė kaukė, šviesiai mėlynas švarkas užsegiotas iki kaklo, kelnės aptemptos, batai lakiniai — va taip atrodė šis dabita. Šį asmenį gerai pažinojo tie, kas buvodavo Montgomerio gatvėje po pietų, tačiau nedaugeliui ateidavo į galvą, kad jis yra ir nususęs Pasifiko gatvės landynės lankytojas. Na, o San Antonijo apylinkėse jis buvo visai nepažįstamas.

Kad ir koks keistas buvo šis žmogus, galėjai aiškiai matyti, kad rančoje jo laukė ir ruošėsi sutikti net su didesne pagarba, negu derėjo parodyti tam džentelmenui.

Vos spėjo misteris Perkinsas įvažiuoti į kiemą, akimirksniu prisistatė orusis mažordomas ir įvedė jį į iškilmingąją žemą svetainę, jau aprašytą šios knygos puslapiuose, o netrukus įėjo ir donja Doloresa Salvatiera. Subtilaus skonio bei jautrios sielos moteris iš karto pajuto, kad po ekscentriška svečio išvaizda slypi pagarbos vertas žmogus, ir pasisveikino su juo nuoširdžiai ir paprastai. Misteris Perkinsas jai nusilenkė ceremoningai, su pagarba. Jį, matyt, maloniai nustebino priėmimas bei šeimininkės elgesys. Tačiau, kaip dauguma žmonių, neturinčių tvirtos visuomeninės padėties, jis buvo įtarus ir budrus. Donja Doloresa su vėduokle švelniai parodė svečiui kėdę, bet šis liko stovėti.

— Jūs nieko nežinote apie mane, senjore, o aš apie jus — daug,— tarė ji ir maloniai nusišypsojo.— Prieš ryždamasi prašyti šio susitikimo, iš jūsų draugų sužinojau apie gilų jūsų protą, didelę patirtį, nepriekaištingą reputaciją. Leiskite ir man laikyti save jūsų drauge, nors dar ir nepasakiau, kokiu reikalu jus pakviečiau.

Keistoji žmogysta dar kartą nusilenkė, ir net pro pasigailėtiną kosmetikos kaukę galėjai matyti, kaip veidas paraudo iš sumišimo. Donja Doloresa tai pastebėjo, bet tuojau pat nusisuko prie senoviško sekretero ir, jį atidariusi, ėmė kažko ieškoti, kol svečias atsitokės. Paskui iš mažo stalčiuko išėmė sulankstytą popieriaus lapą, matyt, kokį dokumentą ir, pastačiusi prie sekretero dvi kėdes, atsisėdo. Šį kartą misteris Perkinsas negalėjo nepaisyti kvietimo, nes šeimininkė aiškiai priminė jo pareigas.

— Nors jums iš esmės žinoma, kokiu reikalu kreipiuosi ir panašūs dalykai jums ne naujiena,— tarė donja Doloresa,— jūs vis dėlto nustebsite, kai sužinosite, ko aš noriu. Va čia yra žemės dovanojimo raštas, išduotas mano... tėvui... velioniui Chosė Salvatierui. Atidžiai jį apžiūrėkite ir, remdamasis savo patirtimi, atsakykite į vienintelį klausimą.— Ji nutilo, tarytum dvejodama, paskui pridūrė:— Žinokite, aš neturiu jokių piniginių išskaičiavimų, susijusių su šiuo dokumentu. Jūsų atsakymas — teigiamas ar neigiamas — neturės jokių juridinių pasekmių. Aš niekada nereikalausiu, kad patvirtintumėte savo žodžius teisme. Jūsų atsakymas liks tarp mudviejų

ir nė kiek nepakeis šio dokumento piniginės vertės. Dar daugiau, jums niekas nekliudys ateityje pakeisti nuomonę šiuo klausimu arba net viešai ją paneigti, jei jums tai bus reikalinga. Jūs atrodote labai nustebęs, senjore Perkinsai. Aš esu turtinga. Jūsų sprendimo man reikia ne tam, kad padauginčiau savo turtus.

— Taigi, jūs klausiate...— pradėjo misteris Perkinsas, pirmą kartą nebesivaržydamas.

— Ar šis dokumentas tikras, ar suklastotas?

Jis paėmė dokumentą į rankas, išskleidė jį, su profesionaliu atsainumu žvilgtelėjo į parašus ir antspaudus ir grąžino donjai Doloresai atgal.

— Parašai, be abejo, tikri,— pasakė jis trumpai ir dalykiškai; paskui dar pridūrė, tarytum pateisindamas savo skubotą išvadą:— Man jau teko matyti šį dokumentą.

Donja Doloresa kiek sunerimusi pastūmė kėdę. Misteris Perkinsas tai pastebėjo. Tai bent naujiena! Jis garantuoja klientei, kad vertingos nuosavybės dokumentas yra tikras, o ji dar nepatenkinta. Misteris Perkinsas smalsiai įsmeigė akis į donją Doloresą.

— Vadinasi, jūs manote, kad šis raštas tikras?— nežymiai atsidususi, paklausė ji.

— Taip, jis patvirtintas Vašingtone,— pareiškė jis nedvejodamas.

— Štai kaip!— tarė donja Doloresa. Ši moteriška frazė kažkaip nuvertino misterio Perkinso išvadą. Susierzinęs jis šoko apmaudingai gintis.

— O gal jūs turite pagrindo abejoti šio dokumento tikrumu?

— Taip. Jį tik visai neseniai surado tarp dono Chosė popierių; be to, yra dar kitas toks pat raštas.

Senjoras Perkinsas vėl paėmė dokumentą, atidžiai jį apžiūrėjo, pakėlė prieš šviesą, paskui padėjo atgal į vietą.

— Tikras,— pasakė jis.— O kur yra tas kitas raštas?

— Aš jo neturiu,— atsakė Doloresa.

Senjoras Perkinsas gūžtelėjo pečiais. Nors jis ir jautė pagarbą donjai Doloresai, bet negalėjo nesmerkti moteriško lengvabūdiškumo juridiniuose dalykuose.

— Tad kaip aš tokiu atveju turėčiau palyginti abudu egzempliorius?

— Jeigu mano dokumentas tikras, nėra jokio reikalo lyginti,— greitai atsakė donja Doloresa.

Misteris Perkinsas sutriko.

— Gal čia koks nesusipratimas? Kokiomis aplinkybėmis buvo išduotas antras egzempliorius ir kam tokiam? Kur jis dabar?

— Apie visa tai aš ir noriu jums papasakoti. Raštas buvo išduotas prieš penkerius metus daktaro Devaržo vardu... Atleiskite, jūs kažko klausėte?

Senjoras Perkinsas tylėjo, įsmeigęs niūrų žvilgsnį į donją Doloresą.

— Kaip jūs pasakėte? Daktaro Devaržo vardu?— iš lėto paklausė Perkinsas.

— Taip. Jūs pažinote jį?

Šį kartą sumišo donja Doloresa. Ji prikando lūpą ir suraukė antakius. Akimirką abu žiūrėjo vienas į kitą.

— Ne, tiesiog girdėta pavardė,— atsakė jis ir dirbtinai nusijuokė.

— Taip. Jis buvo garsus mokslininkas,— santūriai paaiškino donja Doloresa.— Prieš mirtį jis padovanojo šį žemės nuosavybės dokumentą vienai jaunai mergaitei, pavarde...— donja Doloresa susimąstė, lyg stengdamasi tą pavardę prisiminti,— pavarde Greisė Konroj.

Nutilusi ji pakėlė akis į pašnekovą, bet pastarojo veidas vėl tapo neįskaitomas, susijaudinimas buvo praėjęs. Galvos linktelėjimu jis paprašė tęsti toliau.

— Taigi, Greisė Konroj,— skubiai pakartojo donja Doloresa, matyt, pajutusi palengvėjimą.— Po penkerių metų atsiranda kažkokia avantiūristė, pasivadina Greise Konroj ir pareiškia teises į žemės dovanojimo raštą. Tačiau, matyt, klastūnė susiduria su sunkumais, trukdančiais įgyvendinti niekšiškus planus, ir tada nežinia kokiomis vingrybėmis užkariauja teisėto įpėdinio, tos Greisės brolio, širdį ir išteka už jo.

Donja Doloresa stabtelėjo, tarsi jai būtų pritrūkę kvapo; skruostai degė, matyt, iš susijaudinimo, balsas suskambo piktai, lyg metalinis. Tikriausiai jautrioje donjos Doloresos širdyje suliepsnojo teisingas pasipiktinimo jausmas. Tačiau misteris Perkinsas to nepastebėjo. Jau kurį laiką jis sėdėjo išsiblaškęs, kažko susimąstęs.

Akys, prieš minutę įtemptai žiūrėjusios į donją Doloresą, dabar įsistebeilijo į sieną; po jaunatviška kauke sunykęs veidas atrodė dar senesnis.

— Taigi, taigi,— pagaliau vargais negalais atitoko misteris Perkinsas.— Visa tai rodo, kad antrasis žemės dovanojimo raštas gali būti toks pat melagingas, kaip ir jo savininkė. Vadinasi, išskyrus tą faktą, kad jūsų dokumentas atsirado tik pastaruoju metu, kitkas abejonių nekelia? Na, dėl to jums neverta rūpintis. Atsiminkite, kad dovanojimo raštas buvo išduotas jūsų velioniui tėvui tais laikais, kada žemės čia niekas nevertino, ir dokumentas galėjo būti kur nors užsimetęs.

Misteris Perkinsas atsistojo, atseit pokalbis baigtas. Rodės, jis skubėjo kuo greičiau išeiti; jo veide vėl atsispindėjo tas pats skausmingas susimąstymas. Kiek nusivylusi atsistojo ir donja Doloresa.

Dar akimirka, ir jis būtų išėjęs; paslaptingai, savaime susikryžiavę šių dviejų žmonių keliai būtų išsiskyrę visiems laikams, ir gyvenimas būtų sugrįžęs į senas vėžes. Tačiau prie durų jis dar atsisuko ir paklausė visai nereikšmingo dalyko, ir tai nulėmė jų abiejų ateitį.

— Vadinasi, tikroji Greisė Konroj dingo. O tasai... daktaras... Devaržas...— jis taip ištarė pavardę, tarytum ji būtų irgi prasimanyta,— sakote, mirė? Tuomet iš kurgi apsišaukėlė taip smulkiai sužinojo visas aplinkybes, kad net ryžosi pareikšti pretenzijas į žemę? Kas ji?

— Ji... yra... ji ištekėjo už Gabrielio Konrojaus, rodos, pasivadinusi daktaro Devaržo našle. Atleiskite, aš neišgirdau, ką jūs pasakėte. O švenčiausioji mergele! Kas jums? Bloga? Tuoj pašauksiu Sančesą! Sėskitės!

Jis kriste krito į kėdę, bet neilgam. Kai tik donja Doloresa nusisuko šauktis pagalbos, jis atsipeikėjo ir, imdamas ją už rankos, tarė:

— Man jau geriau. Nesivarginkite... Kartais užeina toks svaigulys... Nežiūrėkite taip į mane. Nereikia nieko šaukti; tik gal būtų galima stiklinę vandens. Dėkoju!

Perkinsas paėmė iš jos rankų stiklinę, bet ne gėrė, o atsilošęs kėdėje, užvertė galvą ir išpylė visą vandenį ant kaktos. Paskui išsitraukė iš kišenės nosinę, nusišluostė sausai veidą ir plaukus, atsitiesė ir pasisuko į šeimininkę.

Vanduo nuplovė baltą pudrą ir rausvus dažus, standžiai suveržtas kaklaraištis atsileido, atsegtas švarkas kabėjo ant sulysusios figūros tarsi ant mieto, veidas buvo dar tamsiau paraudęs, varvantys plaukai stypsojo kaip šeriai. Tačiau jis valdėsi ir balsas skambėjo ramiai ir natūraliai.

— Kraujas mušė į galvą,— ramiai paaiškino.— Nuo pat ryto jaučiau artėjant priepuolį. Dabar jau viskas gerai. Svarbu patogiai atsisėsti, užversti galvą ir apsipilti vandeniu. Tikiuosi, kilimas nelabai nukentėjo. O dabar grįžkime prie jūsų reikalo.— Galutinai pamiršęs savo ankstesnį drovumą, jis pasitraukė kėdę arčiau donjos Doloresos.— Leiskite dar kartą pažvelgti į dokumentą.— Jį paėmęs, Perkinsas išsitraukė iš kišenės didinamąjį stiklą ir įniko tyrinėti parašą.— Taip, taip, parašas tikras. Antspaudas vietoje. Popierius — žyminis.— Jis apčiupinėjo popierių.— Jūsų teisybė — suklastotasis yra ponios Devarž dokumentas. Ji apgavikė, ir jos žemės dovanojimo raštas netikras.

— Nemanau,— ramiai pasakė donja Doloresa.

— Kodėl?

— Gal ir antrasis dokumentas yra lygiai toks pat: ir popierius, ir parašas, ir antspaudas, ir visa kita?

— Vis tiek tas dar nieko neįrodo,— karštai užginčijo misteris Perkinsas.— Klausykite... Tais laikais, kai buvo dalinami pirmieji žemės sklypai, gubernatoriaus kanceliarijoje šūsnimis mėtėsi tokie blankai su gubernatoriaus parašu; sekretoriui tereikėjo įrašyti naujojo žemės savininko pavardę, ir dokumentas gatavas. Taigi toji apsišaukėlė... toji ponia Devarž gavo tokį blanką (prasidėjus amerikiečių antplūdžiui, tokie dalykai ėmė dažnai dėtis), ir va — jos rankose žemės dovanojimo raštas. Tačiau mūsų ji neapmulkins. Aš pažįstu visų raštininkų ir klerkų braižą, nes pats ten dirbau. Duokite man įgaliojimą, donja Doloresa, tik įgaliojimą, ir aš iškelsiu jos niekšybę aikštėn, kaip esu jau ne vieno iškėlęs.

— Jūs pamiršote,— šaltai jam priminė donja Doloresa,— kad šiuo klausimu aš neketinu kreiptis į teismą. Be to, jeigu tuos ispaniškus žemės dovanojimo raštus buvo taip lengva suklastoti, kur garantija, kad manasis irgi nėra klastotė? Sakote pažįstąs raštininkų braižą. Pažiūrėkit.

Misteris Perkinsas nekantriai griebė dokumentą ir ėmė karščiuodamasis tikrinti visus ranka padarytus įrašus.

— Keista,— sumurmėjo jis.— Ne mano braižas, ne Sančeso ir ne Ruzo. Kažkoks nepažįstamas. O čia kas? Ištaisyta data — trečio asmens ranka! Šitą rašyseną, rodos, esu matęs kanceliarijoje... Bet kieno?— Perkinsas nutilo, persibraukė per plaukus, bet niekaip negalėjo prisiminti.— Vis dėl to, kam...— staiga paklausė jis,— kam prireikė šį dokumentą klastoti?

— Sakysime, anas egzempliorius yra tikras; toji moteris pasiglemžė jį kokiu nors negarbingu būdu. Tačiau kažkas sužinojo apie tai; norėdamas sužlugdyti jos kėslus neišsiduodamas, padarė gudrų manevrą ir paleido apyvarton šį — antrąjį — suklastotą dokumentą.

— Bet kas gi galėjo tai padaryti?

— Gal Greisės Konroj brolis, jos dabartinis vyras, o gal kas kitas,— spėliojo donja Doloresa sumišusi, ir net bronziniai jos skruostai išraudo,— kas netikėjo, kad tikroji Greisė Konroj mirė arba dingo be žinios.

— Tegul ir pats velnias... Prašau atleisti. Betgi dėl teisingumo ir garbės niekas dokumentų neklastoja. Ir kam daryti šį dokumentą jūsų vardu?

— Visi žino, kad esu turtinga,— pasakė donja Doloresa.— Be to,— pridūrė ji, nuleidusi akis, išdidžiai, bet kartu ir taip droviai, kad net tasai susirūpinęs vyriškis susijaudino,— žmonės kalba, kad esu dosni ir teisinga.

Misteris Perkinsas pažvelgė į donją Doloresą su neslepiamu susižavėjimu.

— Bet gal,— prabilo jis su kartėliu, kilusiu, rodos, dėl to susižavėjimo,— gal toji moteris, toji avantiūristė, toji apsišaukėlė sugebės paversti niekais visas jūsų teorijas. Gal ji sugeba užnuodyti kiekvieno vyro sielą, jau nekalbant apie nelaimingąjį, kurį su ja sieja moterystės ryšiai; gal ji yra piktoji dvasia, priverčianti protą užtemti ir širdį nutilti; gal, apgaudinėdama vyrą, toji moteris moka jį įtikinti savo tyrumu, suversdama visą kaltę jam; gal jos širdyje nėra nei moteriško silpnumo, nei aistros, o tarpsta vien tik gudravimas, savanaudiškumas ir išskaičiavimai. Argi jūs manote, kad tokia moteris nebus iš anksto numačiusi, su kokiais pavojais gali tekti jai susidurti? Ne, ne!

— Žinoma, jei...— tarė išblyškusi donja Doloresa, atsiremdama į rašomąjį stalą ir žiūrėdama į svečią keistu, užgesusiu žvilgsniu,— jei šiuo metu jos nepersekioja kadaise ją mylėjęs, o dabar trokštąs keršto žmogus.

Misteris Perkinsas krūptelėjo.

— O, taip! Tikra tiesa!— tarė jis sau.— Reikėjo taip ir padaryti. Ir kaipgi man neatėjo į galvą! Tikrai taip vertėjo padaryti! Jūsų teisybė, donja Doloresa.— Jis priėjo prie lango, bet staiga atsitraukė, greitai užsisagstė švarką ir pasitaisė kaklaraištį.— Ateina kažkas! Palikite tą reikalą man. Abudu būsime patenkinti — ir jūs, ir aš. Sutinkate patikėti man šį dokumentą?— Donja Doloresa be žodžių padavė raštą.— Dėkoju,— tarė jis su ankstesniu ceremoningumu, kuris, atrodo, buvo susijęs ne tiek su šio žmogaus fizinėmis ar moralinėmis savybėmis, kiek su tuo juokingu kaklaraiščiu ir iki kaklo užsagstytu aptemptu švarku.— Tikiuosi, jūs nebemanote dabar, kad šis reikalas neliečia manęs,— pridūrė jis su keista šypsena.— *Adios!*

Donja Doloresa norėjo dar kažko paklausti, bet tuo metu kieme pasigirdo kanopų bildesys ir žmonių balsai, ir, skubiai nusilenkęs, misteris Perkinsas išėjo. Beveik tą pačią akimirką durys vėl atsidarė, ir į kambarį įbėgo linksmoji viliūgė misis Sepulvida.

— Na,— tarė ši dama, vos atgavusi kvapą,— apie mūsų dievobaimingąją jaunąją atsiskyrėlę vyrai daugiau sukinėjasi, negu apie mus, nuodėmingąsias. Važiuodama užtikau du beslankiojant po langais, o įėjusi radau tave besišnekučiuojant su trečiu. Na, kas jis, brangioji? Naujas advokatas? Negerai! Aš teturiu tik vieną!

— Bet tau jo visai pakanka, tiesa?— liūdnokai nusišypsojo donja Doloresa ir vėduokle meiliai paplekšnojo gražiąją misis Sepulvidą per skruostą.

— O taip,— nuraudo koketiškoji našlė.— Žinoma! Aš čia atlėkiau galvotrūkčiais, nelyginant greitoji pašto karieta, pranešti tau vieną naujieną. Bet pirmiau pasakyk man, kas yra tas įžūlusis šaunuolis už tvoros? Gal tavo advokato sekretorius?

— Nesuprantu, apie ką tu kalbi; gal ir sekretorius,— abejingai atsakė donja Doloresa.— Geriau pasakok naujienas. Nebesitveriu iš smalsumo.

Bet misis Sepulvida pribėgo prie gilaus lango ir atsargiai pažvelgė kieman.

— Ne, čia ne sekretorius. Advokatas dumia savo dviračiais, tikriausiai, skuba išsigauti iš rūko, o šis džentelmenas vis dar toje pat vietoje. Doloresa!— staiga apsimestinai rūsčiu veidu, bet besijuokiančiomis akimis, atsisuko į draugę misis Sepulvida.— Nieko nebus! Turi pasakyti, kas tas kavalierius!

Jausdama, kad netrukus turės sutikti veriantį Viktoro žvilgsnį, išsigandusi donja Doloresa priėjo prie lango ir atsistojo taip, kad liktų nematoma iš lauko. Pažvelgusi į nepažįstamąjį, ji suprato be reikalo baiminusis,— ten buvo ne Viktoras. Nusiraminusi ji drąsiau atitraukė užuolaidą. Akimoju paslaptingasis raitelis apgręžė arklį, ir donjos Doloresos žvilgsnis susidūrė su juodomis misterio Džeko Hemlino akimis. Ji bematant paleido užuolaidą ir atsisuko į savo bičiulę.

— Nepažįstu.

— Tikrai, Doloresa?

— Tikrai.

— Gerai, patikėsiu. Tarkime, kad jis įsimylėjo mane.

Donja Doloresa nusišypsojo ir meiliai paglostė linksmą misis Sepulvidos veidą.

— Na, kas toliau?— viliūgiškai paklausė ji.

— Kas toliau?— pakartojo sumišusi, bet laiminga misis Sepulvida.

— Tu gi turi naujieną!— priminė Doloresa.

— Taip... turiu,— delsė misis Sepulvida, bandydama bičiulės kantrybę.— Pagaliau tai įvyko.

— Kas įvyko?— surimtėjusi paklausė donja Doloresa.

— Šiandieną jis vėl buvo atvažiavęs.

— Prašyti tavo rankos,— tarė donja Doloresa ir, išskleidusi vėduoklę, nusisuko į langą.

— Taip, prašė mano rankos.

— Ir ką tu jam pasakei?

Misis Sepulvida žaismingai pribėgo prie lango ir pažvelgė laukan.

— Aš pasakiau...

— Ką?

— Ne!

V KNYGA

RŪDA

I skyrius

GABRIELIUI TENKA SKAITYTIS SU APLINKYBĖMIS

Po misterio Piterio Damfio apsilankymo Skurdžiojo Slėnio gyventojų niekas nebestebino. Argi dar to maža, kad čia pabuvojo pats didžiausias kapitalistas ir apsukriausias verteiva? Niekas nesistebėjo ir sužinojęs, kad steigiama nauja akcinė bendrovė eksploatuoti neseniai atrastiems Konrojaus kalvoje turtingiems sidabro rūdos telkiniams. Apie tą faktą buvo sukurta visokių teorijų. Visa tai tik stambi Damfio afera; šis įžūlus žmogus sumanęs Skurdųjį Slėnį paversti stambiu miestu ir šiam tikslui pasiekti sugalvojęs dingstį, o kad viskas įtikimiau atrodytų, tyčia investavęs didelį kapitalą pastatyti rūdos sodrinimo fabrikui ir liejimo krosniai; jau prieš penkerius metus jis nužiūrėjęs tą neišmanėlį Gabrielį Konrojų įrankiu savo kėslams įgyvendinti, o gandai, kad Gabrielis turįs turto už pustrečio milijono, vien tušti plepalai, nes Damfis jam temokąs tūkstantį dolerių per metus už vardą; taigi dabar kiekvienas turėtų pasistengti kuo skubiau ir pelningiau realizuoti savo sklypą, kol šis milžiniškas muilo burbulas dar nesprogo. Šitaip galvojo gera pusė Skurdžiojo Slėnio gyventojų. Užtat kita gyventojų dalis galvojo visai priešingai. Anot jų, tai tik atsitiktinumas. Misteris Damfis savais reikalais atvažiavęs į Skurdųjį Slėnį; bevaikščiodamas su Gabrieliu Konrojum po jo sklypą, pakėlęs nuo žemės kažkokį keistą uolienos gabalą ir pasakęs: „Atrodo kaip sidabras". Gabrielis Konrojus iš to tik nusijuokęs. Piteris Damfis, kuris niekada

nesijuokia, staiga pasisukęs į Konrojų ir savo papratimu trumpai, dalykiškai pasakęs: „Duodu septyniolika milijonų už sklypą ir jo nuosavybės teisę". O Gabrielis,— visi gi žino, koks jis mulkis,— sutikęs, nors pačiais kukliausiais apskaičiavimais, jo sklypas vertas ne mažiau kaip šimto penkiasdešimt milijonų. Tokia buvo antroji teorija, kurios laikėsi lakesnės vaizduotės Skurdžiojo Slėnio gyventojai.

Šiaip ar taip, kelias savaites po Damfio apsilankymo atrodė, kad net ir pati žemė kruta nuo palaimingos didžiojo verteivos įtakos: visame miestelyje augo rietuvės rąstų ir lentų — prasidėjo naujos statybos, kilo nauji pastatai. Plikame kalvos šlaite buvo liejami pamatai milžiniškos Konrojaus įmonės lydymo krosnims. Kuklus misis Markl pensionas su restoranėliu nebepatenkino poreikių ir neatitiko Skurdžiojo Slėnio užmojų, todėl jų vietoje išaugo naujas viešbutis. Bet aš norėčiau pažymėti dar vieną pažangų faktą: buvo pradėtas leisti dienraštis, kuris su pavydėtinu ir nepasiekiamu stiliaus laisvumu bei grakštumu šitaip rašė apie viešbučio atidarymą:

„Šiomis dienomis atidaryto viešbučio „Didysis Konrojus" šeimininke paskirta misis Suzana Markl, kurios, kaip *chef de cuicine*, talentas, didelis vaišingumas bei nepaprastas žavingumas yra gerai žinomi visiems Skurdžiojo Slėnio gyventojams. Jos padėjėja bus ankstesnė jos prityrusi pagalbininkė mis Sara Klar. O toji Selė taip mikliai varto kotletus keptuvėje, kad niekas jai neprilygs visoje Pliumaso apygardoje".

Kadangi šie ir kiti faktai aiškiai liudijo gyventojų poreikių augimą, todėl ir senasis niekingas pavadinimas — Skurdusis Slėnis — atrodė nebetinkamas. Kai kas siūlė jį pakeisti į Sidabrapolį, nes vietiniai gyventojai mėgdavo vaizdingai išsireikšti: „Kur yra turto, ten nėra skurdo".

Tuo metu Gabrieliui buvo patikėtos garbingos ir atsakingos vyriausiojo kasyklos prievaizdo pareigos, nors iš tikrųjų visus komercinius bei administracinius reikalus tvarkė staigaus būdo, energingas ir perpus už Gabrielį smulkesnis vyrukas, atsiųstas akcinės bendrovės. Toks pa-

reigų pasiskirstymas patenkino Gabrielį, nes jis nepakentė dyko buvimo. Nors bendrovė ir ne itin pasitikėjo jo administraciniais sugebėjimais, tačiau vertino, ir ne be reikalo, jo įtaką darbininkams; mat jis buvo paprastas žmogus ir prireikus visada padėdavo, nesigailėdamas jėgų. Gabrielis pasidarė visų numylėtinis, kadangi ir praturtėjęs nė kiek neišpuiko. Darbininkai su malonumu rodydavo kiekvienam naujai atvykusiam kuklų, nuoširdų galiūną, sykiu su jais dirbantį tą patį darbą, ir dar pridurdavo, kad jam priklauso pusė kasyklos, o visas jo turtas siekiąs septyniolika milijonų dolerių. Gabrielis iš prigimties buvo drovus ir mėgo vienatvę, bet dabar, tarsi slegiamas turto naštos ir ieškodamas palengvėjimo , jis draugavo su tais paprastais žmonėmis. Jis pasijusdavo lyg nusikaltęs, jeigu kas užsimindavo apie jo turtą, ir tai patvirtindavo jau minėtą teoriją, kad jis nėra milijonierius, o tik Damfio statytinis.

Tardami, kad Gabrielio vaidmuo dabartiniame Skurdžiojo Slėnio suklestėjime menkas ir nereikšmingas, žmonės dėl būdingo savo naivumo nė nepagalvojo, kad čia pirštus yra prikišusi jo žmona. Jau seniai visi sutarė, kad misis Konroj pranašesnė už vyrą savo moterišku žavumu, puikiomis manieromis bei grožiu. Ir kad ši plaštakė, sušildyta turto spindulių, mitriai plasnos nuo vieno žiedelio prie kito, o paskui, suradusi malonesnį prieglobstį, galop visai paliks savo vyrą ir Skurdųjį Slėnį, niekas nė neabejojo. „Pamatysite, išlėks ji su visais milijonais!"— visi tvirtino vienu balsu. Žmonės gailėjosi ir iš dalies niekino Gabrielį, kuris nė kiek nepaisė tokios pranašystės. Tik beviltiškai apmulkintas vyras galįs taip nesijaudinti dėl savo žmonos abejotinos reputacijos. Net misis Markl, kurios pastangos suminkštinti Olės širdį buvo mergaitės šaltai sutiktos, ir ta pritarė bendrai nuomonei, kad Konrojų namuose viena pati šeimininkaujanti toji atsibasčiusi svetimšalė.

Tačiau kad ir piktos buvo pranašystės, misis Konroj neišskrido ir nerodė nė mažiausio ketinimo palikti savo vyrą. Nepaprastai greitai, kaip tat būdinga šiam kraštui, Konrojaus kalvoje tarp pušų buvo pastatytas naujas namas, iš kurio neišdžiūvusių sienojų karštomis vasaros

dienomis sunkėsi sakai, o pats pastatas skleidė malonų miško aromatą. Gerą skonį misis Konroj parodė, parinkdama spalvingus kartūnus, kuriais apmušdino baldus, o kambariuose su baltomis muslininėmis užuolaidomis ir puikiais kilimais visuomet būdavo jauku ir tvarkinga; broliškos meilės skatinamas, Gabrielis pargabeno didžiulį fortepijoną ir nusamdė Olei muzikos mokytoją. Konrojų namuose svečiuodavosi patys įžymiausi apygardos žmonės, net ir tokie, kurie užėmė valstijos administracijos atsakingus postus, nes visi pripažino, kad misteris Damfis suteikė Skurdžiajam Slėniui respektabilumo, o netrukus patyrė, jog ir misis Konroj žavinga moteris. Gerbiamasis misteris Blankas pietavo pas misis Konroj, kai paskutinį kartą buvo atvykęs į Skurdųjį Slėnį susitikti su savo rinkėjais; Konrojų svetainėje pagarbusis teisėjas Bisvingeris pasakojo prašmatniausius savo anekdotus. Pulkininko Starbotlo galinga krūtinė neramiai kilnojosi prie jos patiekalų, ir jis išsivežė iš Skurdžiojo Slėnio ne tik malonių įspūdžių apie šeimininkės žavingumą,— apie tai jis be paliovos gražbyliaudavo savo draugams, — bet ir malonų įsitikinimą dėl savo asmeninio pasisekimo, kurio taip pat neslėpė. Gabrielis retai būdavo savo naujuosiuose namuose, jis pareidavo tiktai pavalgyti ir nakvoti. Jeigu kitu metu Olei pavykdavo įsivilioti brolį į namus, tai jis be švarko, viena liemene, atsisėsdavo užpakaliniame priebutyje, teisindamasis, kad nenorįs tabako dūmais iš savo trumpos juodos pypkutės užteršti kambarių oro.

— Nekreipk į mane dėmesio, Žiule,— jis sakydavo žmonai, kai ta imdavo priekaištauti ir, pamynusi savo įnorius, netgi karštai tvirtindavo mėgstanti tabako dūmus. — Nekreipk į mane dėmesio, man ir čia gera. Aš visuomet daug geriau jaučiuosi atvirame ore. Juk tabako kvapo gali prisigerti užuolaidos, be to...— pridurdavo jis, nepaisydamas mielų misis Konroj protestų prieš kadaise savo pačios pasakytus teiginius,— be to, pagalvok apie Olės drauges ir mokytoją: juk jos nėra su mumis gyvenusios, tad nepratusios prie mano pypkės; dūmų kvapas gali joms nepatikti. Aš dar girdėjau, kad pypkės dūmai taip sugadina fortepijono stygas, kad jos net visai nustoja

skambėti. Keistas daiktas tas fortepijonas. Sako, kad jis toks opus ir gležnas, kaip kūdikis. Kartą pasižiūrėjau į jo vidų, stygos taip pritvirtintos, jog kerta viena kitą, nelyginant vadžios, sykiu pakinkius šešetą mulų; įdomu, kaipgi jos nesusipina.

Gabrielis neturėjo įpročio atidžiau žiūrėti į savo žmonos veidą, bet pažvelgęs tikriausiai būtų supratęs, kad, be fortepijono, dar esama ir kitų instrumentų, kurių plonytės stygos taipogi gali susinarplioti ar, nedarniai skimbtelėjusios, nutrūkti. Pajutęs žmonos nepasitenkinimą ir miglotai suvokdamas, kad pats jį bus ir sukėlęs, Gabrielis išeidavo. Mėgstamiausia jo poilsio vieta buvo senoji trobelė, dabar niekieno negyvenama ir greitai trūnijanti. Tačiau jis nesiryžo jos nugriauti net tada, kai pasistatydino du naujus gyvenamuosius namus, nors tuo metu ši trobelė nebebuvo reikalinga ir tik darkė jo sklypo aplinką. Jis mėgdavo pasėdėti prie apleisto židinio ir vienas sau išrūkyti pypkę. Tai nebuvo sąmoningas ar nesąmoningas sentimentalumas, o veikiau graudus šio vienišo žmogaus įprotis.

Galimas daiktas, kad dabar Gabrieliui paaiškėjo, jog polinkių bei skonio skirtumas, kurį ir anksčiau jis su širdgėla bei nuostaba jautė, metai iš metų vis didėja, ir ilgainiui juodu turės išsiskirti su Ole vien jos pačios labui. Keletą kartų apie tai jis užsiminė seseriai su jam būdingu atvirumu. Sykį, kai muzikos mokytoja jį pakvietė pasiklausyti, kaip skambina Olė, jis mandagiai atsisakė, girdi, apie grojimą visai neišmanąs.

— Man atrodo, mis, kad galėtumėt ir be manęs čia apsieiti. Mergaitė turi augti negalvodama nei apie mane, nei apie mano nuomonę; šitaip bus daug geriau.

Sykį, pamatęs Olę vaikščiojant su keliom vyresnėm išsipusčiusiom draugėm, atvažiavusiom pas ją iš Sakramento, Gabrielis, nenorėdamas su jomis susitikti, įsuko į šalutinį keliuką, su širdgėla pagalvojęs, kur čia jam, nerangiam ir lėtapėdžiui, susilyginti su šiomis nežemiško grakštumo būtybėmis.

Antra vertus, dėl turto pasikeitus gyvenimo sąlygoms ir visuomeninei padėčiai, Olei vis mažiau ir mažiau berūpėjo brolio jausmai ir ji vis mažiau besistengė patraukti

jį prie savęs. Mergaitė matė, kad dėl to paties turto ir į brolį jo draugai ėmė jau kitaip žiūrėti, jai patiko, kad žmonės pradėjo skaitytis su Gabrieliu ir rodyti jam pagarbą. Bet ji buvo nerimstanti garbėtroška, todėl, atsivėrus naujam gyvenimui, jos brolio lėtumas, senamadiškumas, paprastumas ir kasdien didėjantis kontrastas tarp jo ir aplinkos pradėjo ją erzinti, o nebegraudino, kaip būdavo seniau. Tačiau jaunystė lieka jaunyste, ir nauji įspūdžiai užgožė šį Olės nepasitenkinimą. Vis dėlto pamažu, diena po dienos, valanda po valandos jie vis labiau tolo, ir vieną dieną misis Konroj maloniai nustebo, išgirdusi iš Gabrielio, kad jis viską sutvarkęs dėl Olės išsiuntimo į Sakramento pensioną. O tai reiškė, kad ji su vyru pagaliau išvažiuos į seniai svajotą kelionę po Europą.

Kadangi Gabrielis buvo atviras žmogus ir negalėdavo išlaikyti paslaptyje savo planų, Olė puikiausiai žinojo jo ketinimus ir tik laukė formalaus pranešimo, kuris Gabrielio įpratimu,— tuo ji neabejojo,— turėjo būti iškilmingas ir rimtas. Nuo to laiko, kai mergaitė ėmė kritiškai vertinti brolio elgesį, ją, kaip ir suaugusius žmones, daugiau ar mažiau pykindavo tas iškilmingumas bei atsargumas, su kuriuo Gabrielis aiškindavo pačius paprasčiausius dalykus. Ilgokai pavaikščioję tarp amžinai žaliuojančių medžių, juodu pasuko prie apgriuvusios savo trobelės. Čia Gabrielis sustojo. Olė apsižvalgė ir patraukė pečiais. Kadangi Gabrielis seserį pažino geriau, negu bet kurią kitą moterį, jis iškart suprato, ką tas jos trūktelėjimas pečiais reiškia.

— Čia nekokia vieta, Ole,— prabilo Gabrielis, trindamas rankas,— bet buvo laikas, kai mudu šičia neblogai pagyvenome. Ar prisimeni, kaip aš, parėjęs iš darbo, vakarais lopydavau tavo drabužius, o tu miegodavai? Ar tos suknelės nepamiršai, kurią sykį užalavau ir sukniedijau?

Gabrielis nusijuokė garsiai, bet su kažkokia abejone. Olė irgi nusijuokė, bet ne taip linksmai kaip brolis, ir pasižiūrėjo į suknelę. Gabrielis pasekė jos žvilgsnį. Buvo nelengva pažinti, kad priešais stovinti mergaitė yra ta pati išdykėlė, kuri dar taip neseniai,— ak, kaip seniai! — šitoje trobelėje sėdėdavo prie jo kojų. Ir kalti čia ne

gražesni Olės rūbai ir madinga šukuosena, o rafinuotas aikštingumas, rodantis naują jos būdo bruožą, visiškai svetimą Gabrieliui. Žiūrėdamas į Olę, jis jautė, kad baigia užgesti ir kita jo puoselėtoji viltis — mielas lūkestis, jog augdama ji darysis panaši į Greisę ir jo širdyje atstos žuvusią seserį. Ne toks buvo jo būdas, kad dėl to kaltintų vien Olę; savo žlugusią viltį jis buvo linkęs aiškinti paslaptingais, jam nesuprantamais žmogaus prigimties dėsniais. Savo samprotavimus jis net ryžosi išdėstyti išmintingajam Džonsonui ir pasiteirauti jo nuomonės. „Yra skirtumas tarp žmogaus ir gyvulio prigimties,— nė nemirktelėjęs atsakė filosofas.— Šunytis lieka toks pat šunytis net užaugęs dideliu šunim. O vaikai keičiasi. Mat vieni turi protą, kiti instinktą, supranti?"

Ši vietovė Olei irgi sukėlė prisiminimų, tik kitokių, negu broliui.

— Ar atsimeni, Gabi,— paklausė ji staiga,— kaip Žiulė, pirmą kartą atėjusi pas mus, stovėjo štai čia tarpduryje? Viešpatie, kaip mudu tada nustebome! Jeigu tada, Gabi, man būtų kas pasakęs, kad ją vesi, tai aš... aš tam žmogui būčiau skėlusi antausį!— užbaigė ji, kiek padvejojusi.

Gabrielį ne per daug sujaudino Olės prisiminimai, bet užtat jam užkliuvo nemandagi jos kalba.

— Tau, Ole, nederėtų sakyti, kad norėjai kažkam skelti antausį,— jaunai mergaitei taip netinka kalbėti. Aš tavęs nesmerkiu,— pridūrė jis su įprastu kuklumu,— bet tave taip kalbant gali išgirsti tavo puikiosios draugužės arba mokytoja. Atsisėskim, Ole. Aš noriu tau kai ką pasakyti.

Jis paėmė seserį už rankos, ir juodu atsisėdo ant didelio akmens — senosios trobelės laiptuko.

— Gal tu atsimeni,— tęsė Gabrielis, švelniai paėmęs mergaitės ranką ir palengvėle ja tapšnodamas sau per kelį, tarsi taip jam būtų lengviau atverti širdį,— gal tu atsimeni, kaip aš sakydavau, jog užtikęs gerą gyslą, būtinai padarysiu du dalykus, būtent: tau duosiu gerą išsilavinimą ir žūt būt surasiu Greisę, jeigu tik ji bus gyva? Yra daug būdų ieškoti dingusio žmogaus, bet jie visi man nepatinka. Aš visą laiką galvojau, kad, išgirdusi mano balsą, ji būtinai atsilieps. Žinia, galėjau kreiptis pagalbos

ir į kitus žmones, kurie išmano, kaip reikia ieškoti, kurie iš to duoną valgo, bet taip nepadariau. O kodėl nepadariau?

Olė nekantriai papurtė galvą, atseit nežino.

— Ogi todėl, kad Greisė visuomet drovėdavosi ir bijodavo svetimų žmonių. Tu, Ole, neatsimeni, kokia ji buvo baikšti, nes tada buvai visai mažytė ir negalėjai šito pastebėti. O kad tu esi tokia drąsi, nieko nesivaržai, visada randi tinkamą žodį pasakyti ir kiekvienam įrodyti savo teisybę, čiauškėdama kaip kėkštas, tai tu ir įsivaizduoti negali, kokia buvo Greisė. Aš manau, kad mūsų vargšė mergaitė liko tokia pat nedrąsi, kokia ir buvo. Tam, Ole, yra priežasčių, kurių tu nesuprasi, bet tokiai merginai kaip Greisė jos rimtos ir svarbios.

— Tu manai, Gabi,— paklausė Olė su begėdišku tiesumu,— jog jai dabar sarmata, kad tąsyk pabėgo su savo mylimuoju?

Dėl to, kad vaikai labai greitai suvokia ne jiems skiriamus dalykus, yra ne kartą stebėjęsi net didesni žmonių psichologijos žinovai už Gabrielį, tai nenuostabu, kad ir jis nežinojo ką atsakyti. Apstulbęs jis spoksojo į nedidelę, priešais sėdinčią būtybėlę.

— Tai kaip tu ieškojai, Gabi? Pasakok!— nekantraudama paklausė Olė.

Gabrielis giliai atsiduso.

— Tos svarbios priežastys, dėl kurių Greisė buvo tokia drovi, tai mūsų velionių tėvų neturtas,— svariai pareiškė Gabrielis, neatsakydamas į užgaulų Olės samprotavimą. — Užtat aš ir nusprendžiau, kad pirmąją žinią verčiau tegul ji išgirs iš manęs, o ne iš pašalinio žmogaus. Žinau, kad ji negyvena Kalifornijoje, nes būtų pamačiusi skelbimus, kuriuos buvau išspausdinęs prieš penkerius metus. Taigi. Niujorke eina laikraštis „Herald". Jame yra skyrius, kur dedami skelbimai dingusiems ar nežinia kur išvykusiems žmonėms. Ten tėvas kreipiasi į dingusį sūnų, vyras į žmoną, brolis į seserį.

— Mergina į savo mylimąjį,— gyvai pridūrė Olė. — Aš žinau.— Gabrielis neteko žado.— Tai asmeniniai skelbimai,— tęsė Olė.— Viešpatie, aš viską žinau. Merginos ten susiranda sau jaunikių.

Pakėlęs akis Gabrielis pažvelgė į žėrintį dangaus skliautą, bet jis tebebuvo neaptemęs ir nė neketino griūti ant jų. Ir Gabrielis sudvejojo. Ar beverta tęsti kalbą? Ar yra dar kas daugiau, ką jis galėtų pasakyti tai baisingai mergiūkštei — tikrai savo seseriai,— ko ji neišmanytų geriau už jį patį?

— Aš parašiau skelbimą,— ryžtingai pasakė Gabrielis, nusprendęs papasakoti viską ligi galo,— va tokį.— Jis valandėlę tylėjo, rausdamasis liemenės kišenėje; pagaliau išsitraukė aptrintą sulankstytą laikraščio iškarpą ir, atsargiai išskleidęs, ėmė palengvėle skaityti truputį išdidžiai, kartu lyg ir drovėdamasis, kaip visos žmogiškos būtybės savo literatūrinius kūrinius.

— „Jeigu G.K. panorėtų pranešti apie save išsiilgusiems ir liūdintiems bičiuliams, tai labai nudžiugintų senąjį Gabį. Aš atvažiuočiau su ja pasimatyti, ir Olė taip pat su džiaugsmu ją sutiktų. Jeigu G.K. serga arba nenori atvažiuoti, tegu parašo G.K. G.K. sveikas kaip visada, Olė irgi. G.K. adresas: Kalifornija, Skurdusis Slėnis. Jeigu adresas pasikeis — pranešim".

— Perskaityk dar kartą!— paprašė Olė.

Gabrielis nedelsdamas patenkino jos prašymą.

— Ar tik nebus painiavos su tomis G.K.?— pasiteiravo praktiškoji Olė.

— Ne, Greisė supras,— užtikrino Gabrielis...— Ir Žiulė manęs to paties paklausė, kai aš jai perskaičiau šį skelbimą. Tačiau ir jai atsakiau taip pat, kaip ir tau: Greisė viską supras. Ji juk žino, kad tiek mano, tiek jos vardo ir pavardės pirmosios raidės vienodos. Nedidelė bėda, jeigu pašaliniai žmonės ir nesusigaudys. Užtat šitie skelbimai ir vadinami asmeniniais. Šiaip ar taip, Ole, mane suprato,— pridūrė Gabrielis, paslaptingai pritildamas ir pasislinkdamas arčiau sesers:— Aš gavau atsakymą.

— Iš Greisės?— paklausė Olė.

— Ne,— kiek sumišęs atsakė Gabrielis.— Tiesą sakant, ne iš Greisės, bet vis tiek atsakymas.— Jis išsitraukė iš užančio nedidelį zomšinį kapšiuką, kokiuose auksakasiai nešiojasi auksą, ir išėmė iš jo brangų popieriaus lapelį.— Skaityk,— tarė jis nusigręždamas.

Olė stvėrė popierėlį ir perskaitė:

„G.K., neieškok to, kas pražuvo ir niekada nebesugrįš. Verčiau galvok apie tą, kuri namuose. Būk laimingas. F.E."

Mergaitė apvertė iškarpą ir pažvelgė į kitą pusę.

— Ar čia jau viskas?— paklausė ji, pakeldama balsą, ir rausvi jos skruostai užsiplieskė iš apmaudo.

— Viskas,— atsakė Gabrielis.— Trumpai ir kukliai, tokia Greisė visada.

— O man atrodo, kad čia niekšybė,— pareiškė Olė, stuksendama įdegusiu kumšteliu sau per kelį.— Taip aš ir pasakysiu tam F.E., Filipui Ešliui, jeigu tik kada nors jį sutiksiu.

Gabrielis paniuro, ir jo veide nebeliko nė ženklo įprasto ramumo, kai jis lėtai ištiesė ranką, norėdamas paimti iš Olės iškarpą.

— Todėl aš ir nusprendžiau išvažiuoti,— pasakė jis.

— Išvažiuoti?— pakartojo Olė.

— Taip, į Rytines valstijas, į Niujorką,— atsakė Gabrielis.— Sykiu su Žiule. Žiulė galvoja — o ji sumani, viską numato ir supranta, Ole, nors kitokio būdo negu tu,— pridūrė jis droviai,— kad toks svarbus asmuo būtinai turi gyventi Niujorke. Štai kodėl, Ole, aš ir pradėjau su tavim šią kalbą. Yra, brangioji, tiktai du dalykai, kurie gali mudu išskirti: tai mano pareiga Greisei ir mano pareiga tau. Savaime suprantama, jog, važinėdama su manim po platųjį pasaulį, tu negalėtum gauti išsilavinimo. Užtat aš ir nusprendžiau tave palikti Sakramente, geriausiame pensione, kol sugrįšiu. Ar girdi, mažyte?

— Taip,— atsakė Olė, įsmeigdama į brolį savo skaisčias akis.

— Tu neturi sielotis dėl manęs. O dar geriau būtų, Ole, jeigu tu visai užmirštum Slėnį ir čionykščius pažįstamus. Tu turi išaugti tikra ledi, tavo brolis Gabis žūt būt to pasieks. O tada, Ole, aš pasakysiu tam vyrukui: „Nespręskite apie mūsų šeimą pagal mane: vyrai mūsų giminėje, kaip sakoma, žymūs savo ūgiu, bet šiaip negali jums prilygti kitose srityse,— kalbėjo Gabrielis, braukdamas ranka per savo gelsvas garbanas.— Bet Kalifornijoje, pensione, gyvena mažytė ledi, kuri niekuo nenusileistų Greisei, jeigu tiktai mes ją būtumėm laiku išmoks-

linę. Jeigu pageidaujat, prašom pasikalbėti su ja ir įsitikinsit, kad ji viską išmano". Tada aš atvedu tave, Ole, nes manau, kad tu tikrai neapvilsi savo brolio Gabio ir parodysi, kad išmanai ir astronomiją, ir gramatiką, ir aritmetiką, ir kitokius dalykus.

— Bet ar verta mums ieškoti Greisės, jeigu ji pati pranešė, kad niekada pas mus nebesugrįš?— piktai paklausė Olė.

— Asmeninių skelbimų negalima aiškinti taip, kaip jie parašyti. Juos reikia spręsti kaip mįsles ar galvosūkius. Ten parašyta „G.K. niekada nebesugrįš". O gal ji dabar nebe G.K.? Tu supranti, ką aš turiu galvoje?

— Kad ji ištekėjo,— pareiškė Olė, pliaukštelėdama delnais.

— Žinoma,— patvirtino Gabrielis rausdamas.— Čia ir yra visa paslaptis.

— O jeigu šį skelbimą parašė visai ne Greisė?— nenusileido Olė.

Gabrielis valandėlę dvejojo.

— Bet Žiulė sako, kad ji,— nedrąsiai atsakė pagaliau.

Šis argumentas neįtikino Olės.

— O ką reiškia: „Galvok apie tą, kuri namuose?"— nesiliovė ji klausinėjusi.

— Reikia šitaip suprasti,— atsakė Gabrielis pagyvėjęs:— „Galvok apie mažąją Olę, argi ji ne su tavim?" Tiktai Greisė galėjo šitaip parašyti, ji visuomet galvoja apie kitus.

— Gerai,— tarė Olė,— aš sutinku čia pasilikti, kad tu galėtum išvažiuoti. Bet kaipgi tu apsieisi be manęs?

Gabrielis nieko neatsakė. Besileidžiančios saulės spinduliai tvieskė tiesiai jam į akis, ir norėdamas pasislėpti, jis įsikniaubė į sesers garbanas. Kiek patylėjęs, tebelaikydamas jos galvą rankose, jis pasakė:

— Ar žinai, Ole, kodėl aš taip prisirišęs prie šios trobelės ir židinio?

— Ne,— atsakė mergaitė; saulė jai irgi užgavo akis, ir ji tuojau nusisuko į trobelės pusę.

— Ne todėl, kad mudu labai ilgai čia išgyvenome; nereikia apie tai prisiminti. O todėl, Ole, kad šioje kalvoje aš pirmiausia pradėjau kasti ir aptikau aukso, o iš uo-

lienų pastačiau šį židinį. Žmonės galvoja, kad aš pradėjau kasti aname šlaite, ten, kur atradau sidabro gyslą. Tačiau jie klysta. Kartais aš pagalvoju, Ole, kad pirmoji sėkmė man suteikė daug daugiau džiaugsmo ir laimės, negu kada nors galėsiu sulaukti iš tos gyslos. Bet eime namo, Ole! Žiulė rūpinsis, kur tu dingai. Va keliuku ateina kažkoks žmogus ir dar pamatys mudu, o taip atrodydamas aš nelabai tinku lydėti tokią ledi kaip tu. Beje, iš kur jis gali žinoti, kad mudu brolis ir sesuo. Eime!

Nors apdairusis Gabrielis ir labai skubėjo, jiems nepavyko išvengti susitikimo su žmogum, kuris leidosi pakalnėn vieninteliu keliuku, vedančiu nuo perėjos į slėnį, ir pasuko tiesiog į juos, matyt, ketindamas kažko paklausti. Gabrielis turėjo sustoti, o kad Olei būtų drąsiau, spustelėjo jai ranką.

— Gal parodytumėt man kelią į viešbutį, regis, vadinamą „Didžiuoju Konrojum",— mandagiai paprašė nepažįstamasis.

Toks žmogus būtų sukėlęs įtarimą bei priešišką jausmą kiekvienam Skurdžiojo Slėnio gyventojui, tad ir Gabrieliui jis padarė itin nemalonų įspūdį. Nepažįstamasis buvo išsičiustijęs, tvarkingai užsisegiojęs, bet ir drabužiai, ir batai kažkokios seniai atgyvenusios mados. Ir reikia tik pagalvoti — po švarku matėsi gofruota baltutėlių marškinių krūtinė. Kreipdamasis į Gabrielį, jis kilstelėjo ranką prie cilindro, pagal šio krašto madą dėvimą tiktai dvasiškių ir lošėjų. Gabrielio priešiškumas dar padidėjo, kai, šiam žmogui ištarus viešbučio pavadinimą, Olės ranka jo delne piktai trūktelėjo.

— Leiskitės keliuku ligi kalno papėdės, o iš ten pateksite į didžiąją gatvę, kuri ir nuves ligi pat viešbučio. Aš jums mielai parodyčiau, bet neturiu kada,— kuo mandagiausiai išsisuko Gabrielis, sulig kiekvienu žodžiu spusteldamas Olei ranką.— Šios jaunutės ledi draugai mane nusamdė parlydėti ją namo, o jos tėvai tokie pikčiurnos, kad man gerokai kliūtų, jei tik kiek pavėluočiau. Juk tiesa, mis? Labai atsiprašau, bet man reikia skubėti!

Neduodamas Olei atsitokėti ir ką nors pasakyti, Gabrielis ją skubiai nusitempė į amžinai žaliuojančių pušų paunksmę ant Konrojaus kalvos.

II skyrius

„DIDŽIOJO KONROJAUS" GYVENTOJAI

„Didžiojo Konrojaus" viešbutis buvo naujutėlis ir pasižymėjo reta savybe — pakenčiama švara. Jo vestibiulis ir koridoriai nebuvo persisunkę praėjusių pietų, užmirštų vakarienių ir seniai suvalgytų pusryčių kvapo. Kambariuose naujutėliai baldai ir sienų apmušalai bylojo, kad čia dar negyventa. Visur viešpatavo tvarka ir ramybė, o nuo triukšmingai bešeimininkaujančių misis Markl ir mis Selės lankytojus sergėjo lipšnus barmenas ir kelneris airis. Tiktai su nedaugeliu ankstesnių restorano lankytojų šios garbingos damos bendravo tiesiogiai ir atvirai. Viešbutyje buvo erdvi salė, stulbinanti lankytojus veidrodžiais paauksuotuose rėmuose ir puikiomis, raudonu pliušu apmuštomis sofomis; ši salė varžė Skurdžiojo Slėnio gyventojams būdingą nuoširdumą ir tramdė jausmų antplūdžius, tačiau už jos buvo ir nedidelė svetainėlė, sakytum kokia našlės bei jos ištikimosios pagalbininkės šventovė, kur juodvi retkarčiais priiminėdavo savo svečius. Tarp nedaugelio favoritų, įleidžiamų į šią šventyklą, buvo ir advokatas Maksvelis. Jis buvo našlys ir garsėjo savo cinišku nepasitikėjimu dailiąja lytimi, o tai buvo iššūkis abiem damom ir kartu nuolatinis pavojaus šaltinis pačiam advokatui.

Savaime suprantama, misis Markl gerai žinojo, kad misis Konroj yra advokato Maksvelio klientė ir kad jai važiuojant pas jį atsitiko katastrofa, iš kurios išgelbėjo Gabrielis. Deja, misis Markl negalėjo pilnutinai patenkinti savo smalsumo ir sužinoti, ar ją su Gabrieliu siejo ankstesnė pažintis. Maksvelis pareiškė, jog, kiek jam žinoma, juodu anksčiau nebuvo pažįstami ir susitiko pirmą kartą. Patikėdamas misis Markl šias žinias, jis neapvylė savo klientės pasitikėjimo ir, yra pagrindo manyti, išlaikė paslaptį ir kitais klausimais. Jis tiktai pasakė, jog ponia Devarž su juo norėjo pasitarti dėl savo teisių į kažkokį žemės sklypą. Pasakodamas apie tai, jis netyčia prasitarė ir ponią Devarž pavadino Greise Konroj. Misis Markl tučtuojau sukluso.

— Tai yra — misis Konroj,— jis skubiai pasitaisė.

— Greisė — tai ta jo dingusioji sesuo, ar ne?

— Taip,— ramiai patvirtino Maksvelis.— Argi Gabrielis jums nepasakojo apie ją?

— Ne,— atvirai prisipažino misis Markl,— mes su juo šiaip sau šnekučiuodavome, tačiau iš Olės pasakojimo matyti, jog Greisė — vienintelė moteris, kurią jis kada nors mylėjo.

Advokatas Maksvelis, prisiminęs keistoką savo pokalbį su Gabrieliu apie misis Markl, žiūrėjo į šią moterį šelmišku žvilgsniu, paskui staiga surimtėjo.

— Aš galvoju, misis Markl, jog žmona jam pakeitė žuvusią seserį,— jis pareiškė daug oriau, negu ketino.

— Nieku gyvu!— ryžtingai pasipriešino misis Markl.— Tik jau ne ta gudragalvė perėjūnė.

— Manau, kad jūs visai be reikalo ją smerkiate,— tarė Maksvelis ir, kilstelėjęs ranką, tarsi nubraukė šypseną nuo lūpų,— tačiau nėra ko ir stebėtis, jeigu dvi puikios ir įdomios moterys viena kitos neapkenčia. Nesuprantu, kodėl jūs laikote ją perėjūne?— staiga paklausė advokatas, vėl grįždamas prie rimto tono.

— Ką jūs! O jos vedybos?— be apsimetimo šūktelėjo misis Markl.— Tik pažiūrėkit, koks Gabrielis tylus ir nedrąsus. Negi jūs manot, kad jis būtų vedęs ją ar kurią kitą moterį, jeigu pati nebūtų užsikorusi? Ką čia ir kalbėti!

Misis Markl žodžiuose buvo tiek nuoskaudos, kad net ir toks filosofas, kaip advokatas Maksvelis, negalėjo patikėti čia bylojant vien įžeistą moterišką tuštybę. O nė vienam vyriškiui nepatinka, kai moteris rodo palankumą kitam vyrui, netgi tuo atveju, kai jis gali jai šito neleisti. Ir advokatas, keldamas ranką prie lūpų, lyg būtų norėjęs sustabdyti šypseną, kurios nė būti nebuvo, paskubėjo atsakyti:

— Gal ir jūs, ir kiti žmonės neteisingai galvojate apie Gabrielį? Gal jo naivumas ir drovumas tiktai kaukė? Gal tai talentingiausias ir geriausiai savo vaidmenį atliekantis artistas pasaulyje? Gal kada paaiškės, kad jis apmulkino visus, neišskiriant nė žmonos?— Advokatas nutilo pačiu laiku.

Misis Markl tučtuojau kirto atsakomąjį smūgį.

— Kokius niekus čia paistote? Aš jau greičiau įtarčiau tą nekaltą kūdikį!— Ji parodė į savo Mantę.— Jūs, advokatai, visuomet taip: ko nežinot, tai prasimanot.— Kol ji tylėjo, Maksvelis vėl persibraukė ranka per lūpas.— Ką jūs turite omeny, kodėl nesakot? Ką jūs apie jį žinot?

— Tiesą sakant, nieko. Bet jeigu jau užsipuolate ją, tai kodėl ir jo nepašukuoti — dėl tų pačių priežasčių? Tik pagalvokit sveiku protu: paprastas žmogus, nemokytas...

— Iš kur jūs ištraukėt, kad jis nemokytas?— pasipriešino misis Markl, paaukodama tiesą dėl prielankumo.

— Na, gerai! Tarkime, kad jis suaugęs kūdikis. Tas kūdikis aptinka turtingiausią gyslą visame Skurdžiajame Slėnyje ir jai eksploatuoti susiranda vieną apsukriausių bankininkų visoje Kalifornijoje. O prieš tai, kitiems nespėjus nė susivokti, susituokia su žavinga moterim, teisėta savininke to sklypo, kur praeina jo atrastoji gysla. Sutinku, kad jis nuoširdus ir paprastas žmogus, bet, kiek esu patyręs, už paprastumą niekada taip dosniai neatlyginama.

— Nieko gero iš to neišeis, paminėsite mano žodį,— pergalingu tonu užbaigė misis Markl.

Galimas daiktas, kad tokią misis Markl neapykantą palaikė ir netgi kurstė mis Selė, kuri atkakliai šnipinėjo, kas lankosi Konrojų namuose ir kokie šioje šeimoje santykiai. Ši jauna moteriškė žinojo apie Gabrielio vienatvę, jo palinkimą dažnai lankytis senojoje trobelėje, žinojo, kiek ir kokių žmonių svečiuojasi pas misis Konroj ir netgi kas kalbama šeimos rate, ir viską, gerokai pagražinusi, ji atpasakodavo misis Markl. Nėra ko abejoti, kad ir daugumą kitų, skaitytojui jau žinomų paskalų apie misis Konroj skleidė ta pati žavingoji asmenybė, kuri pasakodavo apie savo stebėjimus bei išvadas ne tik šeimininkei, bet ir kitiems. Kai naujasis svečias, apsigyvenęs „Didžiajame Konrojuje“, sykį nusprendė prasiblaškyti per pusryčius ir su mis Sele pakalbėti apie Konrojus, ši išklojo jam beveik viską, ką buvo pasakojusi ir misis Markl.

Kai kas tvirtina, kad jautrią šios rūsčios mergelės prigimtį bus paveikusi žavinga nepažįstamojo išvaizda ir

laikysena, todėl jai ir atsirišęs liežuvis. Tačiau argi tai nusikaltimas, jei mis Selė pati ėmėsi aptarnauti svečią, vylingai prie jo sukiodamasi su padėklu, daug gausiau apkrautu valgiais, negu paprastai tiekiama atvykėliui, ir kad pernelyg uoliai siūlė kai kuriuos ypatingesnius patiekalus? Iš tiesų šis žmogus buvo nepaprastas, jis visai nepanėšėjo į nuolatinius viešbučio lankytojus, ir galbūt ši aplinkybė galėjo kiek pateisinti jam rodomą palankumą. Jis buvo jaunas, pablyškęs, baltais dantimis, jo rankos buvo geltonos, manieros pietietiškos, impulsyvios. Kalbėdama apie šį gyventoją, mis Sara Klark paprastai jį vadindavo italu.

Drįstu perteikti jų pokalbį prie stalo.

— Aš nesu didelis blynų mėgėjas, man taip pat nepatinka ir džiovinti obuoliai,— pareiškė Viktoras Ramiresas, kurį įžvalgusis skaitytojas tikriausiai iš karto pažino.— Tačiau jūsų žvilgsniais pasaldintą puodelį kavos iš šių nuostabių rankučių,— bučiuoju jas!— mielai išgersiu. Tai jūs, vadinasi, manote, kad misis Konroj nėra laiminga su savo vyru? Ak, mis Klark, kaip jūs puikiai viską pastebite! Nieku gyvu nenorėčiau patekti jums į akis! Tikrai nenorėčiau!

— Viešpaties šventa valia mums duotos akys matyti, ir tokie silpni padarai, kaip mes, neturime niekinti savo sugebėjimų nei jais didžiuotis,— spigiai dėstė mis Klark, varvindama iš keptuvėlės skystą kiaušinienę ant apykaklės nieko nepastebinčiam teisėjui Bisvingeriui.— O aš pasakysiu, jeigu jau žmona, prisiekusi klausyti savo vyro ir gerbti jį, pareiškia: „Čia mano namai ir mano žemė, o tu gali sau eiti, kur nori!"— tokioje šeimoje nedaug tėra laimės. Jeigu nebūčiau pati savo ausimis girdėjusi, kai sykį visai atsitiktinai užėjau pas juos, kaip pas kaimynus, jokiu būdu nepatikėčiau. O dar dedasi didele ponia, nors nemoka padoriai elgtis su žmonėmis, kurie už ją nė kiek ne blogesni, o gal dar net geresni, ir nesistengia ištekėti dėl turto, nors būtų galėję tai padaryti bent tūkstantį kartų. Kiekvienas žmogus kitoks, o pačiai save girti nepadoru. Norėčiau jums pasiūlyti šių pupų. O kiaulienos kepsnys — mūsų firminis patiekalas, mes patys skerdžiame kiaules savo svečiams.

— Labai ačiū, mis Klark, jūs mane tiek privalgydinote, kad kepsnio nebeliesiu, nes nebetelpa,— pareiškė Viktoras, blykstelėdamas visais baltais dantimis.— Kaip nesmagu išgirsti šitokį liūdną dalyką. Tikrai nesmagu. Ir dar sakote, kad tas žmogus turtingas! Deja, toks jau gyvenimas! Juk jiems nieko netrūksta, kad būtų laimingi! Ne, aš nieko daugiau nebenoriu. Sakykite, kas čia toks?— paklausė jis tyliau, nuleidęs galvą, kai vienas žmogus — tas pats senamadiškasis dabita, vakar vakare Gabrielio sutiktas ant Konrojaus kalvos,— pakilo nuo kraštinio stalelio, kur visą laiką nepastebėtas sėdėjo, ir ramiai nuėjo prie durų. Viktoras jį iš karto pažino: tai lošėjas iš San Antonijo, su kuriuo jis pirmą sykį buvo susidūręs Pasifiko gatvėje, ir blogas nujautimas bematant apėmė Ramiresą. Bet kai Selė pašnibždomis paaiškino, jog nepažįstamasis atvykęs pagal teismo iškvietimą kaip liudytojas, jis lengviau atsiduso, o pamatęs, kad vertėjas jo nepažino, visai nurimo.— Palaukusi, kol išėjo nepažįstamasis, Selė grįžo prie nutraukto pokalbio.

— O dėl jo turto, tai nusimanantieji žmonės apie šį dalyką įvairiai porina. Štai kad ir praėjusią savaitę pas mus buvo apsistoję svečiai, tikri turtuoliai, bet linkę paplepėti ir su paprastais žmonėmis, tai, nors mudvi su misis Siu Markl retai kada leidžiamės į kalbas su nepažįstamais, tiesa,— pridūrė mis Selė su įprastu taktu bei lipšnumu,— italai — kas kita, nes jie svetimšaliai,— taigi jie sakė, kad sidabro gysla Konrojaus kalvoje ištirta ligi galo, jos plotis neviršija nė pėdos, o po kokio mėnesio ji visai išseks. Kai tik Piteris Damfis apie tai sužinojo, tučtuojau pardavė akcijas, o Gabrielis Konrojus todėl ir nusprendė išvažiuoti, kad nenori čia gyvendamas sulaukti bankroto.

— Ką jūs sakote, mis Sele? Gabrielis išvažiuoja? Negali būti!— sušuko žavingasis svečias, kone dusdamas iš susijaudinimo ir piktai šiepdamas abu žandikaulius jautriosios mis Klark akivaizdoje.

Galimas daiktas, kitu laiku mis Selei gal būtų kilęs įtarimas dėl svečio tokio staigaus susijaudinimo, bet dabar jo dantys pavergė šią jausmingą mergelę. „Jeigu pasaulyje ir yra žmogus su angeliška šypsena,— kaip

kokią paslaptį vėliau ji pasakojo misis Markl,— tai jis — tasai jaunas italas." Sumišusi ji padėjo priešais Ramiresą keletą lėkščių,— netgi kelias tuščias — ir, apsimesdama įsižeidusi, ėmė giežti savo apmaudą:

— Tai aš melagė? Dėkoju! Taip man ir reikia už plepumą. Na, jeigu jau jis neketina išvažiuoti, tai pasakykite, meldžiamasis, kodėl Olimpija Konroj pusmečiui išdūmė į pensioną ir kodėl į Gabrielio vietą atvyko naujas prievaizdas? Prieš valandėlę jūs pats jį matėte, sėdėjo netoli jūsų, toks su pilku švarku. Ką dabar pasakysite? Gal dar ko suvalgytumėt? Gal paragautumėt pyrago su obuoliais ar spanguolėm? Mes pačios jį kepam. Man atrodo, kad jūs šiandien liksit alkanas.

Bet Viktoras pašoko kaip įgeltas ir išnėrė į gatvę, palikdamas mis Selę, kankinamą abejonių, ar tik apsimestiniu savo pasipiktinimu nebus užgavusi karštos šio „jausmingojo italo" širdies.

„Kaip aš nepagalvojau, kad jis užsienietis ir su juo negalima taip laisvai kalbėti? Vargšelis! Visai nuliūdo, kai pasakiau, jog mane laikąs melage."

Tvirtai nusprendusi rytą pridėti jam viršaus dar vieną patiekalą ir tuo parodyti, kad nebepyksta, mis Selė liūdnai nutipeno į savo sandėliuką. Po kiek laiko ji nusprendė nušluostyti dulkes vestibiulyje palei Viktoro numerį, bet smarkiai nusivylė, radusi duris atlapotas, o gyventoją išėjusį. Kiek vėliau, nutaisiusi ilgesingą miną, ji pasakojo misis Markl apie tą savo pokalbį su Ramiresu, duodama pašnekovei suprasti, kad, tiktai viešbučio interesams aukodama savo mergišką išdidumą ir kuklumą, ji galėjo pakęsti tokį įžūlų svetimšalio meilinimąsi.

— Negaliu suprasti, kodėl jis nuo manęs nenuleido akių, kodėl taip kalbino, kad net viešbučio gyventojai pastebėjo,— karštai pridūrė ji.— O kad į galą įsižeidė ir išdūmė kaip koks patrakėlis — nedidelė bėda: atsikvošės ir aprims.

Taip dirbtinai sudariusi įspūdį, kad ji davė atkirtį karštakraujui pietiečiui ir prigesino jo aistringą polėkį, mis Selė kažkaip paslaptingai nutilo ir paniuro.

Gabrielio išvykimo priežastis, matyt, nebuvo mis Klark prasimanyta. Jo kelionė buvo labai smerkiama ir kasyk-

loje, ir smuklėje. Gabrielis greitai prarado taip sunkiai pelnytą savo populiarumą; daug kas jam stačiai į akis sakydavo, kad jis neturįs jokios teisės išvykti iš Skurdžiojo Slėnio, kai jo įmonės finansinė būklė tokia abejotina. Tie patys žmonės, kurie dar taip neseniai įrodinėjo, kad Gabrielis niekuo neprisidėjęs prie Skurdžiojo Slėnio suklestėjimo ir esąs tik statytinis, dabar jį atvirai smerkė už tai, kad pasitraukia iš savo pareigų. „Sidabrapolio šauklys" miglotomis užuominomis rašė, kad prievaizdai keičiasi netinkamu laiku ,ir tai gali turėti įtakos akcijų kursui. Konkuruojantis laikraštis,— mat miesto interesais reikėjo leisti du skirtingų krypčių laikraščius,— įdėjo vedamąjį straipsnį prieš absenteizmą ir smarkiai puolė visus, kurie praturtėjo, eksploatuodami Skurdžiojo Slėnio gamtinius resursus, o dabar trokšta iššvaistyti pinigus kelionėse po užsienius.

Tuo metu romusis visų šių apkalbų herojus, per savo kuklumą net nepagalvodamas, kad kokie nors jo veiksmai ar ketinimai galėtų sukelti visuomenės susidomėjimą, ruošėsi kelionėn. Jis net atsisakė išnuomoti naujajam prievaizdui savo namus, kad ir už didelę rentą, ir juos pavedė saugoti patikimai tarnaitei, vildamasis, kad, jam išvykus, gali sugrįžti Greisė.

— Jeigu kartais manęs teirautųsi jauna mergina,— slapta jis pasakė tarnaitei,— nieko jos neklausinėkite, ypač jeigu pastebėsite, kad ji drovisi ar varžosi, tik ją nuveskite į patį geriausią kambarį, o man išsiųskite skubią telegramą. Misis Konroj pranešti nereikia.

Dorovingame tarnaitės veide pastebėjęs nerimą,— ji buvo gan malonios išvaizdos moteris, su vyru išsiskyrusi dėl beprotiško jo pavyduliavimo,— Gabrielis skubiai pridūrė:

— Tai turtinga moteris, ji turi nemalonumų dėl pinigų ir nori, kad niekas apie ją nežinotų.

Tokiu paaiškinimu galutinai įtikinęs tarnaitę, kad čia yra kažkas nedora ir kad Konrojai slepia kažkokią baisią šeimyninę paslaptį, Gabrielis nutilo. Niekam nieko nesakęs, jis aplankė Olę, supakavo ir paslėpė viską, kas buvo likę iš velionės motinos drabužių, atsikirpo (dievai žino kuriem galam) po skiautelę medžiagos nuo tų kelių suk-

nelių, kuriomis kadaise vilkėjo Greisė ir kurias jis rūpestingai saugojo su savo asmeniniais daiktais, ir tas skiauteles įsidėjo į piniginę; paskui, kaip ir visuomet, vienas nuėjo į kalvos atšlaitę ir keletą valandų išbuvo senojoje trobelėje. Išsisukęs nuo įkyriai besigretinančios misis Markl, kai ši, sutikusi po pietų vaikštinėjantį, ėmė jį kalbinti, išvengęs drovaus žmonos meilinimosi, kai ši norėjo jį įsivilioti į savo miegamąjį, ir taip įskaudinęs abi jį mylinčias moteris, ėmė su viltim galvoti apie savo ateitį ir būsimą laimę be jų abiejų.

III skyrius

MISTERIS DAMFIS LINKSMINASI

Kalifornijos pajūryje tvyrojo neišpasakyta kaitra. Net patys seniausieji Amerikos gyventojai nebeprisiminė tokios ir, nors amerikiečiai netikėdavo ispaniškos kilmės kaliforniečiais, kai jie sakydavo ką nepageidaujamo, šį kartą niekas neprieštaravo jų tvirtinimui, kad per pastaruosius šešiasdešimt metų nėra buvę tokių karščių. Todėl dono Pedro Peraltos žinia, kad žemės drebėjimas, per kurį sugriuvusios San Chuano Batistos misijos sienos, įvykęs kaip tik po tokios karštos savaitės, buvo tučtuojau paneigta, idant nesustabdytų ateivių antplūdžio. Šiaip ar taip, kepino baisiai. Kasdieniniai popiečio pasatai paliovė dvelkę ir virpčioję, ir visame pajūryje viešpatavo mirtina ramybė. Taip pat išnyko ir vakarinės miglos, kurios visuomet apgobdavo vėjų nugairintas plikas pajūrio uolas; bekraštis vandenynas buvo lygus it veidrodis ir akinamai blizgėjo. Kiek atokiau dunksančios smėlio kalvos, nevėsinamos nė mažiausio vėjelio, karščiu tvieskė veidus ir degino kojas užklydusiems keliauninkams. Pagaliau prireikė erdvių verandų, lodžijų ir balkonų — tos sanfranciskiečių architektūrinės išmonės. Žmonės sėdiniavo balkonuose ir verandose be švarkų, stebėdamiesi pojūčių naujumu. Beveik grindis siekią prancūziški langai, kuriuos visuomet uždarydavo nuo stiprių pavakario vėjų, buvo plačiai atverti; sanfranciskiečiai, šiaip energingi ir žvalūs,

tiek skubėdami į darbą, tiek į pramogas, dabar slampinėjo be jokio tikslo. Smuklės buvo prisikimšusios ištroškusių, o krantinėse ir prieplaukose spietėsi minios žmonių, kurie anksčiau nebrangindavo gaivinančio jūros oro; keliais, kurie vedė nuo įkaitintų smėlio kalvų link vandenyno, visą dieną nenutrūkstama vora dardėjo ekipažai. Daugybė gatvelių ir skersgatvių, kuriuos nuo nešvarumų apvalydavo didysis šlavėjas — vėjas, dabar skendėjo šiukšlėse ir skleidė nemalonų kvapą. Jau dvidešimt keturias valandas komercinis miesto gyvenimas buvo pusiau apmiręs; kadangi kaitra nemažėjo, o vėjas nesiėmė savo įprastinės veiklos, kiek pakito ir gyventojų požiūris bei įsitikinimai; kai kas net ėmė abejoti Kalifornijos klimato privalumais. Prasidėjo eretiškos kalbos apie nesklandumus prekyboje, pramonėje bei visuomeniniame miesto gyvenime. Misteris Damfis ir kai kurie kiti finansiniai šulai jautė, kad, kylant termometro gyvsidabrio stulpeliui, jų pelnai iš investuotų kapitalų atitinkamai mažės.

Nepaisydamas šitokio savo klientų aiškinimo ir nesutrikęs net šitokiomis nepalankiomis oro sąlygomis, misteris Damfis praleido ištisą rytą kontoroje, visomis karingojo būdo išgalėmis kovodamas su finansine kapituliacija dėl neregėtos kaitros. Misteris Damfis buvo be krakmolytos apykaklės, todėl atrodė netekęs orumo ir, ko gero, nebuvo toks išvaizdus kaip visuomet, tačiau dar pakankamai imponavo dėl trumpo ir stipraus it buliaus kaklo. Du klientai, įėję į kabinetą ir pastebėję netvarką didžiojo žmogaus apsirengime, taipogi nusprendė, kad ir jiems galima nedelsiant atsisagstyti liemenes ir atsileisti kaklaraiščius.

— Na ir kepina!— tarė misteris Pilčeris, gerai žinomas rangovas.

— Kepina, kad jį kur galas!— atsakė misteris Damfis. — Aš manau, kad prie Atlanto dabar dedasi baisūs dalykai. Tikriausiai žmonės šimtais miršta nuo saulės smūgio. Ten jau šitaip. O pas mus nieko panašaus. Mūsų krašte daug lengviau, negu ten.

Šitaip apibūdinęs Kalifornijos klimato privalumus, misteris Damfis pasuko prie reikalo.

— Blogos naujienos iš Skurdžiojo Slėnio!— pareiškė nieko nelaukdamas.

Kadangi abu klientai kaip tik šiuo klausimu ir buvo pas jį atėję,— tą Damfis gerai žinojo,— jis šaltai paklausė:

— Ką siūlote?

— Girdėjome, kad gysla labai skurdi,— neryžtingai pradėjo misteris Pilčeris, stambus Konrojaus kasyklos akcininkas.

— Velniškai skurdi,— patvirtino Damfis.— Ką siūlote?

— Aš galvoju, kad vienintelė išeitis pasitraukti, kol dar visi apie tai nesužinojo.

— Jokiu būdu,— atrėžė Damfis. Juodu pažvelgė vienas į kitą.— Jokiu būdu,— pakartojo jis ir sukikeno; šį kartą jo juokas daugiau reiškė įsitikinimą savo teisumu, o ne linksmumą.— Ne, sere, mes negalim pasitraukti! Tik pagalvokit sveiku protu! Ir aš žinau, ir jūs žinote, kad atsiras ne vienas, kam rytoj pat galėtume parduoti šią kasyklą. Tarkim, kad taip ir padarom. Taigi. Jie pakloja ant stalo keturis šimtus tūkstančių,— tokia apytikriai mūsų akcijų vertė. Na, o toliau? Toliau jie ims viską tyrinėti, šniukštinėti. Žmonės, Pilčeri, žmonės, moką keturis šimtus tūkstančių, būtinai panorės sužinoti, ką jie perka,— jau tokia žmonių prigimtis, ir nepraeis nė para, kai jie supras esą apmauti. Tai neišeis į naudą nei man, nei jums, ar ne? Damfis neužsiminė nei apie sąžiningumą, nei dorumą, neapeliavo į savo klausytojų sąžinę bei kilnesnius jausmus, tačiau jo kalba beregint paveikė šiuos apsukrius biznierius, ir juodu pajuto Damfiui pagarbą ir pasitikėjimą. Misterio Pilčerio bičiulis, misteris Vikas, net sumišo, klausydamasis gyvenimo tiesų, ir kažką sumurmėjo. Damfis tą pastebėjo.

— Taigi,— tęsė jis,— reikia štai ką padaryti: nedelsiant dvigubai padidinti pagrindinį kapitalą. Tada galėsim viską laikyti savo rankose ir užkirsti kelią nepageidaujamiems gandams, o jeigu vėliau kas ir iškiltų aikštėn, tada turėsim dar bent pustuzinį žmonių, suinteresuotų laikyti paslaptį. Tik po šešių mėnesių bus galima pradėti kalbą apie kasyklos pardavimą; o dabar svarbiausia — supirkinėti akcijas. Jūs nesutinkat? Taip? Gerai! Perku jūsų akcijas, Vikai, pagal nominalinę vertę! Na, kaip? Tik greitai spręskit!

Misteris Vikas, daug labiau sutrikęs, negu derėjo tokiomis aplinkybėmis, pareiškė, kad jis ketinąs laikytis. Pilčeris nusikvatojo, o Damfis, prisidengęs delnu burną, irgi suamsėjo:

— Duodu jums apsigalvoti dėl to pasiūlymo devyniasdešimt dienų. Sutinkat? Ne? Tada viskas!

Misteris Damfis vėl pasilenkė prie stalo ir įsikniaubė į dokumentus. Misteris Pilčeris, supratęs užuominą, išėjo drauge su Viku.

— Tas Damfis velniškai sumanus,— tarė Pilčeris, kai tik išėjo pro kabineto duris.

— Ir gan padorus...— pridūrė Vikas.

Jiems išėjus, misteris Damfis paskambino varpeliu.

— Praneškite misteriui Džeinsui,— paliepė jis klerkui, — kad tučtuojau ateitų pas mane. Ne, verčiau pats bėkite. Reikia suspėti, kol jis dar nepasimatė su Viku. Greičiau!

Klerkas išskubėjo. Po kelių minučių Damfio kabinete jau buvo misteris Džeinsas, jaunas, bet, matyt, vėtytas ir mėtytas biržos makleris.

— Misteris Vikas norės atpirkti akcijas, kurias jis jums tik šiandien rytą pardavė. Rodos, aš jau sakiau, kad akcijos pabrango penkiasdešimčia dolerių.

Apsukrusis makleris gudriai šyptelėjo ir išėjo. Apie vidudienį visas miestas jau kalbėjo, kad, nepaisant blogų gandų iš Konrojaus kasyklos, vienas stambiausių akcininkų vėl įsigijo savo akcijas, kurias rytą buvo pardavęs, ir sumokėjo už akciją po penkiasdešimt dolerių brangiau. Daug kas pagalvojo, kad pats Damfis šiuos gandus buvo paskleidęs, o dabar slapta supirkinėja akcijas. Pamiršę net karštį, nuo šios naujienos keletą valandų visi buvo smarkiausiai subruzdę.

Patenkintas, kad taip gerai pasidarbavo, o gal ir dėl kaitros misteris Damfis jau antrą valandą metė kontoroje darbą ir nusprendė pailsėti; jis nė nepažvelgė į vizitinę kortelę, kurią buvo įteikęs kažkoks pulkininkas Starbotlas, norintis pasikalbėti. Pusę trijų jis jau sėdėjo karietoje, pakinkytoje pora eiklių ristūnų, ir sykiu su būreliu damų ir džentelmenų skriejo per įkaitusias kalvas prie ramaus ir vėsaus vandenyno. Kada prabangiai įrengta karieta dardėdama kilo Bušo gatve į kalvą, daugelis

praeivių ją lydėjo pavydžiais ir kupinais pasigėrėjimo žvilgsniais. Pirmiausia todėl, kad karietoje važiavo dvi puikios damos, o antra, ne mažiau svarbi priežastis, jog išsidabinęs šaunuolis vežėjas — tai garsusis misteris Rolingstonas, žymus finansininkas ir misterio Damfio varžovas. Misteris Rolingstonas garsėjo tiek savo iškylomis, tiek nepaprastai dideliu, tikrai kalifornietišku vaišingumu, o šių savybių jam pavydėjo misteris Damfis ir kartais nevykusiai jį mėgdžiodavo. Tiesą sakant, ir šią iškylą buvo sumanęs Rolingstonas pagal savo užmiestinių piknikų stilių. Visa kompanija priklausė San Francisko elitui, o tai, kad šioje iškyloje dalyvavo ir šaunusis keliautojas iš Rytinų valstijų, teikė savotiško iškilmingumo.

Kelias vingiavo per smėlio kopas, dabar nepustomas ir žvilgančias po negailestingu, ligi baltumo įkaitintu Kalifornijos dangum; peizažą gyvino tiktai protarpiais šmėstelėdami mėlyni įlankos vandenys ir jūros pakraščiais išsimėtę įmantrių formų nameliai, kurie priminė smarkaus potvynio išmestas į krantą kriaukles. Toliau jų kelias prie pat papėdės juosė didžiulį, vienišą kalną, kurio viršūnėje tartum plikos uolos juodavo akmeniniai kopų paminklai drąsiems pirmiesiems ateiviams, sumokėjusiems gyvybe už pažintį su „sveikiausiu pasaulyje klimatu". Vietomis tokie paminklai stūksojo kalno papėdėje ir, pusiau apnešti smėliu, keleiviui rodėsi panašūs į atkastą Pompėją. Pramogaujantiems gamtos prieglobstyje sanfranciskiečiams šie paminklai buvo lyg giltinė vaišėse, lyg rūstusis *memento mori*; juos galėjai matyti net iš plačių verandų užmiestiniuose paviljonuose, kur linksmi, lengvapėdžiai piliečiai valgydavo, gerdavo ir pokyliaudavo. Viename daikte šis pilnas pėsčių ir važiuotų kelias ėjo greta su kitu keliu, kuriuo net ir tokiame karštyje retsykiais praslinkdavo gedulinga procesija su katafalkais ir laidotuvių karietomis, bet į kitus paviljonus, taip pat pilnus žmonių, kur jau laukė šermenų vaišės, sielvartas ir ašaros. Toliau plytėjo pilkas bekraštis vandenynas, o pačiame pajūryje, tartum išplėštas iš nasrų šėlstančiom bangom, ant uolos dunksojo didingas pastatas, sumanytas kokio apsukraus ir galvoto San Francisko turtuolio,— šios garsiosios iškylos tikslas bei kelio galas.

Rolingstonas privažiavo prie šio pastato ir, išlaipinęs savo keleivius, nuvedė į šviesų, linksmą kambarį su langais į vandenyną. Keletas svečių jų jau laukė ir iš nuobodumo žiūrėjo į šėlstančius ant uolos didžiulius jūros liūtus; šis reginys, toks kontrastingas žavingam svetainės jaukumui, buvo malonus ir jaudinantis. Kambario viduryje stovėjo vaišių stalas, gausiai apkrautas milžiniškais vaisiais ir nepaprastai vešliomis rožėmis.

— Štai ir mes!— paskelbė misteris Damfis su tuo stačiokiškumu ir energingumu, kurį jo bičiuliai visuomet laikydavo nuoširdžiu betarpiškumu.— Labai greitai atvažiavome,— pridūrė jis, išsiimdamas iš kišenės laikrodėlį. — Mažiau kaip per pusvalandį. Puiku, ar ne?

Jis patapšnojo per petį artimiausiam savo kaimynui, ir šis, pamalonintas, kad taip familiariai su juo elgiasi žmogus, turintis turto už penkis ar šešis milijonus dolerių, nė nepagalvojo, kuriem galam reikėjo taip skubėti, karštą dieną važiuojant paiškylauti.

— Ponai,— tarė Rolingstonas, kreipdamasis į svečius,— jūs tikriausiai pažįstami, o jeigu ne, tai aš jus supažindinsiu. Misteris Damfis, misteris Puanzetas, misteris Pilčeris, misteris Daisas, misteris Vikas, misis Sepulvida ir mis Rožė Ringraund, džentelmenai. Misteris ir misis Reinorai iš Bostono. Taigi visi supažindinti. Pietūs ant stalo. Sėskitės, kur kam patinka, ir imkitės darbo. Be jokių ceremonijų, ponai! Jūs esat Kalifornijoj!

Žinia, ceremonijų nepaisymas turėjo daug privalumų. Svečiai nesivaržydami susėdo, kur kam patiko. Artūras Puanzetas atsisėdo šalia misis Sepulvidos, o misteris Damfis pasisodino sau iš dešinės mis Ringraund, išsipusčiusią dailutę kiek berniukišką blondinę, nepėsčią pakalbėti.

Vaišės buvo gausios ir prabangios, nestigo nieko, išskyrus saiką ir subtilumą. Stalai lūžo nuo paukštienos, tačiau ji buvo riebi ir negardi. Ypač stebino vaisiai. Milžiniški persikai buvo raudoni, tačiau sudiržę, išpampusios kriaušės, atrodė, serga vandenlige ir laukia operacijos; braškės nepaprastai didelės, tačiau neprisirpusios, sakytum jų norėta išaugti sulig ananasu, bet sodininko sulaikyta. Jeigu ne vynuogės — ir gražios, ir skanios —

galėtum pamanyti, kad tie vaisiai — tai ironiška gamtos patyčia iš gausių misterio Damfio pagyrų.

Galimas dalykas, daugumas svečių net nepastebėjo šios gamtos ironijos, tik džiaugėsi, kad viskuo gėrisi keliautojas, misteris Reinoras.

— Nuostabu! Tiesiog nuostabu!— tvirtino šis džentelmenas.— Jeigu pats savo akimis nematyčiau, jokiu būdu nepatikėčiau. Štai, pavyzdžiui, kriaušė: ji bus kokius keturis sykius stambesnė už mūsiškę.

— Kaip ir viskas šiame krašte,— įsiterpė Damfis tokiu tonu, lyg jis būtų asmeniškai atsakingas už tokio nepaprasto dydžio vaisių išauginimą.

Pajutęs į save įsmeigtą Artūro Puanzeto žvilgsnį, misteris Damfis staiga nutilo. Jis daug nevalgydavo pobūviuose, bet dabar godžiai plėšė dantimis kurapkos sparnelį, ir jo išraiška buvo tokia, kad Artūras nenorom prisiminė užmirštą praeities puslapį. Damfis padėjo sparnelį į lėkštę, o Puanzetas toliau ėmė kalbėtis su misis Sepulvida. Jų kalbai tokia trumpa pertraukėlė nebuvo pakenkusi, ir misteris Puanzetas lengvai surišo nutraukto pokalbio giją, vien pažvelgęs į akis misis Sepulvidai, kuri, nors ir žavinga, nepasižymėjo dideliu protu.

— Jeigu gamta būtų nuosekli, tai šiame krašte turėtų gyventi milžinai,— tarė jis susimąstęs.— Beje,— pridūrė jis tyliau, paliesdamas intymesnę temą,— juk velionis donas Chosė nebuvo didelio ūgio.

— Visai nesvarbu, koks jis buvo, bet jis mane labai mylėjo,— atšovė misis Sepulvida, patempusi lūputes.

Misteris Puanzetas jau ketino atsakyti, kad jeigu meilė pridėtų žmogui bent kiek ūgio, tai jis pats jau būtų tapęs milžinu, bet jį pertraukė mis Rozė.

— Ką ten judu kalbate apie milžinus? Argi jų čia atrasi? Kaip ir aukštų medžių, jų nebūna pajūryje. Galijotų reikia ieškoti kalnuose.

Skatinama aiškiai pastebimo kaimynės piktinimosi ir Artūro šelmiško žvilgsnio, mis Rozė nesiliovė:

— Aš tai iš tikrųjų buvau sutikusi priešistorinių laikų žmogų! Tikrą milžiną, stipruolį! Jis kokių septynių pėdų aukščio, stiprus kaip jūros liūtas, o jo pečiai kaip Tomo Heiro! O kairės smūgis!.. Jo akys mėlynos ir tokios meilios

kaip ruonio. Plaukai kaip Samsono, kol toji moterėlė dar nebuvo jo nukirpusi. Drąsus kaip liūtas ir meilus kaip avinėlis. Rausta kaip mergaitė, na, bent senaisiais laikais. Aš niekada taip nenukaisčiau, net ir dvigubai labiau sumišusi.

Žinoma, visi nusijuokė — taip jau visada būdavo sutinkamos mis Rozės kalbos. Vyrai — linksmai, iš visos širdies, moterys — dirbtinai, nedrąsiai. Misis Sepulvida, pamačiusi Artūro akyse susidomėjimą, išdidžiai paklausė pasakotoją, kur ji mačiusi tokį stebuklą.

— Bereikalingas klausimas, mieloji, visiškai bereikalingas. Jis jau vedęs. Šitie stebuklai visuomet būna vedę. Su juo susipažinau ne cirke, misteri Damfi, ir ne zoologijos sode, misteri Daisai, bet mergaičių pensione.

Visi išvertė akis, kai kas net nusijuokė, nusprendęs, kad mis Rozė bus sumaniusi kokį naują pokštą.

— Sykį buvau Sakramente aplankyti savo draugės madam Ekler pensione,— ramiai pasakojo ji toliau,— o jis atvežė savo sesutę į šią mokyklą, bent taip man sakėsi. Aš myliu tą G: jis geras, garbus, ir jo vardas Gabrielis. Va. O gyvena jis Skurdžiajame Slėnyje.

— Velniai rautų, juk tai mūsų bičiulis, prievaizdas!— šūktelėjo Daisas, žvelgdamas į Damfį.

— Atspėjote! Bet jis ne toks jau geras ir garbus,— tarė Pilčeris.— Ar ne, Daisai?

Vyrai nusikvatojo, damos susižvalgė, po to įsmeigė akis į mis Ringraund. Drąsioji mergina nė kiek nesumišo.

— Kuo jums nusikalto mano milžinas?

— Niekuo,— atsakė misteris Pilčeris,— tik tas garbusis jūsų bičiulis sulošė tokią partiją, kokios dar nėra regėjusi Montgomerio gatvė.

— Kokią partiją?— pasiteiravo mis Rozė.

— Ar sakyti?— paklausė Pilčeris Damfį.

Damfis savo papratimu sukikeno.

— Sakykite, sakykite!

Gavęs Damfio pritarimą, misteris Pilčeris pradėjo dėstyti — laisvai kaip geras pasakorius.

— Taigi, gerbiamosios damos ir džentelmenai, garbusis mis Rozės bičiulis yra prievaizdas ir akcininkas turtingos sidabro kasyklos, kurios didžiausias dalininkas yra miste-

ris Damfis. Susiruošęs išvykti į užsienį, jis norėjo realizuoti savo akcijas ir susitarė su mūsų bičiuliu Daisu jam parduoti šimtą akcijų po tūkstantį dolerių, įsipareigodamas jas įteikti sutartu laiku, būtent per dešimt dienų.
Ir štai tą dieną vietoje akcijų misteris Daisas gauna naivų, su klaidomis parašytą, nedalykišką laiškelį,— nuostabų veidmainystės pavyzdį,— kuriame Konrojus rašo, jog, paaiškėjus, kad gysla nėra tokia turtinga, kaip buvo galvota, jis atleidžiąs Daisą nuo sutarties vykdymo ir nereikalaująs, kad pastarasis pirktų jo akcijas. Daisas, kuris jau buvo pardavęs šios bendrovės akcijas ir neblogai uždirbęs, skuba pas Damfio maklerį ir ten randa du šimtus šios kasyklos akcijų, parduodamų po tūkstantį du šimtus dolerių. Daisas nujaučia būsiant stambią spekuliaciją ir praneša Gabrieliui, kad reikalaująs sutarties vykdymo; tada gauna iš jo akcijas, užmoka, po to iš maklerio nuperka dar du šimtus akcijų po tūkstantį du šimtus dolerių, manydamas, kad atsiras varžovų. Bet varžovų nebuvo ir nebus, nes ir tie du šimtai akcijų taip pat priklausė Gabrieliui. Damfis gali patvirtinti. Štai jums ir garbusis. Štai jums ir naivusis! Šia operacija Konrojus uždirbo mažų mažiausiai šimtą tūkstančių dolerių.
Nė vienas nenusijuokė taip nuoširdžiai, kaip Artūras Puanzetas. Jis ir pats nesuprato, kodėl taip nudžiugo, sužinojęs apie Gabrielio apsukrumą. Kai misis Sepulvida, kumštelėjusi jam į alkūnę, paklausė, ar Konrojus nebūsiąs tas skvateris, kuris turįs suklastotą žemės dovanojimo raštą, Artūras oriai patvirtino, nė negalvodamas, kad elgiasi niekšiškai.
— Dabar aš tikiu ta siaubingąja istorija, kurią man pasakojo donja Doloresa,— tarė misis Sepulvida,— kad jis vedęs moterį, kuri iš pradžių dėjosi jo seserim, ir visa kita. Koks nedorėlis ir apgavikas!
— Aš tebeturiu ir tą laišką,— tarė misteris Pilčeris, išsitraukdamas iš kišenės sulankstytą popieriaus lapą. — Labai įdomu. Galit juodu ant balto įsitikinti, ar toks jau garbus tas jūsų bičiulis. Prašom,— pridūrė Pilčeris, paduodamas jį mis Rozei Ringraund.
Mis Rozė atžariai paėmė laiškelį ir išskleidė, o kiti svečiai sukišo nosis; misteris Damfis, pasinaudodamas

proga, visai familiariai užsirėmė ant jos kėdės atkaltės. Iš braižo buvo matyti, kad rašyta žmogaus, nepratusio prie šitokio užsiėmimo: raidės vietomis atrodė blankios, sakytum autorius, priėjęs sunkią vietą ir susimąstęs, būtų kramtęs plunksnakotį. Šiaip jau laiškas perteikiamas žodis žodin.

Skurdusis Slėnis,
rugpjūčio 10 diena

Brangus sere, sužinojęs, kad su gysla blogi reikalai, nusprendžiau parašyti jums keletą eilučių, tikėdamas, kad jūs esat sveikas ir gyvas. Noriu jums pasakyti, kad mes nusivylėme gysla, nes galvojom ją esant daug turtingesnę, dėl to ir rašau. Dabar tikriausiai laukiat, kad aš įvykdysiu sutartį ir atsiųsiu jums šimtą akcijų po tūkstantį dolerių. Ne, sere, už akcijas negalima mokėti po tūkstantį dolerių, jos tiek nevertos. Štai kodėl, sere, aš ir nusprendžiau jums parašyti, nes būtų nesąžininga ir nedora imti iš jūsų tokius pinigus. Todėl, misteri Daisai, jus atleidžiu nuo sutarties vykdymo ir manau, kad jūs nepyksit už nusprendimą neparduoti akcijų, nes su gysla labai prasti reikalai, ir aš pasielgčiau nedorai, o mūsų sutartį sudraskiau. Su didele pagarba jūsų

G. Konrojus

P. S. Noriu jums dar priminti apie savo seserį, kuri dingo 1849 metais. Jeigu, man išvažiavus, jums pavyktų aptikti jos pėdsakus, būkite malonus pranešti šiuo adresu: Farkas ir K°, Niujorkas. Iš anksto dėkoju, o išlaidas apmokėsiu.

G. K.

— Sakykit, ką norit, bet šis laiškas parašytas labai nuoširdžiai,— pareiškė mis Rozė gana ryžtingai, nustebindama savo bičiulius. — Negali būti nuoširdesnio ir atviresnio laiško. Kertu lažybų iš kiek tik norite!

Niekas neprieštaravo, tačiau vyrai, išskyrus Puanzetą, susižvalgė ir iš jų šypsenos galėjai suprasti, kad jie tyli tik dėl riteriško galantiškumo. Misteris Damfis priedo dar suamsėjo, atseit nusijuokė. Misis Sepulvida patraukė dailučiais pečiais ir dvejodama pažvelgė į Puanzetą. Ji la-

bai nustebo, kai šis džentelmenas, ištiesęs ranką per stalą, paėmė laišką ir perskaitęs tvirtai pareiškė:

— Jūs teisingai galvojate, mis Roze, laiškas be jokios klastos.

Puanzetas nebuvo nuoseklus žmogus ir šiuos žodžius pasakė taip pat nuoširdžiai, kaip ir tada, kai, pasidavęs kitų nuotaikai, Gabrielį apšmeižė. Tik pažvelgęs į laišką, jis aiškiai suprato, kad jo autorius ne apsimetėlis, ir akimirksniu prisiminė šio žmogaus nepaprastą dorumą ir sąžiningumą. Šitaip pasielgti galėjo tiktai Gabrielis Konrojus. Be to, jis net sukėlė Artūrui prisiminimų apie Greisę, — tokia karšta ir nesavanaudiška buvo jo broliška meilė. Ir todėl nesunku suprasti, kad Gabrielis vedė moterį, kuri anksčiau dėjosi jo seserim. Bet teisinti Gabrielį, ką tik jį apjuodinus, Artūrui buvo ne taip pigu. Neatsakęs į nebylų misis Sepulvidos klausimą, jis susimąstęs nuėjo prie lango ir ėmė žiūrėti į jūrą. Misteris Damfis, pagautas pavydo, Puanzeto žodžiuose matė tiktai siekimą įsiteikti mis Rozei ir tučtuojau jam pritarė.

— Čia daug kas labai neaišku,— pasakė jis, pasisukęs į mis Ringraund. — Gal ir jūsų teisybė. Džo, paduokite mums šampano.

Daisas ir Pilčeris klausiamai sužiuro į savo patroną, o šis reikšmingai pažvelgė į misterį Reinorą, kuris, taip staiga pasikeitus viešajai nuomonei, buvo be galo nustebęs.

— Po šimts pypkių,— tarė šis džentelmenas,— jeigu laiške parašyta teisybė, vadinasi, mūsų bičiuliai, štai šie džentelmenai, prakišo šimtą tūkstančių dolerių! Argi ne taip? Jeigu žinios tikros ir laiško autorius teisingai informuoja, tai akcijos nevertos nė...

Jo kalbą pertraukė misterio Daiso ir Pilčerio kvatojimas.

— Nėra ko nė abejoti. Daisui velniškai gera pamoka, — linksmai pareiškė Pilčeris. — O kadangi į šią kasyklą aš nė kiek ne mažiau sukišau už jį, tai galite pasijuokti ir iš manęs.

— Sakykite,— vėl paklausė nieko nesusigaudydamas misteris Reinoras,— negi jūs manote, kad tas žmogus parašė teisybę?

— Taip,— šaltai atsakė Pilčeris.
— Taip,— abejingai lyg aidas pakartojo Daisas.
— Ir jūs abu šitaip galvojate?
— Taigi.

Suglumęs keliautojas, neslėpdamas pasigėrėjimo ir nustebimo, pažvelgė į Daisą, po to į Pilčerį, o paskui atsigręžė į žmoną. Ar ji girdėjo? Ar suprato, kad kalba eina apie ketvirčio milijono nuostolį, o jie kalbasi sau ramiai ir šaltai lyg apie pamestą pašto ženkliuką? Koks nuostabus abejingumas! Koks stulbinantis susitvardymas! Koks karališkas pasitikėjimas savo finansine galybe! Argi čia ne dievų kraštas! Nors keliautojas apie tai pasakojo žmonai pašnibždomis, tačiau patys dievai viską girdėjo.

— Taip, džentelmenai,— pareiškė Pilčeris,— gyvenime kaip kare. Šiandien tavo eilė, rytoj — mano. Čia nėra kada krimstis dėl savo klaidų. Žmogus čia naujai užgimsta kiekvieną dieną. Na gana, kur butelis?

Ir kas tada nutiko?

Atrodo, lyg ir nieko ypatingo, tik sudžerškėjo langai ir sujudėjo bokalai, sakytum pro šalį būtų pradardėjusi karieta ar veranda prabėgęs būrys vaikų. Tačiau kodėl visi lyg pagal komandą pašoko, išblyškę tartum lavonai, o jų sustingę žvilgsniai kupini siaubo? Šitokius klausimus paskubomis sau kėlė misteris ir misis Reinorai, dar nesuvokdami kilusios grėsmės, tačiau apimti nesuprantamo nerimo, kai tik pamatė išgąstingus veidus šių keistų, nuostabiai ramių žmonių, kurie dar prieš valandėlę taip pasitikėjo savim ir atrodė neslegiami žemiškų rūpesčių kaip paprasti mirtingieji. Kodėl visi puola prie langų, o kažkokia dama, rodos, salėje net nualpo?

Artūras pirmasis atsipeikėjo ir ramiai atsakė į šiuos nebylius klausimus.

— Kryptis iš rytų į vakarus,— paaiškino jis šaltai, bet pats suprato, kad nenatūraliai, ir nusišypsojo, tačiau be jokio linksmumo. — Manau, kad jau baigėsi. — Jis atsigręžė į mirtinai išblyškusią misis Sepulvidą. — Jūs turbūt neišsigandot? Beje, tokie dalykai jums ne naujiena. Leiskite pasiūlyti jums taurę vyno.

Misis Sepulvida paėmė vyną, nervingai šypsodamasi. Misis Reinor, staiga pajutusi šleikštulį, irgi neatsisakė

išgerti šampano, kurį tirtančia ranka jai padavė misteris Pilčeris. Misteris Damfis, kuris ir kitus nustebino, ir pats nustebo, nes buvo atsidūręs tarpduryje, dabar grįžo prie stalo ir atsisėdo šalia mis Rozės. Ji pirmoji atgavo nerūpestingą linksmumą.

— Tai bausmė už jūsų kaltę, kam apšmeižėte tauriausią žmogų visame pasaulyje,— pagrūmojo ji piršteliu tam turtuoliui.

Misteris Rolingstonas, vėl užėmęs savo vietą stalo gale, nusijuokė.

— Kas čia atsitiko? — išsigandęs paklausė misteris Reinoras, kada jam pagaliau pavyko perrėkti įsiklegėjusius svečius.

— Žemės drebėjimas,— ramiai atsakė Puanzetas.

IV skyrius

MISTERIS DAMFIS GAUNA ŽINIĄ APIE SAVO ŠEIMĄ

— Taip, žemės drebėjimas! — linksmai patvirtino misteris Rolingstonas savo svečiams. — Dabar jūs matėte viską, ką turime parodyti. Nusiraminkit, ponia! — guodė jis misis Reinor, apimtą isteriškos baimės,— nuo žemės drebėjimo čia dar niekas nėra nukentėjęs.

— Kalifornijoje nuo šios nelaimės net per du šimtmečius nežuvo tiek žmonių, kiek jų nutrenkia žaibai per vieną vienintelę vasarą jūsų krašte,— tarė misteris Damfis.

— Stipresnio žemės drebėjimo čia niekada nebūna,— pridūrė misteris Pilčeris, duodamas suprasti, kad prie Ramiojo vandenyno sutramdomos net gamtos stichijos.

— Kaip matote, per minutę viskas baigėsi,— tęsė misteris Damfis. — Velniai griebtų, kas čia dabar dedasi?!

Akimirksniu vėl visi pašoko, išblyškę ir neatgaudami kvapo. Šį kartą nuo jų neatsiliko ir misteris Reinoras su žmona. Tačiau dabar tiktai prabildėjo karieta.

— Eime į verandą,— pasiūlė misteris Damfis ir ištiesė ranką misis Reinor, nutaisydamas tokį veidą, sakytum

tuo tikslu ir buvo atsistojęs. Jie nuėjo prie durų, o kiti stengėsi neatsilikti. Misis Sepulvida, valandėlę pasilikusi su Artūru, sušnibždėjo:

— Kuo greičiausiai išvežkite mane iš čia.

— Ar jūs tikrai bijote? — paklausė Artūras.

— Mes taip arti jūros,— atsakė ji ir drebėdama pasižiūrėjo į vandenyną. — Dabar nieko neklausinėkit,— pridūrė ji aikštingai. — Argi nematote, kad tie keliautojai iš Rytinių valstijų mirtinai išsigandę ir klausosi kiekvieno žodžio.

Misis Sepulvidai neteko ilgai laukti. Nepaisant Pilčerio, Daiso ir Damfio tvirtinimo, jog žemės drebėjimas šiame krašte ne tik kad nepadaro žalos, bet netgi teigiamai veikia žmogaus organizmą, verandose neliko pramogautojų, ir net gražbyliai žemės drebėjimo apologetai negalėjo nuslėpti savo noro kuo greičiausiai išvažiuoti namo. Po kokios valandos spartaus važiavimo visiems grįžo gera nuotaika, o misteris ir misis Reinorai vėl ėmė viskuo gėrėtis ir stebėtis.

Misis Sepulvida su misteriu Puanzetu važiavo iš paskos kabrioletu. Pravažiavus geroką kelio galą, Artūras paklausė savo mieląją bendrakeleivę, kodėl ją taip baugina jūra.

— Seni žmonės pasakoja,— atsakė donja Marija,— kad visą Pušų kyšulį,— jūs žinote, misteri Puanzetai, kur jis yra,— sykį buvo užliejusi milžiniška banga, kuri kilo nuo žemės drebėjimo. Verčiau man pasakykite, ar jūs tikite tuo, ką parašė tas Konrojus?

— Žinoma, tikiu,— tvirtai atsakė Artūras.

— Vadinasi... šios kasyklos akcijos... tikrai... gali netekti vertės?

— Gali.

— O jeigu aš atskleisčiau jums paslaptį, kad buvau baisi kvailė ir sukišau į šią kasyklą didelę krūvą pinigų, ką jūs į tai atsakytumėt? Tą pat, ką ir vakar?

— Aš pasakyčiau,— tarė Artūras, perimdamas vadžias į kairiąją ranką, nežinia kuriems galams norėdamas išlaisvinti dešinę,— aš pasakyčiau, kad esu labiau negu bet kada įsitikinęs, jog jums reikalingas žmogus, kuris jumis rūpintųsi.

Nežinodamas, kaip suderinti sceną, įvykusią po šios puikios Artūro kalbos, su tais žodžiais, kuriuos prieš keletą skyrių misis Sepulvida pasakė donjai Doloresai, manau, protingai padarysiu jos neaprašinėdamas. Pasitenkinsiu tik pasakydamas, kad kabrioletas atsiliko nuo karietos su visa kompanija ir gerokai vėliau teatvyko prie didingos misterio Damfio vilos Rinkon Hile, kur svečių laukė prabangiai ir puikiai padengtas stalas. Misteris Damfis, matyt, buvo gerai nusiteikęs: nugalėjęs įprastą savo drovėjimąsi bei nepasitikėjimą Artūru, taipogi prieš kokią valandą kilusį pavydo jausmą, linksmas ir nesivaržydamas jis priėjo prie Artūro, nustebindamas ir suteikdamas savotiško malonumo šiam išdidžiam džentelmenui, kuris tą vakarą turėjo daug daugiau pagrindo riesti nosį, negu bet kada anksčiau. Artūras tikriausiai žinojo, arba bent tarėsi žinąs, kad mis Ringraud nė kiek nesidomi nei misteriu Damfiu, nei jo kapitalais, o su juo koketuoja, tiktai turėdama vieną pagirtiną tikslą — įskaudinti savo išdidžias varžoves, todėl jį labai suėmė juokas, kai Damfis staiga panoro jam atverti širdį dėl tos merginos.

— Aš esu komersantas, Puanzetai, ir ne taip dažnai kaip jūs būnu kompanijose, bet man atrodo, kad mergina nė kiek neapsimetinėja. Kaip jūs manot? — paklausė jis, kai, damoms nuėjus, jie vienu du pasiliko vestibiulyje.

Savaime suprantama, Artūras ėmė labai nuoširdžiai girti Rozę. Misteris Damfis didelę dalį pagyrų nejučiom priskyrė sau, todėl buvo labai linksmas ir jautė pagundą išgerti daugiau negu paprastai. Naujas šampano butelys sakytum plaute nuplovė paskutinius įtarimus Artūro atžvilgiu, ir Damfis karštai paspaudė jam ranką.

— Štai ką aš pasakysiu, Puanzetai: jeigu norite ko nors manęs paklausti, tai klauskite, nesivaržykite. Aš matau, kad tarp jūsų ir našlės kažkas mezgasi. Galit manim pasikliauti: aš doras žmogus, drauguži! Ji gerokai įklimpo su ta Konrojaus gysla, bet aš padėsiu jai išsikapstyti, ir jums taip pat, velniai mane griebtų. Ši našlelė — geras kąsnis, Puanzetai, ir aš noriu, kad jis jums atitektų. Juk mes vienas kitą suprantame, ar ne? Už draugus aš galvą guldau, Puanzetai, velniai griebtų! Laikykitės, aš

jums patariu, laikykitės ir veskite našlę. Apsimoka, tikrai apsimoka, pats įsitikinsit, velniai griebtų! Tiesą sakant, mes su jumis seni draugai. Ar atsimenat senus laikus Svitvoteryje? Ką gi, jeigu skubat, tai eikit. Tikriausiai ji laukia jūsų. Klausykit, Puanzetai, ar matot šias gėles mano kilpelėje? Ji man padovanojo! Rožė! Na kaip?! Tenutrenkia mane perkūnas, jeigu aš meluoju! Cha cha cha! Gal išgeriam dar po taurelę? Atsikimškim kitą butelį! Nenorite? Na, kaip sau norite!

Apimtas kartu ir pykčio, ir juoko, Artūras ištrūko iš didžiojo finansininko glėbio ir šitaip padarė galą girtiems jo svaičiojimams.

Kai misteris Damfis nusvirduliavo atgal į svetainę, ten jo jau laukė tarnas su vizitine kortele.

— Džentelmenas sako, kad atėjo svarbiu reikalu ir nori šiandien pasikalbėti su jumis,— išpoškino tarnas, nujausdamas, kad šeimininkas ims burnoti ir tūžti. — Jis tvirtina, kad jums tai turi rūpėti labiau negu jam. Jūsų, sere, laukia nuo tada, kai sugrįžote.

Misteris Damfis žvilgterėjo į kortelę. Joje buvo pieštuku parašyta: „Pulkininkas Starbotlas iš Siskiu. Svarbiu reikalu". Misteris Damfis valandėlę mąstė. Magiškieji žodžiai „svarbiu reikalu" išsprendė klausimą.

— Nuvesk jį į kontorą,— paliepė jis piktai ir pats ten nukiūtino.

Kiekvienas, ne toks praktiškas žmogus, kaip Piteris Damfis, šį didelį, puikiai apstatytą kambarį, į kurį dabar įėjo, būtinai pavadintų biblioteka. Brangios raudonmedžio lentynos buvo pilnos įvairiausių tuolaikinių knygų: naujintėlaičių, nepaliestų, pritraukiančių tiek viršeliais, tiek turiniu. Ant sienų kabojo susegti laikraščiai ir biržos biuleteniai. Aksomu išklotoje spintoje gulėjo mineralų pavyzdžiai: visuose buvo aukso ar sidabro. Ten kabojo ir į misterio Damfio valdas įeinančios salos žemėlapis, ir jūros peizažas su garlaiviu, kuris taip pat buvo jo nuosavybė. Nuo šitos komercijos tareisi išsivadavęs, žvelgdamas į blogai nutapytą rėkiančių spalvų paveikslą su tropine giria ir jūros krantu, bet, geriau įsižiūrėjęs, galėjai pamatyti, kad kampe, po palme, stūkso Damfiui priklausanti cukraus virykla, jo numatyta parduoti.

Įėjęs svečias buvo stambaus stoto, linkęs į storumą, nors ir stengėsi jį užmaskuoti, per liemenį smarkiai apsitempdamas mėlyną surdutą, sustumdamas pilvą į krūtinę — kilniųjų jausmų sferą — ir tuo suteikdamas povyzai intelektualumo. Jo apykaklė labai plati, atlapota ir įspūdinga; juodas šilkinis kaklaraištis, laisvai surištas pakaklėje, dengė nemažą dalį marškinių ir viršutinę dalį liemenės su auksinėmis sagomis, todėl pulkininkas atrodė panašus į taurėlapius skleidžiančią gėlę. Pulkininko veidas viršum šio neišsiskleidusio žiedo buvo raudonas, ereliška nosim, išvirtusiomis lyg pakaruoklio akimis ir išrasojusiu smakru. Pulkininkas įtipeno smulkiais šokuojančiais žingsniukais, būdingais žmogui, kuris drovisi savo apkūnumo. Pasikabinęs ant sulenktos alkūnės lazdą, vienoje rankoje jis laikė didelę baltą nosinę, o kitoje — plačiabrylę skrybėlę. Įėjęs gracingai įsikišo nosinę į liemenės kišenę, o skrybėlę pasidėjo ant stalo priešais misterį Damfį, nelaukdamas šeimininko kvietimo, atsisėdo, ramiai pasirėmė į lazdą ir ėmė žvalgytis po kambarį.

— Sakot, kad turit svarbų reikalą? — paklausė Damfis. — Tikiu, sere. Gaišti laiko nemėgstu nei namie, nei banke! Sakykit, koks tas jūsų reikalas?

Nė kiek nepaveiktas šios trumpos Damfio kalbos, kurioje kaip paprastai statumas ribojosi su nemandagumu, pulkininkas Starbotlas išsitraukė nosinę, rūpestingai nusišluostė nosį, po to įsikišo užantin nosinės galiuką, palikdamas ją karoti ant krūtinės, nelyginant kokį žabo, ir oriai mostelėjo putlia balta ranka.

— Buvau atėjęs, sere, prieš dvi valandas, kada jūs sėdėjote už... vaišių stalo. Aš pasakiau jūsų tarnui: nemėgink trukdyti savo pono. Kai džentelmenas atnašauja prie Bakcho ar Veneros aukuro, kai jis bendrauja su mūzomis ir dangiškomis būtybėmis, jokiu būdu negalima jo trukdyti. Po šimts velnių, sere! Aš turėjau bičiulį Luizianoje — Henką Pinknį; tai jis nušovė savo tarną, puikiausią vaikinuką mulatą, vertą kokio tūkstančio dolerių, vien už tai, kad šis sutrukdė pokerio partiją; tada prie stalo damų nebuvo. Vaikinas atėjo tik pranešti, kad užsidegė medvilnės valymo mašina. Jūs pasakysit, kad čia ypatingas atvejis. Nieko panašaus! Aš žinau de-

šimtis panašių atvejų... šimts velnių! Aš pasakiau jūsų tarnui: „Dabar nedrįsk jo trukdyti, bet kai damos pakils nuo stalo ir toji žavinga gražuolė daugiau jo nebegundys, kai nutils užstalės dainos, štai tada ir prieik prie savo pono. Kai nebebus svečių, prie stalo gurkšnodami vyną mes ir aptarsime su tavo ponu šį nedidelį reikaliuką".

Pulkininkas Starbotlas atsistojo ir, nespėjus apstulbusiam Damfiui ką nors pasakyti, priėjo prie staliuko, kur stovėjo grafinas su viskiu ir ąsotis su vandeniu. Ten įsipylė taurelę, vėl atsisėdo savo vieton ir paprastai, bet kartu iškilmingai linktelėjęs, išgėrė į šeimininko sveikatą.

Pirmą kartą misteris Damfis pasigailėjo, kad nemoka laikytis oriai ir išdidžiai. Jis matė, kad įprastiniu savo statumu čia nieko nelaimės, ir bematant suvokė, kad jo svečias, tai Kalifornijoje gerai žinomos klasės atstovas, kuris kad kiek — tuoj įsižeis ir dar pareikalaus satisfakcijos. Misteris Damfis nebuvo pratęs prie tokių pašnekovų, todėl širdyje baisiausiai niršo, bet visa laimė, kad liežuviui nedavė valios ir tiktai džiaugėsi, kad svečiai jau išėję ir nemato jo pažeminimo. Vienu atveju pulkininko vizitas misteriui Damfiui buvo naudingas: iš apmaudo ir gėdos jis išsiblaivė.

— Ne, sere,— tęsė savo kalbą pulkininkas Starbotlas, statydamas taurelę sau ant kelio ir garsiai čepsėdamas storomis lūpomis. — Ne, sere, aš jūsų laukiau prieškambaryje, kol išleidote svečius, kol atsisveikinote su žavingąja viešnia. Šimts velnių, sere, aš vertinu jūsų skonį, tikrai vertinu, o apie moterišką grožį šį tą išmanau! Aš tariau sau: „Tu, Starai, nedrįsi trukdyti žmogaus, kai jis išlydi moterį, pačią puikiausią iš visų mirtingųjų, kai dengia skraiste jos baltus it marmuras pečius". Cha cha! Šimts velnių, sere, aš prisimenu, kaip keturiasdešimt trečiaisiais metais Vašingtone, vienose vaišėse pas Tomą Bentoną, aš buvau atsidūręs panašioje padėtyje. „Kada gi jūs man užgobsite peleriną, Starai?" — klausia manęs toji gražiausioji, žavingiausioji būtybė, pripažintoji sezono, trečiųjų metų sezono, žvaigždė. Kaip džentelmenas jūs, žinoma, suprasite, kodėl nesakau jos vardo. Ir štai ką jai atsakau: „Jeigu būtų mano valia, gerbiamoji, šito

aš niekada nepadaryčiau!" Taip ir atsakiau, velniai griebtų! Kodėl jūs negeriate, misteri Damfi? Nors vieną antpirštėlį už mūsų draugystę, sere!

Nedrįsdamas praverti burnos, įtūžęs misteris Damfis papurtė galvą. Pulkininkas Starbotlas atsistojo. Kai jis išsitiesė, jo pečiai atrodė dar labiau paplatėję, o krūtinė tiek išsipūtė, kad net nosinė ir balta liemenė išsprūdo pro standžiai užsegioto surduto tarpą, ir pulkininkas atrodė panašus į pakepintą kukurūzo grūdą, kuris, regis, tuoj tuoj sprogs. Ramiais ir oriais žingsniais jis priėjo prie Damfio.

— Jeigu jūs, misteri Damfi, manote, kad aš nekviestas įsibroviau į jūsų namus,— tarė jis, didingai mostelėdamas balta ranka,— jeigu jūs nepageidaujate — šimts velnių, kad grubiau nepasakius! — maloniai pasišnekučiuoti, kaip dera džentelmenams, jeigu prisiminimai, kuriais aš teikiausi su jumis pasidalinti, įžeidžia jaunąją damą, kurią matyti jūsų draugijoje ką tik turėjau garbės, jeigu iš tikrųjų taip, po šimts pypkių, tai aš tučtuojau išeinu ir būsiu pasiruošęs rytoj ar kuriuo kitu laiku pagal jūsų pageidavimą suteikti satisfakciją, ko nė vienas tikras džentelmenas neatsakytų kitam džentelmenui, o kad atsisakytų Kalpeperas Starbotlas, dar niekas nėra girdėjęs. Mano vizitinę kortelę jūs turite; mano adresas — Sent Čarlzo viešbutis, ten, misteri Damfi, ir lauksiu aš su savo bičiuliu.

— Klausykit,— gaižiai atsakė misteris Damfis, smarkiai sunerimęs. — Su jumis negeriu todėl, kad daug gėriau per pobūvį. Visai nenorėjau jūsų įžeisti, misteri Starbotlai. Tiktai laukiu, kol jūs išdėstysite savo reikalą, kad po to, išgėrę butelį kliko, galėtume viską geriau aptarti. Prašom sėstis, pulkininke. Kur nusidangino tas velnio išpera negras? Atnešk butelį šampano ir du bokalus!

Jis atsistojo ir, dėdamasis, kad eina prie bufeto, tyliai sušnibždėjo tarnui:

— Būk čia kur nors netoli ir po kokių dešimties minučių pranešk, kad mane kviečia į banką svarbiu reikalu. Supratai? Išgerkime po taurę vyno, pulkininke! Jaučiuosi laimingas, galėdamas su jumis susipažinti! Į jūsų sveikatą!

Pulkininkas kostelėjo, tarsi atsikratydamas pykčio, o

paskui, grakščiai ir oriai nusilenkęs, susidaužė su šeimininku, nosine nusišluostė lūpas ir vėl klestelėjo atgal į kėdę.

— Jeigu mano apsilankymo tikslas nebūtų ypatingas, — tarė jis, švelniu rankos mostu parodydamas, jog grįžta prie taikaus pokalbio,— būčiau jus, sere, aplankęs kontoroje, bet ne čia, tarp larų ir penatų, ir ne pokylio žiburių šviesoje. Būčiau jus aplankęs šventykloje, kurią jūs, sere, vienas mylimiausių Fortūnos sūnų, kaip sklinda gandai, pastatėte šios deivės garbei. Kai bendraudavau su talentinguoju Džonu Kolhunu, aš irgi niekuomet, sere, jo neieškodavau senate, gladiatoriškų susirėmimų arenoje; mudu mieliau kalbėdavomės gurkšnodami vyną jo namuose. Šimts velnių, sere, mano profesijos žmogus, turįs pakalbėti su kitu džentelmenu net grynai profesiniu reikalu, niekada nepuola kaip koks vertelga jankis, kuris stengiasi iškišti pirkėjui visą šlamštą.

— O kokia jūsų profesija? — pasiteiravo misteris Damfis.

— Kol Siskiu piliečiai nebuvo manęs išrinkę atstovu įstatymus leidžiančiose įstaigose, aš verčiausi juridine praktika. Dabar kartais imuosi bylų, bet tiktai labai sudėtingų ir itin subtilių. Ir aš suteikiu vertingos paramos žmonėms, kurie tampa įvairių intrigų — tiek politikos, tiek meilės — aukomis, taip sakant, dviejų didžiųjų žmonijos aistrų — garbės troškimo ir meilės — aukomis. Šimts velnių, sere, ne sykį esu padėjęs smarkiam žirgui ristūnui ištrūkti iš aptvaro ir ne vienai gražuolei esu nušluostęs ašaras. Jeigu mano profesijos žmonėms nebūtų garbės dalykas išlaikyti paslaptį, tai, šimts velnių, sere, aš jums išvardinčiau daug puikiausių moterų ir pačių žymiausių mūsų krašto vyrų, kurie yra buvę Kalpepero Starbotlo klientai.

— Jeigu jūs manote, kad man reikia jūsų profesinės pagalbos,— pareiškė misteris Damfis,— tai aš, deja, turiu pasakyti...

Visai nekreipdamas dėmesio į Damfio ironiją, pulkininkas Starbotlas ryžtingai jį pertraukė:

— Šimts velnių, sere, ne apie tai kalba,— šioje byloje aš atstovauju ieškovui.

Nuo Damfio veido akimirksniu pranyko šypsena; jis neapsakomai nustebo.

— Ką jūs norite tuo pasakyti? — paklausė jis piktai.

Pulkininkas Starbotlas pristūmė kėdę arčiau misterio Damfio, visai nesivaržydamas užsigulė ant stalo ir, paėmęs misterio Damfio plunksnakotį, ėmė aiškinti, protarpiais baksteldamas bukuoju galu pašnekovui į ranką.

— Šimts velnių, sere, nors aš ir sakau, kad jūsų byloje atstovauju ieškovui, tas man nė kiek netrukdo ginti atsakovo interesų. Šimts velnių, aš gerbiu džentelmenus, ir šį reikalą spręskime kaip džentelmenams dera.

— Po perkūnais, ką jūs čia paistote? Kas per vienas tas ieškovas? — suriko Damfis, nebetverdamas pykčiu.

— Šimts velnių, sere, žinoma, moteris. Nejau manote, kad jus įtariu įsivėlus į kokias nors politines intrigas? Cha cha! Ne, sere, šiuo atveju mudu panašūs. Apie moterį, apie puikią moterį — štai apie ką mes galvojame. Tokie džentelmenai, kaip jūs ar aš, šimts velnių, išgyvenę po penkiasdešimt metų, turi ką prisiminti apie gražias moteris. Šimts velnių, sere, kitokius vyrus aš niekinu. Čia didelių žmonių silpnybė, sere.

Misteris Damfis atstūmė savo kėdę nuo stalo pilnas niūraus ryžto, kaip kovotojas, galop išsiaiškinęs tikrąją priešininko jėgą ir nusprendęs su juo susiremti.

— Paklausykite, pulkininke Starbotlai, aš nežinau ir nenoriu žinoti, kas ta ieškovė. Aš nežinau ir nenoriu žinoti, kokiomis aplinkybėmis ta moteris buvo apgauta ar suklaidinta, apsukta ar suvedžiota, ir nieko nenoriu žinoti apie jos pretenzijas. Jūs sakotės esąs visko matęs ir patyręs, todėl turėtumėt suprasti, kad, būdamas mano padėtyje, niekas ir niekuomet neatsiduos moters malonei. Šito aš sau niekada neleisčiau. Nesigiriu, kad esu protingesnis už kitus, bet, velniai griebtų, nesu ir kvailys. Čia ir yra skirtumas tarp manęs ir jūsų klientų.

— Taip, mano dauguži, čia ir yra skirtumas. Šimts velnių, argi jūs pats to nematote? Pasitaiko turėti reikalų su žavinga, puikia moterim. Kartais su labai dorovinga ir pamaldžia nelyginant vienuolė, kurios meilės ryšys tačiau nesutvirtintas įstatymo. O čia, mano dauguži, kalba eina, šimts velnių, apie jūsų... ž m o n ą !

Misteris Damfis išblyško kaip popierius ir mėgino paniekinamai nusijuokti.

— Mano žmona nebegyva.

— Apsirikimas, mielasis sere, liūdniausias apsirikimas. Supraskite mane teisingai. Aš nesakau, kad jai reikėjo išlikti gyvai. Šimts velnių, sere, sprendžiant iš žvilgsnių, kuriuos prieš valandėlę į jus svaidė ta mėlynakė gražuolė, aš supratau, kad kitai moteriai čia nebėra kas veikti, bet, šimts velnių, jūsų žmona gyva — tai faktas. Jūs palaikėte ją mirusia ir palikote sniege. Šimts velnių, Damfi, jūs gerai žinote, kad moteris gali visko pritaukšti. Ji tvirtina, jog jūs nekaltas dėl to, kad ji išliko gyva. Ką jūs dabar pasakysite?

— Atėjo pasiuntinys, sere, jus kviečia į banką labai skubiu reikalu!— pranešė tarnas, pravėręs duris.

— Šalin iš čia!— suriko Damfis ir nusikeikė.

— Bet jis sako, sere...

— Nešdinkis iš čia, greičiau!— suriaumojo Damfis. Nustebęs tarnas uždarė duris.

— Jūs apsirinkate,— tarė Damfis, kai išėjo tarnas.— Jie numirė iš bado visi lig vieno, kai aš buvau išėjęs ieškoti pagalbos. Po perkūnais, aš gi skaičiau oficialų pranešimą.

Pulkininkas Starbotlas, vangiai pasirausęs liemenės kišenėje, pagaliau ištraukė iš tos kilniųjų jausmų sferos smarkiai aptrintą popieriaus lapą ir išskleidė. Tai buvo ispaniškai parašytas dokumentas, visai išblukęs, suteptiotas ir nučiupinėtas.

— Tai pranešimas, rašytas įgulos viršininko, kuris buvo išsiuntęs ekspediciją. Ar mokate skaityti ispaniškai? Taigi. Visi atrastieji moterų lavonai buvo atpažinti, trūko tik jūsų žmonos. Kodėl jos nėra, mano drauguži? Todėl nėra, kad ji išsigelbėjo!

Pulkininkas bakstelėjo pašnekovui putliu pirštu, po to vėl atsilošė kėdėje ir įtraukė raudoną smakrą bei apdribusius žandus į plačiąją marškinių apykaklę. Misteris Damfis bakstelėtas staiga susmuko kėdėje, tarsi jį būtų palietęs paties likimo pirštas.

V skyrius

MISIS KONROJ APLANKO NELAUKTAS SVEČIAS

Didelė kaitra tvyrojo ne vien San Franciske. Visas San Pablo užutėkis tviskėte tviskėjo nuo svilinančių saulės spindulių. Choakinas ir Sakramentas, niūriai žvilgėdami, tingiai nešė savo geltonus vandenis lyg kokią lavą. Nė mažiausias vėjelis nešiureno laukinių avižų, išgulusių vakariniuose Kontra Kosta kalvų šlaituose, o viršum rytinių skardžių tykiai rangėsi dūmai nuo nesiliaujančių miško gaisrų; didžiuliai kviečių laukai kloniuose buvo apnešti dulkėmis ir pelenais. Paskui diližaną, dardantį iš Vingdemo į Skurdųjį Slėnį, driekėsi raudonų dulkių sūkurys, kuris švytėjo tiek dieną, tiek naktį lyg koks ugninis stulpas, ir alpstantys keleiviai ilgesingai žvilgčiojo į snieguotas Sieros viršūnes. Kalifornijoje buvo baisūs karščiai. Nedaug kas beprisiminė buvus tokią kaitrą, o jeigu kas nors išdrįsdavo tvirtinti, kad tokių karštų dienų pasitaikydavę ir anksčiau, tai buvo laikomas kone priešu. Vienas neatsargus gamtos tyrinėtojas iš Merfio, kuris buvo sukūręs teoriją, pagal kurią neseniai įvykęs žemės drebėjimas turįs vėl pasikartoti, gavo išsidanginti iš savo gimtinės ir neturėjo vilties grįžti, kol žmonės ims labiau tikėti ir remtis meteorologinėmis prognozėmis.

Nepaprastai karšta — nelyginant krosnyje — buvo ir Skurdžiajame Slėnyje, įkaitusiuose smėlio šlaituose ir upės atabradoje. Buvo karšta net ant Konrojaus kalvos tykioje tamsiai žalių pušų ūksmėje ir erdviose Konrojaus vilos verandose. Tikriausiai dėl šios priežasties anksti rytą, vos tik išleidusi vyrą į rūdos sodrinimo fabriką, misis Konroj ir pati išėjo iš savo prikaitusių dažais ir laku atsiduodančių kambarių ir pasileido kiton kalvos pusėn, kur didingos pušys skleidė daug malonesnį kvapą. Beje, galimas dalykas, kad šio ankstyvo pasivaikščiojimo dingstis buvo dar iš vakaro jai paslapčia įteiktas mįslingas laiškelis, kurį ji dabar, atsisėdusi ant išvirtusios pušies, ėmė iš naujo atidžiai skaityti.

Dabar puiki proga nutapyti jos portretą. Plačiabrylė

šiaudinė skrybėlė dengė jos galvą, pernelyg kampuotą prie smilkinių, tačiau šį prigimties trūkumą ji sėkmingai užmaskuodavo, labai skoningai surangydama savo vešlius gelsvus plaukus. Jos visuomet blyškus veidas nuo karščio paraudęs ir išrasojęs, o žvalios pilkos akys nervingai žvilgėjo. Tikriausiai dėl tos pačios priežasties jos burna buvo kiek pravira, todėl gražiai užbrėžtų lūpų linija buvo sušvelnėjusi. Ji atrodė kiek pastorėjusi. Jos mėgstama ilga suknelė, kokiomis vilkėdavo dauguma smulkaus sudėjimo moterų, krito palaidomis klostėmis, išryškindama taliją, nebe tokią grakščią ir liauną, kaip tąsyk, kai Gabrielis po nelaimingo atsitikimo pirmą kartą ją apkabino lemtingajame kanjone. Ji atrodė lėtesnė, daug jautresnė nepatogumams, ir dabar ilgokai taikstėsi patogiau atsisėsti ant groblėto medžio kamieno su nepatenkinta ir kaprizinga veido išraiška, kuri buvo jai nebūdinga, tačiau neabejotinai didino jos moterišką žavingumą. Ji laikė išskleistą laiškutį plonais ilgais pirštais su baltais nagais ir kiek šypsodamasi skaitė. Štai kas ten buvo parašyta:

Dešimtą valandą lauksiu tavęs ant kalvos prie didžiosios pušies. Būtinai ateik pasikalbėti, jeigu dar nepamiršai, kas esi. Saugokis manęs! Jaučiuosi įžeistas, todėl esu pavojingas.

Viktoras

Vis dar tebesišypsodama misis Konroj sulankstė laiškutį ir rūpestingai jį paslėpė kišenėje. Sugniaužtas rankas nuleidusi tarp kelių, ji sėdėjo net nekrustelėdama, išskleistas skėtis gulėjo prie jos kojų — tipiškas paveikslas moters, atėjusios į pasimatymą su mylimuoju. Staiga ji nervingai patraukė kojas į šalį ir atidžiai apžiūrėjo žemę aplinkui, lyg baimindamasi, kad prie jos negirdimai nepríšliaužtų koks nors klastingas šliužas, tykantis įgelti vargšę moterį. Paskui ji žvilgterėjo į laikrodėlį.

Jau penkios po dešimtos. Tamsiame mieguistame miške tylu tylu, tik kažkur toli tingiai sukranksėjo kovarnis. Gretimos pušies kamienu nusliuogė šmaikšti voveraitė, bet, pamačiusi skėtį, labai išsigando ir iškėtusi letenėles staiga prisiplojo prie medžio. Praliuoksėdamas kiškis taip pat užsidūrė ant skėčio, jo širdelė suplastėjo,— varg-

šelis pagalvojo, kad atėjo paskutinioji. Paskui negarsiai sučežėjo krūmai nuo vyriškų žingsnių; misis Konroj stvėrė tą baisųjį skėtį, paslėpė jo šešėlyje šaltą pilkų akių blizgesį ir visa sustingusi ėmė laukti.

Į kalną pamažu kopė vyriškis, o kai jis priartėjo per kokius dvylika jardų, misis Konroj pamatė, kad čia ne Viktoras. Kai jis dar arčiau priėjo, ji staiga pašoko ir visa išblyškusi aiktelėjo.

Tai buvo ispanų kalbos vertėjas iš Pasifiko gatvės. Misis Konroj dar būtų spėjusi pasprukti, bet staiga apsigręžęs jis ją pažino ir taip pat išsigandęs ir susijaudinęs riktelėjo. Valandėlę juodu stovėjo be žado ir tylėdami žiūrėjo vienas į kitą.

— Devaržas!— sulemeno misis Konroj vos girdimu balsu.— Ak, viešpatie!

Vyriškis karčiai nusijuokė.

— Taip, Devaržas! Tas pats Devaržas, kuris apgavo tavo vyrą, buvo su tavim pabėgęs. Pažiūrėk į mane. Štai aš, Henris Devaržas, tavo apmulkintas svainis, sėbras, meilužis.

— Tyliau!— maldavo ji, dairydamasi po tamsų mišką. — Dėl dievo meilės, tyliau!

— Kas tu dabar esi,— tęsė jis, nekreipdamas dėmesio į jos žodžius,— ponia Devarž numeris pirmas ar ponia Devarž numeris antras? Gal tu priėmei pavardę to vaikėzo karininkėlio, su kuriuo pabėgai nuo manęs ir gal susituokei? O gal jis nedavė tau šito užmokesčio už išdavystę? Gal priešais mane to bukapročio Konrojaus žmona ir bendrininkė? Pasakyk, kaip tave vadinti? Na, nevilkink! Daug ką, meldžiamoji, turiu tau pasakyti, bet noriu būti mandagus. Na, kaip kreiptis į tave?

Nors šio žmogaus aistra ir pyktis buvo nuoširdūs, jis su senamadišku savo išsidabinimu, dažytais plaukais, statytais dantimis, vatos prikimštais pečiais, siaurytėmis kelnėmis, aptempusiomis plonas kojas, atrodė toks juokingas ir pasigailėtinas, kad net ši nesutrinkanti moteris susigūžė iš gėdos,— žinia, ji gėdijosi ne savo elgesio, bet žmogaus, su kuriuo buvo susidėjusi.

— Tyliau!— tarė ji.— Vadink mane savo drauge. Aš visuomet būsiu tavo draugė, Henri! Vadink mane, kuo

tik nori, tiktai eikim iš čia. Susimildamas, nekalbėk taip garsiai! Kitą kartą kur nors kitoje vietoje aš išklausysiu viską, ką tu nori man pasakyti,— ir ji, pamažu traukdamasi, nepastebimai vedė jį tolyn nuo paskirto pasimatymo vietos prie apgriuvusios trobelės. Šiaip ar taip, čia jau bent neužklups Viktoras.— Kaip tu čia patekai? Iš kur sužinojai apie mane? Kur buvai dingęs visus tuos metus?— skubiai ji klausinėjo.

Per keletą minučių ji iš dalies atgavo galią šiam žmogui, tą keistą galią, kurią savo kailiu yra patyrę visi jos kelyje pasimaišę vyrai, išskyrus Gabrielį Konrojų. Kiek patylėjęs, Devaržas ėmė atsakinėti į jos klausimus labiau beviltišku, negu piktu balsu.

— Į šį kraštą atvykau prieš šešerius metus, palūžęs, be skatiko kišenėje, susikompromitavęs. Tetroškau vieno — pasislėpti nuo visų, kas tik mane pažino, nuo savo tikro brolio, iš kurio pagrobiau žmoną ir sugrioviau šeimą, nuo tavęs,— taip, nuo tavęs, Žiule!— nuo tavęs ir nuo tavo meilužio, nuo įkyrių minčių apie tavo dvigubą išdavystę.— Jis pakėlė balsą, bet klausančios moters įtemptas žvilgsnis ir įspėjantis gestas privertė jį susivaldyti.— Kada tu pametei mane Sent Lujise, man nieko kito nebeliko, kaip tik pasidaryti galą ar kur nors išsidanginti. Aš negalėjau grįžti į Šveicariją, negalėjau ten gyventi ir graužtis, kad esu nusikaltėlis ir už tai žiauriai nubaustas. Atvykau į Kaliforniją. Mano išsilavinimas ir kalbų mokėjimas labai pravertė. Galėjau tapti turtingu žmogum, galėjau užimti gerą padėtį visuomenėje, bet savo galimybėmis naudojausi tiktai užsidirbti pragyvenimui ir vienai kitai užmaršties valandai prie žaliojo stalo. Dieną plūkiausi darbe, o vakare leisdavau laiką prie kortų stalo. Tačiau visur elgdavausi kaip dera džentelmenui. Žmonės mane laikė bepročiu, maniaku, bet visi gerbė. Nors mano sąžinę ir slėgė nusikaltimas, bet visi manim labai pasitikėjo, niekas neabejojo, kad esu doras žmogus, ir ničnieko neįtarė. Bet kam čia man kalbėti? Ką tu išmanai apie žmogaus garbę! Nieko!

Plėšomas apmaudo, jis jau norėjo nuo jos nusigręžti, bet tuo metu jų žvilgsniai susitiko, ir, išvydęs jos akyse jeigu jau ne užuojautą, tai bent šiokią tokią simpatiją, pasi-

juto vėl jai po kojų. Nors ši moteris buvo labai niekinga, ją vis tiek nudžiugino jos pamestojo meilužio išdidumas, jai buvo malonu patirti, kad šis pasigailėtinos išvaizdos frantas dažytais plaukais turi kilnių jausmų, ir tikrai buvo labai patenkinta, kad jiś daugelį metų savyje išsaugojo jos pirmosios atspėtuosius bruožus.

— Nusivylimo kančios ilgainiui ėmė silpnėti, Žiule,— tęsė jis liūdnu balsu.— Kartais aš užmiršdavau ar bent man atrodydavo, kad užmirštu savo nusikaltimą ir net tave. Tačiau tuo metu sužinojau apie savo brolio mirtį — jis mirė iš bado. Klausyk, Žiule! Kartą man atnešė išversti dokumentą, kur buvo aprašyta baisi tavo vyro... mano brolio... mirtis... ar girdi, Žiule... mirtis iš bado. Nepakeldamas gėdos, jis paliko tėvų namus ir nusivylęs norėjo kaip ir aš pasislėpti nuo žmonių akių; jis patyrė sunkią emigranto dalią, būdamas džentelmenas ir mokslo žmogus, susidėjo su minia šiurkštuolių, paskendo žemuose šių visuomenės padugnių reikaluose ir numirė tarp jų nežinomas ir nepripažintas.

— Koks gyvenimas — tokia ir mirtis,— piktai pasakė misis Konroj.— Jis veidmainiavo, apgaudinėjo savo artimuosius ir mirė, vilkdamasis paskui savo meilužę, prastą nemokytą mergpalaikę, kuriai mirdamas pagal testamentą paliko visą turtą. Jos vardas Greisė Konroj. Ačiū dievui, šis dokumentas pateko į mano rankas. Tsss! Kas ten?

Gal trakštelėjo nuo medžio nukritusi sausa šakelė, gal koks žvėrelis prabėgdamas sušnarino krūmus, bet tuojau mirtina tyla vėl apgaubė tuos du vienišus šios dramos veikėjus. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios, ir juos galėjai palaikyti pirmuoju vyru ir pirmąja moterimi gamtos prieglobstyje.

— Ką ten ir kalbėti,— skubiai ji tęsė tylesniu balsu, — sena pasaka... Prisimink istoriją su ta mergina Bazelyje... Kaip jis man melavo, kaip išsisukinėjo!.. Tada, mielasis Henri, ir prasidėjo mūsų draugystė, kuri vėliau peraugo į aistrą. Taip, tu kentėjai! Na, o aš, argi aš nekentėjau? Dabar mudu atsiteisę.

Netardamas nė žodžio, Henris Devaržas spoksojo į savo pašnekovę. Jos balsas virpėjo, o akys, kuriose

ką tik degė įžeistos moters nuoskauda, pasruvo ašaromis. Jis čionai atvyko, žinodamas, kad jinai apgavo savo vyrą, o paskui ir jį. Ji šito neneigė. Jis atvyko pasmerkti ją už svetimo vardo pasisavinimą, o dabar užjausdamas klausosi, kaip ji plūsta jo brolį, ir nekantriai laukia, kad ji išsiteisintų. Maža to, dabar jis ėmė galvoti, kad visi jo sielvartai yra menkniekis, palyginus su tomis kančiomis, kurias teko patirti šiai nuostabiai moteriai. Kada moteris nori pasiteisinti pavydaus meilužio akyse, visuomet gali dėti daug vilčių į jo savimeilę. Devaržas dabar norėjo tikėti, kad niekuomet nebuvo apgaudinėjamas, nors ir prarado jos meilę. Visi kaltinimai dėl jos apsišaukimo svetimu vardu savaime atpuolė. Juk ji ištekėjo už tos merginos brolio, kurios vardą buvo pasisavinus. Argi jis pats ir daktaras Devaržas kada nors rodė jai didesnį pasitikėjimą ir gilesnę užuojautą jos kančioms? Juk per savo nesusipratimą ir egoizmą jie sutrypė šios moters neįkainojamą meilės perlą! Mes, mielasis skaitytojau, nebūdami įsimylėję šios visais atžvilgiais smerktinos moters, lengvai galime pastebėti Henrio Devaržo logikos silpnąsias vietas, bet kai vyriškis, teisdamas mylimą moterį, vienu metu imasi prokuroro, teisėjo ir prisiekusiųjų tarėjų pareigų, jis manosi skelbiąs ištartį, nors iš tikrųjų visai atsisako kaltinimo. Galimas daiktas, misis Konroj pastebėjo šią savo buvusio meilužio silpnybę, bet vis tiek bijojo, kad tokiu nepatogiu laiku nepasirodytų Viktoras, su kuriuo ji norėjo pasikalbėti be Devaržo. Viktoras impulsyvus žmogus, ir nors paprastai šį būdo bruožą labai vertina santūresniosios lyties atstovės, kartais dėl jo būna daug nemalonumų.

— Kodėl tu čia atvažiavai?— paklausė misis Konroj, klastingai šypsodamasi.— Manęs įžeidinėti?

— Ne, tiktai pasakyti, kad žemė, kurią tu valdai kaip Greisė Konroj ir misis Konroj, priklauso ir dar kai kam, nes yra dar vienas šios žemės dovanojimo raštas,— atsakė Devaržas su vyrišku tiesumu.— Tas raštas išduotas anksčiau, negu mano broliui Poliui. Rašto savininkas įtaria kažkokią klastotę ir prašė, kad šiuos faktus patikrinčiau.

— Kas sukėlė šitokį įtarimą?

— Anoniminis laiškas.

— Ar tu jį matei?

— Mačiau, jis parašytas tuo pačiu braižu, kaip ir ranka rašytoji žemės dovanojimo rašto dalis.

— Ar žinai, kas jį parašė?

— Žinau. Šitas žmogus dabar čia. Tai kalifornietis Viktoras Ramiresas.

Devaržas įsmeigė akis į pašnekovę. Nė kiek nesumišusi, ji pažvelgė į jį giedriu žvilgsniu ir žavingai šypsodamasi paklausė:

— O ar tas tavo klientas žino, kad nepriklausomai nuo to, ar jo raštas suklastotas, ar ne, mano vyro žemės nuosavybės dokumentas yra neginčytinai tikras?

— Taip tai taip, bet mano klientas, kaip jūs ją vadinate, domisi vargšės našlaitės Greisės likimu.

— Ak šit kaip!— tarė misis Konroj ir vos girdimai atsiduso.— Vadinasi, tavo klientas, kurio norą vykdydamas sukorei šitokį kelią, yra moteris?

— Taip,— atsakė Devaržas, iš dalies patenkintas, o iš dalies sumišęs.

— Dabar aš suprantu,— tyliai pasakė misis Konroj.— Jauna moteris, dora ir žavinga. Tu jai pasakei: „Aš nuplėšiu kaukę tai aferistei!" Ir tu čia! Ką gi, nė kiek tavęs nekaltinu. Tu vyras. Gal ir teisingai elgiesi.

— Bet paklausyk, Žiule!— pertraukė sunerimęs Devaržas.

— Nė žodžio daugiau!— tarė misis Konroj, atsikeldama ir mostelėdama siaura balta ranka.— Nekaltinu tavęs! Aš negalėjau kitko tikėtis... nes daugiau nieko ir nenusipelniau! Grįžk pas savo klientę, sere, ir pasakyk, kad kalbėjais su ta aferiste Žiule Devarž. Patark jai su tuo žemės dovanojimo raštu kreiptis į teismą ir pasakyk, kad padėsi laimėti bylą. Užbaiki tą darbą, kurį pradėjo anonimas, ir viešpats atleis tau už niekšybę, o man už kvailumą. Pasiimki savo užmokestį, nes jo nusipelnei, ir pasakyk tai moteriai, kad padėkotų dievui už ištikimus draugus, kokių Žiulė Devarž neturėjo net pačiame savo žydėjime. Eik! Laimingo kelio! Ne, Henri Devaržai, leisk mane, aš einu pas savo vyrą. Tik jis vienas galėjo atleisti visų pamestai, paklydusiai moteriai ir duoti jai pastogę.

Nespėjo Devaržas nė atsitokėti, o ji, lyg nesugaunamas saulės spindulys, išsprūdo iš jo rankų ir dingo. Dar švystelėjo baltas jos sijonas tarp medžių, po to pušų kolonada susiglaudė ir ją paslėpė.

Gal taip ir geriau, nes tuojau pat atidūmė Viktoras Ramiresas. Žaibuojančiomis akimis, raudonas kaip burokas, sutaršytais plaukais, uždusęs jis atlėkė prie namelio ir vos nesusidūrė su Devaržu. Vyrai tylėdami pažvelgė vienas į kitą.

— Labai jau karšta diena pasivaikščiojimui,— tarė Devaržas, beveik neslėpdamas pašaipos.

— Tikrai karšta! O ką jūs čia veikiate?— paklausė Viktoras.

— Argi nematote? Muses mušu. Na, likit sveikas!

VI skyrius

GABRIELIS PALIEKA NAMUS IR TURTĄ

Turiu pasakyti, jog, pažvelgęs į bėgančios misis Konroj veidą, niekas nebūtų pagalvojęs, kad ji taip baisiai susikrimtusi ir priblokšta, kaip atrodė, baigdama pokalbį su Henriu Devaržu. Kai ji užlipo priebučio laipteliais ir, vos atgaudama kvapą nuo greito bėgimo, stabtelėjo verandos šešėlyje, siauros jos lūpos vos šypsojosi. Tačiau jai staiga pasidarė labai bloga, tad, įėjusi į tuščius namus, tuojau pat nuskubėjo į miegamąjį ir griuvo ant kušetės, širsdama dėl savo silpnumo. Niekas nepastebėjo, kada ji sugrįžo. Tarnai kinai buvo nuėję į skalbyklą gana atokiai nuo namų. Ekonomė, pasinaudojusi proga, kad šeimininkės nėra namie, išdūmė į miestą. Didelė kaitra buvo gera dingstis nepaisyti tvarkos ir drausmės.

Misis Konroj giliai susimąstė. Išgąstis, apėmęs ją, išvydus Devaržą, jau buvo praėjęs. Ji jautėsi patenkinta, kad dar tebeturi įtakos šiam žmogui ir padarė jį savo sąjungininku prieš Ramiresą, kurio bijoti dabar buvo ko. Kol jis savo pavydą reiškė vien šūkalojimais ir tuščiais grasinimais, ji nesibaimino, nors žinojo, kad įsikarščiavęs jis gali net ranką prieš ją pakelti, bet šis kruopščiai ap-

galvotas klastingas jo poelgis privertė ją sudrebėti. Ji dar sykį su Devaržu pasimatys, papasakos apie savo skriaudas, patirtas iš savo vyro, jo brolio; tai gerokai apramins Henrio sąžinę, ir ji paprašys jo prilaikyti Ramiresą, kad tas kuo ilgiau neatskleistų tiesos. Paskui ji su Gabrieliu išvažiuos ir pasijuoks iš jų abiejų. Tada ims atkakliai siekti Gabrielio meilės, be kurios, kaip jautė, jos gyvenimas ir užmojai nebetenka jokios prasmės.

Reikia kuo skubiausiai išvažiuoti. Kai pasklido gandas, jog gysla daug skurdesnė, negu galvota, Gabrielis, tuo patikėjęs, laikė savo pareiga pasilikti ir laukti, kol viskas baigsis, todėl paliovė ruošęsis į kelionę. Jinai jam įrodys, kad Damfis nori kuo skubiausio jų išvažiavimo, ji privers Damfį apie tai parašyti Gabrieliui. Ji nusišypsojo, pagalvojusi, kokią didelę ji dabar turi įtaką tam įbaugintam finansiniam magnatui. Ji viską padarytų, jeigu ne tokia bloga savijauta. Apimta tokių minčių, grikštelėjo dantimis — kodėl toks silpnumas užėjo kaip tik dabar! Bet staiga šmėstelėjo netikėta mintis, ir ji užsimerkė, norėdama ja pasimėgauti. Gal to kaip tik ir reikia palenkti Gabrielio širdžiai? Vyrai tokie keisti šiuo atžvilgiu. Ak, dieve, kad tik taip būtų!.. Ji sukluso.

Kas čia subildėjo? Namuose visą laiką buvo taip tylu, kad ji net girdėjo tuksenant ant stogo genį. Bet dabar ji labai aiškiai išgirdo lėtus, sunkius vyriškus žingsnius viename viršutinio aukšto kambaryje, kuris buvo paverstas sandėliu. Misis Konroj neturėjo moteriškos prietaringos baimės, nebijojo nei vaiduoklių, nei plėšikų, nes jos protas buvo vyriškas ir blaivus, tačiau dabar ji ėmė atidžiai klausytis. Bilsmas vėl pasikartojo. Nebeliko jokių abejonių. Tai vaikščiojo žmogus, apie kurį sukosi jos mintys,— jos vyras.

Tačiau ką jis galėtų ten veikti? Per kelis jų bendro gyvenimo mėnesius Gabrielis niekuomet nepareidavo tokiu metu. Tame sandėliuke sykiu su kitais nereikalingais daiktais buvo sudėti ir kai kurie rakandai iš tų laikų, kai jis dar ieškojo aukso. Gal jam ko prireikė? Ji prisiminė jį sakius, kad ten esąs senas maišas su jo velionės motinos drabužiais. Bet vis dėlto labai keista, ko jis tenai nuėjo. Bet kuriuo kitu metu būtų suprantama, tik ne dabar.

Ją apėmė baisi nuojauta, iš kurios kitu metu ji tiktai būtų pasijuokusi. Tsss! Jis eina. Ji sulaikė kvapą.

Žingsniai vėl pasigirdo. Žmogus perėjo viršutinio aukšto laiptų aikštelę ir iš lėto leidosi žemyn; dabar kiekvienas jo žingsnis aidėjo misis Konroj širdyje. Štai jis nusileido į apatinę aikštelę ir sustojo, lyg ko susimąstęs, paskui pamažu priėjo prie jos miegamojo durų ir vėl stabtelėjo. Jeigu jai būtų tekę palaukti dar kiek, ji būtų nebeištvėrusi ir sušukusi. Bet durys pamažu atsivėrė, ir Gabrielis įėjo.

Greitas, nuovokus, beviltiškas žvilgsnis — ir ji perskaitė savo likimą. Jis viską žino. Ir vis dėlto jo akys, liūdnos ir rimtos, žvelgė be apmaudo ir pykčio, tik gal jose nebuvo to sumišimo, su kokiu jis paprastai sutikdavo jos žvilgsnį. Jis buvo persivilkęs grubia aukso ieškotojo striuke ir kelnėmis, vienoje rankoje laikė maišelį, o kitoje — kaplį su kastuvu. Atsargiai jis pasidėjo savo mantą ant grindų ir, pamatęs, kad žmona labai susijaudinusi žiūri į jo daiktus, pasiteisino:

— Maiše, meldžiamoji, tiktai antklodė ir kai kas iš mano senų daiktų, kuriuos visada nešiodavausi. Jeigu liepsite, galiu maišą atrišti. Jūs gerai žinot, meldžiamoji, kad aš nepaimsiu iš šių namų nieko, kas man nepriklauso.

— Tu išeini?— paklausė ji taip tyliai, kad pati negirdėjo savo žodžių, tartum nuaidėjusių jos sugeltos sielos gelmėse.

— Taip, išeinu. Jeigu jūs, meldžiamoji, nežinot kodėl, tai galite sužinoti iš to paties žmogaus kaip ir aš. Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad dėl to nekaltas nei aš, nei jis. Šiandien rytą buvau ant kalvos senojoje trobelėje.

Jai atrodė, kad tuos žodžius jis buvo sakęs jau seniai, ir viskas taip paprasta, aišku.

— Taigi, nuėjęs ant kalvos, išgirdau trobelėje balsus ir pamačiau jus kalbant su kažkokiu žmogum. Jūs pažįstat mane, gerbiamoji, ir žinot, kad aš ne iš tų, kurie linkę klausytis svetimų pokalbių. Dėl manęs jūs galėjot kalbėtis, kiek tik jums patinka, bet aš pastebėjau, kad kažkoks vyras, užlindęs už medžių, jus seka. Geriau įsižiūrėjęs, pažinau, kad tai meksikietis, kurį prieš keletą metų gydžiau nuo reumatizmo. Norėjau prieiti prie jo, bet, pa-

matęs mane, jis leidosi bėgti. Tačiau aš jį nutvėriau, ir jam teko... teko sustoti.

Pabrėždamas savo žodžius, šis milžinas mostelėjo ranka, ir tame jo judesyje buvo tiek kilnumo ir nesąmoningo didingumo, kad misis Konroj, nors apimta vis didėjančio pykčio, sugrudo ir pajuto baimingą pagarbą. Tačiau tuojau pat ji pasijuto sakanti — garsiai ar tyliai, nė pati šito nesuvokė: „Jeigu jis tikrai mane mylėtų, būtų jį užmušęs".

— Nepasakosiu, ką man tas vyras kalbėjo, kol aš jį tvirtai laikiau, kad neištrūktų ir kaip koks žvėris neužpultų jūsų ir to žmogaus. Kadangi judu seniau pažįstami, tai pati galite žinoti, ką jis man aiškino. O kad teisybę pasakė, matau iš jūsų veido. Žinia, nuo to laiko, kai mes sykiu gyvename, galėjau ir pats tai suprasti, bet man vis stigo tvirtumo ir ryžto.

Jis pakėlė ranką prie kaktos, lyg norėdamas plačiu delnu nuvyti rūpestį ir abejones. Po to išsitraukė iš striukės kišenės kažkokį popierių.

— Surašiau čia tokį raštą, kurį įteiksiu advokatui Maksveliui. Viską, kas šiuose namuose yra mano vardu, ir viską, kas man priklauso gauti ateityje, perrašiau jums. Mat aš nesutinku su to meksikiečio tvirtinimu, kad turtas, kuris priklauso Greisei, yra sykiu ir mano. Tegul pati Greisė sprendžia, jeigu kada nors atvyks čionai, bet kiek aš pažįstu savo seserį, ji net pirštu nepalies šio turto. Mes paprasti žmonės,— žinia, pagal mane nėra ko spręsti,— nemokyti ir kuklūs, bet dar negimė toks Konrojus, kuris kėsintųsi į svetimus pinigus ar iš bendro uždarbio imtų daugiau, negu reikia rūbams ir maistui.

Pirmą sykį Gabrielis dėstė žmonai savo pažiūras, bet ir dabar jis kalbėjo lyg teisindamasis, nors kartu jo žodžiai skambėjo išdidžiai ir pagarbiai. Bekalbėdamas jis pasiėmė įrankius bei maišelį ir pasiruošė eiti.

— Ar nieko nepamiršai?— paklausė ji. Jis pažvelgė jai tiesiai į akis.

— Ne, nieko,— atsakė jis šaltai.

O! Kad ji galėtų prabilti! Kad išdrįstų pasakyti, jog čia jis palieka tai, ko sykiu pasiimti negali! Jos žodžiai sukeltų vyrišką išdidumą, švelnumą bei gailestį, nes

niekas neturi teisės apleisti tokį mažytį ir bejėgį sutvėrimėlį. Tačiau ji nepratarė nė žodžio. Prieš valandą savo gražbylyste ji pavergė žmogų, kurio nemylėjo ir kuriam nebuvo ištikima, o dabar negali apversti liežuvio. Pirmą kartą gyvenime, apimta beviltiškos aistros, ši didelė klastūnė prarado net paprasčiausią moterišką suktumą. Net nesugebėjo dėtis abejinga. Ji tylėjo, o kai pakėlė akis, Gabrielio jau nebebuvo kambaryje.

Bet jis neišėjo. Prie laukujų durų Gabrielis sustojo, kiek padvejojo ir palengva nedrąsiais žingsniais sugrįžo. Jos širdis ėmė smarkiai plakti, paskui sustingo.

— Jūs manęs klausėte,— tarė jis užsikirsdamas,— ar aš ko nepalikau. Teisybę pasakius, palikau. Jeigu leisite, norėčiau jums pasakyti. Kai mes susiruošėme važiuoti į užsienį, aš susitariau su mūsų tarnaite, kad ji gyventų čia; nepasiklausęs jūsų, palikau jai truputį pinigų ir daviau vieną įpareigojimą. Jeigu atvažiuotų mano brangioji mergaitė, mano sesuo Greisė, aš liepiau tarnaitei ją pagloboti, elgtis nuoširdžiai ir kuo skubiausiai pranešti man. Gal per daug įžūlu iš mano pusės, bet aš prašyčiau nevaryti vargšės mergaitės iš tų namų, kuriuos ji galvoja esant mano. Jūs nieko jai neaiškinkit ir nepasakokit apie mano kvailą pasielgimą, tiktai priglauskite ją ir duokite man žinią. Mano adresas bus pas advokatą Maksvelį.

Širdgėla prikėlė ją iš sustingimo. Šaižiai nusijuokusi, ji atsistojo ir pasakė:

— Viską padarysiu, ką liepei, jeigu tik... jeigu...— ir, kiek padelsusi, pridūrė:— jeigu tik pati čia būsiu.

Bet jis išėjo, neišgirdęs paskutinių jos žodžių...

VII skyrius

KAS NUTIKO PO PUŠIMI

Kerštas neatnešė Ramiresui laukto pasitenkinimo. Įtūžio pagautas, jis susprogdino savo bombą prieš laiką ir, kaip pats manė, visai be naudos. Gabrielis, sužinojęs apie žmonos apgaulę, neišbalo, nenualpo. Jis taip abejingai

klausėsi pasakojimo, kad Ramiresas net ėmė abejoti, ar jis iš viso ką sakys savo žmonai. Be to, Ramiresui buvo nemalonu, kad viską pasakyti gavo per prievartą, dėl ko teisybės atskleidimas neteko orumo ir iškilmingumo. Blogiausia, kad jis prarado galimybę pirma pagrasinti misis Konroj ir pasimėgauti jos baime. Žodžiu, iš viso jo keršto teišėjo tik baikštus išpuolis su anoniminiu laišku, tačiau maža iš to džiaugsmo — tamsoje smogęs priešininkui, negali nei pasigėrėti jo agonija, nei pasididžiuoti savo jėga.

Be šių kančių, Ramiresui širdį užgulė dar vienas sielvartas — jam kilo abejonė dėl vertėjo Perkinso. Gabrieliui Ramiresas jautė tokią neapykantą, kokią meilužis paprastai jaučia savo mylimosios vyrui, o tuo tarpu Perkinsui jis pavydėjo kaip meilužis pavydi kiekvienam kitam vyrui, išskyrus teisėtą vyrą. Ar, atskleisdamas tiesą apie misis Konroj, jis nepriartino katastrofos, tokios pat pražūtingos sau, kiek ir Gabrieliui? Gal dabar juodu bendromis jėgomis pastūmės šią moterį į trečiojo glėbį? Kankinamas žemų jausmų, būdingų tokiems kaip jis žmonėms, Ramiresas žingsniavo po mažytį „Didžiojo Konrojaus" viešbučio numerį, krimsdamasis, kad jo niekšybė neatnešė lauktos naudos.

Kas bus, kas nebus, bet jis turi ją dar sykį pamatyti, ir nedelsiant.

Jis jai pasakys žinąs jos ryšius su vertėju. Jis jai pasakys, kad pats parašė anoniminį laišką... kad suklastojo žemės dovanojimo raštą... kad...

Beldimas į duris nutraukė jo mintis. Į kambarį įėjo mis Selė, kukli, nedrąsi, sumišusi. Linkusi viską aiškinti praktiškai, akivaizdų šio jauno svetimšalio jaudinimąsi ji palaikė didele ir beprotiška jo aistra jai.

— Pietūs pasibaigė prieš kokią valandą,— vylingai pareiškė ši mergelė,— bet jums kai ką palikau. Vakar vakare jūs klausinėjote apie Konrojus. Galiu šį tą pasakyti. Buvo atėjęs Gabrielis ir teiravosi advokato Maksvelio, o tas išvykęs į Sakramentą; neslėpdama pasakysiu, kad jis artimas Siu Markl bičiulis ir nuolatinis mūsų svečias.

Tačiau misteriui Ramiresui dabar neberūpėjo Gabrielis.

— Ar nepasakytumėt, mis Klark,— paklausė jis, staiga labai meiliai prašiepdamas dantis,— kur dabar galėtų būti senjoras Perkinsas?

— Kas? Ar tas išsipustęs frantas, panašus į išverstą blizgantį švarką?— tarė mis Selė.— Kai pasižiūriu į jį, net šleikštu darosi,— pridūrė su moterišku taktu, norėdama parodyti Ramiresui, kad nėra ko pavyduliauti šiam žmogui.— Nei aš žinau, nei man rūpi, kur jis šlaistosi. Nuo pat ryto dar akių neparodė. Tikriausiai dūlinėja kur nors po Konrojaus kalvą. Beje, jis liepė šiandien vakare atiduoti jo lagaminą į Vingdemo diližaną. Gal ir jūs su juo važiuosit?

— Ne,— šaltai atsakė Ramiresas.

— Aš, žinoma, labai atsiprašau, bet kadangi jis užsakė du bilietus, tai ir pagalvojau, kad jums bus nusibodęs šis užkampis ir paprasti jo žmonės, todėl ir nusprendėt išvykti.

Tai pasakiusi mis Selė vylingai ir su priekaištu pažvelgė į Ramiresą.

— Jis užsakė du bilietus?— sušuko Viktoras.— Ar tik ne damai, mis Klark? Sakykite, ar ne damai?

Selė šoko lyg įgelta, pamaniusi, kad ši nederama užuomina skirta jai.

— Damai! Dar ką pasakysite? Kokia gi dama tiek nusižemins, kad važiuotų su tokiu pamėkle? Kaip? Ir vėl išeinat nevalgęs? Jūsų pietūs šyla orkaitėje. Viskas aišku, misteri Ramiresai, jūs įsimylėjęs. Girdėjau, kad įsimylėję žmonės visuomet netenka apetito. Pati nesu patyrusi, nors pastarąsias dvi dienas beveik nieko burnon neėmiau, nebent kąsnelį kitą.

Nelaukdamas, kol mis Selė nusistatys sau diagnozę, misteris Ramiresas, paskubomis sumurmėjęs kažkokį atsiprašymą, čiupo skrybėlę ir tekinas išbėgo iš kambario. Antrą sykį palikęs mis Selę krimstis dėl savo nevykusio koketavimo, „jausmingasis italas" Viktoras Ramiresas dar kartą kiek neša kojos leidosi per įkaitusią gatvę ir vežimų sukeltus dulkių debesis į Konrojaus kalvą ir sustojo, pasiekęs jos viršūnę. Čia stabtelėjo sukaupti išdrikusių minčių, nuspręsti, ką toliau daryti, duoti atsikvėpti širdžiai, kuri daužėsi krūtinėje nuo susijaudinimo bei kopi-

mo, ir nusišluostyti nuo veido srūvantį prakaitą. Jis tuojau pat turi ją pamatyti, tačiau kaip ir kur? Jeigu akiplėšiškai nueis į namus, ją ras Gabrielio akivaizdoje, o to dabar visai nereikia, o jeigu ji tikrai susisuokus su tuo atvykėliu, jos gali ir nebūti namie. Geriau pasislėps kur nors ir pastos jiems kelią arba bent išgirs jų pasikalbėjimą. Čia niekas jo nepastebės iš Gabrielio trobelės, o jis matys kiekvieną keliu ateinantį žmogų. Net keista, jis pasirinko tą vietą, kurią mėgo lankyti Gabrielis ir po pietų ateidavo pasvajoti, surūkyti pypkę. Dešiniau, nedidelėje laukymėlėje, atsiskyrusi nuošaliau ir aukštai iškilusi viršum kitų medžių, augo milžiniška pušis. Lyg skatinamas kažkokios paslaptingos jėgos, Viktoras nuėjo prie tos pušies ir atsisėdo ant šaknies palei kamieną. Čia, išvydus vieną dalyką, jį suėmė bloga nuojauta. Nosinė, kuria jis nusišluostė veidą, beje, ne tik nosinė, bet ir marškinių priešakys jam pasirodė sutepti krauju. Jis ne iš karto suvokė, kad ten visai ne kraujas, o raudonžemio dulkės, per kurias jis ėjo, susimaišiusios su prakaitu, dar ir dabar žliaugiančiu iš kiekvienos jo įkaitusio veido poros net nuo menkiausio krustelėjimo.

Saulė pamažu slinko vakarop. Ilgas kalnagūbrio šešėlis nusidriekė Konrojaus kalva ir tarsi nupjovė pušį, kuri dar tik prieš valandėlę žėravo saulėlydžio gaisuose. Slėnyje pamažu tilo darbo triukšmas, vis rečiau atsklisdavo tolimi vežėjų švilpčiojimai nuo Vingdemo kelio. Mišku apaugusiame priešingame kalno šlaite viena paskui kitą geso raudonos proskynos, sakytum gamta uždarinėjo nakčiai savo langines. Tirštėjant sutemoms, Ramiresas darėsi dar budresnis. Žybsinčiomis akimis ir blizgančiais dantimis jis atsargiai ir tyliai zujo aplink pušį, ir galėjai jį palaikyti girių plėšrūnu, laukiančiu nakties, su kuria jam ateis drąsa. Staiga jis sustojo, ištempė kaklą ir ėmė žiūrėti į vis tirštėjančią prieblandą. Keliuku iš miestelio ėjo moteris. Kad ir iš tolo, kad ir patamsy, jis pažino plačiabrylę skrybėlę ir sunkią eiseną. Prakeikimas — tai mis Selė! Koks velnias ją čia neša! Bet ji pasuko dešinėn keliuku, vedančiu į Gabrielio trobelę ir kiek atokiau stovinčius namus; Viktoras lengviau atsi-

duso. Tuo metu šalimais pasigirdo balsas, nuo kurio jis sudrebėjo ir tučtuojau atsigręžė. Priešais jį stovėjo misis Konroj balta suknele, išdidžiai iškėlusi galvą ir baisiai įtūžusi.

— Ką tu čia veiki?— paklausė ji, pabrėždama kiekvieną žodį.

— Š-š-š!— tarė Ramiresas, ėmęs drebėti iš susijaudinimo, kai tik pamatė šią moterį.— Tyliau! Kažkas tik dabar nuėjo keliuku.

— Kas man darbo, tegul girdi. Po to, ką tu padarei, nebėra ko slėpti,— atšovė ji piktai.— Dabar visas miestelis apie mus viską žino. Aš dar sykį klausiu: ką tu čia veiki?

Jis norėjo arčiau prieiti, bet ji pasitraukė atbula, su moterišku grakštumu kilstelėjusi suknelę, lyg bijodama, kad nesusiteptų.

Viktoras dirbtinai nusijuokė.

— Tu gi atėjai į pasimatymą su manim, o aš pavėlavau ne dėl savo kaltės.

— Aš čia atėjau todėl, kad iš verandos gerą pusvalandį žiūrėjau į tave, kaip į kokį šunį, zujantį tarp medžių. Ir atėjau tavęs iš čia kaip šuns išvaryti. Bet pirma noriu tau pasakyti keletą žodžių kaip žmogui, kuriuo tu dėjaisi.

Gęstančio dangaus fone ji stovėjo priešais Ramiresą liekna, grakšti, įraudusiais skruostais, su žėrinčia šalta ugnim akyse; lyg tūkstantis paslaptingų magnetų ji traukė šį aistros vergą, ir jos panieka tik dar labiau jo aistrą kurstė; jis galėjo keliais šliaužti paskui ją, kad tik gautų prisiliesti prie tų plonyčių pirštelių, kuriais ji mojavo jam grasindama.

— Tu neteisinga mano atžvilgiu, Žiule, kaip dievą myliu, neteisinga. Tiesa, rytą aš pasielgiau kaip koks beprotis... Bet suprask mane... Atėjęs į pasimatymą, radau tave su kitu! Dėl to aš ir sukvailiojau, ak, švenčiausioji dievo motina, tiktai dėl to sukvailiojau, bet dabar atėjau kuo taikingiausiai, Žiule, kuo taikingiausiai!

— Kuo taikingiausiai?— nusišaipė misis Konroj.— Taigi taigi, iš tavo laiško aiškiai matyti.

— Ak! Bet kitaip negalėjau tavęs priversti, kad mane išklausytum. Turiu naujienų, tu supranti, naujienų, ku-

rios gali tave išgelbėti; aš atvykau iš tos moters, kuri turi žemės dovanojimo raštą šiam sklypui. Išklausyk gi, tu turi išklausyti! Tiktai valandėlę skirk man, Žiule, ir aš pasitrauksiu.

Misis Konroj, žiūrėdama į vieną tašką, atsirėmė į medį.

— Na,— tarė ji šaltai.

— Vadinasi, tu sutinki mane išklausyti,— tarė nudžiugęs Viktoras.— Kai sužinosi, suprasi, kaip viskas svarbu. Pirmiausia turiu pranešti, kad tos moters advokatas yra tas pats vyrukas, kuris kitados kalnuose paliko Greisę Konroj ir kuris tada vadinosi Filipu Ešliu. Tikroji jo pavardė — Puanzetas.

— Kaip tu pasakei?— paklausė misis Konroj, atsitraukdama nuo medžio ir rūsčiai žvelgdama į Ramiresą.

— Artūras Puanzetas, buvęs kareivis, karininkas. Tu netiki? Galiu prisiekti.

— Kas man darbo, tiesa ar ne,— tarė ji pašaipiai ir vėl prisišliejo prie medžio.— Pasakok toliau... O gal jau viskas?

— Ne, ne viskas. Bet tai, ką pasakiau, labai svarbu. Matai, jis susižadėjęs su turtinga našle iš Pietinių valstijų. Ar tu supranti, ką tai reiškia? Niekas nieko nežino apie jo praeitį. Dabar žinai, ką aš turiu galvoje? Jis neišdrįs ieškoti tikrosios Greisės. Jis nesiims ginti teisme savo klientės, vadinasi, jis nieko nedarys.

— Tai viskas?

— Anaiptol! Yra dar viena naujiena, bet bijau ją čia sakyti,— tarė jis, vylingai žvalgydamasis po mišką, kurį pamažu gaubė sutemos.

— Tada pasilaikyk sau šią naujieną,— šaltai atšovė misis Konroj,— nes mes daugiau nebesusitiksim.

— Žiule!

— Jau baigei? — paklausė ji tuo pačiu tonu.

Ar tas abejingumas buvo apsimestinis, ar ne, tačiau jis padarė poveikį. Ramiresas vėl skubiai apsidairė ir niūriai pasakė:

— Gerai, eikš arčiau, ir aš tau pasakysiu. Ką, netiki? Na, kaip sau nori...

Tačiau, pamatęs, kad ji nejuda iš vietos, jis priėjo

prie medžio ir sušnibždėjo:

— Palenk galvą, į ausį pasakysiu.

Nesiliesdama prie jo ištiestos rankos, misis Konroj palenkė galvą. Jis šnapštelėjo jai į ausį keletą žodžių taip tyliai, kad niekas nebūtų išgirdęs, net stovėdamas per pėdą nuo medžio.

— Ar tu ir apie tai pasakei Gabrieliui?— paklausė ji, įsmeigdama į pašnekovą tokį pat ledinį žvilgsnį, kaip ir pirma.

— Ne! Prisiekiu tau, Žiule, tikrai ne! Aš jam nebūčiau nieko sakęs, bet iš pykčio man buvo aptemęs protas, o jis toks galvijas, toks - lokys. Taip mane suspaudė, kad negalėjau nė krustelėti. Jis privertė mane pasakyti... Ak, švenčiausioji dievo motina... jėga privertė!

Viktoro laimė, kad tamsoje jis negalėjo pastebėti, kokia panieka blykstelėjo tos moters akyse, kai jis pripažino jos vyro jėgą ir savo silpnumą.

— Ar jau viskas, ką norėjai man pasakyti?— tepaklausė ji.

— Viskas. Prisiekiu, Žiule, viskas.

— Tada klausyk, Viktorai Ramiresai,— ji staiga atsitraukė nuo medžio į keliuką priešais jį ir atgręžė baltą, sustingusį veidą.— Nežinau, su kokiais kėslais tu atvažiavai, bet tau pavyko sėkmingai. Tu padarei viską, ką ketinai, ir net dar daugiau. Tas žmogus, kuriam norėjai užnuodyti sielą, atskirti nuo manęs, išėjo, jis paliko mane ir niekada nebesugrįš. Jis niekada manęs nemylėjo. Tai, ką tu apie mane papasakojai, jam buvo tarsi likimo dovana, ir jam tik palengvėjo sąžinė dėl tų įžeidimų, kuriuos kaupė širdyje prieš mane, ir buvo proga mane mesti, o to jis tik ir laukė.

Net tamsoje ji galėjo matyti, kaip patenkintas Viktoras blykstelėjo dantimis. Ji girdėjo jo greitą trūkčiojantį alsavimą, o kai jis palenkė galvą prie jos, ji jautė, kaip godžiai jis siekia jos rankos. Jis norėjo stverti jos ranką ir apiberti bučiniais, bet, atspėjusi jo ketinimą, nepajudėdama iš vietos, ji paslėpė abi rankas už nugaros.

— Aš matau — tu patenkintas. Savo darbą atlikai, pasakei viską, ką norėjai. Dabar mano eilė. Gal tu galvoji,

kad čia atėjau tau padėkoti? Ne. Aš atėjau pasakyti, kad nors šį vakarą mano vyras Gabrielis Konrojus mane įžeidė, atstūmė ir paniekino, aš, pamesta ir pažeminta, jį myliu kaip nė vieno vyro nesu mylėjusi ir kaip nieko nebemylėsiu; myliu jį taip, kaip neapkenčiu tavęs! Myliu jį taip, kad galėčiau keliais šliaužti jam iš paskos nors į patį pasaulio kraštą. Jo neapykanta man brangesnė už tavo meilę. Ar girdi, Viktorai Ramiresai? Štai ką tau pasakyti atėjau. Ir ne tik tai. Paslaptį, kurią tu man ką tik atskleidei,— vis vien, teisybę pasakei ar pamelavai,— pranešiu jam. Padėsiu jam surasti seserį. Aš pasieksiu, kad jis pamiltų mane, jeigu ir tektų paaukoti tave, visus kitus ar net užmokėti savo gyvybe. Ar girdi, Ramiresai, tu šunie, tu išsigimėli ispane, tu metise! Ką, grieži patamsy dantimis? Pažįstu tave, gali sau griežti kaip ir tąsyk, kai buvai įkliuvęs Gabrieliui į nagus. Puikus buvo reginys, Viktorai. Bet ko daugiau ir norėti iš tokio narsuolio raštininko, kuris galėjo pavogti dokumentus iš mirštančios mergaitės? Ko norėti iš tokio drąsaus kario, kuris atidavė tvirtovę mulu atjojusiam vertelgai jankiui? Aš puikiai tave pažįstu, perpratau nuo tos dienos, kai tave padariau savo įrankiu, savo pastumdėliu! Ko dar lauki, sere, čiupk peilį! Nebijau tavęs, niekingasis baily! Nesišauksiu pagalbos, gali smogti. Na!

Apakintas beprotiško pykčio, jis kažką šūktelėjo ir užsimojo peiliu. Bet tą pačią akimirką ji pamatė, kaip iš tamsos pakilo kažkieno ranka ir greitai nusileido Ramiresui ant peties, po to Ramiresas atsigręžė ir keikdamasis ėmė baisiai blaškytis Devaržo rankose. Net nepadėkojusi savo išgelbėtojui ir nelaukdama grumtynių baigties, ji apsisuko ir leidosi bėgti.

Turėdama tiktai vienintelę mintį, ji greitai parbėgo namo. Skubiai brūkštelėjusi pieštuku keletą eilučių, pasišaukė tarną kiną.

— A Fe, nunešk tą raštelį misteriui Konrojui. Jį rasi pas advokatą Maksvelį, o jeigu ten jo nebūtų, tai paklausk, kur jis. Būtinai surask. Jeigu miestelyje nebebus, nusek jo pėdomis. Surask jį per valandą, ir aš duosiu dar tiek,— tarė ji, įbrukdama jam į delną auksinę monetą.— Tik paskubėk!

Nors A Fe labai mažai mokėjo angliškai, bet šį šeimininkės nurodymą suprato be vertėjo. Jis supratingai linktelėjo galvą, sakydamas: „Mano suprato, mano gleitai bėga", akimirksniu įsikišo auksinę monetą ir laiškutį į rankovę ir tekinas pasileido iš namų.

Gavęs tokį uždavinį, kinas niekur negaišo. Kai, nusileidęs nuo Konrojaus kalvos, išgirdo krūmuose grumtynių triukšmą ir pagalbos šauksmus, jis tik sumurmėjo: „Eik sau po velnių, mano ne kvailys" ir, nekreipdamas dėmesio, bėgo toliau. Po pusvalandžio jis jau buvo advokato Maksvelio kontoroje. Tačiau ten išgirdo nekokią naujieną. Gabrielis išėjęs prieš valandą, ir niekas nežinąs kur. Kiek pasvarstęs, A Fe nudūmė į kalvos papėdę, kur keli jo tėvynainiai prie kelio kasė griovį. Čia sustojęs, jis aukštu balsu keistai kažką paspygčiojo. Šalimais dirbę keli amerikiečiai nieko nesuprato, bet kinams ta jo kalba turėjo magišką poveikį: akies mirksniu, amerikiečiams dar nespėjus nė susivokti, kinai metė kaplius ir kastuvus ir pasklido į visas puses, o dar už valandėlės jau skuodė iš Skurdžiojo Slėnio visais takais ir keliukais, palikdami tiktai vieną.

Šį keliuką, savo laimei, kaip tik pasirinko A Fe. Už pusvalandžio jis surado tą, kurio ieškojo. Gabrielis sėdėjo ant didžiulio pakelės akmens ir rūkė pypkę. Jo kaplys, kastuvas ir maišas gulėjo šalimais. A Fe negaišo laiko aiškinimui ir kalboms. Jis tik padavė laiškelį savo šeimininkui, apsisuko ir nudrožė atgal. Dar už pusvalandžio visi kinai vėl lyg niekur nieko tylėdami kasė griovį.

Gabrielis pasidėjo pypkę ir, suėmęs laiškutį smiliumi ir nykščiu, susimąstė, paskui jį išskleidė ir išsyk pažino smulkų, dailų žmonos braižą,— mat ji vedė sąskaitybos knygas ir ne kartą rašė jam diktuojant. Gabrielį apėmė kažkoks nesuprantamas gailestis, kol jis dar neskaitydamas apžiūrinėjo laiškutį. Po to iš lėto, po keletą sykių balsu pakartodamas, kaip tatai daro mažai raštingi žmonės, jis perskaitė štai ką:

Aš pasielgiau neteisingai, nepasakydama, kad turiu paslaptį, kuri suteiks tau laimės. Neišvažiuok, jos nesužinojęs. Jeigu ateisi ant Konrojaus kalvos, viską tau papa-

sakosiu, tik negaišk, nes po poros valandų ir aš išeisiu ir niekada nebegrįšiu į šiuos namus. Tave kviečiu ne dėl savęs, bet dėl tos, kurios vardą buvau pasisavinusi. Aš žinau, kad tu ateisi, nes myli Greisę, nors tau ir ne galvoj

Žiulė

Iš šio laiškelio Gabrielis aiškiai suvokė tiktai vieną dalyką. Jame minima Greisė. Šito pakako. Jis įsidėjo pypkę į kišenę, atsistojo, ant pečių užsimetė maišą su kapliu ir palengva nužingsniavo atgal į Skurdųjį Slėnį. Pasiekęs miestelį, jis susidrovėjo kaip žmogus, kuris ką tik visam laikui buvo atsisveikinęs, ir pasuko iš centrinės gatvės, bet nemokėjo slapstytis ir ėjo labai neatsargiai, todėl jį vis tiek pamatė keli auksakasiai, lipantį į kalvą nepatogiu retai vaikštomu keliuku. Ant kalvos jis užtruko neilgai, nes gana greit,— vieni sako po dešimties, kiti po penkiolikos minučių,— jis galvotrūkčiais nusileido žemyn tuo pačiu keliuku ir, perėjęs Slėnį, dingo krūmuose prie Plikojo kalno papėdės.

Tą vakarą, leidžiantis saulei, atvėso oras, ir baisus, sausas dykumos karštis, siautėjęs šiame krašte keletą pastarųjų dienų, pasitraukė, kai kartu su šaltu mėnuliu pakilo nirtulingas vėjas, kuris visą naktį ūžavo siūbuojančių pušų viršūnėmis ant Konrojaus kalvos, miestelyje daužėsi į langus ir kalnų keliuose nešiojo suplaktas dulkes. Paryčiu vėjas liovėsi, ir rytą patekėjusi saulė išvydo gamtą ramią ir taikią. Kaip visada, saulė pirmiausia nušvietė aukštą milžiniškos pušies viršūnę ant Konrojaus kalvos, paskui jos spinduliai pamažu nuslydo kamienu žemyn ir palietė žemę. Ten su peiliu širdyje gulėjo negyvas Ramiresas.

VI KNYGA

GYSLA PRAPUOLA

I skyrius

MISTERIS HEMLINAS VIS DAR ATOSTOGAUJA

Išėjus misis Sepulvidai, donja Doloresa nebematė priešais langus misterio Džeko Hemlino ir nusprendė, kad jis bus nuėjęs paskui šią damą, tačiau būtų labai nustebusi, jei būtų sužinojusi, kad Hemlinas tuo metu gurkšnojo agvardientę jos pačios namuose, ir ne su bet kuo, o su išdidžiuoju donu Chuanu Salvatieru. Su jam būdingu galantišku įžūlumu Džekas įsibrovė į sodybą ir, nors nepasakė nei savo pavardės, nei užsiėmimo, ceremoningasis donas jį priėmė kuo maloniausiai ir dvi valandas sužavėtas su juo vaišinosi, o kai Džekas atsisveikino, jis buvo smarkiai įsilinksminęs ir nieko nebenutuokė, kas tai per svečias. Kodėl Džekas nepasinaudojo šia proga ir nenuėjo pasimatyti su taip jį sužavėjusia paslaptingąja senjora, aš negaliu pasakyti, o ir jis pats negalėjo to suprasti. Donas Chuanas, veikiamas agvardientės, plepėjo be perstojo apie misiją ir jos gyventojus, o Hemlinas, šiaip apsukrus prie moterų, negalėjo ištarti nė žodžio,— toks buvo sumišęs ir susidrovėjęs. Galbūt į jo sielą įsismelkė iki tol nepatirtas nevilties jausmas, ir todėl jis išėjo daug liūdnesnis, negu eidamas čia. Nieko nuostabaus, kad donja Doloresa sužinojo apie šio svečio apsilankymą tiktai po trijų dienų, mat visas tas dienas sirguliavo ir niekur nėjo iš savo kambarių. Bet nuostabu tai, kad, sužinojusi apie šį svečią, ji taip įširdo ir įsidūko, jog išgąsdino doną Chuaną ir įbaugino visus šeimyniškius.

— Kodėl man nepranešėt apie atvykusį *americano?*

Prisiekiu šventuoju Antoniju, jūs mane laikote kūdikiu! Gal ne aš „Šventosios trejybės" šeimininkė? O gal jūs, donai Chuanai, pasidarėte mano duenja? Drąsusis kabaljeras,— iš jūsų pasakojimo sprendžiu, kad tai jis,— praeitą sekmadienį per pamaldas apgynęs mane nuo įžeidėjo, net negalėjo pabučiuoti man rankos! Ak, švenčiausioji panele! Kokia jo pavardė — jūs ir tą pamiršote?

Veltui Chuanas tvirtino, kad nepažįstamasis kabaljeras neprašė audiencijos pas doniją Doloresą ir kad tokiais atvejais, laikantis etiketo, nedera matytis.

— Verčiau jis tepasmerkia mane už etiketo nepaisymą, — beje, mielasis dėde, amerikiečiai visai kitaip žiūri į šiuos klausimus,— tik tegu „Šventosios trejybės" nelaiko užeigos namais.

Šiaip ar taip, misteris Hemlinas nusprendė, kad San Antonijo klimatas netinka tam didžiam poilsiui, kurį jam prirašė gydytojas, ir, pilnas ligi šiolei nepatirtos karštligiškos energijos, sekančią dieną išvyko. Tris dienas per baisiausius karščius jis slampinėjo po Sakramentą, ketvirtąją išdūmė į kalnus ir pirmąjį vėsų rytą jau buvo Vingdeme.

— Ar yra kas nors iš pažįstamų? — paklausė jis savo ištikimąjį ginklanešį Pitą, kai šis rytą atnešė jam rūpestingai išvalytus drabužius.

— Ne, sere!

— O tokių, su kuo vertėtų susipažinti? — paklausė šis cinikas, tingiai keldamasis iš lovos.

Pitas susimąstė.

— Vyras su žmona, sere, iš Rytinių valstijų. Tie, kur važinėja ir viską apžiūrinėja. Jie dabar salėje. Ką tik sugrįžo iš kanjono. Man regis, tai tie patys, kuriems masa Damfis ir jo bičiuliai San Franciske pūtė miglą į akis. Jie tokie neišmanėliai, kad tiki kiekvienu žodžiu. Ko tik jiems neprimelavo tie vyrukai, sykiu su jais važiuodami! O jau Pitas Damfis kad priskiedė!

Džekas niūriai nusišypsojo.

— Pusryčių gali man nenešti, Pitai, aš nusileisiu į restoraną.

Keliautojai, apie kuriuos taip nesuprantamai pasakojo Pitas, tai misteris Reinoras su žmona, atvykę apžiūrėti

kanjono; jiems išmintingai vadovavo vienas žurnalistas iš San Francisko, kurį pristatė Pitas Damfis, norėdamas parodyti kaliforniečių svetingumą. Jie be galo nustebo, kai per pusryčius į salę įėjo gražus, blyškaus veido, apatiškai nusiteikęs džentelmenas, apsirengęs taip dailiai ir tvarkingai, kad jiems pasidarė gėda dėl savo išterliotų drabužių; lydimas tarno, šis džentelmenas priėjo prie stalo ir, netaręs nė žodžio, atsisėdo priešais keliautojus ir jų gidą. Misis Reinor staiga prisiminė kažkokius trūkumus savo tualete ir, valandėlę padvejojusi, atsiprašė ir išėjo. Misteris Reinoras, labai sudomintas nepažįstamojo išorės, nustebęs kumštelėjo alkūne žurnalistui, kuris dėl jam vienam žinomų priežasčių nereagavo į šį ženklą. Gal jis nepajuto kumštelėjimo, o gal pažino, kad tas juodaakis yra garsusis misteris Džekas Hemlinas, ir turėjo priežasčių nieko apie jį nekalbėti jam pačiam girdint. Šiaip ar taip, pasirodžius misteriui Hemlinui, jis liovėsi liaupsinęs kaliforniečių gyvenimą, pasidarė nekalbus ir įsikniaubė į rytinį laikraštį.

Misteris Hemlinas palaukė, kol išėjo dama, ir tada, visai nekreipdamas dėmesio į kaimynus, atsainiai išsitraukė iš kišenės revolverį su medžiokliniu peiliu ir kuo ramiausiai, lyg tai jam būtų įprastas dalykas, pasidėjo juos iš abiejų lėkštės pusių, po to, vangiai peržvelgęs stalą, pasišaukė Pitą.

— Pasakyk jiems,— tarė Džekas, nepakeldamas balso, — kad aš mėgstu dideles bulves. Paklausk, ką jie galvoja, duodami tokias mažutes į stalą. Ir liepk paskubėti. Ar tavo šautuvas užtaisytas?

— Taip, sere,— nedelsdamas atsakė Pitas, ir nė vienas rimto juodo jo veido raumenėlis nevirptelėjo.

— Gerai. Neužmiršk pasiimti.

Misteris Reinoras, kuris ką tik stebėjosi didelėmis bulvėmis, nebeištvėrė. Nebesitikėdamas sulaukti atsakymo į savo kumščiojimus, jis pasilenkė per stalą prie apatiškojo nepažįstamojo.

— Atleiskite, sere,— pasakė jis mandagiai,— ar aš teisingai nugirdau, kad šios bulvės mažos ir prašėte atnešti stambesnių?

— Pirmą sykį išdrįso paduoti man bulvę, kuri visa

telpa lėkštėje,— oriai paaiškino Džekas. — Nė negalvojau, kad taip gali būti. Matyt, šioje Kalifornijos dalyje blogai auga daržovės. Anksčiau čia nesu buvęs, manau, kad ir jūs taip pat. Bet negalima nesiskaityti vien todėl, kad čia esi pirmą kartą.

— Taigi,— tarė suglumęs Reinoras. — Atleiskite už įkyrumą, bet norėčiau pateikti dar vieną klausimą. Man pasigirdo, kad jūs liepėte savo tarnui, einant į virtuvę, pasiimti šautuvą. Vadinasi...

— Pitas — šaunus negras,— atsainiai pertraukė jį misteris Hemlinas. — Nenorėčiau jo netekti. Gal jūs teisingai galvojate, kad aš per daug atsargus. Bet kai per tris mėnesius tau nušauna du tarnus, norom nenorom daraisi įtarus.

Nesudrumsčiamas Hemlino abejingumas, žurnalisto santūrumas ir kapų tyla salėje, kur buvo pasakyta ši nepaprasta kalba, galutinai apstulbino misterį Reinorą.

— Dieve mano, kaip nuostabu! Nieko panašaus nesu girdėjęs! — sušuko jis, žvelgdamas į nebylųjį savo palydovą.

Misteris Hemlinas irgi pasižiūrėjo į žurnalistą.

— Jūsų draugas — kalifornietis, jis žino, kaip čia žiūrima į prasimanėlius ir kaip žmonės bijosi šito kaltinimo. Aš manau, jis man pritars.

Žurnalistas kažką paskubomis murmtelėjo, atseit viską patvirtina, ir tuojau pat išėjo iš salės, palikęs savo globotinį misteriui Hemlinui. Kaip Džekas Hemlinas pasinaudojo šia proga, kokių neregėtų dalykų kuo ramiausiai papasakojo apie Žemutinės Kalifornijos augmeniją, apie šio krašto gamtos turtus ir apie nesiskaitymą su žmogaus gyvybe bei nuosavybe, nebūtina aprašyti šiame tikroviškame romane. Šiaip ar taip, misteris Reinoras nusprendė, kad Hemlinas nuostabus pašnekovas, o vėliau, kai žurnalistas vėl prisidėjo prie jų ir misteris Hemlinas jį paprašė įspėti misterį Reinorą, kad nemėgintų kortuoti, nes tai pražūtinga ir, deja, labai paplitusi Kalifornijoje aistra, nuo kurios jis ir pats žurnalistas yra smarkiai nukentėję, keliautojas taip susijaudino dėl naujojo nepažįstamojo nuoširdumo ir geranoriškumo, kad net ėmė jį įkalbinėti kartu pakeliauti. Tikriausiai

misteris Hemlinas būtų neatsisakęs, jei ne vienas nepaprastas įvykis.

Jiems besikalbant, Hemlinas labai susidomėjo įėjusiu nepažįstamu žmogum, kuris kukliai ir nedrąsiai atsisėdo prie pat durų. Misteriui Hemlinui atrodė, kad šio žmogaus kuklumas ir drovumas visai nesiderina su galingu jo kūnu ir didžiu tvirtumu bei jėga, kurią rodė kiekvienas raumuo, todėl jis norėjo prieiti ir tiesiai paklausti: „Kokios tavo kortos, bičiuli?" Misteris Hemlinas neabejojo, kad nepažįstamasis „prilaiko kozirius" (prašau man atleisti, kad vis vartoju išraiškingus šio džentelmeno posakius), o drovumas bei kuklumas tik priedanga neišmanėliams apmulkinti, todėl jautėsi labai patenkintas ir žavėjosi tuo galiūnu. Bet jį kartu ir stebino tai, kaip sveiko proto žmogus, „turėdamas tokias geras kortas, gali tenkintis tokiais menkais kirčiais ir neleisti savo kozirių". Dar sykį prašau išrankiuosius skaitytojus man atleisti.

Nepažįstamojo rūbai nesiskyrė nuo kitų pietinės krašto dalies kalnakasių, gal tik buvo daug švaresni ir puikiau atrodė ant gražaus stoto. Jis vilkėjo baltomis kiltinėmis kelnėmis ir tokios pat medžiagos striuke su atversta jūreiviška apykakle; jūreiviškai užrišta šerpė buvo nusisukusi į šalį, ir matėsi įdegęs raumeningas kaklas, panašus į tvirtą koloną; vietomis jį dengė vešli kaštoninė barzda. Ilgos geltonos garbanos buvo iš abiejų pusių vienodai uždengusios žemą kaktą. Saulės ir vėjų nugairintas šviesus veidas kiek sukritęs gal nuo ligos, o gal nuo didelio sielvarto; tokį spėjimą iš dalies patvirtino ir tai, kad tas žmogus labai nedaug tevalgė. Jis sėdėjo, nudūręs žemėn akis, o kai pakeldavo, jų žvilgsnis buvo toks drovus, kad jo beveik niekam nepavykdavo sugauti. Tačiau to žmogaus įspūdinga išvaizda sudomino ne vien misterį Hemliną. Misteris Reinoras be galo juo susižavėjo, o žurnalistas apibūdino nepažįstamąjį kaip tipingą Kalifornijos kalnakasį. Galop, suglumintas smalsių žvilgsnių, kuriuos jautė, net būdamas labai susimąstęs ir visiškai abejingas aplinkai, kalnakasys atsistojo ir išėjo į verandą, kur buvo pasidėjęs maišelį su kalnakasybos įrankiais. Misteris Hemlinas, kurio nuotaika pastarosiomis dienomis nežinia kodėl buvo neį-

prasta, pajuto pagarbą šiam santūriam nepažįstamajam ir tylėdamas nuėjo į biliardo kambarį laukti diližano. Jam dar nespėjus uždaryti durų, žurnalistas nedelsdamas ėmė dėstyti misteriui Reinorui savo nuomonę apie misterio Hemlino užsiėmimą ir reputaciją, paneigdamas jo prasimanymus dėl Kalifornijos gamtinių turtų bei papročių ir atstatydamas susvyravusį misterio Reinoro tikėjimą, kad kapitalui investuoti tinkamesnės šalies už Kaliforniją nėra.

— O dėl pavojaus gyvybei,— tęsė pasipiktinęs žurnalistas,— tai šičia taip pat saugu, kaip Niujorke ar Bostone. Sutinku, kad iš pradžių čia bastėsi daugybė avantiūristų, panašių į tą patį kortininką Hemliną, bet nesuklysiu sakydamas, kad geriausiu pavyzdžiu šiems šmeižtams paneigti gali būti aukso ieškotojas, kuriuo ką tik gėrėjotės. Jis, sere, tipingas aukso ieškotojas kalifornietis: stiprus, doras, sąžiningas, kuklus, nuolankus ir mėgstantis vienatvę. Mes didžiuojamės, sere, šitokiais žmonėmis, tikrai didžiuojamės!.. Kas čia?.. Menkniekis!.. Diližanas atvažiavo!..

Tiesą sakant, tai nebuvo menkniekis. Beregint verandoje priešais langus ėmė spiestis apstulbę žmonės, neramiai žvilgčiodami pro galvas į būrelį vyrų, tarp kurių, aukštesnis už visus, stovėjo tas pats aukso ieškotojas. O svarbiausia, žmones buvo apėmęs kažin koks nesuvokiamas nerimas,— taip atsitinka, kai vieno ar keleto žmonių sielvartas būna toks didelis, kad pagauna kitus žmones be žodžių ir netgi be pastebimų ženklų. Nuo minios atsiskyrė Juba Bilas, Vingdemo diližano vežėjas, ir nuėjo prie baro, sunkiai traukdamas nuo rankų didžiules elnio odos pirštines.

— Kas ten atsitiko, Bilai? — paklausė koks pustuzinis balsų.

— Nieko,— atrėžė tas. — Iš Kaloveraso su mumis atvažiavęs šerifas suėmė žmogų.

— Kada, Bilai?

— Dabar. Verandoje išsyk jį pastebėjo.

— Už ką? Ką jis padarė? Kas jis toks? Kas atsitiko? — pasipylė klausimai.

— Vakar vakare Skurdžiajame Slėnyje jis nužudė žmogų,— atsakė Bilas, čiupdamas grafiną, kurį priešais jį

pastatė paslaugusis smuklininkas, nė nelaukdamas užsakymo.

— Ką tokį nužudė?

— Vieną meksikietį iš San Francisko, Ramiresą.

— O kas tas žudikas? Na, kas per vienas yra tas, kurį suėmė? — paklausė Džekas Hemlinas.

Juba Bilas skubiai atsigręžė, pastatė stiklinę ant baro, rankove nusišluostė lūpas ir linksmai nusišiepdamas ištiesė Džekui didžiulę ranką.

— Po velniais, seni, negi čia tu? Kaip gyvuoji, bičiuli? Atrodai kiek sublogęs, bet šiaip toks pat, kaip ir anksčiau. Nė kiek nepasikeitei. Girdėjau, kad pereitą savaitę Sakramente buvai sunegalavęs. Šaunus susitikimas ir kaip sykis pačiu laiku! Smuklininke, įpilk Džekui stiklinę! Į sveikatą, seni! Labai džiaugiuosi tave sutikęs!

Užgniaužusi kvapą minia su pagarba spoksojo į tuos du vyrus. Susitiko dievai — Džekas Hemlinas ir Juba Bilas. Niekas neišdrįso pratarti nė žodžio. Pastatęs stiklinę, pirmasis tylą nutraukė Hemlinas.

— Kaip tu pasakei? — paklausė jis tingiai, bet kiek nuraudęs. — Kuo pavarde tas vyras, kuris nužudė meksikietį?

— Gabrielis Konrojus,— atsakė Bilas.

II skyrius

MISTERIS HEMLINAS ĮSITRAUKIA Į LOŠIMĄ

Areštuoti nusikaltėlį nebuvo jokio vargo. Šerifas labai nustebo, kad Gabrielis nė nemėgino priešintis, o pasidavė kažkaip noriai, lyg areštas būtų buvęs pirmasis žingsnis, sprendžiant kokį jį kankinantį klausimą. Beje, jis pasirodė neįprastai atsargus — pareikalavo arešto orderio, pasiteiravo smulkmenų apie lavono atradimą ir nieko neaiškino, neatsiprašinėjo, nors, žinodamas jo būdą, tikrai galėjai to laukti, nesvarbu, ar jis kaltas, ar ne.

Toks Gabrielio elgesys buvo palaikytas nusikaltėlio klastingumu, ir visus nuteikė prieš jį. Gabrielis nesi-

priešino ir kratos metu, bet nei ginklo, nei ko kita, įrodančio jo nusikaltimą, nebuvo rasta. Tačiau, pamatęs antrankius šerifo rankoje, Gabrielis išblyško, ir arčiau stovintieji išgirdo, kaip jis sunkiai atsiduso ir kažką sumurmėjo protestuodamas. Šerifas, garsėjęs savo drąsa ir sugebėjimu daryti greitus ir teisingus sprendimus,— tokią savybę turi tik labai pasitikį savo jėgomis žmonės,— pamatęs Gabrielio jaudinimąsi, kuo ramiausiai įsidėjo antrankius į kišenę.

— Galima apsieiti ir be jų. Jeigu norite surizikuoti, aš neprieštarauju.

Jų akys susitiko, ir Gabrielis padėkojo šerifui. Iš šerifo žvilgsnio Gabrielis suprato ir tartum be žodžių su juo susitarė, kad jeigu mėgins bėgti, bus nušautas vietoje.

Jie turėjo išvykti sekančiu diližanu; kol kas Gabrielį uždarė antro aukšto tuščiame kambaryje ir pastatė sargybą. Tenai, vėl taip pat nuolankiai kaip visada, jis paprašė, kad leistų užsirūkyti; geraširdžiui sargybiniui leidus, Gabrielis užsidegė pypkę ir išsitiesė lovoje. Įsisiautėjęs vėjas klebeno langus ir, prasiskverbęs pro plyšius, gainiojo po visą kambarį dūmų vainikus, pertrūkstančiomis virtinėmis kylančius nuo jo pypkės. Sargybinis, kuris buvo sumišęs labiau už suimtąjį, mėgino užmegzti tokiam atvejui tinkamą pokalbį, bet Gabrielis pertraukė jį tiesiai, be jokių užuolankų.

— Nesivarginkite ir negaiškite dėl manęs laiko, tas neįeina į jūsų pareigas,— tarė jis švelniai. — Jeigu turite čia draugų, su kuriais norėtumėt paplepėti, tai pasikvieskite juos ir nekreipkite į mane dėmesio.

Sargybinis daug lengviau atsiduso, kai į suimtojo kambarį įėjo Džo Holas, šerifas.

— Su jumis nori pasikalbėti vienas džentelmenas,— pranešė jis Gabrieliui. — Jis gali čia būti ligi mums išvykstant. — Grįžtelėjęs į sargybinį, jis pridūrė: — O jūs pasiimkite kėdę ir atsisėskite už durų. Tai suimtojo advokatas.

Išgirdęs šiuos žodžius, Gabrielis pakėlė galvą. Šerifui iš paskos į kambarį įėjo advokatas Maksvelis. Jis priėjo prie Gabrielio ir su rūsčiu širdingumu ištiesė jam ranką,

kuria, matyt, ką tik už durų buvo nusibraukęs nuo veido paskutinius šypsenos pėdsakus.

— Netikėjau, Gabrieli, taip greitai susitikti, bet kai tik sužinojau, kad mūsų bičiulis Holas gavo orderį jūsų areštui, išsileidau jam įkandin. Būčiau jį aplenkęs, jeigu nebūtų apšlubęs arklys. — Jis patylėjo valandėlę, paskui įdėmiai pažvelgė į Gabrielį. — Ką pasakysit?

Gabrielis taip pat pažvelgė į jį, bet nieko neatsakė.

— Pagalvojau, kad jums bus reikalingas advokatas, — tęsė Maksvelis ir dvejodamas pridūrė: — Manau, kad geriausiai tiksiu aš, nes man žinomos kai kurios ankstesnės aplinkybės.

— Kokios aplinkybės? — paklausė Gabrielis ir pažvelgė taip pat klastingai, kaip pirma, kai nepalankiai nuteikė žmones.

— Po galų, Gabrieli! — tarė Maksvelis, nervingai pakilęs nuo kėdės. — Nebedarykim tos pačios klaidos, kaip pirmąjį kartą susitikę. Šį kartą — tai rimtas dalykas, net labai rimtas. Tik pagalvokite. Vakar kreipėtės į mane, kad užrašyčiau visą turtą jūsų žmonai, sakydamas, kad išeinate ir niekada nebesugrįšite į Skurdųjį Slėnį. Aš neklausiu, kodėl kreipėtės į mane šiuo klausimu. Tiktai noriu jums pabrėžti, kad esu vienintelis žmogus, žinantis šią aplinkybę, ir kaip juristas galiu pasakyti, kad jums keliamo kaltinimo šviesoje ši aplinkybė itin svarbi.

Laukdamas Gabrielio atsakymo, Maksvelis vėl mostelėjo ranka ir tarsi nusibraukė šypseną nuo veido. Tačiau Gabrielis nieko neatsakė.

— Gabrieli Konrojau,— advokatas Maksvelis prašneko paprastai, kaip kalba visi Skurdžiajame Slėnyje,— nejaugi jūs toks kvailys?

— Taigi,— nė nesusimąstydamas atsakė Gabrielis, tarsi patvirtindamas patį žinomiausią dalyką. — Taigi. Matyt, aš kvailys.

— Nė kiek nenustebčiau,— tarė Maksvelis, staiga pasisukdamas į jį,— jeigu tai būtų tiesa. — Jis nutilo, tartum susigėdęs savo statumo, ir toliau ėmė kalbėti ramiai ir įtaigiai. — Ką gi, Gabrieli, jeigu jūs nenorite man visko išpažinti, tai išpažinsiu aš. Prieš šešis mėnesius palaikiau jus apgaviku. Prieš šešis mėnesius viena moteris, dabar-

tinė jūsų žmona, apkaltino jus pasisavinus svetimą vardą bei žemės nuosavybės raštą, trumpai sakant, jūs esą pasivadinęs jos brolio Gabrielio Konrojaus vardu. Ji pateikė įrodymų, velniai griebtų! — tęsė Maskvelis, grimasa ir gestais lydėdamas savo kalbą kaip pantomimos aktorius. — Nemanau, kad tuo metu būtų atsiradęs nors vienas juristas, kuris tų įrodymų nebūtų palaikęs svariais ir kuris būtų atsisakęs juos ginti teisme. Tuo tikslu ir atvykau pas jus. Kaip mūsų kalba baigėsi, jūs žinote. Turiu pasakyti, kad jūs esate pirmas žmogus, kuris, nebūdamas kaltas, taip įtikimai įrodė savo nusikaltimą. Vėliau Olė man paaiškino tokio jūsų elgesio priežastį. Na, o toji moteris, neatsiimdama savo kaltinimo ir neatsižadėdama savo teisių, kartą atėjo pas manė ir pareiškė, kad jūs, rizikuodamas savo gyvybe, ją išgelbėjęs ir dabar jai esą nebepatogu kelti jums bylą. O po kurio laiko ji man pranešė, kad tas jos dėkingumo jausmas peraugęs,— na, kaip čia pasakius, į didesnį jausmą, kad judu susižadėjot ir kad ji atleidžia jums už viską; ką gi, pamaniau, tai labai moteriška ir visiškai natūralu, ir ničnieko neįtariau. Aš tikėjau jos pasakojimu, tikėjau, kad ji pagrįstai jus kaltino. Taip, sere, šešis mėnesius laikiau jus žmogum, padariusiu karjerą per šios moters kvailą kilnumą. Mačiau, kad ji myli jus, ir galvojau, kad jūs ją mulkinate. Velniai rautų, tikrai šitaip galvojau. Štai ką pasakysiu: jeigu jau jūs prisipažįstate esąs didelis kvailys, tai aš, po perkūnų, dvigubai didesnis.

Jis nutilo, ranka nusibraukę nuo lūpų šypseną ir kalbėjo toliau:

— Pirmą kartą man kilo įtarimas vakar, kai jūs atėjote pas mane užrašyti turto žmonai, pareiškęs, kad išvažiuojate. O kai sužinojau, kad prie jūsų namų nužudytas tas meksikietis, kuris buvo vienas iš jūsų žmonos liudininkų dėl jos ieškinio, kai sužinojau apie jūsų pabėgimą bei staigų jūsų žmonos dingimą, mano įtarimai padidėjo. O kai perskaičiau jūsų žmonos raštelį, kurį vakar vakare jums įteikė jos tarnas ir kuris šiandien rytą buvo rastas šalia lavono, mano įtarimas pasitvirtino.

Tai pasakęs, jis ištraukė iš kišenės sulankstytą popieriaus lapelį ir padavė Gabrieliui. Tas abejingai jį išskleidė.

Tai buvo vakarykštis žmonos raštelis. Laikydamas jį rankoje, Gabrielis išsiėmė iš kišenės peilį ir ėmė krapštyti pypkės galvutę. Po to, kiek lukterėjęs, nedrąsiai paklausė:

— Iš kur jūs jį gavot?

— Tą raštelį atrado mis Selė Klark ir nunešė savo šeimininkei misis Markl, o toji atidavė man. Apie šį raštelį težino trys žmonės, ir jie visi jūsų draugai.

Vėl stojo tyla. Gabrielis pamažu krapštinėjo pypkę. Misteris Maksvelis atidžiai jį stebėjo.

— Na,— pagaliau paklausė jis,— kaip jūs ketinate gintis?

Gabrielis atsisėdo lovoje ir ėmė stuksenti pypkės galvutę į lovos koją, kratydamas ten susikaupusias nuosėdas.

— O kaip jūs patartumėt?— paklausė jis rimtai.— Kaip advokatas, savo amžiuje matęs daug panašių bylų, pasakykite žmogui, ketinančiam už patarimą gerai atsilyginti; kaip, jūsų manymu, būtų geriausia gintis?

Gabrielis vėl atsigulė, neatitraukdamas nuo advokato pagarbaus ir atidaus žvilgsnio.

— Mes tikimės įrodyti,— tarė Maksvelis ir tikrai nusišypsojo,— kad tuo metu, kai jūs išėjote iš namų ir atėjote į mano kontorą, nužudytasis dar tebebuvo gyvas savo numeryje, kad jis nuėjo į kalvą dar gerokai prieš jus ir kad jūs tenai grįžote tiktai vakare, kai žmogžudystė jau buvo įvykdyta, ką aiškiai nurodo žodis „paslaptis" mįslingajame jūsų žmonos raštelyje. Iš to raštelio matyti, kad jūsų žmona jau žinojo tai, kas jums dar nebuvo žinoma, ir dėl vienokios priežasties ar dėl kitokios norėjo, jog įtarimas kristų ant jūsų.

— Žinojo tai, kas man dar nebuvo žinoma,— ramiausiai pakartojo Gabrielis.

— Taigi! Dabar suprantate, koks jums svarbus šitas raštelis?

Gabrielis nieko neatsakė, tik palengva atsikėlė toks didžiulis nuo lovos, nuėjo su visu rašteliu prie atviro lango ir, advokatui nespėjus nieko pasakyti, suplėšė jį į mažiausius gabalėlius ir švystelėjo pro langą.

— Dabar tas popierius nebeturės jokios reikšmės,— ramiai paaiškino, vėl guldamasis į lovą.

Advokatas Maksvelis nustėro. Suglumęs jis pamiršo

persibraukti ranka per veidą ir žiūrėjo į Gabrielį nervingai šypsodamasis, tartum jo klientas būtų iškrėtęs kokį nepaprastą pokštą.

— Jeigu neprieštaraujat, aš pasakysiu, kaip būtų geriausia gintis,— nuolankiai pasakė Gabrielis, vėl užsidegdamas pypkę.— Savaime suprantama, aš neketinu nei lygintis su jumis, nei mažinti jums priklausomą honorarą. Man atrodo, kad jūs, kreipdamasis į teismą, turėtumėte kalbėti maždaug šitaip. „Prieš jus stovintis žmogus,— sakysit jūs,— kortuotojas, pražuvęs kortuotojas; kai pradeda lošti, nebeturi jokio saiko, pamatęs kortas, kažin ką gali padaryti. Tai žino visas miestelis, žino ir jo žmona Žiulė. Lošdamas su Viktoru Ramiresu, smarkiai susikivirčijo dėl taisyklių. Įsikarščiavę vienas tvirtino savo, kitas — savo. Tada Ramiresas apšaukė Konrojų sukčiumi ir Konrojus jam smogė peiliu". Ne, taip negerai,— staiga pats save pertraukė Gabrielis.— Negražiai išeina, tiesa? Jis silpnenis už mane ir mažo ūgio, toks, kaip jūs! Ne! Verčiau sakykim taip. Mane užpuolė septynetas, Ramiresas ir jo sėbrai kaip širšės apspito mane iš visų pusių; vieną nubloškiu, o čia, žiūrėk, jau kitas lenda, ir taip mes tąsėmės kokią valandą. Galop man pasidarė visai riesta, ir aš bakstelėjau tą vyruką peiliu. Štai ir visa istorija! Dabar reikia paaiškinti, kodėl pabėgau. Jūs pasakysite, kad įsikarščiavęs aš visai užmiršau rytojaus dieną būtinai turįs būti Sakramente, o kai prisiminiau, tai pasileidau kiek kojos įkabina. O jeigu klaustų, kur dingo Žiulė, tai pasakykit, kad, nesulaukusi manęs, visai neteko galvos ir tą pačią naktį išbėgo ieškoti. Žinoma, sakydamas kalbą, jūs viską pagražinsite, gal dar kokių eilių įterpsite, pasišaipysite iš kaltintojo, na, taip, kaip teismuose priimta.

Maksvelis nusivylęs atsistojo.

— Vadinasi, jeigu teisingai supratau, jūs nusprendėte prisipažinti...

— Kad nudobiau meksikietį? Žinoma!— tarė Gabrielis.— Bet matot,— pridūrė jis su vylinga ugnele akyse,— mano nusikaltimas turi pateisinančių aplinkybių. Mane puolė septyniese. Tamsoje jų neįžiūrėjau, bet tai buvo nepažįstami, todėl negali įtarti nė vieno žmogaus iš Skurdžiojo Slėnio.

Maksvelis susimąstęs nuėjo prie lango ir tylėdamas žiūrėjo į gatvę. Paskui staiga atsigręžė į Gabrielį su pragiedrėjusiu veidu ir gerokai apsiraminęs.

— Kur dabar Olė?— paklausė jis.

Gabrielis paniuro. Valandėlę jis nieko neatsakė.

— Sakramento pensione. Aš kaip tik važiavau jos aplankyti.

— Reikia ją pakviesti. Aš turiu nedelsiant su ja pasimatyti.

Gabrielis padėjo savo didžiulę ranką advokatui ant peties.

— Vaikui nereikia nieko apie tai žinoti,— pradėjo jis maldaujančiu balsu ir griežtai užbaigė:— Suprantat?

— Jūs vis vien nieko nenuslėpsite nuo sesers!— ryžtingai atšovė Maksvelis.— Nepraeis nė dvidešimt keturios valandos, o valstijos laikraščiuose bus viskas smulkiai aprašyta ir savaip išaiškinta. Ne, jūs privalote su ja pasimatyti. Ji turi apie viską išgirsti pirmiausia iš jūsų lūpų.

— Bet... aš... negaliu... pasimatyti su ja... šiuo metu,— pasakė Gabrielis, ir jo balsas pirmą sykį suvirpėjo.

— Jums ir nereikia,— skubiai atsakė advokatas.— Paveskite tai man. Aš pasikalbėsiu su ja, o jūs pasimatysite vėliau. Galit nebijoti, nekurstysiu jos prieš jūsų sumanymą. Duokit jos adresą! Tik paskubėkit!— pridūrė jis, išgirdęs už durų balsus ir artėjančius žingsnius. Gabrielis jam parodė adresą, ir jis skubiai pridūrė:— Dabar paskutinis prašymas.— Žingsniai prie pat durų nutilo.

— Koks prašymas?— paklausė Gabrielis.

— Jeigu branginate savo galvą ir mylite Olę, prikąskit liežuvį.

Gabrielis supratingai linktelėjo galvą. Atsidarė durys, ir įėjo misteris Džekas Hemlinas, velniškai pasitikintis savimi, įžūlus, kupinas akiplėšiškiausių sumanymų. Pamojęs Maksveliui kaip senam pažįstamam, skubriais žingsniais jis priėjo prie Gabrielio ir padavė jam ranką. Nieko nesvarstydamas, bet kartu jausdamas, kad jį traukia lyg magnetas, Gabrielis padavė ranką ir didžiuliu delnu ramiai paspaudė baltus nervingus Džeko pirštus.

— Džiaugiuosi, kad galiu su jumis susipažinti, drauguži,— tarė Džekas, švystelėjęs baltais dantimis ir laisvąja ranka siekdamas patapšnoti Gabrieliui per petį.— Džiaugiuosi, kad galiu su jumis susipažinti, drauguži, nors jūs paveržėte iš manęs darbelį, kurį man pačiam knietėjo padaryti. Anksčiau ar vėliau vis vien būčiau nudėjęs tą meksikietį, jeigu jūs nebūtumėt pasipynęs ir man sukliudęs. Ak, Makai, nebijokit,— tarė jis, pamatęs advokatą žvilgsniu įspėjant Gabrielį,— visi mes čia draugai. Pakvieskite mane liudytoju, ir aš, davęs priesaiką, paliudysiu, jog tas išgama Ramiresas diena dienon visą pusmetį prašyte prašėsi, kad jį kas bakstelėtų peiliu. Tiesiog negaliu patikėti, kad čia ne mano darbas.

Džekas nutilo, iš dalies norėdamas pasimėgauti aiškiu Maksvelio sumišimu, o iš dalies žavėdamasis Gabrielio gigantiška figūra. Maksvelis, nieko nelaukdamas, pasinaudojo šiuo palankiu momentu.

— Jūs galėtumėt padaryti savo draugui didelę paslaugą,— pasakė jis Džekui jau tylesniu balsu.

Džekas nusijuokė.

— Ne, Makai, iš to nieko neišeis. Jie manim netikės. Kur berasi tokį mulkį teisėją ir prisiekusius?

— Jūs klaidingai mane supratote,— tarė Maksvelis ir sutrikęs nusijuokė.— Aš ne tai turiu galvoje, Džekai. Tas žmogus važiavo į Sakramentą aplankyti savo sesutės...

— Aišku,— tarė Džekas labai oriai.— Suprantama. „Ak, mielas broleli, važiuokim namo!" Taigi. Važiavo aplankyti žavios ir skaisčios septyniolikmetės, mėlynom akutėm, garbanotais plaukais. Jis lankydavo ją kiekvieną savaitę. Ir turi dabar nuvažiuoti. Ji...— Džekas staiga nutilo pačiame savo ironiškos kalbos įkarštyje, išvydęs skausmingą Gabrielio išraišką ir liūdną priekaištingą žvilgsnį.— Klausykit,— piktai jis tarė Maksveliui,— ką jūs po galų norėjot pasakyti?

— Tai, ką ir pasakiau,— atšovė advokatas.— Jis važiavo aplankyti savo sesers, dar visai mergaitės. Dabar, žinoma, jis nebegalės to padaryti. Tačiau jiems būtinai reikia pasimatyti... jeigu tik pasisektų mergaitę čia atgabenti. Ar galėtumėt... ar padarytumėt tai?

Džekas dar kartą žvilgterėjo į Gabrielį.

— Sutarta,— ryžtingai tarė jis.— Kada man išvykti?

— Tučtuojau. Kuo skubiausiai.

— Gerai. Kur ją atvežti?

— Į Skurdųjį Slėnį.

— Lošimą pradedam,— iškilmingai pareiškė Džekas.— Rytoj saulei leidžiantis ji bus ten.— Jis išlėkė kaip žaibas, bet netrukus sugrįžo ir pasišaukė Maksvelį prie durų.— Klausykit,— sušnibždėjo jis,— būtų daug geriau, jei šerifas nesužinotų, jog aš jam padedu.— Jis linktelėjo galvą ir juodomis akimis žvilgterėjo į Gabrielį.— Matot, mes su Džo Holu jau nebe draugai. Praėjusiais metais Merisvilyje tarp mūsų įvyko kivirčas, pasigincijom truputį, pasišaudėm. Džo tiesus ir neblogas vyrukas, tačiau prietaringas, todėl aš galiu pakenkti mūsų bičiuliui.

Maksvelis linktelėjo, o Džekas vėl iškurnėjo.

Jis įlėkė į savo numerį taip susijaudinęs, degančiais skruostais, kad ištikimasis Pitas pažvelgė į jį su neslepiamu nerimu.

— Dieve mano, masa Džekai, jūs ir vėl gėrėte, nors gydytojas jums buvo uždraudęs!— šūktelėjo negras, išgąstingai skėstelėdamas rankas.

Vien nuo tokios užuominos Džekui kilo noras pašėlti. Jis staiga žagtelėjo lyg girtas ir, pripuolęs prie Pito, parbloškė jį žemėn, čiupęs už žilos garbanotos galvos, užsimojo suoleliu batams nusitraukti ir grėsmingai pareikalavo dar vieno butelio. Paskui staiga nusijuokė, atsistojo ir jau kuo rimčiausiai, visiškai kitokiu tonu piktai paklausė Pitą, kaip tas išdrįso tiek pasigerti, kad voliojasi ant grindų.

— Dieve mano, kaip jūs mane nugąsdinot, masa Džekai. Aš pagalvojau, kad turistai nugirdė jus smuklėje.

— Štai ką tu pagalvojai, senas nenaudėli! Jeigu būtum perskaitęs Volnėjaus „Griuvėsius" arba bent pagalvojęs apie tas idėjas, kurias jau tiek metų tau skiepiju, negailėdamas nei laiko, nei sveikatos, neplepėtum visokių nesąmonių ir rečiau prisigertum. Sukrauk mano daiktus į lagaminą ir įdėk jį į kokį nors pakinkytą vežimaitį, nesvarbu kieno. Tik paskubėk.

— Mes važiuosim į Sakramentą, masa Džekai?

— Mes? Ne, meldžiamasis. Aš vienas važiuosiu. Šitaip

nutariau, viską kuo ramiausiai apsvarstęs ir apgalvojęs bemiegėmis naktimis. Aš priėjau išvadą, Piteri, kad reikia skirtis su tavim. Per daug dažnai tu naudojaisi mano geranoriškumu ir tyčiodavaisi iš mano moralės ir religinių įsitikinimų. Ką tu iš manęs padarei per tuos penkerius metus? Dvasios skurdžių! Tu mane nualinai, pralošei — bankas tuščias. Prisimink, koks aš patekau į tavo nagus prieš penkerius metus,— ramiu balsu tęsė Džekas, priešais veidrodį šukuodamasis garbanas.— Nesugadintas, nuoširdus jaunikaitis, stovintis ant subrendimo slenksčio, nepritvręs, ištroškęs įspūdžių, nepažįstantis gyvenimo klampynių. Ką tu iš manęs padarei? („Ką?"— garsiai atsiliepia aidas.) Gana, Piteri, tu niekingas jaunimo tvirkintojau, šiandien atsisveikinam! Sudie, veidmaini seni su antakiais, panašiais į žemuogių kelmus, sudie!

Matyt, toks iškilmingas stilius Pitui nebuvo naujiena, nes jis, nekreipdamas nė mažiausio dėmesio, pasipūtęs tvarkė šeimininko lagaminą. Sukrovęs daiktus, Pitas pažvelgė į misterį Hemliną, kuris liūdnai niūniavo: „Mums reikia skirtis" ir labai priekaištingai žvilgčiojo į savo tarną, užsimetė ant peties lagaminą ir tarė:

— Ak, masa Džekai, tikriausiai vėl įsimaišė tokia moteris kaip praeitą savaitę misijoje.

— Toks tavo samprotavimas, Pitai, liudija,— labai iškilmingai prabilo Džekas,— kaip žemai tu puolei, belankydamas maldininkų susirinkimus ir brolijų pasitarimus. Susilpnėjo ir tavo intelektas, nes geri neišsiblaivydamas ir ūžauji su išpurtusiais nuo alaus girtuokliais. Ko gero galima tikėtis iš tavęs, jei esi apgavikas ir sukčiauji, lošdamas loto? Tą, deja, aš jau seniai pastebėjau. Manęs lauk čia. Jei negrįšiu ligi porytojaus, atvažiuok į Skurdųjį Slėnį. Apmokėk sąskaitą ir nepasisavink daugiau kaip septyniasdešimt penkis procentus. Nepamiršk, kad aš senas ir nusilpęs, o tu jaunas ir su puikia ateitim. Na, metas važiuoti!

Jis pabėrė ant lovos saują auksinių monetų ir, rūpestingai užsidėjęs cilindrą ant garbanotos galvos, išėjo iš numerio. Nusileidęs į apačią, užtruko kiek vestibiulyje, mat pasivedėjęs į šalį misterį Reinorą, labai apgailestaudamas paaiškino, kad rytą jis apsiriko dviem pė-

dom, pasakodamas apie milžinišką pušį, kurios kamiene sykį užtikęs įsikūrusią kokio šimto žmonių indėnų gentį. Po to, su pabrėžtinu mandagumu kilstelėjęs cilindrą, jis atsisveikino su keliautojo žmona ir, visai nekreipdamas dėmesio į jų palydovą bei kompanioną, įsirito į dviračius ir nudardėjo.

— Įdomus žmogus,— tarė misteris Reinoras, spoksodamas į debesį dulkių, kurias kėlė Hemlino ratai.

— Ir labai malonus,— nusišypsojo misis Reinor.

Tačiau žurnalistas — šis didelis San Francisko miesto ir jo apylinkių gyventojų moralės saugotojas, padaręs rūsčią miną, paneigė net ir tuos kuklius komplimentus.

— Tokie tipai, kaip jis,— Kalifornijos rykštė. Negerbia įstatymų, būdami dideli švaistūnai, savo pavyzdžiu trukdo įdiegti taupumą ir ekonomiją, jie tik vartoja, bet nieko negamina, teršia mūsų krašto vardą akyse tų, kurie lengvapėdiškai juos laiko tikrais kaliforniečiais.

— Bet kaip jūs paaiškinsit,— pasipriešino nepatenkinta misis Reinor,— kodėl jūsų krašte kortininkai ir plėšikai tokie simpatingi, o dorieji kalnakasiai — baisūs žmogžudžiai? Nudobia sau žmogų ir lyg niekur nieko sėdasi su jumis pusryčiauti.

Žurnalistas atsakė ne iš karto. Paskui išdrožė kalbą, neįdomią nei savo forma, nei turiniu, kurios čia neperteikiu dėl vietos stokos. Jis aiškino, kad Kalifornijoje klesti laisvoji spauda, kuri be perstojo ką nors nušviečia, išryškina, pliekia, kritikuoja, atskleidžia, demaskuoja ir kuri yra gėrio globėja bei pažangos saugotoja, be to, ji dar vykdo eilę kitų naudingų funkcijų, privalomų spaudai kiekviename naujai apgyvendintame krašte, laisvame nuo slegiančios civilizacijos varžtų.

— O ką darys tam žmogžudžiui?— paklausė misteris Reinoras, kovodamas su žiovuliu.

— Jau koks pusvalandis, kaip jį išvežė atgal į Skurdųjį Slėnį. Tikriausiai ten ir laikys,— tarė netoliese stovintis žmogus.— Bet, kaip atrodo, jam neteks ten ilgai nuobodžiauti.

— Ką jūs norite tuo pasakyti?— paklausė susidomėjęs misteris Reinoras.

— Prieš kokią minutę iš Andželo link Skurdžiojo Slė-

nio nujojo keli vidžiliantai[8] su šautuvais,— vangiai atsakė pašnekovas.— Gal tai ir nieko nereiškia, bet man atrodo, kad panašu į...

— Į ką panašu?— pertraukė jį sunerimęs misteris Reinoras.

— Į linčą,— atsakė šis.

III skyrius

MISTERIS DAMFIS IŠREIŠKIA PASITIKĖJIMĄ PUANZETU

Vėsus oras, stojęs kitą rytą po atmintinojo misterio Damfio pokalbio su pulkininku Starbotlu, padėjo tam bankininkui atgauti gerokai sudrumstą dvasios ramybę. Tiesa, jis prisiminė pakvietęs pulkininką Starbotlą į svečius ir dabar baiminosi, kad gaus susitikti prie kitų su tuo žmogum, kuris nė kiek nenusileidžia jam savo įžūlumu. Tačiau, atsigaivinęs tyru oru ir įsitikinęs, kad klerkai tebėra jam paklusnūs, o biznieriai rodo tokią pat didžiulę pagarbą kaip ir anksčiau, jis pasiuntė laiškutį Artūrui Puanzetui, kviesdamas jį ateiti. Tiksliai nurodytą valandą šis džentelmenas atvyko ir gerokai nustebo, kai misteris Damfis, pasišaukęs klerką, prisakė nieku gyvu netrukdyti jų pokalbio ir neleisti jokių klientų. Po to Damfis apsakė svečiui vakarykštį pokalbį su pulkininku Starbotlu; jo kalba, kaip ir dera tokios profesijos žmogui, buvo tiesiog tobulai glausta ir lakoniška, ir Artūras negalėjo nesižavėti.

— Noriu jus paklausti patarimo. Tuo tikslu ir pasikviečiau. Savo juriskonsultui, suprantama, negaliu patikėti šio dalyko. Ką jūs siūlote?

— Pirmiausia vienas klausimas: ar jūs tikite, kad jūsų žmona gyva?

— Netikiu,— nedelsdamas atsakė Damfis,— bet, žinoma, negaliu tvirtinti.

— Tada leiskite jus nuraminti: ji mirusi.

[8] Laisvanoriška draugija kovai su nusikaltėliais.

— Ar jūs tikrai žinote?— paklausė Damfis.

— Tikrai. Negyva moteris, palaikyta Greise Konroj, buvo jūsų žmona. Aš tą iš karto supratau, nes žinojau, kad tragedijos metu Greisės Konroj stovykloje nebuvo.

— Tai kodėl neištaisėte tos klaidos?

— Čia jau man žinoti,— išdidžiai atšovė Artūras.— O dabar, regis, esu pakviestas apsvarstyti jūsų reikalų. Jūsų žmonos nėra gyvos.

— Tokiu atveju,— tarė Damfis ir gyvai pašoko nuo kėdės,— jeigu jūs sutinkate tą faktą paliudyti, nieko kito, mano nuomone, daugiau ir nereikia.

Bet Artūras nesistojo ir ramiu tarsi akmeniniu veidu žiūrėjo į bankininką. Netrukus tas vėl atsisėdo ir įsmeigė į Artūrą atkaklų, tačiau nervingą žvilgsnį.

— Tai kaip?— pagaliau jis paklausė.

— Vadinasi, jūs nenorite nieko daugiau pasakyti,— ramiai tarė Artūras,— tiktai prašote paliudyti jūsų žmonos mirtį?

— Nežinau, ką jūs turite galvoje,— Damfis bandė suvaidinti nieko nesuprantantį, bet jam nepasisekė.

— Klausykit, misteri Damfi. Jūs esate išmintingas verslininkas. Tad nejaugi manote, kad asmuo, pasiuntęs pas jus pulkininką Starbotlą,— nesvarbu, ar tai vyras, ar moteris,— tikrai galvoja jus negalėsiant oficialiai įrodyti žmonos mirties? O kas, jeigu jis arba ji tikisi, kad jūs pats atsisakysite teisminio tyrimo, nenorėdamas garsintis?

Misteris Damfis valandėlę mąstė, prikandęs lūpą.

— Žinia,— tarė jis atžariai,— mano priešai ims kuždėtis, kad aš pametęs žmoną...

— Ir vaiką,— pridūrė Artūras.

— Taip, ir vaiką,— piktai pakartojo Damfis.— Kad aš palikęs juos nelaimėje ir negrįžęs jų pasiimti. Ir į laikraščius tai paklius, jeigu tik pinigais neužkišiu jiems gerklių. Pamečiau žmoną. Na ir kas — Kalifornijoje nieko tuo nenustebinsi.

— Tas tai tiesa,— su pašaipa tarė Artūras, nors puikiai žinojo, kad kartu pašiepia ir save.

— Šitaip mes nė iš vietos nekrustelėsime,— tarė suirzęs Damfis.— Patarkit, ką reikia daryti. Dėl to jus ir pasikviečiau.

— Kadangi abu žinome, kad jūsų žmonos nebėra gyvos, pirmiausia turime išaiškinti, kas stovi už pulkininko Starbotlo pečių. Iš visko matyti, kad tas žmogus žino mažų mažiausiai tiek pat, kiek ir mudu. Mūsų laimė, jeigu jis nežino dar daugiau. Ar jūs nieko neįtariate? Kas tokie išliko gyvi? Paskaičiuokime: jūs, aš ir galbūt Greisė...

— Tai ne Greisė Konroj, nors ji gal ir išliko gyva!— skubiai įsiterpė Damfis.

— Taigi,— ramiai pertarė Artūras,— jūs gi prisimenate, kad tuo metu stovykloje jos nebuvo.

— Gabrielis?

— Mažai tuo tikiu. Be to, jis jūsų bičiulis.

— O kas, jeigu...— Damfis nutilo, ir jo akyse įsižiebė pyktis ir baimė. Artūras tą pastebėjo, bet kuo ramiausiai paklausė:

— Ką jūs turite galvoje?

— Nieko. Tik pagalvojau, kad Gabrielis ar kas nors kitas galėjo išplepėti šią istoriją kokiam nors niekšui.

— Kažin ar jis pasakotų tokius dalykus.

— Ką gi,— tarė Damfis ir nusijuokė įprastu savo juoku, panašiu į lojimą,— jeigu jau man teks apmokėti misis Damfi laidotuves, tai aš tikiuosi, jog jūs taip patvarkysite, kad ji nebegalėtų prisikelti. Sužinokite, kas slepiasi už Starbotlo nugaros ir kiek jis ar ji reikalauja. Užmokesčio vis vien neišvengsi, tai geriau kuo greičiausiai sumokėkim ir baikim šią istoriją. Čia aš pasikliausiu jumis.

Jis vėl atsistojo, savo įprastine maniera duodamas suprasti, kad kalba baigta ir interesantas laisvas.

— Damfi,— tarė Artūras tebesėdėdamas ir nekreipdamas dėmesio į bankininko užuominą,— kreipdamiesi į žmogų pagalbos ir nebūdami atviri, dviem atvejais visada nukenčiame. Būtent, kai kreipiamės į gydytoją ir į advokatą. Galima atleisti ligoniui, kai jis ką nors slepia nuo gydytojo, nes viliasi apgauti save, bet kaip pateisinti žmogų, neatvirą savo advokatui? O jūs toks ir esate. Prašote mano pagalbos, slėpdamas pačią svarbiausią priežastį, kodėl norite viską palaidoti Bado stovyklos pusnynuose.

— Nesuprantu, kur jūs sukate,— tarė Damfis, vėl atsisėsdamas.

— Tai paklausykite, ką aš pasakysiu, gal tada suprasite. Su velioniu daktaru Devaržu susipažinau prieš kelis mėnesius iki mums sutinkant jūsų partiją. Greit su juo susibičiuliavom. Jis man dažnai pasakodavo apie savo mokslinius atradimus, kuriais aš labai domėjausi. Prisimenu, tarp jo dokumentų dažnai matydavau aprašymus ir topografinius žemėlapius priekalnių, kur, jo manymu, turėjo būti turtingų sidabro telkinių. Tuo metu man atrodė, kad Devaržo teorijos ir apskaičiavimai fantastiški, o aprašymai neturi jokios vertės. Tačiau kada mes užsilikome Bado stovykloje, daktaras Devaržas nusprendė, kad nebeišgyvens, ir aš, jo prašomas, paslėpiau jo dokumentus ir rūdos pavyzdžius ant Monjument Point kalno po sukrauta iš akmenų piramide. Po visų tragiškų įvykių, kai su gelbėtojais grįžau į stovyklą, kažkas jau buvo išgriovęs tą piramidę ir išmėtęs ant sniego dokumentus bei kolekcijas. Mes tada nusprendėme, kad tai padarė misis Brekit; ieškodama maisto, ji išvartė akmenis ir išmėtė kolekcijas, o pati mirė nuo nuodų, kuriais paukščių iškamšos buvo apipurkštos.

Jis nutilo ir pažvelgė į Damfį, kuris tylėjo kaip žemė.

— Matote,— tęsė Artūras,— aš, kaip ir visi kaliforniečiai, domėdamasis, o kartais ir stebėdamasis sekiau jūsų finansinę karjerą. Man, kaip ir kitiems jūsų bičiuliams, būdavo malonu išgirsti apie jūsų nepaprastą pasisekimą, ieškant rūdos ir įgyvendinant savo sumanymus. Bet, skirtingai nuo kitų jūsų bičiulių, aš gerai žinojau, kad beveik visi rūdynai, kuriuos jūs taip sėkmingai atrasdavote, buvo sužymėti Devaržo žemėlapiuose.

Įtūžęs Damfis pašoko ir apmaudingai nusijuokė.

— Štai kaip!— jis piktai sušuko.— Atidengėt savo kortas. Vadinasi, gerai pataikiau, į jus kreipdamasis,— nebereikės ieškoti, kas veikia mano žmonos vardu. Pasakokite, pasakokite, įdomu paklausyti! Įdomu, kiek jūs iš manęs pareikalausite? O kaip tada, jeigu neduosiu nė skatiko?

— Pirmiausia aš reikalauju,— tarė atsistojęs Artūras, piktai žaibuodamas pilkomis akimis,— kad jūs atsiimtu-

mėt savo žodžius ir manęs atsiprašytumėt. Prisiekiu, jus čia pat pasmaugsiu, jeigu manęs neatsiprašysit.

Damfį staiga apėmė baisus įniršis ir jis instinktyviai žengtelėjo link Puanzeto. Šis nė nekrustelėjo. Tada Damfiui vėl grįžo blaivus protas. Peštynės su Puanzetu pritrauktų smalsuolių, tarp kurių būtų ir numanančių šių peštynių priežastis. Jeigu jis nugalėtų, tai Artūras keršydamas viską iškeltų aikštėn, nebent jį negyvai užmušus. Jis vėl klastelėjo į kėdę. Jei Artūras būtų žinojęs, kaip mažai tevertina Damfis savo garbę, tai jis taip nebūtų triumfavęs dėl savo pergalės.

— Aš nė nemaniau jūsų įtarti,— tarė pagaliau Damfis, dirbtinai nusišypsodamas.— Tikiuosi, kad man atleisite. Juk mes bičiuliai. Bet jūs, Puanzetai, apsirinkate dėl šitų dokumentų. Galiu prisiekti, kad apsirinkate. Be abejo, toks sutapimas nežinančiam žmogui keistai atrodo. Tačiau kas juridiškai gali prie manęs kibti?

— Devaržo draugai ir įpėdiniai.

— Jis neturi nieko.

— O žmona?

— Menkniekis. Jie buvo išsiskyrę.

— Šit kaip. Praeitą kartą jūs apie ją kalbėjote kaip apie Devaržo našlę ir įpėdinę.

— Maža ką kalbėjau,— tarė Damfis nervindamasis.— Štai ką aš pasakysiu. Jūs ne blogiau už mane žinote, kad visai neturi reikšmės, kiek Devaržas atrado rūdynų, nes atradėjui pripažįstama nuosavybės teisė tiktai tuo atveju, kai jis pradeda kokius nors darbus: lydo rūdą ar kasa.

— Aš jums ne apie tai kalbu,— atšovė Artūras.— Niekas nesiims ginčyti jūsų nuosavybės teisių ir nereikalaus atlyginti nuostolių. Bet jums gali pateikti kitą kaltinimą. Akmenų piramidės išgriovimą galima laikyti įsilaužimu, o dokumentų paėmimą — vagyste.

— Tačiau kas ir kaip įrodys tokį kaltinimą?

— Čia jau kitas klausimas. Bet nenutolkime nuo to, kas svarbiausia. Štai koks reikalas. Kažkokia aferistė pasiskelbė esanti jūsų žmona; ir jūs, ir aš žinome, kad ji apsišaukėlė, ir galime tai įrodyti. Ji to tikisi ir laukia, kada jūs pakelsite ranką, o tada ji smogs rimtą smūgį.

— Vadinasi, pirmiausia mums reikia sužinoti, kas ji to-

kia, ką žino ir ko nori, ar ne?— paklausė Damfis.

— Ne,— ramiai atsakė Artūras,— pirmiausia reikia nustatyti, kad jūsų žmonos nėra gyvos, o dėl to reikia įrodyti, kad Greisė Konroj buvo sveika ir gyva tuo metu, kai gelbėtojai atrado tariamąjį jos lavoną, kuris faktiškai buvo jūsų žmonos. Įrodžius šį faktą, gelbėjimo ekspedicijos ataskaita kaip juridinis dokumentas nebeteks galios, tuo pačiu bus padarytas galas ir bet kokiems tyrimams dėl Devaržo dokumentų išplėšimo. Ši ataskaita — vienintelis jūsų įkaltis. Sukompromitavęs šį dokumentą, jūs sukompromituosite ir jo autorius. Kadangi aš pats dalyvavau jį sustatant, tai, žinoma, būti jūsų liudytoju negalėsiu.

Damfis nusiminė, tačiau negalėjo nesižavėti šiuo nenaudėliu, kuris taip sumaniai išsisuko nuo bet kokios atsakomybės.

— Tačiau, remiantis kitais liudytojais, jums bus lengva įrodyti, kad Greisė išliko gyva,— šaltai pridūrė Artūras.

Damfis tučtuojau prisiminė Ramiresą. Šis žmogus savo akimis matė ir kalbėjosi su Greise, kada ji atkakliai aiškino ispanui komendantui, kad ataskaita klaidinga ir kad ji pati esanti Greisė Konroj. Geresnio ir patikimesnio liudytojo niekur nerasi. Tačiau, pristatant Ramiresą kaip liudytoją, pirma reiktų viską atskleisti Puanzetui: reiktų pasakyti, kad ponia Devarž buvo pasivadinusi Greise Konroj ir kad jis pats buvo prikišęs pirštus prie šios aferos. Damfis sudvejojo. Bet jam ėmė dingotis, ar tik šią košę nebus užvirusi pati ponia Devarž, tad reiktų pasitarti su išmaniuoju Artūru; taigi, kiek pagalvojęs, taip ir nusprendė padaryti. Tokiu pat dalykišku stiliumi, kaip ir perteikdamas pašnekovui savo pokalbį su pulkininku Starbotlu, Damfis papasakojo visą ponios Devarž istoriją, pasibaigusią greitu ir laimingu pasivertimu iš Gabrielio sesers į jo žmoną. Artūras klausėsi labai susidomėjęs, jo skruostai paraudo. Damfiui baigus pasakoti, jis dar valandėlę sėdėjo, paskendęs mintyse.

— Na kaip?— paklausė Damfis, pagaliau nebetekęs kantrybės.

Artūras krūptelėjo.

— Galiu jums pasakyti,— jis atsistojo ir užsidėjo skry-

bėlę kaip žmogus, kuris išsiaiškino viską, ką norėjo,— kad jūsų atvirumas išvadavo mane nuo daugybės rūpesčių.

— Kaip?— paklausė Damfis.

— Matote, atpuola reikalas aiškinti, kas dedasi jūsų žmona. Tai misis Konroj, ji ir ponia Devarž, ji ir Greisė Konroj. Ramiresas bus jūsų liudytojas. Ir jis ilgai nesiprašydins.

— Vadinasi, mano įtarimas teisingas.

— Nežinau, kuo remdamasis jūs įtariate. Bet prieš mus kovoja moteris, turinti milžiniškos įtakos vyrams ir ypač Gabrieliui, kuris vienintelis pasaulyje, neskaitant mudviejų, žino, kad jūsų žmona mirė Bado stovykloje, kur ją buvote palikęs, ir kad aš paslėpiau po akmenimis daktaro Devaržo dokumentus. Jam taip pat ne paslaptis, kad jūs žinojote, kur ta vieta ir kas ten padėta. Jis todėl žino, kad buvo trobelėje tą naktį, kai Devaržas prieš mirtį man davė paskutinius nurodymus dėl kolekcijų ir dokumentų, tą naktį, kai jūs,— atleiskite man, Damfi, bet mums reikia apie viską kalbėti atvirai,— tą naktį, kai jūs, stovėdamas už durų, slapta klausėtės ir savo vilkiška išraiška išgąsdinote Greisę. Nesiginkit! Ji pati man sakė. Tą naktį prisėlinęs jūs išgirdote vertingų žinių, kurias labai pelningai panaudojote, o jūsų atsėlinimas galutinai paskatino Greisę nebedvejoti ir bėgti su manimi.

Juodu buvo susikaupę ir nepaprastai išblyškę. Artūras nuėjo prie durų.

— Ateisiu pas jus rytoj, kai tik sugalvosiu išsamesnį gynimosi planą,— tarė jis užsigalvojęs.— Mums,— jis specialiai pabrėžė daugiskaitą,— mums teks susiremti su klastinga moterim, kuri dar gali mus pašokdinti. Prisiminkite, kad visa mūsų atrama — Ramiresas. Jis mūsų sąjungininkas, todėl tvirtai kibkitės į jį. Likit sveikas!

Ir jis išėjo. Kai tik paskui jį užsitrenkė durys, iš kontoros į kabinetą įpuolė klerkas.

— Nors jūs liepėte, sere, netrukdyti, bet iš Vingdemo gauta svarbi telegrama.

Misteris Damfis mechaniškai ją paėmė, išskleidė ir, perskaitęs pirmąją eilutę, sušuko:

— Tuojau sugrąžinkit tą džentelmeną! Stokit! Truputį palaukit! Ne, nereikia, galit eiti!

Klerkas skubiai išėjo. Misteris Damfis atsisėdo už stalo ir dar sykį perskaitė šias eilutes:

Vingdemas, 7 d., 6 val. ryto. Vakar ant Konrojaus kalvos nužudytas Viktoras Ramiresas. Suimtas Gabrielis Konrojus. Misis Konroj dingo. Žmonės sunerimę, nusistatę prieš Gabrielį. Laukiu nurodymų.

Fitčas

Damfio mintyse lyg aidas nuskambėjo Artūro Puanzeto žodžiai, pasakyti išeinant: „Visa mūsų atrama — Ramiresas. Tvirtai kibkitės į jį!" Ir štai Ramireso nebėra; jie neteko vienintelio liudytojo. Tas intrigantas Gabrielis jį nužudė. Vadinasi, jo blogiausi įtarimai buvo pagrįsti. Kas dabar daryti? Reikia nedelsiant išsikviesti Puanzetą. Peržiūrėti visą gynimosi planą. Rytoj jau gali būti per vėlu. Na, reikia pagalvoti!

Vienas priešas kalėjime, kaltinamas žmogžudyste; kitas, misis Konroj — tikrasis Ramireso žudikas, kuo Damfis nė neabejojo,— pasislėpęs. Tad kuriam galui dabar liudytojai?! Likimas, sužlugdęs šiuos tris sąmokslininkus, jį išgelbėjo. Valandėlę misterio Damfio širdį pripildė dėkingumas kažkokiai aukštesnei esybei, gal pačiai apvaizdai, už ypatingą rūpinimąsi juo. Jį net pagavo kažkoks nesuprantamas jausmas, kuris, deja, panašiomis aplinkybėmis apima daugumą žmonių, kada jie įsitikinę, jog apvaizda juos saugoja ir nebyliai pripažįsta jų dorybę. Taigi gėris (Damfis) nurungė blogį (Konroją ir kitus).

Žinoma, teismo ir kalbų neišvengsi, o ir tas žmogus, pavojaus valandą netekęs galvos, gali viską iškelti aikštėn. Ir kas gali garantuoti, kad neprisistatys misis Konroj ir kad ji nesikiš? Damfis neabejojo, kad jos jausmas vyrui kur kas didesnis, negu jis anksčiau manė, todėl, norėdama jį išgelbėti, ji gali viskam ryžtis. Kaip galėjo tokio tvirto būdo moteris pasiduoti šitokiai silpnybei? Kodėl ji nesumetė nužudyti ir Gabrielio? Aišku kaip dieną, ši apvaizdos malonė ne ligi galo apgalvota ir turi trūkumų, kuriuos misteris Damfis, praktiškas žmogus, galėtų pašalinti. Tuo metu jam šovė į galvą mintis — velniškai išganinga idėja, ir jis, nieko nelaukęs, sėdo rašyti. Nors laikoma, kad piktadarystė būna dramatiška, tačiau

misteris Damfis tuo metu atrodė kaip paprasčiausias į darbą įsitraukęs finansininkas. Balkšvai mėlynos jo akys nesvaidė žaibų; švariai nuskustame veide nežaidė velniška šypsena, iš šaltų drėgnų lūpų nesigirdėjo karštligiškų šūksnių. Jis rašė metodiškai ir sparčiai, per daug negaišuodamas ir be reikalo neskubėdamas. Parašęs kokį pustuzinį laiškų, sulankstė, užantspaudavo, bet klerko nepasišaukė, o pats nuėjo į kanceliariją, o paskui į didžiulę buhalteriją. Matyt, žinia apie Ramireso nužudymą buvo jau pasklidusi, ir, susimetę į būrelį, klerkai apie tai kalbėjosi, o kai įėjo ir buhalterijos viduryje atsistojo šis didis žmogus, smalsių ir susidomėjusių balsų klegesys nuščiuvo.

— Fitčai, sykiu su Džadsonu šiandien vakare greituoju diližanu važiuokite į Skurdųjį Slėnį. Kelionėje negaišuokite ir dėl išlaidų nesivaržykite. Nuvykę laiškus įteikite adresatams, ir jie nurodys, ką toliau daryti. Sužinokite visas smulkmenas ir praneškite man. Kiek mūsų investuota į Slėnį, misteri Piblsai? Tikslios sumos galite nesakyti.

— Šiuo metu daug daugiau, nei paprastai, sere. Didelė suma.

— Jeigu kam nors šautų į galvą susieti mūsų banką su šiuo įvykiu, padidinkite investavimus.

— Sere, gal man reiktų pasirūpinti mūsų tenykščiu prievaizdu Konrojum?— pagarbiai pasiteiravo Fitčas.

— Mūsų atstovai jums nurodys, kaip pasielgti, misteri Fitčai; svarbiausia, skaitykitės su viešąja nuomone. Asmeniniai santykiai čia neturi jokios reikšmės. Konrojų turbūt nuteis. Metas, kad šitokie siaubingi nusikaltimai, teršiantieji Kalifornijos kalnakasių reputaciją, būtų išgyvendinti. Kai dėl kažkokio galvažudžio iškyla grėsmė visos valstijos garbei ir gerovei,— Damfis pakėlė balsą, pastebėjęs, kad su dėmesiu klausosi keletas stambiųjų jo banko klientų,— reikia veikti skubiai ir ryžtingai.

Jo gražbylinga nelyginant Bruto kalba būtų klausytojams sukėlusi prisiminimų apie senąją Romą, jeigu jis, išeidamas į savo kabinetą, deja, nebūtų jos pagadinęs, pridurdamas:

— Biznis lieka bizniu, sere!

IV skyrius

MISTERIS HEMLINAS SUTINKA SENĄ MEILĘ

Važiuodamas iš Vingdemo į Sakramentą, misteris Hemlinas beveik niekur be reikalo negaišo. Jo greitas važiavimas, purvais aptaškyti dviračiai ir nuvarytas arklys Sakramente nenustebino nieko, kas tik kiek artimiau jį pažino, o kitų nuomonė Hemliną mažai tedomino. Beje, jis sumojo palikti arklį vienoje arklidėje, miesto pakraštyje, o pats, artimiausiame viešbutyje susitvarkęs drabužius, nuskubėjo Maksvelio duotu adresu. Kai, įsukęs į reikiamą gatvę, už keleto žingsnių pamatė masyvią žvilgančią iškabą „Madam Ekler pensionas", jis staiga šūktelėjo ir sustojo, o kiek padvejojęs, apsisuko ir nuėjo atgal.

Norėdamas paaiškinti tokį keistą misterio Hemlino pasielgimą, turiu išduoti vieną jo paslaptį. Gavęs iš Maksvelio Olės adresą, Džekas gerai nė nepasižiūrėjo ir, tiktai atsidūręs prie pat pastato, nusigando, pamatęs, kad stovi prie to paties pensiono, su kurio viena jausminga auklėtine prieš kelis mėnesius jis vedė karštą, tačiau nekaltą flirtą, norėdamas išblaškyti nuobodulį; jis jai slapta siuntinėjo aistringus laiškučius, labai piktindamas pedantišką pensiono viršininkę. Jeigu jį pažins, įėjimas į pensioną jam bus užkirstas, o jeigu ir įeis, Olės su juo neišleis. Pirmą kartą Hemlinas pasigailėjo, kad garsėja kaip viliokas. Tačiau jis negalvojo pasiduoti. Jis nuėjo tik ligi centrinės gatvės, ten pirmiausia užsuko į kirpyklą, paskui į juvelyrinę parduotuvę ir, kai vėl grįžo prie pensiono, jo akis jau dengė didžiuliai akiniai, o vešlių šilkinių ūsų nebuvo likę nė ženklo. Jeigu skaitytojas prisimins, kaip šis padauža mėgdavo puikuotis savo išore, tikrai įvertins jo atkaklumą ir didelį pasiaukojimą.

Ir vis tiek, įvestas į svečių kambarį, Džekas buvo lyg nesavam kailyje ir jaudindamasis laukė, kaip priims ponia Ekler jo įgaliojimus, pasirašytus advokato Maksvelio. Misteris Hemlinas nebijojo, kad jo vardas sukels

pensiono viršininkei kokį įtarimą, nes laimingomis neilgo romano dienomis jis buvo žinomas kaip Klarensas Spiflingtonas. Ši įmantri pavardė pilnai atitiko Džeko įnorius bei humoro jausmą ir iš dalies išreiškė jo meilės nepastovumą. Likimas Džekui buvo palankus: tarnaitė sugrįžo ir pranešė, kad mis Konroj netrukus ateis. Misteris Hemlinas pažiūrėjo į laikrodį. Kiekviena akimirka buvo brangi. Jis jau ėmė nebetekti kantrybės, kaip staiga atsivėrė durys ir į kambarį tyliai įėjo Olė.

Ji buvo labai daili, berniukiškai tiesi ir atvira, bet kartu kupina moteriško grakštumo ir sužavėjo misterį Hemliną, kuris aplamai mylėjo vaikus, o ypač, kaip ir dauguma vyrų, gražius. Įėjusi Olė vos vos sulaikė juoką, o kai Džekas atsigręžęs išskėtė rankas jos apglėbti, mergaitė pagrūmojo piršteliu ir, rūpestingai uždariusi duris, tyliai sušnibždėjo:

— Ji ateis, kai tik galės prasmukti pro madam kambarį.

— Kas ateis?— paklausė Džekas.

— Sofija.

— Kokia Sofija?— nuoširdžiai paklausė Džekas. Jis net nežinojo savo Dulsinėjos tikrojo vardo. Paslaptingame laiškų pasaulyje ji buvo Žydroji madmuazelė dėl jos mėgstamos dangaus žydrumo suknelės, o kartais jis maloniai vadindavo ją Žydrute.

— Liaukitės apsimetinėję s, kad nepažįstate Sofijos,— atšovė Olė, nesileisdama Džekui pabučiuoti. (Džekas visuomet bučiuodavo vaikus.)— Na, žinot, ja dėta visai su jumis nebesikalbėčiau,— pridūrė ji, palaikydama savo giminę, kaip įprasta moterims bendro priešo akivaizdoje.— Ji jus pastebėjo pro langą, kai pirmą kartą buvote priėjęs prie pensiono, o ir paskui, kai nuėjote ir grįžote nusiskutęs ūsus, ji vis vien jus pažino. O jūs dar klausiate, kokia Sofija! Argi taip gražu? Bet jie greit ataugs, ar ne? — paklausė Olė, turėdama galvoje ūsus.

Džekas ne juokais sunerimo. Begalvodamas, kaip apmulkinti duenją, jis visai buvo užmiršęs apie jos auklėtinę — savo mylimąją. Tai bent!

— Taip, taip,— skubiai jis atsakė, nutaisęs meilų veidą.— Sofija, mieloji... Bet ir tau, brangute, atvežiau laiškelį.

Jis padavė Olei popieriaus lapelį, ant kurio Gabrielis paskubomis buvo pakeverzojęs keletą eilučių. Atidžiai, beveik sulaikęs kvapą, Džekas žiūrėjo į mergaitę, kol ji skaitė. Jis labai nustebo, kai Olė abejingai padėjo laiškelį ir tarė:

— Ak, koks neišmanėlis tas Gabis.

— Bet tu jo paklausysi, tiesa?

— Nė negalvoju,— guviai atšovė mergaitė.— Dar naujiena! Misteri Hemlinai, jūs jo nepažįstat; kiekvieną savaitę būtinai iškrės kokią nors išdaigą.— Pamačiusi nustebusį Džeko žvilgsnį, ji paaiškino:— Štai kad ir praeitą savaitę: atsiunčia man laiškutį, kviesdamas susitikti už gatvės kampo. Kuriem galam visa tai, kai jis tikras mano brolis ir turi teisę ateiti į pensioną? O dabar važiuok pas jį į Vingdemą! Nė už ką!

— O jeigu jis pats negali atvažiuoti?— įkalbinėjo Hemlinas.

— O kodėl negali? Tai vis per tą kvailą drovumą. Mat čia gyvena viena mergina iš San Fracisko Rozė Ringraund, tai ji truputį įsimylėjusi mano kvailutį. Jeigu jau jis galėjo atvažiuoti į Vingdemą, norėčiau žinoti, kas gi jam trukdo atvykti į Sakramentą?

— Parodyk man jo laiškutį,— paprašė Hemlinas.

Olė padavė, sakydama:

— Aibė rašybos klaidų! Ir dar nenori, kad pamokyčiau, tikras nevykėlis!

Hemlinas paėmė raštelį ir perskaitė:

Mieloji Ole,

Jeigu nepakenks tavo pamokoms ir jeigu madam ir draugės nieko nesakys, brolis Gabis laukia tavęs Vingdeme.

Tavo mylintis brolis

Gabrielis

Hemlinas susirūpino. Jis buvo nusprendęs nuslėpti nuo Olės būsimos kelionės svarbumą. Mat misteris Maksvelis prašė atvežti mergaitę „be triukšmo", o ką nors prasitarus pensione, neišvengtum nereikalingo klausinėjimo ir sąmyšio; be to, ir pačiam Džekui būtų buvę daug maloniau keliauti į Skurdųjį Slėnį, kai Olės neslėgtų sielvartas. Ka-

dangi širdyje jis vylėsi iššukti Gabrielį, nieko nesužinant mergaitei, todėl tiesos nesakė. Bet dabar iškilo nenumatyta kliūtis. Tačiau Hemlinas vėl greitai rado išeitį.

— Tai tu galvoji, kad Sofija čia ateis?— staiga jis paklausė neva nekantraudamas.

— Žinoma, ateis,— šelmiškai šypsodama atsakė Olė.— Gudriai sugalvojot, kad susipažinot su Gabiu ir iš jo išprašėt laiškelį. Beje, čia nieko ypatinga, jis kiekvienam padarys, ko prašomas. Štai ir Sofija ateina, misteri Hemlinai; jau lipa laiptais. Manau, kad judviem nebūsiu reikalinga.

Ji išsmuko iš kambario taip tyliai, kaip ir įėjo, o tą pačią akimirką įpleveno aukšto ūgio, liekna, kiek krintanti į akis mergina žydra suknele.

Esu labai nusikaltęs misteriui Hemlinui, kurio paslaptis gal ir be reikalo atskleidžiau šios knygos skaitytojams, todėl jo ir mis Sofijos pokalbį, visiškai slaptą ir neturintį tiesioginio ryšio su mūsų pasakojimu, praleisiu. O kad jam pavyko įtikinti šią merginą savo meilės pastovumu, tokį ilgą tylėjimą paaiškinus abejonėmis dėl jos pačios ištikimybės, ir kad šį drąsų ir sėkmingą apsilankymą nusakė kaip seniai sumanytą ir ilgai svarstytą, norint dar sykį ją išvysti ir viską išgirsti iš jos pačios lūpų,— dėl to, esu įsitikinęs, nė vienas skaitytojas vyras per daug nenustebs ir nė viena dailiosios bei patikliosios lyties atstovė nesuabejos. Turbūt supratingam skaitytojui visiškai pakaks, jei pasakysim, kad misteris Hemlinas gana priekaištingai papasakojo apie savo ilgesį jų ilgo išsiskyrimo metu, o Sofija ašarodama irgi prisipažino abejojusi dėl jo ištikimybės.

Šio švelnaus ir guodžiančio pasikalbėjimo pabaigoje misteris Hemlinas tyliu, susijaudinusiu balsu pridūrė:

— Aš gavau šitą laiškelį Olei, padedant geriems draugams, kuriuos, deja, teko net apgauti, ir dabar, jeigu ji nevažiuos,— man baigta, nors mesk kortas po stalu. O ji, man regis, taip ir žada pasielgti. Jeigu tu, Sofija, kalbi nuoširdžiai ir manęs nepamiršai, jeigu mes mylim vienas kitą, tai eik ir surask Olę, nes sugrįžti be mergaitės, pasijuokti iš švento broliško prisirišimo, įskaudinti geriausio pasaulyje žmogaus širdį — toks lošimas ne man, o ką jau kalbėti apie tavo reputaciją, Sofija, kai kiekvienas

galės tave badyti pirštais. Tu turi priversti ją važiuoti su manim, nes kitos išeities nėra.

Nors misterio Hemlino metaforos buvo gana specifinės, jo argumentai įtikino Sofiją ir ji pasipiktinusi ėmė įkalbinėti Olę važiuoti.

— Jeigu tu, bjauri mergiūkšte, nevažiuosi po to, kai mes patikėjom tau savo paslaptį, niekas pensione tau daugiau nieko nebepasakos. Pamatysi!

Šis grasinimas buvo labai baisus, ir Olė, nė nesusimąstydama, kad paslaptis buvo patikėta ką tik ir jai visai neprašant, daugiau nebesipriešino; ji nunešė Gabrielio laiškelį madam Ekler, kuri mielu noru išleido auklėtinę aplankyti brolio, ir už kokio pusvalandžio jau važiavo su Hemlinu.

V skyrius

TRYS BALSAI

Pabėgęs nuo vylingų Sofijos meilės apraiškų, išvengęs dar pavojingesnės madam Ekler ir sėkmingai įvykdęs savo misiją, Hemlinas atsigavo ir pasidarė toks linksmas, kad Olė, pamaniusi, jog tokį džiugesį bus sukėlęs pasimatymas su Sofija, paleido keletą kandžių pastabų draugės adresu, iš dalies šitaip atsilygindama jai už kišimąsi kur nereikia, o iš dalies pasielgdama pagal visiems gerai žinomus, tačiau nepakankamai išaiškintus moterų psichologijos dėsnius. Tačiau ji labai nustebo, kad Hemlinas visai nepaisė jos kalbų ir nė nemėgino užstoti savo širdies damos. Tiesa, jis atidžiai klausėsi, o kai Olė nutilo, jis staiga pažvelgė į jos šiaudinę skrybėlę bei vešlias auksines garbanas ir paklausė:

— Ar tu, Ole, esi kada buvusi Pietinėse apygardose?

— Ne,— atsakė mergaitė.

— Ir niekada nesi buvus San Antonijo misijoje pas kokius draugus ar gimines?

— Ne,— ryžtingai pasakė Olė.

Misteris Hemlinas nutilo ir valandėlę tramdė arklį,

kuris buvo bepradedąs lėkti zovada. Kai arklys vėl ėmė risnoti, jis vėl prašneko:

— Ten gyvena viena mergina, Ole.

— San Antonijo misijoje?— paklausė mergaitė.

Misteris Hemlinas linktelėjo.

— Ar ji graži?— pasiteiravo Olė.

— Ne, toks žodis jai netinka,— atsakė Hemlinas, iš karto surimtėdamas.— Graži — per menkai pasakyta.

— Tokia kaip Sofija?— vylingai paklausė Olė.

— Velniop tą Sofiją!— Tai pasakęs, misteris Hemlinas sutramdė ir save, ir arklį, nes abu parodė pernelyg didelį staigumą, bauginantį jaunąją keleivę.— Aš norėjau pasakyti, kad tos damos yra skirtingos spalvos.— Jis vėl sumišo, kad pavartojo kortuotojų žargoną.

— Na, žinoma, jūsų dama — būgnų, o Sofija — pikų,— tarė Olė.

L o š ė j a s (staiga susižavėjęs). Taip, būgnų dama!.. Kaip puikiai pasakyta! Ar tu pažįsti kortas?

O l ė (išdidžiai). O kaipgi? Visos mergaitės pensione buria kortomis. Aš — širdžių dama, Sofija — pikų, o jūs — gilių valetas! Žinot (sušnibždėjo susijaudinus), vakar vakare kortos man rodė laišką, tolimą kelionę, mirtį ir susitikimą su gilių valetu. Gilių valetas — tamsaus gymio, juodaplaukis; tai jūs.

M i s t e r i s H e m l i n a s (lengviau atsidusęs, kad keturios kortų rūšys apima visus žmones). Kad jau išėjo tokia kalba, pasakyk man, Ole, ar ten (rodydamas į pensioną) jūs kartais nesikalbėdavot apie angelus? Kokios jie rūšies?

O l ė (susimąstydama). Paveikslėliuose?

H e m l i n a s . Taip. (Klausia, drauge piršdamas atsakymą.) Juk jie juodbruviai, tiesa?

O l ė (ryžtingai). Ne! Visuomet šviesūs.

D ž e k a s . Visuomet šviesūs?

O l ė . Taip. Ir dar kažkokie suglebę.

Kurį laiką jie važiavo tylėdami. Paskui misteris Hemlinas užtraukė tame krašte populiarią dainelę, kurios vieną posmelį Olė sykiu padainavo tokiu nuostabiu balseliu ir taip muzikaliai, kad misteris Hemlinas tučtuojau pasiūlė dainuoti duetu, ir taip jie dainuodami važiavo nykiomis,

saulės išdegintomis Sakramento plynėmis; vienos jų dainos skambėjo nedarniai, kitos — melodingai, bet, šiaip ar taip, jų dainavime nebuvo nė trupučio dirbtinumo, kaip ir paukščių čiulbėjime ar talentingų poetų eilėse, ir jų dainos jaudino ir graudino prastuolius piemenis, storžievius vežėjus bei nuvargusius keliauninkus kaip ir paukščių čiulbėjimas ar poetų eilės. O kai juodu sustojo pasistiprinti pakelės smuklėje, kur Džekas Hemlinas, iš aukšto kalbėdamas su smuklininku, pasirodė neregėtai smarkus ir išdidus ir leido suprasti, kad nepakęs jokio nepaklusnumo, ir kai po viso to jiems padavė nepaprastai gerą vakarienę, apie kurią net pagarbesnis svečias nebūtų išdrįsęs nė svajoti, Olė nusprendė, kad tokio šaunaus žmogaus, kaip tas gilių valetas, ji dar nebuvo mačiusi.

Kai jie vėl leidosi į kelionę, Olė ėmė teirautis apie brolį bei jo šeimą ir sužinojo, kad Džekas susipažino su Gabrieliu tiktai prieš pat atvažiuodamas į pensioną.

— Tai jūs Žiulės visai nepažįstate? — pasidomėjo Olė.

— Žiulės? — mąsliai paklausė Džekas. — O kaip ji atrodo?

— Kaip čia pasakius,— susimąstė Olė,— ją galima laikyti ir širdžių, ir pikų dama.

Džekas valandėlę tylėjo, o paskui, didžiai nustebindamas Olę, ėmė energingais štrichais piešti misis Konroj portretą.

— Jūs gi sakėte, kad nesate jos matęs! — sušuko mergaitė.

— Aš jos ir nemačiau,— atsakė nusijuokdamas lošėjas. — Tik plepu, kas užeina ant liežuvio, ir tiek.

Po trumpos sambrėškos greit sutemo, ir atvėso oras. Blyškiai pilkame dangaus fone kurį laiką ryškiai matėsi vienodas tolimo kalnagūbrio siluetas, paskui jis išnyko, o jo vietoje, tartum užgesusio saulėlydžio emblemos, įspindo žvaigždės. Dabar, staiga stojus nakčiai, kelias, toks lygus ir tiesus dieną, tarsi dingo, ir Olei rodėsi, kad jį užstojo uolos ir milžiniški medžių kamienai, kurie prasiskiria tik prieš įgudusį ir drąsų vežėją. Protarpiais į mergaitę dvelktelėdavo iš pakelės griovio lyg iš atkasto kapo drėgnas tvaikas, ir ji sudrebėdavo, nors ir buvo įsupta

į storą misterio Hemlino kelioninį pledą. Nieko nelaukdamas, Džekas išsitraukė gertuvę ir padavė mergaitei, kuri gurkštelėjo ir užsikosėjo. Būdama sumani, Olė iškart suprato, kad tai viskis. Tik ji labai nustebo, kad pats Hemlinas neėmė nė į burną, ir tuojau pat jam tai pasakė.

— Dar visai vaikas, Ole,— tarė Hemlinas iškilmingu balsu,— aš prisiekiau vienam senam giminaičiui niekada negerti viskio, nebent tik prirašytų gydytojas. Šiam atvejui ir vežiojuosi gertuvę. Kol gydytojas neprirašo, aš ir negeriu.

Buvo visiškai tamsu, ir Olė nematė jo žvilgsnio, o ji kaip ir kiekviena moteris daugiau tikėjo akims, negu žodžiais, nors ir tai ne visada išgelbsti nuo apgaulės. Olė nieko neatsakė. Nutilo ir Hemlinas. Po keleto minučių jis vėl prabilo.

— Kad tu žinotum, Ole, kokia ji mergina!

Būdama labai įžvalgi ir jautri, Olė iškart suvokė, kad Hemlinas kalba apie tą pačią merginą, kaip ir prieš valandą, ir paklausė:

— Ar ta, kur iš Pietų?

— Taip,— patvirtino Hemlinas.

— Papasakokite man viską apie ją,— paprašė Olė,— viską, ką žinote.

— Ne ką težinau,— atsidusęs prisipažino Hemlinas. — Ak, Ole, kaip ji dainuoja.

— Su rojaliu? — išdidžiai paklausė Olė.

— Ne, su vargonais,— atsakė Hemlinas.

Olė, kurios supratimas apie vargonus siejosi su klajojančiu rylininku, tyliai nusižiovavo ir labai abejingai pasakė, jog kada nors, kai išvažiuos pakeliauti, gal ir užsuks pasiklausyti.

Misteris Hemlinas nenusijuokė, bet, suraginęs arklį, ėmė labai rimtai aiškinti, kaip įtaisyti bažnyčių vargonai.

— Kadaise aš ir pats grojau bažnyčioje. Sako, Ole, jog savo muzika taip sužavėdavau žmones, kad jie ir melstis paliaudavę. Seniai tas buvo. Ypač mėgau vieną giesmę iš Mocarto mišių, kurią dažnai grodavau,— kaip tik tą pačią giesmę ji kartą ir giedojo. Štai kaip reikia ją giedoti.

Džekas užtraukė šlovinimo giesmę sopulingajai die-

vo motinai, viską aplink užmiršęs lyg didžiausias maldininkas. Lingės džerškė, ratai barškėjo, kluptelėjus kumelė pasileido zovada, paskui vėl ėmė risnoti, mažytis vežimaitis lakstė iš vienos kelio pusės į kitą, Olės skrybėlaitė čežėjo, prisiplojusi Hemlinui prie peties, o jis vis giedojo. Baigęs giesmę, jis pažvelgė į mergaitę. Ji miegojo.

Džekas buvo tikras menininkas, įsimylėjęs savo meną, bet tas jam netrukdė blaiviai galvoti ir būti atlaidžiam.

— Aš gi pats daviau jai viskio,— sumurmėjo jis, lyg atsiprašydamas Mocartą, kurio kūrinį ką tik atliko.

Labai atsargiai jis perėmė vadžias į kitą ranką, o laisvąja ranka apkabino mergaitę ir, švelniai prisitraukęs arčiau, priglaudė šiaudinę jos skrybėlę ir auksines garbanas prie krūtinės. Ir taip, nė nepajudėjęs, kad neprižadintų miegančios mergaitės, apie vidunaktį jis prisikasė prie mirgančių Fidltauno žiburių. Čia pakeitė arklį, atsisakęs arklininko paslaugų, pats jį įkinkė į dviračius taip tyliai, vikriai ir greitai, kad Olė, įsupta į pagalves bei antklodes, kurias jis pasiskolino iš Fidltauno smuklininko, nė nekrustelėjo. Mergaitė tebemiegojo net kai jis išvažiavo iš Fidltauno ir ėmė kopti stačiu keliu link Vingdemo užkardos.

Iki aušros dar buvo likusi kokia valanda, kai jis pasiekė perėją, bet ir ten prilaikė arklį tik tada, kai vežimaičio ratai ėmė ligi pat stebulių grimzti į vieškelio dulkes. Priešaušrio tamsą dar labiau tirštino milžiniškos pušys, iš abiejų pusių gaubiančios įnoringai vingiuojantį kelią. Viešpatavo gili tyla. Vos girdėjosi dulkių slopinamas arklio kanopų caksėjimas, bet Hemlinas vis dėlto keletą sykių stabtelėjo pasiklausyti kažkokių garsų. Jo gera klausa pagavo žmonių balsus ir meksikietiškų pentinų žvangėjimą, artėjantį iš paskos. Hemlinas žinojo, kad nieko neaplenkė, todėl rimtai susimąstė. Bet jis prisiminė, kad už keleto šimtų jardų tiesiai į Skurdųjį Slėnį yra miško keliukas; kokį pusmylį jis eina lygiagrečiai su Vingdemo vieškeliu, o paskui jį kerta. Balsai sklido iš ten. Privažiavęs prie kryžkelės, slepiamas tamsos ir milžiniškų pušų kamienų, misteris Hemlinas ėmė laukti, kol prajos nepažįstamieji. Po valandėlės balsai pasigirdo jau iš prie-

šakio ir visą laiką sklido iš tos pačios vietos. Matyt, raiteliai taip pat sustojo.

— Čia yra keliukas,— aiškiai tarė vienas balsas.

— Labai gerai,— atsiliepė kitas. — Nusimes geras kampas. Galėsime sutaupyti kokią valandą laiko.

— Reikia joti vieškeliu,— ryžtingai įsiterpė trečias balsas. — Jeigu Džo Holas bus ką nors suuodęs, tai, norėdamas jį apsaugoti, veš į Sakramento kalėjimą. Ir važiuos tiktai vieškeliu, nes kito kelio nėra — supratot? Jokiu būdu negalima jo praleisti!

Džekas Hemlinas visas apmiręs palinko į priekį.

— Bet šituo keliu visą valandą ilgiau joti,— suniurzgė antrasis.

— Vyrukai palauks,— atsiliepė trečiasis.

Nuskardėjo juokas, žvangtelėjo pentinai, ir tamsoje nematomi raiteliai pamažu ėmė slinkti į priekį.

Hemlinas sėdėjo sustingęs, kol tolumoje nuščiuvo balsai, paskui žvilgterėjo į mergaitę, kuri ramiai miegojo ir negirdėjo tų grėsmingų kalbų, nuo kurių staiga užsiplieskė jos bendrakeleivio skruostai, o akyse įsižiebė pikta ugnis. Hemlinas ėmė dvejoti. Jei važiuotų į Vingdemą, reiktų atsargiai vilktis linčininkams iš paskos ir tada negalėtų laiku sukelti aliarmo. Galima miško keliuku važiuoti tiesiai į Skurdųjį Slėnį, bet tada jis prasilenktų su šerifu ir kaliniu, jeigu tik jie bus įspėti ir laiku spėję pasišalinti. Jei ne mergaitė, kuri miega šalia jo nieko nenujausdama, jis surizikuotų aplenkti raitelius. Dabar apie tai nebuvo ko nė galvoti. Jam teks vilktis paskui juos ligi pat Vingdemo, palikti ten mergaitę, o tada gal nusišypsos laimė ir jis anksčiau už juos pasieks Skurdųjį Slėnį. Jeigu tik linčininkai nors kiek užgaiš Vingdeme, taip ir bus. Ir jis vėl su meile ir gailesčiu pažvelgė į mergaitę, nors ką tik buvo pagalvojęs, kad jinai jam kliudanti. Jis laikė mergaitę glėbyje ir beveik nealsavo, kad neprižadintų, vildamasis, jog miegančią nuveš į Vingdemą, kur, palikęs ištikimojo ginklanešio Pito globai, galės išvažiuoti ir išvengti keblių jos klausimų. Kaip ir daugumas vyrų, misteris Hemlinas labiausiai už viską bijojo moterų ašarų, nors šį sykį ta moteris buvo tik paauglė, ir pirmą kartą gyvenime suabejojo savo jėgomis ir pabūgo, kad iš susijaudinimo ko

neprasitartų apie jos broliui gresiantį pavojų. Niekada Džekas taip nesisielojo dėl pašalinio žmogaus nelaimės, niekada taip nesikrimto dėl svetimo likimo. Į pavojų jis ėmė žiūrėti tarsi ne savo, bet Olės akimis, ir jeigu dabar Olė būtų ėmusi raudoti, reikia manyti, kad ir šis simpatingasis padauža būtų pravirkęs drauge. Va kaip nuoširdžiai jis buvo atsidavęs tai mergaitei. Jis lengviau atsiduso, kai auštant nuvargusi kumelaitė juos įdardino į Vingdemo priemiesčio gatvę, grįstą žvirgždu ir susmulkintomis uolienomis. Džekas dar labiau nudžiugo, kai tie trys nakties balsai, dabar įgavę ginkluotų raitelių pavidalą, prijojo prie Vingdemo viešbučio verandos, nušoko nuo arklių ir suėjo į barą. Jis buvo nepaprastai patenkintas, kai po valandėlės, paėmęs ant rankų tebemiegančią Olę, greitai ir atsargiai užbėgo laiptais į savo numerį. Akies mirksniu jis prikėlė Pitą, kuris miegojo ant aukšto, atitempė pusnuogį ir apstulbusį į numerį ir nuvedė prie savo lovos, kur apklostyta pledais bei antklodėmis miegojo mergaitė.

— Viešpatie mano, masa Džekai, juk čia vaikas,— šūktelėjo Pitas, apimtas šventos baimės, ir ėmė trauktis atbulas.

— Užčiaupk nasrus! — piktai sušvokštė Džekas. — Tu ją prižadinsi. Klausyk, ką sakau, ilgaliežuvi mulki! Nedrįsk jos budinti, jeigu nori turėti sveikus kaulus, kad galėtum gydytojams pelningai parduoti. Tegul miega, kiek tik nori. Kai ji prabus ir ims klausinėti apie mane, pasakyk, kad išvažiavau atvežti jos brolio. Supratai? Duok jai visko, ko tik panorės, tiktai nepasakok teisybės. Ką tu čia dabar darai, senas kvaily?

Pitas atsargiai ėmė nuo Olės pledus ir antklodes, kurių Džekas buvo suvertęs visą kalną.

— Dieve mano, masa Džekai, jūs uždusinsit kūdikį,— jis tiek teatsakė.

Tačiau, pamatęs, kaip švelniai negras tupinėja apie vaiką, Džekas liko patenkintas.

— Parūpink man arklį! — paliepė jis.

— Nėra kur gauti, masa Džekai, arklidės tuščios. Išgrobstė visus arklius — kiaurą dieną žmonės traukia į Skurdųjį Slėnį.

— Prie verandos stovi trys arkliai,— reikšmingai tarė Džekas.

— Dėl dievo meilės, masa Džekai, šito nedarykit! — sukliko ne juokais išsigandęs Pitas. — Jie tokių pokštų nemėgsta! Dar gali jus užmušti!

Dabar, kada mergaitė kuo ramiausiai miegojo lovoje, o trys balsai apie kažką kimiai kalbėjosi apačioje, bare, Džekui vėl grįžo įprastas įžūlumas.

— Aš dar nenusprendžiau, kokį arklį iš tų trijų paimsiu,— šaltai pasakė Džekas,— bet kai išjosiu, sužinosi iš savininko. Pasakyk jam, kad misteris Hemlinas siunčia linkėjimų ir palieka dovanų kumelę su dviračiais. Gali pasakyti, jei saugos kumelę ir greitai nevys į pakalnę, nuvažiuos mylią greičiau kaip per tris valandas. Tsss! Daugiau nė žodžio! Lik sveikas!

Jis priėjo prie lovos, pradengė pledą, pakštelėjo Olei į įraudusį skruostelį, pagrūmojo kumščiu Pitui ir dingo.

Negras valandėlę klausėsi, sulaikęs kvapą. Kai pasigirdo skardus ir greitas kanopų caksėjimas nuo pakalnėn vingiuojančio akmeningo kelio, jis nusiminęs susmuko šalia lovos.

— Paėmė arklį!.. Nujojo!.. Gailestingasis dieve!.. Čia užmuša už arklį!..

Tuo tarpu misteris Džekas Hemlinas, užsisėdęs ant eiklaus mustango, priklausančio vienam iš trijų raitelių, atstatęs dešinį petį į priekį, įžūliai žiūrėdamas į raudoną saulę, ginė rytinio rūko kamuolius paupio keliu, vedančiu į Skurdųjį Slėnį.

VI skyrius

MISTERĮ DAMFĮ PRIBLOŠKIA NEKILNOJAMO TURTO VERTĖS NEPASTOVUMAS

Misteris Damfis atgavo įprastinį didžiulį pasitikėjimą savim ir nepaprastai energingai ir su pakilia nuotaika ėmėsi keleto labai svarbių reikalų, kuriuos per pastarąsias dienas buvo apleidęs, arba, tiksliau sakant, visai sužlug-

dęs, ir tuo sukėlė entuziazmą visiems nuo jo priklausomiems verteivoms, kurie visą tą laiką maldaute maldavo, kad jis leistų dengtis savo vardu. Jis pritarė draugijos, skatinančios imigraciją į Kaliforniją, veiklai ir suteikė jai piniginę paramą išspausdinti ir išplatinti visoje šalyje milijoną gundančių brošiūrų, kuriose liaupsinami Kalifornijos gamtiniai turtai ir palankios žemdirbystės sąlygos bei įrodinėjama, kad išleisti šimtą penkiasdešimt dolerių kelionei į Kaliforniją yra tas pats, kaip dovanai gauti fermą. Padedant Damfiui, šiai draugijai pavyko išsiųsti į Rytines valstijas gražbylį misterį Blouhardą ir įtaigųjį misterį Vindigastą, kad visa tai papasakotų neišmanėliams tenykščiams gyventojams; ji taip pat pasinaudojo dviejų garsių Kalifornijos statistikų paslaugomis įrodyti, kad Niujorko gatvėse daug daugiau žūsta nuo žaibų ir šalčio per vienerius metus, negu Kalifornijoje per geležinkelių katastrofas ir nuo banditų žuvo per pastaruosius tris šimtmečius. Tą dieną misteriui Damfiui kilo geniali idėja Tacho vandenis atvesti kanalais į San Francišką, kad kiekvienas miestietis galėtų turėti prie savo namų visą vasarą žaliuojančias vejeles. Jis įsteigė du naujus bankus, atidarė naują pašto liniją, įkūrė kurortą, kurio klimatinių sąlygų bei mineralinių šaltinių gydomoji galia buvo specialistų pripažinta ir labai įkyriai reklamuojama; pagaliau jis patvirtino projektą nedidelės priemiesčio vasarvietės, numatytos pavadinti jo vardu. Kaip tik iš ten ir grįžo linksmas paryčiu su savo bičiuliais. Suprantama, vakarykščios prislėgtos nuotaikos jo elgesyje nebuvo nė ženklo.

Po giedros tykios nakties rytas išaušo ūkanotas, visai įprastas vasaros laikotarpiui ir niekuo nepatraukė misterio Damfio dėmesio, tačiau, atėjęs į kontorą, jis pajuto kažkokį tvankumą, nenuteikiantį darbui, tad nusivilko švarką ir nusirišo kaklaraištį. Po to įniko skaityti rytinį paštą ir greitai užmiršo apie orą. Čia buvo ir misis Sepulvidos laiškas, kuriame ji rašė, kad dėl nežinomų priežasčių staiga išseko priekalnių šaltiniai ir nuo troškulio iškrito ir tebekrinta daug galvijų. Tai buvo labai svarbu misteriui Damfiui, kuris turėjo įdėjęs nemažą kapitalą į šią nuostolingą rančą, todėl jis tučtuojau

nusprendė patikrinti, ar žinios apie šiuos gamtos kaprizus tikros, pamanęs, gal tai vien moteriškas aplaidumas ir nemokėjimas tvarkytis. Be to, misis Sepulvida teiravosi apie Konrojaus kasyklą ir išreiškė ketinimą, taip pat moterišką ir lengvapėdišką, tuojau pat atsiimti investuotus į kasyklą pinigus. Pabaigoje ji rašė: „Tikriausiai greitai su jumis pasimatysiu San Franciske. Pepė sakė, kad, sprendžiant pagal žymes ant pakrantės uolų, naktį buvęs toks didžiulis potvynis, kokio dar nepasitaikė nuo 1800 metų. Man baugu gyventi arti jūros, pavasarį ketinu statydintis namus kitur". Damfis gudriai nusišypsojo. Buvo metas, kai jis pavydėjo Puanzetui. Tačiau moteris, kurią jis sumanė vesti, yra lengvapėdė, nesumani ir tegul milžiniškos rančos savininkė, bet per savo neapdairumą gali patekti į skurdą. Matote, ji susiruošė važiuoti čionai du šimtus mylių dėl kažkokio kvailo moteriško užgaido ir prietarų. Būtų puiku, jeigu tas šaunuolis, kuriam be jokių pastangų atiteks toks kąsnelis,— tas nesutrinkantis elegantas, tas išpuikėlis Puanzetas, net nenorintis pastebėti savo laimės,— pasijustų apsigavęs bei apsivylęs ir ateitų pas jį, Damfį, prašyti patarimo ir pagalbos! Ypač po to, kai jo paties patarimai ir pagalba dėl pulkininko Starbotlo pretenzijų pasirodė visai nereikalingi. Jis deramai Puanzetui atsilygins! Misteris Damfis patrynė rankas, mėgaudamasis būsimuoju kerštu.

Kai po valandėlės atnešė pulkininko Starbotlo vizitinę kortelę, misteris Damfis pasijuto labai patenkintas. Kaip tik šiandien galantiškasis pulkininkas turėjo ateiti pas jį atsakymo; Puanzetas, matyt, dar nebuvo su juo susitikęs ir nežino, kas yra tas slaptingasis Starbotlo klientas. Dabar Damfis galės į ožio ragą suriesti pulkininką be Puanzeto pagalbos ir net be jo žinios. Ruošdamasis šiam susirėmimui ir dar norėdamas pažeminti pulkininką, jis tyčia vilkino susitikimą, versdamas pulkininką laukti už durų kokias penkias minutes.

Tuo metu, kai pulkininką Starbotlą pagaliau įleido į kabinetą, Damfis sėdėjo už stalo, dėdamasis labai užsiėmęs. Jis net nekrustelėjo, kai atsivėrė durys, ir pakėlė galvą tiktai po to, kai pulkininkas lengvais žingsniais priėjo prie pat jo ir, nukabinęs lazdą nuo sulenktos al-

kūnės, kur ją paprastai laikydavo, demonstratyviai padėjo ant stalo priešais bankininką. Pulkininko veidas buvo purpurinis, krūtinė nepaprastai išsipūtusi, atrodė, kad dar akimirka — ir jis visas užvirs ir ims lietis per švarko apykaklę, tačiau jo manieros buvo grakščios ir rafinuotos.

— Valandėlę! Tiktai valandėlę, sere! — sušvokštė jis. — Prieš pradedant kalbą apie reikalus, skirkime valandėlę kai kurioms aplinkybėms išsiaiškinti... kaip pridera džentelmenams. Kortelę, kuri štai čia guli ant stalo, prieš dešimt minučių įteikiau vienam jūsų pavaldiniui. Norėčiau sužinoti, sere, ar ji tada jums ir buvo perduota?

— Taip! — piktai atšovė Damfis.

Pulkininkas Starbotlas pasilenkė prie stalo ir ramiai paskambino varpeliu. Tarpduryje tučtuojau pasirodė klerkas.

— Aš norėčiau,— kreipėsi į nustebusį klerką pulkininkas, didingai stovėdamas už misterio Damfio kėdės... — aš pakviečiau jus, norėdamas atsiprašyti už įžeidžiamus žodžius, kuriuos jums pasakiau, ir taip pat už grasinimą... hm... susidoroti su jumis! Įžeidėte mane ne jūs, bet jūsų šeimininkas, kuris dabar mane... hm... ir atsiprašys. Beje, sere, aš pasiruošęs bet kuriuo metu suteikti jums satisfakciją, suprantama, po to, kai jūsų šeimininkas... hm... mane atsipašys.

Misteris Damfis, kuris, susidūręs su pulkininku Starbotlu, vėl pasijuto nesavas kaip ir aną sykį, per jėgą šypsodamasis liepė sutrikusiam klerkui išeiti ir, pretenduodamas į familiarumą, skubiai pasakė:

— Atleiskite, pulkininke, atleiskite. Buvau ir tebesu baisiai užsiėmęs. Nepykite! Įvyko nesusipratimas! Žinot, aš biznio žmogus, o dabar darbo metas.

Misteris Damfis atsilošė kėdėje ir nusijuokė kiek isterišku, panašiu į lojimą juoku — taip juokdavosi jis gana retai.

— Džiaugiuosi šitai girdėdamas, sere, mielai priimu jūsų atsiprašymą,— tarė pulkininkas; jam vėl pasitaisė nuotaika ir suėmė noras nusikeikti. — Velniai griebtų, aš jau galvojau, kad pasikartos panaši istorija kaip su senuoju majoru Toliveriu iš Džordžijos. Prisimenu, Vašingtone tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt aštuntaisiais me-

tais užėjau pas jį. Tada vyko kongreso sesija. Negrui berniukui įteikiu savo vizitinę kortelę. Laukiu dešimt minučių — atsakymo nėra. Tada siunčiu savo bičiulį Džefą Bumerangą su formaliu iškvietimu į dvikovą. (Jį, vargšelį, vėliau nušovė Benas Pastoras Naujajame Orleane.) Ir ką gi jūs, sere, velniai griebtų, sau manote! Po antrojo šūvio majoras mane pasikviečia, o jam abiejuose plaučiuose jau po skylę, jis vos gaudo orą. „Velniškas nesusipratimas, Starai! — jis man sako. — Tarnas neperdavė tavo vizitinės kortelės. Įkrėsk nenaudėliui negrui, Starai, mano vardu! — liepia jis,— nes aš pats jau turbūt nebegalėsiu". — Ir numirė, šimts velnių, kaip tikras džentelmenas!

— Ką jūs galite pasiūlyti? — skubiai paklausė Damfis, nusprendęs, kad tik šitaip galės sustabdyti pulkininko prisiminimų srautą.

— Prisimenu, praeitą kartą, gurkšnodami vyną jūsų namuose, priėjome išvadą, kad tolesnius pasiūlymus pateiksite jūs. Jeigu apsirinku, prašau man atleisti,— išdidžiai pridūrė pulkininkas.

Misteris Damfis jau ketino smogti iš peties — tiesiai pasakyti pulkininkui Starbotlui, kad jo bendrininkė pabėgo ir kad dabar pulkininkas gali ką tinkamas daryti. Tačiau, nujausdamas kažkokį neaiškų pavojų, jis nusprendė veikti kitaip. Pasistūmęs kėdę arčiau pulkininko, draugiškai patapšnojo jam per petį ir tarė:

— Jūs aukštuomenės žmogus, Starbotlai. Ir aš taip pat, — skubiai pridūrė. — Tačiau aš biznierius, o jūs — ne. Tad teisingai supraskime vienas kitą. Neįsižeiskite, bet aš su jumis kalbėsiu kaip biznierius. Moters, kuri dedasi mano žmona, nėra, aš tai suprantu. Bet jūsų nė kiek nekaltinu, nes jūs buvot apgautas ir suklaidintas. Aš turiu įrodymų. Ir štai aš, kaip aukštuomenės žmogus, kaip džentelmenas ir kaip biznierius, sakau: jūsų žaidimas baigtas. Tikiuosi, mane suprantate. Štai, pasižiūrėkite. — Jis įbruko Starbotlui į rankas vakarykščią telegramą. — Jis jau nebegyvas! Linčo teismas! Ji pabėgo!

Pulkininkas Starbotlas perskaitė telegramą, neparodydamas nei nerimo, nei nuostabos.

— Konrojus! Konrojus! Kas jis per vienas? Ar tik ne

Makonrojus iš Sent Džo, bet tikriausiai ne jis. Ne, sere, čia ne jo darbas! Nepanašu, kad būta dvikovos, nors juodu galėjo būti susitarę šauti be įspėjimo. Kur matyta žmogžudyste kaltinti džentelmeną!? Šimts velnių, sere, už tai turėtų atsakyti tas žmogus, kuris išsiuntė telegramą! Telegrama užgauli, sere, labai užgauli!

— O ar jūs nepažinojote misis Konroj?— paklausė Damfis, įsmeigdamas akis į pulkininką Starbotlą.

— Misis Konroj, prievaizdo žmoną, tą nuostabią moterį? Aišku, sere, pažinojau. Ir velniškai man jos gaila. Bet ką tatai turi bendro su mūsų reikalu? Ak, velniai griebtų, štai kur šuo pakastas!— pulkininkas staiga sukikeno, išsitraukė nosinę ir, nutaisęs sumišusį ir sykiu pergalingą veidą, ja pamosavo.— Čia plepalai, sere, grynų gryniausi plepalai. Žmonės daug ką pašneka! Žinia, ji puiki moteris! Šimts velnių, nors ji ir rodė prielankumą pulkininkui Starbotlui, bet kas čia tokio — moterys man visada malonios. Tikiuosi, Damfi, kad jūs mane teisingai suprantate? Mat kokios kalbos pasklido! Vyras ėmė pavyduliauti! Per klaidą užmušė kitą! Žmonės galvoja, kad ji pabėgo su pulkininku Starbotlu! Cha cha cha! Ne, sere,— tęsė jis, staiga nutaisęs rūsčią ir iškilmingą miną,— pulkininkas Starbotlas pareiškia, kad čia grynų gryniausias melas! Tegul ši dama ir labai kvailai pasielgė, bet jos garbei apginti pulkininkas Starbotlas nepagailės net savo galvos. Taip, savo galvos!

Nors absurdiškos ir keistos buvo pulkininko Starbotlo mintys, tačiau Damfis negalėjo nė kiek suabejoti šio žmogaus nuoširdumu; vadinasi, spėliojimai apie misis Konroj klaidingi, ir pulkininko Starbotlo anoniminė klientė — ne ji. Misteris Damfis pajuto, kad jo sukurta hipotezė žlunga drauge su jo viltimis. Jis vėl priklausomas nuo šio pasipūtusio pagyrūno ir tų, kurie slepiasi už jo nugaros. Misteris Damfis nebuvo prietaringas, bet šis nežinomas persekiotojas jam kėlė baimę, ir jis nusprendė žūt būt sužinoti, kas tai. Negi jo žmona tikrai gyva? Gal tas išpuikėlis Puanzetas apsirinka, o gal tik jį, Damfį, sąmoningai klaidina? Kažin ar, gavęs kyšį, pulkininkas Starbotlas pasakytų bent savo kliento pavardę? Reikia pamėginti.

— Ką tik sakiau jums, pulkininke, kad buvote apgautas

moters, kuri dedasi mano žmona. Bet matau, kad ir aš klydau, nes neatspėjau, kas jus siuntė pas mane. Gal aš klydau iš pat pradžių? Gal mano žmona tikrai gyva? Jeigu tai tiesa, aš pasiduodu. Atveskit ją rytoj pas mane, ir dėl visko kuo gražiausiai susitarsim.

— Jūs pamirštate, sere, kad ji nenori su jumis susitikti, kol teisme neįrodys savo ieškinio pagrįstumą,— pareiškė pulkininkas Starbotlas.

— Štai kaip! Štai kaip, mielas bičiuli. Bet, manau, mudu dėl visko susitarsim. Jūs, žinoma, esate girdėjęs, kad mes, biznieriai,— tokia netgi yra taisyklė,— stengiamės vesti derybas tiesiai, be tarpininkų. Laikysimės šios taisyklės ir dabar. Žinoma, trečiajam asmeniui — jūs mane suprantate — vis tiek bus išmokėtas komisinis atlyginimas, netgi pasakyčiau, dividendas. Taigi! Biznis lieka bizniu! Supraskite mane teisingai, kaip džentelmenas ir aukštuomenės žmogus. Štai ką aš siūlau: pristatykite mane savo samdytojui, atveskite čionai tą moterį, ir aš jums gerai atsilyginsiu. Ne, ne! Žinau, ką jūs norite pasakyti, jus įpareigoja garbės žodis ir taip toliau. Pats būdamas džentelmenas, suprantu jūsų padėtį ir gerbiu jūsų pažiūras. Todėl man tik pasakykite, kur galėčiau tą moterį surasti. Jūs būsite niekuo nedėtas dėl mūsų susitikimo, suprantat? Aš pats pasirūpinsiu, kad jūsų klientas jums sumokėtų deramą honorarą. O iš savo pusės laikyčiau malonia pareiga jums pasiūlyti penkių tūkstančių dolerių čekį, jeigu tik tokia suma jus patenkintų.

Pulkininkas atsistojo ir kokią minutę susikaupęs ir tylėdamas pūtė krūtinę. Kai jo švarko viršutinės sagos vos nepradėjo braškėdamos trūkinėti, jis staiga karštai paspaudė Damfiui ranką.

— Leiskite man,— tarė jis kimtelėjusiu iš susijaudinimo balsu,— pasidžiaugti, kad susidūriau su tikru džentelmenu ir garbingu žmogum. Atvirai pasakysiu, jūsų jausmai, sere, parodo jūsų kilnumą. Aš labai didžiuojuosi, sere,— užsidegęs kalbėjo pulkininkas,— susipažinęs su jumis. Bet turiu pasakyti, nors man ir labai nemalonu, kad negaliu jums suteikti pageidaujamų žinių. Aš ir pats nežinau nei savo kliento pavardės, nei adreso.

Damfis buvo pradėjęs klausytis pulkininko kalbos

nušvitęs iš pasitenkinimo ir kiek su panieka, bet, išgirdus šiuos žodžius, jį suėmė apmaudus įtarimas.

— Jūs pasielgėt velniškai neapdairiai!— kiek bedrįsdamas užgauliau šūktelėjo jis.

Pulkininkas Starbotlas, tarsi nepastebėjęs įžūlaus Damfio tono, arčiau prisistūmė kėdę ir uždėjo ranką bankininkui ant peties.

— Jūs kalbėjote su manim atvirai ir nuoširdžiai, kaip garbingas žmogus ir džentelmenas,— prabilo jis,— todėl laikau savo pareiga jums atsilyginti tokiu pat atvirumu bei nuoširdumu, nes Kalpeperas Starbotlas iš Virdžinijos nėra koks sukčius. Jeigu aš jau kartą pareiškiau, kad nežinau savo kliento pavardės nei adreso, tai leiskit atkreipti jūsų dėmesį, sere, visam pasauly neatsiras žmogaus, kuris lieptų man dar sykį tatai patvirtinti. Juo labiau, sere,— pridūrė pulkininkas, mostelėjęs ranka,— to nereikalaus džentelmenas, kuris man suteikė garbę, parodydamas atvirumą, ir kuris tokio pat atvirumo tikisi iš manęs. Leiskite jums padėkoti, sere,— tarė jis, atsakydamas į skubų Damfio gestą, reiškiantį visišką pritarimą,— ir tęsti savo kalbą toliau.

— Manau, kad nėra jokio reikalo nurodyti jums žmogaus, kuris pavedė man šią bylą. Pakaks, jeigu duosiu džentelmeno garbės žodį, kad to žmogaus jūs nepažįstate. Tai garbingas žmogus, nors visuomenėje užima labai kuklią vietą ir yra tiktai mano tikrojo kliento patikėtinis. Kada aš ėmiausi šios bylos, man buvo įteiktas užantspauduotas vokas, kuriame įdėtas raštelis su mano kliento ir svarbiausio liudytojo pavardėmis. Pagal instrukciją turiu teisę atplėšti voką tiktai tuo atveju, jei sužlugtų derybos ir iškiltų reikalas bylą perduoti į teismą. Štai tas vokas! Kaip matote, jis užantspauduotas!

Misteris Damfis nesąmoningai ištiesė ranką į voką. Mandagiu gestu išreiškęs nuoširdų apgailestavimą, pulkininkas Starbotlas atstūmė jo ranką, po to padėjo voką ant stalo ir kalbėjo toliau:

— Savaime suprantama — tokia mano nuomonė — dabar nėra rimtų priežasčių perduoti bylą į teismą, todėl pagal instrukciją neturiu teisės atplėšti voko ir jo neatplėšiu. Jeigu netyčia jį užmirščiau ant šito stalo, o rytoj

jį man sugrąžintų taip pat užantspauduotą,— tai aš, kaip džentelmenas ir doras žmogus, galvoju, jog nebūsiu sulaužęs savo įsipareigojimų.

— Taigi,— sukikeno Damfis.

— Neįsižeiskite, jeigu aš iškelsiu dar vieną sąlygą, žinoma, visai formalią, kaip yra priimta tarp džentelmenų. Imkite plunksną ir rašykite, ką sakysiu.— Misteris Damfis paėmė plunksną. Pulkininkas Starbotlas, prispaudęs ranką prie savo garbingosios krūtinės, ėmė susikaupęs pamažu žingsniuoti po kambarį, lyg sekundantas, matuojantis atstumą tarp priešininkų.— Jau?

— Taip,— nekantriai atsakė Damfis.

— „Šiuo pareiškiu, kad tuo atveju, jeigu kam nors atskleisiu paslaptį, man patikėtą pulkininko Starbotlo, tai, be atskiro iškvietimo į dvikovą, suteiksiu jam satisfakciją, deramą tikram džentelmenui, leisdamas jam pasirinkti dvikovos laiką, vietą bei ginklą, o jeigu atsisakysiu su juo kautis, tai būsiu melagis, bailys ir niekšas".

Įsitraukęs į šio iškilmingo dokumento kūrimą, o gal negalėdamas pažvelgti žemyn per išsipūtusią krūtinę, pulkininkas Starbotlas nematė, kokia niekinanti šypsena iškreipė lūpas žmogui, einančiam jo sekretoriaus pareigas. Šiaip ar taip, Damfis pasirašė šį dokumentą, ir pulkininkas Starbotlas paėmęs įsikišo jį kišenėn. Tačiau išeiti jis dar neskubėjo.

— O... hm... dėl čekio,— tarė pulkininkas kostelėdamas,— tai aš galvoju, jog geriausia būtų, jei dabar lieptumėt jį išrašyti ir pats pasirašytumėt, kad vėliau nebūtų jokių nesusipratimų.

Misteris Damfis valandėlę dvejojo. Jei čia sandėris, tai kur kas teisingiau iš pradžių susipažinti su laiško turiniu, bet šyptelėjęs išrašė čekį ir padavė pulkininkui.

— Jeigu jūsų per daug neapsunkintų,— manieringai pasakė pulkininkas,— ar negalėtumėt dėl tos pačios priežasties paduoti šį čekį kuriam savo klerkui, kad paimtų man pinigus.

Nenuleisdamas akių nuo voko, misteris Damfis piktai paskambino varpeliu ir padavė čekį įėjusiam klerkui, o pulkininkas Starbotlas tuo metu abejingu veidu kukliai nuėjo prie lango.

Ligi gyvenimo pabaigos Starbotlas gailėjosi, kam buvo toks atsargus ir paprasčiausiai neįsidėjo čekio į kišenę. Mat jam einant prie lango, grindys po kojomis staiga pakilo ir taip pat staiga nusileido žemyn, nublokšdamos jį prie židinio. Jam pasidarė negera ir ėmė svaigti galva. Lyg viesulas jo galvoj pralėkė baisi mintis, kad jį bus ištikęs apopleksijos priepuolis, ir jis atsigręžė į bankininką, bet ir tas buvo pašokęs nuo kėdės ir įsikibęs į svyruojantį rašomąjį stalą, taip pat išsigandęs ir mirtinai išblyškęs. Sekančią akimirką su trenksmu ant grindų brinktelėjo knygų spinta, o gretimuose kambariuose pasigirdo klaikus šauksmas; visur aplinkui tapsint kojoms, džerškiant dūžtantiems langams bei braškant sijoms, pulkininkas ir Damfis puolė prie durų. Jos prasivėrė per kokius du colius ir užsikirto. Riaumodamas kaip į spąstus įkliuvęs žvėris, Damfis šoko prie klebančio lango ir išsikerėblino į gatvę. Tuojau pat ir pulkininkas Starbotlas atsidūrė greta bankininko ant šaligatvio ir ten abu kaip mat persiskyrė, dėl to nė kiek nesijaudindami ir nesigailėdami, lyg būtų buvę visai nepažįstami. Juos suvedusi byla, dar nebaigta ir prieš valandėlę taip jaudinusi abudu, buvo užmiršta, palaidota ir užgožta naujo troškimo, kurį galima išreikšti vieninteliu žodžiu: bėgti! Nesvarbu kur — tik bėgti!

Plačioje gatvėje spietėsi minios išblyškusių, priblokštų ir mirtinai išsigandusių žmonių; praradę galvas, jie bėgo, vedami tik gyvuliško instinkto. Vieni, apimti isterijos, nei iš šio, nei iš to garsiai kvatojo ir be perstojo pasakojo visokias nesąmones. Kiti be žado, netekę vilties ir jėgų, nustėrę glaudėsi po namų karnizais prie kaminų, kur ant jų biro tinkas ir plytos. Treti, užklupti pavojaus darbo metu, tarsi nebegalėjo nuo jo atsitraukti: vienas bėgo, pagriebęs pundą dokumentų, kitas spaudė po pažastim buhalterinę knygą. Kai kurie buvo praradę bet kokį padorumą ir pusnuogiai lakstė po gatvę. Buvo ir tokių, kurie, bėgdami nuo mirties, patys puolė į jos glėbį: vienas užsimušė, mėgindamas galva pramušti stiklinį stogą, kitas iššoko pro langą iš ketvirto aukšto. Kiti, net žinomi drąsuoliai, drebėjo iš baimės kaip maži vaikai; vienas perėjūnas, patyręs gyvenime daugybę pavojų, gulėjo

kampe leisgyvis, nors jo kambaryje vos keletas colių teišbyrėjo tinko. Buvo optimistų, kurie, spręsdami pagal kažkokius paslaptingus ženklus, tvirtino, kad pavojus praėjo ir daugiau nebepasikartos. Buvo ir pesimistų, kurie linguodami galvas pranašavo, kad sekantis smūgis būsiąs pražūtingas. Daug kas spietėsi apie kauges nuolaužų, prikritusių nuo karnizų ir kaminų; apie negyvus arklius, užsimušusius, kaip ir vežėjai, į žibintų stulpus; apie telegrafą ir laikraščių redakcijas, norėdami sužinoti apie katastrofos mastą. Tolimesnėse nuo centro gatvelėse ir skersgatviuose žmonės sėdėjo ant slenksčių ar šaligatviuose ant kėdžių, su nerimu žiūrėdami į savo rankomis pastatytus namus ir į klastingą, žydrą dangaus skliautą, apgaulingai jiems besišypsantį. Jie dabar bijojo ir tolumoje plytinčių laukų, kuriuos, padalinę į sklypus, išpardavė ir kurie dabar staiga sukilo prieš juos, slydo iš rankų, sprūdo iš po kojų. Buvo nepaprastai baisu, kad ši tyli, kantri žemė, žmonių palaiminta ir papuošta, tarnavusi jiems tiek geru, tiek sunkiu metu, ėmė ir apvylė juos. Tad nenuostabu, kad, nugarmėjus į vandenį nedidelei pajūrio vilai, jos savininkas, beprotiško įtūžio pagautas, netardamas nė žodžio, stipriai sugniaužęs kumščius grūmojo motinai žemei.

Tikras žmonių aukų skaičius ir medžiaginis nuostolis buvo daug mažesnis, negu kilęs išgąstis, todėl po kokio pusvalandžio daugumas žmonių jau šaipėsi iš savo baimės. Misteris Damfis, būdamas praktiškas ir blaivaus proto, vienas iš pirmųjų atitoko ir suprato, kad pavojus jau praėjęs. Visi nurimo, kai šis didis žmogus, turintis tiek daug ką prarasti, ryžtingai pakvietė savo klerkus ir kitus žmones grįžti prie darbo ir pats nuėjo į kontorą. Pirmiausia jis puolė prie stalo, bet voko ten nebuvo. Po to skubiai peržvelgė dokumentus, pasidairė ant grindų, prie išdaužto lango, tačiau veltui.

Damfis tučtuojau paskambino varpeliu. Įėjo klerkas.

— Ar išmokėjot pagal čekį?

— Ne, sere. Kai mes skaičiavom pinigus...

— Nemokėkit, o čekį grąžinkit man!

Jaunasis klerkas dar tebedėstė kolegoms savo nuomonę, kad misteris Damfis tikriausiai taupo grynus pinigus,

laukdamas indėlininkų „supuolimo", kai Damfis jį vėl iškvietė.

— Nueikite pas misterį Puanzetą ir paprašykite, kad jis kuo skubiausiai atvyktų pas mane!

Po penkių minučių klerkas uždusęs grįžo.

— Misteris Puanzetas prieš ketvirtį valandos išvyko į San Antoniją.

— Į San Antoniją?

— Taip, sere, sako, kad misija labai nukentėjo.

VII skyrius

DREBA ŽEMĖ, IR ŽLUNGA TEISINGUMAS

Pirmąją dieną po Viktoro Ramireso nužudymo Skurdusis Slėnis buvo kaip niekad subruzdęs. Nepasakysi, kad žmogžudystė retas dalykas šiame idiliškame slėnyje, iš pasalų čia būdavo nužudoma ir eilinių, ir žymesnių piliečių, o dėl tokio prašalaičio niekas nebūtų nė susijaudinęs. Tačiau meksikiečio nužudymas sukėlė audringą susidomėjimą todėl, kad įtarimas krito ant tokių garsių žmonių, kaip misteris ir misis Konrojai, kurie jau ir anksčiau visiems kliuvo. Dvi dienas miestelis neturėjo ramybės.

Apie žmogžudystę pirmoji pranešė Selė, kuri užtiko vargšą Viktorą, anksti rytą išėjusi į Konrojaus kalvą, matyt, ieškodama vakare negrįžusio į viešbutį gyventojo. Kai kurie aštrialiežuviai, savaip išsiaiškinę mis Klark rūpestį dėl meksikiečio, sakė, kad jis pats nusižudęs, kitaip negalėdamas ja atsikratyt, bet vos tik pasklido žinia apie Gabrielio ir jo žmonos dingimą, šios pašaipos liovėsi. Kažkoks auksakasys dar pareiškė, kad tos pat dienos rytą praeidamas jis matęs, kaip Gabrielis vilko už apykaklės Ramiresą bjauriai plūsdamasis. Po to mis Klark su dideliu noru paliudijo, kad savo akimis mačiusi, kaip misis Konroj slapta kalbėjosi su Viktoru prieš pat jo nužudymą. Po to kinas, nešęs Gabrieliui laiškutį, be jokio noro paliudijo, kad, vos tik išėjęs iš namų, jis girdėjo krūmuose grumiantis ir šaukiant pagalbos, tačiau šis jo parodymas

nebuvo įtrauktas į parengtinės kvotos dokumentus, remiantis garsiuoju Kalifornijos valstijos įstatymu, kad kiekvienas pagonis yra melagis, o teisybė tegimsta tiktai krikščionio arijo širdyje; žmonės taip pat nepaisė kino, nes norėjo tikėti versija apie Gabrielio pabėgimą, be to, šitas pusgalvis kinas galėjo viską supainioti. Parodymus davė ir auksakasiai, dirbę kalno papėdėje,— jie vakare matę Gabrielį einantį į kalvą. Bet tiek nuo valdžios, tiek nuo visuomenės prasprūdo vienas svarbus faktas — misis Konroj laiškelis, kurį atrado Selė ir perdavė misis Markl, o pastaroji advokatui Maksveliui. Apie šį laiškelį težinojo tiktai keletas skaitytojui jau aprašytų asmenų.

Dėl šios žmogžudystės buvo sugalvota daugybė hipotezių, kurios bemaž kas valandą keitėsi ir jaudino visuomenę. Pasak pirmosios, Gabrielis užklupęs žmoną su meilužiu, susiruošusius bėgti, ir nudobęs jį vietoje. Vėliau imta šnekėti, kad, suklastojęs žmonos braižą, Gabrielis atsiviliojo Ramiresą į kalvą ir jį nudūrė; šia hipoteze tuoj buvo mielai patikėta, nes tai jau tyčinė žmogžudystė. Dar vėliau imta kalbėti, kad Gabrielis sykiu su žmona nužudė jos meilužį, nes jis grasinęs atskleisti tiesą. Vakarop, kada Skurdžiojo Slėnio protai galėjo sujungti savo išmintį, buvo nuspręsta, kad Gabrielis ir misis Konroj pašalino sau iš kelio teisėtą savininką to rūdyno, kurį Gabrielis buvo užsigrobęs; ši hipotezė vyravo rekordinį laiką — kokias dvi valandas,— mat ji labiausiai atitiko visų nuomonę, kad pats Gabrielis nieku gyvu nebūtų galėjęs atrasti sidabro. Vėliau toji hipotezė buvo kiek pataisyta, atseit Viktoras ne sklypo savininkas, bet pavojingas liudytojas, todėl Konrojai ir nusprendę juo atsikratyti. O kai, tikriausiai dėl kokio neatsargaus advokato Maksvelio išsireiškimo, pasklido gandas, jog Gabrielis Konrojus esąs apsišaukėlis, prisidengęs svetimu vardu, kitokie spėliojimai pasidarė nebereikalingi. Tardytojas ir prisiekusieji ėmė žmogžudyste kaltinti „nežinomą asmenį, pasivadinusį Gabrieliu Konrojum", o Skurdžiojo Slėnio gyventojai prie kitų Konrojaus nusikaltimų pridėjo dar ir svetimo vardo pasisavinimą. Dabar paaiškėjo ir kita paslaptis — kas Skurdžiajame Slėnyje keletą kartų buvo nuvaręs arklius ir apvogęs aukso plovyklas.

Aš taip smulkiai pasakoju apie viešosios nuomonės keitimąsi dėl šios žmogžudystės, nes manau, kad tai būdinga tiktai Skurdžiajam Slėniui ir kad panašių dalykų niekada negalėtų atsitikti labiau civilizuotame už šį krašte.

Vargu ar reikia sakyti, kad vienintelis žmogus Skurdžiajame Slėnyje, niekada nesuabejojęs Gabrielio nekaltumu, buvo misis Markl. Ji ne tik pati tikėjo, kad Gabrielis tapo piktų intrigų auka ir kad tikrasis nusikaltėlis yra misis Konroj, velniškai klastingai įpainiojusi savo vyrą ir suvertusi jam kaltę, bet ir stengėsi įtikinti advokatą Maksvelį ir Selę. Dar daugiau, ji privertė savo pagalbininkę prilaikyti liežuvį, kai toji impulsyvi ir paslaugi mergina davė parodymus tardytojui, užsidengusi veidą juodu vualiu ir apsivilkusi gedulo rūbais, kokius skubomis pavyko gauti Skurdžiajame Slėnyje.

„Mis Klark parodymai,— rašė „Sidabrapolio šauklys", — pertraukiami ašarų ir kada ne kada išsiveržiančių piktų žodžių žudiko adresu, smarkiai paveikė prisiekusius dideliu tiesumu, kokio ir reikėjo laukti, turint galvoje švelnius liudytojos ryšius su nelaimingąja nusikaltimo auka. Pasirodo, ji seniai pažįstama su Ramiresu, kuris ir buvo pas ją atvažiavęs, tikėdamasis laimingai apvainikuoti seniai širdyje liepsnojančią meilę, tačiau niekšiška žudiko ranka pakeitė nuotakos vainiką į gedulo šydą. Nors dėl moteriško kuklumo liudytoja ir varžėsi, tačiau iš jos lūpų išsprūdo keletas žodžių, iš kurių galima spręsti, kad vyriškas pavydas buvo svarbiausia nusikaltimo priežastis. Žmonės kalba, kad prieš vedybas Gabrielis dažnai lankydavęsis mis Klark namuose".

Aš pateikiu šią laikraščio iškarpą ne vien dėl to, kad jos pabaigoje siūlomas naujas žmogžudystės priežasčių aiškinimas, bet todėl, kad šis straipsnis parašytas gražiai ir poetiškai, ne taip, kaip „Skurdžiojo Slėnio Vėliavos" pranešimas, kuris, deja, buvo šitoks:

„Selė — šauni liudytoja. Apsimūturiavusi dešimčia jardų pirmarūšio juodo muslino, pirkto Brigso krautuvėje, ir apsigobusi galvą juodu tinkleliu nuo moskitų, ji išdidžiai tripnojo prie liudytojų suolo, nelyginant žvitri kumelaitė, įkinkyta į laidotuvių karietą. Jeigu mis Selė nusprendė

gedėti kiekvieno viešbučio gyventojo, kuriam tik ji yra padavusi kotletų, jai patariame nusipirkti visą Brigso musliną ir ligi sezono pabaigos išsinuomoti iš Pato Hulano laidotuvių karietą. Galvotesniems žmonėms ir be paaiškinimo suprantama, jog šiuo cirko vaidinimu „Šauklys" nori nuslėpti nuo visuomenės tikrąsias žmogžudystės priežastis, nes manoma, kad jos susietos su daug svarbesniais asmenimis negu Selė. Pavardžių mes neminėsime, tačiau norėtumėm žinoti, ką vakar vakare dešimtą valandą „Šauklio" redaktorius veikė Pito Damfio patikėtinio buhalterijoje. Gal kartais jis tikrino, kiek turi banke pinigų? O kokia jo sąskaita šiandien? Jūs tikriausiai suprantate mūsų užuominą?"

Pirmą valandą dienos „Šauklio" redaktorius šovė į „Vėliavos" redaktorių, bet nepataikė. Pusę antros per susišaudymą Brigso krautuvėje pistoletų šūviais buvo sužeisti du vyrai; kivirčo priežastys neišaiškintos. Devintą valandą šešetas vyrų neskubėdami perėjo centrine gatve ir užlipo į antrąjį Brigso sandėlio aukštą. Po dešimties ar penkiolikos minučių iš įvairių smuklių dar koks tuzinas vyrų lyg niekur nieko pamažėle nužingsniavo prie Brigso krautuvės, ir pusę dešimtos ant Brigso sandėlio jau buvo susirinkęs koks pusšimtis. Tuo metu kiek mažesnis būrys žmonių, sakytum atsitiktinai, be jokio pastebimo tikslo susirinko prie nedidelių dviaukščių teismo rūmų, kur buvo laikomas suimtasis. Dešimtą valandą beprotiškai vydamas arklį, į Skurdųjį Slėnį įlėkė raitelis; nuilsintas jo arklys tuoj pat krito ant žemės. Netrukus atvykėlis per aikštę nuskubėjo prie teismo rūmų. Tai Džekas Hemlinas. Tačiau trys raiteliai, kurių balsus jis girdėjo naktį, buvo jį aplenkę ir dabar nuo teismo rūmų laiptų skelbė savo ultimatumą.

Jų ultimatumas buvo skirtas vienam vieninteliam žmogui. Šis žmogus, kuris, paliktas savo pagalbininkų ir draugų, jau dvylika valandų budėjo prie suimtojo, tai Džo Holas, nepailstantis, budrus, išdidus ir ryžtingas Kalaveraso šerifas. Tokio ultimatumo jis tikėjosi ir laukė, užsibarikadavęs duris, su užtaisytais pistoletais už diržo ir be mažiausios vilties širdyje. Šerifas nepasižymėjo didele išmintimi nei jokiais kitais privalumais, bet dabar

jis buvo pasiryžęs galvą paguldyti už šių grotuotų durų, vykdydamas pareigą, uždėtą užimamos vietos ir tų penkiasdešimties balsų, kurie nulėmė jo pergalę per rinkimus prieš keletą mėnesių. Tiesą sakant, jis gerokai sumišo, iš balsų pažinęs, kad gatvėje triukšmauja ir keletas jo rinkėjų, tačiau, nustelbdamas jų balsus, jam ausyse kur kas garsiau skambėjo vienas sakinys iš jam įteikto arešto orderio: „Įsakome areštuoti Gabrielį Konrojų ir užtikrinti jo kūno neliečiamybę". Kadangi šerifas buvo gana naivus žmogus, įmantrus šio sakinio stilius teikė jam dvasinės stiprybės. Nepasakyčiau, kad Džo Holas būtų turėjęs didvyriškumo. Jis buvo nedidelio ūgio, paprastas, skubrus žmogutis, nepasižymintis fizine jėga. Dabar, mirtino pavojaus akivaizdoje, jis čiaumojo tabaką ir energingai spjaudė ant grindų, vaikščiodamas po kambarį čia pešiojo skystą savo barzdelę, čia tikrino pistoletų užraktus. Sustojęs prie Gabrielio, jis beveik piktai pasakė:

— Ar girdite? Jie artėja!

Gabrielis linktelėjo. Prieš porą valandų, kada jam buvo pasakyta apie vidžiliantų ruošiamą užpuolimą, jis parašė kelis žodžius advokatui Maksveliui ir padavė šerifui. Po to jis vėl atrodė ramus, kaip visuomet: sėdėjo susikaupęs, kuklus, o jeigu prabildavo, tai droviai, lyg kuo nusikaltęs.

— Jūs man padėsite?— paklausė Holas.

— Žinoma, padėsiu, jeigu jums bus reikalinga mano pagalba,— ramiai atsakė nustebęs Gabrielis.— Tačiau ar jums verta dėl manęs užsitraukti tiek nemalonumų? Aš šito nenusipelniau. Jau verčiau atiduokite mane; tarkim, jūs savo darbą atlikote, prisiplūkėte su manim, o dabar atiduokite jiems. Bet jeigu jūs, Holai, galvojate, kad privalote mane saugoti, nes taip liepia įstatymas ir teisėjai, — šiuos žodžius Gabrielis ištarė su nenusakoma pagarba, — tai aš jums tikrai padėsiu. Ginsimės sykiu. Ar supratot mane?

Jis neskubėdamas atsistojo ir ramiai, bet ryžtingai pristūmė kėdę, ant kurios sėdėjo, prie pat sienos. Tiek Gabrielio tonas, tiek veiksmai patenkino šerifą. Septyniasdešimt keturių pabūklų kreiseris — Gabrielis Konrojus — valė denį, ruošdamasis kautynėms.

Akimirką riksmai liovėsi ir stojo grėsminga tyla, paskui pasigirdo balsas — vienas iš praeitos nakties balsų! Šerifas išėjo į koridorių ir atidarė langą. Užpuolėjai ir apsuptasis atidžiai vieni kitus nužvelgė. Po to prasidėjo homeriškos patyčios.

— Lįsk lauk, Džo Holai, ir bėk namo pas savo mamą! Ji tavęs labai išsiilgo!

— Nė velnio!— tuojau pat atšovė Holas.— Mano senutė taip skubėjo čia atlėkti, kad gavo pasiskolinti iš Olo Barkerio kelnes ir skrybėlę! Eik namo, močiute, kam tau dėtis vyru!

— Blefuoji, Džo Holai! Žiūrėk, neprasilošk! Čia mūsų koks pusšimtis! Kiti jau rašo biuletenius!

Šiuose žodžiuose slypėjo dvi užgaulios užuominos: mat Holas praeityje buvo lošėjas profesionalas, o į šerifus pateko tiktai nedidele balsų persvara.

— Tai atsiųsk juos man apdėtu mokesčiu.

Mat oratorius, įžeidęs šerifą, buvo paštininkas.

— Po velniais! Nešdinkis!

— Po velniais, pirmyn!

Minia puolė prie durų, kažkas iššovė, ir šerifas užtrenkė langą. Žodžius pakeitė veiksmai.

Prieš kelias valandas šerifas buvo pervedęs suimtąjį iš pirmojo aukšto nelabai patogios ir užpuolėjams lengvai pasiekiamos kameros į antro aukšto posėdžių salę. Langų čia nebuvo — šviesa patekdavo pro įstiklintą stogą, o išeiti galėjai tiktai pro masyvias duris, kurias šerifas buvo užrėmęs stalais ir suolais. Mažąsias šonines dureles, kurias nesunku ginti, šerifas buvo palikęs atviras žvalgybos tikslais. Siaurus laiptus į salę Gabrielis užbarikadavo, ligi pusės nuleidęs ilgą teisėjų stalą. Netrukus išorinės durys, kurias šerifas buvo užrakinęs, kai tik pabėgo visi jo pagalbininkai, ėmė braškėti nuo energingų smūgių. Stovėdami laiptų aikštelėje, šerifas su Gabrieliu atidžiai į jas žiūrėjo. Kai tik durys ėmė linkti, Holas atsitraukė prie šoninių durelių ir pašaukė Gabrielį, bet šis tik mostelėjo, puolė į priekį ir tą akimirką, kai durys atsiplėšė nuo vyrių ir su trenksmu įgriuvo į vidų, atsitūpė už stalo. Užpuolėjai pasileido laiptais aukštyn, piktai šūkalodami stabtelėjo prie stalo, užgriozdusio kelią, bet

tuoj ėmė ropštis per jį, ir tada ilgasis stalas, tartum gyvas padaras, staiga atsistojo piestu ir pasvyravęs driūktelėjo sykiu su jį aplipusiais žmonėmis ant galvų apačioje susigrūdusiai miniai. Pasigirdo aimanos, ir filistinai pasileido bėgti į gatvę, o Samsonas pamažu nužingsniavo prie šoninių durelių ir įėjo į teismo salę. Tą pačią akimirką kažkoks drąsuolis, sugebėjęs nepastebėtas prasmukti pro Rubikoną, pakilo iš už priedangos ir kaip žaibas puolė paskui Gabrielį. Šerifas riktelėjo, užtrenkė duris ir iššovė; neprašytasis svečias parkrito ant grindų. Bet tučtuojau jis svyruodamas atsiklaupė ir ištiesė rankas.

— Nešaudykit! Aš atėjau jums padėti!

Tai buvo Džekas Hemlinas, išvargęs, apdulkėjęs, purvinas; jo puošnumo nelikę nė ženklo: aukštas cilindras sulamdytas, švarutėliai baltiniai atlapoti, akys ir skruostai karštligiškai degė, o iš peršautos kojos varvėjo kraujas; bet vis dėlto tai buvo Džekas Hemlinas — kupinas akiplėšiškos drąsos ir ryžto. Šerifas su Gabrieliu sykiu numetė pistoletus, puolė prie Džeko ir pakėlė jį nuo grindų.

— Pasodinkite mane ant kėdės. Štai taip! — abejingai pasakė Hemlinas. — Dabar mes atsiskaitę, Džo Holai! Šituo šūviu jūs suvedėt visas mūsų senas sąskaitas, nors, sužalojęs mane, netekote naudingo sąjungininko. Dabar patylėkite ir paklausykite, ką aš jums pasakysiu, o paskui galėsite mane čia palikti! Jums tiktai vienas kelias išsigelbėti. Štai čia! — Jis parodė į stoglangį. — Už namo eina Vingdemo tarpeklis ir dauba. Nuo stogo galėsit nusileisti virve; va nuvyniokit ją nuo manęs. Velniai griebtų, pats nebepajėgiu. Ar galėsit užsiropšti prie stoglangio?

— Iš galerijos ant stogo galima užlipti kopėtėlėmis, — tarė pagyvėjęs šerifas,— tačiau bijau, kad jie mus pastebės ir sučiups.

— Kol jie išeis į daubą aplinkiniu keliu, jūs jau būsite už kokio pusmylio miške. Ko, po velnių, dar laukiate? Kai jie vėl užpuls, daugiau kaip dešimt minučių neišsilaikysit. O jeigu jie prisimins apie stogą ir atsineš kopėčias, tada jums galas! Paskubėkit!

Ant laiptų vėl pasigirdo tapsėjimas bei triukšmas,

nuo puolėjų kirstuvų bei dalbų smūgių ėmė braškėti masyvios dvivėrės durys, barikada slinko colis po colio, o pro plyšius supoškėjo pistoletų šūviai ir ėmė lėkti atšaižos nuo medinių suolų. Šerifas dar kažko delsė. Staiga Gabrielis pasilenkė, užsidėjo sužeistąjį lyg kokį kūdikį ant pečių ir, mostelėjęs šerifui, nuėjo galerijos link. Tačiau už poros žingsnių jis susvyravo ir loštelėjo ant Holo, kuris taip pat sustojo ir įsikibo į turėklus. Atrodė, jog baisiai sustiprėjo puolimas: subraškėjo ne tik durys, bet ir langai, brinktelėjo ant grindų sunkus sietynas, išplėšdamas lopą tinko ir ornamentuoto karnizo; pro kiaurymę, atsivėrusią lubose, pabiro plytos, o gatvėje pasigirdo šauksmai, tik visai kitokie negu pirma. Puolėjai už durų nutilo, paskui staiga laiptais nugarmėjo žemyn, ir vėl įsiviešpatavo tyla. Išblyškę trys vyrai susižvalgė.

— Žemės drebėjimas,— tarė šerifas.

— Juo geriau! — šūktelėjo Džekas. — Mes laimėsim laiko. Tad pirmyn!

Jie išėjo į galeriją — Gabrielis su savo našta pirmas, o šerifas iš paskos,— ir iš ten kopėtėlėmis ėmė lipti į pastogę. Užpuolikai tuo metu vėl apspito salės duris, bet šį kartą durys nė nekrustelėjo, mat požeminiai smūgiai, išjudinę pamatus ir sienas, jas tvirtai surėmė.

Gabrielis su Hemlinu ant pečių pirmas užlipo ant stogo. Bet tuo metu namas vėl sudrebėjo ir Gabrielis atsiklaupė, kad nepargriūtų, o stogo durelės už jo nugaros užsitrenkė. Kai žemės drebėjimas baigėsi, Gabrielis, paguldęs ant stogo Hemliną, nuėjo atidaryti durelių. Bet jis labai išsigando, nes durelės neatsidarė. Požeminiai smūgiai jas taip pat užrėmė, kaip ir salės duris. Džo Holas liko nelaisvėje. Dabar susimąstė Gabrielis ir pažvelgė į Džeką. Tačiau Džekas įdėmiai žiūrėjo į gatvę. Netrukus jis pakėlė akis ir tarė:

— Reikia skubėti, Gabrieli, nes jie atsinešė kopėčias!

Gabrielis vėl atsistojo ir pakėlė sužeistąjį. Kupolo formos stogas buvo lėkštas, jo vidury, ant grubaus postamento, stūksojo penkiolikos pėdų aukščio negrabi medinė statula, vaizduojanti teisingumo deivę su nuogu kardu ir besisupančiomis svarstyklių lėkštėmis. Gabrie-

lis prisėlino ir pasislėpė už statulos, bet iš šauksmų gatvėje suprato, jog jį pastebėjo. Supoškėjo šūviai, viena kulka įsmigo į deivės kardą, o kita, tartum piktai ironizuodama, nusvėrė vieną svarstyklių lėkštę.

— Nuvyniok nuo manęs virvę,— tarė Hemlinas. Kai Gabrielis nuvyniojo, jis paliepė: — Vieną galą pririšk prie kamino arba statulos.

Tačiau nuo žemės drebėjimo kaminas buvo nuvirtęs, o statula pati svyravo. Gabrielis pririšo virvę prie geležinio stoglangio virbo, paskui prišliaužė prie stogo krašto ir nuleido virvę žemyn. Bet virvė per keletą pėdų nesiekė žemės, ir sužeistasis ja nusileisti nebūtų galėjęs. Tada Gabrielis vėl nušliaužė prie Hemlino.

— Jūs leiskitės pirma, o aš palaikysiu virvę. Galit nebijoti.

Nelaukdamas atsakymo, Gabrielis užnėrė virvę Hemlinui po pažastimis ir, pusiau nešdamas jį, pusiau vilkdamas, nusigavo ligi krašto. Tada tylėdamas paspaudė jam ranką ir, persisvėręs per kraštą, sėkmingai nuleido Džeką žemėn. Užsitraukęs virvę atgal, jis ėmė šliaužti prie stoglangio ir jau ketino rišti prie geležinio stoglangio virbo, bet tuo metu palei stogą kažkas sujuodavo. Tai buvo kopėčios.

Trims vidžiliantams nusibodo laukti atsakymo į nuolat jų kartojamą ultimatumą, todėl jie ryžosi kopėčiomis užsiropšti iki stogo ir revolveriais sutramdyti bėglius. Vienas paskui kitą jie pasilipo iki stogo ir vėl paskelbė savo ultimatumą. Ir tada — gal jiems tik pasivaideno — atsakymą davė pati teisingumo deivė. Taip, deivė! Ji staiga pasviro prie jų, iškėlusi savo baisingąjį kardą, pajudino sudaužytas svarstykles, o paskui driūktelėjo jiems stačiai ant galvų, nubraukdama juos nuo kopėčių ir amžinai nutildydama. Už deivės postamento atsistojo Gabrielis — sunkiai alsuodamas, išblyškęs, tačiau triumfuojantis.

VIII skyrius

„IN TENEBUS SERVARE FIDEM"[9]

Nors Gabrielis buvo stambaus sudėjimo, tačiau nestokojo judrumo bei miklumo; nusliuogęs iki virvės galo, jis iš geroko aukščio lengvai nušoko žemėn, nė neužsigaudamas. Statulai griūvant, minia pamanė, kad vėl dreba žemė, ir skaudūs to drebėjimo padariniai kiek sulaikė juos nuo puolimo. Taigi Gabrielis spėjo pasičiupti leisgyvį Džeką ir pasislėpti griovyje; po kokių dešimties minučių jis jau buvo toli nuo Skurdžiojo Slėnio, pavėsingame pušyne ant Konrojaus kalvos. Ten buvo kelios štolnės, kurias jis vienas težinojo. Lyg tyčia pirmoji buvo pusiau užversta akmenimis, per žemės drebėjimą nusiritusiais nuo kalvos, ir visai nepastebima ne tokiam akylam žmogui, todėl nudžiugęs Gabrielis su bejėge savo našta ten ir įlindo. Ir pačiu laiku. Džeko Hemlino žaizda taip smarkiai kraujavo, kad jis, paskutinį kartą pabandęs pasitaisyti sulamdytą skrybėlę ant susitaršiusių garbanų, staiga apalpo ir dabar gulėjo sustingęs ir bejausmis, bet gražus kaip Apolonas.

Nurengęs Gabrielis pamatė jo šlaunyje didelę žaizdą, padarytą kulkos, kuri tik per plauką nekliudė klubo arterijos. Su įgimtu švelnumu jis ėmė tą žaizdą tvarstyti — rūpestingai ir sumaniai, kaip buvo jau tvarstęs ne vieną. Visą laiką jis niekaip negalėjo atsistebėti, kad jaunasis jo bičiulis taip baisiai išsekęs. Jam buvo tekę slaugyti daug žmonių, ir jis aiškiai matė, kad Hemlinas — rimtas ligonis, reikalingas gydymo, nors ligi pat paskutinės akimirkos buvo pilnas energijos ir dvasinės stiprybės. Iš kur tiek jėgos šiame trapiame kūne? Gabrielis susimąstė. Liūdnas jis apžiūrinėjo savo milžinišką figūrą, tartum jausdamasis kažkuo nusikaltęs šiam netekusiam kraujo ir jėgų Adoniui.

Be galo švelniai, tartum jauna motina triūsdama apie savo pirmagimį, Gabrielis sustabdė srūvantį iš žaizdos kraują, ir tyliai niūniuodamas, kad sužeistąjį imtų snaudu-

[9] Tamsybėje išsaugoti tikėjimą *(lot.)*.

lys, taip sumaniai aprišo žaizdą, kad Džekas nė nemirktelėjo. Tiktai vieną sykį pasikeitė Gabrielio veido išraiška, kai prie urvo angos trakštelėjo šakelės ir kažkas sušmėžavo,— tikriausiai voveraitė ar kiškis; tada jis staiga apsikabino savo draugą ir prisispaudė prie krūtinės, pasirengęs gintis, nelyginant liūtė, užklupta su jaunikliais. Gabrieliui, nepatyrusiam prabangos ir niekada nebendravusiam su to rato žmonėmis, kuriam priklausė Hemlinas, padarė įspūdį plonyčiai rausvi Džeko marškiniai; o kai juos praskleidė, norėdamas pasiklausyti silpno širdies plakimo, jis labai atsargiai ir su instinktyvia pagarba pastūmė į šalį puikią auksinę grandinėlę, ant kurios kabojo keletas šio plevėsos nešiojamų suvenyrų. Vienas jų buvo neuždengtas medalionas su merginos fotografija, kurią pamatęs Gabrielis neteko žado. Jeigu ne keistas šešėlis ant jos puikaus veido, tai toji mergina kaip du vandens lašai būtų buvusi panaši į jo seserį Greisę. Gabrieliui suspaudė širdį, ir jis dar sykį atidžiai pasižiūrėjo į medalioną.

— Matyt, traukta labai ūkanotą dieną,— vos girdimai sušnibždėjo jis,— o gal čia per maža šviesos? Gal nuotrauka patamsėjo ant jo krūtinės nuo karščio? Ne, čia ir ne tymų žymės, juk tymais ji persirgo dar kartu su Ole. — Nutilęs jis įsmeigė akis į apalpusį Džeką, tarsi stengdamasis jį susieti su praeitimi.

— Ne,— tarė jis pagaliau, liūdnai atsidusdamas,— negali būti. Greisė nebuvo su juo pažįstama. Bet aš tiek apie ją galvoju, kad jos paveikslas man ėmė vaidentis. Ne, čia visai nepažįstama mergina. O tau, Gabrieli, nedera, pasinaudojus žmogaus bejėgiškumu, kišti nosį kur nereikia.

Jis skubiai vėl padėjo medalioną Džekui ant krūtinės ir užsegė marškinių apykaklę. Džekas sukrutino lūpas.

— Pitai,— pašaukė jis vos girdimu balsu.

„Tikriausiai jis šaukia savo draugą",— pagalvojo Gabrielis, paskui ramiai, kaip ir dera kalbant su ligoniu, pasakė:

— Jūs Pitą šaukiate? Tuojau jį pakviesiu — bemat jis bus čia.

— Pitai,— vėl šūktelėjo Džekas įsakmiu balsu,— nus-

tumk kumelę, ji man visai sutraiškys koją! Argi pats nesusipranti? Aš ją užvariau, Pitai! Po velnių, ko dar lauki! Galiu pavėluoti? Jie spės jį pakarti, kol ten nusigausiu!

Ir tada drąsi Gabrielio širdis apmirė. Jeigu sužeistajam kyla karštis ir jis ims klejoti — jie pražuvę. Tačiau laimė, kad Džekas greitai atgavo sąmonę; atsimerkęs jis įsmeigė savo juodas akis į Gabrielį. Gabrielis meiliai nusišypsojo.

— Ar kartais aš nesu numiręs ir palaidotas? — rimtai paklausė Džekas, apžvelgdamas tamsų skliautą. — O gal aš vis dar klejoju?

— Ne, jūs klejojote tiktai kokią minutę,— atsakė Gabrielis, pajutęs palengvėjimą ir stengdamasis nuraminti sužeistąjį. — Dabar mūsų reikalai geri!

Hemlinas bandė atsikelti, bet nepajėgė.

— Čia tai jūs meluojate,— atsakė jis nuoširdžiai. — Ką mums daryti?

— Jeigu mane išklausysite ir nesupyksite,— atsakė Gabrielis lyg teisindamasis,— tai aš pasakysiu. Matote, — jis ėmė aiškinti,— kol žaizda dar nekarščiuoja, jums būtinai reikia patekti pas gydytoją, o to neįmanoma padaryti, kol laikysimės įsikibę vienas į kitą. Neširskite, bet klausykitės! Aš nueisiu pas tuos žmones, kurie mus vejasi, ir pasakysiu: „Aš pasiduodu, tiktai nieko bloga nedarykit mano draugui, kuris pasiliko štolnėje, ir nedelsdami nuvežkite jį pas gydytoją". Juk žinot, kad jie negali niekuo jūsų apkaltinti,— tęsė Gabrielis, nutaisęs vylingą miną. — O aš pasidievagosiu, kad jėga priverčiau jus eiti su mumis; ir Džo Holas pasakys, kad jus sužeidė pistoleto šūviu.

Nepaisant skausmo ir gresiančio pavojaus, šis pasiūlymas labai pralinksmino Džeką Hemliną.

— Aš jums labai dėkingas už rūpestį,— tarė jis šypsodamasis. — Tiktai bėda, kad yra išduotas orderis suimti mane už arklio pavogimą, todėl jokiu būdu nenorėčiau gydytis pas tuos vyrukus. Už meksikiečio nužudymą jie greičiausiai jums dovanos,— dabar labai nukrito meksikiečių kaina,— o man tai tikrai neatleis, kad pavogiau mustangą iš jų vadeivos. Tuo labiau kad mustangui

pamušiau kojas ir negyvai nuvariau. Ne, sere, aš atmetu jūsų pasiūlymą!

Gabrielis spoksojo į Džeką, nieko nesuprasdamas.

— Mudu su Ole labai vėlai atvažiavome į Vingdemą, ir aš turėjau arklį su vežėčiomis pakeisti į kumelę, nepasitaręs su jos šeimininku, nes nebuvo kada. Aš visai nesistebiu, kad jūs pritrenktas,— vylingai tęsė Džekas, pasinaudojęs Gabrielio sumišimu. — Jūs patekote į puikią kompaniją, ar ne? Per neprisiruošimą ir nepunktualumą aš toks pasidariau. Nieko neatidėliokite kitam kartui ir visada būkite punktualus, Gabrieli. Gyvenime laikykitės tokios taisyklės: jei jau sykį nusprendėte eiti į sekmadieninę mokyklą, tai eikite nesivėluodamas.

— Kad turėtumėm kokių nors vaistų! — liūdnai tarė Gabrielis. — Gurkšnelis viskio numalšintų jums skausmus ir suteiktų jėgų.

— Aš niekada negeriu svaigalų be gydytojo leidimo, — rimtai atsakė Džekas,— jie mane per daug jaudina, o jaudintis man labai žalinga. Raminančių bei migdomųjų vaistų — štai ko man reikia,— tarė jis ir ranka pliaukštelėjo sau per koją, tačiau tuoj išblyško, ir pašaipų jo veidą perkreipė skausminga grimasa.

— Aš manau, kad ligi vakaro mes turime čia pratūnoti,— tarė Gabrielis,— o sutemus nunešiu jus į mišką ant Konrojaus kalvos. Ten jums bus geriau, ir ligi saulėtekio saugiai prabūsime, o paskui susirasime kitą štolnę. Nieko daugiau mums ir nebelieka,— lyg teisindamasis pridūrė Gabrielis.

Džekas niūriai apsižvalgė po tunelį. Šis išlepintas padauža dabar ilgėjosi įprastų gyvenimo patogumų.

— Vadinasi, lošimas pradėtas! Dabar turėsim kokią valandą kiūtoti lyg sraigės ant akmens. Klausykite,— šūktelėjo jis Gabrieliui, kuris, padaręs jam primityvų guolį iš sudžiūvusių pušų šakelių, surinktų prie urvo angos, įsitaisė šalimais. — Tai mane čia atnešėt tam, kad numarintumėt nuoboduliu, kiurksodamas lyg pelėda? Kodėl nieko nesakot?

— O ką sakyti?

— Bet ką! Meluokit, jei norit, tiktai netylėkit!

— Aš noriu, misteri Hemlinai, paklausti vieno daly-

ko,— labai nedrąsiai prabilo Gabrielis,— ir tikiuosi, kad jūs atsakysite, o ne juokausite, kaip esate įpratęs; žinoma, aš juk suprantu, kad nedera kištis į kito žmogaus paslaptis, bet klausiu šiaip sau, kad greičiau prabėgtų laikas ligi saulėlydžio. Kai jūs prieš valandėlę buvote be sąmonės, atsegęs jums marškinius, pamačiau fotografiją, kurią nešiojatės ant kaklo. Aš, žinoma, neklausiu, kieno tas atvaizdas ir iš kur jį gavote, tiktai norėčiau žinoti, ar ta jauna moteris iš tikrųjų tokia tamsiaveidė, kaip nuotraukoje?

Iki Gabrielis baigė savo kalbą, Džeko silpnumas jau buvo praėjęs, ir jis tučtuojau atsakė:

— Iš tikrųjų ji daug tamsesnė. Čia ji palyginti dar labai šviesi.

Gabrielis kiek nusivylė, o Hemlinas užsidegęs kalbėjo toliau:

— Taip, sere, iš tikrųjų ji daug tamsesnė. Ir tą sakydamas,— pridūrė Džekas,— aš turiu galvoje, velniai griebtų, kad nė viena šviesiausio veido moteris pasaulyje nėra tokia graži. Nėra nė angelo danguje, kuris galėtų jai prilygti savo grožiu. Štai kokia ji! Iš šitos fotografijos,— tęsė misteris Hemlinas, išsitraukęs medalioną ir šluostydamas jį nosine,— negalima apie ją teisingai spręsti. Na, o jūs,— staiga jis kreipėsi į Gabrielį grėsmingu tonu,— ką pasakysite?

— Man pasirodė, kad ji labai panaši į mano seserį Greisę,— nuolankiai atsakė Gabrielis.— Ar kartais jums, misteri Hemlinai, neteko jos sutikti? Ji prapuolė tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt devintaisiais metais.

Hemlinas, pats to nejausdamas, baisiai įžūliai nužvelgė Gabrielį nuo galvos iki kojų.

— Panaši į jūsų seserį?! — pakartojo jis. — Nejaugi jūs manote, kad tokia puiki mergina galėtų būti jūsų sesuo? Tik gerai pasižiūrėkite! — šūktelėjo Džekas, kišdamas fotografiją Gabrieliui prie veido. — Argi nematote, kad čia tikra ledi?

— Greisė nepanaši nei į mane, nei į Olę; ji visai kitokia, — ramiai pasipriešino Gabrielis, dėdamasis nepastebįs Hemlino paniekos.

Tačiau Džekas buvo nesutramdomas.

— Argi jūsų sesuo dainuoja kaip angelas ir kalba ispaniškai kaip gubernatorius Alvaradas? Argi ji yra kilusi iš pačios seniausios ispanų giminės visoje valstijoje? Argi ji turi rančą ir trisdešimt kvadratinių ljė žemės? Argi ją vadina Doloresa Salvatiera? Argi jos veido spalva primena jauną žemuoginio medžio žievę? Ji pati gražiausia moteris, kokią tik man teko matyti. Argi kitos moterys šalia jūsų sesers atrodo mirtinai išblyškusios kaip kreida?

— Žinoma, ne,— atsakė Gabrielis atsidusdamas. — Aš tik šiaip sau paklausiau, misteri Hemlinai. Kai tik pažvelgiau į fotografiją, tai...

— Šitą fotografiją aš pavogiau,— pareiškė Hemlinas su tokiu pat atvirumu. — Aš ją radau ant stalo jos svetainėje ir niekam nematant nudžioviau. Viešpatie, ji nė už ką man nebūtų tos nuotraukos davusi. Jeigu kas iš jos giminaičių būtų pastebėjęs, man būtų kliuvę. Bet tai, Gabrieli, neturi nieko bendra su arklio pavogimu,— tarė Džekas, linksmai nusikvatodamas.

Po to jis taip pat atvirai ir labai vaizdingai papasakojo Gabrieliui apie savo pirmąjį ir vienintelį pokalbį su donja Doloresa. Su pasitenkinimu galiu pasakyti, jog šis padauža netgi kiek padidino savo aistros beviltiškumą, beveik nieko neužsiminė apie savo paslaugą, kurią jis padarė donjai Doloresai, ir visai nuslėpė, kad ji net jam padėkojusi.

— Dabar jums turi būti aišku, kodėl aš neapkenčiau Viktoro Ramireso ir kodėl tučtuojau prisirišau prie jūsų, kai tik sužinojau, jog jūs jį nudobėte. Na, bet užteks apie mane, verčiau pakalbėkim apie jus: viską man papasakokite. Žmonės sako, kad jis atsivilkęs paskui jūsų žmoną, o jūs suvedęs su juo sąskaitas. Pasakokit... na,— paragino Džekas, o kai didelis skausmas iškreipė jo veidą, pridūrė: — Jeigu manęs nepralinksminsite, tai aš imsiu staugti iš skausmo.

Tačiau Gabrielio veidas buvo rimtas ir lūpos nė nekrustelėjo; jis pasilenkė prie Hemlino ir ėmė taisyti tvarsčius.

— Na, pasakokit! — grėsmingai paliepė Džekas. — O jei ne, tai tuojau pat nusiplėšiu tvarsčius ir mirsiu jūsų akivaizdoje. Ko gi jūs bijote? Apie jūsų žmoną žinau vis-

ką, ir nieko naujo jūs man nebepasakysite. Aš atkreipiau į ją dėmesį Sakramente, dar gerokai prieš jūsų vedybas. Tuo metu ji vedžiojo už nosies tą čilietį Ramiresą. Jinai apgaudinėjo jį lygiai taip pat, kaip ir jus. Negi jūs toks neišmanėlis ir mylite ją ligi šiolei?

Džekas pasikėlė ant alkūnės, norėdamas atidžiau pasižiūrėti į tą didelį kvailį.

— Jūs kalbėjote apie tą meksikietį Ramiresą? — paklausė valandėlę patylėjęs Gabrielis, įsmeigdamas į pašnekovą giedras atviras akis.

— Žinoma, apie jį! — suriko Džekas, nebetekęs kantrybės. — Negi galvojat, kad aš kalbu apie..? — Čia misteris Hemlinas ištarė tokį vardą, kuris peržengė pačios lakiausios žmogiškosios vaizduotės ribas.

— Aš jo nenužudžiau,— ramiai pareiškė Gabrielis.

— Žinoma, nenužudėt,— pritarė Džekas. — Jūs stovėjote ir krapštėte dantis medžiokliniu peiliu, o jis paslydęs užvirto tiesiog ant jūsų peilio. Na, bet sakykit, kaip viskas buvo. Ar jis bent kiek priešinosi? Ar parodė bent truputį drąsos?

— Aš gi sakau jums, kad jo nežudžiau.

— Tai kas gi tada jį nužudė? — sušuko Džekas, nebesitverdamas iš skausmo ir piktumo.

— Nežinau... Galbūt... Man atrodo... — Gabrielis nutilo ir sumišęs įsmeigė liūdną žvilgsnį į savo pašnekovą.

— Gal jūs, misteri Gabrieli Konrojau,— staiga paklausė Džekas šaltai ir kaip visada manieringai, o juodos jo akys svaidė žaibus,— gal jūs būsite toks geras ir man paaiškinsite, ką visa ši velniava reiškia? Gal malonėsite man pasakyti, kodėl aš čia guliu su peršauta koja? Kuriem galam jūs užsikorėt ant teismo rūmų stogo ir pavertėt bepročiais kokį šimtą žmonių? Kodėl jūs dabar ieškote prieglobsčio šitam šeimos kape? Turėdamas laiko, gal teiksitės paaiškinti, kam ta maloni mano kelionė į Sakramentą? Suprantama, man reikėjo prasimankštinti, be to, turėjau garbės susipažinti su jūsų mažąja sesele. Tačiau gal pasakysite, kam viso to prireikė?

— Džekai,— droviai, tarsi kuo nusikaltęs tarė Gabrielis, pasilenkdamas prie sužeistojo,— aš pamaniau, kad jinai nužudė, ir nusprendžiau prisiimti kaltę. O jūsų įvel-

ti visai nenorėjau. Galvojau, kad jie... kad jie mane už tai pakars, ir tuo baigsis. Garbės žodis, Džekai!

— Vadinasi, ne jūs nužudėt Ramiresą?

— Ne.

— Ir manėt, kad tai padarė jūsų žmona?

— Taip.

— Nusprendėt prisiimti kaltę?

— Taip.

— Jos kaltę?

— Taip.

Misteris Hemlinas apsivertė ant nugaros ir ėmė švilpiniuoti dainelę „Jau pavasarėlis, Ene!" sakytum tuo išreikšdamas didžiausią pasibjaurėjimą viskuo, kas nutiko.

Dėdamasis, kad taiso atsipalaidavusius tvarsčius, Gabrielis atsargiai pakišo ranką po bejėgio Hemlino nugara ir prisiglaudė jį prie krūtinės kaip kokį besiaikštijantį vaiką.

— Džekai,— tarė jis švelniai,— sakykim, kad toji iš nuotraukos, na, toji tamsiaveidė mergina...

— Kokia mergina? — piktai paklausė Džekas.

— Na, ta gražuolė... sakykim, kad jūs su ja susituokiate, o paskui visai atsitiktinai sužinote, kad ji jus apgaudinėja... na, tegul dėl jūsų kaltės, Džekai, ne dėl to, kad ji būtų bloga moteris... — skubiai jis pridūrė.

— Ji — tikra ledi,— piktai pertraukė jį Džekas,— o jūsų žmona... — Tačiau, pažvelgęs į Gabrielį, jis iš karto nutilo, o paskui pridūrė: — Verčiau palikite mane ramybėje. Aš noriu būti angelėlis, dangaus aukštybėse skrajot...

— Sakykim, kad jūsų žmona turi paslaptį,— tęsė Gabrielis, nekreipdamas dėmesio į Džeko žodžius,— ją persekioja žmogus, kuris tą paslaptį žino, ir ji, nebetekusi vilties, tą žmogų nužudo. Na, ar jūs leistumėt susidoroti su ja, su ta nelaimingąja kankine? Ne, Džekai! Jūs geriau pats sutiktumėt kaboti kartuvėse, užuot leidęs ją pakarti. Šito nepadarytumėt nei jūs, Džekai, nei aš, ir dėl to garbė Viešpačiui Dievui.

— Jūsų kilnumas, misteri Konrojau, suteikia jums didelės garbės ir taip mane jaudina, kad, klausydamasis jūsų kalbos, savo šlaunyje jaučiu krutant Holo įva-

rytą kulką,— tarė Džekas ir nugręžė juodas akis į angos pusę, kad nereikėtų sutikti Gabrielio žvilgsnio.— Kuri dabar valanda, nelemtas naivuoli? Gal jau pakankamai tamsu ir galima lįsti laukan iš šio urvo? — Jis sudejavo ir, valandėlę patylėjęs, piktai paklausė: — O iš kur jūs žinote, kad meksikietį nužudė jūsų žmona?

Gabrielis skubiai ir, kaip toks lėtapėdis, gana glaustai nupasakojo Džekui visus tos dienos įvykius, pradėdamas nuo to, kaip jis rytą susitiko su Ramiresu, ir baigdamas tuo, kaip gavęs žmonos laiškelį, grįžo su ja pasimatyti ir užėjo meksikiečio lavoną.

Džekas tiktai kartą jį pertraukė, paklausdamas, kodėl Gabrielis, pamatęs negyvą Ramiresą, pasukęs atgal.

— Pamaniau, ko man eiti,— paprastai atsakė Gabrielis:— be to, nenorėjau, kad ji suprastų mane žinant apie žmogžudystę.

— O nelaimingas senas kvaily! — aiktelėjo Hemlinas.— Nuėjęs jūs būtumėt pamatęs tą vyrą, kuris meksikietį nužudė.

— Kokį vyrą? — paklausė Gabrielis.

— Tą patį, kuris rytą turėjo pasimatymą su jūsų žmona. Štai kam aš turėjau padėti, užuot be jokio reikalo čia voliojęsis!

— Tai jūs, Džekai, galvojate, kad ne ji nužudė meksikietį? — išsigandęs paklausė Gabrielis.

— Žinoma,— tvirtai atsakė Hemlinas.

— Tai ką ji tada norėjo pasakyti savo laiškelyje? — paklausė Gabrielis susimąstęs.

— Šito nežinau,— atsakė Džekas.— Tikriausiai jūs, kaip ir visuomet, vėl ką nors supainiojote. Parodykite tą laiškelį.

G a b r i e l i s (ne iš karto). Aš jo nebeturiu.

H e m l i n a s. O kur jis?

G a b r i e l i s (kaltai). Suplėšiau.

H e m l i n a s (netikėdamas savo ausimis). Suplėšėte?

G a b r i e l i s. Taip.

H e m l i n a s (po ilgos smerkiančios tylos). Sakykite, ar niekada niekas jums nepatarė kreiptis į gydytoją?

G a b r i e l i s (labai nuoširdžiai ir nuolankiai). Daug kas sako, kad aš keistai elgiuosi.

H e m l i n a s (vėl patylėjęs). Sakykite, kuo jūs neįtikote Pitui Damfiui?

G a b r i e l i s (nustebęs). Nežinau.

H e m l i n a s (susimąstęs). O juk linčiuotojus užsiundė Damfio parankinis — jo dešinioji ranka Vingdeme. Aš pats girdėjau, kaip jis kurstė minią.

G a b r i e l i s (nuoširdžiai). Čia jūs apsirinkate, Džekai. Damfis mano bičiulis. Ir rūdynas tvarkomas jo pinigais. Aš tarnauju pas jį prievaizdu.

H e m l i n a s. Ak, štai kas! (vėl kiek patylėjo). Sakykite, Gabrieli, ar čia kur nėra gerai įrengto beprotnamio dviem pacientam, kurių vienas neišgydomas, o kitas — nukentėjęs nuo neatsargaus elgesio su šaunamuoju ginklu?

G a b r i e l i s (giliai atsiduseęs). Jums, Džekai, negalima kalbėti. Patylėkite nors ligi sutemų.

Nukamuotas skausmo priepuolių, sekančių vienas paskui kitą, Hemlinas nutilo.

Pamažu išblėso blausi šviesa, krintanti prie štolnės angos pro krūmus bei akmenų krūvas, ir abudu bėglius tartum nuo kapų drėgmės nukrėtė šiurpas; regėjos, tarsi ir vanduo ėmė smarkiau lašėti nuo štolnės sienų. Gabrielio prityrusi akis buvo pastebėjusi, kad požeminiai smūgiai slėnyje iškėlė iš gilumos į paviršių kelis klodus ir visai užvertė vieną kasinį. Atsargiai paguldęs sužeistąjį ant žemės, Gabrielis nušliaužė prie angos. Tolumoje tilo žmonių balsai ir darbo triukšmas, saulė buvo jau arti laidos, kalnuose prieblanda neilga, ir, saulei nusileidus, greitai sutemsta, tad, niekieno nepastebėti, jie netrukus galės palikti slėptuvę. Grįždamas Gabrielis pamatė anksčiau nepastebėtą įkypą šviesos ruoželį, sklindantį iš viršaus. Atidžiau apžiūrėjęs, jis suprato, kad už to plyšio yra visai nežinomas senas štrekas, einantis virš jų štolnės ir, matyt, atsivėręs per žemės drebėjimą. Vadinasi, kažkas čia jau daug anksčiau buvo kasęs brangųjį metalą, negu Skurdžiajame Slėnyje jo pradėta ieškoti. Gabrielis žinojo šias vietas kaip penkis pirštus, tačiau apie to štreko buvimą nė manyti nenumanė. Su nuostaba žiūrėdamas į atsivėrusį plyšį, jis užmynė kažkokį žvilgantį metalinį

daiktą. Pasilenkęs pakėlė hermetiškai uždarytą ir užlydytą mažą skardinėlę, ne didesnę už sardinių dėžutę, su užrašu, tačiau tamsoje negalėjo perskaityti. Tikėdamasis, gal dėžutėje ką ras ir galės nuraminti bičiulį, jis vėl grįžo prie angos ir net išdrįso išlįsti laukan. Tačiau perskaityti užrašo negalėjo. Aštria akmens skeveldra jis atidarė dėžutę, bet labai nusivylė, joje radęs tiktai užrašų knygutę ir kažkokius dokumentus. Įsikišęs radinį į palaidinės kišenę, Gabrielis grįžo į štolnę. Jis teužtruko kokias penkias minutes, tačiau atėjęs ton vieton, kur buvo palikęs Hemliną, jo nebe-rado.

IX skyrius

IŠ GRIOVIO PASIRODO HEKTORAS

Gabrielis labai nustebo ir valandėlę stovėjo kaip įkastas, paskui žingsnis po žingsnio ėmė atidžiai apžiūrinėti štolnę. Jis labai nudžiugo, kai, nuėjęs apie šimtą pėdų, vienoje atšakoje rado sėdintį Hemliną. Tas buvo karštligiškai susijaudinęs ir sakėsi nepasitraukęs iš tos vietos, kur jį palikęs Gabrielis; pastarasis neprieštaravo, galvodamas, kad, pakilus karščiui, sužeistasis vėl ėmęs klejoti. Kada Gabrielis pasakė, jog metas eiti, Džekas nesipriešino, bet taip reikšmingai pasakė, jog jo kalba su Viktoro Ramireso žudiku baigta ir dabar ramia sąžine galįs dangintis į pamišėlių namus, kad Gabrielis ryžtingai paėmė jį į glėbį ir nieko nebelaukdamas išnešė laukan. Gryname ore jie abu pasijuto daug geriau. Džekas atrodė lyg plunksnelė galingose Gabrielio rankose ir net liovėsi aimanavęs, kad šis su juo elgiasi lyg su kokiu kūdikiu, o Gabrielis kaip prityręs alpinistas tvirtu žingsniu perėjo gerai pažįstamą griovį, užkopė į statų skardį ir atsidūrė milžiniškų pušų pavėsyje ant Upelio kalvos. Jis žinojo, kad ligi ryto čia jiems negrės pavojus. Pririnkęs pušų šakelių ir kvepiančių spyglių, jis įtaisė sužeistajam minkštą guolį. Kaip Gabrielis ir nujautė, naktį Džekui pakilo karštis; jis ėmė nelygiai

ir greitai alsuoti, skubėdamas be jokio sąryšio kalbėti apie Olę, Ramiresą, apie gražuolę, kurios fotografiją nešiojosi ant kaklo, apie Gabrielį ir galop apie kažkokį nepažįstamą žmogų, jo manymu, vienintelį klausytoją, egzistuojantį tiktai jo sutrikusioje vaizduotėje. Porą kartų jis buvo pradėjęs garsiai šaukti, o paskui didžiausiam Gabrielio siaubui staiga ėmė dainuoti ir, kol Gabrielis spėjo delnu užspausti jam burną, padainavo pirmąjį populiarios baladės punktelį. Pakalnėje šniokščiantis sraunus upelis jam akompanavo, siūruojančios pušys pritardamos vaitojo ir braškėjo, iš dangaus ramiai žvelgė kantrios žvaigždės. Ir staiga iš tarpeklio — o gal tatai Gabrieliui tik pasivaideno? — atsklido jo dainos aidas. Gabrielis sustingo iš baimės ir džiaugsmo. Gal ir jis ėmė klejoti? Nejaugi iš tikrųjų dainuoja Olė? Į jo klausimą Džekas tik uždainavo kitą baladės punktelį; tarsi jo aidas iš tarpeklio vėl atsklido balsas. Daugiau nebuvo ko abejoti. Virpančiomis rankomis Gabrielis sustūmė į krūvelę sausas pušų šakeles bei kankorėžius ir uždegė. Liepsnos liežuvis šoko į viršų, ir bemat brūzgyne kažkas sučežėjo ir išniro dvi žmogystos. Flegmatiškajam Gabrieliui dar nespėjus atsikvošėti, uždususi nuo bėgimo Olė puolė jam į glėbį, o ištikimasis Pitas be žado susmuko prie sužeisto ir karščiuojančio savo pono.

Olė atsitokėjo pirmoji. Kaip ir kiekviena moteris panašiu atveju, dėl šio įvykio ji pirmiausiai apkaltino kitus ir tučtuojau ėmė priekaištauti Gabrieliui.

— Kodėl tu man nepranešei, kur esi? — nepatenkinta paklausė ji.— Ir ką jūs čia veikiate naktį ant tokio stataus skardžio, palikę mane vieną Vingdeme? Kodėl nekūrei laužo, kol aš nepradėjau dainuoti?

Gabrielis, kaip ir kiekvienas vyriškis tokiu atveju, ničnieko negalvojo ir tiktai glamonėdamas ją kartojo:

— Ak, tu mano mažyte! Pagaliau atėjai pas savo Gabį. Telaimina tave Viešpats!

O misteris Hemlinas, kaip ir kiekvienas karščiuojantis ligonis tokiu atveju — tiek vyras, tiek moteris,— vėl pradėjo dainuoti.

— Jis, Ole, iš karščio klejoja,— lyg atsiprašydamas

paaiškino Gabrielis.— Jam peršovė koją, kai jis bandė mane išgelbėti, nors aš visai nenusipelniau. Tai jis ką tik dainavo.

Vedama moteriško instinkto, Olė pamiršo bet kokį padorumą ir nedovanotinai lengvabūdiškai pripuolė prie bežadžio Hemlino.

— Ak, Pitai, kas jam atsitiko? Ar jis nemirs?

Ir Pitas, tardamasis tiktai vienas teišmanąs apie ligonių slaugymą, susimąstęs atsakė:

— Prasti reikalai, mis Ole, aišku kaip dieną, bet dabar jis jau mano rankose, tai su Viešpaties pagalba gydysim ir tikėkim, kad pasveiks. Jūsų brolis geras žmogus ir nusimano apie ligonius, tačiau gydyti masą Džeką jis neįpratęs.

Pitas nusikabino nuo peties kelionmaišį ir iš jo išėmė nedidelę dėžutę su vaistais. Jo veidas atrodė kaip to gydytojo, kuris, per vėlai pakviestas, pamato, jog reikia suteikti pagalbą kažkokio neišmanėlio nugydytam ligoniui.

— Kaip tu čia mane suradai? — paklausė Olę Gabrielis, klusniai atiduodamas Pito globai sužeistą bičiulį.— Iš kur tu sužinojai, kad mes čia slepiamės? Kaip tu išdrįsai leistis mūsų ieškoti? Tiesa, Ole, tu gi protinga ir drąsi mergiūkštė,— tarė jis, su pasigėrėjimu žiūrėdamas į seserį.

— Žinai, Gabi, kai atsibudau Vingdeme, Džekui išvažiavus, žiūriu, advokatas Maksvelis jau čia. Jis ėmė mane kamantinėti. Aš iš karto supratau, kad tu vėl būsi iškrėtęs kokią kvailystę, ir pirmiausia liepiau papasakoti apie tave viską, ką jis tik žino. Mane tiesiog apėmė siaubas, Gabi! Tave apkaltino žmogžudyste! Tave, kuris nė musės nenuskriaus, apkaltino nužudžius tą meksikietį! Aš jau tada jo neapkenčiau, Gabi, ir geriau jau būtum daugiau rūpinęsis manim, užuot gydęs jam koją! Maksvelis vis klausinėjo apie Žiulę, norėjo sužinoti, ar ji nėra tavo priešas. Bet aš puikiai žinau, Gabi, kad ji tave myli labiau už viską pasaulyje! O jis prisigalvojo dievai žino ko! Supratęs, kad aš nieko blogo nepasakysiu apie Žiulę, jis liepė Pitui kuo skubiausiai mane nuvežti pas tave, sakydamas, kad vidžiliantai no-

ri tave nugalabyti, nelaukdami teismo, o pats ketino išsirūpinti, kad tave perkeltų į kitą apygardą; kai aš būsiu su tavim, sakė jis, vidžiliantai tau nedarys nieko — tegu tik jie pabandytų! Taigi jis liepė Pitui kuo greičiausiai važiuoti. O Pitas,— geresnio žmogaus už šį seną negrą, Gabi, nėra visame pasaulyje,— iš karto sutiko, mat tikėjosi surasti Džeką, kurį, kaip jis sakė, pirmiausia turės užmušti, jei norės tave suimti; taigi mes ir išvažiavome, Gabi. Atvažiavome — tavęs nėra ir šerifo nėra, ir vidžiliantų nėra: vieni, aršiausieji, žuvę per žemės drebėjimą, kiti išsislapstę. Koks baisus buvo žemės drebėjimas, Gabi! Tačiau kelionėje mes nieko nepastebėjome! O paskui tas kinas padavė tavo laiškelį.

— Kokį laiškelį? — paklausė Gabrielis.— Aš nesiunčiau jokio laiškelio.

— Jei ne tu, tai jis,— pasipriešino Olė, rodydama į Hemliną.— Ten buvo parašyta: „Jūsų draugai lauks ant Konrojaus kalvos". Ką dabar pasakysi, Gabi? — Olė treptelėjo koja, piktindamasi brolio nenuovokumu.— Atėję mudu išgirdome Džeko balsą ir suradome jus. Kokia kvailystė dainuoti vidury nakties!

— Bet aš, Ole, nerašiau jokio laiškelio,— gynėsi Gabrielis.

— Koks tu keistas, Gabi,— tarė praktiškoji Olė,— koks skirtumas, kas jį parašė? Svarbu tai, kad jis padėjo jus surasti.— Ji įkišo ranką į kišenę.— Štai tas laiškelis.

Olė padavė Gabrieliui nedidelį gabalėlį popieriaus, ant kurio buvo pieštuku parašyta: „Jūsų draugai šįvakar lauks ant Konrojaus kalvos".

Braižas buvo nepažįstamas; net jeigu tai ir Džeko rašyta, kaip jis galėjo be jo, Gabrielio, žinios tą laiškelį perduoti? Nuo to laiko, kai jie paliko teismo rūmus, jis nenuleido akių nuo Džeko, išskyrus tas kelias minutes, kai buvo nuėjęs apžiūrėti angos. Gabrielis visai suglumo; anoniminis laiškelis jį galutinai suklaidino, ir jis tiktai tylomis persibraukė ranka per kaktą.

— Dabar nebereikia sielotis, Gabi! — ryžtingai pasakė Olė. — Likusieji gyvi vidžiliantai išlakstė; šerifo taip pat niekur nematyti! Žemės drebėjimas taip įbau-

gino žmones, kad niekas nė negalvoja tavęs ieškoti, visi tik apie drebėjimą ir tekalba. Tiesa, vos nepamiršau pasakyti: kalba, kad prapuolė mūsų gysla ant Konrojaus kalvos. Kasykla nebeverta nė surūdijusio skatiko. Dabar, Gabi, mes niekam nebe galvoj! Rytoj saulei tekant prie Upelio kalvos mūsų lauks furgonas, kurį užsakė Pitas. Jis sakė, kad važiuosime į Stoktoną, iš ten į Friską, o paskui į kažkokį San Antoniją, kur mūsų nė pats velnias nesuras, ir mes — aš, tu ir Džekas — kuo puikiausiai galėsime gyventi, kol viskas užsimirš, Džekas pasveiks ir sugrįš Žiulė.

Gabrielis tylomis glostė sesers ranką, nedrįsdamas pasakyti, kad advokatas Maksvelis dėl žmogžudystės įtaria Žiulę, o Džekas ją laikąs jam neištikima. Valandėlę padvejojęs, jis labai atsargiai ir diplomatiškai paklausė:

— Na, o jeigu Žiulė nebesugrįš?

— Žinai, Gabi,— šoko Olė,— jeigu tu nori juokus krėsti, nors nevelk manęs. Žiulė niekuomet tavęs nemes! — Gabrieliui suspaudė širdį.— Dabar jos nuo tavęs nei arkliais neatplėštum. Nebūk mulkis, Gabrieli!

Gabrielis nieko neatsakė.

Tuo metu, paveiktas kažkokių migdomų vaistų, kuriuos Pitas rado savo vaistinėlėje, misteris Hemlinas nusiramino ir nutraukė vokalines pratybas. Gabrielis, kurio geležinės sveikatos neveikdavo jokie moraliniai sukrėtimai ir kuriam rūpesčiai niekada nekliudydavo miegoti, taip pat ėmė knapsėti ir, nebaigęs kalbos su Ole, greitai užmigo; nors apie herojus taip nedera rašyti, netrukus jis ėmė knarkti. Po valandėlės Olė taip pat pasidavė migdančiai nakties vėsai, įsisupo į misterio Hemlino pledą ir, padėjusi nuvargusią galvutę ant galingos brolio krūtinės, užmigo. Tiktai vienas Pitas pasiliko budėti; jis buvo palyginti žvalus ir nepavargęs, be to, juk turėjo neatsitraukdamas prižiūrėti Hemliną, nes šis buvo labai silpnas.

Po vidurnakčio Olei prisisapnavo baisus sapnas. Juodu su misteriu Hemlinu važiuoja ieškoti brolio ir sutinka įtūžusią minią, kuri tempia jos brolį į kartuves. Ieškodama pagalbos, ji lyg paklaikusi atsigręžia į Hem-

liną ir nusigąsta, pamačiusi, kad veidas nebe tas. Šalia jos visai ne Hemlinas, o kažkoks nepažįstamas žmogus plėšriomis akimis, sulysęs, raukšlėtu ir pašiurpusiu veidu; jo dažyti plaukai išblukę, ir vietomis stirkso žilų plaukų kuokšteliai; prašmatnūs, bet baisiai senoviški jo drabužiai labai netvarkingi, purvini ir dulkėti tartum po nepaprastai sunkios kelionės; to puošeivos dryžuotos senamadiškos kelnės keistai apsmukusios ant vienos kojos, ilgos kojinės raištelis atsirišęs, kojinė persisukusi.

Olė nubudo, drebėdama kaip epušės lapas. Sapnas mergaitei atrodė toks tikroviškas, kad net nubudusi ji tarsi matė palinkusį prie jos nepažįstamojo veidą, liūdną maldaujantį jo žvilgsnį ir garsiai sušuko. Pitas atėjo tik po kelių minučių. Kadangi jis tvirtino, tiesa, painiodamasis ir smarkiai trindamas akis, atseit visą naktį jų nesudėjęs, todėl, jo nepastebėtas, niekas negalėjęs įeiti, Olė gavo patikėti, jog tai būta tiktai sapno. Tačiau užmigti mergaitė nebegalėjo. Ji žiūrėjo, kaip už dantytų Konrojaus kalvos pušų viršūnių pamažu leidosi mėnulis, klausėsi, kaip krūmuose šiugžda nematomi žvėreliai, kaip tolumoje Vingdemo traktu darda vežimai, ir laukė tos minutės, kada iš tamsos vėl išnirs pušų kamienai, kada šalta tekančios saulės ugnis kalnuose nušvies pašiurpusias medžių viršūnes ir kada sparnuotieji miškų gyventojai pabus ir vėl ims čiulbėti. Kai permatomas upės rūkas, besidriekiantis paskui išblyškusį mėnulį, atsitraukė tartum naktinio budėjimo nuvargintas sargybinis, eidamas dienos poilsiui, Olė prižadino savo draugus. Jie abu grįžo iš sapnų karalystės savaip: Gabrielis atitoko palengva, nedrąsiai, lyg jausdamasis kaltas, kam per ilgai miegojo, o Džekas Hemlinas atsibudo įtūžęs, širsdamas, tarsi kiti, naudodamiesi jo silpnumu, būtų jam ką padarę ir dabar jis turėtų atsilyginti. O išvydęs Pitą, ėmė taip piktai keiktis ir jį koneveikti, kad galėjo, ko gero, pakenkti savo sveikatai.

— Tu, juodaodi plėšike, vis vien užuodei, kur aš, ir atsivilkai iš paskos,— plūdosi misteris Hemlinas, pasikėlęs ant alkūnės,— nors, viskuo aprūpinęs, palikau

tave Vingdeme; tavęs atsikratęs, norėjau stoti į tiesos kelią ir pradėti naują gyvenimą! Labas rytas, Ole! Atleisk, kad guliu. Eikš, pabučiuok mane! Jeigu tas negras tau kuo nors neįtiko, pasakyk man, ir aš jį tuojau pat išvarysiu! Po velniais! Ko mes čia laukiam? Jau aušta, o mums dar reikia nusivilkti į Upelio slėnį. Paskubėkite, vaikučiai, piknikas pasibaigė!

Paklausęs Džeko pasiūlymo, Gabrielis paėmė jį į glėbį, be galo atsargiai ir švelniai, ir leidosi eiti keistos procesijos priekyje. Džekas jautėsi baisiai bjauriai ir norėjo išgiežti apmaudą, bet argi plūsi žmogų, kuris neša tave nelyginant bejėgį kūdikį? Pitas ir Olė tylėdami ėjo iš paskos.

Į slėnį jie leidosi Upelio kanjonu, kuris tą giedrą ankstyvą rytą buvo kupinas grožio ir gaivos. Jų išbudinti paukščiai sučiulbėdavo, bet tuoj ir vėl nutildavo. Gabrielis, kaip paprastai, žengė atsargiai, stengdamasis neužminti ant miško gėlelių, kur ne kur likusių išdegintoje žolėje. Oras buvo pilnas paslaptingiausių aromatų: tūkstančių nežinomų žolynų lengvo alsavimo ir aštraus liūdnoko sausų lapų kvapo. Čia jautei tą atgimimo džiugesį, kuris visuomet apima žmogų ankstyvą rytą miške, kai atrodo, jog naktį žemė buvo iš naujo sutverta, ir štai ji prieš tave tiesiog iš kūrėjo rankų, laisva, nesuvaržyta, be slegiančios praeities naštos. Ir mūsų herojams, bėgantiems nuo mirtino pavojaus, atrodė, kad juos kankinusi baimė išnyko su vakarykščia diena arba pasitraukė į vakarus kartu su greitai blankstančia naktimi. Olė kelis sykius iššuko iš takelio nusiraškyti uogų, nusiskinti gėlę. Pitas murkė sau po nosim kažkokią senovišką metodistų psalmę.

Jie ėjo, pasitikdami rytinę žarą, su viltimi širdyje. Kartas nuo karto jie išgirsdavo tolimus neaiškius balsus. Pamažu švito: sėlindamas kalnų šlaitais, prie jų artėjo rytas, ir pagaliau iš tamsos išniro dulsvi kanjono angos kontūrai. Olė parodė pirštu į kažkokį tamsų daiktą, judantį iš vienos pusės į kitą, ir šūktelėjo. Tai buvo furgonas, kuris jų laukė. Atsakydamas Olei, vežėjas švilptelėjo, ir mūsų bėgliai nudžiugę paspartino žingsnį. Dar valandėlė, ir jiems nebegrės joks pavojus.

Staiga lyg iš po žemės pasigirdo balsas, įsakantis Gabrieliui sustoti. Gabrielis pakluso. Viena ranka jis stipriai prisispaudė Džeką prie krūtinės, o antrąją ištiesė priekin, tartum norėdamas apsaugoti Olę. Netrukus iš pakelės griovio išsikerėblino žmogysta ir pastojo jiems kelią.

Jis buvo vienas: mažo ūgio, visas apsidrabstęs purvais, susibraižęs gervuogių dygliais; iš nuovargio jis svirduliavo ir virpėjo nuo nervinio įtempimo, tačiau buvo budrus ir pavojingas. Ir Gabrielis, ir Hemlinas iš karto jį pažino, nors buvo pervargęs ir nudriskęs. Tai Džo Holas, Kalaveraso apygardos šerifas! Dešinėje rankoje jis laikė revolverį, o kaire mėgino atsiremti į medį. Abu vyrai iš karto pamatė, kad revolverio vamzdis atgręžtas tiesiai į juos, nors šerifo ranka ir netvirta.

— Gabrieli Konrojau, aš jus areštuoju,— pareiškė šmėkla.

— Jis taiko į mus! Paleiskite mane! — sušnibždėjo Hemlinas.— Greitai paleiskite! Jis pames taikinį!

Gabrielis žaibo greitumu, tiesiog neįtikėtinu dėl jo flegmatiško būdo, pastvėrė Hemliną kaire ranka ir, šitokiu būdu apsaugojęs savo naštą, atstatė dešinį petį priešais Holo revolverį.

— Gabrieli Konrojau, aš jus suimu,— pakartojo šerifas.

Gabrielis nė nekrustelėjo. Tą akimirką iš už jo peties kyštelėjo ilgas žvilgantis misterio Hemlino numylėtas dvikovų pistoleto vamzdis ir blykstelėjo juodos sužeisto jo savininko akys. Įsiviešpatavo mirtina tyla. Priešininkai buvo lygūs.

— Pirmasis šūvis jūsų,— ramiu balsu pasakė Džekas.— Nereikia karščiuotis, Džo. Jeigu jūs dabar nepataikysit į Konrojų, tai kito šanso nebeturėsit. Bet ar jūs pataikysit, ar ne, aš vis vien pataikysiu!

Revolveris sujudėjo Holo rankoje, tik ne iš baimės, o nuo fizinio silpnumo. Jo kūnas buvo išsekęs, tačiau dvasia liko nepalaužta.

— Tebūnie taip, Džekai,— tarė jis, susitaikydamas su likimu.— Aš žinau, kad jūs dabar mane nušausite,

bet užtat negalėsite pasakyti, kad Kalaveraso apygardos šerifas neatliko savo pareigos, kad apvylė tuos penkiasdešimt rinkėjų, kurie atidavė savo balsus už jį, o ne už Bogsą. Visą naktį ieškojau jūsų šiame kanjone. Mano pagalbininkų nėra. Aš vienas, galit mane nušauti. Tebūnie taip! Bet į furgoną įlipsite tiktai per mano lavoną, Džekai! Tiktai per mano lavoną!

Sakydamas šią kalbą, jis išsitiesė visu ūgiu (tiesa, labai nedideliu) ir, atsišliejęs į medį, kad neparvirstų, vėl nusitaikė į Gabrielį, tačiau jo ketinimai taip akivaizdžiai neatitiko jo pajėgų, kad toji grasinanti kalba galėjo sukelti tik graudžią šypseną. Hemlinas nusijuokė. Ir tuojau pajuto, kad jį laikanti ranka nusileido, o jis atsidūrė prie savo bičiulio kojų. Gabrielis atsargiai, bet ryžtingai paguldė Džeką ant žemės ir tvirtu ramiu žingsniu nuėjo prie šerifo.

— Aš einu su jumis, misteri Holai,— ramiai pasakė jis, abejingu mostu nustumdamas į šalį šerifo revolverį,— taip, tuojau pat. Tiktai noriu paprašyti vieno dalyko. Šis sužeistas jaunuolis,— jis parodė į Hemliną, kuris tūždamas raitėsi ant žemės ir griežė dantimis,— čia niekuo nedėtas. Nevelkit jo į mano bylą. Jis netyčiom buvo įtrauktas į grumtynes. O aš einu su jumis, misteri Holai, ir labai apgailestauju, kad pridariau tiek rūpesčių.

VII KNYGA

BRANGŪS KLODAI

I skyrius

KATASTROFOS PĖDSAKAIS

Prieš ketvirtį valandos iki atvykstant Piterio Damfio pasiuntiniui į Puanzeto kontorą, misteris Puanzetas gavo dar svarbesnę žinią. Tai buvo telegrama iš San Antonijo. Kelios padrikos frazės lakios vaizduotės žmogui skambėjo reikšmingiau už pačią retoriškiausią kalbą.

Misijos bažnyčia sugriauta. Tėvas Felipas nenukentėjo. „Šventoji trejybė" — vieni griuvėsiai. Doloresa dingo. Mano namai išliko. Skubiai atvažiuokite.

Marija Sepulvida

Rytojaus dieną ketvirtą valandą po pietų Artūras atvyko į San Džeronimą; ligi jo kelionės tikslo — misijos — dar buvo likę penkiolika mylių. Užeigos šeimininkas patvirtino viską, kas buvo pranešta telegramoj, ir dar pagražino.

— Ak, visi šventieji ir nelabieji! San Antonijo nebėra! Jį prarijo žemė. Viskam atėjo galas! Taip jau surėdytas pasaulis! Namų vietoje vieni griuvėsiai, donai Artūrai. Ko dar malonėsite — taurelės prancūziško konjako ar amerikietiško viskio? Iš San Antonijo nieko nebeliko. Nei akmenėlio! Nei skiedrelės! Visiškai nieko!

Kad ir taip paguostas, misteris Puanzetas nebelaukė lėtojo diližano, bet šoko ant greitakojo mustango ir nudūmė ieškoti prasmegusios misijos. Jis pajuto didelį palengvėjimą, kai po valandos spartaus jojimo išvydo tolumoje žvilgantį vandenyną, tamsiai žalią misijos sodą su ąžuolynu ir viršum iškilusį baltą bokšto kupolą. Ta-

čiau sekančią akimirką Artūras sulaikė arklį ir nustebęs pasitrynė akis. Kurgi antrasis misijos bokštas? Spustelėjęs arklį pentinais, jis pajojėjo į šalį ir sustojęs vėl pažvelgė. Ir dabar tesimatė tiktai vienas bokštas. Vadinasi, misijos bažnyčia tikrai sugriauta!

Gal šis atradimas taip smarkiai paveikė Artūrą, o gal jam pabudo kažkoks dar stipresnis jausmas, bet jis, nieko daugiau nelaukdamas, išsuko iš kelio, vedančio į misiją, ir nušuoliavo stačiai per lygumą link „Šventosios trejybės" rančos. Nuo jūros pusės per bekraštę lygumą pūtė smarkus vėjas, lyg norėdamas raiteliui sukliudyti, toks įžūlus ir užsispyręs, kad Artūras, tarsi pajutęs piktą jo valią, priėmė iššūkį su juo pasigalynėti ir įveikti. Čia niekas nebuvo pasikeitę: aplink — negyva ir vienoda lyguma, viršuj — negyvas ir vienodas dangus. Čia tebebuvo tie patys saulės išdeginti ir vėjų nugairinti laukai, trapios ir dygios ražienos, tie patys ilgi nebylūs arimų plotai, kur niokojantis vėjas niekada neišgirsta nei aimanos, nei skundo, tos pačios Artūro atmintin įstrigusios vos judančios dėmės — galvijų bandos. Akimirksniu jį nukrėtė šiurpas, prisiminus savo pavojingąjį nuotykį šioje lygumoje, ir užsiplieskė skruostai, kai pagalvojo, kaip jį išgelbėjo puiki, bet abejinga atsiskyrėlė. Jis tartum vėl išgirdo tylų šnabždesį: „Filipai", ir viskas jam iškilo prieš akis taip, kaip tada, kai jis be kvapo gulėjo ant žemės. Bet Artūras jau seniai save tikino, kad tą lemtingąją akimirką donja Doloresa negalėjusi jo pavadinti Filipu ir kad jam tik taip pasivaideno, nes buvo persigandęs ir jo vaizduotė sudirgusi. Donja Doloresa visuomet su juo elgdavosi santūriai, ir jam nebuvo patogu tiesiai paklausti, o ir iš viso kuriam galui ji būtų taip jį pavadinusi. Ji niekada neužsiminė apie tą įvykį, lyg būtų apie jį visai užmiršusi. Tačiau Artūras nepamiršo! Ne kartą jis su savotišku malonumu prisimindavo tą neužmirštamą valandą, bet tuoj pat skausmas nusmelkdavo jam širdį. Tai buvo toks gyvenimo įvykis, kurio poetiškumą sukūrė ne jis; toks širdies maudulys, kurio jis nepajėgė užgniaužti, nors šiaip ir mokėdavo į viską kritiškai žiūrėti; toks malonus prisiminimas, ku-

ris ir vėliau jam neatrodė nei niekingas, nei apgaulus. O dabar šio epizodo herojė dingo ir galbūt jis niekada jos nebepamatys. Išgirdęs šią žinią, jis pajuto keistą palengvėjimą, tikriau sakant, lyg pabudo iš malonaus, bet sykiu ir pavojingo sapno, galinčio pakirsti pačias jo gyvenimo šaknis. Donja Doloresa jam niekada neatrodė reali būtybė; jo potraukis siejosi su tam tikrom romantiškom jo prigimties savybėm, ir staigus jos išnykimas iš jo akiračio buvo nelyginant aktorės išėjimas nuo scenos, pasibaigus spektakliui. Ji dingo ne mažiau paslaptingai, kaip ir buvo pasirodžiusi, bet argi nereikėjo šito laukti?! Jis nejautė sielvarto ir net paprasto žmogiško gailesčio; jam atrodė, kad jokios katastrofos nė nebuvo — niekas nežuvo ir niekas nenukentėjo.

Tokios buvo misterio Puanzeto mintys ir dvasinė būsena, gavus donjos Marijos telegramą. Tai buvo šalta savistaba žmogaus, manančio, kad jo egoizmas bei abejingumas iškelia jį aukščiau kitų, bet dėl to jis nei triumfuoja, nei gailisi. Tačiau kai jis išjojo iš kelio, vedančio tiesiai į misiją, ir pasuko arklį į donjos Doloresos namus, nepaisant proto išvedžiojimų, jį apėmė didelis nerimas. Artūras nepajėgė jo nugalėti, bet kartu jautė pasitenkinimą, nes panašus jausmas jį buvo apėmęs tada, kai jis, pats to nenorėdamas, jojo į Bado stovyklą ieškoti ten pasilikusių žmonių. Staiga jo arklys atsistojo piestu, ir mažiau patyręs raitelis nebūtų išsilaikęs balne. Tiesiai priešais žiojėjo trisdešimties pėdų pločio ir tokio pat gylio griovys, kurio dugne riogsojo suvirtusios „Šventosios trejybės" galvijų aptvaro nuolaužos.

Jeigu ne toks šio griovio platumas ir gilumas, Artūras būtų jį palaikęs įprastu plyšiu, kokiais suskeldėja žemė, svilinama saulės per ilgą sausą vasarą, ir kokius kartais nelengva raiteliui peršokti. Bet dar kartą žvilgterėjęs, Artūras suprato, kad čia visai kas kita. Žemė nebuvo skilusi ar prasivėrusi, bet įsmukusi. Šios kiaurymės dugnas buvo beveik tokio platumo, kaip ir viršus, ant dugno šėpsojo tokie patys sausi ir trapūs žolynai, kaip ir lygumoje aplinkui kiaurymę.

Paskendęs mintyse, Artūras neatkreipė dėmesio, kiek

nujojo. Matyt, jo jota daug greičiau, negu manė. Bet jeigu prarajoje tikrai galvijų aptvaro liekanos, tai iš čia turėtų matytis ir ranča kalno papėdėje. Jis pažvelgė į tą pusę, tačiau nieko neišvydo. Priešais jį plytėjo vien nyki bekraštė lyguma. Nuo prarajos, palei kurią jis stovėjo, iki pat neaukštų artimiausių priekalnių nesimatė nei stogo, nei sienų, nei griuvėsių , tik negyva plynė.

Jo kūnas nuėjo pagaugais, ir sustingę pirštai paleido pavadį. Ak viešpatie! Vadinasi, donja Marija šitai turėjo galvoje? O gal įvyko dar viena katastrofa? Jis apsidairė. Milžiniška, bekraštė ir nyki lyguma palei žvilgantį vandenyną buvo pati nelyginant vandenynas. Stovėdamas šalia klastingai atsivėrusios prarajos nasrų, Artūras Puanzetas suvokė siaubingą rančos likimą. Įsiaudrinus šios nejudančios lygumos gelmėms, prasmego ir ranča, ir jos nelaimingieji gyventojai.

Pirmiausia Artūrui šovė mintis kuo greičiausiai pasiekti nelaimės vietą, gal jam ten pavyks ką nors išgelbėti. Tačiau priešais jį buvo praraja, kuri tęsėsi net iki pat vandenyno. Po to jam dingtelėjo, kad katastrofa, apie kurią savo trumpa telegrama pranešė donja Marija, įvyko prieš parą, tad pagalba dabar niekam nebereikalinga. Nieko nežinodamas, nieko nepasiteiravęs, vien tik aklo impulso skatinamas, jis atidūmė čionai ir net negali pasiekti katastrofos vietos. Kodėl jis iš karto nenuskubėjo į misiją, kodėl nepaprašė tėvą Felipą patarimo bei paramos, kodėl iš pradžių nesužinojo katastrofos smulkmenų? Jis nusikeikė (nors šiaip buvo labai santūrus) ir, apgręžęs arklį, pašėlusia zovada nudundėjo į misiją.

Sutemos viršum lygumos tirštėjo. Vos tik nusileido saulė, rūkas, kaip koks vagišius, tūnantis vandenyno pakraštyje, ėmė negirdimais žingsniais sėlinti žvilgančiu pakrantės smėliu ir, prigesinęs jo žvilgesį, pamažu ir iškilmingai nušliaužė į lygumą, visiškai prarydamas Pušų kyšulį; iš pradžių jis susidūrė su blyksinčiu švyturiu, o paskui, viršuje ir apačioje susiliejęs su žaliu vandenynu, pasivijo zovada lekiantį raitelį ir, kaip pasirodė Artūrui, atskyrė jį ir arklį nuo supančios aplinkos; išnyko net tolumoje dunksančių kalnų kontūrai, lyg

kempine nutrinti nuo milžiniškos melsvai pilkos grifelinės lentos. Iš tolumos sklido duslūs varpo dūžiai, rodantys kelią pasiklydusiems keliauninkams, bet migla slopino ir tuos garsus. Artūras vos begirdėjo net dažną savo arklio kanopų caksėjimą. Pamažu jam susidarė įspūdis, kad visa tai tik sapnas, ir protas nesipriešino šiai iliuzijai.

Kai jis įjojo, tikriau sakant, ant miglos bangų įplaukė į misijos laukus ir pievas, jam pasirodė, jog visa tai yra logiška jo sapno ar vizijos tąsa. Keletas žibintų su miglos aureolėmis teikė dar fantastiškesnį ir vaiduokliškesnį vaizdą siaurai gatvelei, kuria jis yrėsi link aikštės ir bažnyčios. Net pilkoje sutemoje Artūras matė, kad vienas bokštas nugriuvęs, o vietoje dešiniojo bažnyčios priestato bei refektorijos tik griuvėsių krūvos. Ir tai, kas kitu metu būtų jį nustebinę, dabar atrodė visiškai natūralu: pamatęs bažnyčioje sudegtas visas žvakes ir daugybę maldininkų, jis pamanė, kad dar vis tęsiasi keistasis jo sapnas. Lyg per sapną jis nušoko žemėn ir, nuvedęs arklį į pastogę prie išlikusio bokšto, įėjo į bažnyčią. Didžioji nava buvo išlikusi sveika, kaip ir pirma ant sienų tebekabojo keisčiausi paveikslai; nekalčiausioji mergelė ir šventieji žvelgė iš savo nišų, geltoni ir liesi; prie didžiojo altoriaus tėvas Felipas laikė pamaldas. Vos tik jam įėjus į bažnyčią, choras užgiedojo gedulingą giesmę, altorius buvo uždengtas juoda marška, ir iš pirmųjų kunigo žodžių Artūras suprato, kad laikomos gedulingos pamaldos. Karštligiškas nerimas, visą paskutinę valandą gniaužęs jam širdį ir deginęs skruostus, praėjo. Jis klastelėjo į suolą šalia kažkokio maldininko ir užsidengė delnais veidą. Vėl tyliai sugaudė vargonai ir neįprastai užgiedojo choras; smilkalų kvapas ėmė sklisti po bažnyčią, monotoniškas kunigo skaitymas nuramino Artūrą, ir jis ėmė snausti. Po kokių dešimties minučių jis krūptelėjęs atsitokėjo, lyg nubusdamas iš gilaus miego, paskui išgirdo tėvo Felipo balsą ir pajuto, kaip šis švelniai palietė jo petį. Bažnyčia buvo tuščia, tamsi, tiktai ant altoriaus degė kelios žvakės. Kurį laiką Artūras nesusigaudė, kas atsitiko.

— Mano sūnau, aš žinojau, kad tu atvyksi,— tarė tėvas Felipas.— O kur ji? Argi ne su tavim?

— Kas? — paklausė Artūras, stengdamasis sukaupti iškrikusias mintis.

— Kas?! Telaimina mus Viešpats, donai Artūrai. Ta, kuri jus čia pakvietė — donja Marija. Gal kartais negavot jos telegramos?

Artūras atsakė, jog atvykęs tiesiai į misijos bažnyčią. Dėl tam tikrų priežasčių jis gėdinosi prisipažinti, kad pirmiausia bandė patekti į „Šventosios trejybės" rančą, taip pat nuslėpė, kad per pastarąsias dvi valandas nė sykio nepagalvojo apie donją Mariją.

— Tėve Felipai, jūs laikėte gedulingas mišias? Čia įvyko kokia nelaimė? — Jis sunerimęs nutilo, nebesusigaudydamas, kiek tuose įvykiuose realumo ir fantazijos.

— Švenčiausioji Dievo motina! — tarė tėvas Felipas, su nuostaba žiūrėdamas į Artūrą.— Vadinasi, nežinot, už ką aš laikiau mišias? Nežinot, kad šventoji mus paliko, kad donja Doloresa iškeliavo į amžinojo poilsio vietą?

— Aš girdėjau... donjos Marijos telegramoje pasakyta... kad ji dingo,— sumurmėjo Artūras, jausdamas, kad vėl nebetenka savitvardos, ir blykšta jo skruostai, o balsas trūkčioja.

— Dingo! — sušuko tėvas Felipas gana priekaištingai.— Taip, dingo! Tačiau ją surasim, kai tik atkasim „Šventosios trejybės" rančą, kai jos namų griuvėsius, dabar palaidotus penkiasdešimties pėdų gylyje, iškelsime į žemės paviršių. Ji dingo, donai Artūrai, prapuolė! Amžinai! Visiškai!

Sujaudintas klausytojo žvilgsnio, tėvas Felipas tuojau pat papasakojo katastrofos smulkmenas, kurias Artūras jau anksčiau buvo numanęs. Rančą ištiko panašus likimas, kaip ir galvijų aptvarą. Nuo požeminių smūgių ne tik sugriuvo pastatai, bet prasiskyrė žemė ir viskas sugarmėjo į penkiasdešimties pėdų gylį. Niekam nepavyko išsigelbėti. Ištikimi vakerai pasileido į rančą drebančia, besikilnojančia lyguma, bet išvydo ją smengant į atsivėrusią bedugnę. Donas Chuanas, donja Doloresa, ištikimoji Manuela, mažordomas Aleksandras ir koks tuzinas peonų bei tarnų žuvo griuvėsiuose. Nė vienas neišsigelbėjo.

Ar negalima atkasti lavonų? Dievo motina! Vadinasi, donas Artūras nežino, kad po antrojo smūgio žemė susiglaudė viršum prasmegusios rančos ir visiškai palaidojo griuvėsius su žuvusiais. Jie bandė kasti, bet ką gali padaryti koks dešimt žmonių! Suprantama... po savaitės, kitos... kas žino... gal ir pavyks atkasti lavonus.

Fatališkas nuolankumas, su kuriuo tėvas Felipas pasakojo apie donjos Doloresos žuvimą, sukėlė Artūrui didelį apmaudą. Jei šitai būtų atsitikę San Franciske, tai koks šimtas savanorių dieną naktį kastų, kol tik rusentų nors mažiausia vilties kibirkštėlė surasti užgriuvusius žmones. O čia!.. Artūras prisiminė rambius, inertiškus Salvatiero tarnus, jų baisų nuolankumą paslaptingosios katastrofos akivaizdoje,— va toks yra net jų sielų ganytojas ir globėjas,— ir sudrebėjo. Ką daryti? Gal jis galėtų, padedant Damfiui, iš San Francisko iškviesti žmonių? Staiga jam prabilo instinktyvus atsargumas, būdingas Artūro tipo žmonėms. Jeigu vietiniai gyventojai, netekę savo draugų ir giminaičių, taip nuolankiai sutinka šią nelaimę, tai kokią teisę turi jis, visai svetimas žmogus, kištis į jų reikalus?

— Eime, mano sūnau!— tarė tėvas Felipas, švelniai uždėdamas Artūrui ant peties didelę ranką.— Eime pas mane. Švenčiausios mergelės malone aš dar turiu pastogę ir galiu tave priimti. Ai, ai! Ką aš matau!— pridūrė jis, čiupinėdamas Artūro drabužius ir apžiūrinėdamas svečią labai rūpestingai, kaip kokį kūdikį.— Kas gi čia dabar? Tas bedieviškas rūkas tave kiaurai permerkė. Rankos šaltos kaip ledas, skruostai dega. Tikriausiai tu labai pavargęs ir, žinoma, išalkęs. Ne, ne, neprieštarauk! Eime greičiau!

Paėmęs už rankos Artūrą, kunigas atidarė zakristijos duris ir nuvedė jį per darželį, visą užgriozdintą nuvirtusio bokšto griuvėsiais bei tinku, prie žemučio nedegtų plytų namuko, kur buvo misijos mokykla. Dabar čia paskubomis buvo įrengtas tėvui Felipui būstas ir vienuoliška celė. Neaukštame židinyje, primenančiame viryklą, degė ugnis. Sienos buvo nukabinėtos dailyraščio ir tikybos mokslo mokinių rašiniais, rodančiais jų pažangą.

Kampe nedideli vargonėliai, viduryje, priešais židinį,

gilioje nišoje langas, prie kurio prieš dvi savaites Džekas pirmą kartą išvydo donją Doloresą.

— Čia ji, vargšelė, praleisdavo daug laiko su savo mokinėmis,— tarė tėvas Felipas, pauostęs didelį žiupsnį tabako ir nusišluostęs akis ir nosį didele raudona nosine. — Ši mokykla — jai geriausias paminklas! Ir tuos va pamatus jos globėjos, sopulingosios mergelės vienuolynui mes padėjom tik donjos Doloresos dėka, nes bažnyčiai ji nieko negailėdavo. Tu, donai Artūrai, tvarkei jos reikalus ir, aišku, žinai, kad visas Salvatiero žemes ji pavedė šventajai bažnyčiai.

— Ne, nežinau,— tarė Artūras, staiga apimtas dar nepatirto eretiško priešiškumo ir protestantiško pasipiktinimo ir pirmą kartą nuo jų pažinties su tėvu Felipu įtariai žvelgdamas į šį garbingąjį bažnyčios tarną.— Ne, sere, velionė donja Doloresa man niekada to neminėjo. Priešingai, ji...

— Nereikia, nereikia, mano sūnau,— pertarė jį tėvas Felipas, vėl įtraukdamas į nosį didelį žiupsnį tabako.— Tepraėjo vos para, kai vargšė mergaitė mus paliko, neseniai nuskambėjo gedulingos mišios... Apie tai spėsime vėliau pakalbėti.— Jis garsiai nusišnypštė.— Viskam bus laikas. Bet dabar turiu tau kai ką perduoti,— tęsė jis, rausdamasis krūvoje laiškų bei laikraščių ant stalo.— Galimas daiktas, čia bus svarbus ir skubesnis dalykas. Tau yra telegrama.

Jis padavė Artūrui geltoną voką. Tačiau Puanzeto žvilgsnis sustojo prie vizitinės kortelės, kurią kunigas atvertė, besirausdamas savo popieriuose. Kortelėje buvo parašyta „Kalpeperas Starbotlas iš Siskiu".

— Ar jūs pažįstate tą džentelmeną?— paklausė Puanzetas, vienoje rankoje laikydamas neatplėštą telegramą, o kita rodydamas į vizitinę kortelę.

Tėvas Felipas vėl patraukė tabako.

— Galimas, visai galimas dalykas, kad aš jį pažįstu. Man regis, jis advokatas. Esu turėjęs su juo reikalų dėl bažnytinių žemių. Tik buvau pamiršęs. Bet, donai Artūrai, ko neatplėši telegramos? Kas ten parašyta? Ar tik nekviečia namo? Dabar, kai čia dar nė valandos neišbuvai!

Tėvas Felipas nutilo ir pamatė, kad Artūras susirūpinęs

jį stebi. Valandėlę juodu įtemptai žiūrėjo vienas į kitą. Artūras pirmas nukreipė akis, nors giedras, tiesus kunigo žvilgsnis ir neišsklaidė jo abejonių. Ir staiga jis prisiminė aibes skandalingų istorijų, į kurias buvo įsivėlę kunigai, prisiminė didelę bažnyčios įtaką bei klastingas išmones vienuolių ordino, kuriam priklausė tėvas Felipas; staiga jam mintyse iškilo visos tos kalbos, kuriomis jis ligi šiol netikėjo ir iš kurių juokėsi. Pajutęs, kad jo širdyje kyla nepasitikėjimas žmogumi, kurio draugijoje jam visuomet būdavo lengva ir gera, Artūras sumišo. Šitokio jausmo jis dar nebuvo patyręs ir, norėdamas nusiraminti, atplėšė telegramą. Akimirksniu telegramos turinys užgožė visas kitas jo mintis. Damfis joje štai ką rašė:

Gabrielis Konrojus areštuotas už Viktoro Ramireso nužudymą. Ką siūlote? Laukiu atsakymo.

Artūras atsistojo.

— Kada išvažiuoja diližanas iš San Džeronimo?— skubiai jis paklausė.

— Vidurnaktį,— atsakė tėvas Felipas.— Ar tik tu, mano sūnau, neketini...

— O dabar devynios,— petraukė jį Artūras, žvilgterėjęs į savo laikrodėlį.— Ar negalėtumėt man parūpinti gerą arklį? Tai nepaprastai svarbus reikalas, tėve,— pridūrė jis vėl su įprastu nuoširdumu.

— Ak, skubus ir svarbus reikalas!— tyliai pasakė tėvas Felipas.

— Taip, mirties ar gyvenimo klausimas,— tvirtai atsakė Artūras.

Tėvas Felipas paskambino varpeliu ir kažką pasakė įėjusiam tarnui, o tuo metu Artūras, atsisėdęs prie stalo, parašė atsakomąją telegramą.

— Prašyčiau kaip galima greičiau išsiųsti,— tarė jis, paduodamas telegramą tėvui Felipui.

Kunigas ją paėmė ir susirūpinęs pasižiūrėjo į Artūrą.

— O kaip su donja Marija?— neryžtingai paklausė jis.

— Tu net nepasimatei su ja. Užsuk nors valandėlei į „Palaimingojo žvejo" rančą!

Apsivilkęs jojimo drabužius ir viršum užsimetęs apsiaustą, Artūras vylingai šyptelėjo.

— Bijau, tėve, kad man nepakaks laiko. Paaiškinkite donjai Marijai, kad mane netikėtai iškvietė ir aš nebespėjau jos aplankyti. Ji žino, kaip miela su jumis pasikalbėti, ir manau, nesupyks, kad tą trumpą laiką praleidau jūsų draugijoje.

Tėvui Felipui dar nespėjus nieko atsakyti, įėjo tarnas ir pranešė, kad arklys pabalnotas.

— Labanakt, tėve Felipai!— tarė Artūras, karštai spausdamas kunigui ranką ir širdy nebejausdamas nė krislelio priešiškumo.— Labanakt! Tūkstantis ačiū už arklį! Pagelbėdamas savo svečiui išvykti,— pridūrė jis labai rimtai,— jūs labai daug pasitarnavote jo sielos išganymui. Daug daugiau, negu galvojate! Dar sykį labanakt! *Adios!* Linksmas juokas, ant vaiduokliško arklio grakštus raitelio siluetas, mojantis ranka, šaltas pilkas rūkas, prislopintas kanopų caksėjimas į apsamanojusias slidžias marmuro plytas šventoriuje — ir tėvas Felipas vėl liko vienas. Sukalbėjęs maldelę, jis vėl pašniaukštė tabako ir užtrenkė duris; po to ant stalo susiieškojo šauniojo pulkininko Starbotlo vizitinę kortelę ir įmetė ją į ugnį.

Deja, šventojo tėvo nemalonumai su šiuo vakaru nesibaigė. Anksti rytą dar prieš pusryčius prisistatė donja Marija Sepulvida, įtari, pasipiktinusi, įtūžusi.

— Pasakykite, tėve Felipai,— nieko nelaukdama ji paklausė,— ar pas jus nakvojo donas Artūras?

— Ne, mano dukra,— atsargiai atsakė kunigas.— Jis čia buvo labai trumpai.

— Kada jis išvyko?— kamantinėjo donja Marija.

— Devintą valandą vakaro.

— O kur išvyko?— donja Marija net paraudo iš pykčio.

— Į San Franciską, mano vaike, kažkokiu labai svarbiu reikalu... Šitas pyktis gundytojo,— suramdykite jį.

— Ar jūs žinote, tėve Felipai, kad jis išvažiavo, nepasimatęs su manim?— sušuko donja Marija, dar labiau tūždama, matyt, užmiršusi reikiamą pagarbą savo nuodėmklausiui.

— Gali būti, mano dukra! Bet jis gavo telegramą, labai svarbią telegramą.

— Gavo telegramą!— su panieka pakartojo donja Marija.— Įdomu, nuo ko?

— Šito aš nežinau, mano dukra,— atsakė tėvas Felipas, žiūrėdamas į savo viešnios įraudusius skruostus, apmaudingai blyksinčias akis ir truputį papurtusius akių vokus. — O jums taip pykti ir tūžti visai nedera.

— Sakykite, kas atsiuntė telegramą? Ar tik ne Damfis? — donja Marija treptelėjo maža kojyte.

Tėvas Felipas atsitraukė su visa kėde. Kaip galėjo atsitikti, kad ji, anksčiau buvusi tokia romi ir klusni savo vyro žmona, pasidarė nepaprastai vaidinga ir aikštinga našlė? O gal ji nusprendė atkeršyti Artūrui už nuoskaudas, patirtas iš velionio dono Chosė? Pagalvojus apie Artūro ateitį, tėvui Felipui nuoširdžiai jo pagailo.

— Ar pagaliau atsakysite, ar ne? — šūktelėjo donja Marija, visa tirtėdama.

— Turbūt Damfis,— sumikčiojo tėvas Felipas. — Bent jau telegrama „Kuo skubiausiai grįžtu", kurią Artūras man pavedė išsiųsti, adresuota jam. O kas Artūrui buvo parašyta, aš nežinau.

— Nežinot,— suspiegė donja Marija, pašokdama nuo kėdės išblyškusi ir žaižaruojančiomis akimis. — Jūs nežinot! Užtat aš žinau! Jam pranešė tas pačias naujienas, kaip ir man. — Išsitraukusi iš kišenės telegramą, ji ėmė ja mosuoti kunigui prie nosies. — Galite paskaityti! Ir jam tą patį pranešė! Štai kodėl jis neatėjo pas mane ir pabėgo kaip koks pasigailėtinas bailys! Štai kodėl jis pasielgė kaip koks niekingas išdavikas! Štai kodėl jis pas jus atvyko pasipūtęs, su šlykščia šypsena, su... Ak, kaip aš jo neapkenčiu! Taip, taip! Skaitykite! Kodėl jūs neskaitote?.. — donja Marija smarkiai mosavo telegrama, ir tėvas Felipas niekaip negalėjo jos paimti. — Perskaitykite! Tada viską suprasite! Jūs sužinosite, kad aš viską praradau, kad aš tapau elgeta! Ak, kaip mane apgavo, kaip apmulkino tie niekšai — Damfis ir misteris Artūras Puanzetas! Kodėl gi jūs neskaitote? Gal ir jūs prieš mane? Ir jūs, ir Doloresa, ir visi...

Ji suglamžė telegramą ir sviedė ant grindų, paskui visa išbalo ir brinktelėjo be sąmonės prie tėvo Felipo kojų. Tėvas Felipas iš pradžių pasižiūrėjo į telegramą, paskui į pasliką donją Mariją. Jis buvo vyras — pagyvenęs, gerai pažįstąs moterų prigimtį, tad — nėra

ko slėpti — pirmiausia paėmė nuo grindų telegramą ir išskleidęs perskaitė. Ten buvo parašyta:

Labai gaila. Ką tik gavau telegramą, kad per žemės drebėjimą prapuolė Konrojaus gysla. Akcijos nuvertintos. Realizuoti negaliu.

Damfis

Tėvas Felipas pasilenkė prie nualpusios donjos Marijos ir paėmė ją ant rankų.

— Vargšelė,— tarė jis. — Bet Artūras apie tai tikriausiai nieko nežinojo.

II SKYRIUS

GELTONASIS VOKAS

Šį sykį lyg tyčia visi blogi gandai apie Konrojaus gyslą pasitvirtino. Kai kurie akcininkai dar bandė ramintis, girdi, gandus bus paleidę makleriai, norėdami numušti akcijų kainą, tačiau netrukus visi sužinojo tuos faktus, kuriuos pranešė Damfis savo telegramoje donjai Marijai. Akcijų kainos nukrito ligi dešimties dolerių, o galop už jas nebemokėjo nė cento. Praėjus valandai po žemės drebėjimo, visas Skurdusis Slėnis jau žinojo, kad gysla staiga prasmego į žemę, o ją iš viršaus uždengė nepaprastai storas granito sluoksnis ir amžinai palaidojo lobius paslaptingose žemės gelmėse. Kad gysla dingo — tai faktas, tik niekas nežinojo kur. Buvo iškelta keletas daugiau ar mažiau moksliškų teiginių: vieni įrodinėjo, kad gysla nusileido, kiti, atvirkščiai, kad iškilo granitas, tačiau ir vieni, ir kiti sutarė, kad rūda dabar nebepasiekiama. Visame Slėnyje gamta savo akmeniniu pirštu vaizdžiai rodė, kad praeityje čia būta panašių geologinių pakitimų. Tačiau rūsčių gamtos žodžių: „Aš juk sakiau" Skurdžiojo Slėnio gyventojai paisė ne daugiau, kaip pesimistiškų kokio vietinio savo žynio pranašysčių.

Naujienos sklido žaibo greitumu. Keletą kaliforniečių jos pasiekė Europoje ir tekinus nuvijo pas bankininkus, jos pakirto kojas ne vienam našlaičių globėjui,

išgąsdino keletą našlių, vienas patikimas klerkas turėjo gėdingai pasitraukti iš tarnybos, o misterį Reinorą iš Bostono taip pribloškė, kad visi iš karto suprato, jog savo nuomonę apie Kalifornijos gamtinius turtus jis buvo parėmęs kapitalo įdėjimais. Visą Ramiojo vandenyno pakraštį šis smūgis sukrėtė kur kas labiau už žemės drebėjimą. Kad drebėjimas gali pasikartoti ir atimti daugeliui žmonių pastogę ar net gyvybę,— apie tai nebuvo kalbama, o nuosavybės netekimas niekam nėjo iš galvos. Jeigu gamta ir ateityje norės vienašališkai nutraukti sutartis, pagal kurias daug garbingų žmonių atvyko į Kaliforniją ir atsidėjo šio krašto vystymui, tai dabar pats metas tiesiai pasakyti: „Nieko nebus!" Šitokias mintis kėlė pamokančioji laisvoji spauda. Kai kurie seni kaliforniečiai ėmė kalbėti apie grįžimą į Rytus.

Misteris Damfis net ir per tokį sąmyšį sugebėjo išsaugoti geležinę ramybę, o esant reikalui, būdavo net nuožmus. Klientai nedrįsdavo jam skųstis piniginiais nuostoliais ar prisipažinti praradę ištvermę.

— Velniškai blogi reikalai,— sakydavo jis klientui. — Ką jūs siūlote?

Kadangi visų širdyse tebuvo vienintelis pasiūlymas atgauti investuotus pinigus,— bet niekas neišdrįsdavo apie tai užsiminti, misteris Damfis visuomet triumfuodavo. Taip nusiteikusį jį atrado ir misteris Puanzetas, kai, grįžęs iš San Antonijo, sekantį rytą atėjo į jo kontorą.

— Na, kaip, nelinksma ten? — žvaliai paklausė misteris Damfis. — Turbūt našlės nuotaika prasta, nors jai ir geriau pasisekė, negu jos kaimynams? Velniškai jus užjaučiu, Puanzetai. Būdamas išmintingas žmogus, jūs suprantate, kad kapitalas buvo gerai investuotas, bet pamėginkite tai įrodyti moteriai! Manau, kad ranča užstatyta ne daugiau kaip už pusę vertės. Tikriausiai ji labai niršta? Įrodinėja, kad ją apgavo? Moteris visada lieka moterim! Mes su jumis, Puanzetai, gerai jas pažįstam, ar ne? — Ir nusijuokęs savo įprastu, į lojimą panašiu juoku, misteris Damfis mirktelėjo svečiui.

Puanzetas su nuostaba pažvelgė į bankininką.

— Jeigu jūs turite galvoje misis Sepulvidą,— šaltai

pasakė Artūras,— tai žinokit, kad su ja nesimačiau. Ketinau ją vėliau aplankyti, bet sukliudė jūsų telegrama. Tiktai su tėvu Felipu aptariau kai kuriuos reikalus.

— Tai jūs nežinot, kad per žemės drebėjimą dingo Konrojaus gysla? Prasmego žemėn. O su ja ir penkiasdešimt šeši našlės tūkstantėliai! — misteris Damfis spragtelėjo pirštais, tartum parodydamas, koks pasigailėtinas likimas ištiko donjos Marijos kapitalą. — Jūs nežinot?

— Ne,— visai abejingai atsakė Artūras, tarsi galvodamas ką kita, ir misteris Damfis sunerimo daug labiau, negu būtų sunerimęs anam ėmus sielvartauti. — Ne. Tačiau tikiuosi, kad ne todėl man atsiuntėt telegramą.

— Ne,— atsakė Damfis, nenuleisdamas skvarbaus žvilgsnio nuo Puanzeto ir stengdamasis atspėti, kodėl jo svečias taip keistai ir neregėtai abejingas turtiniams reikalams moters, kurią ketina vesti. — Žinoma, ne!

— Tai va,— tarė Artūras su grėsmingu ramumu, iš kurio tik ir galėjai spėti jį nusprendus žengti ryžtingą žingsnį. — Aš vykstu į Skurdųjį Slėnį, imsiuosi Gabrielio Konrojaus gynimo. Prašyčiau jus viską smulkiai papasakoti apie tą žmogžudystę, nors, tiesą sakant, aš visai netikiu, kad Gabrielis galėjo nužudyti žmogų, jeigu tik, žinoma, tai yra tas pats Gabrielis, kurį kadaise pažinojau. Po to galėsite pasakyti, dėl ko jūs mane iškvietėt, nes aš nemanau, kad tą padarėte vien dėl Konrojaus. Suprantu, kad, žuvus Ramiresui, jums paranku pašalinti sau iš kelio ir Gabrielį, ir jo žmoną. Bet apie tai vėliau. O dabar papasakokite man apie žmogžudystę viską, ką tik žinote.

Taip palieptas, misteris Damfis klusniai įvykdė Artūro valią ir trumpai papasakojo skaitytojams jau žinomus įvykius, apie kuriuos jam visą laiką telegrafavo iš Skurdžiojo Slėnio.

— Paskutiniąja telegrama man pranešė, kad jis vėl suimtas,— tarė Damfis. — Manau, kad daugiau niekas nebesikėsins jo nulinčiuoti. Aš taip patvarkiau,— tęsė bankininkas, vėl atgavęs smarkumą. — Ten turiu šiek tiek įtakos.

Pirmą kartą per visą pokalbį Artūras tartum nubudo iš savo minčių ir įsmeigė į Damfį skvarbų žvilgsnį.

— Kitaip jūs ir negalėjot pasielgti,— atsakė jis šaltai,— juk nesate mulkis, kad leistumėt žūti vienintėliam liudytojui, žinančiam apie jūsų žmonos mirtį, net jeigu ir manytumėt, kad toji apsišaukėlė, kuri dedasi jūsų žmona, irgi yra žmogžudystės bendrininkė ir slepiasi nuo teisingo atpildo. Jūs nesate toks mulkis, kad galvotumėt, jog misis Konroj, kuri myli savo vyrą, nemėgins jo gelbėti visais jai prieinamais keliais ir nesiryš atskleisti jus liečiančias paslaptis, kad tik išgelbėtų jį ir save. Bet kam aš visa tai aiškinu, Piteri Damfi,— tarė Artūras, reikšmingai pažvelgdamas,— jūs per daug apsukrus žmogus, kad pats šito nesuprastumėt.

Artūras matė, kaip, jam šnekant, mainosi ir blykšta Damfio veidas, ir, instinktyviai jausdamas savo pranašumą, triumfuodamas suprato, kad Damfis vis dėlto yra mulkis ir jau pralaimėjo.

— Niekas nepatikės žmogžudyste apkaltintos moters parodymais,— atsakė misteris Damfis toli gražu ne taip drąsiai, kaip būtų norėjęs.

— O kas bus, jeigu ir ta moteris, ir Gabrielis, davęs priesaiką, paliudys, kad jūsų pamesta žmona sveika ir gyva; jeigu jie abu patvirtins, kad ji apsišaukė Greise Konroj, nes judu taip tikėjotės pasisavinti rūdyną; jeigu ji pasakys, kad, atgailaudama dėl savo nusikaltimo ir norėdama jį išpirkti, jinai ištekėjo už Gabrielio, kaip iš tikrųjų ir buvo? Kas bus, jeigu jie abu prisipažins nužudę Ramiresą ir pareikš teismui, kad jis juos persekiojo, jūsų kurstomas, o jūs pats persekiojate juos ir dabar? Jeigu jie įrodys, kad jūsų prikalbėtas Ramiresas įsigijo suklastotą žemės dovanojimo raštą?

— Melas! — sušuko Damfis, pašokdamas nuo kėdės. — Jis iš pavydo tą padarė!

— O kaip įrodysite? — paklausė Artūras.

— Dovanojimo raštas ne mano vardu. Jis išduotas kažkokiam senam kaliforniečiui iš San Antonijo. Tai aš galiu įrodyti,— atsakė Damfis įsikarščiavęs.

— Ir ką jūs tuo laimėsite? Kiekvienas supras, kad turite pakankamai sumanumo — kam jums daryti dovanojimo raštą savo vardu, kai tuo metu jūs perkate tokį raštą iš Gabrielio? Nekvailiokite, Damfi! Aš žinau, kad jūs nieko

bendra neturite su tuo suklastotu žemės dovanojimo raštu. Aš tik noriu pasakyti, kad jums labai pavojinga vaidytis su ta moterim, kurią verčiate būti priešu, užuot padaręs ją savo sąjungininke. Jeigu jūs nusprendėte atkeršyti už Ramiresą, pirmiausia pagalvokite, kaip pasijausite, kai jie pasakys, jog jis buvo jūsų agentas, o tą jie neabejotinai padarys, jeigu tik neužčiaupsite jiems burnos, suteikdami pagalbą. Jums neturi rūpėti, ar jie nužudė Ramiresą. Jūs ne teisėjas ir ne prokuroras. Jūs turite jiems padėti dėl savęs paties. Hm,— pridūrė kiek patylėjęs Artūras, — jūs galite tik pasidžiaugti, kad vidžiliantai nepakorė Konrojaus ir kad prie visų kitų šios įtūžusios ir pavojingos moters motyvų dar neprisidėjo ir keršto troškimas.

— Jūs įsitikinęs, kad tas asmuo, kuris slepiasi už pulkininko Starbotlo pečių ir dedasi mano žmona, yra misis Konroj?

— Taip, įsitikinęs,— patvirtino Artūras.

Damfis valandėlę mąstė. Gal papasakoti Artūrui apie savo pokalbį su pulkininku Starbotlu ir tą istoriją su paslaptinguoju voku, kurį gavo ir pražudė. Iš Damfio veido Artūras atspėjo jo dvejones ir jas nutraukė, tiesiai paklausdamas:

— Ar jūs daugiau kada nors kalbėjotės su pulkininku Starbotlu?

Po šitokio klausimo Damfis, nieko nelaukdamas, smulkiai papasakojo apie savo pokalbį su pulkininku: kaip jis Starbotlą papirko, kaip tam tikromis sąlygomis gavo iš jo užantspausduotą voką ir kaip tas vokas paslaptingai dingo. Artūras klausėsi jo pasakojimo labai susidomėjęs, o kai išgirdo, kad vokas dingęs, įbedė į bankininką tokį žvilgsnį, dėl kurio reikšmės neapsiriksi.

— Jūs sakotės praradęs voką, patikėtą jums kaip džentelmenui! — tarė Artūras, užgauliai pabrėždamas kiekvieną žodį. — Pametėte jį, neatplėšęs ir nesužinojęs turinio? Labai gaila, misteri Damfi, labai gaila!

Doro žmogaus apmaudas, apkaltinus jį nesąžiningumu, yra menkniekis, palyginus su nenaudėlio įtūžiu, kada jam primetama niekšybė, kurią jis galėjo padaryti, bet nepadarė. Damfis net pažaliavo. Matyt, jis tikrai buvo pametęs voką, jo neatplėšęs, ir Artūrui to pakako.

— Ką jis sakė apie misis Konroj?

— Ji čia niekuo dėta. Jis davė man suprasti, kad įpareigotas visai nepažįstamo asmens,— atsakė Damfis. — Aš manau, Puanzetai, jūs klystate! Čia ne tos moters darbas.

Artūras papurtė galvą.

— Bet niekas kitas nežino tų faktų, kad galėtų jus šantažuoti. Ir niekas kitas nėra tuo suinteresuotas.

Durys atsivėrė, ir įėjo klerkas su vizitine kortele rankoje. Misteris Damfis čiupo kortelę ir garsiai perskaitė: — „Pulkininkas Starbotlas iš Siskiu". Jis susirūpinęs pažvelgė į Puanzetą.

— Gerai,— ramiai tarė šis džentelmenas, — veskit. Išėjus klerkui, Artūras atsigręžė į Damfį. — Aš manau, kad jūs mane ir pasikvietėt, norėdamas suvesti su šiuo žmogumi?

— Taip,— atsakė Damfis su įprastu statumu.

— Tokiu atveju prikąskite liežuvį ir leiskite kalbėti man.

Tuo metu atsidarė durys; iš pradžių pasirodė gofruoti pulkininko marškiniai ir išsipūtusi krūtinė, o paskui ir šaunusis jų savininkas. Aiškiai matėsi, kad jis nustebo, radęs Damfio kabinete klientą, tačiau tai nė kiek nepaveikė jo įprastos didingos laikysenos bei manierų.

— Mano juristas misteris Puanzetas,— trumpai drūtai Damfis pristatė Artūrą.

Starbotlas tiktai ceremoningai nusilenkė, o Artūras atsistojo su miela, žavinga, tačiau pagarbia šypsena, kuri nustebino Damfį ir pakerėjo pulkininką, ir, ištiesęs ranką, nuėjo prie jo.

— Būdamas tik jaunesnysis profesijos draugas, vargu ar galiu tikėtis dėmesio iš tokio prityrusio advokato, kaip pulkininkas Starbotlas, bet, kaip velionio Henrio Bisvingerio draugas, drįstu paspausti ranką žmogui, kuris prieš dvejus metus buvo toks šaunus jo sekundantas.

— Dievaži, sere,— tarė pulkininkas, visas paraudęs iš laimės ir, išsitraukęs nosinę iš kišenės, pūpsančios ant išsipūtusios krūtinės, su trenksmu ją papurtė.— Dievaži, aš labai džiaugiuosi! Man be galo malonu susipažinti, sere, su draugu tokio džentelmeno, kaip Henkas Bisvingeris!

Aš prisimenu, sere, tą susirėmimą, lyg jis būtų įvykęs tiktai vakar. Taip, prisimenu!— pridūrė jis atsidusdamas.
— Dvikova, misteri Puanzetai, vyko pagal visas taisykles. Jūsų draugas, sere,— aš džiaugiuosi, gavęs su jumis susipažinti!— buvo nukautas antruoju šūviu. Šimts velnių, jis mirė kaip tikras džentelmenas! Nei kokio triukšmo, nei reporterių, nei areštų! Draugai jo labai gailėjosi. Velniai griebtų, sere, man niekada neteko dalyvauti puikesnėje dvikovoje! Labai džiaugiuosi su jumis susipažinęs, sere. Jūs, sere, man priminėte nuostabųjį mūsų garbės kodekso puslapį, tos garbės, kuri dabar, kai taip smunka šiuolaikinė visuomeninė moralė, pasmerkta tikrai pražūčiai. Mes nesulaikomai artėjam, sere, nesulaikomai artėjam ir artėjam prie politinės ir socialinės tvarkos, kur garbės garsą užgoš jankių šūkiai apie pramonę ir prekybą. Apie prekybą, po velnių!

Pulkininkas Starbotlas padarė retorišką pauzę ir nusišnypštęs įsmeigė į lubas liūdną žvilgsnį, sakantį, jog riteriškų papročių dienos negrįžtamai praėjo ir Amerikos visuomenė regresuoja. Misteris Damfis, iš susierzinimo nebetekęs jėgų, atsirėmė į kėdės atkaltę. Vien misteris Puanzetas ir toliau buvo malonus ir mandagus.

— Man, pulkininke, su jumis susipažinti juo maloniau ir dėl to,— rimtai pareiškė Artūras,— jog mano bičiulis ir klientas misteris Damfis dabar yra tokioje padėtyje, kada jam labai svarbu būti išklausytam ir suprastam tokio džentelmeno ir garbingo žmogaus, kaip jūs. Per žemės drebėjimą kažkur pasimetė ir, matyt, dingo vienas dokumentas, kurį išsaugoti jis buvo davęs garbės žodį. Dokumentas dingo neperskaitytas, nes vokas nebuvo atplėštas ir antspaudas nesulaužytas. Čia itin subtilus dalykas, bet aš labai patenkintas, kad džentelmenas, patikėjęs dokumentą, yra garbusis pulkininkas Starbotlas, kurio reputacija visiems gerai žinoma, o džentelmenas, kuriam taip nelaimingai dingo vokas, yra mano bičiulis misteris Damfis. Kaip tik dėl šių aplinkybių aš ryžtuosi tarpininkauti, o kadangi esu misterio Damfio juriskonsultas ir draugas, tai už viską imuosi atsakomybės.

Puanzeto tonas ir maniera visiškai nesiskyrė nuo pulkininko Starbotlo tono ir manierų, todėl Damfis tik žvilg-

čiojo apstulbęs nuo vieno į kitą. Pulkininkas, įrėmęs smakrą į krūtinę, irgi su nuostaba žiūrėjo į Artūrą.

— Jūsų žodžius reikėtų suprasti taip, kad šis džentelmenas, tai yra misteris Damfis, patikėjo jums kažkokias paslaptis...

— Atleiskite, pulkininke,— pertraukė jį Artūras, oriai atsistodamas.— Tie faktai, kuriuos čia išdėsčiau, paaiškina, kodėl imuosi atsakomybės. Mano klientas praneša, kad dingo užantspauduotas vokas. Jis tvirtina,— tuo aš nė kiek neabejoju,— jog tasai vokas buvo neatplėštas, o kur dingo — nežinia. Šitoks dalykas džentelmenams labai nemalonus, ir nėra reikalo jį dar labiau komplikuoti.

— Vadinasi, vokas su dokumentu pražuvo?— paklausė pulkininkas Starbotlas, nenuleisdamas akių nuo Artūro.

— Pražuvo,— ramiai patvirtino Artūras.— Aš nurodžiau savo bičiuliui misteriui Damfiui, kad šis nelaimingas įvykis jokiu būdu neatpalaiduoja jo, kaip biznio žmogaus ir džentelmeno, nuo pažadų ar įsipareigojimų, susijusių su šiuo dokumentu. Pažadėtas užstatas, atseit garantija, jog voko paslaptis bus išsaugota, turi būti išmokėtas. Mes tiktai laukėme jūsų vizito, kad galėtume jį tuoj pat įteikti.

Artūras priėjo prie misterio Damfio ir švelniai, bet reikšmingai palietė jo petį; bankininkas viską suprato ir, žvilgterėjęs į jaunąjį advokatą, tučtuojau išsitraukė čekių knygelę. Kai jis išrašė čekį tai pačiai sumai, kaip ir prieš dvi dienas, Artūras paskambino varpeliu.

— Kad atpalaiduotumėm pulkininką Starbotlą nuo nereikalingų rūpesčių, tegul jūsų kasininkas jį akceptuoja; o kadangi aš noriu pakviesti pulkininką į savo kontorą, tai prašyčiau duoti nurodymą, kad viskas būtų sutvarkyta nedelsiant.

Įėjo klerkas ir, misterio Puanzeto liepiamas, paėmė čekį iš beveik sustingusių misterio Damfio pirštų.

— Leiskite pareikšti, kad mane visai patenkina jūsų... hm... paaiškinimas,— pareiškė pulkininkas Starbotlas, spausdamas Artūrui ranką, o kita ranka tuo pačiu metu taisydamasis marškinių antkrūtinį.— Per daug nesikrimskit dėl to... hm... dokumento. Tikėkim, kad jis dar atsiras, o jeigu... hm, neatsirastų,— pridūrė pulkininkas su džen-

telmenišku atlaidumu,— tai, šimts velnių, aš pats asmeniškai atsakysiu prieš savo klientą.

— Ar nebuvo ant to voko kokios žymės, pagal kurią galėtumėm jį surasti, neskelbdami turinio?— pasidomėjo Artūras.

— Jokios žymės, sere. Paprasčių paprasčiausias geltonas vokas. Beje, ne!— staiga šūktelėjo pulkininkas, pliaukštelėdamas delnu sau per kaktą.— Velniai griebtų, sere! Prisimenu, kad, mums besikalbant, ant voko užrašiau vardą to žmogaus, apie kurį ėjo kalba,— Gabrielio Konrojaus vardą!

— Jūs užrašėte ant voko „Gabrielis Konrojus"? Puiku! Ta aplinkybė mums padės sužinoti laiško turinį, jo neatplėšus,— tarė Artūras.— Klausau, sere?

Šis klausimas buvo skirtas klerkui, kuris įėjo pulkininkui bekalbant, ir dabar stovėjo su akceptuotu čekiu rankoje, žvilgčiodamas čia į pulkininką, čia į savo šeimininką.

— Įteikit čekį tam džentelmenui,— paliepė Damfis.

Klerkas įvykdė paliepimą. Pulkininkas Starbotlas paėmė čekį ir sulankstęs paslėpė jį giliausioje savo kišenės kertėje. Po to atsigręžė į misterį Damfį.

— Nėra reikalo nė sakyti, jog visomis išgalėmis stengsiuosi panaudoti savo įtaką, kokią, kaip advokatas, turiu savo klientui, kad tik nebūtų keliama byla šiuo delikačiu klausimu. Jeigu vokas tuo metu atsirastų, prašyčiau jį man atsiųsti, nes esu asmeniškai atsakingas už jo saugojimą. Šimts velnių,— pridūrė pulkininkas,— būčiau labai patenkintas ir laimingas, galėdamas užbaigti šį garbingą mūsų susitarimą prie vaišių stalo, džentelmenai, tačiau skubus reikalas neleidžia. Po valandos turiu išvykti į Skurdųjį Slėnį.

Ir Damfis, ir Puanzetas nejučiomis krūptelėjo.

— Į Skurdųjį Slėnį?— pasitikslino Artūras.

— Velniai griebtų, kaip tik tenai! Esu pakviestas, šimts velnių, dalyvauti vienoje byloje dėl žmogžudystės: tai to paties Gabrielio Konrojaus procesas.

Artūras metė į Damfį greitą reikšmingą žvilgsnį.

— Vadinasi, mes su jumis būsime kelionės draugai, — tarė jis, maloniai šypsodamasis.— Aš taip pat tenai

vykstu. Kas žino, gal likimas mums lems ginti tą patį asmenį. Jūs atstovausite...

— Nukentėjusiojo pusei,— pertraukė jį pulkininkas, atstatydamas krūtinę.— Prašant nužudytojo artimiesiems... hm... Vieno džentelmeno ispano iš labai garbingos ir įtakingos šeimos. Aš asistuosiu apygardos prokurorui, senam savo bičiuliui Nelsui Baktornui.

Artūro akyse šmėstelėjo nerimas, bet balsas liko ramus. Jis maloniai skambėjo ir tada, kai Artūras, metęs grėsmingą ir įspėjantį žvilgsnį į sumišusį ir nieko nesusigaudantį Damfį, grakščiai atsigręžė į pulkininką.

— O jeigu likimo valia, brangusis pulkininke, mums ir teks susiremti, aš vis vien tikiuosi, kad mūsų asmeniniai santykiai liks tokie pat nuoširdūs kaip ir dabar. Lukterkit, pulkininke! Pakeliui, tik už keleto kvartalų, yra mano kontora; ten išgersime po bokalą gero vyno prieš kelionę.

Reikšmingai pažvelgęs į misterį Damfį, Artūras Puanzetas mikliai čiupo pulkininką už parankės ir nusivedė; šį šaunųjį karį būtum galėjęs palaikyti belaisviu, jeigu ne džiugiai iškaitęs veidas ir išdidžiai pasipūtusi krūtinė. Kai tik durys užsidarė, misteris Damfis išreiškė jį užplūdusius jausmus vieninteliu stipriu žodžiu. Ką jis norėjo daugiau pasakyti, liko nežinoma, nes tuo metu jo dėmesį patraukė klerkas, kuris buvo įėjęs į kabinetą, kai tik svečias pasišalino, ir dabar stovėjo nusigandęs ir apstulbęs dėl bankininko pašėlusio pykčio.

— Po velnių! Kurių velnių čia stypsai? Eikit visi po velnių!

— Atleiskite, sere,— tarė nelaimingasis klerkas.— Aš girdėjau tą džentelmeną sakant, kas užrašyta ant dingusiojo voko. Ir, man rodos, pagal tą žymę šį voką mes radome, tai yra žinome, kur jis!

— Kur?— paklausė Damfis, net pašokdamas nuo kėdės iš smalsumo.

— Tą popietę, kai prasidėjo žemės drebėjimas,— tęsė klerkas,— paštininkas krovėsi korespondenciją; maišą, adresuotą į Sakramentą ir Merisvilį, jis buvo pasidėjęs ant furgono. Po antrojo smūgio arkliai pasileido bėgti, o maišas nusiritęs atsitrenkė į žibinto stulpą ir laiškai bei paketai pabiro ant šaligatvio. Vienas mūsų sargas, padėjęs

paštininkui surinkti išbarstytą korespondenciją, sykiu su kitais laiškais rado neadresuotą geltoną voką, kur tik pieštuku buvo užrašyta „Gabrielis Konrojus". Jis nusprendė, kad šis vokas bus iškritęs iš kurio nors paketo, ir vėl jį įkišo į maišą. Kai jūs ėmėte mus klausinėti apie dingusį neadresuotą voką, niekas nė nepagalvojo, kad tai tas pats, nes ant ano buvo užrašyta pavardė. Dabar mes ką tik paklausėme pašto kontorą ir gavome atsakymą, kad tą voką, pažymėję savo antspaudu, jie nusiuntė Gabrieliui Konrojui į Skurdųjį Slėnį. Taip jie darydavę visą laiką, kai banko adresu ateidavusi jo asmeninė korespondencija. Štai ir viskas, sere. Aš manau, kad šis laiškas jau bus sėkmingai pasiekęs adresatą.

III skyrius

GABRIELIS SUSITINKA SU SAVO ADVOKATU

Gabrielio prašymą dėl Hemlino šerifas nedelsdamas patenkino. Furgonas buvo tuojau pat rekvizuotas nugabenti sužeistąjį; nors Džekas rėkavo ir prieštaravo, jis buvo nuvežtas į „Didžiojo Konrojaus" viešbutį ir ten paliktas savo ištikimojo ginklanešio globoje; ten Džekas ir liko gulėti — laisvas, nebepersekiojamas įstatymo, tačiau apimtas baisiausio karščio ir be sąmonės.

Skurdžiojo Slėnio valstybinį kalėjimą laikydamas nepakankamai saugiu ir galbūt kiek nepasitikėdamas gyventojais, šerifas pervežė suimtąjį, lydimą Olės, į Vingdemą. Olės žodžiai, kad pasikeitė žmonių nuotaikos, arba, tikriau sakant, kad daugiau galvojama ne apie Gabrielį, o apie žemės drebėjimą, iš dalies pasirodė teisingi. Žinia, kad šerifas vėl areštavo Gabrielį, nesukėlė nei džiaugsmo, nei diskusijų. Priešingai, žmonės ėmė jausti simpatiją suimtajam. Vidžiliantams nepasisekė, o pačius aršiuosius ištiko tragiškas likimas. Tikriausiai jie pralaimėjo todėl, kad buvo neteisūs. Šiaip ar taip, visa ši istorija nepadarė didesnės įtakos komerciniam Skurdžiojo Slėnio gyvenimui. Trys svarbiausieji linčiuotojai žuvo, matyt, teisybė

ne jų pusėje. Gabrielis išliko gyvas, matyt, jis nekaltas. „Sidabrapolio šauklys", tiktai prieš dešimt dienų rašęs apie „kilnų reginį, kai laisvi piliečiai, kurių švenčiausi jausmai buvo įžeisti, reikalauja teisingumo bei tvarkos ir kaip vienas stoja jų ginti", dabar kuo ramiausiai palaidojo tris užmuštuosius sykiu su jų mirties priežastim, trumpai pranešdamas, kad „jie žuvo, užlipę ant teismo rūmų stogo, norėdami pamatyti, kiek nukentėjo pastatas nuo požeminių smūgių". „Vėliava" paskelbė tą pačią versiją, tik ne taip gražbylingai, ir pašaipiai pasiūlė „ateityje prie Teisingumo statulos leisti tiktai kvalifikuotus ekspertus". Tikiuosi, kad išmaningas skaitytojas neįžeis manęs, įtardamas, jog lioviausi tikėjęs, kokia teisinga yra galutinė liaudies nuojauta ir kokia nepriekaištinga demokratinė dvasia, kuri (cituoju „Šauklį") „dar mūsų istorijos aušroje įgalino mus pasipriešinti įstatymų globojamai despotijai ir paimti valdžios vairą į savo rankas" arba (cituoju auksaburnį „Vėliavos" publicistą) „suteikė mums galimybę patiems valdyti kraštą ir tvarkyti savo reikalus". Aš atkreipiau dėmesį į šiuos nereikšmingus nesutapimus bei prieštaravimus tarp viešosios nuomonės ir žmonių poelgių tik todėl, kad esu ištikimas metraštininko priedermei; jeigu mane kas apkaltintų piktavališku kritikavimu bei politinėmis intrigomis, tai iš anksto pareiškiu, kad neturėjau net tokios minties.

Niekas nesipiktino, kai advokato Maksvelio pastangomis ligi teismo Gabrielis buvo išleistas iš kalėjimo už užstatą, ir niekas nesistebėjo, kad penkiasdešimt tūkstančių dolerių sumą už jį davė Damfio banko atstovas. Pripratę prie visokių biržos netikėtumų, žmonės šį Damfio gestą palaikė įrodymu, kad bankininkas dar deda vilčių į nelemtąją gyslą, kurios atradėjas ir prižiūrėtojas buvo Gabrielis Konrojus, ir šios kasyklos akcijų vertė šiek tiek pakilo.

„Va tai bent atsakymas į gandus apie prasmegusią gyslą bei prapuolusį rūdyną! Damfis laidavo už Gabrielį! Tas žmogus velnių priėdęs!"

Damfis pasidarė kaip niekad populiarus Skurdžiajame Slėnyje, o Gabrielis išėjo iš kalėjimo su kankinio aureole, — ir abu didžiai dėl to stebėjosi.

Kadangi Gabrielis nebenorėjo gyventi senuosiuose namuose, kuriuos žmogžudystės dieną užrašė savo žmonai, jį su Ole laikinai apgyvendino „Didžiojo Konrojaus" viešbutyje. Nors misis Markl, kalbėdamasi su advokatu Maksveliu ir reiškė didžiausią susirūpinimą Gabrielio likimu, tačiau dėl kažkokio grynai moteriško užgaido, kurio verčiau nė nemėginsiu aiškinti, su tuo nelaiminguoju elgėsi visiškai šaltai, o Gabrielis, man regis, dėl to tik stebėjosi ir džiaugėsi. Ir neabejoju, kad jeigu ši geraširdė našlė būtų žinojusi, kokį palengvėjimą pajuto Gabrielis, pirmą sykį pastebėjęs jos atžarumą, tai tikriausiai nebūtų gaišusi tiek daug laiko pasitarimams su advokatu Maksveliu dėl jo gynimo. Galimas daiktas, kad aš be reikalo smerkiu šį moterišką kilnumą ir nuoširdumą. Verčiau žodis žodin pakartosiu Gabrielio ir misis Markl pokalbį „Didžiojo Konrojaus" viešbutyje.

Misis Markl (išdidžiu tonu, abejingai žvilgčiodama į lubas). Čia, misteri Konrojau, mes negalime jūsų aprūpinti prancūziškais patiekalais ir taip jūsų prižiūrėti, kaip buvote pripratęs savo namuose ant Konrojaus kalvos, nes esame paprasti žmonės, kalniečiai, nepratę prie prabangos. Bet užtat ir nosies neriečiam ir nesigiriam, kad čia gyvensit kaip namuose. O kodėl retai pas jus užeinu, misteri Konrojau, tai ir pats galite suprasti, šiaip ar taip — keturiasdešimt aštuoni nuolatiniai gyventojai ir dvidešimt keturi pakeleivingi, o visus turiu prižiūrėti. Jeigu jums ko prireiks, tai paskambinkite, ir tarnaitė tučtuojau ateis. Jūs puikiai atrodote, misteri Konrojau. Tikiuosi, kad ir jūsų reikalai geri kaip ir anksčiau. (Skaitytojas turbūt pastebėjo, kad misis Markl visai neužsiminė apie didžiąją Gabrielio nesėkmę.) Tiesa, jeigu paklausysim viešbučio gyventojų kalbų, tai komercinis gyvenimas dabar nekoks.

Gabrielis (savo didelį pasitenkinimą stengiasi užmaskuoti pagarbumu). Misis Markl, tiktai nesugalvokite skriausti savęs ir mums su Ole daryti kokių nors nuolaidų. Mes čia apsigyvenome, patariami gydytojų, kurie gydo Olę. Ne veltui yra sakoma, kad permainos puošia gyvenimą. Ir jūs taip pat puikiai atrodote, misis Markl (staiga išsigąsta savo komplimento), tai yra aš norėjau pasakyti, kad jūs žvali ir sveika, kaip visuomet. Kaip laikosi mažoji

Mantė? Tiesiog stebėtina, kad mudu su Ole per tą laiką nė karto pas jus neapsilankėme! Daug sykių buvom susiruošę eiti (begėdiškai sumelavo), bet, žiūrėk, ima kas ir sukliudo.

M i s i s M a r k l (su šaltu pagarbumu). Kaip malonu šitai girdėti! Aš čia užėjau, norėdama patikrinti, ar tarnaitė viską sutvarkė. Labanaktis, misteri Konrojau, likite sveikas! (Oriai eina link durų.) Jeigu jums ko nors prireiks, tai paskambinkite, ir tarnaitė tuojau pat atbėgs. Labanaktis!

O l ė (ateina po valandėlės, apimta įtarimų ir pykčio). Pas mus vienos bėdos... Nežinau, kas su Žiule... O tu myluojiesi su ta krokodile. Kur tai matyta!

G a b r i e l i s (nurausta ligi pat ausų ir nutirpsta iš gėdos). Ką tu, Ole! Tik norėdamas, kad greičiau prabėgtų laikas, aš pasikalbu su senais draugais, o tai, šalia viso kito, gali padaryti gerą įspūdį tiek žmonėms, tiek prisiekusiųjų teismui. Ir nieko čia daugiau. Taip man net patarė advokatas Maksvelis, tik tu negirdėjai.

Deja, ne visi susitikimai „Didžiajame Konrojuje" Gabrieliui būdavo tokie malonūs. Netrukus, laukdama teismo proceso, viešbutyje apsigyveno tamsaus gymio ir stambių veido bruožų moteris, kurios pabrėžtinas gedulas ir elgesys liudijo, kad ji yra žuvusiojo artimoji ir trokšta keršto už jo mirtį, dėl kurios kaltas Gabrielis. Šią damą visur lydėdavo tamsiaveidis senyvas džentelmenas — mūsų senasis pažįstamas donas Pedras, o ji buvo toji pati skraiste apsigaubusi Manuela iš Pasifiko gatvės. Visi žmonės Skurdžiajame Slėnyje galvojo, kad jie turi nepaneigiamų ir paslaptingų įrodymų prieš Gabrielį. Tamsiaveidžių pora mėgdavo vaikštinėti viešbučio koridoriais ir šnabždėtis svetima kalba, kurios niekas Skurdžiajame Slėnyje, netgi Olė, nesuprato; bet visi buvo įsitikinę, kad jie kalba apie kerštą ir paslėptus durklus, stiletus. Visa laimė, kad Gabrielis buvo apsaugotas nuo grėsmingosios poros šnipinėjimo, nes arenoje pasirodė trečias asmuo — Selė Klark. Nereikia nė sakyti, kad ši persona, apsivilkusi kuo gedulingiausiai ir tartum simbolizuodama kilniausius žuvusiojo interesus, iš karto pasipiktino šiais atvykėliais. Prie stalo ar atsitiktinai susitikusios

viešbučio koridoriuje, abi moterys varstydavo viena kitą deginančiais žvilgsniais.

— Dėl Dievo meilės, kas ji per viena ta pamišėlė ir ko jai čia prireikė?— paklausė Manuela doną Pedrą.

— Tiesą sakant, nė nenumanau,— atsakė donas Pedras. — Tikriausiai ji kokia nevisprotė. O gal kokia girtuoklė, apdujusi nuo agvardientės ar amerikietiško viskio. Saugokis jos, mažyte, saugokis, mano mažoji Manuela — (o ta mažytė svėrė ne mažiau kaip tris šimtus svarų),— kad ji tau ko nepadarytų.

Tuo metu mis Selė Klark irgi panašiai liejo savo jausmus misis Markl.

— Jeigu toji pajuodėlė mulatė ir tas nupiepęs senis tikisi visus pavedžioti už nosies, tai labai apsirinka. Įžūlesnės raganos dar nesu mačiusi; ir senis ne geresnis. Jeigu tik ji sumanys teisme duoti parodymus, aš jai įkrėsiu — dievaži! Būtinai įkrėsiu! Pagaliau kas ji per viena? Niekada apie tokią nesu nieko girdėjusi.

Kad ir labai keista pasirodys bešališkam skaitytojui, tačiau energingas mis Selės sprendimas,— taip visuomet atsitinka su energingais sprendimais,— iš pradžių padarė įtaką neoficialiajam Skurdžiojo Slėnio teismui — viešajai nuomonei, o galop paveikė ir teisėtai išrinktus prisiekusius tarėjus.

— Jeigu jūs, džentelmenai, pagalvosit,— pareiškė vienas iš pavojingesnių tarėjų, įžvalgus ir galvotas žmogus,— jeigu jūs pagalvosit, kad svarbiausioji kaltinimo liudytoja ir visi kiti, dalyvavę parengtiniame tardyme, nei girdėti negirdėjo apie tą meksikietę, kuri peršasi su savo parodymais, prieštaraujančiais kaltinimui, tai pamatysite, kad čia nešvarus reikalas. Kiekvienas įžvalgus žmogus tą patį pasakys: čia kažkoks nešvarus reikalas. O Selę Klark pažįstame kaip nuluptą.

Visi Skurdžiojo Slėnio gyventojai staiga ėmė jausti nepalankumą atvykėliams, o Gabrieliui — užuojautą.

O Gabrielis, pats didžiausias šio subruzdimo bei ginčų kaltininkas, buvo rimtas, neperžvelgiamas ir tylus, beveik kaip ir tas žmogus, kuris žuvo tariamai nuo jo rankos ir ramiai ilsėjosi mažutėse kapinaitėse ant Apvaliosios kalvos. Gabrielis mažai kalbėdavo net su savo patarėju ir

bičiuliu, advokatu Maksveliu, ir kada pastarasis jam pasakė, jog misteris Damfis pakvietęs jo gynėju vieną žymiausią San Francisko advokatą — Artūrą Puanzetą, Gabrielis išklausė šią žinią su įprastu nuolankumu, lyg jausdamasis kuo nusikaltęs. Kada Maksvelis pridūrė, jog Puanzetas pageidauja su juo asmeniškai pasikalbėti, Gabrielis, kaip visuomet, abejingai atsakė:

— Aš manau, kad jam nieko kito nepasakysiu, kaip ir jums, bet jeigu jis nori, tebūnie taip.

— Tada aš jūsų lauksiu rytoj vienuoliktą valandą savo kontoroje,— pareiškė Maksvelis.

— Gerai, ateisiu,— sutiko Gabrielis,— bet aš noriu iš anksto pasakyti: nesvarbu, ką jūs nutartumėt ar pareikštumėt prisiekusiems, aš su viskuo mielai sutinku.

Sekantį rytą keletą minučių prieš vienuoliktą, kaip ir buvo iš anksto su Puanzetu susitarta, misteris Maksvelis užsidėjo skrybėlę ir išėjo iš savo kontoros, kad Puanzetas galėtų vienas netrukdomas pasikalbėti su Gabrieliu. Artūras, elegantiškas džentelmenas ir puikus advokatas, nerimastaudamas laukė šio susitikimo, ir tas gerokai žeidė jo savimeilę. Jis pamatys žmogų, iš kurio prieš penkerius metus pagrobė mylimą seserį. Na, bent šitaip apie jį galvoja Gabrielis. Jo negraužė sąžinė, ir jis nesijautė dėl to kaltas. Tačiau pagal profesinį įprotį į kiekvieną bylą jis žiūrėdavo dviem požiūriais: kaip gynėjas ir kaip kaltintojas. Dabar, į viską pažvelgęs kaltintojo, atseit Gabrielio akimis, jis priėjo išvadą, kad nusipelnė Gabrielio rūstybės. Artūras nejautė atsakomybės už merginos likimą. Greisė su juo išėjo savo noru po to, kai jie atvirai ir tiesiai aptarė padėtį; be to, jis visiškai neigė Gabrielio teisę kištis į jų meilės reikalus. Akivaizdūs faktai aiškiai rodo, kad jis, Artūras, Greisės atžvilgiu buvo doras, kilnus ir net nuolankus; jis vykdydavo ne tiktai išmintingus jos reikalavimus, bet ir lengvapėdiškas užgaidas; be jokios vilties kam nors padėti, vien tik jai pataikaudamas, jis ėjo atgal į Bado stovyklą, o paskui nutiko taip, kaip jis ir buvo numatęs: kol grįžo, Greisė jį pametė. Artūras jautėsi patenkintas, nes buvo doras ir net kilnus; ir dabar jis suprato, jog nerimas jį apėmė dėl to, kad per daug jautriai reaguoja į oponento jausmus.

— Nereikia būti Don Kichotu,— griežtai pasakė sau šis jaunas džentelmenas.

Tačiau kai lygiai vienuoliktą valandą sugirgždėjo laiptai nuo sunkių milžino Gabrielio žingsnių, Artūras pajuto, kad staiga jam ėmė plakti širdis. Paskui pasigirdo tylus ir nedrąsus beldimas į duris, kuris labai nesiderino su sunkia Gabrielio eisena, kaip apskritai jo drovumas su fiziniu tvirtumu, ir Puanzetas pralinksmėjo ir nusiramino.

— Prašom,— tarė jis su įprastiniu laisvumu.

Durys atsidarė, ir nedrąsiai įėjo sumišęs Gabrielis.

— Advokatas Maksvelis man sakė,— iš lėto pradėjo jis, beveik nepakeldamas akių ir nežiūrėdamas į priešais sėdintį nestambų, bet stipraus sudėjimo elegantišką jauną vyriškį,— jog misteris Puanzetas mane kvietęs vienuoliktą valandą čia ateiti. Aš ir atėjau. Ar tik ne jūs būsite misteris Puanzetas?— Gabrielis pakėlė akis.— Ką?.. Visagalis Dieve! Kaip čia dabar? Negali būti!.. Tai jūs?!

Gabrielis nutilo. Vadinasi, pažino. Artūras nė nekrustelėjo. Jeigu jis tikėjosi, kad Gabrielis puls ant jo, tai labai apsiriko. Sumišęs Gabrielis persibraukė diržingu delnu per kaktą, paskui per plaukus ir užsikišo už ausų dvi atstirusias plaukų sruogas. Po to, visai nekreipdamas dėmesio į ištiestą Artūro ranką, bet taip pat nereikšdamas nei pykčio, nei apmaudo, priėjo prie pat jo ir ramiai, kaip būtų padaręs ir pats Artūras, paklausė:

— Kur Greisė?

— Nežinau,— tiesiai atsakė Artūras.— Jau daug metų nežinau, ar ji gyva, ar mirusi, nei kas su ja atsitiko. Nieko nežinau nuo tos dienos, kai ją palikau miškakirčio trobelėje, o pats išėjau į Bado stovyklą gelbėti jūsų. — Jis negalėjo susivaldyti nepabrėžęs paskutinio žodžio, bet, pamatęs, kad tai padarė įspūdį Gabrieliui, staiga pajuto sau panieką.— Kai grįžau, man pasakė, kad ji išėjusi, tačiau niekas nežinojo kur. Pėdsakai vedė į presidiją, bet tenai vėl dingo.

Gabrielis pažvelgė Artūrui į akis. Artūro kalba visuomet atrodydavo tiesi ir teisinga iš dalies todėl, kad jis niekada nesistengdavo primesti pašnekovui savo požiūrio; dabar jo žodžių teisingumą dar tarsi patvirtino ramus ir

giedras žvilgsnis. Bet Gabrielis nieko nepasakė, ir Artūras pasakojo toliau:

— Ji išėjo iš miškakirčio trobelės savo valia, nes niekas jos nevarė, matyt, ji turėjo kokią nors pakankamai rimtą priežastį. Ji pametė mane, jeigu aš galiu šitaip išsireikšti, atstūmė mano meilę, atpalaidavo mane nuo atsakomybės už jos artimųjų likimą,— pirmą kartą Artūras mėgino pasiteisinti dėl savo poelgio,— nieko man nepranešusi ir neįspėjusi. Gal jai nusibodo manęs laukti. Aš juk negrįžau dvi savaites. Ji išėjo iš miškakirčio trobelės, išlaukusi manęs devynias dienas.

Gabrielis įkišo ranką į kišenę ir pasirausęs ištraukė brangiąją laikraščio iškarpą, kurią sykį jau rodė Olei.

— Vadinasi, skelbimą ne jūs parašėte ir raidės F. E. nereiškia Filipas Ešlis?— nusiminęs paklausė Gabrielis.

Žvilgterėjęs į laikraščio iškarpą, Artūras nusišypsojo.

— Pirmą kartą girdžiu,— tarė jis.— O kodėl jūs manote, kad aš jį parašiau?— smalsiai paklausė Puanzetas.

— Žiulė, mano žmona, sakė, kad F. E. — tai jūs,— paaiškino Gabrielis.

— Ak štai kaip! Jūsų žmona!— vis dar tebesišypsodamas pasakė Artūras.

— Taigi. O jeigu čia ne jūs, tai kas tada parašė?

— Negaliu žinoti,— abejingai atsakė.— Gal kartais jūsų žmona. Jeigu viskas, ką aš apie ją girdėjau, tiesa, tai tokia apgaulė jai niekų darbas.

Gabrielis nuleido akis ir susimąstęs valandėlę tylėjo. Gilaus susidomėjimo išraiška Gabrielio veide išnyko, ir jis vėl droviai, tarsi atsiprašydamas prabilo:

— Aš jums labai dėkingas, misteri Ešli, už paaiškinimą; buvo labai malonu su jumis prisiminti senus laikus. Neslėpsiu, dažnai jus smerkdavau, bet turėtumėt suprasti ir mane — juk nieko negirdėjau apie savo seserį nuo tos minutės, kai ji išėjo su jumis. Nepagalvokite, kad aš čia dėl to atėjau,— pridūrė jis pavargusiu balsu.— Ne, vienas žmogus, pavarde Puanzetas, mane kvietė ir žadėjo laukti lygiai vienuoliktą valandą. Gal aš kiek paankstinau, o gal ne čia pataikiau.

Nedrąsiai Gabrielis apsidairė po kambarį.

— Aš ir esu Puanzetas,— atsakė Artūras šypsodamasis.

— Jūs mane pažįstate kaip Filipą Ešlį, bet tuo vardu aš tik pasivadinau, vykdamas ilgon kelionėn po kraštą. — Tuos žodžius jis pasakė paprastai — nei atsiprašydamas, nei aiškindamasis,— ir Gabrielis pagalvojo, kad džentelmenui pasikeisti pavardę yra tas pats, kaip ir persivilkti kitu kostiumu — paprasta kelionės reikmė, ir tiek. Ir jis visai be nustebimo pasižiūrėjo į priešais sėdintį jauną elegantišką vyriškį.

— Aš paskyriau jums susitikimą kaip Artūras Puanzetas, advokatas iš San Francisko. O dabar kaip senas jūsų bičiulis Filipas Ešlis prašau pasikliauti manim ir atvirai papasakoti viską, ką tik žinote, apie šį nelemtą įvykį. Aš noriu jums padėti, Gabrieli, čia atvykau dėl jūsų ir jūsų sesers. Esu įsitikinęs, kad man pasiseks.

Jis vėl ištiesė ranką Gabrieliui, bet šį sykį ne veltui. Gabrielis čiupo ją abiem rankom ir nuoširdžiai suspaudė; Artūras suprato, kad iš visų kliūčių jų tarpusavio santykiuose jis įveikė pačią sunkiausią.

— Manau, kad jis papasakojo viską,— pareiškė Artūras Maksveliui, kai šis, grįžęs po dviejų valandų, rado savo kolegą susimąsčiusį sėdintį prie lango.— Aš tikiu kiekvienu jo žodžiu. Jis toks pat nekaltas dėl šios žmogžudystės, kaip jūs ar aš. Aš taip ir žinojau. Iki žmogžudystės jis yra visai nepakaltinamas, na, o po žmogžudystės jo elgesį galima traktuoti kaip nusikaltimo bendrininko, bet tai jau kitas klausimas. Jo versija man priimtina, tačiau ja nepatikės nei prisiekusieji, nei spauda. Joje per daug neįtikimų aplinkybių, o jeigu jos bus palaikytos galimomis, tai atsigręš prieš jį. Mes turim sugalvoti kažką kita. Aš manau, kad jo pasiūlytas gynimo būdas, kurį jūs man aiškinote, yra vertas dėmesio, o ne absurdiškas, kaip sakėte. Mes turim sutikti, kad jis nužudė, bet reikia įrodyti, kad žmogžudystė buvo išprovokuota. Aš pažįstu šio krašto gyventojus ir žinau prisiekusiųjų galvoseną; jeigu tik Gabrielis teisme papasakos tą pat, ką ir man, tai jie, nė nemirktelėję, jį pakars. Visa bėda, kad per jo žmoną mums teks susidurti su įvairiom turtinėm machinacijom ir suktybėm, dėl kurių Gabrielis nėra kaltas ir kurios neturi nieko bendra su mūsų byla, tačiau teismui tat atrodys pakankama priežastimi. Tai bus, suprantate, tarsi

koziris jų rankose, ir mums reikės laikytis iš paskutiniųjų; na, jeigu priverstumėm Gabrielį tylėti, tai jie nieko neįrodytų. Jeigu Gabrielis ir iš tikro būtų įvykdęs žmogžudystę, jis galėtų kuo lengviausiai paneigti kaltinimą, o dabar, bijodamas, kad įtarimas nekristų ant žmonos, jis, kaip koks kvailys, prisiima kaltę.

— Vadinasi, misis Konroj jūs nelaikote žudike?— paklausė Maksvelis.

— Ne,— atsakė Artūras.— Ji galėtų nužudyti, bet nužudė ne ji. Tikrasis žudikas Skurdžiajam Slėniui nežinomas, ir niekas neįtaria, kas jis. Aš turiu dar sykį pasimatyti su Gabrieliu ir su Ole, o jus paprašysiu surasti kiną A Fe, kuris tąsyk nunešė Gabrieliui jo žmonos laiškelį ir kuris dabar, kai labiausiai reikalingas, kažkur paslaptingai dingo.

— Betgi jūs negalite prisiekusiųjų teismui liudytoju kviesti kiną,— pertraukė jį advokatas Maksvelis.

— Tiesiog ne, tačiau aš surasiu krikščionį ariją, kuris, davęs priesaiką, papasakos teisme viską, ką jam kinas sakė. Po keleto dienų mes žinosime visus faktus, ir tada, mielas drauguži,— tarė Artūras, familiariai ir globėjiškai tapšnodamas vyresnįjį kolegą per petį,— mudu aptarsim, kaip geriau juos nuslėpti nuo teismo.

Kai Gabrielis papasakojo Olei, kas nutiko per dieną, ir apsakė savo pokalbį su Puanzetu, mergaitė baisiausiai įširdo.

— Tai jis tau pasakė nežinąs, ar Greisė gyva, ar mirusi? Ir dar drįsta save laikyti jos mylimuoju!

— Tu pamiršti, Ole,— tarė Gabrielis,— kad Greisė net man, savo tikram broliui, nepranešė, kur ji. Argi ji galėjo atverti savo paslaptį svetimam žmogui? Vadinasi, ne ji atsakė į mūsų skelbimą.

— O aš manau, kad ji nebenori su juo turėti jokių reikalų,— atrėžė Olė, smarkiai krestelėdama garbanėles.— Norėčiau žinoti, ką tas akiplėša jai sakytų. Jis turėjo ją surasti, jeigu ji jo mylimoji. Kodėl jis tuojau pat nenuėjo į presidiją? Kuriem galam jis ten grįžo, jeigu neketino jos ieškoti? Būk ramus, Gabi, tavo Žiulė niekuomet taip nepasielgtų. Kertu lažybų, kad ji žino, kur tu dabar,— (Gabrielio širdis apmirė, ir jis visas sudrebėjo),— ir tiktai

laukia teismo, kad galėtų grįžti į Slėnį. O tie advokatai vedžioja tave už nosies ir visaip mulkina, mano mielas Gabi. Na, palauk, tegul tik aš sutiksiu tą Filipą... Ešlį... Puanzetą!

IV skyrius

KO NEŽINOJO A FE

Prisiklausęs praktiškosios Olės pamokslų, Gabrielis eidavo į Konrojaus kalvą, kur savo senojoje trobelėje, niekieno netrukdomas, rūkydavo pypkę ir mąstydavo apie moterų būdo nepastovumą ir keistumą. Kartais jis nueidavo prie didžiosios pušies, kuri, iškilusi viršum kitų medžių, stūksojo kraupioje vienumoje, ir, atsisėdęs ant išsikišusios šaknies, galvodavo apie savo dabartinę padėtį, likimo permainingumą, apie baisų Olės įžvalgumą ir apie begalinę Viešpaties malonę, kad leidžia gyventi pasaulyje tokiems nevykėliams ir niekam tikusiems žmonėms kaip jis. Kartais nė nepasijutęs jis nuklysdavo už ribų, iki kurių jam buvo leidžiama vaikščioti, ir iš įpratimo užkopdavo į kalvos viršūnę prie puikiojo savo namo, į kurį nebuvo įkėlęs kojos nuo atmintinojo išsiskyrimo su žmona. Pastebėjęs, kad pateko, kur negalima, Gabrielis tučtuojau sukdavo atgal, apimtas nerimo ir prietaringos baimės. Sykį, po tokio nesąmoningo ribos peržengimo grįždamas per kaštonų giraitę, vienoje laukymėje netoli namų ant išdegusios žolės pamatė užmirštą ar pamestą rankdarbių pintinėlę. Gabrielis iš karto pažino savo žmonos siuvinių kraitelę ir prisiminė, kad kaip tik čia buvo jos mėgstama vieta pasislėpti nuo nepakeliamos vidudienio kaitros. Jis stabtelėjo, padvejojo ir praėjo, o paskui vėl sustojo ir sumišęs droviai grįžo atgal. Liesti žmonos daiktus po išsiskyrimo Gabrieliui buvo nemalonu ir atrodė nepadoru, tačiau, antra vertus, būtų tikrai nepagarbu palikti pintinėlę, kad ją pasiglemžtų koks nors besibastantis kinas ar niokotų lietus bei saulė, o Gabrielis gerbė žmoną, net jos silpnybes. Pagaliau jis nusprendė paimti pintinėlę ir nusiųsti advokatui Maksveliui, misis Konroj

turto saugotojui. Tačiau kaip jis persigando, kai ligi viršaus prikimšta pintinėlė staiga atsidarė ir dalis mažmožių išbiro ant žemės. Gabrielis jau verčiau būtų nusikirtęs ranką su pintinėle, negu ėmęs smalsauti ir žiūrinėti, kas joje yra, o dabar gavo viską surankioti ir sudėti atgal. Tarp kitų smulkmenų buvo ir vaikiški marškinėliai, tokie mažyčiai, kad vos uždengė didžiulę jo plaštaką. Keliaudamas su kolonistų būriu, Gabrielis nuolat globodavo ir prižiūrėdavo vaikus ir jam buvo ne naujiena tie šventi, kūdikėliams skirti dalykai, apie kuriuos ničnieko nenutuokia bevaikiai vyrai; todėl jis iškart pažino, kas tai per daiktas.

Užuot įdėjęs marškinėlius atgal į pintinę, visas nukaitęs ir dar labiau sumišęs, negu paprastai, Gabrielis juos įsikišo į palaidinės kišenę. Jis nenunešė pintinėlės advokatui Maksveliui, kaip buvo ketinęs, ir apie radinį neužsiminė net Olei, kai vakare pasakojo, kaip praleido dieną. Dvi dienas jis buvo nepaprastai tylus ir susimąstęs, ir nuo sesers gavo barti už kvailiojimus ir ypač už tai, kad nevykdo savo tiesioginių pareigų.

— Advokatai visur tavęs ieškojo, norėjo prie tavęs apklausti kiną A Fe; kai jį šiaip taip surado, tai tu kažkur dingai, o advokatas Maksvelis sako, kad jis yra pats svarbiausias mūsų liudytojas. Sakyk, kur buvai? Tikriausiai Slėnyje plepėjai su tais naujokais iš Arkanzaso arba tupinėjai apie misis Velč kūdikį. Esi suaugęs vyras, pats turi šeimą. Kada gi, Gabi, tu pagaliau surimtėsi? Visą dieną bastais dievai žino kur, o teismas jau ant nosies ir tave teis už žmogžudystę. Argi tau pritinka, Gabi, būti aukle?

G a b r i e l i s (visas nuraudęs stengiasi sukelti gailestį sesers širdyje). Tokio mažyčio kūdikėlio aš dar niekada nesu matęs, Ole; turėtum nueiti ir tu jo pažiūrėti. Mažutis, nelyginant voveraitė. Tiktai vakar jam suėjo dvi savaitės.

O l ė (priekaištaudama, tačiau širdyje nusprendusi kuo greičiausiai aplankyti tą nuostabųjį kūdikį). Neslampinėk čia, bet kuo greičiausiai dumk pas advokatą Maksvelį; ten jis su kinu tavęs laukia.

Gabrielis atėjo į advokato Maksvelio kontorą kaip tik

tuo metu, kai kontoros šeimininkas ir Artūras Puanzetas, ilgai kamavęsi, tačiau nieko nepešę, liovėsi klausinėti A Fe. Advokatai vylėsi įrodyti, jog tuo metu, kai įvyko žmogžudystė, ant Konrojaus kalvos Gabrielio nebuvo, todėl jiems reikėjo surasti dar bent vieną žmogų, kuris galėtų teisme patvirtinti ilgą A Fe pasakojimą. Tačiau per visą tą laiką, kai kinas ieškojo Gabrielio ir grįžo atgal, jis nebuvo sutikęs nė vieno baltosios rasės žmogaus. Be to, advokatams atrodė, kad A Fe painiojasi ir nebeprisimena kai kurių smulkmenų. Jeigu ir pavyktų jį pristatyti teismui kaip liudytoją, vis vien daug naudos iš to nebūtų. O galiausiai jis staiga paniuro ir nutilo.

— Deja, mes nedaug tesužinojome iš jūsų bičiulio A Fe,— tarė Artūras, spausdamas Gabrieliui ranką.— Gal jums pavyks atgaivinti jo atmintyje kai kuriuos faktus, bet aš tuo labai abejoju.

Gabrielis atidžiai nužvelgė kiną, tikriausiai dėl to, kad jis buvo paskutinis žmogus, kuris kalbėjosi su jo dingusia žmona. A Fe irgi pasižiūrėjo į Gabrielį, tačiau jo veide nebuvo jokios išraiškos, nebent vos suvokiama nuostaba, kokia būna ką tik gimusio kūdikio akyse. Ši keista nuostaba, primenanti Gabrieliui misis Velč kūdikį, matyt, jį ir sudomino. Tačiau jis paklausė tik keletą miglotų ir nesvarbių klausimų ir gavo tokius pat miglotus atsakymus. Nebetekęs kantrybės, Artūras atsistojo, o advokatas Maksvelis nusibraukė nuo veido šypseną. Pokalbis buvo baigtas.

Artūras ir Maksvelis greta nulipo siaurais laipteliais. Gabrielis jau ketino leistis paskui juos kartu su A Fe, bet kažin ko atsigręžė į kiną ir net nusigando, pamatęs, kaip sustingęs jo veidas staiga įgavo išraišką. Kinas sumirksėjo abiem akim, linktelėjo galvą ir subraškino dešinės rankos pirštus, tartum juos visus išnarindamas iš sąnarių. Gabrielis net išsižiojo iš nustebimo.

— Viskas tvalkoj,— tarė A Fe, žiūrėdamas į Gabrielį.

— Kas tvarkoj?— paklausė Gabrielis.

— Viskas tvalkoj! Suplanti? Ji sako: viskas tvalkoj.

— Kas tokia?— paklausė staiga labai sunerimęs Gabrielis.

— Tavo žmona. Suplanti? Misi Konloj! Tave myli gelai!

Suplanti? Misi Konloj sako: viskas tvalkoj! Tavo šalifas šinai?

— Koks šalifas?— paklausė Gabrielis.

— Šalifas blogi šmonės kalia.

— Tu norėjai pasakyti šerifas,— rimtai pataisė jį Gabrielis.

— Aha, šalifas! Šalifas šinai! Blogi šmonės kalia! Smalkiai kalia! Tave nekalia! Ne! Ji sako: šalifas tave nekalia. Suplanti?

— Suprantu,— susimąstęs atsakė Gabrielis.

— Ji sako,— bėrė A Fe greitai ir beveik nesuprantamai,— ji sako: tu daug kalbėti. Ji sako, aš daug kalbėti. Ji sako, Maksvelis daug kalbėti. Ji sako, visi daug kalbėti. Ji sako: kalbėti mažiau. Ji sako, tylėti. Tylėti, tada viskas gelai. Suplanti?

— Bet kurgi ji yra? Kur galėčiau ją surasti?— paklausė Gabrielis.

A Fe veidas akimirksniu vėl pasidarė tarsi akmeninis. Paprastas Gabrielio klausimas, nelyginant drėgnos kempinės brūkštelėjimas per prirašytą grifelinę lentelę, nutrynė nuo kino veido bet kokias minčių ir jausmų žymes. Žiūrėdamas pašnekovui į veidą nepaprastai ramiu ir bereikšmiu žvilgsniu, jis pasitempė ilgas savo palaidinės rankoves ir uždengė pirštus su lakuotais nagais. Po to pagal rytietišką paprotį sukryžiavo rankas ant krūtinės ir nuolankiai ėmė laukti, kol Gabrielis susiprotės.

— Klausyk,— Gabrielis ėmė švelniai jį įkalbinėti,— tau juk vis vien, o man padarytum didelę paslaugą, pasakydamas, kur galėčiau surasti Žiulę, tai yra misis Konroj. Aš žinau, kad tu per savo neišmanymą garbini stabus iš akmens bei medžio ir krikščioniškas gailestingumas tau svetimas. Tačiau klausiu tavęs kaip brolis brolio — juk tikri žmonės yra broliai, nesvarbu, kokia jų odos spalva,— ir sakau: neslėpk, kur ta moteris, mano žmona, kuri su manim sujungta santuokos sakramentu. Klausiu tavęs kaip brolio stabmeldžio. Tark, kad ji mano Dievas, ir pasakyk, kur jos ieškoti.

Kino veidu šmėstelėjo vos pastebima liūdna, geraširdiška šypsena, tartum jis būtų išgirdęs iš tolumos sklin-

dančią nesuprantamą melodiją. Po to jis atsakė meiliai ir nuoširdžiai, tačiau ne tai, ko buvo paklaustas.

— Mano tavo nesuplanta, amelikieti! Mano malskiniai plauna! Dvylika malskiniai — pusantlas dolelis!

V skyrius

ASMENŲ, PASIVADINUSIŲ GABRIELIU KONROJUM IR ŽIULE KONROJ, BYLA. TEISĖJAS DŽ. BUMPOINTERIS

Ta diena, kai prasidėjo teismo procesas, buvo ypatinga Skurdžiojo Slėnio gyventojams. Gerokai prieš dešimtą valandą ne tiktai salė, bet ir vestibiuliai bei koridoriai naujai suremontuoto teismo pastato buvo sausakimši smalsuolių. Manau, reikia pasakyti, kad pagrindiniai dalykai buvo visai užmiršti. Žmones domino tai, kad į teismo procesą iš Sakramento atvyko keletas žymių politinių veikėjų; kad kaltinamąjį gins vienas garsiausių San Francisko advokatų, kuriam bus sumokėta, vienų nuomone, penkiasdešimt, kitų — šimtas tūkstančių dolerių, o nukentėjusiojo pusėn stos garsusis pulkininkas Starbotlas iš Siskiu; kad šalių ginčai gali išsirutulioti į aršią polemiką, o vėliau,— žmonės to tikėjosi ir laukė,— net į mirtiną dvikovą; kad bylos metu gali iškilti aikštėn kai kurių aukštosios visuomenės vyrų ir moterų paslaptys, ir pagaliau, kad proceso metu išryškės politiniai prieštaravimai tarp šiaurinės ir pietinės krašto dalies (mat pulkininkas Starbotlas buvo iš Pietų, o Puanzetas — iš Šiaurės). Vien šitokiomis mintimis ir gyveno Skurdusis Slėnis.

Lygiai dešimtą valandą į teismo salę įėjo Gabrielis, lydimas savo advokato, o paskui jį — pulkininkas Starbotlas. Tuo pačiu metu salėje pasirodė teisėjas Bumpointeris ir šaltai linktelėjo Artūrui, o pulkininką Starbotlą pasveikino labai maloniai. Laisvalaikiu teisėjas su apygardos prokuroru palaikydavo draugiškus santykius ir pulkininkui Starbotlui buvo pralošęs stambias pinigų sumas. Bet vis dėlto jį truputį varžė šaltas ir pašaipus jaunojo San Francisko advokato žvilgsnis. Artūras buvo pa-

kankamai protingas ir nerodė prieš teisėją savo įnoringumo, tačiau teisėjui Bumpointeriui vis dėlto užkliuvo nepakankamai švarūs teismo sekretoriaus marškiniai, o jis pats nenusirišo kaklaraiščio ir nenusiėmė apykaklės, kaip visuomet pasielgdavo per išvažiuojamąsias teismo sesijas po Vingdemo apygardą. Tarėjai taip pat nedraugiškai žvilgčiojo į elegantišką jauną advokatą ir su pasigardžiavimu tarpusavyje jį vadino „Franteliu". Pastebėjęs šias aplinkybes, teisėjas pasipūtė ir metė rūstų žvilgsnį į prisiekusius bei Artūrą.

Buvo nelengva sudaryti prisiekusiųjų tarėjų sąrašą. Po vidžiliantų mėginimo teisiamąjį nulinčiuoti visi tikėjosi, kad gynyba nesutiks su daugeliu kandidatų, tačiau žmonių lūkesčiai buvo apvilti, nes gynėjai teuždavė prisiekusiems patį paprasčiausią ir nereikšmingą klausimą apie jų gimimo vietą. Daugumas prisiekusiųjų, su kurių kandidatūromis gynėjai sutiko, buvo gimę ir augę pietinėse valstijose. Pulkininkas Starbotlas, savotiškas Pietų riterijos atstovas, irgi visuomet panašiai elgdavosi, kai turėdavo ginti žmogų, kaltinamą įžeidimu žodžiais, veiksmais arba net nužudymu, tad ir dabar negalėjo prieštarauti. Bet kai paaiškėjo, jog prisiekusiųjų suole tiktai du šiauriečiai, o daugumas kitų yra buvę paties pulkininko klientai, jis tarėsi supratęs gynybos užmačias.

Apgailestauju, kad pulkininko Starbotlo kalba, „Vėliavoje" apibūdinta kaip Junijaus laikų gražbylystės šedevras, kokių dar nebuvo pasitaikę Kalifornijos teisminėje praktikoje, manęs visa nepasiekė. Iš to, kas liko, galima daryti išvadą, kad pulkininkas Starbotlas dar niekada nebuvo patekęs „į tokią ypatingai keblią ir... hm... nemalonią situaciją. Į situaciją, gerbiamieji džentelmenai, turinčią didžiulę juridinę... hm... socialinę... hm... ir netgi — galiu drąsiai tvirtinti — politinę reikšmę!" Taip, pulkininkas Starbotlas gerai žino, kad jo kalba gali sulaukti kai kurių asmenų griežtos kritikos ir net pasmerkimo. Tačiau jis neatsisako savo žodžių. Jis kreipiasi į prisiekusius tarėjus, kurių veiduose „mato... hm... teisingumą — nepalenkiamą teisingumą!— riterišką dvasią, kurių veidai... hm... spindi... hm..!" (Su liūdesiu turiu pridurti, jog šiuo spren-

džiamuoju momentu, kai oratorius grakščiai mostelėjo savo putlia dešine rankele, tartum nublokšdamas šalin retorinius sunkumus, kažkas iš užpakalinių eilių, nusakydamas veidų spindėjimo priežastį, pridūrė gedulingu balsu: „Nuo viskio".) Maloniai šypsodamasis teisėjas įsakė šerifo padėjėjui padaryti tvarką salėje. Pastarasis, paklausęs nurodymo, atidžiai pažvelgė į publiką ir garsiai pasakė: „Jeigu tu, Džonai Vaitai, neužsičiaupsi, tai aš tave išmesiu lauk!" Po to pulkininkas, nė kiek nesutrikęs dėl šio incidento, tęsė savo kalbą. Taip, jis puikiai supranta, kad gynėjai deda daug vilčių į gerbiamuosius džentelmenus. Jis turi pagrindo galvoti, „kad jie mėgins įrodyti, jog žmogžudystė buvo įvykdyta dėl tam tikrų priežasčių, į kurias... hm... negali abejingai žiūrėti garbingas žmogus; kad į smurtą buvo atsakyta smurtu, siekiant... hm... apginti šeimos židinio garbę ir ramybę". Bet jis įrodys tokių žodžių nepagrįstumą. Įrodys, kad nusikaltimas padarytas vien savanaudiškais tikslais, dėl pinigų. Įrodys, kad ne tiktai paskutinysis nusikaltimas, bet ir visi kiti ankstesni kaltinamojo veiksmai atima iš jo net mažiausią teisę į dorų žmonių pagarbą. Įrodys, kad teisiamasis žinojo apie kai kuriuos... hm... savo žmonos nukrypimus nuo ištekėjusios moters pareigų ir su tuo taikstėsi, o tai savaime atima iš jo moralinę teisę keršyti įžeidėjui. Įrodys, kad žmogžudystė buvo įvykdyta grubiai, netgi drįstąs teigti... hm... nedžentelmeniškai, todėl... hm... tokio susirėmimo negalima laikyti kova dėl garbės. Tai paprasta žmogžudystė, pritinkanti... hm... tiktai kinui arba negrui.

Pulkininkas Starbotlas nenorįs, kad jį klaidingai suprastų. Jis nenorįs dailiosios lyties akivaizdoje (pulkininkas nutilo, išsitraukė iš kišenės nosinę ir elegantiškai ja pamosavo tamsiaveidės Manuelos ir smarkiosios Selės link; šį jo mostą abi damos palaikė asmenišku komplimentu ir su didele neapykanta pažvelgė viena į kitą), nenorįs visagalės ir žavingosios žmonijos dalies atstovių akivaizdoje neigti moterų įtakos vyrams; bet „aš įrodysiu, kad tie saldūs... hm... nuodai, ta svaiginanti fatališka aistra, kuri vienodai valdo žmogų mūšio lauke, prabangiuose turtuolių rūmuose ir... hm... didžiausio varguo-

lio lūšnoje, visuomet buvo svetima apsukriajam Gabrieliui Konrojui. Pažvelkite į jį, džentelmenai! Pažvelkite ir pasakykite nuoširdžiai, pasakykite, kaip išmanantieji, kas yra tikra pagarba dailiajai lyčiai, ar toks žmogus gali pasiaukoti dėl moters? Pažvelkite į jį ir sąžiningai pasakykite, ar gali jis užsitraukti pavojų dėl mylimosios žvilgsnio, ar gali pasiaukoti ant Afroditės aukuro?"

Visa salė sužiuro į Gabrielį. Tą akimirką jis tikrai nebuvo panašus nei į dūsaujantį Amintą, nei į aistringąjį Otelą. Kai tik kaltintojas atkreipė į jį dėmesį, Gabrielis, sėdėjęs rimtas, nustebęs ir kaip paprastai drovus, nukaito ir dar giliau pakišo po kėde ilgas ir dideles kojas, kad nestirksotų keliai. O kai pulkininkas nutilo ir Gabrielis pasijuto dėmesio centre, jis neskubėdamas išsitraukė iš kišenės nedideles šukutes ir ėmė negrabiai šukuotis plaukus, rodydamas, deja, ne itin sėkmingai, kad dirba savo darbą ir niekas jam ne galvoj.

— Ne, sere,— tęsė pulkininkas iškilniai ir rūsčiai, o tat visuomet daro didelį įspūdį teismo posėdžiuose,— jūs galite šukuotis plaukus kiek tinkamas, bet išmintingieji prisiekusieji vis tiek nepatikės, kad jūs buvot... hm... Dalilos rankose...

Po to pulkininkas ėmė kuo poetiškiausiai piešti nužudytojo Ramireso paveikslą.

— Tai šio krašto sūnus, toks mielas ir brangus kiekvienam pietiečiui; tai tropikų vaikas, karštas, aistringas, ir vadovavosi jis, kaip ir mes visi, džentelmenai, širdies balsu. Nėra reikalo daug pasakoti apie nužudytąjį. Šioje salėje, gerbiamieji prisiekusieji, matote dvi damas, kurioms velionis reiškė tyriausius jausmus, ir jų dalyvavimas pasako daug daugiau, negu žodžiai. Velionis,— tęsė pulkininkas,— buvo kilęs iš vienos seniausių mūsų ispaniškų šeimų, tai ainis senos giminės, prisimenančios... hm... Sido... bei... hm... Don Žuano laikus. Ir šiam žmogui buvo lemta žūti nuo misis Konroj intrigų ir niekingos Gabrielio Konrojaus baimės, buvo lemta tapti moters klastos ir vyro durklo auka!

Pulkininkas Starbotlas pareiškė įrodysiąs teismui, kaip misis Konroj (tuo metu dar ponia Devarž), apsimetusi Greise Konroj, dingusia teisiamojo seserim, kreipėsi į

patiklų ir kilniaširdį Ramiresą, prašydama padėti jai atgauti nuosavybės teisę į žemę, kurią tuo metu valdė teisiamasis, per apgaulę užgrobęs iš savo sesers. Jis papasakos, kaip Ramiresas, patikėjęs ponios Devarž prasimanymais, su visu savo paslaugios prigimties impulsyvumu padėjo jai, kol vedybos su Gabrieliu neatskleidė apgaulės. Pulkininkas Starbotlas „neketina nieko kalbėti apie šios santuokos motyvus. Prisiekusiems tarėjams ir taip viskas aišku. Jie pakankamai įžvalgūs ir kiaurai mato šių sėbrų niekingą sąmokslą prieš nelaimingąjį Ramiresą po šventojo sakramento priedanga. Tai buvo vestuvių puota, kurią veikiau... hm... laimino Merkurijus, o ne... hm... Himenėjas. Vienintelis šių vedybų tikslas — apgaulė ir žmogžudystė. Kai tik turtas pateko į tų niekšų rankas, jie nusprendė atsikratyti Ramiresu, vieninteliu žmogum, žinančiu apie jų suktybę. Žmogžudystės įrankiu žmona padarė savo vyrą, kuris noriai sutiko. Ir kaipgi jis atliko šį niekingąjį darbą? Gal išsikvietė savo auką į garbingą dvikovą prie liudytojų? O gal, dėdamasis įžeistu ir pavyduliaujančiu vyru, pasiuntė varžovui formalų iškvietimą? O ne, džentelmenai! Tiktai pažvelkite į žmogžudį, palyginkite šį milžiną su lieknu grakščiu vyriškiu, ir be žodžių suprasite, koks... hm... siaubingas tasai nusikaltimas".

Po pulkininko kalbos buvo apklausti nusikaltimo liudytojai. Jie pateikė teismui faktus, nesąmoningai daugiau ar mažiau šališkai nuspalvintus, priklausomai nuo kiekvieno liudytojo asmeninių simpatijų teisiamajam, nuo sugebėjimo suvokti tai, ką matė, ir taip pat nuo to, ar liudytojas pasakojo pačius faktus, ar pateikė savo samprotavimus apie juos. Kai aklieji paliudijo, ką matė, o bekojai papasakojo, kaip lakstė, kaltintojai tarėsi pasiekę savo pirmąją pergalę.

Remiantis liudytojų parodymais, buvo nustatyta: kad Ramiresas mirė nuo peilio žaizdos; kad Gabrielis buvo susipykęs su nužudytuoju ir kad maždaug tuo laiku, kai įvyko žmogžudystė, Gabrielis buvo ant kalvos; kad netrukus po žmogžudystės Gabrielis pabėgo kaip ir jo žmona, kurios ligi šiol nepavyko surasti; kad Gabrielis turėjo pakankamai priežasčių įvykdyti žmogžudystę, kuria jis

kaltinamas.

Tiesa, daug šių parodymų buvo paneigta per kryžminę apklausą. Lavoną skrodęs chirurgas negalėjo pasakyti, ar Ramiresas, sirgęs džiova, tą naktį mirė nuo kraujoplūdžio, ar nuo peilio žaizdos. Liudytojas, savo akimis matęs, kaip Gabrielis už apykaklės tempė Ramiresą, nesiryžo su priesaika patvirtinti, kad iš tikrųjų buvo taip, galgi ten Ramiresas tempė Gabrielį; o apie misis Konroj apgavystę jis tik gandus yra girdėjęs. Vis dėlto žmonės ėjo lažybų, ir visi statė už Starbotlą,— tokia forma Skurdusis Slėnis paprastai vertindavo faktinę padėtį.

Po liudytojų apklausos Puanzetas pareikalavo išteisinti Konroją, nes kaltinimas neįrodė, kad prieš žmogžudystę Konrojus buvo pažįstamas su Ramiresu ir turėjo su juo kokių nors reikalų; be to, nebuvo pateikta jokių faktų apie jo bendrininkavimą su tikruoju žudiku, prieš kurį, tiesą sakant, ir nukreipti visi liudytojų parodymai bei kaltintojo argumentai.

Teismas jo reikalavimą atmetė. Salė ir prisiekusieji lengviau atsiduso. Ar begali būti didesnis įžūlumas! Dėl kažkokio ten juridinio kabliuko atimti iš jų, įstatymus gerbiančių piliečių, teisėtą malonumą! Atsistojęs kalbėti, Artūras instinktyviai pajuto, kad publika į jį žiūri su neapykanta, kaip į žmogų, mėginantį išsisukti iš dorų varžybų.

Kad ir keista, auditorijos priešiškumas tartum paskatino Artūrą ir įkvėpė jam kovingumo. Instinktyviai suvokęs klausytojų nuotaiką, jis ėmė kalbėti kaip pulkininko Starbotlo šalininkas.

Tik dėl vieno dalyko misteris Puanzetas nesutinkąs su didžiai mokytuoju kolega: jis nelaiko šios bylos nei svarbia, nei ypatinga. Gana prastai organizuotoje Kalifornijos teisingumo sistemoje tai banali, netgi, reikia su gailesčiu pasakyti, labai banali byla. Ypatinga tik tai, kad mūsų gerbiamas gražbylys kolega tariasi kaltinąs teisiamąjį, tačiau, teisybę pasakius, stovi gynėjo pozicijose. Dėl šios priežasties jis, Puanzetas, dabar nekalbės apie kaltinimo netikslumus ir apie tuos prieštaravimus, su kuriais susidūrė pulkininkas Starbotlas, pajutęs, kad eina prieš savo principus. Tai ir suprantama, nes pulkininkui Starbotlui įgimtas teisingumo jausmas susikirto su klai-

dingomis jo kalbos premisomis. Bet jis, Puanzetas, dabar padės tuos prieštaravimus pašalinti. Jis pritaria išmoningai kaltinimo hipotezei, kad Ramiresą nužudė misis Konroj, kuri nepaminėta kaltinamojoje išvadoje, arba net kitas, visai neįtariamas asmuo. Tad kodėl teisiamas Gabrielis Konrojus, kaip tatai paaiškinti? Tačiau tenka susitaikyti su silpnosiomis kaltinimo vietomis. Tik nėra ko gaišti ir reikia tučtuojau pakviesti kaip liudytoją patį kaltinamąjį, tą žmogų, kuris, kaip prisiekusieji pamena, priešingai visiems įstatymams jau antrą kartą turi kovoti už savo gyvybę tame pačiame pastate, kur prieš keletą dienų tiktai per stebuklą išsigelbėjo nuo mirties.

Taip, jis kviečia Gabrielį Konrojų!

Teismas sujudo, sukruto. Gabrielis neskubėdamas ištiesė galingą savo kūną, po to ramiausiai nuėjo prie liudytojų stalo. Jis truputį nuraudo nuo įtariai smalsių žvilgsnių, o tie, pro kuriuos jis praėjo, braudamasis pro minią, vėliau tvirtino, kad jo alsavimas buvęs nelygus. Prie liudytojų stalo Gabrielis apsiramino ir įsmeigė bukštų žvilgsnį į pulkininką Starbotlą. Teismo sekretorius skubiai suburbėjo priesaikos žodžius. Gabrielis atsisėdo.

— Jūsų vardas ir pavardė?— paklausė Artūras.

— Jūs norite žinoti mano tikrą vardą ir pavardę?— savo papratimu nuolankiai paklausė Gabrielis.

— Suprantama, sere, tikrą,— nekantriai atsakė Artūras.

Pulkininkas Starbotlas pastatė ausis; pasižiūrėjęs į Gabrielį, jis sutiko niūrų ir deginantį jo žvilgsnį. Po to Gabrielis vėl abejingai pakėlė akis į lubas.

— Tikrasis, neprasimanytas mano vardas ir pavardė — Džonis Dambldis, Džo-nis Dam-bl-dis.

Salė staiga suūžė, paskui stojo mirtina tyla. Artūras su Maksveliu pašoko tartum pagal komandą.

— Koks?— sykiu jie šūktelėjo.

— Džonis Dambldis,— lėtai ir kuo ramiausiai pakartojo Gabrielis.— Mano pavardė Džonis Dambldis. Aš dažnai save vadindavau Gabrieliu Konrojum,— ramiai jis paaiškino, pasisukdamas į apstulbusį teisėją Bumpointerį,— bet tai netiesa. O moteris, kurią aš vedžiau, tikrai Greisė Konroj. Aš negaliu ištverti, klausydamas, ką tauškia apie mano žmoną tas senas melagis.— Gabrielis pirštu parodė

į šaunųjį pulkininką Starbotlą.— Mano žmona buvo ir tebėra tikroji Greisė Konroj.— Pasisukęs jis rimtai pažvelgė į pulkininką ir pridūrė: — Turiu tamstai pasakyti, jūsų kilnybe, ir jums, gerbiamieji prisiekusieji tarėjai, kad vienintelis apsišaukėlis — tai aš.

VI skyrius

KALTINIMO ATMETIMAS

Gabrielio atsakymas visus taip labai nustebino, kad per šį sumišimą niekas net nepastebėjo, jog ir Gabrielio gynėjai nė kiek ne mažiau apstulbę. Maksvelis jau buvo besistojąs duoti jam klausimą, bet Artūras uždėjo ranką jam ant peties.

— Jis visai neteko proto. Tai savižudybė!— susijaudinęs sušnibždėjo Maksvelis.— Reikia nutraukti jo parodymus! Jūs turite viską paaiškinti teismui!

— Tss! Nė žodžio!— ramiai pasakė Artūras.— Jeigu tik jie suvoks, kad mes apie tai nežinojom, viskas žuvę!

Sekančią akimirką visų žvilgsniai nukrypo į Artūrą, kuris tebestovėjo iš pažiūros ramus ramutėlis. Visus domino tik viena: ką naujo atskleis kitas gynėjo klausimas. Kai tyla pasidarė beveik nebepakeliama, Artūras ramiu patenkintu žvilgsniu apžvelgė salę, paskui prisiekusiuosius, tartum šaltai vertindamas, kokį įspūdį padarė jo iš anksto surežisuota scena. Ir kai salėje visų kaklai jau buvo ištempti ir ausys stačios, Artūras abejingai ir grakščiai pasisuko į teisėją.

— Daugiau klausimų nebeturiu, jūsų kilnybe,— ramiai pareiškė jis ir atsisėdo.

Šis paprastas, natūralus ir logiškas veiksmas padarė didžiulį įspūdį! Per savo sėkmingą advokato praktiką Artūras dar niekada nebuvo taip staiga pasiekęs šitokios milžiniškos pergalės. Apie Gabrielį visi pamiršo, o dienos herojum tapo žmogus, sukėlęs šią sensaciją,— sensaciją, kurios įtakos bylai niekas nesvarstė ir nenorėjo svarstyti, tačiau tikėjo, kad čia ir glūdi nusikaltimo paslaptis. Jeigu prisiekusiesiems būtų buvę pasiūlyta padaryti nuos-

prendį, tai jie net neatsikeldami iš vietos būtų išteisinę to advokato ginamąjį. Už Artūrą dabar visi statė du prieš vieną. Skaitytojui siūlau atkreipti dėmesį į tai, kad rašau apie impulsyvius, nuoširdžius žmones, kurių žodžių bei poelgių nevaržo jokios tradicijos bei dirbtinai įvesti įstatymiški apribojimai, apie žmones, kuriuos poetai idealizuoja ir, manau, neretai liaupsina ir nūdienos filosofai.

Teisėjas Bumpointeris pažvelgė į pulkininką Starbotlą. Pastarasis, tokio gynėjų triuko išmuštas iš vėžių, ėmė sumišęs raustis savo dokumentuose, paskui atsikosėjo, atstatė krūtinę ir atsistojęs pradėjo kryžminę apklausą.

— Jūs pareiškėte, kad vadinatės... hm... Džoniu... — (pulkininkui teko dar kartą žvilgterėti į savo popierius)— ...hm... Džoniu Dambldžiu. Pasakykite, misteri Dambldi, kokiu tikslu jūs pasivadinote Gabrieliu Konrojum?

Gynėjai pareiškė protestą. Pagrindas, pirma: liudytojui pateiktas nederantis klausimas (precedentas Higinbotomo byla prieš Smitersą; nurodomi šaltiniai); antra, per parengtinę kvotą liudytojo duotų parodymų negalima skelbti (Svinko byla prieš Svanką; teisėjo Maginso išvada „Kaltorpo teisminių sprendimų" II t.); trečia, liudytojo negalima versti, kad duotų save kaltinančius parodymus. Teismas protestą atmeta. Motyvų nepateikia. Tikrieji motyvai — teisėjo Bumpointerio smalsumas. Pulkininkas Starbotlas pakartoja klausimą.

— Kokiu tikslu ar dėl kokios priežasties jūs pasivadinote Gabrieliu Konrojum?

Gabrielis (patikliai, su vylinga veido išraiška, persisverdamas per kėdės atramą). O kaip jums pačiam atrodo, koks gali būti mano tikslas ar priežastis?

Visai salei juokiantis, teisėjas griežtai aiškina Gabrieliui, kad liudytojas neturi teisės duoti klausimų. Jis privalo tik atsakinėti.

Gabrielis. Ką gi, Gabrielis Konrojus — gražus vardas ir pavardė; šitaip vadinosi vienas žmogus, miręs Bado stovykloje. Pasivadinęs Gabrieliu Konrojum, turėjau gerą dingstį susipažinti su Greise Konroj, jo seserim, kurią vėliau vedžiau. Atvirai jums pasakysiu, teisėjau, kad ši aplinkybė daug padėjo mano piršlyboms, nes ji labai drovi, kaip ir visa jų šeima.

Klausimas. Prieš šį įvykį velionis jus pažinojo kaip Gabrielį Konrojų ar kaip... hm... Džoną Dambldį? Artūras Puanzetas čia prašo teismą atkreipti dėmesį į tą faktą, jog nėra įrodyta, kad nužudytasis būtų pažįstamas su Gabrieliu Konrojum... tai yra su Džonu Damblдžiu. Jis taip pat prašo teismą atkreipti dėmesį, kad gynėjai per pirmąją apklausą apsiribojo tiktai kaltinamojo pavardės nustatymu.

Teismas palaiko gynėjų protestą; teisėjas Bumpointeris nekantrauja kuo greičiausiai sužinoti faktus. Pulkininkas Starbotlas daugiau nebeturi klausimų. Gabrieliui liepiama grįžti į savo vietą.

Publika kerta lažybų už Artūrą Puanzetą penki prieš vieną. Daugelis ligi šiol abejingų žiūrovų nuoširdžiai spaudžia ranką į teisiamųjų suolą grįžtančiam Gabrieliui. Skubiai tariasi kaltinamojo advokatai. Pulkininkui įteikiamas raštelis. Manuela ir Selė be galo smalsiai žiūri į damą su tankiu šydu, kurią po valandėlės galantiškasis pulkininkas nepaprastai pagarbiai įveda per salę ir pasodina. Publika ir prisiekusieji nerimauja.

Vėl apklausinėjami gynimo liudytojai. Iškviečiamas Maiklas Oflaertis, kilęs iš Airijos, Kerio grafystės. Užsiėmimas: kalnakasys. Tą vakarą, kai buvo įvykdyta žmogžudystė, po darbo grįždamas namo, jis matė ant Konrojaus kalvos meksikietį, kaip kokį vagį besislapstantį už medžių. Po keleto minučių, paėjęs maždaug pusę mylios, jis prisivijo Gabrielį Konrojų, einantį tuo pačiu keliu ir į tą pačią pusę kaip ir liudytojas, ir drauge su juo nuėjo ligi advokato Maksvelio kontoros. Liudytojas apklausinėjamas kryžminiu būdu: taip, jis Jungtinių valstijų pilietis. Balsuoja tiktai už demokratus. Senojoje tėvynėje visuomet buvo karaliaus valdžios priešas — tegul ji prasmenga skradžiai žemę. Ne, ne, jis ne toks žmogus, kad nesilaikytų savo principų. Jis nežino, kad kažkoks kinas, patvirtindamas Gabrielio alibi, pateikė tuos pačius faktus, kaip ir jis. Kas tas alibi, tiksliai pasakyti negali, bet mano, kad kinas ne geresnis už negrą. Pastebėjo, kad Gabrielis kairiarankis.

Duoda priesaiką kitas gynimo liudytojas — Amadis Mišė. Gimė Prancūzijoje. Užsiėmimas:— „La Parfet Junion"

rūdyno brigadininkas. Dažnai užkopia ant Konrojaus kalvos pasivaikščioti po puikiąją giraitę. Penkioliktos dienos vakarą matė, kaip Gabrielis išėjo iš savo namų. Galėjo būti septinta valanda, o gal kiek vėliau, bet jokiu būdu ne anksčiau. Vakaras buvo puikus. Pagal amerikietišką paprotį Gabrielis jam pamojo ranka ir praėjo pro šalį. Į rytus. Ir toliau ėjo į rytus. Jis atkreipė dėmesį į mesjė Konrojų, nes jo veidas buvo toks liūdnas — *triste*, sakytum jį būtų slėgęs didelis sunkumas. (Liudytojas priglaudžia ranką prie krūtinės.) Matė, kaip jis nusileido į slėnį. Vėl įkopęs į kalvą, išgirdo du balsus: vyro ir moters. Moters balsą pažino: tai buvo madam Konroj. Vyriškas balsas buvo visai nepažįstamas, niekada negirdėtas. Gali prisiekti, kad ne Gabrielio. Po to dar kokią valandą vaikščiojo po mišką. Gabrielio daugiau nebesutiko. Grįždamas namo matė, kaip kažkoks vyriškis ir moteris nusileido nuo kalvos ir nuėjo prie Vingdemo kelio. Neabejoja, kad ta moteris buvo madam Konroj. Vyriškio nepažino. Ne, ne Gabrielis Konrojus. Kodėl taip galvoja? Ką jūs! *Mon Dieu*, ar aš neatskirčiau milžino nuo paprasto žmogaus?

Kryžminė apklausa. Patriotas. Nežino, kas tie demokratai. Neapkenčia aristokratų. Nežino, ar nužudytasis buvo aristokratas. Su madam Konroj nesipyko. Jai nesimeilino. Ne, ji jo neviliojo. Kalba nuoširdžiai. Taip, pastebėjo, kad teisiamasis kairiarankis.

Helingas Ditmanas. Gimė Vokietijoje. Nužudytojo nepažinojo. Su Gabrieliu pažįstamas. Penkioliktos dienos vakare matė jį einantį Vingdemo keliu. Spėja, kad buvo jau po aštuonių. Gabrielis kalbėjosi su kinu.

Kryžminė apklausa. Ne, jam niekas nesakė, kad kinas davė tokius pat parodymus. Mano, kad kinai nė kiek ne blogesni už kitus žmones. Nesupranta, kas tuo norima pasakyti. Ne, nemano. Taip, Gabrielis tikrai kairiarankis.

Pakartotinai apklausinėjamas daktaras Presnicas. Jis apžiūrėjo nužudytojo lavoną šešioliktos dienos rytą devintą valandą. Kraujo dėmės ant rūbų ir kūno buvo praskydusios ir kai kur nuplautos. Taip, tą vakarą maždaug septintą valandą iškrito nepaprastai didelė rasa. Pastaruosius

trejus metus stebi meteorologinius reiškinius. Mano, kad velionio drabužiai ir kūnas išsikruvino, užkritus rasai ant kraujo krešulio. Ne, nuo šviežiai kraujuojančios žaizdos atrodytų kitaip. Pagal higrometrą vėliau tą naktį rasos nebuvo. Po aštuntos valandos pakilo smarkus vėjas ir pūtė visą naktį, sausas, be jokios drėgmės. Mano, kad jau prieš aštuonias kūnas gulėjo tokia pat poza, kaip ir rytą, kai jis pamatė. Negali prisiekti, kad nužudytasis mirė prieš aštuonias. Prisiekia, kad žaizda tikrai padaryta prieš aštuonias. Iš žaizdos kontūrų matyti, kad velionis nudurtas, kai stovėjo, iškėlęs ranką, tarsi smogdamas. Žaizdos kryptis rodo, kad ją padarė ne kairiarankis. Per kryžminę apklausą daktaras Presnicas pripažino, kad daugelis kairiarankių vienodai gerai moka dirbti abiem rankom. Taip, kraujas buvo sukrešėjęs, o sudrėko po mirties. Daktaras Presnicas tvirtina, kad numirėliai neprakaituoja.

Liudytojų apklausa pasibaigė nauja sensacija. Pulkininkas Starbotlas, gyvai ir galantiškai pasišnekėjęs su vualiuotąja dama, vėl atgavo žvalią nuotaiką; atsistojęs trumputėm storom kojom, išsitraukė iš liemenės kišenės nosinę ir pasitiesė ant stalo priešais save. Po to atsargiai prispaudė nosinės kraštelius dviem baltais putliais pirštais, tartum jais atlaikydamas visą savo svorį, grakščiai nusilenkė damai ir paskelbė:

— Greisė Konroj.

Nepažįstamoji atsistojo — liekna, grakšti, elegantiška; valandėlę padvejojusi, lyg upėtakis per seklumą nuplaukė per minią ir, įsiaudrinusiai salei dar nespėjus atsikvošėti, jau stovėjo prie liudytojų stalo. Staiga vikriai nusidengė šydą, kuris pagal ispanišką madą buvo pritaisytas prie skrybėlaitės, ir visi išvydo tokį gražų ir mielą veidą, kad net Manuela su Sele prarado žadą. Ji davė priesaiką, nuleidusi akis, o jos ilgos blakstienos buvo tokios gražios, kad abi priekabiosios moterys šį damos kuklumą palaikė gudriu koketavimu. Paskui ji pakėlė juodas akis ir įsmeigė į Gabrielį. Pulkininkas Starbotlas nepaprastai galantiškai pamosavo ranka.

— Jūsų...hm... pavardė ir vardas?

— Greisė Konroj.

— Ar jūs turite brolį, pavarde Gabrielis Konrojus?
— Taip.
— Apsidairykite ir pasakykite, ar jis yra šioje salėje.
Nenuleisdama akių nuo Gabrielio, liudytoja pakėlė pirštinėtą ranką ir parodė.
— Taip, jis čia.
— Tas žmogus, kuris sėdi kaltinamųjų suole?
— Taip.
— Ar jis Gabrielis Konrojus?
— Taip.
— Kada paskutinį sykį jį matėte?
— Prieš šešerius metus.
— Kur ir kokiomis aplinkybėmis jį matėte?
— Bado stovykloje, Sieros kalnuose. Aš jį ten palikau, išėjusi ieškoti pagalbos jam ir seseriai.
— Ir nuo to laiko jo nebematėte?
— Ne!
— Ar jūs žinote, kad... hm... iki šiol manoma, jog tarp tų nelaimingųjų, žuvusių Bado stovykloje... hm... buvo rastas jūsų kūnas?
— Taip, žinau.
— Ką jūs galėtumėte pasakyti šiuo klausimu?
— Išeidama iš stovyklos aš persivilkau vyriškais drabužiais. Savo drabužius palikau misis Piter Damfi, kuri buvo kartu su mumis. Tie drabužiai, kuriais ji buvo apsivilkusi, ir suklaidino gelbėtojus.
— Ar kas nors gali tą patvirtinti?
— Taip. Misteris Piteris Damfis, mano brolis Gabrielis Konrojus ir...
— Jeigu teismas neprieštarauja,— pasigirdo šaltas, ramus ir nuobodžiaujantis Artūro Puanzeto balsas,— jeigu teismas neprieštarauja, gynėjai, nenorėdami be reikalo gaišinti jūsų kilnybę ir prisiekusius tarėjus, sutinka patikėti Gabrielio Konrojaus tapatybe vien iš jo sesers žodžių, be papildomo apklausinėjimo. Aš neabejoju, kad jūsų kilnybė ir gerbiamieji prisiekusieji tarėjai mūsų kliento pareiškime dėl jo vardo ir asmenybės aiškiai įžiūrės neapgalvotą ir, turiu pridurti, savavališką, be mano ir mano kolegos žinios, mėginimą apginti savo karštai mylimos žmonos reputaciją nuo tokių pat nepro-

tingų ir niekuo nepagrįstų kaltinimo išvadų. Beje, reikia pabrėžti, jūsų kilnybe, kad tos išvados neturi nieko bendra su nagrinėjamąja byla dėl Viktoro Ramireso nužudymo. Taigi, patikėdami Greisės Konroj parodymais, mes tuo pačiu atsisakom nuo kryžminės apklausos.

Išblyškusi ir susikaupusi liudytoja staiga nukaito, kai tik pažvelgė į Artūrą Puanzetą, tačiau šio sugebančio tvardytis apsukruolio veidas nė nevirptelėjo. Teisėjas Bumpointeris neįprastai pagarbiai paaiškino Greisei Konroj, kad apklausimas baigtas ir ji gali grįžti į savo vietą. Pulkininkas Starbotlas pasakė, kad visiškai patenkintas liudytojos parodymais.

— Aš turiu pareikšti teismui,— tarė Artūras ramiu balsu,— kad tik todėl neginčydami ir be kryžminės apklausos priimam sesers paliudijimą už tikrą brolį, kuriam gresia mirties nuosprendis, kad turime tikrų ir nepaneigiamų įrodymų dėl teisiamojo nekaltumo. Kadangi šiame teismo posėdyje kalba eina ne apie teisiamojo tapatybės nustatymą, bet apie tai, ar jis, ar ne jis nužudė Ramiresą, todėl, atsisakydami visų pašalinių klausimų, mes prašome išklausyti vieną liudytoją, kuris įrodys, jog Konrojus visiškai nekaltas. Anksčiau iškviesti šio liudytojo negalėjome. Jo nepaminėjome įžanginėje kalboje todėl, kad tik prieš pusvalandį jam įteikėme pakvietimą dalyvauti šiame teismo procese. Kviečiamas liudytojas Perkinsas!

Prie durų žmonės sujudo ir, padarę kelią, praleido keistos išvaizdos žmogų, apsivilkusį kažkokiais senamadiškais drabužiais. Jo gelsvas veidas išblyškęs ir raukšlėtas, žili plaukai kadaise dažyti, bet išblukę.

Užsiėmimas: ispanų kalbos vertėjas ir Žemės komisijos archivaras. Atlieka specialias ekspertizes. Teisiamąjį atpažįsta. Matė tik sykį dvi dienas prieš žmogžudystę, eidamas per Konrojaus kalvą. Jis sėdėjo ant apleistos trobelės slenksčio su nedidele mergaite. Nužudytąjį matė du sykius. Pirmą sykį San Franciske, dono Pedro namuose. Ramiresas ten pasidarė suklastotą žemės dovanojimo raštą, norėdamas anuliuoti kitą, kurį tu[illegible] teisiamojo žmona. Antrą kartą Ramiresą matė ant Konrojaus kalvos, besikalbantį su teisiamojo žmona. Ramiresas tada atrodė nepaprastai susijaudinęs, staiga čiupo peilį ir užsimojo

smogti teisiamojo žmonai. Liudytojas šoko prie jų, norėdamas moterį apginti, o Ramiresas kaip koks paklaikėlis puolė liudytoją, kuris norėjo iš jo atimti peilį; tada liudytojas ėmė šauktis pagalbos. Jam nepavyko atimti peilio, nes teko iš visų jėgų gintis, kad paties nenudobtų. Pačiame grumtynių įkarštyje jis išgirdo artėjant žingsnius ir vėl ėmė šauktis pagalbos.

Į liudytojo šauksmą kažkas atsiliepė darkyta anglų kalba, žodžių jis nesuprato, matyt, tai būta kino. Tuo metu Ramiresas ištrūko iš liudytojo rankų ir, atsitraukęs atbulas kelis žingsnius, dūrė peiliu sau į krūtinę ir čia pat susmuko. Liudytojas pribėgo prie jo ir vėl ėmė šauktis pagalbos. Ramiresas pažvelgė į jį su kraupia pašaipa ir pagrasino: „Jeigu tik ką nors pašauksi, tai aš pasakysiu, kad tu mane nužudei". Sulig tais žodžiais jis neteko sąmonės. Ramireso pagrasintas, liudytojas išsigando ir liovėsi šaukęs. Kol jis stovėjo prie lavono, nežinodamas, ką daryti, grįžo teisiamojo žmona. Liudytojas papasakojo jai viską, kas atsitiko, nenuslėpė ir Ramireso grasinimo. Ji patarė jam nedelsiant pasišalinti, sakydama, kad ir ji bėgs sykiu. Liudytojas nusisamdė dviratį vežimėlį ir vakare pusę dešimtos atvažiavo į sutartą vietą netoli kelio prie kalvos, kur jinai jo laukė. Tą naktį jis ją nuvežė į Marklevilį ir paliko svetima pavarde, o pats išvyko į San Franciską, o vėliau į San Antonijo misiją. Tenai va iš tos liudytojos, teisiamojo sesers Greisės Konroj, jis sužinojo, kad jos brolis apkaltintas Ramireso nužudymu ir suimtas. Nieko nelaukdamas, liudytojas grįžo į Skurdųjį Slėnį, bet čia jau siautėjo vidžiliantai. Jis suprato, kad gali ir pats žūti, nieko nepadėdamas Gabrieliui, todėl pasislėpė ant Konrojaus kalvos vienoje apleistoje štolnėje. Visai atsitiktinai, sėkmingai ištrūkęs iš vidžiliantų rankų, po žemės drebėjimo Konrojus su savo bičiuliu taipogi susirado prieglobstį toje pat štolnėje. Nutaikęs momentą, kai Gabrielis išėjo apsižvalgyti, liudytojas prisistatė misteriui Džekui Hemlinui, su kuriuo Gabrielis kartu pabėgo, ir pažadėjo duoti visus reikiamus parodymus, kai tiktai prasidės teisėtas Gabrielio bylos procesas. Sužinojęs, kad Gabrielis antrą kartą areštuotas ir iki teismo išleistas už užstatą, liudytojas išvyko į San Franciską surinkti žinių

apie tai, kaip Ramiresas suklastojo dokumentą ir persekiojo misis Konroj. Liudytojas atsivežė peilį ir gali jį parodyti teismui, be to, surado tą žmogų, iš kurio Ramiresas buvo pirkęs tą peilį, kai prieš aštuonis mėnesius sumanė nužudyti misis Konroj.

Kaltintojai protestuoja. Teisėjas, susidomėjęs liudytojo parodymais, atmeta protestą.

— Liudytojas baigė savo parodymus,— pareiškia Artūras. Salė nuščiuvo, į pulkininką Starbotlą, sėdintį šalia Greisės Konroj, nukrypo smalsūs žiūrovų žvilgsniai, tačiau jis tylėjo. Tiktai po to, kai Greisė kažką jam sušnibždėjo į ausį, šaunusis pulkininkas atstatė krūtinę, o jo veidą nutvieskė pasitenkinimas.

— Dėl kokios... hm... priežasties tokia mylinti Konrojaus žmona sykiu su jumis pabėgo, palikusi vyrą nelaimėje, kodėl ji čionai neatvyko, kad padėtų jam išsiteisinti? Kodėl jos čia nėra?

— Ji Marklevilyje susirgo, labai sunkiai susirgo. Nuo susijaudinimo ir kelionės nuovargio jai prieš laiką gimė kūdikis.

Prie teisiamųjų suolo staiga kilo bruzdesys. Pulkininkas Starbotlas žvilgterėjo į Greisę Konroj ir, mostelėjęs ranka liudytojui, atsisėdo. Tuo metu atsistojo Artūras Puanzetas.

— Mes prašome laikinai nutraukti posėdį, jūsų kilnybe. Teisiamasis apalpo.

VII skyrius

ŠEIMYNINIAI REIKALAI

Gabrielis atgavo sąmonę prisiekusiųjų tarėjų pasitarimo kambaryje; jis gulėjo ant grindų, Olė laikė jo galvą, o liekna, puiki dama, kuri stovėjo pasilenkusi prie jo, pamažu atsitraukė, pamačiusi aiškėjantį jo žvilgsnį. Tai buvo jo sesuo Greisė Konroj.

— Va tau ir geriau pasidarė,— tarė Olė, paimdama brolio ranką ir visai nekreipdama dėmesio į seserį, nuo kurios Gabrielis nenuleido akių.— Na, pamėgink atsikelti

ir sėsk ant kėdės... mielasis Gabi. Šitaip tau bus daug patogiau!

— Tai Greisė!— kimiai sušnibždėjo Gabrielis, vis dar neatitraukdamas akių nuo lieknos, elegantiškai apsirengusios damos, kuri, stovėdama tarpduryje, šaltai žiūrėjo į jį.— Ole, čia tavo sesuo Greisė.

— Toji, kuri iš kailio nėrėsi, kad tik užtrauktų tau kilpą ant kaklo ir dėl to čia atvažiavo? Ne, kam man tokia sesuo? Nereikia,— atrėžė Olė, svaidydama paniekos kupinus žvilgsnius į elegantiškąją seserį,— nors ji išsipuošusi ir visa skendi nėriniuose ir klostėse,— tuo didesnė jai gėda.

— Jeigu tu kalbi apie merginą,— šaltai pasakė Greisė, — kurios giminystės teisę atėmei, vesdamas tą moterį, jeigu tu kalbi apie merginą, teisėtai turinčią tą pavardę, kurios tu, davęs priesaiką, atsisakei kartuvių akivaizdoje, tai būk ramus — ji nieko daugiau nereikalauja, tiktai teisės vadintis savo vardu.

— Teisybė,— tyliai pasakė Gabrielis.

Jis įsikniaubė į didžiulius delnus, ir milžiniškas jo kūnas staiga ėmė krūpčioti.

— Nepradėk čia dūsauti prie tos krokodilės!— sušuko išsigandusi Olė ir pasilenkė prie brolio.— Nereikia!.. Neverk, Gabi!— pravirko ir pati, kai tik pamatė pro Gabrielio pirštus riedant ašaras.— Neverk, brangusis, neverk prie jos!

Viršum bejėgio milžino galvos seserys sušnairavo viena į kitą. Netrukus į kambarį įėjo trečia moteris, kuri su užuojauta pažvelgė į Gabrielį ir piktai dėbtelėjo į seseris. Tai buvo misis Markl, kuriai įėjus, Gabrielio laimei, liovėsi šeimyninis vaidas.

— Viskas, Gabrieli! Jus išteisino!— tarė misis Markl, visai nekreipdama dėmesio į seseris.— Štai ir misteris Puanzetas.

Advokatas įėjo skubriais žingsniais, bet, sutikęs šaltą Greisės Konroj žvilgsnį, stabtelėjo ir truputį nukaito. Tačiau bemat susitvardė, priėjo prie Gabrielio ir nuoširdžiai pasakė:

— Sveikinu jus, Gabrieli. Prokuroras oficialiai atsisakė kaltinimo. Jūs laisvas.

— Vadinasi, man galima eiti?— paklausė Gabrielis, staiga pakeldamas galvą.
— Taip, jūs laisvas kaip paukštis.
— O ji?— gyvai paklausė Gabrielis.
— Ką jūs turit omeny?— pasiteiravo Artūras, nejučiomis žvilgterėjęs į Greisę, kuri, atsakydama į jo žvilgsnį, su panieka nuleido akis.
— Savo žmoną, Žiulę... Ją taip pat išteisino?
— Šiuo klausimu, taip,— atsakė Artūras daug abejingiau, ir tai Gabrielis tučtuojau pastebėjo.
— Tada aš važiuoju,— tarė Gabrielis atsistodamas. Jis žengė keletą žingsnių link durų, bet paskui kažko sudvejojęs stabtelėjo ir atsigręžė į Greisę. Jo veide vėl šmėstelėjo įprastas nuolankumas ir drovumas.
— Atleiskite man, mis,— tarė jis, baimingai žiūrėdamas į atsiradusią seserį,— atleiskite, kad aš taip nederamai elgiuosi su jumis ir pats neparodau jūsų namų Konrojaus kalvoje. Bet ten viskas jūsų; tai patvirtins ir advokatas Maksvelis. Aš jau seniai liepiau jus priimti, kai tik atvažiuosite, tai gali pasakyti toji moteriškė, kuri namus prižiūri. Aš pats jus nuvesčiau, bet man reikia važiuoti pas Žiulę. Pas savo žmoną misis Konroj, kuri laukia ir sulaukti negali. Ir pas kūdikėlį, pas mažytį, bejėgį sutvėrimėlį, va tokio didumo,— praskleidė smilius, norėdamas parodyti kūdikio ūgį.— Jūs, ledi, suprasite, kad man, kaip šeimos galvai, reikia būti ten.
Apgailestaudamas turiu pasakyti, kad tuo metu damos piktai susižvalgė, ir su pasitenkinimu priduriu, kad tik advokatas Maksvelis ir misteris Puanzetas pritariamai į jį pažiūrėjo. Norėdamas sušvelninti padėtį ir turėdamas savo tikslų, Artūras pasakė:
— Mes puikiai suprantam jūsų jausmus, Gabrieli. Negaiškite laiko ir tuojau pat važiuokite.
— Paimk ir mane sykiu, Gabi,— proverksmiais tarė Olė ir, piktai pašnairavusi į seserį, atsisuko į Gabrielį. Jis apsigręžė, milžiniška ranka apkabino Olę ir pakėlė nuo žemės.
— Ak, tu mano mažyte,— tarė jis ir tuojau pat išėjo pro duris.
Jiems išėjus, kambaryje liko misis Markl, Greisė

Konroj ir Puanzetas su Maksveliu. Nemalonią tylą nutraukė misis Markl, ji paėmė už parankės advokatą Maksvelį ir išsivedė. Artūras ir Greisė pasiliko vienu du.

Pirmą kartą gyvenime Artūras pasijuto taip sumišęs ir nežinojo, ką sakyti. Jis kaip nesavas žiūrėjo į priešais stovinčią Greisę, suprasdamas, kad dabar jo neišgelbės nei galantiškumas, nei kalbos apie buvusią meilę.

— Aš laukiu savo tarnaitės,— šaltai pasakė Greisė. — Būčiau jums labai dėkinga, jeigu, grįžęs į teismo salę, atsiųstumėt ją čionai.

Sumišęs Artūras linktelėjo.

— Jūsų tarnaitę...

— Taip. Aš manau, kad ją dar prisimenate, misteri Puanzetai,— tęsė ji, su šalta nuostaba pakeldama savo lenktus antakius.— Tai Manuela!

Artūras išblyško, paskui nukaito. Jis suprato, kad atrodo ne tik sumišęs, bet ir juokingas.

— Atleiskite, tikriausiai mano prašymas jus per daug apsunkina. Nueisiu pati,— išdidžiai pasakė Greisė.

— Palūkėkit, mis Konroj,— tarė Artūras ir instinktyviai atsistojo priešais Greisę, kai ši pajudėjo, tarsi norėdama išeiti,— aš prašau jus, palūkėkit!— Jis kiek patylėjo, paskui pasakė daug karščiau ir mažiau apgalvodamas savo žodžius, negu kad buvo įpratęs per pastaruosius šešerius metus.— Gal jūs būsite daug atlaidesnė savo broliui, jeigu pasakysiu, kad ir aš pats, turėjęs laimės jus sutikti po to, kai visi laikėme žuvusia, aš, kurio širdis nepriklauso kitai... net aš pasirodžiau toks pat aklas, kvailas ir beširdis kaip ir Gabrielis. Priimkite šį mano prisipažinimą, mis Konroj, lygiai kaip ir pagyrimą už nepaprastą jūsų sugebėjimą persikūnyti, už sėkmingą jūsų sumanymą pasislėpti nuo pasaulio... Priimkite kaip ir prašymą atleisti broliui už jo klaidas,— o apie savąsias aš jau nebedrįstu nė kalbėti! Patikėkite, aš jūsų nepažinau.

Greisė Konroj patylėjo, paskui pakėlė juodas akis.

— Jūs sakote, kad mano brolio širdis priklauso moteriai, dėl kurios jis viską gali paaukoti — mane, net savo gyvybę. Aš suprantu, kaip moteris, aš jį suprantu. O jūs, donai Artūrai, jūs užmiršote,— atleiskite man už šiuos žodžius, nes jūsų nekaltinu, ir kas aš pagaliau jums, kad

turėčiau teisę kaltinti?— bet jūs užmiršote doniją Mariją Sepulvidą!

Tai tarusi, šnarėdama šilkais ir nėriniais, ji išėjo. Jam širdis staiga sutvaksėjo, ir jis jau buvo bebėgąs iš paskos, bet tarpduryje jau stovėjo atstatęs krūtinę pulkininkas Starbotlas.

— Leiskite man, sere, kaip džentelmenui ir... hm... garbingam žmogui pasveikinti jus, sere! Kai mes išsiskyrėm San Franciske, aš negalvojau, kad turėsiu malonumą... hm... tokį malonumą, kuris retai pasitaiko pulkininkui Starbotlui tiek asmeniniame gyvenime, tiek visuomeninėje arenoje,— malonumą viešai atsiprašyti. Šimts velnių, sere, kai tik pareiškiau teismui, kad atsisakau savo kliento ieškinio, aš sau tariau: „Tu viešai pareiški savo atsiprašymą, Starai, viešai, sere! Tačiau nieko nepadarysi — čia tavo pareiga!"

— Aš jums dėkoju,— atsainiai pasakė Artūras, nenuleisdamas akių nuo tolstančios Greisės Konroj ir staiga pajutęs pulkininkui pavydą.— Dėkoju jums, pulkininke, savo ir savo ginamojo vardu.

— Šimts velnių, sere,— karštai tarė pulkininkas Starbotlas, užstodamas Artūrui kelią.— Šimts velnių, sere, čia dar ne viskas. Be abejo, jūs prisimenate, kad mūsų paskutinis susitikimas San Franciske buvo skirtas visai kitam klausimui. Ir, sere, galiu su pasitenkinimu... hm... pasakyti, kad liudytojų parodymai šiame procese garbingai ir teisėtai tą klausimą išsprendė. Nuo to momento, kai... hm... atsirado Greisė Konroj ir... hm... buvo pripažinta jos tapatybė, mano kliento ieškinys, sere, savaime atpuola. Perduokite savo klientui, misteri Puanzetai, kad aš... hm... savavališkai ieškinio atsisakau.

Artūras Puanzetas atsitokėjo ir įdėmiai pažvelgė į galantiškąjį pulkininką. Tegul ir labai susijaudinęs, bet kaip juristas jis triumfavo.

— Jūs atsisakote misis Damfi ieškinio, iškelto misteriui Damfiui?— paklausė Puanzetas.

Šaunusis karys neatsakė į šį klausimą, tik atleido kairiojo skruosto raumenis, ir jie beveik užspaudė vieną akį.

— Be to, sere... dar lieka klausimas dėl tų kelių... hm...

tūkstančių dolerių... už kuriuos aš esu... hm... asmeniškai atsakingas.

— Užmirškime apie tai, pulkininke,— tarė šypsodamasis Artūras.— Aš įsitikinęs, kad ir misteris Damfis bus tokios pat nuomonės. Beje, štai ir jis pats.

VIII skyrius

PĖDSAKAI VĖL PASIRODO

Misteriui Džekui Hemlinui buvo labai bloga. Iš San Francisko iškviestas chirurgas Diušenas su juo buvo linksmas ir nerūpestingas, su Pitu priekabus, o pats vienas susirūpinęs, todėl visi, pažinojusieji tą garsųjį gydytoją, aiškiai suprato, kad jis mažai teturi vilties. Gydytojas vengdavo tiesiai klausinėti Olę, kuri tuo metu buvo pasidariusi nepaprastai švelni ir vikri Pito pagalbininkė, bet sykį, pasilikęs vienas su mergaite, jis daug rimčiau, negu ketino, paklausė, ar misteris Hemlinas nepasakojęs jai apie savo gimines ir ar ji nieko nežinanti apie jo bičiulius, kuriems būtų galima parašyti.

Olė su moterišku apdairumu šį klausimą jau buvo ne kartą svarsčiusi, ir jai buvo šovę į galvą parašyti Žydrajai madmuazelei apie Džeko ligą, bet, taip reikšmingai gydytojo užklausta, ji prisiminė apie gražuolę ispanę ir visa kita, ką Hemlinas jai pasakojo tą naktį, kai juodu keliavo; taigi vieną vakarą, likusi su Džeku, kuris, karščiui nukritus, gulėjo grėsmingai nuolankus ir tylus, mergaitė ėmė kirbinti pusiau užgijusią ligonio žaizdą, kaip ką tik buvo daręs gydytojas.

— Tikriausiai jums būtų kur kas maloniau, jeigu visa tai būtų nutikę San Antonijuje,— tarė Olė.

Nustebęs Džekas įsmeigė juodas akis į mieląją kankintoją.

— Tada vietoje manęs ir Pito čia sėdėtų ta meksikietė, jūsų mylimoji,— pridūrė gudruolė Olimpija.

Džekas vos neiššoko iš lovos.

— Negi tu manai, kad aš, benamis luošys ir gyvenimo

vėtytas valkata, galėčiau užsikarti jai ant sprando — jai, tokiai ledi? Paklausyk, Ole,— tęsė misteris Hemlinas, pasikeldamas ant alkūnės,— jeigu tu galvoji, kad ji kokia slaugė, lakstanti apie ligonius su buteliuku kamparo vienoje rankoje ir maldaknyge kitoje, tai tučtuojau mesk sau iš galvos šias nesąmones ir galvok iš naujo. Ir daugiau jos nebevadink mano mylimąja... Juk čia tikra šventvagystė... šitaip kalbėti... beprotybė.

Nors teismo diena buvo visai arti, misteris Hemlinas nerodė nė mažiausio susidomėjimo, o paniekos Gabrielio silpnumui nereiškė, kaip matyti, vien tiktai gerbdamas Olės jausmus. Bet kartą jis teikėsi paaiškinti, kodėl taip abejingai žiūri į bylą.

— Į teismą atvyks vienas liudytojas, kuris padės Gabrielį išteisinti — ir tuo jam didesnė gėda. Tai Ramireso žudikas. Aš visa širdimi palaikau tą vyruką. Tu, Ole, gali visai nesijaudinti. Jeigu jis kartais nenuvyktų, tai aš pats duosiu parodymus. Todėl liaukis verkšlenusi. Verčiau paklausyk mano patarimo ir nebevaikščiok į teismą, tegul ten advokatai išsirieja iki soties. Nueisi tada, kai jie iškvies mane.

— Jūs gi negalite eiti, jūs dar toks silpnas,— tarė Olė.

— Aš manau, kad Pitas kaip nors mane nugabens, o esant reikalui, nuneš ir ant pečių. Dabar nedaug besveriu,— pridūrė Džekas, liūdnai žiūrėdamas į sulysusias baltas rankas.— Aš viską iš anksto apgalvojau, o jeigu kas nors man atsitiktų, tai Maksvelis jau turi ir galės pateikti teismui mano raštišką parodymą, patvirtintą pagal visus formalumus.

Tačiau teismo dieną Olė, kaip visuomet nepasitikėdama Gabrieliu ir kaip visuomet bijodama, kad jis neiškrėstų kokios nors kvailystės, krimtosi ir jaudinosi. Pagaliau atėjo Maksvelio pasiuntinys ir atnešė Hemlinui žinią apie Perkinso parodymus teisme ir žodžiu perdavė prašymą kuo skubiausiai atsiųsti Olę.

— Kas per vienas tas Perkinsas?— paklausė Olė, skubiai dėdamasi skrybėlaitę.

— Perkinsas — šaunuolis!— mįslingai atsakė Džekas. — Nieko neklausinėk. Dabar dėl Gabrielio gali būti rami, — pridūrė jis.— Tark, kad jis išteisintas. Laimingo kelio,

mis Konroj. Lukterk. Pabučiuok mane atsisveikindama. Klausyk, Ole, ar tu galvoji apie tą dingusiąją moterį, dėl kurios tas tavo kuoktelėjęs brolis man išūžė ausis? Taip? Vadinasi, ir tu tokia pat kvaila. Bet gali pasidžiaugti — ji atsirado! Va kaip gerai. Na, viens, du, žengte marš!

Olės rožiniai kaspinėliai šmėstelėjo tarpduryje, ir misteris Hemlinas vėl atsigulė spindinčiomis akimis.

Jis buvo vienui vienas. Visame name viešpatavo mirtina tyla. Daugumas viešbučio gyventojų ir jo šeimininkė su savo pagalbininke išėjo į teismą, kuris jiems baisiai rūpėjo. Net ištikimasis Pitas, nepagalvojęs, kad jo pagalbininkė Olė galėtų palikti savo postą, ir tas, nutaikęs progą, išsėlino pasiklausyti bylos. Kai išeinančios Olės žingsneliai nuaidėjo tuščiu koridorium, Džekas pasijuto visiškas namų šeimininkas.

Šis veiklios prigimties žmogus, nuvargintas ligos ir nė valandėlei neatsitraukiančių slaugių, tegu mielų ir atsidavusių, iš pradžių pajuto palengvėjimą. Misteriui Hemlinui staiga užėjo noras atsikelti, apsirengti ir atlikti daugybę jam draudžiamų dalykų, kurie pagal visagalės Apvaizdos malonę dabar tapo jam įmanomi. Su didelėmis pastangomis įveikdamas fizinį silpnumą, visai nesiderinantį su dvasiniu pakilimu, jis atsikėlė ir apsirengė. Po to staiga jam vėl ėmė suktis galva, ir jis šiaip taip nusigavo prie atviro lango ir klastelėjo į kėdę. Vėsus vėjelis jį kiek atgaivino, ir jis pamėgino atsistoti, bet nebeįstengė. Jį vėl apėmė silpnumas ir pradėjo suktis galva, jam pasirodė, kad jis kažkur smenga; šis jausmas nebuvo nemalonus ir netgi patenkino jo norą — prasmegti ten, kur viešpatauja tamsa, tyla, ramybė. O paskui, kaip jam pasirodė, tuojau pat jis vėl pasijuto kambaryje, kur prie jo tūpčiojo susijaudinę ir nepaprastai susirūpinę žmonės. Jis stengėsi juos įtikinti, kad jaučiasi gerai ir kad jam nė kiek nepakenkė nuėjimas prie lango, tačiau niekas jo nesuprato. Paskui stojo naktis, pilna skausmo ir pažįstamų balsų, tačiau žodžiai buvo nesuprantami; po to atėjo diena, ir kiekvienas gydytojo, Pito ar Olės ištartas žodis bei frazė daugybę kartų skambėjo jo ausyse. Olės rožiniai kaspinėliai driekėsi be galo, be krašto, lango užuolaida be perstojo pleveno ir kažkokie paslaptingi rebusai mir-

guliavo ant apkloto ir sienos apmušalų. Paskui neramus miegas, pilnas minčių, ir budėjimas, panašus į letargą, o po to begalinis nuovargis ir didžiausios tuštumos akimirkos — tie kraupūs mirties pranašautojai.

Bet vienas dalykas šiame chaose buvo pastovus — iš dalies tai buvo tik prisiminimas, verčiantis galvoti apie praeitį, iš dalies tikrovė, prieštaraujanti jį supančiai aplinkai. Tai donja Doloresa! Kartais ji pasirodydavo tamsiuose San Antonijo bažnyčios skliautuose, apsupta smilkalų debesies, ir apšlakstydavo jį šventintu vandeniu, kartais, pasilenkusi prie jo, suvilgydavo jo sukepusias lūpas gaivinančiu gėrimu arba pataisydavo pagalvį (visai nerealus ir absurdiškas reginys pažįstamų kambario apmušalų fone) arba šalia jo sėdėdavo ant kėdės. Tačiau buvo su juo visą laiką. Kartą, kai ji užsibuvo kiek ilgiau ir misterio Hemlino sąmonė truputį prablaivėjo, sukaupęs visas jėgas, jis sušnibždėjo:

— Donja Doloresa!

Krūptelėjusi ji pasilenkė prie jo, gražus lyg deivės jos veidas nukaito ir, prispaudusi pirštą prie lūpų, pasakė angliškai:

— Tss! Aš Gabrielio Konrojaus sesuo.

IX skyrius

MISTERIS HEMLINAS PALIEKA ŠĮ PASAULĮ

Žavingosios vizijos liepiamas misteris Hemlinas nutilo, paskui jį vėl apėmė silpnumas ir jis užmigo. Atsibudęs išvydo Olę prie savo lovos, priešais langą sėdėjo Pitas su akiniais ant nosies, įsikniaubęs į religinę knygą, bet daugiau nė dvasios. Vizija — jeigu tai iš tiesų vizija — buvo išnykusi.

— Ole!— vos girdimai pašaukė Hemlinas.

— Aš čia,— atsiliepė mergaitė, maloniai ir nuoširdžiai pažvelgdama į jį savo mėlynomis akutėmis.

— Kiek laiko aš sapnavau, tai yra ar ilgai buvau be sąmonės?

— Jau trys paros,— atsakė Olė.

— Po šimts...

(Užjausdamas misterį Hemliną kaip ligonį ir visiškai bejėgį žmogų, aš perteikiu jo šūksnį tik gana apytikriai.)

— Dabar jūs pradėjot taisytis,— pridūrė mergaitė.

Misteris Hemlinas abejojo, ar skausmingą jo būseną per pastarąją parą galima laikyti sveikimo simptomu. Valandėlę jis tylėjo, paskui atsigręžė į Olę ir paklausė:

— Ar tu man nieko nepasakojai apie savo seserį?

— Pasakojau. Ji sugrįžo,— šaltai atsakė Olė.

— Atvažiavo čionai?

— Taip.

— Na ir kas gero?— nekantriai paklausė Hemlinas.

— Nieko,— atsakė Olė ir krestelėjo garbanėles.— Ji išvažiavo ir, man rodos, gerai padarė.

Kad ir labai keista, tačiau aiškiai nepalankus Olės atsiliepimas tartum nudžiugino misterį Hemliną, galimas daiktas todėl, kad tai patvirtino jo nuomonę apie Greisės pranašumą ir jo nenorą laikyti ją Gabrielio seserimi.

— Kur ji buvo visą tą laiką?— paklausė Džekas, žvelgdamas į Olę didelėmis, giliai įkritusiomis akimis.

— Dievai ją žino! Sako, kad gyveno Pietuose, kažkokioje ispanų šeimoje; ten ji išpuiko ir išmoko visų tų manierų.

— O ar ji nebuvo čia atėjusi... į šį kambarį?— pasiteiravo misteris Hemlinas.

— Žinoma, buvo,— patvirtino Olė.— Kai aš susiruošiau su Gabiu važiuoti į Vingdemą pas jo žmoną, Greisė pasisiūlė vietoje manęs pabudėti prie jūsų. Tada jūs buvote be sąmonės, misteri Hemlinai. Bet aš galvoju, kad ji čia pasiliko tiktai norėdama matytis su savo tuo.

— Su kuo?— paklausė Hemlinas, jausdamas, kad į jo išblyškusius skruostus plūsta kraujas.

— Su tuo savo Ešliu ar Puanzetu, nė nežinau, kaip jis dabar vadinasi,— atsakė Olė.

Misteris Hemlinas taip keistai į ją pažvelgė ir taip smarkiai suspaudė jai ranką, kad mergaitė skubiai papasakojo viską, ką tik žinojo apie ankstyvesnes Greisės klajones su visa šeima ir jos meilę jų pakeleiviui Artūrui Puanzetui. Pasakojimas dėl Olės blogo nusiteikimo buvo ne itin palankus.

— Ji čionai atvažiavo, tiktai norėdama pasimatyti su tuo savo Artūru. Ne kitaip. Vos neužnėrė Gabrieliui kilpos ant kaklo, o dar aiškina, kad norėjusi apsaugoti garbingą mūsų šeimos vardą. Lyg Gabrieliui ne vis tiek, kokiu vardu kaboti kartuvėse. O dabar kaltina tą žioplelį Gabį, kad šis primokęs Žiulę pasisavinti jos vardą. Štai kokia ji. O Puanzetas — ji pati mums pasakojo — per visą tą laiką neieškojo nei jos, nei mūsų su Gabiu. Ji dar įširdo ant manęs, kai pasakiau, ką galvoju apie tą Puanzėtą, teisino, kad jis nekaltas, kad pati tyčia nuo jo slėpėsi. Žiulės visai nenori matyti, o ta vargšelė guli Vingdeme vos gyva su mažyčiu kūdikėliu. Nė girdėti apie tą Greisę nenoriu!

— Bet juk tavo sesuo su... su... tuo vyruku nepabėgo. Ji tik išėjo ieškoti pagalbos jums visiems,— nekantriai pertraukė ją Džekas, norėdamas kuo daugiau išgirsti apie anuos laikus.

— Kažin. Juk jis galėjo vienas eiti pagalbos ir grįžęs ją pasiimti. Ne, jis visai jos nemylėjo. Tiktai ji pati dėl jo ėjo iš galvos, bijojo nuo jo atsitraukti. Dėl jo pametė ir Gabį, ir mane, ir visus kitus. O dabar priekaištauja Gabrieliui, kad jis praradęs šlovę, vesdamas Žiulę. Geriau tegul į save pasižiūri ir taip neriečia nosies...

— Nutilk!— sušuko misteris Hemlinas ir tūždamas staiga įsikniaubė į pagalvę.— Nutilk! Argi tu nematai, kad savo kvailais tauškalais varai mane iš proto?— Kai išsigandusi Olė nutilo, jis švelniau pridūrė:— Na, nepyk. Aš šiandien blogai jaučiuosi. Jeigu čia yra daktaras Diušenas, paprašyk, kad ateitų. Palūkėk. Aha. Na, bėk.

Mergaitė nedelsdama išskubėjo. Jai nė į galvą neatėjo Hemlino nepaklausyti, nors kam kitam ji tikriausiai būtų pasipriešinusi. Pajutusi ligonio būsenos pasikeitimą ir sunerimusi, ji tučtuojau susirado daktarą Diušeną. Matyt, jos jaudinimasis ir nerimas persidavė ir šiam garsiajam gydytojui, nes jo veide nebebuvo įprasto ramumo, kai įžengė į Džeko kambarį. Priėjęs prie lovos, jis norėjo patikrinti ligonio pulsą, tačiau Džekas išvengė šio nenaudingo jam tyrimo, paslėpdamas rankas po apklotu, ir, įdėmiai pažvelgęs į gydytoją, paklausė:

— Aš aš galėčiau iš čia išvažiuoti?

— Žinoma, galėtumėt, bet šito aš jums nepatariu...

— Aš ir neklausiu jūsų patarimo. Statau kortą už save, o jeigu prasilošiu, tai jūs neatsakysit. Kada?

— Ką gi,— su profesiniu atsargumu atsakė daktaras Diušenas,— jeigu jūsų sveikatos stovis nepablogės,— (jis dar sykį pamėgino patikrinti Džekui pulsą, bet taip pat nesėkmingai),— tai po kokios savaitės.

— Man reikia tučtuojau.

Daktaras Diušenas pasilenkė prie ligonio. Būdamas įžvalgus ir aštraus proto žmogus, jis įžiūrėjo Džeko veide tai, ko nepastebėjo kiti. Pagalvojęs jis atsakė:

— Galima ir dabar, bet tai pavojinga. Jūs rizikuojate savo gyvybe.

— Galiu rizikuoti,— nieko nelaukdamas atšovė Hemlinas.— Jau šeštas mėnuo man eina bloga korta, ir nebeliko laiko atsilošti,— pridūrė jis vos pastebimai, tačiau įžūliai nusišypsodamas.— Pasakykite Pitui, kad sukrautų daiktus ir padėtų man apsirengti.

— Kur jūs ketinate važiuoti?— ramiai paklausė daktaras, nenuleisdamas akių nuo paciento.

— Po velnių!— atkirto Hemlinas. Tačiau prisiminė, kad jam teks važiuoti su palydovais, todėl nusprendė aiškiau nurodyti kelionės vietą; taigi, kiek patylėjęs, pridūrė:— Į San Antonijo misiją.

— Labai gerai,— liūdnai pasakė gydytojas.

Ir nežinia, ar nuo gydytojo vaistų, ar dėl kažkokių vidinių jėgų visai netikėtai ligoniui grįžo jėgos. Pasirengimas ilgai neužtruko, ir po keleto valandų Hemlinas jau buvo suruoštas kelionei.

— Nemėgstu tuščių plepalų,— pasakė Džekas, užkirsdamas kelią bet kokioms atsisveikinimo ceremonijoms.— Aš pasitraukiu nuo stalo, o jūs loškite toliau.

Ir vis dėlto, prieš pat išvažiuojant, prie ekipažo priėjo sumišęs ir susirūpinęs Gabrielis.

— Aš jus mielai palydėčiau dviračiais, misteri Hemlinai,— tarė jis, lyg teisindamasis, kad dėl savo didumo ir dramblotumo negali drauge su kitais įtilpti į ekipažą,— bet negaliu palikti žmonos. Ji dar labai silpna, be to, ir kūdikėlis visai mažytis... Šit koks... tik jums, kaip viengungiui, tokie dalykai gali būti nesuprantami. Beje, manau,

jums bus malonu sužinoti, kad gavau pinigų ir vakar įnešiau užstatą už misterį Perkinsą. Juk ne Perkinsas nužudė Ramiresą, o jis pats nusidūrė... apie tai ir teisme buvo kalbėta. Tikriausiai šito jūs dar nežinojote. Šiandien puikiai atrodote, misteri Hemlinai. Aš labai džiaugiuosi, kad Olė važiuoja sykiu su jumis. Greisė taip pat jus palydėtų, bet ji drovisi mažai pažįstamų žmonių. Be to, jau septinti metai ji susižadėjusi su vienu vaikinu, Puanzetu, kuris teisme buvo mano gynėjas, o dabar staiga ėmė ir susivaidijo. Žinia, įsimylėję netrunka susipykti. Jūs pats, misteri Hemlinai, jaunas žmogus ir apie tai ne blogiau už mane išmanote.

— Važiuojam!— piktai sušuko misteris Hemlinas vežėjui.— Ko dar lauki?!

Ekipažas nudardėjo; dulkių debesys paslėpė sutrikusį Gabrielį, o misteris Hemlinas, netekęs jėgų, atsišliejo į pagalves.

Ekipažui tolstant nuo Skurdžiojo Slėnio, Hemlino nuotaika vis gerėjo, ir į San Antoniją jis įvažiavo toks pat nerūpestingas padauža, kaip kad būdavo anksčiau, visiems sukeldamas daug vilčių, tik ne savo gydytojui. Šis džentelmenas, vakare atidžiai apžiūrėjęs ligonį, slapta pasakė Pitui:

— Šis pakilimas, mano manymu, truks kokias tris dienas. Aš išvažiuoju į San Franciską ir iki to laiko grįšiu, jeigu, žinoma, jūs dar anksčiau manęs neiškviesite telegrama.

Daktaras linksmai atsisveikino su pacientu ir gana rimtai su visais kitais. Prieš išvažiuodamas jis susirado tėvą Felipą.

— Aš čia turiu ligonį,— kreipėsi daktaras į dvasiškį, — kurio stovis labai blogas; viešbutis jam netinkama vieta. Ar čia neatsirastų kokių namų, kur, jums rekomendavus, galėtumėm jį kokiai savaitei apgyvendinti? Per tiek laiko jis sustiprės arba... jam visai nebebus reikalinga žmonių pagalba. Jis ne protestantas, jis niekas. Bet girdėjau, kad jums yra tekę susidurti ir su pagonimis, tėve Felipai!

Tėvas Felipas pažvelgė į daktarą Diušeną. Šio gydytojo šlovė buvo pasiekusi net San Antoniją, o jo įžvalgumas bei

sumanumas ryškėjo kiekviename žingsnyje, ir tai tėvui Felipui darė didelį įspūdį.

— Keistas atvejis, mano sūnau,— tarė jis susimąstęs, — liūdnas atvejis. Aš padarysiu viską, ką galėsiu.

Savo pažadą jis ištesėjo. Rytojaus dieną, prižiūrint tėvui Felipui, misteris Hemlinas buvo perveštas į „Palaimingojo žvejo" rančą; nors rančos šeimininkė buvo išvykusi, tačiau svečią ten vaišingai priėmė. Grįžusi iš San Francisko, misis Sepulvida iš pradžių nustebo, paskui susidomėjo, o galop liko visai patenkinta.

Jinai išsyk pažino, kad tėvo Felipo atgabentas svečias yra tas pats paslaptingas nepažįstamasis, kurį tiktai prieš keletą savaičių ji matė prie „Šventosios trejybės" rančos. Nors Džekas ir sirgo, tačiau tebebuvo gražus, be to, liga jam teikė melancholiško žavesio, kurį vien moterys, šios trapios būtybės, temoka deramai įvertinti. Ji ėmė globoti ligonį; dieną jis gulėjo jos hamake verandoje, o naktį ji užleido geriausią savo miegamąjį. Kada ši maloniai praleista diena ėjo į pabaigą, vylingai šypsodamasi, ji pasakė:

— Man regis, misteri Hemlinai, aš jus esu jau mačiusi anksčiau... „Šventosios trejybės" rančoje. Ar prisimenate donjos Doloresos dvarą?

Misteris Hemlinas per daug gerai pažino moteris, kad vienai kalbėtų apie savo susidomėjimą kita, todėl tiktai kuo abejingiausiai linktelėjo.

D o n j a M a r i j a (dabar visiškai įsitikinusi, kad tą atmintiną dieną misteris Hemlinas ten sukiojosi tik dėl jos, ir su malonumu spėdama, jog jis visai neatsitiktinai atsirado jos namuose). Vargšelė, mes netekome jos amžinai!

M i s t e r i s H e m l i n a s. Kada?

D o n j a M a r i j a. Aštuntą šio mėnesio dieną, per baisųjį žemės drebėjimą. (Prisiminęs, kad dešimtą dieną atsirado Greisė Konroj, jis vėl kažką sumurmėjo). Ak, kaip liūdna! O gal taip ir geriau. Ji, vargšelė, buvo beviltiškai įsimylėjusi savo advokatą, tą garsųjį Puanzetą. Ar nesat apie tai girdėjęs? Bet turbūt ir gerai, kad ji žuvo, bent nesužinojo apie jo veidmainystę. Ar jūs tikite Apvaizdos galia, misteri Hemlinai?

M i s t e r i s H e m l i n a s (abejodamas). Ar kai būna gera korta?

Donja Marija (negirdomis nuleisdama misterio Hemlino žodžius). Matote, aš turiu pagrindo tikėti. Vargšelė donja Doloresa. Mudvi buvome labai artimos. Ar jūs patikėsite, kad radosi žmonių,— keisčiausių pastabų gali išgirsti tokiuose mažuose miesteliuose,— kurie galvojo, kad Puanzetas rėžia sparną ne apie ją, bet apie mane!

Misis Sepulvida vylingai pažvelgė į pašnekovą. Kurį laiką abudu tylėjo. Po to Hemlinas negarsiai pašaukė:

— Pitai!

— Aš čia, masa Džekai!

— Ar dar ne laikas gerti vaistus?

Atvažiavęs daktaras Diušenas su niekuo nenorėjo kalbėti, net neatsakinėjo į sunerimusios Olės klausimus. Jis tiktai pasakė Hemlinui:

— Ar jūs neprieštarausite, jeigu aš iškviesiu daktarą Makintošą? Tas vyras velniškai sumanus.

Misteris Hemlinas neprieštaravo. Gavęs telegramą, atvyko daktaras Makintošas. Tris ar keturias valandas gydytojai saviškai kalbėjosi apie asmenį, kurio, giliu misterio Hemlino įsitikinimu, nebuvo gyvo. Kai daktaras Makintošas išvažiavo, daktaras Diušenas, grįžęs iš diližanų stoties, kur, lydėdamas svečią, labai rimtai kalbėjosi, prisistūmė kėdę prie Džeko lovos.

— Džekai!

— Klausau, sere!

— Kaip jūsų reikalai, ar viską jau sutvarkėt?

— Taip, sere!

— Džekai!

— Klausau, sere!

— Šiandien rytą jūs labai nudžiuginote Pitą.

Džekas pažvelgė į santūrų daktaro Diušeno veidą. Gydytojas rimtai kalbėjo toliau:

— Jūs pasakėte Pitui, kad tikite į Dievą kaip ir jis.

Giliai įkritusios Džeko akys pašaipiai sublizgo.

— Senis mane nukamavo su savo pamokslais, ypač nuo tos minutės, kai jūs iškvietėte daktarą Makintošą. Aš ir nusprendžiau padaryti jam malonumą, pasakydamas, kad sutinku su juo visais klausimais. Jūs gi matote, daktare, kad jis mane labai myli, o aš, tarp mūsų kalbant, jau nebeturėsiu kada jam atsidėkoti. Būtų labai negražu.

— Vadinasi, jūs galvojat, kad greitai mirsite? — ramiai paklausė gydytojas.

— Galvoju.

— Ar neturite ko man pasakyti?

— Džimas Brigsas, vienas toks neraliuotas galvijas iš Sakramento, pasiskolino iš manęs ir ligi šiol negražino sidabru apkaustytą „derindžerį", kurį aš norėjau jums padovanoti. Pasakykite jam, kad atiduotų gražiuoju, nes...

— Džekai,— pertraukė ligonį daktaras Diušenas, labai švelniai paimdamas jo ranką,— nesirūpinkit manim.

Džekas paspaudė gydytojui ranką.

— Aš dar turėjau segtuką su briliantu, bet jį užstačiau Vingdeme, o gautus pinigus perdaviau advokatui Maksveliui, kad pasamdytų liudytojus dėl to kvailio Gabrielio. Kai mes su Gabrieliu slėpėmės nuo linčiuotojų, aš susipažinau su Perkinsu, svarbiausiu jo liudytoju; Perkinsas nebeturėjo nė skatiko, ir aš jam atidaviau savo žiedą su brangakmeniu, kad galėtų kuo greičiausiai išvažiuoti ir laiku grįžti į teismą. O aukso grynuolį daviau Olei, kad užsakytų taurę tos senos tigrės... Gabrielio žmonos... ponios Devarž kūdikiui. O laikrodis... Kurgi mano laikrodis?— susimąstė Hemlinas.

— Tiek to, Džekai! Gal norite, kad perduočiau kam jūsų žodžius?

— Ne.

Stojo ilga tyla. Buvo taip tyku, kad girdėjosi ant židinio atbrailos tiksint laikrodis. Po to iš priebučio atskrido juokas. Ten lūkuriavo Džeko profesijos brolis, išgėręs ir susikrimtęs.

— Tas Skotis tik ir težino triukšmauti padorios moters namuose,— vos girdimai sušnibždėjo Džekas.— Tegu tučtuojau nutyla, o jei ne, tai aš...

Jo balsas nutrūko ir frazė liko neužbaigta.

— Daktare!— prabilo jis po ilgų pastangų.

— Klausau, Džekai!

— Nepasakykite... Pitui... kad aš... jį... apmoviau.

— Nesakysiu, Džekai.

Keletą minučių jie abu tylėjo, paskui daktaras Diušenas švelniai ištraukė savo ranką ir padėjo ant apkloto liesą ir baltą ligonio ranką. Po to jis atsargiai atsistojo

ir atidarė duris. Į jį įsmigo keletas susirūpinusių žvilgsnių.

— Pitai!— liūdnai pašaukė jis.— Tegul įeina tiktai Pitas.

Senasis negras įėjo visas drebėdamas iš susijaudinimo. Pamatęs ant pagalvės išblyškusį veidą, jis šūktelėjo, savo šūksniu išliedamas neviltį bei visos rasės varganą dalią, ir, nusvirduliavęs prie lovos, atsiklaupė. Juodas skruostas prigludo prie baltojo, ir per juos abu riedėjo ašaros. Daktaras Diušenas žengė prie negro, norėdamas uždėti ranką verkiančiam senajam tarnui ant peties. Tačiau nebesuspėjo, nes staiga negras įnirtingai iškėlė rankas, o juodas veidas ir apstulbusios akys nukrypo į lubas, tartum jo žvilgsniui staiga būtų atsivėrusi dangaus mėlynė. Beje, taip ir buvo.

— O galingasis Dieve, kuris savo šventuoju krauju atpirkai ir juodo, ir balto žmogaus nuodėmes! O Dievo avinėli! Išgelbėk mano vargšą berniuką! Padaryk tai dėl manęs! Viešpatie Dieve! Juk tu žinai, kad jau dvidešimt metų senasis Pitas tave išpažįsta ir tau ištikimai tarnauja, neišklysdamas iš kelio. O Viešpatie Dieve, maloningasis Viešpatie, jeigu gali, atleisk jam už viską. Pitą pasmerk amžinai kentėti, o jam suteik malonę ir pasigailėk!

X skyrius

VĖL SENOJOJE TROBELĖJE

Greisės Konroj, kaip daktaro Devaržo įpėdinės, nuosavybės teisės buvo pripažintos be jokių keblumų. Jos tapatybę labai noriai patvirtino misteris Damfis, kuris dabar išsivadavo nuo abejonių dėl buvusios žmonos likimo, neprarasdamas teisių į rūdyną, kurį nupirko iš Gabrielio ir jo žmonos. Tiesa, nuo to laiko, kai dingo gysla, kasykla faktiškai buvo apleista ir jos vertė menka. Tačiau misteris Damfis tebesivylė, kad gysla kada nors vėl atsiras.

Ir jis neapsiriko. Keletui savaičių praslinkus po misterio Hemlino mirties, Gabrielis su Ole vėl stovėjo ant Konrojaus kalvos prie senosios trobelės su kiauru stogu ir plikomis sienomis. Šį kartą juodu čionai atėjo ne pasikal-

būti niekam netrukdant ir ne pasvajoti vienumoje, bet išspręsti grynai praktinį klausimą, būtent, ar negalima suremontuoti ir pritaikyti gyvenimui jų senąjį būstą, nes Gabrielis atmetė Greisės pasiūlymą apsigyventi naujuosiuose namuose. Misis Konroj su naujagimiu kol kas gyveno viešbutyje.

— Žinai, Ole,— tarė Gabrielis,— tereikia tik vežimo lentų, ir, keletą dienų iš peties paplušėjus, trobelė bus tokia pati, kaip tuo metu, kai mudu čia žaidėme su lėlėmis.

— Tu taip manai?— išsiblaškiusi paklausė Olė.

— Mes, Ole, čia puikiai pagyvenome dviese, tu ir aš.

— Žinoma,— atsakė mergaitė, paskendusi savo mintyse.

Gabrielis įdėmiai pažvelgė į seserį, paskui staiga paėmė ją už rankos ir, klastelėjęs ant slenksčio, pasisodino ant kelių, kaip darydavo anksčiau.

— Tu visai nesiklausai, brangioji, ką aš tau kalbu.

Užuot atsakiusi, ji staiga be jokios priežasties pravirko ir savo mažomis rankelėmis apsivijo storą brolio kaklą. Po misterio Hemlino mirties mergaitė pasidarė kaprizinga ir užgaidi; apkabindama Gabrielį dabar, ji įsivaizdavo, kad myluoja velionį, tačiau broliui davė kitokį paaiškinimą.

— Greisė. Aš galvoju apie mūsų vargšelę Greisę!

— Vadinasi,— tarė Gabrielis, dėdamasis nieko nesupratęs,— tu prisiminei ją pačiu laiku. Jeigu akys manęs neapgauna, jie kopia į kalvą.

Ugninio saulėlydžio nutviekstame dangaus fone į kalvą pamažu lipo du žmonės. Vyras ir moteris — Artūras Puanzetas su Greise Konroj. Olė pakėlė galvą ir atsistojo. Jie vis artėjo. Iš pradžių niekas nepratarė nė žodžio, tačiau po valandėlės, paklusdamos ne protui, bet jausmams, seserys puolė viena kitai į glėbį. Vyrai nedrąsiai, santūriai ir išdidžiai žiūrėjo kits į kitą. Kai seserys liovėsi glamonėtis, be jokios logiškos dingsties jos taip pat apsikabino ir vyriškius. Ir tiktai po to, kai pagaliau Greisė juokdamasi ir verkdama paleido iš savo švelnių rankų Gabrielio kaklą, misteris Puanzetas vyriškai ir protingai viską pakreipė kita linkme.

— Dabar, kai pagaliau suradote seserį, leiskite jus pristatyti savo žmonai,— pasakė Artūras Gabrieliui, imdamas Greisę už rankos.

Tuo metu Olė puolė ant kaklo Puanzetui ir iš širdies jį pabučiavo — jų nesantaikai atėjo galas. Viskas įvyko labai netikėtai.

— Bet tu visai nepanaši į nuotaką,— tyliai pasakė praktiškoji Olė misis Greisei Puanzet,— be vualio, be gėlių... su juoda suknele.

— Mudu vedę jau septyneri metai, Ole,— atsakė Artūras, kuris viską išgirsdavo ir sugebėdavo sąmojingai atsakyti.

Ir jie ėmė šnekučiuotis, sakytum visą gyvenimą būtų artimai ir nuoširdžiai bendravę.

— Žinai, Gabrieli,— pareiškė Greisė broliui,— mes su Artūru rytoj turim išvažiuoti į Rytines valstijas, bet jis sako, kad nepajudės iš vietos, kol tu nesutiksi persikelti į savo namus. Jeigu tu nori žinoti, mes,— šį žodį ypač pabrėžė,— jau perrašėm namus tavo vardu.

— Prieš pradedant kitą kalbą, pirmiausia noriu atlikti savo priedermę Greisei,— tarė Gabrielis, reikšmingai pažvelgdamas į Puanzetą.— Turiu jai atiduoti keletą dokumentų, kurie visai atsitiktinai man pateko į rankas. Šį dokumentą,— Gabrielis ištraukė iš kišenės suglamžytą geltoną voką,— gavau prieš savaitę; atsiųstas mano vardu, jis gulėjo pašte nuo pat teismo pradžios. Jis priklauso Greisei, todėl jai ir atiduodu.

Greisė atplėšė voką ir peržvelgė dokumentą; ji net aiktelėjo iš nuostabos ir, nuraudusi kaip žarija, tučtuojau įsikišo kišenėn.

— O šį dokumentą,— oriai tęsė Gabrielis, išsiimdamas iš palaidinės kišenės dar vieną dokumentą,— radau štolnėje tą naktį, kai slėpiausi nuo linčiuotojų. Jis tiesiogiai liečia Greisę, bet taipogi ir kitus. Čia nurodoma, kad daktaras Devaržas pirmasis ant šios kalvos rado sidabro rūdą. Todėl,— nepaprastai iškilmingai užbaigė Gabrielis,— tiek aš, tiek misteris Damfis, tiek kiti akcininkai nebetenkame nuosavybės teisės į šią kasyklą.

Misteris Puanzetas paėmė dokumentą ir atidžiai jį apžiūrėjo gęstančios dienos šviesoje.

— Teisingai,— tarė jis,— dokumentas teisėtas.

— O štai čia trečias dokumentas,— toliau kalbėjo Gabrielis, šį kartą traukdamas iš užančio elnio odos maiše-

lį, kuriame buvo įdėtas smulkiai sulankstytas popieriaus lapas.— Čia daktaro Devaržo testamentas, kuriuo palieka savo turtą Greisei. Ramiresas, tas vargšelis meksikietis, kurį, kaip žinote, nužudė, davė jį Žiulei, mano žmonai, o Žiulė,— Gabrielis paraudo kaip vėžys,— išsaugojo jį Greisei.

Jis padavė dokumentą Artūrui, kuris jį paėmė ir karštai suspaudė didžiulę Gabrielio ranką.

— Na, o dabar,— pridūrė Gabrielis,— jau vėlyvas laikas, ir aš manau, kad mums visiems reikėtų eiti į viešbutį. Kadangi jūs, misteri Puanzetai, išvažiuojate, tai ar nesiteiktumėt sykiu su savo žmona aplankyti misis Konroj ir su ja susitaikyti ir atsisveikinti? Ir mažylį pamatysite. Jūs negalite įsivaizduoti, misteri Puanzetai, koks jis panašus į mane.

Bet Olė ir Greisė stovėjo kiek tolėliau, gyvai įsitraukusios į kalbą. Greisė pasakojo:

— Aš išėmiau iš ugnies akmenį,— ji pakėlė nuo žemės sugriuvusio kamino atskalą,— lygiai tokį pat juodą ir aprūkusį, ir tol smarkiai tryniau į antklodę, kol ėmė žvilgėti kaip sidabras. Tada daktaras Devaržas man ir sako...

— Einam, Greise,— pertraukė ją Artūras,— aplankyti Gabrielio žmonos.

Greisė dvejodama pažvelgė į vyrą, bet tas suėmė ją už parankės ir švelniai spūstelėjo. Ji paklausė; tuojau pat ryžtingai ištiesė ranką Olei, ir visi trys linksmi nužingsniavo per tamsėjantį mišką paskui palinkusį Gabrielį.

XI skyrius

VISKAS IŠAIŠKĖJA

Apgailestauju, kad neturiu išsamesnių žinių, kaip Puanzetai susitaikė su misis Konroj; apie tai galima spręsti tik iš jų pačių užuominų. Kai visi atsisveikino ir Greisė su Artūru jau sėdėjo Vingdemo diližane, Gabrielis pasilenkė prie gulinčios žmonos.

— Man pasirodė, Žiule, kad jūs su misteriu Puanzetu jau anksčiau buvote pažįstami,— tarė Gabrielis.

— Taip, esu jį matęs, bet ne čia. Aš manau, Gabrieli, kad didelės draugystės tarp mūsų nebus,— atsakė misis Konroj, ir pilkos jos akys šaltai ir pergalingai blykstelėjo.— Pažvelk į mūsų mažytį! Matai, kaip jis juokiasi! Tikriausiai tave pažino!..

Nustebęs ir sužavėtas, kad mažylis toks protingas, Gabrielis visai pamiršo, apie ką kalbėjosi su žmona.

— Kur tu susipažinai su misis Konroj?— paklausė Greisė savo vyrą, kai jie tą vakarą atvažiavo į Vingdemą.

— Misis Konroj aš nepažinojau,— atsakė Artūras kaip visuomet aiškiai ir nedvejodamas.— Prieš keletą metų Sent Lujise aš buvau susitikęs su viena dama, kurios pavardė buvo visai kitokia, o dabar ji tavo brolio žmona. Aš manau, Greise, kad kuo rečiau mes su jais matysimės, tuo bus geriau.

— Kodėl?

— Beje, brangioji, kokį dokumentą tau davė Gabrielis?— paklausė Artūras, nenorėdamas atsakyti į žmonos klausimą.

Greisė išsitraukė iš kišenės tą dokumentą, nuraudusi apkabino vyrą ir priglaudė veidą prie jo krūtinės, o jis balsu perskaitė ispaniškai:

Šiuo liudiju, kad 1848 metų gegužės mėnesio 18 dieną jauna mergina, pasivadinusi Greise Konroj, kreipėsi į San Džeronimo presidiją, prašydama prieglobsčio ir pagalbos. Kadangi ji neturėjo nei giminių, nei draugų — tiktai vieną švenčiausiąją mergelę ir šventuosius danguje,— aš ją įdukrinau ir daviau Doloresos Salvatieros vardą. Po šešių mėnesių, 1848 metų lapkričio mėnesio 12 dieną, jai gimė negyvas kūdikis, jos sužadėtinio Filipo Ešlio sūnus. Norėdama išsaugoti nuo pasaulio šią paslaptį ir pasislėpti nuo žmonių bei šeimos, ji nusprendė pakeisti savo veido spalvą ir, indėnei Manuelai patarus ir padedant, ėmė kiekvieną dieną plautis veidą ir rankas iokoto medžio syvais, kurie suteikia odai bronzinį atspalvį. Šitaip pasikeitusi, pagal mano valią ir norą ji buvo paskelbta kaip mano ir princesės indėnės Nikatos duktė. Tada aš pagal visus formalumus paskyriau ją savo turto paveldėtoja.

San Džeronimas, 1848 m.

Chosė Hermansildas Salvatieras

— Bet iš kur Gabrielis gavo tą dokumentą?— paklausė Artūras.

— Tiesiog... neturiu... supratimo,— atsakė Greisė.

— O kam tu jį buvai atidavusi?

— Tėvui Felipui.

— Tada viskas aišku,— tarė Artūras.— Vadinasi, tu esi dingusioji misterio Damfio žmona!

— Nežinau, ką padarė tėvas Felipas,— atsakė Greisė, purtydama galvą.— Aš pati niekur nesikišau.

— Tu jam papasakojai visą savo istoriją?

— Tiktai ne apie tave, mano kvailiuk!

Artūras pabučiavo žmoną, prisipažindamas tikrai nusipelnęs šitokios charakteristikos.

— Kam kam, bet Marijai Sepulvidai tai turėjau papasakoti visą tiesą, kai tu jai pasipiršai. Ar tu jai tikrai nebuvai pasipiršęs?— paklausė Greisė, žvelgdama vyrui į akis.

— Tikrai,— atsakė šis jaunas šaunuolis.

XII skyrius

IŠ OLIMPIJOS KONROJ LAIŠKO GREISEI PUANZET

...Mažylis gerai auga. Tiktai pagalvok, Gabis vėl aptiko tą gyslą. Ir vis per tave, brangioji. Jis net sako, kad ta gysla tau priklauso — tu gi žinai, kad jis užsispyręs kaip koks mulas! Ar atsimeni, kaip tu man pasakojai, kad daktaras Devaržas liepė tau trinti akmenį, kol ims žvilgėti? Pasakodama tu paėmei sugriuvusio mūsų kamino atskalą ir patrynei. Kitą rytą Gabrielis rado tą atskalą: visos tos vietos, kurias tu trynei, žvilgėjo. Tai buvo grynas sidabras. Tada Gabis pasakė: „Vadinasi, mes vėl atradom gyslą, nes aš stačiau šį kaminą iš akmenų, kuriuos rinkau pirmajame mūsų šurfe maždaug už šimto pėdų nuo čia". Rytojaus dieną jis atidžiai apžiūrėjo tą šurfą ir atrado dingusiąją gyslą. Dabar mes vėl turtingi ir kitais metais jus aplankysime. Tiktai Gabis tebėra toks pat paikas.

Tavo mylinti sesuo
Olimpija Konroj

TURINYS

I knyga
ANT SLENKSČIO

II knyga
PO PENKERIŲ METŲ

III knyga
GYSLA

IV knyga
PASROVIUI

Bret Hartas F.

Br-179 Gabrielis Konrojus: Romanas: Jaunimui /Vertė N. Jansonienė, E. Pundzevičius.— V.: Vyturys, 1991.— 412, [3] p.

ISBN 5-7900-0515-2

Romane populiarus JAV rašytojas, jaunystėje pats buvęs aukso ieškotoju, aprašo šių žmonių buitį, pražūtingas aukso karštligės apimtųjų intrigas.

B $\frac{\textbf{4804040100—034}}{\text{M856 (08)—91}}$ **Neskelbta** **UDK 820(73)-31**

JAUNIMUI

BRET HARTAS Fransis. GABRIELIS KONROJUS. Redaktorė N. Chijenienė. Viršelio dailininkas A. Žilys. Meninis redaktorius A. Dakinevičius. Techninė redaktorė O. Žiemytė. Korektorės N. Žukauskienė, R. Sinkevičiūtė

Duota rinkti 89 06 19. Pasirašyta spaudai 90 11 12. SL Nr. 258. Leidinio Nr. 785. Formatas 84×108/32. Popierius laikraštinis. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. Ofsetinė spauda. 21,84 sąl. sp. l. 22,05 sąl. spalv. atsp. 24,12 apsk. leid. l. Tiražas 50 000 egz. Užsakymas 29. Kaina 4 rb 20 kp

„Vyturio" leidykla, 232600, Vilnius, Algirdo 31
Rinko „Ryto" spaustuvė, 235800, Klaipėda, Baltijos pr. 10
Spaudė „Spindulio" spaustuvė, 233000, Kaunas, Gedimino 10